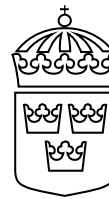

Regeringens proposition

2024/25:89

En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter

Prop.
2024/25:89

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 23 januari 2025

Ulf Kristersson

Camilla Waltersson Grönvall
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en ny socialtjänstlag ska ersätta den nuvarande socialtjänstlagen. Förslagen syftar till att skapa en långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst.

I propositionen föreslås bl.a. att det av de övergripande målen för socialtjänsten ska framgå att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig, att kommunens ansvar för planering av insatser ska utvidgas till att omfatta hela socialtjänstens verksamhetsområde och att kommunen särskilt ska väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser vid planeringen. Propositionen innehåller även förslag om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

För att socialtjänsten ska kunna nå fler på ett enklare sätt och i ett tidigare skede föreslås även att socialnämnden ska få befogenhet att erbjuda vissa insatser utan individuell behovsprövning. Det föreslås även att socialtjänstens verksamhet ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Därutöver föreslås en uppgiftsskyldighet som innebär att socialnämnden kan begära uppgifter från utförare inom socialtjänsten för bl.a. kvalitetssäkring och uppföljning.

För att stärka barns rättigheter omformuleras vissa bestämmelser i enlighet med Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Propositionen innehåller också förslag och bedömningar som bl.a. medför att orosanmälningar om barn blir sökbara.

Det görs också en övergripande språklig och redaktionell modernisering av socialtjänstlagen för att lagen ska bli mer överskådlig och lättare att tillämpa.

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	15
2	Lagtext	19
2.1	Förslag till socialtjänstlag.....	19
2.2	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	72
2.3	Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	75
2.4	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	78
2.5	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	79
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	81
2.7	Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)	83
2.8	Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)	84
2.9	Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)	85
2.10	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall	86
2.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga	88
2.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:1402) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar	90
2.13	Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)	91
2.14	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.....	92
2.15	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1137) om rätt psykiatrisk undersökning.....	93
2.16	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.	94
2.17	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade	95
2.18	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.....	96
2.19	Förslag till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.....	98
2.20	Förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling	99
2.21	Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.....	100
2.22	Förslag till lag om ändring i lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall	101
2.23	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	102
2.24	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.....	103

2.25	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.....	104
2.26	Förslag till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten	105
2.27	Förslag till lag om ändring i lagen (2003:192) om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet	107
2.28	Förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168)	108
2.29	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:466) om beräkning av inkomstprövade socialförsäkringsförmåner m.m. för neurosedynskadade.....	109
2.30	Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)	110
2.31	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund	111
2.32	Förslag till lag om ändring i lagen (2006:469) om behandling av personuppgifter vid Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	112
2.33	Förslag till lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap.....	113
2.34	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn.....	114
2.35	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	116
2.36	Förslag till lag om ändring i lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter	117
2.37	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	119
2.38	Förslag till lag om ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk	122
2.39	Förslag till lag om ändring i fängelselagen (2010:610)	123
2.40	Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)	124
2.41	Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).....	125
2.42	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:801) om införande av skollagen (2010:800)	134
2.43	Förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)	135
2.44	Förslag till lag om ändring i lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention	136
2.45	Förslag till lag om ändring i lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall.....	137

2.46	Förslag till lag om ändring i skuldsaneringslagen (2016:675)	138
2.47	Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)	139
2.48	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:151) om meddelarskydd i vissa enskilda verksamheter	142
2.49	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:372) om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården	143
2.50	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård	144
2.51	Förslag till lag om ändring i kommunallagen (2017:725)	145
2.52	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:9) om bistånd till enskilda efter evakueringar till Sverige	146
2.53	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:162) om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall	147
2.54	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag	148
2.55	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:649) om förbud mot innehav av berusningsmedel m.m. vid hem för vård eller boende	149
2.56	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service	150
2.57	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning	151
2.58	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning	152
2.59	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter	153
2.60	Förslag till lag om ändring i lagen (2021:530) om informationssamtal	154
2.61	Förslag till lag om ändring i lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation	155
2.62	Förslag till lag om ändring i lagen (2022:948) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen	156
2.63	Förslag till lag om ändring i lagen (2023:704) om auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post	157
2.64	Förslag till lag om ändring i lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende	159
2.65	Förslag till lag om ändring i lagen (2024:246) om ändring i lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation	161
2.66	Förslag till lag om ändring i lagen (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring	164
2.67	Förslag till lag om ändring i lagen (2024:515) om ändring i lagen (2002:546) om behandling av	

	personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.....	166
2.68	Förslag till lag om ändring i lagen (2024:562) om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	167
3	Ärendet och dess beredning	168
4	Allmänna utgångspunkter för en ny socialtjänstlag	170
4.1	Övergripande utveckling och förutsättningar	170
4.1.1	Socialtjänstlagens framväxt.....	170
4.1.2	Förutsättningarna för tillsyn, kunskapsstyrning och uppföljning har stärkts över tid	173
4.1.3	Den demografiska utvecklingen, förändringar och förutsättningar på lokal nivå.....	174
4.1.4	Samhällsutmaningar som socialtjänsten behöver möta	175
4.2	Mänskliga rättigheter är en grund för socialtjänstens arbete	176
4.2.1	Barnkonventionen och målen för barnrättspolitikerna.....	177
4.2.2	FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och det nationella målet för funktionshinderspolitiken	177
4.2.3	Skydd för mänskliga rättigheter och icke-diskriminering.....	178
4.3	Vägen till en långsiktigt hållbar socialtjänst.....	179
5	En ny socialtjänstlag	180
5.1	En ny lag med tydligare struktur	180
5.2	Närmare om indelningen i avdelningar	183
5.3	Innebörden av begreppet socialtjänst anges i lag.....	187
6	Socialtjänstens mål.....	197
6.1	Övergripande mål och principer för socialtjänsten.....	197
6.2	Socialtjänsten ska utveckla enskildas resurser.....	200
6.3	Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.....	201
6.4	Socialtjänsten ska arbeta förebyggande.....	204
6.5	Socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig	215
7	Barns rättigheter	222
7.1	Bestämmelser om barnets bästa förtydligas och kompletteras	222
7.2	Barnets rätt att framföra sina åsikter.....	228
7.3	Barnets rätt till information	233
7.4	Barns processbehörighet i mål och ärenden enligt socialtjänstlagen	237
8	Ansvar för uppgifter inom socialtjänsten	238
8.1	Kommunens yttersta ansvar.....	238

Prop. 2024/25:89	8.2	Socialnämnden fullgör kommunens uppgifter	239
	8.3	Ny upplysningsbestämmelse om avtalssamverkan enligt kommunallagen	240
	8.4	En kommun som inte tillhör någon region	242
9		Kvalitet och kunskap inom socialtjänsten	243
	9.1	Krav på god kvalitet i verksamheten	243
	9.2	Krav på vetenskap och beprövad erfarenhet.....	247
	9.3	Kvaliteten ska utvecklas, säkras och följas upp.....	252
	9.4	Personalen ska ha lämplig utbildning och erfarenhet	254
10		Allmänt förebyggande arbete	255
	10.1	Socialnämnden ska vara väl insatt i levnadsförhållandena i kommunen	255
	10.2	Socialnämnden ska informera om socialtjänsten och arbeta uppsökande	256
	10.3	Socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen och bidra till god samhällsmiljö och goda förhållanden.....	257
	10.4	Förebyggande arbete mot skadligt bruk och beroende	262
	10.5	Socialnämnden ska arbeta brottsförebyggande	264
11		Övergripande planering och samverkan.....	273
	11.1	Kommunen ska planera sina insatser och särskilt väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser	273
	11.2	Överenskommelse om samverkan för vissa grupper	281
	11.3	Överenskommelse i fråga om effektivare användning av resurser	283
12		Boende och delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning och äldre personer.....	284
	12.1	Möjligheten att bo hemma och ha kontakt med andra.....	284
	12.2	Äldre personers möjlighet att leva och bo självständigt.....	285
	12.3	Goda bostäder och tillgång till lättåtkomliga tjänster för äldre	285
	12.4	Särskilda boendeformer för äldre	286
	12.5	Tillgång till personal med kunskaper i de nationella minoritetsspråken	286
	12.6	Bestämmelser om äldreomsorg på minoritetsspråk förs över från minoritetslagen	287
	12.7	Möjlighet för personer med funktionsnedsättning att delta i samhällets gemenskap	289
	12.8	Bostäder med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning	291
13		Vård utanför det egna hemmet och skyddat boende	292
	13.1	Ansvar för att erbjuda vård utanför hemmet och skyddat boende.....	292
	13.2	Ansvar för särskilda ungdomshem och LVM-hem	294
	13.3	God vård som bedrivs i samråd med socialnämnden	295
	13.4	Vård- och genomförandeplan	296

14	Socialnämndens ansvar att erbjuda insatser	299
14.1	Insatser kan ges i olika former och på olika sätt.....	299
14.2	Det bör inte regleras hur socialnämnden bör tillhandahålla verksamhet	301
14.3	Insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde	303
14.4	Möjligheten att bestämma när och hur insatser i boendet ges utvidgas till hela socialtjänsten	303
14.5	Insatser ska stärka den enskildes möjligheter till ett självständigt liv.....	305
14.6	Digital teknik vid utförande av äldreomsorg	307
14.7	Fast omsorgskontakt i hemtjänsten.....	308
14.8	Insatser ska samordnas i en individuell plan	309
15	Insatser för personliga behov	311
15.1	Särskilda regler om insatser för personliga behov	311
15.2	Den enskildes ekonomi får inte alltid beaktas	319
15.3	Äldre par har rätt att fortsätta bo tillsammans	320
15.4	Socialnämnden får även ge ytterligare insatser	321
16	Insatser utan individuell behovsprövning.....	322
16.1	Insatser bör kunna erbjudas på fler sätt än i dag.....	322
16.2	Myndighetsutövning och privata utförare	330
16.3	Vissa insatser får inte erbjudas utan en individuell behovsprövning	335
16.4	Informationsskyldighet för utförare.....	348
16.5	Nuvarande bestämmelse om hemtjänst till äldre utan föregående behovsprövning behövs inte längre.....	351
17	Insatser för ekonomiska behov.....	352
17.1	Särskilda regler om insatsen ekonomiskt bistånd	352
17.2	Socialnämnden får lämna ytterligare ekonomiskt bistånd	355
17.3	Förutsättningar för försörjningsstöd	355
17.4	Beräkning av försörjningsstöd.....	356
17.5	En särskild beräkningsregel för den som börjat arbeta	357
17.6	Barns och skolungdomars inkomster vid beräkningen	358
18	Vissa insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda	359
18.1	Brottsofferstöd.....	359
18.2	Budget- och skuldrådgivning.....	367
18.3	Familjerådgivning, informationssamtal och samarbetsamtal.....	369
18.4	Kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson	372
18.5	Stöd för att ändra beteendet hos våldsutövare	373
18.6	Stöd till den som vårdar eller stöder en närstående	374
18.7	Stöd vid skadligt bruk eller beroende	377
19	Handläggning och dokumentation	381
19.1	Upplysningsbestämmelse om förvaltningslagen	381

19.2	När socialnämnden ska inleda en utredning	382
19.3	Dokumentation av uppgifter.....	383
19.4	Hur dokumentation ska utformas och förvaras.....	392
19.5	Möjligheten att lämna uppgifter muntligt inför socialnämnden	393
19.6	Socialnämnden ska kunna ändra ett beslut vid väsentligt ändrade förhållanden.....	394
19.7	Handläggning av ärenden där beslutet kan laglighetsprövas.....	398
19.8	Delgivning.....	402
20	Uppgiftsskyldighet och rätt att ta del av uppgifter	402
20.1	Upplysningsbestämmelse om offentlighets- och sekretesslagen.....	402
20.2	Socialnämndens skyldighet att lämna uppgifter	404
20.3	Uppgiftslämnande mellan nämnder.....	407
20.4	Uppgiftsskyldighet för utförare	408
20.5	Socialnämndens rätt att ta del av uppgifter	418
21	Gallring	419
22	Hantering av uppgifter i enskild verksamhet	421
22.1	Bestämmelser om dokumentation gäller även i enskild verksamhet.....	421
22.2	Skyldighet att bevara och gallra uppgifter.....	422
22.3	Handlingar som ska bevaras.....	423
22.4	Utlämnande av handling i en personakt till den som akten gäller.....	424
22.5	Omhändertagande av en personakt.....	424
22.6	Utredning av missförhållanden och hantering av uppgifter	426
22.7	Tystnadsplikt för uppgifter om enskildas personliga förhållanden samt inom enskild familjerådgivning	427
23	Barns och ungas uppväxtförhållanden	428
23.1	Barns och ungas trygghet och utveckling.....	428
23.2	Förebygga och motverka att barn och unga far illa	428
23.3	Förebygga och motverka skadligt bruk och beroende	429
23.4	Förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.....	431
23.5	Skydd och stöd till barn och unga i riskzon.....	437
23.6	Samverkan för att motverka att barn far illa.....	437
23.7	Insatser när barn har utsatts för brott.....	438
23.8	Barn och unga som har begått brott.....	439
23.9	Insatser efter en vårdnadsprocess, placering eller påföljd	440
23.10	Begränsning i möjligheten att ta emot andras barn	441
24	Anmälan om oro för ett barn.....	442
24.1	Skyldighet att anmäla oro för ett barn	442
24.2	Uppmaning att anmäla oro	445
24.3	Erbjudande om möte samt information till anmälaren	446

25	Bedömning och utredning av barns och ungas behov av skydd eller stöd.....	447
25.1	När en anmälan om oro för ett barn kommer in inleds ett ärende.....	447
25.2	Orosanmälningar bör dokumenteras i personakter och vara digitalt sökbara.....	454
25.3	Socialnämnden ska göra en omedelbar skyddsbedömning.....	458
25.4	Socialnämnden ska göra en förhandsbedömning.....	461
25.5	Befogenheter och skyldigheter under utredningen	464
25.6	Skyldighet att lämna uppgifter till socialnämnden	465
25.7	Möjligheterna att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke	465
26	Insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke	469
26.1	Insatser för att tillgodose barns personliga behov	469
26.2	Insatser utan behovsprövning till barn som har fyllt 15 år.....	472
27	Vård av barn och unga utanför det egna hemmet.....	479
27.1	Placering hos närstående	479
27.2	Placering kräver beslut eller medgivande.....	480
27.3	Avtal och utbildning för familjehemsföräldrar.....	481
27.4	Placering i jourhem.....	482
27.5	Placering i skyddat boende	483
27.6	Information och samråd med en annan kommun.....	485
27.7	Underrättelse till regionen om hälsoundersökning	486
27.8	Socialnämnden ska arbeta för bra uppväxtförhållanden	487
27.9	Socialnämnden ska arbeta för kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående	488
27.10	Socialnämnden ska ge råd, stöd och annan hjälp.....	492
27.11	Socialnämnden ska noga följa vården	494
27.12	Socialnämnden ska överväga behov av fortsatt vård, överflyttning av vårdnaden samt flyttningsförbud.....	496
27.13	Ersättning, råd och stöd när vårdnaden har flyttats över.....	499
27.14	Placering över nationsgränserna	500
27.15	Ansvarig socialnämnd vid medgivande.....	502
27.16	Förbud mot förmedling av barn samt böter	503
28	Uppföljning av ett barns situation	504
28.1	Uppföljning efter utredning.....	504
28.2	Uppföljning efter placering	506
28.3	Information om uppföljningen.....	507
28.4	Kontakter under uppföljningen.....	508
28.5	Tidsgräns för uppföljningen	508
28.6	Socialnämnden ska följa upp hur insatser genomförs ...	511
29	Internationella adoptioner	512
30	Behörighet att utföra vissa uppgifter	514
31	Tillstånds- och anmälningsplikt	515

Prop. 2024/25:89	32	Missförhållanden.....	518
	32.1	Rutiner mot missförhållanden ska gälla hela verksamheten.....	518
	32.2	Rapporteringskyldighet vid missförhållanden	520
	32.3	Utredning och anmälan av missförhållanden	520
	33	Tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg.....	521
	34	Ansvarsfördelning mellan kommuner.....	524
	34.1	Bosättningskommunens ansvar	524
	34.2	Ansvar vid placering i en annan kommun eller vid vistelse i kriminalvård i anstalt eller vård på sjukhus.....	528
	34.3	Vistelsekommunens ansvar	529
	34.4	Vistelsekommunens skyldighet att bistå bosättningskommunen.....	530
	34.5	Ansökan om insatser i en annan kommun	531
	34.6	Skyldighet att slutföra utredning	532
	34.7	Överflyttning av ärende.....	533
	35	Socialnämndens organisation och delegering av beslutanderätt	534
	35.1	Uppgifter inom socialnämndens ansvarsområde.....	534
	35.2	Bestämmelser om nämnder i kommunallagen.....	535
	35.3	Delegering i ärenden enligt socialtjänstlagen.....	538
	35.4	Delegering i ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga	540
	35.5	Delegering i ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende.....	545
	35.6	Delegering i ärenden enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall.....	547
	35.7	Vissa beslut enligt föräldrabalken och socialförsäkringsbalken får inte delegeras.....	548
	35.8	Kompletterande beslutanderätt	550
	36	Bemyndiganden	550
	37	Avgifter.....	552
	37.1	När en kommun får ta ut avgifter	552
	37.2	Beräkning och ändring av avgifter	554
	38	Återkrav	555
	39	Bristande verkställighet och särskild avgift	557
	39.1	Åtgärder när gynnande beslut inte verkställs i tid	557
	39.2	Särskild avgift	559
	40	Överklagande av beslut.....	561
	41	Integritetsanalys	562
	42	Genomförande och uppföljning av reformen	577
	42.1	Stöd i genomförandet samt uppföljning av reformen	577
	42.2	Frågan om en ny lag om socialtjänstdataregister utreds vidare.....	579
	43	Följändringar med anledning av förslaget om en ny socialtjänstlag.....	581

43.1	Följdändringar i andra lagar	581
43.2	Bestämmelser som bör upphävas	584
43.3	Upplysning i minoritetslagen om socialtjänstlagen	584
43.4	Upplysning i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. om socialtjänstlagen	585
44	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	586
45	Konsekvenser av förslagen	588
45.1	Samhällsekonomiska konsekvenser	588
45.2	Ekonomiska konsekvenser	593
45.3	Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen	611
45.4	Konsekvenser för barn	619
45.5	Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män	626
45.6	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet	631
45.7	Konsekvenser för möjligheterna att nå det integrationspolitiska målet	637
45.8	Konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet	640
45.9	Övriga konsekvenser	642
46	Författningskommentar	643
46.1	Förslaget till socialtjänstlag	643
46.2	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	753
46.3	Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken	754
46.4	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	756
46.5	Förslaget till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)	757
46.6	Förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387)	757
46.7	Förslaget till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)	758
46.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall	758
46.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga	760
46.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:1402) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar	761
46.11	Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)	761
46.12	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård	762
46.13	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning	762
46.14	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.	763
46.15	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade	763

46.16	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.....	764
46.17	Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.....	765
46.18	Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling	765
46.19	Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.....	766
46.20	Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall	766
46.21	Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	767
46.22	Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.....	767
46.23	Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten	767
46.24	Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten	768
46.25	Förslaget till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168)	769
46.26	Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:466) om beräkning av inkomstprövade socialförsäkringsförmåner m.m. för neurosedynskadade.....	769
46.27	Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)	770
46.28	Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund.....	770
46.29	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn.....	771
46.30	Förslaget till lag om ändring i lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter	771
46.31	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	772
46.32	Förslaget till lag om ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk	774
46.33	Förslaget till lag om ändring i fängelselagen (2010:610)	775
46.34	Förslaget till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)	775
46.35	Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800).....	776
46.36	Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:801) om införande av skollagen (2010:800)	782

46.37	Förslaget till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)	782
46.38	Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention	783
46.39	Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelse i samhällsvården av barn och unga i vissa fall.....	783
46.40	Förslaget till lag om ändring i skuldsaneringslagen (2016:675)	783
46.41	Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)	784
46.42	Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård	786
46.43	Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:9) om bistånd till enskilda efter evakueringar till Sverige	787
46.44	Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:162) om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall	787
46.45	Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag.....	788
46.46	Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:649) om förbud mot innehav av berusningsmedel m.m. vid hem för vård eller boende	788
46.47	Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:530) om informationssamtal	788
46.48	Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:913) om sammanhållna vård- och omsorgsdokumentation.....	789
46.49	Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:948) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen	789
46.50	Förslaget till lag om ändring i lagen (2023:704) om auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post	790
46.51	Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende	791
46.52	Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:246) om ändring i lagen (2022:913) om sammanhållna vård- och omsorgsdokumentation.....	792
46.53	Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring	792
46.54	Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:515) om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.....	793
46.55	Övriga lagförslag	794
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47)	795
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag.....	820

Prop. 2024/25:89	Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	940
	Bilaga 4	Sammanfattning av promemorian Uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten (S2022/02856).....	943
	Bilaga 5	Promemorians lagförslag.....	944
	Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna	945
	Bilaga 7	Sammanfattning av promemorian Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden (S2023/03181).....	946
	Bilaga 8	Promemorians lagförslag.....	947
	Bilaga 9	Förteckning över remissinstanserna	949
	Bilaga 10	Utdrag ur sammanfattningen av promemorian Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15) i fråga om sökbara orosanmälningar	950
	Bilaga 11	Förteckning över remissinstanserna	951
	Bilaga 12	Lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheters lagförslag.....	953
	Bilaga 13	Lagrådets yttrande	1101
	Bilaga 14	Lagrådsremissen Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämndens lagförslag.....	1135
	Bilaga 15	Lagrådets yttrande	1136
	Bilaga 16	Jämförelsetabell mellan socialtjänstlagen (2001:453) och förslaget till socialtjänstlag	1138
	Bilaga 17	Jämförelsetabell mellan förslaget till socialtjänstlag och socialtjänstlagen (2001:453).....	1146
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 januari 2025 ..	1154

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till socialtjänstlag.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i föräldrabalken.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.
7. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160).
8. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387).
9. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125).
10. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.
11. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.
12. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:1402) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar.
13. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481).
14. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.
15. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning.
16. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.
17. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
18. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.
19. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.
20. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.
21. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.
22. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall.
23. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).

24. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.
25. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.
26. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.
27. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2003:192) om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet.
28. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168).
29. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2005:466) om beräkning av inkomstprövade socialförsäkringsförmåner m.m. för neurosedynskadade.
30. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716).
31. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund.
32. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2006:469) om behandling av personuppgifter vid Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.
33. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap.
34. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn.
35. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.
36. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter.
37. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
38. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.
39. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i fängelselagen (2010:610).
40. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i patient säkerhetslagen (2010:659).
41. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).
42. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2010:801) om införande av skollagen (2010:800).
43. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622).
44. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention.

45. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelse i samhällsvården av barn och unga i vissa fall.
46. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skuldsaneringslagen (2016:675).
47. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).
48. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2017:151) om meddelarskydd i vissa enskilda verksamheter.
49. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2017:372) om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården.
50. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård.
51. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i kommunallagen (2017:725).
52. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2018:9) om bistånd till enskilda efter evakueringar till Sverige.
53. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2018:162) om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall.
54. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag.
55. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2018:649) om förbud mot innehav av berusningsmedel m.m. vid hem för vård eller boende.
56. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.
57. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.
58. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning.
59. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter.
60. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2021:530) om informationssamtal.
61. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation.
62. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2022:948) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen.
63. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2023:704) om auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post.
64. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.
65. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2024:246) om ändring i lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation.

- Prop. 2024/25:89
66. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring.
 67. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2024:515) om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.
 68. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2024:562) om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till socialtjänstlag

Härigenom föreskrivs följande.

AVDELNING I. SOCIALTJÄNSTENS MÅL OCH ANDRA GRUNDLÄGGANDE BESTÄMMELSER

1 kap. Lagens innehåll och tillämpningsområde

Lagens innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om samhällets socialtjänst.

Definition av socialtjänst

2 § Med socialtjänst avses i den här lagen

1. verksamhet som bedrivs med stöd av denna lag,
2. verksamhet som bedrivs med stöd av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,
3. verksamhet som bedrivs med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
4. verksamhet som bedrivs med stöd av lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, eller
5. verksamhet som en socialnämnd eller Statens institutionsstyrelse ska bedriva enligt någon annan lag eller förordning.

Verksamhet som Statens institutionsstyrelse bedriver med stöd av skollagen (2010:800) är inte socialtjänst. Tillsyn eller andra uppgifter som Inspektionen för vård och omsorg utför med stöd av den här lagen är inte heller socialtjänst.

Bestämmelser i annan lag

3 § Om en annan lag eller förordning innehåller en avvikande bestämmelse för verksamhet som avses i 2 § första stycket 2–5, ska den bestämmelsen gälla.

4 § För den som omfattas av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns bestämmelser om insatser även i den lagen.

Lagens disposition

5 § Lagen består av nio avdelningar:

Avdelning I. Socialtjänstens mål och andra grundläggande bestämmelser (1–5 kap.).

Avdelning II. Ansvar för planering, förebyggande arbete och samverkan (6 och 7 kap.).

Avdelning III. Ansvar för boende, delaktighet och för vård utanför det egna hemmet (8 och 9 kap.).

Avdelning IV. Insatser till enskilda (10–13 kap.).

Avdelning V. Handläggning och hantering av uppgifter (14–17 kap.).

Avdelning VI. Skydd och stöd för barn och unga (18–24 kap.).

Avdelning VII. Behörighet, tillstånd, missförhållanden och tillsyn (25–28 kap.).

Avdelning VIII. Ansvarsfördelning, organisation och bemyndiganden (29–31 kap.).

Avdelning IX. Avgifter, återkrav, bristande verkställighet och överklagande (32–35 kap.).

2 kap. Socialtjänstens mål

Övergripande mål och principer

1 § Socialtjänsten ska med utgångspunkt i demokrati och solidaritet främja enskildas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlika och jämställda levnadsvillkor, och
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Verksamheten ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet.

Verksamhetens inriktning

2 § Socialtjänsten ska inriktas på att utveckla enskildas och grupperns egna resurser och samtidigt beakta den enskildes ansvar för sin och andras sociala situation.

3 § Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

4 § Socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig.

3 kap. Barns rättigheter

Barnets bästa

1 § Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand det som bedöms vara barnets bästa beaktas. Vid bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter. Om ett beslut eller en annan åtgärd rör vård- eller behandlingsinsatser för ett barn, ska det som är bäst för barnet vara avgörande.

Med barn avses en person under 18 år.

Rätt att framföra sina åsikter

2 § Ett barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Rätt till information

3 § Barnet ska kontinuerligt få relevant information vid en åtgärd som rör barnet. Informationen ska vara anpassad till barnets individuella behov och situation i fråga om ålder, mognad och individuella förutsättningar. Den som lämnar informationen ska så långt det är möjligt försäkra sig om att barnet har förstått informationen.

Rätt att föra sin egen talan

4 § Ett barn som har fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt denna lag. Ett barn som är yngre får höras i domstol, om barnet inte kan antas ta skada av det.

4 kap. Ansvar för uppgifter inom socialtjänsten**Kommunen är ytterst ansvarig för socialtjänsten**

1 § En kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser som de behöver. Kommunens ansvar inskränker inte det ansvar som andra huvudmän har.

Bestämmelser om ansvarsfördelningen mellan kommuner när det gäller insatser finns i 29 kap.

Vad som avses med socialnämnd

2 § Kommunfullmäktige bestämmer vilken eller vilka nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter inom socialtjänsten.

Med socialnämnd i denna lag eller annan författning avses en nämnd som enligt första stycket fullgör uppgifter inom socialtjänsten.

Andra utförare inom socialtjänsten

3 § Kommunen får ingå avtal med ett privaträttsligt organ eller en fysisk person om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får dock inte överlämnas.

Bestämmelser om att en kommun får ingå avtal om att någon av dess uppgifter helt eller delvis ska utföras av en annan kommun eller en region finns i 9 kap. 37 § kommunallagen (2017:725).

En kommun som inte tillhör någon region

4 § Lagens bestämmelser om regioner ska även tillämpas på en kommun som inte tillhör någon region.

5 kap. Verksamhetens kvalitet

Vetenskap och beprövad erfarenhet

1 § Verksamhet inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet.

Uppföljning och kvalitetsutveckling

2 § Socialnämnden ska systematiskt och fortlöpande följa upp, utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten.

Personalens utbildning och erfarenhet

3 § Personal som utför uppgifter inom socialtjänsten ska ha lämplig utbildning och erfarenhet.

AVDELNING II. ANSVAR FÖR PLANERING, FÖREBYGGANDE ARBETE OCH SAMVERKAN

6 kap. Allmänt förebyggande arbete

Kunskap om förhållandena i kommunen

1 § Socialnämnden ska vara väl insatt i levnadsförhållandena i kommunen.

Information om socialtjänsten

2 § Socialnämnden ska informera om socialtjänsten i kommunen.

Uppsökande verksamhet

3 § Socialnämnden ska genom uppsökande verksamhet och på annat sätt bidra till att skapa förutsättningar för goda levnadsförhållanden.

Socialnämnden ska i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och vilka insatser den kan erbjuda. När det är lämpligt ska nämnden samverka med andra samhällsorgan och med enskilda organisationer.

Samhällsplanering och samhällsmiljö

4 § Socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen. Nämnden ska främja goda miljöer i kommunen i samverkan med andra samhällsorgan, enskilda organisationer och fysiska personer.

Socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen ska bygga på nämndens sociala erfarenheter och särskilt syfta till att påverka utformningen av bostadsområden i kommunen. Nämnden ska också arbeta

för att offentliga lokaler och allmänna kommunikationer utformas så att de blir lätt tillgängliga för alla. Prop. 2024/25:89

5 § Socialnämnden ska ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga, för äldre, för personer med funktionsnedsättning, för dem som utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående och för andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.

Förebyggande arbete mot skadligt bruk och beroende

6 § Socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel samt spel om pengar.

7 § Socialnämnden ska genom information till myndigheter, grupper och enskilda samt genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av skadligt bruk och beroende och om de hjälp-möjligheter som finns.

Förebyggande arbete mot brottslighet

8 § Socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

7 kap. Övergripande planering och samverkan

Planering av insatser

1 § Kommunen ska planera sina insatser för enskilda. Kommunen ska särskilt väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser.

Om det inte är obehövt ska kommunen samverka med regionen och med andra relevanta samhällsorgan och organisationer vid planeringen av insatser.

Överenskommelser om samverkan i fråga om vissa grupper

2 § Kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om att samverka i fråga om

- barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet eller som är placerade i ett skyddat boende,
- personer med psykisk funktionsnedsättning, och
- personer som har ett skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar.

Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa grupper av personer eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen.

Överenskommelser om effektivare användning av resurser

3 § Kommunen får träffa en överenskommelse med regionen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om att samverka inom ramen för socialtjänstens uppgifter i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser. Kommunen ska bidra till finansieringen av verksamhet som bedrivs i sådan samverkan. Enligt bestämmelser i lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser får kommunen delta i finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet.

Riksrevisionen får granska verksamhet som bedrivits i samverkan med och som delvis finansierats av Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen. Vid granskningen har Riksrevisionen rätt att ta del av de uppgifter som behövs för att granska verksamheten.

AVDELNING III. ANSVAR FÖR BOENDE, DELAKTIGHET OCH FÖR VÅRD UTANFÖR DET EGNA HEMMET

8 kap. Boende och delaktighet i samhället

Möjligheten att bo hemma och ha kontakt med andra

1 § Socialnämnden bör underlätta för enskilda att bo hemma och att ha kontakt med andra, genom hemtjänst, dagverksamheter eller andra liknande insatser.

Äldre personer

Självständighet, gemenskap och goda bostäder

2 § Socialnämnden ska arbeta för att äldre personer får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

3 § Socialnämnden ska arbeta för att äldre personer får goda bostäder. Nämnden ska därutöver ge äldre som behöver det insatser i hemmet och tillgång till andra lättåtkomliga tjänster.

Särskilda boendeformer för äldre personer

4 § Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för äldre personer som behöver omvårdnad och särskilt stöd.

Kommunen får även inrätta särskilda boendeformer för äldre personer som främst behöver insatser i boendet och andra lättåtkomliga tjänster och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering.

Minoritetsspråk

5 § Kommunen ska arbeta för att det ska finnas tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre personer.

6 § En kommun som ingår i ett förvaltningsområde enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli eller samiska.

7 § En kommun som inte ingår i något förvaltningsområde enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska, om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper. Detsamma gäller för en kommun som ingår i ett förvaltningsområde för ett visst minoritetsspråk vad gäller övriga minoritetsspråk.

8 § Kommunen ska inom ramen för äldreomsorg som erbjuds enligt 6 och 7 §§ beakta äldre personers behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.

9 § Kommunen ska informera den som ansöker om insatser inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna att få omvårdnad av personal som behärskar något av de angivna minoritetsspråken enligt 6 och 7 §§.

Personer med funktionsnedsättning

Delaktighet i samhället

10 § Socialnämnden ska arbeta för att personer som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.

Socialnämnden ska medverka till att dessa personer får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter deras individuella behov av särskilt stöd.

Bostäder med särskilt stöd

11 § Kommunen ska inrätta bostäder med särskilt stöd för personer som behöver ett sådant boende till följd av att de möter betydande svårigheter i sin livsföring av fysiska, psykiska eller andra skäl.

9 kap. Vård utanför det egna hemmet och skyddat boende

Ansvar för att erbjuda vård utanför hemmet

1 § Socialnämnden ansvarar för att enskilda som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i

- ett familjehem,
- ett stödboende för barn och unga i åldern 16–20 år (stödboende), eller
- ett hem för vård eller boende.

Barn som är 16 eller 17 år får tas emot i ett stödboende endast om det finns särskilda skäl.

Vad som avses med familjehem, stödboende och hem för vård eller boende

Familjehem

2 § Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt.

Stödboende

3 § Med stödboende avses en verksamhet inom socialtjänsten som tar emot enskilda i åldern 16–20 år i ett eget boende med individanpassat stöd. Om en sådan verksamhet drivs av ett privaträttsligt organ eller en fysisk person, krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt.

Hem för vård eller boende

4 § Med hem för vård eller boende avses ett hem inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med ett boende. Om ett sådant hem drivs av ett privaträttsligt organ eller en fysisk person, krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt. Som hem för vård eller boende räknas inte sådana särskilda boendeformer för äldre personer som avses i 8 kap. 4 § och inte heller sådana särskilda boendeformer för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 11 §.

Ansvar för att erbjuda skyddat boende

5 § Socialnämnden ansvarar för att enskilda som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i ett skyddat boende.

Vad som avses med skyddat boende

6 § Med skyddat boende avses ett boende inom socialtjänsten som tillhandahåller platser för tillfällig heldygnsvistelse tillsammans med individanpassat stöd åt enskilda i behov av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp. Om ett sådant boende drivs av ett privaträttsligt organ eller en fysisk person, krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt.

Ansvar för att hem och boenden finns tillgängliga

7 § Kommunen ansvarar för att det finns tillgång till familjehem, stödboenden, skyddade boenden och hem för vård eller boende. Enligt 8 § ska dock behovet av vissa hem tillgodoses av staten.

Ansvar för särskilda ungdomshem och LVM-hem

8 § Staten ska tillgodose behovet av sådana hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilda ungdomshem) och sådana hem som avses i 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem).

Staten får ta ut en avgift för vård i särskilda ungdomshem och LVM-hem av den kommun som begärt placeringen.

9 § Statens institutionsstyrelse leder verksamheten vid särskilda ungdomshem och LVM-hem. Bestämmelser om tillsyn m.m. över verksamheten vid hemmen finns i 28 kap.

Statens institutionsstyrelse får genom avtal ge en region eller en kommun i uppdrag att inrätta och driva ett särskilt ungdomshem eller LVM-hem om det finns särskilda skäl.

God vård som bedrivs i samråd med socialnämnden

10 § Socialnämnden ansvarar för att den som på initiativ av nämnden har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård.

Vården bör utformas så att den bidrar till att den enskilde får samhörighet med närstående samt kontakt med hemmiljön.

11 § Vård i familjehem, stödboende, skyddat boende, hem för vård eller boende, särskilda ungdomshem och LVM-hem ska bedrivas i samråd med socialnämnden.

Vård- och genomförandeplan

12 § Om en enskild behöver vårdas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, ska socialnämnden upprätta en plan för vården (vårdplan).

För barn och unga som vårdas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende ska nämnden också upprätta en plan över hur vården ska genomföras (genomförandeplan).

Av en vårdplan och en genomförandeplan ska det även framgå vilka åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för.

13 § En vårdplan ska revideras vid behov. Om en vårdplan revideras, och det finns en genomförandeplan, ska även genomförandeplanen ses över.

Den första revideringen av en vårdplan som gäller ett barn ska ske senast när barnet har varit placerat i två år. Om det inte finns särskilda skäl mot det, ska vårdplanen vid den tidpunkten särskilt ta upp frågan om barnets långsiktiga boende.

AVDELNING IV. INSATSER TILL ENSKILDA

10 kap. Socialnämndens ansvar att erbjuda insatser

Insatser kan ges i olika former och på olika sätt

1 § Socialnämnden ansvarar för att erbjuda insatser i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det.

Bestämmelser i annan lag

2 § Den som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. har inte rätt till sådana insatser enligt 11 kap. 1 § eller sådant ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § som motsvarar förmåner

enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Han eller hon har inte heller rätt till ekonomiskt bistånd för bostadskostnader.

Den enskildes önskemål och självständighet ska vägas in

3 § Insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och enskilda organisationer.

4 § När en insats utförs i boendet ska den enskilde så långt det är möjligt kunna välja när och hur insatsen ges.

5 § Insatser ska utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Digital teknik

6 § Digital teknik får användas när insatser ges i form av hemtjänst eller boende i en sådan särskild boendeform för äldre personer som avses i 8 kap. 4 §. Den digitala tekniken får bara användas utanför den mänskliga kroppen.

Fast omsorgskontakt

7 § Den som har hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt, om det inte är uppenbart obehövligt.

Den fasta omsorgskontakten ska tillgodose den enskildes behov av trygghet, kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning när hemtjänstinsatsen verkställs.

När insatser ska samordnas i en individuell plan

8 § Om en enskild har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården, ska kommunen tillsammans med regionen upprätta en individuell plan. Planen ska upprättas om kommunen eller regionen bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda, och om den enskilde samtycker till att den upprättas. Arbetet med planen ska påbörjas genast.

Av planen ska det framgå

1. vilka insatser som behövs,
2. vilka insatser respektive huvudman ska ansvara för,
3. vilka åtgärder som ska vidtas av någon annan än kommunen eller regionen, och
4. vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen.

9 § Den individuella planen ska upprättas tillsammans med den enskilde när det är möjligt. Närstående ska ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det.

Insatser efter behovsprövning

Den enskilde har rätt till insatser för att tillgodose sina personliga behov

1 § En enskild som inte själv kan tillgodose sina personliga behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt att få insatser av socialnämnden för dessa behov.

Den enskilde ska tillförsäkras skäligen levnadsförhållanden genom insatserna.

Den enskildes ekonomi ska inte alltid beaktas

2 § Socialnämnden får inte ta hänsyn till en persons ekonomiska förhållanden när nämnden prövar om den enskilde behöver insatser för att tillförsäkras skäligen levnadsförhållanden och behovet gäller sådana insatser där rätten att ta ut avgifter för insatsen regleras i 32 kap.

Äldre par har rätt att fortsätta bo tillsammans

3 § För att anses ha skäligen levnadsförhållanden, ska den som har beviljats eller beviljas boende i en sådan särskild boendeform för äldre personer som avses i 8 kap. 4 § kunna bo med sin make eller sambo. Det gäller under förutsättning att paret stadigvarande bor tillsammans. Om den ena parten redan bor i ett sådant boende, ska paret dessförinnan stadigvarande ha bott tillsammans.

Rätten att bo tillsammans gäller oavsett om maken eller sambon har behov av boende i en särskild boendeform.

Socialnämnden får ge ytterligare insatser

4 § Socialnämnden får ge insatser för att tillgodose personliga behov utöver vad som följer av 1 § om det finns skäl för det.

Insatser utan individuell behovsprövning

Socialnämnden får erbjuda insatser utan individuell behovsprövning

5 § Socialnämnden får tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning. Följande insatser kräver dock alltid en individuell behovsprövning:

1. kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,
2. vård i familjehem,
3. vård i LVM-hem,
4. vård i särskilda ungdomshem,
5. vård av barn eller unga mellan 18 och 20 år i jourhem, stödboende, skyddat boende och andra hem för vård eller boende utöver sådana LVM-hem och särskilda ungdomshem som avses i 3 och 4,
6. bostad i ett boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 4 eller 11 §, och
7. vård i hem för viss annan heldygnsvård.

6 § Den som genomför insatser som har beslutats enligt 5 § ska informera enskilda som vänder sig till verksamheten om möjligheten att ansöka om insatser enligt 1 §.

Informationen ska lämnas på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning.

12 kap. Insatser för ekonomiska behov

Ekonomiskt bistånd för att få en skälig levnadsnivå

1 § En enskild som inte själv kan tillgodose sina ekonomiska behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt att få ekonomiskt bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sina levnadskostnader i övrigt.

Den enskilde ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå genom biståndet.

Socialnämnden får ge ytterligare ekonomiskt bistånd

2 § Socialnämnden får ge ekonomiskt bistånd utöver vad som följer av 1 § om det finns skäl för det.

Förutsättningar för försörjningsstöd

Skyldighet att stå till arbetsmarknadens förfogande

3 § En enskild som kan arbeta, men som inte kan försörja sig, har rätt till försörjningsstöd om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande. I detta ingår att vid behov delta i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning vid folkhögskola.

Om det finns godtagbara skäl, har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om han eller hon inte står till arbetsmarknadens förfogande.

Skyldighet att delta i praktik

4 § Om en enskild som får försörjningsstöd inte har kunnat erbjudas någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd, får socialnämnden begära att han eller hon under viss tid ska delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som nämnden anvisar.

Syftet med praktiken eller den kompetenshöjande verksamheten ska vara att utveckla den enskildes möjligheter att i framtiden försörja sig själv. Verksamheten ska förbättra den enskildes möjligheter att komma in på arbetsmarknaden eller, när det är lämpligt, på en fortsatt utbildning. Den enskildes individuella önskemål och förutsättningar ska vägas in i skälig utsträckning när verksamheten utformas.

Socialnämnden ska samråda med Arbetsförmedlingen inför beslut om att anvisa praktik eller någon annan kompetenshöjande verksamhet.

5 § Om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer att delta i praktik eller någon annan kompetenshöjande verksamhet som anvisats enligt 4 §, får fortsatt försörjningsstöd nekas eller sättas ned. Detsamma gäller om han eller hon uteblir från praktiken eller den kompetenshöjande verksamheten utan godtagbart skäl.

6 § En enskild som deltar i praktik eller någon annan kompetenshöjande verksamhet enligt 4 § ska inte anses som arbetstagare. I den utsträckning den enskilde utför uppgifter som stämmer överens med eller liknar sådant som vanligen utförs vid förvärvsarbete, ska han eller hon dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av 2 kap. 1–9 §§, 3 kap. 1–4 och 6–13 §§, 4 kap. 1–4 och 8–10 §§ samt 7–9 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160) och av bestämmelserna om arbetsskadeförsäkring i socialförsäkringsbalken.

Beräkning av försörjningsstöd

7 § Försörjningsstöd lämnas för skäligen kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon, och
2. boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

Regeringen anger en norm (riksnorm) för hur skäligen kostnader enligt första stycket 1 ska beräknas. Riksnormen gäller i hela landet och sätts utifrån officiella prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion.

Socialnämnden ska i ett enskilt fall beräkna dessa kostnader till en högre nivå om det finns särskilda skäl för det. Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för det.

Särskild beräkningsregel för den som börjat arbeta

8 § För den som har fått försörjningsstöd under sex månader i följd ska 25 procent av inkomsterna av anställning inte beaktas vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd (särskild beräkningsregel).

Den särskilda beräkningsregeln gäller under två år. Därefter måste kravet på att försörjningsstöd ska ha lämnats under sex månader i följd uppfyllas på nytt för att den särskilda beräkningsregeln ska gälla igen.

Den särskilda beräkningsregeln gäller inte hemmavarande barns och skolungdomars inkomster som anges i 9 § tredje stycket.

Barns och skolungdomars inkomster vid beräkningen av ekonomiskt bistånd

9 § Vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd ska socialnämnden inte räkna in

- hemmavarande barns inkomster av eget arbete, eller
- hemmavarande skolungdomars inkomster av eget arbete om skolungdomarna är under 21 år.

Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning.

Hemmavarande barns och skolungdomars inkomster av eget arbete får dock räknas in vid bedömningen av den enskildes behov av ekonomiskt bistånd till den del dessa inkomster per kalenderår överstiger ett prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

13 kap. Vissa insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda

Brottsofferstöd

1 § Socialnämnden ska erbjuda brottsofferstöd. Insatsen kan riktas till både den som har utsatts för brott och dennes närstående.

I socialnämndens ansvar enligt första stycket ingår att nämnden ska vara uppmärksam på att personer kan vara i behov av insatser för att förändra sin situation, såsom kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av en närstående man, andra personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av någon närstående samt personer som är eller har varit utsatta för våld eller förtryck med hedersmotiv.

Budget- och skuldrådgivning

2 § Socialnämnden ska erbjuda budget- och skuldrådgivning om en skuldsatt person behöver vägledning för att hitta långsiktiga lösningar på sina ekonomiska svårigheter.

Insatsen ska även erbjudas under ett skuldsaneringsförfarande och till dess att en beviljad skuldsanering eller F-skuldsanering är helt avslutad.

3 § Konsumentverket ska stödja och ge vägledning för den budget- och skuldrådgivning som socialnämnden ansvarar för.

Familjerådgivning och samarbetsamtal

Familjerådgivning

4 § Socialnämnden ska erbjuda den som begär det familjerådgivning i form av samtal som syftar till att hjälpa par och familjer att bearbeta samlevnadskonflikter. Annan familjerådgivning än sådan som en kommun anordnar ska ske i yrkesmässigt bedriven verksamhet.

Informationssamtal

5 § Socialnämnden ska erbjuda föräldrar som inte är överens i frågor om vårdnad, boende eller umgänge informationssamtal enligt lagen (2021:530) om informationssamtal. Samtalen ska ledas av en sakkunnig person.

Samarbetsamtal

6 § Socialnämnden ska erbjuda samarbetsamtal i syfte att föräldrar ska nå enighet i frågor som gäller vårdnad, boende och umgänge och i frågor som gäller barnets försörjning. Samtalen ska ledas av en sakkunnig person.

Socialnämnden ska även erbjuda föräldrar hjälp med att träffa avtal om vårdnad, boende eller umgänge enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken.

7 § Socialnämnden får utse en person (kontaktperson) eller en familj (kontaktfamilj) med uppgift att hjälpa den enskilde och hans eller hennes närmaste i personliga angelägenheter, om den enskilde begär eller samtycker till det.

Om en person som inte har fyllt 21 år har behov av särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka en risk för skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika eller andra beroendeframkallande medel, för brottslig verksamhet eller för något annat socialt nedbrytande beteende, får nämnden utse en särskilt kvalificerad kontaktperson för den unge om denne begär eller samtycker till det.

Stöd för att ändra beteendet hos våldsutövare

8 § Socialnämnden ska erbjuda insatser som syftar till att ändra beteendet hos den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp.

När socialnämnden erbjuder sådana insatser ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och för dennes närstående.

Stöd till den som vårdar eller stöder en närstående

9 § Socialnämnden ska erbjuda stöd till den som vårdar en närstående som är äldre eller långvarigt sjuk och till den som stöder en närstående med funktionsnedsättning.

Stöd vid skadligt bruk eller beroende

10 § Socialnämnden ska erbjuda insatser till den som behöver stöd eller vård för att komma ifrån ett skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar. Nämnden ska ta de initiativ som krävs för att sådana insatser kan erbjudas dem som har behov av insatser.

Socialnämnden ska planera insatserna i samförstånd med den enskilde och noga följa upp att planen fullföljs.

AVDELNING V. HANDLÄGGNING OCH HANTERING AV UPPGIFTER

14 kap. Handläggning och dokumentation

Bestämmelser i annan lag

1 § Bestämmelser om handläggning av ärenden finns i förvaltningslagen (2017:900).

När socialnämnden ska inleda en utredning

2 § Om socialnämnden får information om något som skulle kunna leda till en åtgärd av nämnden, ska nämnden genast inleda en utredning.

Det som har kommit fram vid en utredning, och som har betydelse för avgörandet av ett ärende, ska hanteras på ett betryggande sätt.

Dokumentation av uppgifter

Skyldighet att dokumentera

3 § Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av insatser ska dokumenteras, om inte annat följer av 4 eller 5 §. Beslut och åtgärder i ärendet ska dokumenteras. Även faktiska omständigheter och händelser av betydelse ska dokumenteras.

Undantag från skyldigheten att dokumentera

4 § Skyldigheten att dokumentera gäller inte uppgifter om enskildas personliga förhållanden vid rådgivning.

5 § Socialnämnden får, om det finns särskilda skäl, besluta att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan individuell behovsprövning enligt 11 kap. 5 §.

Hur dokumentationen ska utformas och förvaras

6 § Dokumentationen ska utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är felaktig ska det antecknas.

7 § Handlingar som rör enskildas personliga förhållanden ska förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem.

Möjlighet att lämna uppgifter muntligt inför socialnämnden

8 § En enskild som ska underrättas och ges tillfälle att yttra sig enligt 25 § förvaltningslagen (2017:900) har rätt att lämna uppgifter muntligt inför socialnämnden, om det inte finns särskilda skäl mot det.

En enskild som ges tillfälle att yttra sig ska informeras om sin rätt att muntligt lämna uppgifter inför nämnden.

När ett beslut får ändras till den enskildes nackdel

9 § Socialnämnden får ändra ett beslut om en insats som gäller tills vidare till den enskildes nackdel om förhållandena för den enskilde har förändrats väsentligt.

I 37 § andra stycket förvaltningslagen (2017:900) finns ytterligare bestämmelser om när beslut får ändras.

Handläggning av ärenden där besluten kan laglighetsprövas

10 § Följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900) ska gälla i alla ärenden hos socialnämnden som rör enskilda, även sådana ärenden där besluten kan laglighetsprövas enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725):

- 10 § om partsinsyn,
- 11 och 12 §§ om åtgärder om handläggningen försenas,
- 23 § om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 25 § om kommunikation,
- 31 § om dokumentation av beslut,
- 32 § om motivering av beslut,
- 33 och 34 §§ om underrättelse om innehållet i beslut och hur ett överklagande går till, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Första stycket gäller också vid handläggning av en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör en enskild.

11 § Bestämmelserna om remiss i 26 § förvaltningslagen (2017:900) ska gälla i alla ärenden hos socialnämnden, även sådana där besluten kan laglighetsprövas enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725).

Delgivning

12 § Om ett mål eller ärende enligt denna lag avser myndighetsutövning, får delgivning med en enskild inte ske på sådant sätt som anges i 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932).

15 kap. Uppgiftsskyldighet och rätt att ta del av uppgifter

Bestämmelser i annan lag

1 § Bestämmelser om sekretess i det allmännas verksamhet och om förbud att lämna ut allmänna handlingar finns i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Där finns även sekretessbrytande bestämmelser och bestämmelser om undantag från sekretess.

Socialnämndens skyldighet att lämna uppgifter

Personuppgifter som behövs för statistiska ändamål

2 § Socialnämnden ska lämna personuppgifter till Socialstyrelsen för angelägna statistiska ändamål.

Regeringen får meddela föreskrifter om socialnämndens skyldighet enligt första stycket.

Personuppgifter som behövs för forskningsändamål

3 § Socialnämnden ska på begäran lämna personuppgifter till statliga myndigheter för forskningsändamål, om det kan ske utan risk för att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men.

Uppgifter om utbetalat ekonomiskt bistånd

4 § Socialnämnden ska på begäran lämna uppgifter om utbetalat ekonomiskt bistånd till en annan myndighet, om syftet är att undvika felaktiga utbetalningar från det allmänna eller en felaktig beskattning.

Underrättelse till åklagaren

5 § Om en person har dömts till ungdomsvård eller ungdomstjänst eller om ungdomstjänst har beslutats genom ett godkänt strafföreläggande, är socialnämnden skyldig att underrätta åklagaren när det kan antas att det finns förutsättningar

1. att meddela en varning enligt 30 b § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, eller
2. att undanröja påföljden enligt 32 kap. 4 § brottsbalken.

Underrättelse till Folkhälsomyndigheten

6 § Om socialnämnden i sin verksamhet har uppmärksammat något som tyder på att det förekommer skadligt bruk eller beroende av nya medel eller att ändringar sker i mönstret för skadligt bruk eller beroende av kända medel, ska nämnden genast underrätta Folkhälsomyndigheten om det.

Uppgiftslämnande till vissa myndigheter

7 § Socialnämnden ska lämna

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket eller Tullverket,
2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481), eller
3. uppgifter om en studerande, om uppgifterna behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

Uppgiftsskyldighet för nämnder, kommuner och andra utförare

Uppgiftslämnande mellan nämnder

8 § Om kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgörs av flera nämnder, ska varje sådan nämnd, i den utsträckning det begärs, till de övriga lämna

1. uppgifter om att en person är aktuell i ett ärende inom socialtjänsten, och
2. de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser inom särskilda boendeformer i kommunen.

Uppgiftsskyldigheten gäller inte uppgifter som omfattas av sekretess enligt 26 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Uppgiftsskyldighet för utförare

9 § Om en kommun har överlämnat åt en annan kommun, åt Statens institutionsstyrelse eller åt någon som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet att utföra insatser enligt denna lag, ska utföraren på begäran

lämna uppgifter till den socialnämnd som ansvarar för insatsen. Detsamma gäller om en annan kommunal eller gemensam nämnd utför insatser som har beslutats av socialnämnden.

Uppgifter som ska lämnas är sådana som socialnämnden behöver för kvalitetssäkring, administration, uppföljning eller utvärdering.

Skyldigheten att lämna uppgifter gäller inte uppgifter som en enskild har lämnat i förtroende vid familjerådgivning som erbjuds av socialnämnden eller som har inhämtats i samband med rådgivningen.

Socialnämndens rätt att ta del av uppgifter

Uppgifter om enskilda hos Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och arbetslöshetskassorna

10 § Socialnämnden har rätt att ta del av uppgifter om förmåner, ersättning eller annat stöd åt enskilda hos Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och arbetslöshetskassorna. Om det finns skäl för det, ska dessa myndigheter och arbetslöshetskassorna på eget initiativ lämna sådana uppgifter till socialnämnden.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas ut enligt första stycket.

Uppgifter om enskilda hos Arbetsförmedlingen

11 § Socialnämnden har rätt att ta del av uppgifter om enskilda hos Arbetsförmedlingen. Om det finns skäl för det, ska Arbetsförmedlingen på eget initiativ lämna sådana uppgifter till socialnämnden.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas ut enligt första stycket.

Uppgifter om enskilda hos Skatteverket

12 § Socialnämnden har rätt att hos Skatteverket ta del av uppgifter om enskilda som avser inkomstslaget kapital enligt inkomstskattelagen (1999:1229) eller återbetalning av skatt enligt skatteförfarandelagen (2011:1244). Om det finns skäl för det, ska Skatteverket på eget initiativ lämna sådana uppgifter till socialnämnden.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas ut enligt första stycket.

16 kap. Gallring

Socialnämndens skyldighet att gallra anteckningar och uppgifter

1 § Anteckningar och andra uppgifter i en personakt hos socialnämnden som ingår i en sådan sammanställning av uppgifter som avses i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska gallras fem år efter det att sista anteckningen gjordes i akten. Socialnämnden ska dock inte gallra uppgifterna så länge uppgifter om samma person inte har gallrats av nämnden enligt andra stycket.

Uppgifter i en sammanställning som avses i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska gallras fem år efter det att de förhållanden som uppgifterna avser har upphört.

Gallringen ska vara avslutad senast kalenderåret efter det att gallrings-skyldigheten inträdde.

Undantag från gallringsskyldigheten

Faderskap, vårdnad, adoption samt vissa insatser som gäller barn

2 § Gallring med stöd av bestämmelserna i 1 § första stycket får inte göras av handlingar som har kommit in eller upprättats i samband med

1. utredning om faderskap eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken,

2. utredning om adoption, eller

3. att ett barn har placerats eller tagits emot i ett

– familjehem,

– stödboende,

– skyddat boende,

– hem för vård eller boende,

– boende med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning, eller

– annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Avtal om vårdnad, boende eller umgänge

3 § Avtal om vårdnad, boende eller umgänge enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken som godkänts av socialnämnden får inte gallras förrän barnet har fyllt arton år.

Forskningens behov

4 § I ett representativt urval av kommuner ska handlingar undantas från gallring av hänsyn till forskningens behov. I övriga kommuner ska undantag från gallring göras i fråga om ett representativt urval av personer.

Ytterligare bestämmelser om gallring

5 § Ytterligare bestämmelser om undantag från gallringsskyldigheten finns i 17 kap. 4, 5 och 8 §§.

17 kap. Hantering av uppgifter i enskild verksamhet

Bestämmelser om dokumentation gäller även i enskild verksamhet

1 § I enskild verksamhet som står under tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg enligt denna lag gäller bestämmelserna om dokumentation i 14 kap. 3–7 §§ vid genomförande av insatser.

Skyldighet att bevara och gallra uppgifter

Anteckningar och andra uppgifter som ska gallras

2 § Anteckningar och andra uppgifter i en personakt som ingår i en sammanställning av uppgifter som avses i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska, i enskild verksamhet som står under tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg enligt denna lag, bevaras och därefter gallras två år efter det att den sista

anteckningen gjordes i akten. Uppgifterna ska dock inte gallras så länge uppgifter om samma person inte har gallrats enligt andra stycket.

Uppgifter i en sammanställning som avses i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska gallras två år efter det att de förhållanden som uppgifterna avser har upphört.

Gallringen ska vara avslutad senast kalenderåret efter det att gallrings-skyldigheten inträdde.

Avtal om att lämna handlingar till socialnämnden

3 § Den socialnämnd som har beslutat om en insats som genomförs i en enskild verksamhet får träffa avtal med den som bedriver verksamheten om att handlingar ska överlämnas till nämnden när gallringsskyldigheten inträder. Detta gäller dock inte handlingar som avses i 4 och 5 §§.

Personakter som avser barn

4 § Handlingar i en personakt i enskild verksamhet som avser barn som har placerats eller tagits emot i ett stödboende, skyddat boende, hem för vård eller boende eller i en sådan bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 11 § ska överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen, vid den tidpunkt då uppgifterna ska gallras enligt 2 § första stycket.

Forskningens behov

5 § Vid tidpunkten för gallring enligt 2 § första stycket ska handlingar i enskild verksamhet, av hänsyn till forskningens behov, i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner i fråga om ett representativt urval av personer överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen.

Utlämnande av handling i personakt till den akten gäller

6 § Den som en personakt gäller ska, om han eller hon begär det, så snart som möjligt få ta del av en handling i personakten i enskild verksamhet som står under tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg enligt denna lag. Personen kan erbjudas att ta del av handlingen på plats eller att få en kopia av handlingen. Rätten att ta del av handlingar begränsas av bestämmelserna om tystnadsplikt i 11 §.

En fråga om utlämnande prövas av den som ansvarar för personakten. Om den ansvarige anser att personakten, eller någon del av den, inte bör lämnas ut ska han eller hon genast överlämna frågan om utlämnande till Inspektionen för vård och omsorg för prövning tillsammans med ett yttrande om skälen till att ett utlämnande inte bör ske.

En personakt får omhändertas

När en personakt får tas om hand respektive återlämnas

7 § Inspektionen för vård och omsorg får besluta att en personakt i enskild verksamhet som står under myndighetens tillsyn enligt denna lag ska tas om hand om

1. verksamheten upphör,

2. det på sannolika skäl kan antas att personakten inte kommer att hanteras enligt bestämmelserna i denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, eller

3. den som ansvarar för personakten ansöker om det och det finns ett påtagligt behov av att akten tas om hand.

En omhändertagen personakt ska återlämnas, om det är möjligt och det inte finns skäl för omhändertagande. Beslut om återlämnande meddelas av Inspektionen för vård och omsorg efter ansökan av den som ansvarade för personakten vid beslutet om omhändertagande.

Hantering av en omhändertagen personakt

8 § Personakter som har tagits om hand av Inspektionen för vård och omsorg ska förvaras avskilda hos arkivmyndigheten i den kommun där akterna omhändertagits. Personakterna ska bevaras i minst två år från det att de kom in till arkivmyndigheten. Handlingar som avses i 4 § får inte gallras. En myndighet som har hand om en omhändertagen personakt har samma skyldighet att lämna en uppgift ur akten som den som var ansvarig för akten före omhändertagandet, om en uppgift ur akten begärs.

Hjälp av Polismyndigheten vid omhändertagande av en personakt

9 § Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs för att verkställa ett beslut om omhändertagande av en personakt. Begäran om sådan hjälp får dock göras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver användas, eller

2. det finns synnerliga skäl.

Utredning av missförhållanden och hantering av uppgifter

10 § Ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande, som har rapporterats enligt 27 kap. 2 §, ska i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet utredas av den som bedriver verksamheten.

Rapporten, utredningen och övrig dokumentation enligt 27 kap. 5 § ska bevaras och därefter gallras fem år efter det att den sista anteckningen gjordes.

Den socialnämnd som har beslutat om en insats som genomförs i en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet, får träffa avtal med den som bedriver verksamheten om att sådana handlingar som avses i andra stycket ska överlämnas till nämnden när gallringsskyldigheten inträder.

Tystnadsplikt

Uppgifter om enskildas personliga förhållanden

11 § Den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som avser insatser enligt denna lag får inte obehörigen röja vad han eller hon då har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

12 § Den som är eller har varit verksam inom enskilt bedriven familjerådgivning får inte obehörigen röja en uppgift som en enskild har lämnat i förtroende eller som har begärts in i samband med rådgivningen.

AVDELNING VI. SKYDD OCH STÖD FÖR BARN OCH UNGA

18 kap. Socialnämndens ansvar för barns och ungas uppväxtförhållanden

Trygghet och utveckling

1 § Socialnämnden ska arbeta för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden.

Nämnden ska främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga i nära samarbete med vårdnadshavare eller andra som ansvarar för barns och ungas dagliga omsorg.

Förebygga och motverka att barn och unga far illa

Uppsökande verksamhet och samarbete mot vistelse i skadliga miljöer

2 § Socialnämnden ska bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa.

Nämnden ska tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs uppmärksamma om barn och unga vistas i miljöer som är skadliga för dem och arbeta för att förhindra att de vistas i sådana miljöer.

Förebygga och motverka skadligt bruk och beroende

3 § Socialnämnden ska särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel, andra berusningsmedel, dopningsmedel samt spel om pengar.

Förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga

4 § Socialnämnden ska särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

Skydd och stöd till barn och unga i riskzon

5 § Socialnämnden ska med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken till en ogynnsam utveckling.

Socialnämnden ansvarar för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges bästa motiverar det, får vård, omsorg och uppfostran utanför det egna hemmet. Ansvaret ska utövas i nära samarbete med vårdnadshavaren eller andra som står för barnets eller den unges dagliga omsorg.

6 § Socialnämnden ska, i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Nämnden ska ta initiativ till att samverkan kommer till stånd. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 17 kap. 11 och 12 §§ och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Insatser när barn har utsatts för brott

7 § Socialnämnden ansvarar för att ett barn som har utsatts för brott, och barnets närstående, får de insatser som de behöver.

Socialnämnden ska beakta att även ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott.

Barn och unga som har begått brott

Ungdomstjänst ska kunna verkställas så snart som möjligt

8 § Socialnämnden ansvarar för att påföljden ungdomstjänst kan verkställas så snart som möjligt. Verkställigheten ska påbörjas senast två månader efter det att domen har fått laga kraft, om inte särskilda skäl talar mot det.

Socialnämnden ska i en arbetsplan bestämma vad en beslutad ungdomstjänst ska innehålla och utse en handledare för den unge. Socialnämnden ska kontrollera att arbetsplanen följs.

Socialnämnden ansvarar för medling

9 § Socialnämnden ansvarar för att medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott kan erbjudas när brottet har begåtts av någon som är under 21 år.

Insatser efter en vårdnadsprocess, placering eller påföljd

10 § Socialnämnden ska tillgodose de särskilda behov av insatser som barn och unga kan ha efter att

- ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts,
- placering utanför det egna hemmet har upphört, eller
- verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård har upphört.

Begränsning i möjligheten att ta emot andras barn

Förbud och begränsningar

11 § När ett barns bästa kräver det, får socialnämnden förbjuda eller begränsa möjligheterna för en person som bor i kommunen att i sitt hem ta emot någon annans barn.

Ett sådant förbud omfattar inte fall då det med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogat att ett barn vistas i hemmet.

12 § Den som överträder ett förbud eller en begränsning av möjligheterna att i hemmet ta emot någon annans barn döms till böter.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast efter medgivande av Socialstyrelsen.

19 kap. Anmälan om oro för att ett barn far illa

Skyldighet att anmäla oro för ett barn

Myndigheter och yrkesverksamma

1 § Följande myndigheter och yrkesverksamma är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa:

1. myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten, verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, Kriminalvården, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen,

2. andra myndigheter vars verksamhet berör barn och unga,

3. anställda hos sådana myndigheter som avses i 1 och 2, och

4. de som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet och fullgör uppgifter som berör barn och unga eller inom annan sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården, på socialtjänstens område eller enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

För verksamma inom familjerådgivning gäller i stället för första stycket bestämmelserna i 2 §.

Verksamma inom familjerådgivning

2 § De som är verksamma inom familjerådgivning är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet.

Särskilda regler om Barnombudsmannens skyldighet att anmäla

3 § Barnombudsmannens skyldighet att anmäla och lämna uppgifter till socialnämnden regleras i 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman.

Uppmaning att anmäla oro

4 § Var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla det till socialnämnden.

Erbjudande om möte

5 § Socialnämnden bör erbjuda barnet, vårdnadshavaren och den som gjort anmälan enligt 1, 2 eller 3 § ett möte, om det är lämpligt med hänsyn till barnets bästa.

Information till anmälaren

6 § Socialnämnden får informera den som har gjort anmälan enligt 1, 2 eller 3 § om att en utredning har inletts, inte har inletts eller redan pågår. Sådan information ska på begäran lämnas till anmälaren, om det inte är olämpligt med hänsyn till omständigheterna.

20 kap. Bedömning och utredning av barns och ungas behov av skydd eller stöd

Socialnämnden ska göra en omedelbar skyddsbedömning

1 § Om en anmälan till socialnämnden gäller barn eller unga, ska socialnämnden genast göra en bedömning av om barnet eller den unge behöver omedelbart skydd (omedelbar skyddsbedömning).

Bedömningen ska dokumenteras. För barn ska dokumentationen göras i en personakt.

Socialnämnden ska göra en förhandsbedömning

2 § Om en anmälan till socialnämnden gäller barn eller unga, ska socialnämnden fatta beslut om att inleda eller inte inleda utredning inom fjorton dagar efter det att anmälan har kommit in (förhandsbedömning). Ett sådant beslut behöver dock inte fattas om det redan pågår en utredning om det barn eller den unge som anmälan avser. Tiden för förhandsbedömningen får endast förlängas om det finns synnerliga skäl.

Socialnämndens utredning av barns behov av skydd eller stöd

Skyndsamt utredning

3 § En utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd inom fyra månader från det att den inleddes. Om det finns särskilda skäl, får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid.

Information om utredning

4 § Den som berörs av en utredning av ett barns behov av skydd eller stöd ska, om inte särskilda skäl talar mot det, genast informeras om att en utredning har inletts.

Utredningens bedrivande

5 § Socialnämnden får ta hjälp av sakkunniga i en utredning av ett barns behov av skydd eller stöd och i övrigt ta de kontakter som behövs för att bedöma behovet av insatser.

Utredningen ska bedrivas så att ingen utsätts för skada eller besvär utöver vad som är nödvändigt. Den ska inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet.

Skyldighet att lämna uppgifter till socialnämnden

6 § När socialnämnden har beslutat om en utredning om ett barns behov av skydd eller stöd, är myndigheter, anställda och yrkesverksamma som

anges i 19 kap. 1 § skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen. Prop. 2024/25:89

Samtal med barn utan vårdnadshavarens samtycke

7 § Samtal med ett barn får ske utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande

– vid en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till barnets skydd eller stöd, och

– vid en utredning om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 7 eller 8 § föräldrabalken när utredningen sker på socialnämndens initiativ.

21 kap. Insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke

Insatser för att tillgodose personliga behov

1 § Om ett barn inte har fyllt 12 år, får socialnämnden besluta om insatser för att tillgodose barnets personliga behov endast om vårdnadshavaren samtycker till det.

För ett barn som har fyllt 12 men inte 15 år får nämnden besluta om insatser för att tillgodose barnets personliga behov även utan vårdnadshavarens samtycke, om det är lämpligt och barnet samtycker till det.

För ett barn som har fyllt 15 år får nämnden besluta om insatser för att tillgodose barnets personliga behov även utan vårdnadshavarens samtycke, om det är lämpligt och barnet begär eller samtycker till det.

Vårdnadshavarens samtycke krävs dock alltid för insatser i form av vård i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende och för insatser i form av boende i bostäder med särskilt stöd.

Insatser till barn utan individuell behovsprövning

2 § Socialnämnden får inte utan vårdnadshavarens samtycke tillhandahålla ett barn insatser som lämnas utan individuell behovsprövning. Nämnden får dock tillhandahålla ett barn sådana insatser, om barnet har fyllt 15 år och det är lämpligt att insatsen tillhandahålls på det sättet.

22 kap. Vård av barn och unga utanför det egna hemmet

Placering hos närstående

1 § När ett barn placeras utanför det egna hemmet ska socialnämnden i första hand överväga om barnet kan tas emot av någon närstående. Vad som är bäst för barnet ska dock alltid vara avgörande.

Placering i ett familjehem eller annat enskilt hem kräver beslut eller medgivande

2 § Ett barn får inte utan beslut om vård tas emot för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran i ett familjehem. Ett barn får inte heller utan socialnämndens medgivande tas emot för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran i ett annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan vårdnadshavare.

Socialnämnden får inte lämna medgivande eller fatta beslut om vård utan att förhållandena i familjehemmet eller det enskilda hemmet samt förutsättningarna för vård i hemmet har utretts av en socialnämnd.

Avtal med familjehemsföräldrar

3 § Socialnämnden ska i samband med beslut om placering i ett familjehem ingå avtal med familjehemsföräldrarna. Av avtalet ska nämndens och familjehemsföräldrarnas åtaganden som avser barnets behov av skydd och stöd under placeringen framgå.

Socialnämnden ska tillhandahålla den utbildning som behövs för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i familjehem.

Placering i jourhem

4 § Socialnämnden får inte placera ett barn i ett sådant enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård, omsorg och uppfostran (jourhem) om inte förhållandena i jourhemmet och förutsättningarna för vård i det har utretts av en socialnämnd.

Ett barn får vårdas i ett jourhem i högst två månader efter det att socialnämnden har avslutat en utredning av om nämnden behöver ingripa till barnets skydd eller stöd. Om det finns särskilda skäl, får barnet vårdas längre i jourhemmet.

Socialnämnden ska tillhandahålla den utbildning som behövs för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i jourhem.

Placering i skyddat boende

5 § Socialnämnden får bevilja ett barn sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § endast om barnet placeras där tillsammans med en vårdnadshavare som är myndig och som också beviljas insatsen.

Bestämmelser om skyddat boende när samtycke saknas från en av vårdnadshavarna finns i lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

Information och samråd med annan kommun

6 § Om ett familjehem, jourhem eller annat enskilt hem ligger i en annan kommun, ska socialnämnden innan den lämnar medgivande eller fattar beslut om vård enligt 2 eller 4 § informera och samråda med den kommunen. Om en annan person är placerad i det aktuella familjehemmet, jourhemmet eller enskilda hemmet efter beslut av en annan kommun, ska nämnden informera och samråda med även den kommunen.

Underrättelse till regionen om hälsoundersökning

7 § När sådan vård av barn eller unga i åldern 18–20 år som ska ske utanför det egna hemmet inleds, ska socialnämnden underrätta regionen om att barnet eller den unge ska erbjudas en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Någon underrättelse behöver dock inte lämnas om det är obehövligt.

Detsamma gäller i anslutning till att en placering av ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år i ett skyddat boende inleds. Prop. 2024/25:89

Socialnämndens ansvar under vårdtiden

Socialnämnden ska arbeta för bra uppväxtförhållanden

8 § Socialnämnden ska arbeta för att de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende får

1. god vård, omsorg och uppfostran och i övrigt bra uppväxtförhållanden,
2. lämplig utbildning, och
3. den hälso- och sjukvård som de behöver.

9 § Socialnämnden ska arbeta för att de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående.

Socialnämnden ska ge råd, stöd och annan hjälp

10 § Socialnämnden ska lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver när ett barn vårdas utanför det egna hemmet eller efter socialnämndens medgivande vistas i ett annat enskilt hem.

Nämnden ska även ge dem som vårdar barn i ett familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska noga följa vården

11 § Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende. Detta ska främst ske genom

1. regelbundna personliga besök i det hem eller boende där barnet eller den unge vårdas,
2. enskilda samtal med barnet eller den unge,
3. samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem eller på boendet, och
4. samtal med vårdnadshavarna.

Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till föräldrar, syskon och andra närstående.

Socialnämnden ska utse en ansvarig socialsekreterare

12 § Socialnämnden ska utse en socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge när vård ges i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende.

Socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål.

Överväganden som socialnämnden ska göra

Behov av fortsatt vård

13 § Om ett barn vårdas i ett annat hem än det egna med stöd av denna lag, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

Detsamma gäller när ett barn har beviljats skyddat boende enligt denna lag.

Överflyttning av vårdnaden

14 § När ett barn har varit placerat i samma familjehem under två år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Därefter ska frågan övervägas årligen.

När socialnämnden överväger att ansöka om överflyttning av vårdnaden ska nämnden särskilt beakta

- barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning,
- barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt,
- familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående,
- barnets relation till sina föräldrar, och
- barnets sociala situation i övrigt.

Ersättning, råd och stöd när vårdnaden flyttats över

15 § Om vårdnaden av ett barn har flyttats över till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare som tidigare har varit barnets familjehem, får kommunen fortsätta att betala dessa vårdnadshavare skälig ersättning. Socialnämnden ska ge de särskilt förordnade vårdnadshavarna råd och stöd vid överflyttning av vårdnaden.

Råd och stöd ska ges av socialnämnden i den kommun som har beslutat om familjehemsplaceringen, om en särskilt förordnad vårdnadshavare begär det.

Flyttningsförbud

16 § Om ett barn är placerat i ett familjehem eller annat enskilt hem och en vårdnadshavare eller barnet, om barnet har fyllt 15 år, begär att vården ska upphöra, ska socialnämnden överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud enligt 24 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Placering över nationsgränserna

Placering av barn i Sverige av utländsk myndighet

17 § Socialnämnden får godkänna att en utländsk myndighet placerar ett barn i Sverige endast om

1. det är bäst för barnet att placeras här, särskilt med beaktande av barnets anknytning hit,
2. barnet har fått möjlighet att framföra sin åsikt om placeringen,

3. barnets vårdnadshavare och, om barnet har fyllt 15 år, barnet samtycker till placeringen,

4. förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet är utredda av nämnden,

5. barnet har beviljats uppehållstillstånd, om ett sådant tillstånd behövs, och

6. placeringen sker med stöd av rådets förordning (EU) 2019/1111 av den 25 juni 2019 om behörighet och verkställighet av avgöranden i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar och internationella bortföranden av barn (Bryssel II-förordningen) eller med stöd av den i Haag den 19 oktober 1996 dagtecknade konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn.

Socialnämndens placering av barn i ett annat land

18 § Socialnämnden får placera ett barn i ett annat land än Sverige endast om

1. det är bäst för barnet att placeras där, särskilt med beaktande av barnets anknytning dit,

2. barnet har fått möjlighet att framföra sin åsikt om placeringen,

3. barnets vårdnadshavare och, om barnet har fyllt 15 år, barnet samtycker till placeringen,

4. socialnämnden genom en överenskommelse med den behöriga myndigheten i det land där barnet ska placeras har gjort det möjligt att följa upp placeringen, och

5. landet har en tillfredsställande ordning i fråga om tillsyn.

Ansvarig socialnämnd

19 § Ett medgivande till att ta emot ett barn för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran enligt 2 § lämnas av socialnämnden i den kommun som enligt 29 kap. ska tillgodose vårdnadshavarens behov av insatser.

Den nämnd som har lämnat medgivande ska fullgöra skyldigheterna enligt 8 och 9 §§ samt 10 § första stycket.

Förbud mot förmedling av barn

20 § Ingen får, utan stöd av denna lag, bedriva verksamhet som syftar till att förmedla barn till familjehem, jourhem eller andra enskilda hem som avses i 2 och 4 §§.

Straffansvar

21 § Den som åsidosätter bestämmelsen i 2 § första stycket döms till böter. Till böter döms även den som åsidosätter bestämmelsen i 20 §, om inte gärningen är belagd med straff enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast efter medgivande av Socialstyrelsen.

23 kap. Uppföljning av ett barns situation

Uppföljning efter utredning och placering

Beslut om uppföljning efter utredning

1 § När en utredning som gäller ett barns behov av skydd eller stöd har avslutats utan beslut om insats, kan socialnämnden besluta om uppföljning av barnets situation. Ett sådant beslut får fattas utan vårdnadshavarens och barnets samtycke, om barnet bedöms vara i särskilt behov av nämndens skydd eller stöd utan att förhållandena är sådana som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Beslut om uppföljning efter en placering

2 § När placeringen av ett barn i ett familjehem, skyddat boende eller hem för vård eller boende har upphört, kan socialnämnden besluta om uppföljning av barnets situation. Ett sådant beslut får fattas utan vårdnadshavarens eller barnets samtycke, om barnet bedöms vara i särskilt behov av nämndens skydd eller stöd utan att förhållandena är sådana som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Detsamma gäller när en placering som beslutats med stöd av lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende har upphört.

Bestämmelser om uppföljning när vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga upphör finns i 21 b och 21 c §§ den lagen.

Information om uppföljningen

3 § Socialnämnden ska informera barn som har fyllt 15 år och vårdnadshavare om ett beslut att inleda eller avsluta en sådan uppföljning som avses i 1 och 2 §§.

Kontakter under uppföljningen

4 § Vid en uppföljning av ett barns situation enligt 1 eller 2 § får socialnämnden ta hjälp av sakkunniga och i övrigt ta de kontakter som behövs. Socialnämnden får även samtala med barnet utan vårdnadshavarens samtycke i enlighet med 20 kap. 7 §.

Tidsgräns för uppföljningen

5 § En uppföljning enligt 1 eller 2 § ska avslutas senast sex månader från det att utredningen som gäller ett barns behov av skydd eller stöd har avslutats eller placeringen har upphört, eller när nämnden dessförinnan inleder en utredning enligt 14 kap. 2 § första stycket.

Uppföljning av kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson

6 § Socialnämnden ska kontinuerligt följa upp hur insatser i form av kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson genomförs när dessa har beviljats barn och unga.

Medgivande till internationell adoption

Socialnämndens medgivande krävs

1 § Ett barn med hemvist utomlands får inte utan socialnämndens medgivande tas emot av någon i syfte att adopteras. Medgivandet ska ha lämnats innan barnet lämnar det land där barnet har sin hemvist.

Socialnämnden får lämna medgivande om sökanden är lämpad att adoptera. Nämnden ska göra en samlad bedömning av sökandens lämplighet och vid bedömningen särskilt beakta

- sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov och den planerade adoptionens innebörd,
- sökandens personliga egenskaper och sociala nätverk,
- sökandens ålder och hälsotillstånd, och
- stabiliteten i relationen, om medgivande söks av makar eller sambor.

Om det är känt vilket barn sökanden vill adoptera, ska sökandens lämplighet prövas i förhållande till det enskilda barnet. Adoptionen ska även i övrigt kunna antas vara till barnets bästa.

Föräldrautbildning

2 § Innan socialnämnden lämnar sitt medgivande ska sökanden ha deltagit i en föräldrautbildning inför adoption som anvisats av nämnden. Om sökanden har adopterat barn från utlandet tidigare, får medgivande lämnas även om han eller hon inte har deltagit i föräldrautbildning.

När ett medgivande upphör att gälla

3 § Ett medgivande enligt 1 § upphör att gälla om inte barnet har tagits emot i sökandens vård inom tre år från det att medgivandet lämnades.

Skyldighet att informera om förändrade förhållanden

4 § Den eller de som vill adoptera är skyldiga att informera socialnämnden om deras omständigheter ändras mer väsentligt under den tid medgivandet gäller. Om ett barn inte har föreslagits för adoption inom två år från det att medgivandet lämnades, ska socialnämnden kontrollera om omständigheterna har ändrats. En kontroll behöver inte göras om det är obehövt.

Medgivandet ska återkallas, om förutsättningarna för det inte längre finns. Medgivandet får återkallas även när barnet har tagits emot av den eller dem som vill adoptera, om en fortsatt vistelse hos dem inte skulle vara förenlig med barnets bästa.

Samtycke till fortsatt adoptionsförfarande

5 § När ett visst barn har föreslagits för adoption, ska socialnämnden pröva om samtycke ska ges till att adoptionsförfarandet får fortsätta. Prövningen ska göras skyndsamt och senast två veckor från det att den eller de som vill adoptera har meddelat nämnden att ett barn har föreslagits för adoption. Om adoptionsförfarandet omfattas av lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner, ska 3 § den lagen tillämpas.

Den tid inom vilken prövning ska ske får förlängas om det finns synnerliga skäl.

Ansvarig socialnämnd

6 § Medgivande enligt 1 § och samtycke enligt 5 § lämnas av socialnämnden i den kommun som enligt 29 kap. ansvarar för insatser till den eller de sökande.

Den socialnämnd som har lämnat samtycke enligt 5 § ska fullgöra skyldigheterna enligt 22 kap. 8 § och 10 § första stycket.

Förmedling av barn för adoption

7 § I lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling finns bestämmelser om rätt för auktoriserade sammanslutningar att i vissa fall förmedla barn från utlandet för adoption.

Straffansvar

8 § Den som åsidosätter bestämmelserna i 1 § första stycket döms till böter.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast efter medgivande av Socialstyrelsen.

AVDELNING VII. BEHÖRIGHET, TILLSTÅND, MISSFÖRHÅLLANDEN OCH TILLSYN

25 kap. Behörighetskrav

Krav på den som utför uppgifter som gäller barn och unga

Krav på socionomexamen

1 § För att utföra uppgifter inom socialtjänsten som gäller barn och unga krävs en svensk socionomexamen, eller annan relevant examen på minst grundnivå i högskolan, om uppgifterna innefattar

1. bedömning av om utredning ska inledas,
2. utredning och bedömning av behovet av insatser, eller
3. uppföljning av beslutade insatser.

Socialnämnden ansvarar för att den som självständigt utför arbetsuppgifter som avses i första stycket har tillräcklig erfarenhet för uppgiften.

Yrkeskvalifikation från ett land inom EES eller från Schweiz

2 § I lagen (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer och i anslutande föreskrifter finns bestämmelser om tillfällig yrkesutövning och erkännande av yrkeskvalifikationer som har förvärvats eller erkänts i en annan stat än Sverige inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz.

3 § Den som har en annan utländsk utbildning än sådan som avses i 2 § får utföra de uppgifter som anges i 1 § första stycket om utbildningen, ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet, motsvarar svensk socionomexamen eller någon annan relevant examen på minst grundnivå i högskolan.

Den myndighet som regeringen bestämmer får i enskilda fall bedöma om kraven enligt första stycket är uppfyllda.

Yrkestiteln undersköterska och fast omsorgskontakt

Bevis om skyddad yrkestitel

4 § I verksamhet inom socialtjänsten får yrkestiteln undersköterska inte användas av den som saknar ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659). Den som saknar ett sådant bevis får inte heller använda en titel som kan förväxlas med yrkestiteln undersköterska.

Endast den som har ett sådant bevis som avses i första stycket får utses till fast omsorgskontakt enligt 10 kap. 7 §.

Straffansvar

5 § Den som bryter mot 4 § första stycket döms till böter.

26 kap. Tillstånds- och anmälningsplikt

Tillståndsplikt för att bedriva viss verksamhet

1 § Ett privaträttsligt organ eller en fysisk person får inte utan tillstånd yrkesmässigt bedriva

1. verksamhet i form av stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende som avses i 9 kap.,

2. verksamhet i form av boende för äldre personer och för personer med funktionsnedsättning som motsvarar dem som avses i 8 kap. 4 eller 11 §,

3. verksamhet i form av hem för viss annan heldygnsvård,

4. verksamhet i form av hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet,

5. verksamhet som har till uppgift att till socialnämnden föreslå familjehem och jourhem till barn samt som lämnar stöd och handledning till sådana hem som tar emot barn, eller

6. verksamhet i form av hemtjänst.

Tillstånd enligt första stycket meddelas av Inspektionen för vård och omsorg.

Anmälningsplikt för kommuner och regioner

2 § En kommun eller en region som bedriver verksamhet som avses i 1 § 1–4 och 6 ska anmäla verksamheten till Inspektionen för vård och omsorg innan den påbörjas.

Förutsättningar för tillstånd

Förutsättning för att bevilja tillstånd att bedriva verksamhet

3 § Tillstånd att bedriva en sådan verksamhet som avses i 1 § får beviljas endast under förutsättning att

1. verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet,
2. sökanden genom erfarenhet eller på annat sätt har fått insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten,
3. sökanden har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten, och
4. sökanden i övrigt bedöms lämplig.

Vid lämplighetsbedömningen ska sökandens vilja och förmåga att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av betydelse beaktas.

Personkrets som omfattas av prövningen

4 § För en juridisk person ska prövningen enligt 3 § första stycket 2 av om sökanden har tillräcklig insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten sammantaget avse

1. den verkställande direktören,
2. styrelseledamöter och styrelsesuppleanter,
3. bolagsmännen i kommanditbolag eller andra handelsbolag,
4. andra personer som har en ledande ställning i verksamheten,
5. personer som har ett bestämmande inflytande över verksamheten, och
6. personer som genom ett direkt eller indirekt ägande har ett väsentligt inflytande över verksamheten.

Det krävs även att samtliga personer som anges i första stycket bedöms lämpliga enligt 3 § andra stycket.

Tillstånd med villkor

5 § Tillstånd får förenas med villkor som har betydelse för kvaliteten och säkerheten i verksamheten.

Förändringar i verksamheten

Nytt tillstånd vid flytt eller ändring av verksamhet

6 § Om en yrkesmässigt bedriven verksamhet som kräver tillstånd enligt 1 § helt eller till väsentlig del ändras eller flyttas, ska ett nytt tillstånd sökas.

Förändringar i den personkrets som omfattas av tillståndsprövning

7 § Den som har beviljats tillstånd att bedriva yrkesmässig verksamhet enligt 1 § ska anmäla förändringar i den krets av personer som avses i 4 § till Inspektionen för vård och omsorg senast en månad efter förändringen.

Avgift för ansökan

8 § Inspektionen för vård och omsorg får ta ut en avgift för ansökningar om tillstånd att bedriva yrkesmässig verksamhet enligt 1 §.

Rutiner mot missförhållanden

1 § Socialnämnden ansvarar för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet.

Rapporteringskyldighet

Skyldighet att rapportera missförhållanden

2 § Den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten ska genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rör den som får, eller kan komma i fråga för, insatser inom verksamheten.

I yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet fullgörs rapporteringskyldigheten till den som bedriver verksamheten.

I verksamhet vid Statens institutionsstyrelse fullgörs rapporteringskyldigheten till myndighetschefen, och i övrigt fullgörs skyldigheten till den berörda socialnämnden.

Information om skyldighet att rapportera och medverka

3 § Den som enligt 2 § ska ta emot rapporter om missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden ska informera den som fullgör uppgifter inom respektive verksamhet om

1. rapporteringskyldigheten enligt 2 §, och
2. skyldigheten att medverka till god kvalitet enligt 5 kap. 1 § andra stycket.

4 § Den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet ska informera den berörda socialnämnden om de rapporter om missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden som har tagits emot i verksamheten.

Dokumentation och avhjälpande

5 § Ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska genast dokumenteras och utredas samt avhjälpas eller undanröjas.

Anmälan om allvarliga missförhållanden

6 § Ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande ska snarast anmälas till Inspektionen för vård och omsorg. Den utredning som gjorts med anledning av det inträffade ska bifogas anmälan.

Anmälan ska göras av

1. socialnämnden,
2. den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet, eller
3. myndighetschefen för Statens institutionsstyrelse.

Den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet ska informera den berörda socialnämnden om anmälan.

28 kap. Tillsyn

Verksamheter som omfattas av tillsyn

- 1 §** Inspektionen för vård och omsorg utövar tillsyn över socialtjänsten. Tillsynen över enskild verksamhet avser
1. verksamhet för vilken det krävs tillstånd enligt 26 kap. 1 §,
 2. verksamhet där en kommun genom avtal enligt 4 kap. 3 § första stycket har överlämnat till en enskild att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten, samt
 3. annan enskild verksamhet som kommunen upphandlar tjänster från för att fullgöra skyldigheter enligt denna lag.

Vad tillsynen innebär

Granskning av att verksamheten uppfyller krav och mål

- 2 §** Tillsyn enligt lagen innebär att Inspektionen för vård och omsorg ska granska att den verksamhet som avses i 1 § uppfyller de krav och mål som framgår av lagar och andra föreskrifter samt beslut som har fattats med stöd av sådana föreskrifter.

Råd, uppföljning och andra uppgifter

- 3 §** Inspektionen för vård och omsorg ska inom ramen för sin tillsyn
1. ge råd och vägledning,
 2. kontrollera att brister och missförhållanden avhjälpas,
 3. förmedla kunskap och erfarenheter som myndigheten får genom tillsynen, och
 4. informera och ge råd till allmänheten.

Samtal med barn

- 4 §** Vid tillsyn som rör ett barns förhållanden får barnet höras om han eller hon inte kan antas ta skada av det. Barnet får höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

Handlingar, upplysningar och tillträde

Skyldighet att lämna handlingar och upplysningar

- 5 §** Den som bedriver verksamhet som står under tillsyn enligt denna lag är skyldig att på begäran av Inspektionen för vård och omsorg lämna över handlingar och annat material som rör verksamheten och lämna de upplysningar om verksamheten som myndigheten behöver för sin tillsyn.

Rätt till tillträde och att omhänderta handlingar vid inspektion

- 6 §** Inspektionen för vård och omsorg eller den som myndigheten förordnar har rätt att inspektera verksamhet som står under dess tillsyn.

Den som utför inspektionen har rätt att få tillträde till lokaler och andra utrymmen som används för verksamheten. För tillträde till bostäder krävs dock att den eller de boende lämnar sitt samtycke till inspektionen.

Den som utför inspektionen har rätt att tillfälligt omhänderta handlingar och annat material som rör verksamheten. Den vars verksamhet inspekteras är skyldig att lämna den hjälp som behövs vid inspektionen.

7 § Vid inspektion av verksamhet som står under tillsyn enligt denna lag har den som utför inspektionen rätt att få hjälp av Polismyndigheten om det behövs för att inspektionen ska kunna genomföras.

Föreläggande

Lämna handlingar eller upplysningar

8 § Inspektionen för vård och omsorg får förelägga den som bedriver verksamhet som står under tillsyn enligt denna lag att lämna över handlingar eller annat material som rör verksamheten samt att lämna de upplysningar om verksamheten som myndigheten behöver för sin tillsyn. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Avhjälpa missförhållanden och brister

9 § Om Inspektionen för vård och omsorg finner att det i verksamhet som står under tillsyn enligt denna lag förekommer ett missförhållande som har betydelse för enskildas möjligheter att kunna få de insatser de har rätt till, får myndigheten förelägga den som svarar för verksamheten att avhjälpa missförhållandet.

Om myndigheten finner att en verksamhet som beviljats tillstånd inte uppfyller kraven för tillstånd i 26 kap. 3 § eller att en förändring av den personkrets som ska lämplighetsprövas inte har anmälts enligt 26 kap. 7 §, får myndigheten förelägga den som beviljats tillståndet att avhjälpa bristen.

Ett föreläggande ska innehålla uppgifter om de åtgärder som myndigheten anser nödvändiga för att missförhållandet eller bristen ska kunna avhjälpas. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Fullgöra anmälningsskyldighet

10 § Inspektionen för vård och omsorg får förelägga en kommun eller region som inte har fullgjort sin anmälningsskyldighet enligt 26 kap. 2 § att fullgöra denna skyldighet. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Återkallelse av tillstånd och förbud mot fortsatt verksamhet

Återkallelse och förbud vid missförhållanden

11 § Om ett missförhållande enligt 9 § första stycket är allvarligt och tillståndshavaren inte har följt ett föreläggande från Inspektionen för vård och omsorg, får myndigheten besluta att helt eller delvis återkalla tillståndet för verksamheten. Om verksamheten inte är tillståndspliktig, får myndigheten i stället besluta att helt eller delvis förbjuda fortsatt verksamhet.

Om missförhållandet innebär fara för enskildas liv, hälsa eller personliga säkerhet i övrigt, får Inspektionen för vård och omsorg utan föregående föreläggande besluta att helt eller delvis återkalla tillståndet för verksamheten. Om verksamheten inte är tillståndspliktig, får myndigheten i stället besluta att helt eller delvis förbjuda fortsatt verksamhet.

Ett tillstånd att bedriva verksamhet får även återkallas utan föregående föreläggande om tillståndshavaren inte uppfyller kraven för tillstånd i 26 kap. 3 och 4 §§.

Tillfälligt förbud mot fortsatt verksamhet

12 § Om det finns sannolika skäl för att ett tillstånd helt eller delvis kommer att återkallas eller om det finns sannolika skäl för att verksamheten helt eller delvis kommer att förbjudas enligt 10 §, och ett sådant beslut inte kan avvaktas, får Inspektionen för vård och omsorg besluta att tills vidare helt eller delvis förbjuda fortsatt verksamhet.

Ett beslut enligt första stycket gäller i högst sex månader. Om det finns synnerliga skäl, får beslutets giltighet förlängas med ytterligare sex månader.

Återkallelse och förbud vid bristande registerkontroll

13 § Inspektionen för vård och omsorg får återkalla tillståndet för en verksamhet som inte uppfyller skyldigheterna enligt lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn, om bristen är av allvarligt slag. Om verksamheten inte är tillståndspliktig, får myndigheten besluta att förbjuda fortsatt verksamhet.

Straffansvar

14 § Till böter döms den som

1. utan tillstånd driver verksamhet som avses i 26 kap. 1 §, eller
2. i strid mot ett förbud som har meddelats enligt 11 eller 12 § fortsätter verksamheten.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast efter medgivande av Inspektionen för vård och omsorg.

Vite

15 § Om ett föreläggande har förenats med vite enligt denna lag, får vitet inte förvandlas till fängelse.

AVDELNING VIII. ANSVARFÖRDELNING, ORGANISATION OCH BEMYNDIGANDEN

29 kap. Ansvarsfördelning mellan kommuner

Ansvarig kommun

Bosättningskommunens ansvar

1 § Den kommun som den enskilde är stadigvarande bosatt i eller har sin starkaste anknytning till (bosättningskommunen) ansvarar för insatser till den enskilde, om inte annat följer av 2, 3 eller 4 §.

Ansvar vid placering i en annan kommun

2 § En kommun behåller ansvaret för insatser till en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i

1. ett familjehem enligt 9 kap. denna lag eller 9 § 8 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
2. ett stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende enligt 9 kap.,
3. en särskild boendeform för äldre personer enligt 8 kap. 4 § eller 26 kap. 1 § 2,
4. en bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning enligt 8 kap. 11 § eller 26 kap. 1 § 2,
5. en bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 8 eller 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller
6. ett annat boende, om det inte är klarlagt vilken kommun som är den enskildes bosättningskommun.

Ansvar vid vistelse i kriminalvårdsanstalt och på sjukhus

- 3 §** Den kommun där den enskilde är folkbokförd ansvarar för insatser
1. vid kriminalvård i anstalt,
 2. vid vård på sjukhus eller i annan sjukvårdsinrättning på initiativ av någon annan än en kommun, eller
 3. som aktualiserats inför avslutningen av vård enligt 1 eller 2.

Vistelsekommunens ansvar

- 4 §** Om det uppkommer behov av insatser för en enskild under en tillfällig vistelse i en kommun, ansvarar den kommunen (vistelsekommunen) för insatser som behövs i akuta situationer.
- Vistelsekommunen ansvarar även för andra insatser till den enskilde, om det inte står klart att en annan kommun är ansvarig.

Vistelsekommunens skyldighet att bistå bosättningskommunen

Utredning och verkställighet

- 5 §** När en enskild avser att vistas en kortare tid i en annan kommun än bosättningskommunen, och till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom behöver insatser för detta, är vistelsekommunen skyldig att på begäran
1. bistå med den utredning som bosättningskommunen behöver för att kunna pröva den enskildes behov av insatser, och
 2. verkställa bosättningskommunens beslut.

Ersättning

- 6 §** Om en bosättningskommun har begärt att vistelsekommunen ska verkställa ett beslut, ska bosättningskommunen betala ersättning för verkställighetskostnaderna. Ersättningen ska betalas enligt den ersättningsnivå som bosättningskommunen tillämpar för motsvarande insatser.

Ansökan om insatser i en annan kommun

- 7 §** En enskild som önskar flytta till en annan kommun får ansöka om insatser i den kommunen om han eller hon

1. har ett varaktigt behov av omfattande vård- eller omsorgsinsatser till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom och därför inte kan bosätta sig i kommunen utan att beviljas de insatser som han eller hon behöver, eller

2. behöver flytta till en annan kommun på grund av våld eller andra övergrepp men inte kan göra det utan att beviljas de insatser som han eller hon behöver.

8 § En ansökan från en enskild som önskar flytta till en annan kommun och som är i behov av insatser enligt 7 § ska behandlas som om den enskilde var bosatt i den kommunen. Är den sökandes behov tillgodosedda i bosättningskommunen, får hänsyn inte tas till den omständigheten när ansökan prövas.

Bosättningskommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som den andra kommunen behöver för att kunna pröva ansökan.

Skyldighet att slutföra utredning

9 § En kommun som har inlett en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd är skyldig att slutföra utredningen och fatta beslut i ärendet även om ansvaret för barnet enligt 1, 2, 3 eller 4 § övergår till en annan kommun. Detsamma gäller om en utredning har inletts och ärendet avser vård på grund av skadligt bruk eller beroende. Den andra kommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som kan behövas för att fatta beslut i ärendet.

Första stycket gäller inte om den andra kommunen samtycker till att ta över utredningen av ärendet eller om ärendet annars flyttas över.

Överflyttning av ärende

Förutsättningar för att flytta över ett ärende

10 § Ett ärende som avser individuellt behovsprövade insatser eller andra åtgärder som gäller en enskild individ får flyttas över till en annan kommun.

En kommun som anser att ett ärende ska flyttas över ska begära det hos den andra kommunen. Ärendet ska då flyttas över om den som berörs av ärendet har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt.

En begäran om att ett ärende ska flyttas över till en annan kommun ska vara skriftlig. Den andra kommunen ska genast skriftligen meddela sin inställning.

Om kommunerna inte är överens

11 § Om berörda kommuner inte är överens om att flytta över ett ärende, får den kommun som begärt överflyttning ansöka om det hos Inspektionen för vård och omsorg. En sådan ansökan får också göras av en kommun som inte inom en månad har fått svar från en annan kommun på en begäran om överflyttning.

Inspektionen för vård och omsorg ska pröva ansökningen så snart som möjligt. Myndigheten ska fatta beslut i ärendet inom tre månader från det

att ansökan kom in, om det inte finns särskilda skäl för en längre handläggningstid. Prop. 2024/25:89

Uppgiftslämnande mellan kommuner

12 § Uppgifter som behövs för att en kommun ska kunna ta över ett ärende enligt 10 eller 11 § ska lämnas ut av den kommun som överlämnar ärendet.

30 kap. Socialnämndens organisation och delegering av beslutanderätt

Bestämmelser i annan lag

1 § För en socialnämnd gäller bestämmelserna om nämnder i kommunallagen (2017:725) om inte annat följer av detta kapitel.

Uppgifter inom socialnämndens ansvarsområde

Företräda kommunen i mål och ärenden

2 § Socialnämnden ska själv eller genom ombud föra kommunens talan i mål och ärenden som socialnämnden ansvarar för enligt denna lag eller annan författning.

Lämna förslag till kommunfullmäktige

3 § Socialnämnden ska lämna de förslag som nämnden anser är nödvändiga till kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och övriga nämnder och andra myndigheter.

Begära yttranden och upplysningar från kommunstyrelsen

4 § Socialnämnden får begära in yttranden och upplysningar från kommunstyrelsen och övriga nämnder och från beredningar och tjänstemän i den egna kommunen, när det behövs för nämndens verksamhet.

Delegering av ärenden och uppgifter

5 § Bestämmelsen i 6 kap. 38 § 3 kommunallagen (2017:725) om begränsning av rätten att delegera beslutanderätt ska inte tillämpas vid delegering av beslutanderätt i sådana ärenden som anges i 6–9 §§ och för sådana uppgifter som anges i 10 §.

Delegering i ärenden enligt denna lag

6 § Socialnämnden får endast delegera beslutanderätten till ett utskott i ärenden som gäller

1. vård, omsorg och uppfostran i ett familjehem, jourhem eller annat enskilt hem enligt 22 kap. 2 och 4 §§,

2. övervägande av fortsatt vård, vårdens inriktning och utformning samt av om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 22 kap. 13 och 14 §§,

3. övervägande av flyttningsförbud enligt 22 kap. 16 §,

4. placering över nationsgränserna enligt 22 kap. 17 och 18 §§,

5. internationell adoption enligt 24 kap. 1, 2 och 4 §§, eller
6. beslut enligt 33 kap. 4 § om att föra talan om återkrav enligt 33 kap. 1 §.

Första stycket gäller även i ärenden om samtycke till fortsatt adoptionsförfarande enligt 24 kap. 5 §, om samtycke vägras.

Delegering i ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

7 § I fråga om lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga får socialnämnden endast delegera beslutanderätten till ett utskott i ärenden som anges i följande bestämmelser i den lagen:

1. ansökan om vård enligt 4 §,
2. omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§,
3. ansökan om fortsatt omhändertagande enligt 9 a §,
4. vårdens innehåll och utformning enligt 11 § första och andra styckena,
5. övervägande av fortsatt vård, vårdens inriktning och utformning samt omprövning av vårdbeslut enligt 13 §,
6. övervägande av ansökan om flyttningsförbud enligt 13 b §,
7. övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning enligt 13 c §,
8. umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort enligt 14 § andra och tredje styckena,
9. upphörande av vård enligt 21 §,
10. förebyggande insatser enligt 22 §,
11. ansökan om flyttningsförbud och beslut om tillfälligt flyttningsförbud enligt 24 och 27 §§,
12. övervägande av fortsatt flyttningsförbud samt upphörande av flyttningsförbud enligt 26 §,
13. umgängesbegränsning vid ett flyttningsförbud enligt 31 §,
14. utreseförbud enligt 31 b–d och 31 i §§,
15. provtagning inför umgänge och provtagning inför upphörande av vård enligt 32 a och 32 b §§, eller
16. begäran om hjälp av Polismyndigheten eller Kriminalvården enligt 43 §.

Delegering i ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende

8 § I fråga om lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende får socialnämnden endast delegera beslutanderätten till ett utskott i ärenden som anges i följande bestämmelser i den lagen:

1. ansökan om vård enligt 3 kap. 3 §,
2. omedelbar insats i form av skyddat boende enligt 4 kap. 1 §,
3. vårdens innehåll och utformning enligt 5 kap. 1 §,
4. överväganden om huruvida insatsen ska fortsätta enligt 5 kap. 3 §,
5. umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort enligt 5 kap. 4 § och överväganden av sådana beslut enligt 5 kap. 6 §,
6. upphörande av insats enligt 7 kap. 1 §, eller
7. begäran om hjälp av Polismyndigheten enligt 8 kap. 7 §.

Delegering i ärenden enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall

9 § I fråga om lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall får socialnämnden endast delegera beslutanderätten till ett utskott i ärenden som anges i följande bestämmelser i den lagen:

1. ansökan om vård enligt 11 §, eller
2. omedelbart omhändertagande enligt 13 §.

Delegering av uppgifter enligt föräldrabalken

10 § I fråga om föräldrabalken får beslutanderätten endast delegeras för uppgifter som anges i följande bestämmelser i den balken:

1. 1 kap. 4, 9, 13 och 14 §§,
2. 2 kap. 1, 4–6 och 8–9 §§, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja en utredning eller att lägga ner en påbörjad utredning,
3. 3 kap. 5, 6 och 8 §§,
4. 4 kap. 14 §,
5. 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § tredje stycket,
6. 6 kap. 13 a §,
7. 6 kap. 15 c § tredje stycket,
8. 6 kap. 19 § när det gäller beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge,
9. 7 kap. 7 § när det gäller godkännande av avtal om att underhållsbidrag ska betalas för längre perioder än tre månader, och
10. 11 kap. 16 § andra stycket.

I fråga om uppgifter enligt första stycket 6 får beslutanderätten endast delegeras till ett utskott.

Ärenden där beslutanderätten inte får delegeras

11 § Beslutanderätten får inte delegeras i frågor som avses i 18 kap. 11 § denna lag eller i fråga om nämndens uppgifter enligt 16 kap. 18 § eller 18 kap. 19 § socialförsäkringsbalken.

Ordförandebeslut

12 § Bestämmelser om rätt för ordföranden, eller någon annan ledamot som nämnden har utsett, att i vissa fall fatta beslut i socialnämndens ställe finns i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

31 kap. Rätt att meddela föreskrifter**Bemyndigande till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa**

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser

1. barn och unga,
2. äldre personer,
3. personer med funktionsnedsättning,

4. personer som har ett skadligt bruk eller beroende,
5. personer som har utsatts för brott och deras närstående, och
6. personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela sådana föreskrifter som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet vid sådana LVM-hem och särskilda ungdomshem som avses i 9 kap. 8 §.

Bemyndigande som gäller villkor och avgifter

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. villkor för tillstånd enligt 26 kap. 3 § första stycket 2–4 och andra stycket samt 26 kap. 4 §, och
2. avgift för ansökningar enligt 26 kap. 8 §.

3 § Regeringen får meddela föreskrifter om

1. den högsta ersättning som får tas ut varje dag för uppehälle enligt 32 kap. 2 § första stycket, och
2. vilka av kommunens utgifter för ett barn som föräldrarna är skyldiga att i skäligen utsträckning bidra till enligt 32 kap. 3 § första stycket.

Bemyndigande som gäller vid krig och krigsfara

4 § Regeringen får meddela särskilda föreskrifter om socialtjänsten enligt denna lag, om landet kommer i krig eller krigsfara eller om det råder sådana extraordinära förhållanden som är orsakade av krig eller av krigsfara som landet har befunnit sig i.

AVDELNING IX. AVGIFTER, ÅTERKRAV, BRISTANDE VERKSTÄLLIGHET OCH ÖVERKLAGANDE

32 kap. Avgifter

När kommunen får ta ut avgifter

Insatser där kommunen får ta ut avgifter

1 § Kommunen får enligt grunder som kommunen bestämmer ta ut skäliga avgifter som inte överstiger kommunens självkostnader i följande fall:

1. familjerådgivning,
2. verksamhet för barn och unga enligt 18 kap. 1–5 och 10 §§ som inte är insatser av behandlingskaraktär,
3. föräldrautbildning inför adoption,
4. hemtjänst,
5. dagverksamhet,

6. sådan särskild boendeform för äldre personer som avses i 8 kap. 4 § eller bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 11 § och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken, och

7. annan liknande insats.

I fråga om avgifter för hemtjänst, dagverksamhet, bostad i särskild boendeform för äldre personer och bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning finns ytterligare bestämmelser i 4–10 §§.

Insatser av behandlingskaraktär

2 § Kommunen får inte ta ut avgifter för insatser av behandlingskaraktär. Kommunen får dock, utom i fråga om barn, ta ut ersättning för uppehållet av den som på grund av skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika eller andra beroendeframkallande medel får vård eller behandling i ett hem för vård eller boende eller i ett familjehem.

I 31 kap. 3 § 1 finns en bestämmelse om att regeringen får meddela föreskrifter om den högsta ersättning som får tas ut för varje dag. För andra insatser får kommunen ta ut skälig ersättning.

Första och andra styckena gäller inte i fråga om insatser för vilka avgift har bestämts enligt 1 §.

Barn som vårdas i ett annat hem än det egna

3 § Om ett barn på initiativ av socialnämnden får vård i ett annat hem än det egna, är föräldrarna skyldiga att i skälig utsträckning bidra till kommunens utgifter för barnet. Socialnämnden får i sådana fall ta emot underhållsbidrag som avser barnet.

Första stycket gäller inte i fråga om barn som är placerade i skyddat boende med stöd av denna lag eller lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

Beräkning av avgifter

Prisbasbelopp

4 § Med prisbasbelopp avses i detta kapitel prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

Avgiftsunderlag

5 § Med avgiftsunderlag avses den inkomst som den enskilde kan antas komma att få under de närmaste tolv månaderna, fördelad med lika belopp per månad.

Inkomsten ska beräknas med tillämpning av 102 kap. 29 § 1, 2, 4 och 5 socialförsäkringsbalken. Vid tillämpning av 102 kap. 29 § 4 socialförsäkringsbalken ska dock endast sådan inkomst som avses i 97 kap. 13 § första stycket 1 räknas med. Som inkomst ska även räknas bostadsbidrag enligt 96–98 kap., särskilt bostadstillägg enligt 102 kap. 26 § och boendetillägg enligt 103 a–103 e kap. samma balk. En kommun får i sitt beslut om avgifter bestämma att inkomsten ska beräknas på ett sätt som är mer fördelaktigt för den enskilde.

I fråga om makar ska den enskildes inkomst anses utgöra hälften av makarnas sammanlagda inkomster.

6 § Den enskildes avgifter får

1. för hemtjänst och dagverksamhet, tillsammans med avgifter som avses i 17 kap. 8 § första stycket 1 och 2 hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,5392 prisbasbelopp,

2. för en bostad i särskild boendeform för äldre personer och bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning, per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,5539 prisbasbelopp.

Förbehållsbelopp

7 § De sammanlagda avgifterna enligt 6 § får inte uppgå till ett så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader (förbehållsbelopp). När avgifterna fastställs ska kommunen dessutom försäkra sig om att den enskildes make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation. Om avgifterna baseras på den enskildes betalningsförmåga, ska avgiftsunderlaget beräknas enligt 5 §.

Beräkning av förbehållsbelopp

8 § Kommunen ska bestämma den enskildes förbehållsbelopp genom att beräkna den enskildes levnadskostnader, utom boendekostnaden, med ledning av ett minimibelopp. Boendekostnaden ska beräknas för sig och läggas till minimibeloppet. För sådan boendekostnad som anges i 6 § ska dock inget förbehåll göras.

Minimibeloppet ska, om inte annat följer av 9 §, per månad utgöra lägst en tolfedel av

- 1,4789 prisbasbelopp för ensamstående, eller
- 1,2066 prisbasbelopp för var och en av sammanlevande makar och sambor.

Minimibeloppet ska täcka normalkostnader för livsmedel, kläder, skor, fritid, hygien, dagstidning, telefon, hemförsäkring, öppen hälso- och sjukvård, tandvård, hushållsel, förbrukningsvaror, resor, möbler, husgeråd och läkemedel.

Ändring av minimibelopp

9 § Kommunen ska höja minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde på grund av särskilda omständigheter varaktigt har behov av ett inte oväsentligt högre belopp än det som anges i 8 § andra stycket.

Kommunen får minska minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde inte har en kostnad för en sådan post som anges i 8 § tredje stycket därför att

1. kostnaden ingår i avgiften för hemtjänst och dagverksamhet,
2. kostnaden ingår i avgiften eller hyran för en sådan särskild boendeform för äldre personer som avses i 8 kap. 4 § eller en bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 11 §, eller
3. posten tillhandahålls kostnadsfritt.

Kommunen får dock inte minska minimibeloppet med anledning av att den enskilde omfattas av sådan avgiftsfrihet som avses i 17 kap. 3 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Prop. 2024/25:89

Ändring av avgift

10 § Kommunen ska ändra en avgift om något förhållande som påverkar avgiftens storlek har ändrats. Avgiften får ändras utan föregående under rättelse, om ändringen beror på förändringar i prisbasbeloppet.

En ändring av avgiften ska gälla från och med den månad som följer närmast efter den månad då de förhållanden som motiverar ändringen uppkom. En ändring av avgiften ska dock gälla från och med den månad under vilken de förhållanden som motiverar ändringen uppkom, om förhållandena avser hela den månaden.

33 kap. Återkrav

När ekonomiskt bistånd får krävas tillbaka

1 § Om någon genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgiftsskyldighet eller på annat sätt orsakat att ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § betalats ut felaktigt eller med för högt belopp, får socialnämnden kräva tillbaka det som har betalats ut för mycket.

Om någon i annat fall än som avses i första stycket tagit emot sådant ekonomiskt bistånd felaktigt eller med för högt belopp och skäligen borde ha insett detta, får socialnämnden kräva tillbaka det som har betalats ut för mycket.

2 § Socialnämnden får, i andra fall än som avses i 1 §, kräva tillbaka ekonomiskt bistånd som den enskilde har fått enligt 12 kap. 1 § endast om det har lämnats

1. som förskott på en förmån eller ersättning,
2. till den som är indragen i en arbetskonflikt, eller
3. till den som på grund av förhållanden som han eller hon inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster och tillgångar.

3 § Socialnämnden får kräva tillbaka ekonomiskt bistånd som har lämnats enligt 12 kap. 2 § om beslutet om bistånd

1. har getts under villkor om återbetalning,
2. har meddelats genom ett skriftligt beslut som har delgetts den enskilde, och
3. har innehållit uppgifter om den eller de omständigheter enligt 2 § som utgör grund för återbetalningsskyldighet.

Talan om återkrav eller ersättning

4 § Socialnämnden får väcka talan hos förvaltningsrätten om den enskilde inte frivilligt

1. betalar tillbaka ekonomiskt bistånd i enlighet med 1–3 §§, eller
2. ersätter kommunen för sådana utgifter som kommunen har haft enligt 32 kap. 2 § första stycket eller 3 § första stycket.

5 § Talan enligt 4 § väcks vid den förvaltningsrätt inom vars domkrets den enskilde är bosatt och inom tre år från det att kommunens kostnader uppkom.

Talan får inte bifallas, om den enskilde därigenom kan antas komma att sakna medel för att klara sin försörjning eller sina dagliga levnads-kostnader eller om det annars finns synnerliga skäl.

Socialnämnden får avstå från krav

6 § Socialnämnden får besluta att helt eller delvis avstå från ett krav på ersättning som avses i 1–3 §§ och i 32 kap. 2 § första stycket eller 3 § första stycket.

34 kap. Bristande verkställighet och särskild avgift

Åtgärder när gynnande beslut inte verkställs i tid

Socialnämnden ska rapportera beslut som inte har verkställts

1 § Om ett gynnande beslut enligt 11 kap. 1 § eller 12 kap. 1 § inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet, ska socialnämnden rapportera det till Inspektionen för vård och omsorg och till de revisorer som avses i 3 kap. 10 § kommunallagen (2017:725). För varje beslut ska nämnden ange tidpunkten för beslutet och vilken typ av insats beslutet gäller samt kortfattat ange skälen för fördröjningen.

Socialnämnden ska vidare dels till Inspektionen för vård och omsorg, dels till revisorerna rapportera alla gynnande beslut enligt 11 kap. 1 § och 12 kap. 1 § som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. För varje beslut ska nämnden ange tidpunkten för beslutet och vilken typ av insats beslutet gäller samt kortfattat ange skälen för fördröjningen.

Rapportering ska ske en gång per kvartal.

Socialnämnden ska anmäla när rapporterade beslut har verkställts

2 § När socialnämnden har verkställt ett gynnande beslut som tidigare enligt 1 § har rapporterats som inte verkställt, ska nämnden anmäla det till Inspektionen för vård och omsorg och till de revisorer som avses i 3 kap. 10 § kommunallagen (2017:725). Datum för verkställigheten ska då anges.

Statistikrapport över beslut som inte har verkställts

3 § Socialnämnden ska lämna en statistikrapport till kommunfullmäktige över hur många gynnande beslut enligt 11 kap. 1 § och 12 kap. 1 § som inte har verkställts inom tre månader från dagen för respektive beslut. Nämnden ska vidare ange vilka typer av insatser dessa beslut gäller samt hur lång tid som har gått från dagen för respektive beslut.

Socialnämnden ska till kommunfullmäktige även lämna en statistikrapport över hur många gynnande beslut enligt 11 kap. 1 § och 12 kap. 1 § som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. Nämnden ska vidare ange vilka typer av insatser dessa beslut gäller samt hur lång tid som har gått från dagen för respektive beslut.

Rapporteringskyldighet för vistelsekommunen

4 § Om en bosättningskommun har begärt att en vistelsekommun ska verkställa ett beslut enligt 29 kap. 5 § 2, gäller skyldigheten att rapportera till Inspektionen för vård och omsorg och till kommunfullmäktige enligt 1–3 §§ även vistelsekommunen.

Särskild avgift

Avgift för kommunen vid bristande verkställighet

5 § En kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller en insats enligt 11 kap. 1 § eller 12 kap. 1 § som någon har rätt till enligt ett beslut av socialnämnden, är skyldig att betala en särskild avgift. Detsamma gäller en kommun som inte inom skälig tid på nytt tillhandahåller en insats efter det att verkställigheten av ett sådant beslut har avbrutits.

En kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller en insats enligt 11 kap. 1 § eller 12 kap. 1 § som någon är berättigad till enligt en domstols avgörande, är skyldig att betala en särskild avgift. Detsamma gäller en kommun som inte inom skälig tid på nytt tillhandahåller en insats efter det att verkställigheten av ett sådant avgörande har avbrutits.

Om en bosättningskommun med stöd av 29 kap. 5 § 2 har begärt att en vistelsekommun ska verkställa ett beslut, ska vistelsekommunen i fall som avses i första och andra styckena betala den särskilda avgiften enligt denna paragraf.

Avgifter enligt denna paragraf tillfaller staten.

Undantag från avgiftsskyldigheten

6 § En kommun är inte skyldig att betala en särskild avgift enligt 5 § om den enskilde enligt 35 kap. 5 § tredje stycket begärt att få senarelägga verkställandet.

Beräkning av den särskilda avgiften

7 § Den särskilda avgiften ska fastställas till lägst 10 000 kronor och högst 1 000 000 kronor.

När avgiftens storlek fastställs ska det särskilt beaktas hur lång tid som har gått sedan insatsen beviljades och hur allvarlig fördröjningen i övrigt kan anses vara.

Kommunen får befrias från särskild avgift om det finns synnerliga skäl för det. I ringa fall ska inte någon avgift tas ut.

Förvaltningsrätten prövar frågor om särskild avgift

8 § Frågor om särskild avgift prövas efter ansökan av Inspektionen för vård och omsorg av den förvaltningsrätt vars domkrets kommunen tillhör.

Ny avgift vid fortsatt underlåtenhet

9 § Om en kommun efter att särskild avgift dömts ut fortfarande inte tillhandahåller insatsen, får en ny särskild avgift enligt 5 § dömas ut.

10 § Särskild avgift enligt 5 § första stycket får bara dömas ut om ansökan enligt 8 § har delgetts kommunen inom två år från tidpunkten för det gynnande beslutet om insatsen eller inom två år från det att verkställigheten av det gynnande beslutet avbrutits.

Särskild avgift enligt 5 § andra stycket får bara dömas ut om ansökan enligt 8 § har delgetts kommunen inom två år från det att domen om insatsen fått laga kraft eller inom två år från det att verkställigheten av domen avbrutits.

Om en vistelsekommun enligt 5 § tredje stycket ska betala den särskilda avgiften, ska första och andra styckena avse vistelsekommunen.

35 kap. Överklagande

Beslut av socialnämnden

1 § Socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol i fråga om

1. insatser enligt 11 kap. 1 § eller 12 kap. 1 §,
2. nekat eller nedsatt försörjningsstöd enligt 12 kap. 5 §,
3. förbud mot eller begränsning av att ta emot andras barn enligt 18 kap. 11 §,
4. medgivande att ta emot ett barn enligt 22 kap. 2 §,
5. medgivande inför adoption enligt 24 kap. 1 §,
6. återkallelse av medgivande inför adoption enligt 24 kap. 4 §,
7. samtycke till fortsatt adoptionsförfarande enligt 24 kap. 5 §,
8. ansökan om insatser i en annan kommun enligt 29 kap. 7 §, och
9. avgifter eller förbehållsbelopp enligt 32 kap. 5–10 §§.

Beslut av Inspektionen för vård och omsorg

2 § Beslut av Inspektionen för vård och omsorg får överklagas till allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. omhändertagande av personakt enligt 17 kap. 7 §,
2. tillstånd enligt 26 kap. 1 §,
3. föreläggande enligt 28 kap. 5, 8, 9 eller 10 §,
4. förbud och återkallelse av tillstånd enligt 28 kap. 10, 11 eller 12 §, och
5. överflyttning av ärende enligt 29 kap. 11 §.

I fråga om överklagande av Inspektionen för vård och omsorgs beslut när det gäller utlämnande av handling i en personakt i enskild verksamhet enligt 17 kap. 6 § gäller i tillämpliga delar 6 kap. 7–11 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Andra beslut av Inspektionen för vård och omsorg enligt denna lag får inte överklagas.

Beslut av Socialstyrelsen

3 § Beslut av Socialstyrelsen om medgivande till att väcka allmänt åtal enligt 18 kap. 12 § andra stycket, 22 kap. 21 § andra stycket eller 24 kap. 8 § andra stycket får inte överklagas.

4 § Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av beslut enligt denna lag.

Verkställighet

5 § Beslut av socialnämnd och av domstol i frågor som avses i 1 § gäller omedelbart. En förvaltningsrätt eller kammarrätt får dock bestämma att beslutet ska verkställas först sedan det har fått laga kraft.

Beslut av Inspektionen för vård och omsorg och av domstol i frågor som avses i 2 § första stycket 1, 3 och 4 gäller omedelbart.

På begäran av sökanden får verkställandet av beslut om insatser enligt 11 kap. 1 § senareläggas om verkställandet sker inom ett valfrihetssystem enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.
 2. Genom lagen upphävs socialtjänstlagen (2001:453).
 3. Bestämmelsen i 14 kap. 9 § första stycket tillämpas inte på beslut om insatser som gäller tills vidare och som har fattats före ikraftträdandet.
 4. Tillstånd eller förbud som har beslutats enligt den upphävda lagen gäller som tillstånd eller förbud enligt denna lag.
 5. Den upphävda lagen gäller fortfarande vid prövningen av ett överklagande av ett beslut som har meddelats före ikraftträdandet.
 6. Den som vid ikraftträdandet är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska ska även i fortsättningen få använda titeln trots att han eller hon saknar ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659), dock längst till och med den 30 juni 2033.
 7. Den som vid ikraftträdandet är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska får utses att vara fast omsorgskontakt, trots att han eller hon saknar ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659), dock längst till och med den 30 juni 2033.

2.2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 22 a § och 36 kap. 5 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

22 a §¹

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

36 kap.

5 §²

Den som till följd av 15 kap. 1 eller 2 §, 16 kap. 1 § eller 18 kap. 5, 6 eller 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller någon bestämmelse, till vilken det hänvisas i något av dessa lagrum, inte får lämna en uppgift får inte höras som vittne om uppgiften utan att den myndighet, i vars verksamhet uppgiften har inhämtats, har gett sitt tillstånd.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden samt auktoriserade patentombud och deras biträden såvitt avser patenträttsliga angelägenheter enligt 2 § 1 lagen (2010:1052) om auktorisation av

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2025:000) och deras biträden samt auktoriserade patentombud och deras biträden såvitt avser patenträttsliga angelägenheter enligt 2 § 1 lagen (2010:1052) om auktorisation av

¹ Senaste lydelse 2023:534.

² Senaste lydelse 2024:80.

patentombud, får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrots dem eller som de i samband därmed har erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. Medlare enligt denna balk, 6 kap. 18 a § föräldrabalken, lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder eller lagen (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister och deras biträden, får höras som vittnen om vad som anförtrots dem vid medlingen eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. Den som till följd av 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, biträden eller försvarare får höras som vittnen om vad som anförtrots dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det.

Trots det som sägs i andra eller tredje stycket föreligger skyldighet att vittna för

1. advokater och deras biträden, dock inte försvarare, i mål angående brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. andra än försvarare och advokater samt deras biträden i mål angående brott som avses i 10 kap. 21 och 23 §§ offentlighets- och sekretesslagen, och

3. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 § samma lag, enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller enligt lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

3. den som har uppgiftsskyldighet enligt 20 kap. 6 § socialtjänstlagen i mål enligt 18 kap. 11 §, 22 kap. 2 eller 4 § eller 24 kap. 4 eller 5 § samma lag, enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller enligt lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om för-

patentombud, får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrots dem eller som de i samband därmed har erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. Medlare enligt denna balk, 6 kap. 18 a § föräldrabalken, lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder eller lagen (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister och deras biträden, får höras som vittnen om vad som anförtrots dem vid medlingen eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. Den som till följd av 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Prop. 2024/25:89 hållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i 3 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Om någon enligt det som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 13 a, 14, 17 a, 17 c och 18 §§ och 21 kap. 11 § föräldrabalken¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

13 a §²

Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare och *samtycker* endast den ena till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller

1. psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),

2. behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453),

3. utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen, eller

4. en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Ett beslut enligt första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. Rätten får dock bestämma att dess beslut ska gälla först sedan det har *vunnit* laga kraft.

I lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende finns bestämmelser om vårdnadshavares beviljats skyddat boende.

Om barnet *står* under vårdnad av två vårdnadshavare och endast den ena *samtycker* till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller

2. behandling i öppna former som ges med stöd av 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000),

3. utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 13 kap. 7 § första stycket socialtjänstlagen, eller

4. en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Ett beslut enligt första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. Rätten får dock bestämma att dess beslut ska gälla först sedan det har *fått* laga kraft.

I lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende finns bestämmelser om vårdnadshavares bestämmanderätt när ett barn har beviljats skyddat boende.

14 §³

Om rätten för barn och vårdnadshavare att få *stöd och hjälp* hos socialnämnden finns bestämmelser i socialtjänstlagen (2001:453). Socialnämnden förmedlar kontak-

Om rätten för barn och vårdnadshavare att få *insatser* hos socialnämnden finns bestämmelser i socialtjänstlagen (2025:000). Socialnämnden förmedlar kontak-

¹ Balken omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 2024:81.

³ Senaste lydelse 2001:456.

ter med andra rådgivande samhällsorgan.

ter med andra rådgivande samhällsorgan.

17 a §⁴

Föräldrar kan enligt 5 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453) få hjälp att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge.

Föräldrar kan enligt 13 kap. 6 § andra stycket socialtjänstlagen (2025:000) få hjälp att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge.

Socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört prövar om ett avtal mellan föräldrarna enligt 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket ska godkännas.

Om det kan antas att sekretess gäller för de uppgifter som behövs för att avgöra var barnet är folkbokfört, får även socialnämnden i en kommun där någon av föräldrarna är folkbokförd pröva om ett avtal som avses i andra stycket ska godkännas. Om det kan antas att sekretess gäller också för de uppgifter som behövs för att avgöra var föräldrarna är folkbokförda, får ett sådant avtal godkännas av socialnämnden i den kommun som föräldrarna väljer. Detsamma gäller om det kan antas att sekretess gäller för de uppgifter som behövs för att avgöra var barnet och en förälder är folkbokförda och den andra föräldern inte är folkbokförd i landet.

Vid sin prövning av föräldrarnas avtal ska socialnämnden se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillräckligt utredda.

Socialnämndens beslut enligt andra eller tredje stycket får inte överklagas.

17 c §⁵

För att rätten, när föräldrarna inte är överens i sakfrågan, ska få ta upp ett yrkande om vårdnad, boende eller umgänge till prövning i ett mål enligt 5, 14 a eller 15 a § eller i ett mål om äktenskapsskillnad, ska en förälder som framställer ett sådant yrkande ha deltagit i informations-samtal som avses i 5 kap. 3 a § socialtjänstlagen (2001:453). Informationssamtalet ska ha ägt rum inom ett år före det att yrkandet framställs. Kravet på deltagande i informationssamtal gäller inte när ett yrkande om vårdnad, boende eller umgänge redan är upptaget till prövning i målet.

För att rätten, när föräldrarna inte är överens i sakfrågan, ska få ta upp ett yrkande om vårdnad, boende eller umgänge till prövning i ett mål enligt 5, 14 a eller 15 a § eller i ett mål om äktenskapsskillnad, ska en förälder som framställer ett sådant yrkande ha deltagit i informations-samtal som avses i 13 kap. 5 § socialtjänstlagen (2025:000). Informationssamtalet ska ha ägt rum inom ett år före det att yrkandet framställs. Kravet på deltagande i informationssamtal gäller inte när ett yrkande om vårdnad, boende eller umgänge redan är upptaget till prövning i målet.

Ett yrkande som enligt första stycket inte får tas upp till prövning får ändå tas upp om det finns särskilda skäl.

Om kravet på deltagande i informationssamtal hindrar att ett yrkande om vårdnad, boende eller umgänge tas upp till prövning, ska rätten avvisa samtliga yrkanden om vårdnad, boende och umgänge i målet.

⁴ Senaste lydelse 2021:528.

⁵ Senaste lydelse 2021:528.

18 §⁶

Föräldrar kan enligt 5 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453) genom samarbetsamtal få hjälp att nå enighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Föräldrar kan enligt 13 kap. 6 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000) genom samarbetsamtal få hjälp att nå enighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge.

I mål om vårdnad, boende eller umgänge får rätten uppdra åt socialnämnden eller något annat organ att i barnets intresse anordna samarbetsamtal i syfte att nå enighet mellan föräldrarna.

Om rätten lämnar uppdrag enligt andra stycket, kan den förklara att målet *skall* vila under en viss tid. Detsamma gäller om samarbetsamtal redan har inletts och fortsatta samtal kan antas vara till nytta. Om det finns särskilda skäl, kan rätten förlänga den utsatta tiden.

Om rätten lämnar uppdrag enligt andra stycket, kan den förklara att målet *ska* vila under en viss tid. Detsamma gäller om samarbetsamtal redan har inletts och fortsatta samtal kan antas vara till nytta. Om det finns särskilda skäl, kan rätten förlänga den utsatta tiden.

21 kap.11 §⁷

Vid hämtning och omhändertagande *skall* någon som kan vara till stöd för barnet närvara. Finns det en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (2001:453), bör han eller hon anlitas. I brådskande fall får en åtgärd som krävs för skydd av barnet vidtas utan att en person till stöd för barnet är närvarande.

Om det är möjligt *skall* en barnläkare, barnpsykiater eller barnpsykolog medverka vid hämtning och omhändertagande.

Vid hämtning och omhändertagande *ska* någon som kan vara till stöd för barnet närvara. Finns det en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (2025:000), bör han eller hon anlitas. I brådskande fall får en åtgärd som krävs för skydd av barnet vidtas utan att en person till stöd för barnet är närvarande.

Om det är möjligt *ska* en barnläkare, barnpsykiater eller barnpsykolog medverka vid hämtning och omhändertagande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

⁶ Senaste lydelse 2001:456.

⁷ Senaste lydelse 2006:458.

2.4 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 32 kap. 1 § brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 kap.

1 §¹

Den som har begått brott innan han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Vården och åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. Även den som har begått brott efter det att han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt tjuogoett år får inte dömas till ungdomsvård.

Den som har begått brott innan han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2025:000) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Vården och åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. Även den som har begått brott efter det att han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt tjuogoett år får inte dömas till ungdomsvård.

Ungdomsvård får dömas ut endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med ungdomstjänst eller böter, kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet.

Om åtgärderna ska vidtas med stöd av socialtjänstlagen, ska rätten besluta en föreskrift om att den unge ska följa det ungdomskontrakt som upprättats av socialnämnden. Innehållet i kontraktet ska framgå av domen.

Om åtgärderna ska vidtas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, ska den vårdplan som upprättats av socialnämnden fogas till domen.

Om skada på egendom har uppkommit genom brottet och det bedöms vara ägnat att främja den unges anpassning i samhället, får rätten, i samband med att den dömer till ungdomsvård, föreskriva att den unge på tid och sätt som anges i domen ska biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa skadan eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. Sådan föreskrift får beslutas endast med den skadelidandes samtycke.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.5 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 102 kap. 20 § och 107 kap. 5 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

102 kap.

20 §¹

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreförsörjningsstöd och livränta som föranleds av att den försäkrade

- är häktad,
- är intagen i kriminalvårdsanstalt,
- är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård,

eller

- på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453).
- på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2025:000).

107 kap.

5 §

Om någon som har rätt till periodisk ersättning enligt denna balk har fått ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) får retroaktivt beviljad ersättning på begäran av socialnämnden betalas ut till nämnden. Betalning till socialnämnden får göras, till den del den ersättningsberättigade inte har återbetalat biståndet och det återstående beloppet överstiger 1 000 kronor, med det belopp som motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till den ersättningsberättigade och dennes familj för eller under den tid som den retroaktiva ersättningen avser.

Det som föreskrivs i första stycket gäller inte barnbidrag och assistansersättning.

Om någon som har rätt till periodisk ersättning enligt denna balk har fått ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) får retroaktivt beviljad ersättning på begäran av socialnämnden betalas ut till nämnden. Betalning till socialnämnden får göras, till den del den ersättningsberättigade inte har återbetalat biståndet och det återstående beloppet överstiger 1 000 kronor, med det belopp som motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till den ersättningsberättigade och dennes familj för eller under den tid som den retroaktiva ersättningen avser.

Första stycket gäller inte barnbidrag och assistansersättning.

¹ Senaste lydelse 2015:983.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 11 och 17 §§ lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §¹

I fråga om den som misstänks för att ha begått brott innan han eller hon fyllt arton år ska åklagaren, innan beslut fattas i åtalsfrågan, inhämta yttrande från socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2001:453) har ansvaret för den unge, om denne har erkänt gärningen eller det annars finns skäligen misstanke att han eller hon har begått brottet och sådant yttrande inte inhämtats under förundersökningen. Yttrande behöver inte inhämtas om brottet är ringa, om det är uppenbart att det finns förutsättningar för straffvarning eller åtalsunderlåtelse eller om det annars är obehövt.

Om förundersökningen gäller brott på vilket fängelse kan följa, ska, om möjligt, undersökningsledaren begära ett sådant yttrande som avses i första stycket senast i samband med delgivning av brottsmisstanke enligt 23 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken.

Ett yttrande ska innehålla en redogörelse för vilka åtgärder som nämnden tidigare har vidtagit i fråga om den unge samt en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av åtgärder som syftar till att motverka att han eller hon utvecklas ogynnsamt. Yttrandet ska i förekommande fall även innehålla en redovisning av i vilken utsträckning den unge fullgjort en sådan tidigare utdömd ungdomsvård eller ungdomstjänst som nämnden har uppgift om. Vidare ska yttrandet innehålla en redovisning av de åtgärder som nämnden avser att vidta. Åtgärderna ska redovisas i ett ungdomskontrakt om de vidtas med stöd av socialtjänstlagen och i en vårdplan om de vidtas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Arten, omfattningen och varaktigheten av åtgärderna ska framgå av kontraktet eller vårdplanen. Yttrandet ska, om undersökningsledaren eller, i de fall som avses i första stycket, åklagaren begär det eller om nämnden finner det nödvändigt, även innehålla en redogörelse för den unges personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt. Ett yttrande ska också innehålla en bedömning av om

I fråga om den som misstänks för att ha begått brott innan han eller hon fyllt arton år ska åklagaren, innan beslut fattas i åtalsfrågan, inhämta yttrande från socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2025:000) har ansvaret för den unge, om denne har erkänt gärningen eller det annars finns skäligen misstanke att han eller hon har begått brottet och sådant yttrande inte inhämtats under förundersökningen. Yttrande behöver inte inhämtas om brottet är ringa, om det är uppenbart att det finns förutsättningar för straffvarning eller åtalsunderlåtelse eller om det annars är obehövt.

¹ Senaste lydelse 2023:312.

ungdomstjänst är en lämplig påföljd med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter.

Nämnden ska även utan samband med yttrande lämna den som har ansvar för att inhämta yttrande de upplysningar som denne begär i fråga om den unge.

17 §²

Straffvarning får beslutas, om den unge blir föremål för sådan åtgärd som anges nedan och det med skäl kan antas att därigenom vidtas vad som är lämpligast för den unge:

1. vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453),
1. vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2025:000),
2. vård eller annan åtgärd enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller
3. annan åtgärd som innebär att den unge får hjälp eller stöd.

Straffvarning får också beslutas, om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande.

Vid bedömningen av om straffvarning ska beslutas ska åklagaren utöver vad som följer av första och andra styckena särskilt beakta den unges vilja att ersätta målsäganden för skada som uppkommit genom brottet, att avhjälpa eller begränsa skadan, att på annat sätt gottgöra målsäganden eller att medverka till att medling kommer till stånd enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott.

Straffvarning får inte beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts. Vid bedömningen av om något väsentligt allmänt intresse åsidosätts ska det särskilt beaktas om den unge tidigare har gjort sig skyldig till brott.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.7 Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § arbetsmiljölagen (1977:1160)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §²

För deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 7 § lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

För deltagare i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som har anvisats av socialnämnd är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 4 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453).

För deltagare i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som har anvisats av socialnämnd är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 12 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000).

För dem som Migrationsverket ger sysselsättning enligt 4 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 5 § lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands framgår av 5 § lagen (2010:449) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Lagen omtryckt 1991:677.

² Senaste lydelse 2020:476.

2.8 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Härigenom föreskrivs att 6 § polislagen (1984:387) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska samarbeta med varandra och med åklagarmyndigheterna.

Polismyndigheten ska fort- löpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem. Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Polismyndigheten ska fort- löpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem. Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 19 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska också samarbeta med andra myndigheter och organisationer vilkas verksamhet berör polisverksamheten.

Andra myndigheter ska ge polisen stöd i dess arbete.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.9 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 3 § tandvårdslagen (1985:125) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Tandvården ska bedrivas så att den uppfyller kravet på en god tandvård. Detta innebär att den ska

1. vara av god kvalitet med en god hygienisk standard och lägga särskild vikt vid förebyggande åtgärder,
 2. tillgodose patientens behov av trygghet i vården och behandlingen,
 3. vara lätt tillgänglig,
 4. bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet,
 5. främja goda kontakter mellan patienten och tandvårdspersonalen.
- Akuta fall ska behandlas med förtur.

När tandvård ges till barn ska barnets bästa särskilt beaktas.

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 19 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2014:823.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

Härigenom föreskrivs att 1, 2, 4 och 47 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

De i 1 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) angivna målen för samhällets socialtjänst *skall* vara vägledande för all vård som syftar till att hjälpa enskilda människor att komma ifrån missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel. Vården *skall* bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet och *skall* så långt det är möjligt utformas och genomföras i samverkan med den enskilde.

De i 2 kap. 1–4 §§ socialtjänstlagen (2025:000) angivna målen för samhällets socialtjänst *ska* vara vägledande för all vård som syftar till att hjälpa enskilda människor att komma ifrån missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel. Vården *ska* bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet och *ska* så långt det är möjligt utformas och genomföras i samverkan med den enskilde.

2 §²

Vård inom socialtjänsten ges en missbrukare i samförstånd med honom eller henne enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). En missbrukare *skall* dock beredas vård oberoende av eget samtycke under de förutsättningar som anges i denna lag (tvångsvård).

Vård inom socialtjänsten ges en missbrukare i samförstånd med honom eller henne enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2025:000). En missbrukare *ska* dock beredas vård oberoende av eget samtycke under de förutsättningar som anges i denna lag (tvångsvård).

För tvångsvårdens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i socialtjänstlagen, om inte något annat anges i denna lag.

4 §³

Tvångsvård *skall* beslutas om,

Tvångsvård *ska* beslutas om

1. någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk,

2. vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller på något annat sätt, och

2. vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen (2025:000) eller på något annat sätt, och

¹ Senaste lydelse 2005:467.

² Senaste lydelse 2005:467. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

³ Senaste lydelse 2005:467.

3. han eller hon till följd av missbruket

- a) utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara,
- b) löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv, eller
- c) kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.

Om någon för kortare tid ges vård med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård hindrar detta inte ett beslut om tvångsvård enligt denna lag.

47 §⁴

Med socialnämnden avses i denna lag socialnämnden i den kommun som enligt 2 a kap. socialtjänstlagen (2001:453) har ansvaret för att den enskilde får *det stöd och den hjälp* som han eller hon behöver. Att överflyttning av ärenden till en annan socialnämnd kan ske i vissa fall framgår av 2 a kap. 10 och 11 §§ socialtjänstlagen.

Med socialnämnden avses i denna lag socialnämnden i den kommun som enligt 29 kap. socialtjänstlagen (2025:000) har ansvaret för att den enskilde får *de insatser* som han eller hon behöver. Att överflyttning av ärenden till en annan socialnämnd kan ske i vissa fall framgår av 29 kap. 10 och 11 §§ socialtjänstlagen.

Beslut om tvångsvård enligt 5 § och beslut med anledning av omhändertagande enligt 13 § fattas av den förvaltningsrätt inom vars domkrets den ansvariga kommunen är belägen. Den förvaltningsrätt som meddelade beslutet om vård beslutar också i frågor som avses i 44 § första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

⁴ Senaste lydelse 2011:330.

2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Härigenom föreskrivs att 1, 10, 13 b, 21 c, 24 och 25 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2025:000). Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Den som är under 18 år ska dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.

Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 22, 24, 31 a, 32 a och 32 b §§.

Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande.

10 §²

Vården *skall* anses påbörjad när den unge på grund av ett beslut om omedelbart omhändertagande eller om vård har placerats utanför sitt eget hem.

Vården *ska* anses påbörjad när den unge på grund av ett beslut om omedelbart omhändertagande eller om vård har placerats utanför sitt eget hem.

För vårdens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453) och föreskrifterna i 11–20 §§.

13 b §³

När socialnämnden prövar om vård som har beslutats med stöd av denna lag ska upphöra för någon som är under 18 år och som är

När socialnämnden prövar om vård som har beslutats med stöd av denna lag ska upphöra för någon som är under 18 år och som är

¹ Senaste lydelse 2022:664.

² Senaste lydelse 2001:466. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

³ Senaste lydelse 2022:664.

placerad i ett hem som avses i 6 kap. 6 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453), ska socialnämnden också särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud enligt 24 §.

placerad i ett hem som avses i 22 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000), ska socialnämnden också särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud enligt 24 §.

21 c §⁴

Vid en uppföljning enligt 21 b § får socialnämnden konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Socialnämnden får samtala med den unge utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

När uppföljningen inleds respektive avslutas ska socialnämnden underätta den unge, om den unge har fyllt 15 år, och vårdnadshavare som berörs.

En uppföljning ska avslutas senast sex månader från det att den inleddes. Uppföljningen ska också avslutas om nämnden inleder en utredning enligt 11 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453).

En uppföljning ska avslutas senast sex månader från det att den inleddes. Uppföljningen ska också avslutas om nämnden inleder en utredning enligt 14 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000).

24 §⁵

Förvaltningsrätten får efter ansökan av socialnämnden för viss tid eller tills vidare förbjuda den som har vårdnaden om en underårig att ta denne från ett hem som avses i 6 kap. 6 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453) om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas om han eller hon skiljs från hemmet (flyttningsförbud).

Förvaltningsrätten får efter ansökan av socialnämnden för viss tid eller tills vidare förbjuda den som har vårdnaden om en underårig att ta denne från ett hem som avses i 22 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000) om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas om han eller hon skiljs från hemmet (flyttningsförbud).

25 §⁶

Ansökan om flyttningsförbud görs av den socialnämnd som har lämnat medgivande enligt 6 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453) att ta emot den unge i ett enskilt hem. Samma nämnd beslutar om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 §.

Ansökan om flyttningsförbud görs av den socialnämnd som har lämnat medgivande enligt 22 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000) att ta emot den unge i ett enskilt hem. Samma nämnd beslutar om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

⁴ Senaste lydelse 2022:664.

⁵ Senaste lydelse 2009:804.

⁶ Senaste lydelse 2001:466.

2.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:1402) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1990:1402) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Sjukhem och andra vårdinrättningar, som övertagits av kommunerna med stöd av denna lag, skall anses som sådana boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453).

Föreslagen lydelse

3 §¹

Sjukhem och andra vårdinrättningar, som övertagits av kommunerna med stöd av denna lag, ska anses som sådana boendeformer som anges i 8 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.13 Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 15 § folkbokföringslagen (1991:481) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §¹

En vistelse för service och omvårdnad eller för stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service i en sådan bostad för äldre människor som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena socialtjänstlagen (2001:453) i en annan kommun än den där personen var eller borde ha varit folkbokförd när han eller hon flyttade till den aktuella bostaden, ska inte anses leda till ändrad bosättning om vistelsen har beslutats av den kommun där han eller hon var eller borde ha varit folkbokförd. Om personen inte längre disponerar en bostad på den fastighet där han eller hon förut var eller borde ha varit folkbokförd, anses personen bosatt endast i kommunen eller, om ändrade förhållanden föranleder det, på en annan fastighet.

Första stycket ska även tillämpas på den som vistas i ett hem för äldre som drivs av någon annan än kommunen, om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till vård eller stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service kan anses motsvara vistelse som avses i första stycket.

En vistelse i en sådan särskild boendeform för äldre personer som avses i 8 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) i en annan kommun än den där personen var eller borde ha varit folkbokförd när han eller hon flyttade till den aktuella bostaden, ska inte anses leda till ändrad bosättning om vistelsen har beslutats av den kommun där han eller hon var eller borde ha varit folkbokförd. Om personen inte längre disponerar en bostad på den fastighet där han eller hon förut var eller borde ha varit folkbokförd, anses personen bosatt endast i kommunen eller, om ändrade förhållanden föranleder det, på en annan fastighet.

Första stycket ska även tillämpas på den som vistas i ett hem för äldre personer som drivs av någon annan än kommunen, om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till insatser och andra lättåtkomliga tjänster kan anses motsvara vistelse som avses i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2018:1722.

2.14 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård

Härigenom föreskrivs att 31 a § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Om en patient önskar att stödpersonens uppdrag ska övergå till ett uppdrag som kontaktperson enligt 3 kap. 6 b § socialtjänstlagen (2001:453) när tvångsvården upphört och stödpersonen samtycker till det, ska den nämnd som avses i 30 § underrätta socialnämnden i den kommun där patienten är folkbokförd om patientens önskemål.

Föreslagen lydelse

31 a §²

Om en patient önskar att stödpersonens uppdrag ska övergå till ett uppdrag som kontaktperson enligt 13 kap. 7 § socialtjänstlagen (2025:000) när tvångsvården upphört och stödpersonen samtycker till det, ska den nämnd som avses i 30 § underrätta socialnämnden i den kommun där patienten är folkbokförd om patientens önskemål.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Lagen omtryckt 2008:415.

² Senaste lydelse 2012:780.

2.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 14 och 14 b §§ lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §¹

Den som bedriver verksamhet där det gäller sekretess enligt 25 kap. 1–5 §§ eller 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt enligt 29 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, 15 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller 6 kap. 12 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska trots sekretessen eller tystnadsplikten lämna ut sådana uppgifter om den misstänkte som behövs för en rättspsykiatrisk undersökning.

Detsamma gäller uppgifter om den misstänkte som behövs för ett läkarutlåtande som avses i 4 § andra stycket liksom för ett yttrande av Socialstyrelsen över ett sådant utlåtande eller ett sådant läkarintyg som avses i 4 § första stycket.

Den som bedriver verksamhet där det gäller sekretess enligt 25 kap. 1–5 §§ eller 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt enligt 29 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, 17 kap. 11 § socialtjänstlagen (2025:000) eller 6 kap. 12 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska trots sekretessen eller tystnadsplikten lämna ut sådana uppgifter om den misstänkte som behövs för en rättspsykiatrisk undersökning.

14 b §²

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 19 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2023:282.

² Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2023:282.

2.16 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Den som bedriver verksamhet där det gäller sekretess enligt 25 kap. 1–5 §§ eller 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt enligt 29 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, 15 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller 6 kap. 12 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska trots sekretessen eller tystnadsplikten lämna ut sådana uppgifter om en misstänkt som behövs för ett läkarintyg enligt 7 §.

Den som bedriver verksamhet där det gäller sekretess enligt 25 kap. 1–5 §§ eller 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt enligt 29 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, 17 kap. 11 § socialtjänstlagen (2025:000) eller 6 kap. 12 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska trots sekretessen eller tystnadsplikten lämna ut sådana uppgifter om en misstänkt som behövs för ett läkarintyg enligt 7 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.17 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 16 d och 24 g §§ lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 d §¹

En kommun har ansvar enligt denna lag gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen är bosatt i en annan kommun i

1. familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453),

2. särskild boendeform för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen, eller

3. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen.

En kommun har ansvar enligt denna lag även gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i ett skyddat boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen.

1. familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende enligt 9 kap. socialtjänstlagen (2025:000),

2. särskild boendeform för äldre personer enligt 8 kap. 4 § eller 26 kap. 1 § 2 socialtjänstlagen, eller

3. bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning enligt 8 kap. 11 § eller 26 kap. 1 § 2 socialtjänstlagen.

En kommun har ansvar enligt denna lag även gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i ett skyddat boende enligt 9 kap. socialtjänstlagen.

24 g §²

Ytterligare bestämmelser om anmälnings- och rapporteringsskyldighet finns i 14 kap. 1 och 3 §§ socialtjänstlagen (2001:453).

Ytterligare bestämmelser om anmälnings- och rapporteringsskyldighet finns i 19 kap. 1 § och 27 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2024:84.

² Senaste lydelse 2010:430.

2.18 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Härigenom föreskrivs att 1 och 3 §§ lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

I denna lag *ges* bestämmelser om sysselsättning för och bistånd till utlännningar som

1. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting enligt 4 kap. 1 § eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § utlänningslagen (2005:716) eller motsvarande äldre bestämmelser (asylsökande),

2. har ansökt om eller beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd med stöd av bestämmelserna i 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen och som inte är folkbokförda här i landet, eller

3. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas.

Den som omfattas av denna lag har inte rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) för förmåner av motsvarande karaktär. Rätt till bistånd föreligger inte heller för bostadskostnader.

I denna lag *finns* bestämmelser om sysselsättning för och bistånd till utlännningar som

I 10 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000) finns bestämmelser som innebär att den som omfattas av denna lag i vissa fall inte har rätt till insatser eller ekonomiskt bistånd enligt den lagen.

3 §²

Utläningar som avses i 1 § första stycket 1 och 2 ska av Migrationsverket erbjudas plats på en förläggning. För utläningar som avses i 1 § första stycket 2 får Migrationsverket även anvisa en kommun som ska ordna boendet.

Första stycket gäller inte ensamkommande barn som avses i 1 § första stycket 1 och 2. För dessa barn ska Migrationsverket i stället anvisa en kommun som ska ordna boendet. När Migrationsverket anvisat en kommun ska det anses att barnet vistas i den kommunen i den mening som avses i 2 a kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Första stycket gäller inte ensamkommande barn som avses i 1 § första stycket 1 och 2. För dessa barn ska Migrationsverket i stället anvisa en kommun som ska ordna boendet. När Migrationsverket anvisat en kommun ska det anses att barnet vistas i den kommunen i den mening som avses i 29 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000).

En kommun som har anvisats att ta emot ett ensamkommande barn får placera barnet i ett boende i en annan kommun endast om

1. kommunerna har ingått en överenskommelse om placeringen,

¹ Senaste lydelse 2022:1006.

² Senaste lydelse 2022:1006.

2. placeringen sker med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller med stöd av socialtjänstlagen i fråga om barn med motsvarande vårdbehov, eller
3. det med hänsyn till barnets vårdbehov finns synnerliga skäl.
-

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.19 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Ansökningar som avses i artikel 14 i konventionen *skall* göras hos socialnämnden i sökandens eller sökandenas hemkommun.

Socialnämnden *skall*

- a) sammanställa rapporter enligt artikel 15.1 i konventionen,
- b) pröva frågor om samtycke enligt artikel 17.c i konventionen,
- c) vidta åtgärder enligt artikel 21 i konventionen.

I 6 kap 12–15 §§ socialtjänstlagen (2001:453) finns bestämmelser om att socialnämnden prövar frågor om medgivande att i adoptionssyfte ta emot barn med hemvist utomlands.

3 §¹

Ansökningar som avses i artikel 14 i konventionen *ska* göras hos socialnämnden i sökandens eller sökandenas hemkommun.

Socialnämnden *ska*

- a) sammanställa rapporter enligt artikel 15.1 i konventionen,

b) pröva frågor om samtycke enligt artikel 17.c i konventionen,

c) vidta åtgärder enligt artikel 21 i konventionen.

I 24 kap. 1–6 §§ socialtjänstlagen (2025:000) finns bestämmelser om att socialnämnden prövar frågor om medgivande att i adoptionssyfte ta emot barn med hemvist utomlands.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.20 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 8 b § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 b §¹

En auktoriserad sammanslutning är skyldig att dokumentera förmedlingsverksamheten. Dokumentationen ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärenden samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. Dokumentationen ska bevaras så länge den kan antas ha betydelse för den som förmedlats för adoption genom sammanslutningen, eller för honom eller henne närstående personer.

Kopia av handlingar som avser en viss adoption ska skickas till den socialnämnd som avses i 6 kap. 15 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453).

Kopia av handlingar som avser en viss adoption ska skickas till den socialnämnd som avses i 24 kap. 6 § andra stycket socialtjänstlagen (2025:000).

Om sammanslutningen upphör med sin förmedlingsverksamhet, ska dokumentation av förmedlingsverksamheten överlämnas till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd för förvaring.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2015:972.

2.21 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 16 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §¹

När ramtid ska bestämmas räknas inte den tid då den sökande varit förhindrad att arbeta på grund av

1. styrkt sjukdom,
2. vård av eget barn som inte har fyllt 2 år eller vård av adoptivbarn i 2 år efter barnets ankomst i familjen,
3. vård av närstående när närståendepenning lämnas enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken, eller

4. uppdrag av socialnämnden att ta emot barn i ett sådant hem som avses i 6 kap. 6 § första och tredje styckena socialtjänstlagen (2001:453) samt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, om uppdraget, på socialnämndens begäran, varit av sådan omfattning att den sökande varit tvungen att helt avstå från förvärvsarbete och mottagandet inte bedrivits yrkesmässigt.

4. uppdrag av socialnämnden att ta emot barn i ett sådant hem som avses i 22 kap. 2 § första stycket och 4 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000) samt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, om uppdraget, på socialnämndens begäran, varit av sådan omfattning att den sökande varit tvungen att helt avstå från förvärvsarbete och mottagandet inte bedrivits yrkesmässigt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.22 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 3 a § lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §¹

För den som har fått ersättning enligt denna lag ska tillgångar uppgående till ett belopp om etthundrasjuttiofemtusen (175 000) kr anses som förmögenhet och inte beaktas vid tillämpning av

1. bestämmelserna om bostadsbidrag i 97 kap. 6–10 §§ socialförsäkringsbalken,

2. bestämmelserna om bostadstillägg i 102 kap. 10–13 §§ samma balk,

3. 4 kap. 1 § och 8 kap. 2 § 3. 11 kap. 1 §, 12 kap. 1 § och socialtjänstlagen (2001:453), 32 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000),

4. 17 kap. 2 och 8 §§ hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), och

5. 19 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2017:46.

Prop. 2024/25:89 2.23 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 11 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

11 §²

Bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453) och äldreförsörjningsstöd enligt 74 kap. socialförsäkringsbalken och liknande ersättningar är skattefria.

Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2025:000) och äldreförsörjningsstöd enligt 74 kap. socialförsäkringsbalken och liknande ersättningar är skattefria.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2010:1277.

2.24 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 8 a § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

8 a §²

En socialnämnd får ha direktåtkomst till uppgifter som avses i 3 § första stycket 1, 4 och 5. Åtkomsten får endast förekomma om uppgifterna behövs i ärende om ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. socialtjänstlagen (2001:453) eller i ärende om återkrav *m.m.* av sådant bistånd enligt 9 kap. samma lag. En socialnämnd får ha direktåtkomst först sedan Skatteverket har försäkrat sig om att handläggare hos socialnämnden bara kan ta del av uppgifter om personer som är aktuella i ärenden hos nämnden.

En socialnämnd får ha direktåtkomst till uppgifter som avses i 3 § första stycket 1, 4 och 5. Åtkomsten får endast förekomma om uppgifterna behövs i *ett* ärende om ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. socialtjänstlagen (2025:000) eller i *ett* ärende om återkrav av sådant bistånd enligt 33 kap. samma lag. En socialnämnd får ha direktåtkomst först sedan Skatteverket har försäkrat sig om att handläggare hos socialnämnden bara kan ta del av uppgifter om personer som är aktuella i ärenden hos nämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2003:670.

² Senaste lydelse 2008:970.

2.25 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

Härigenom föreskrivs att 8 och 9 §§ lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

I fråga om utlämnande av personuppgifter som finns inom socialtjänsten gäller de begränsningar som följer av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

I fråga om utlämnande av personuppgifter som finns inom socialtjänsten gäller de begränsningar som följer av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), socialtjänstlagen (2025:000) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

9 §²

Om den digitala teknik som används vid insatser enligt 4 kap. 2 c § socialtjänstlagen (2001:453) har funktioner som möjliggör monitorering, sensorering eller positionering, ska den personuppgiftsansvarige säkerställa att

Om den digitala teknik som används vid insatser enligt 10 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000) har funktioner som möjliggör monitorering, sensorering eller positionering, ska den personuppgiftsansvarige säkerställa att

1. endast de personuppgifter som är nödvändiga för att uppnå ändamålet med användningen av tekniken behandlas, och

2. insamlade personuppgifter inte sparas under längre tid än vad som är nödvändigt för att uppnå det ändamål för vilket uppgifterna samlades in.

Den personuppgiftsansvarige får endast behandla personuppgifter om den som beviljats en sådan insats som avses i första stycket samtycker till behandlingen. Om insatsen medför behandling av personuppgifter som avser en närstående som stadigvarande sammanbor med den som beviljats insatsen, ska även den närstående samtycka till behandlingen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2009:497.

² Senaste lydelse 2023:821.

2.26 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 5 och 10 §§ lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för tillhandahållande av information som behövs inom

1. Försäkringskassans, Centrala studiestödsnämndens eller arbetslöshetskassornas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd,

2. Skatteverkets verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av skatt,

3. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens verksamhet som avser tillsyn och uppföljning samt utfärdande av intyg enligt 48 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring,

4. Kronofogdemyndighetens verksamhet som underlag för bedömning enligt 4 kap. utsköningsbalken av i vilken utsträckning en gäldenär har utmättningsbar egendom,

5. socialnämndernas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. socialtjänstlagen (2001:453),

5. socialnämndernas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. socialtjänstlagen (2025:000),

6. Migrationsverkets verksamhet som underlag för beslut om bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,

7. leverantörers verksamhet att utföra arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen, och

8. Utbetalningsmyndighetens verksamhet.

Arbetsförmedlingen får även behandla personuppgifter för att tillhandahålla information till riksdagen eller regeringen eller till någon annan för att fullgöra uppgiftslämnande i enlighet med lag eller förordning.

10 §²

Uppgifter om att den enskilde har vårdats med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller varit föremål för åtgärd enligt utlänningslagen (2005:716) får behandlas i en databas endast om de har lämnats i ett ärende.

Uppgifter om att den enskilde har vårdats med stöd av socialtjänstlagen (2025:000) eller varit föremål för åtgärd enligt utlänningslagen (2005:716) får behandlas i en databas endast om de har lämnats i ett ärende.

¹ Senaste lydelse 2023:458.

² Senaste lydelse 2013:1171.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.27 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:192) om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (2003:192) om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

En region och en eller flera kommuner som ingår i regionen får genom samverkan i en gemensam nämnd gemensamt fullgöra

1. regionens uppgifter

- enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
- enligt tandvårdslagen (1985:125),
- enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård,
- enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,
- enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- enligt lagen (2017:372) om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården,

– enligt smittskyddslagen (2004:168), eller

– som i annat fall enligt lag ska skötas av en sådan nämnd som avses i

7 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen, och

2. kommunens uppgifter

– enligt socialtjänstlagen (2001:453),

– enligt socialtjänstlagen (2025:000),

– enligt hälso- och sjukvårdslagen,

– enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,

– enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,

– enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade,

– enligt lagen om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården, eller

– som i annat fall enligt lag ska skötas av socialnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2019:913.

2.28 Förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 22 § smittskyddslagen (2004:168) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

22 §¹

Om den isolerade önskar att stödpersonens uppdrag ska övergå till ett uppdrag som kontaktperson enligt 3 kap. 6 b § socialtjänstlagen (2001:453) när isoleringen upphört och stödpersonen samtycker till det, ska den nämnd som avses i 20 § första stycket underrätta socialnämnden i den kommun där den isolerade är folkbokförd om hans eller hennes önskemål.

Om den isolerade önskar att stödpersonens uppdrag ska övergå till ett uppdrag som kontaktperson enligt 13 kap. 7 § socialtjänstlagen (2025:000) när isoleringen upphört och stödpersonen samtycker till det, ska den nämnd som avses i 20 § första stycket underrätta socialnämnden i den kommun där den isolerade är folkbokförd om hans eller hennes önskemål.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.29 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:466) om beräkning av inkomstprövade socialförsäkringsförmåner m.m. för neurosedynskadade

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2005:466) om beräkning av inkomstprövade socialförsäkringsförmåner m.m. för neurosedynskadade ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

För den som enligt regeringsbeslut fått ersättning för fosterskador som antas orsakade av de i Sverige sålda läkemedlen Neurosedyn eller Noxodyn ska tillgångar uppgående till ett belopp om femhundratusen (500 000) kronor anses som förmögenhet och inte beaktas vid tillämpningen av

1. 17 kap. 2 och 8 §§ hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
2. 19 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
3. 97 kap. 6–10 §§ socialförsäkringsbalken,
4. 2 kap. 7 § och 4 kap. 14 § studiestödslagen (1999:1395),
5. 4 kap. 1 § och 8 kap. 2 § 5. 11 kap. 1 §, 12 kap. 1 § och socialtjänstlagen (2001:453), och 32 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000), och
6. 102 kap. 10–13 §§ socialförsäkringsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2017:55.

2.30 Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 15 c § och 8 kap. 9 § utlänningslagen (2005:716) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

15 c §¹

Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ska på ansökan av socialnämnden beviljas ett barn som avses bli placerat här i landet enligt 6 kap. 11 a § socialtjänstlagen (2001:453) om uppehållstillstånd behövs för vistelsen. Upphållstillståndet ska gälla i minst ett år.

Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ska på ansökan av socialnämnden beviljas ett barn som avses bli placerat här i landet enligt 22 kap. 17 § socialtjänstlagen (2025:000) om uppehållstillstånd behövs för vistelsen. Upphållstillståndet ska gälla i minst ett år.

8 kap.

9 §²

En EES-medborgare eller en familjemedlem till en EES-medborgare får avvisas under de tre första månaderna efter inresan om han eller hon visar sig utgöra en orimlig belastning för biståndssystemet enligt socialtjänstlagen (2001:453).

En EES-medborgare eller en familjemedlem till en EES-medborgare får avvisas under de tre första månaderna efter inresan om han eller hon visar sig utgöra en orimlig belastning för biståndssystemet enligt socialtjänstlagen (2025:000).

En utlänningslag som har uppehållsrätt får inte avvisas enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2012:322.

² Senaste lydelse 2014:198.

2.31 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §²

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 13 kap. 16 och 18–27 §§ mervärdesskattelagen (2023:200). Bestämmelsen i 13 kap. 26 § mervärdesskattelagen ska dock inte tillämpas i fråga om

1. boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453),

2. hem för vård eller boende och stödboenden som anges i 6 kap. 2 § socialtjänstlagen, och

3. boendeformer som anges i 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

1. särskilda boendeformer och bostäder som anges i 8 kap. 4 och 11 §§ socialtjänstlagen (2025:000),

2. stödboenden och hem för vård eller boende som anges i 9 kap. 3 och 4 §§ socialtjänstlagen, och

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Lagen omtryckt 2008:909.

Senaste lydelse av lagens rubrik 2019:922.

² Senaste lydelse 2023:207.

2.32 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:469) om behandling av personuppgifter vid Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Härigenom föreskrivs att 10 § lagen (2006:469) om behandling av personuppgifter vid Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §¹

Personuppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden får inte behandlas i statistik- och tillsynsdatenbanken.

Detsamma gäller uppgifter om att den enskilde har vårdats med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller varit föremål för en åtgärd enligt utlänningslagen (2005:716).

Detsamma gäller uppgifter om att den enskilde har vårdats med stöd av socialtjänstlagen (2025:000) eller varit föremål för en åtgärd enligt utlänningslagen (2005:716).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.33 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 4 § lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 §¹

Kommuners och regioners skyldighet att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut och utlänningar som söker skydd i Sverige regleras i socialtjänstlagen (2001:453), hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Kommuners och regioners skyldighet att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut och utlänningar som söker skydd i Sverige regleras i socialtjänstlagen (2025:000), hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2019:926.

2.34 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn

Härigenom föreskrivs att 1 och 4 §§ lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Hem för vård eller boende, stödboenden eller skyddade boenden enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453) som tar emot barn får inte anställa någon om inte kontroll gjorts av register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister avseende honom eller henne. Detsamma ska gälla den som, utan att det innebär anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring, volontärarbete eller liknande vid ett sådant hem under omständigheter liknande dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten.

Hem för vård eller boende, stödboenden eller skyddade boenden enligt 9 kap. socialtjänstlagen (2025:000) som tar emot barn får inte anställa någon om inte kontroll gjorts av register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister avseende honom eller henne. Detsamma ska gälla den som, utan att det innebär anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring, volontärarbete eller liknande vid ett sådant hem under omständigheter liknande dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten.

Den som erbjuds en anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring, volontärarbete eller liknande vid ett sådant hem för vård eller boende, ett sådant stödboende eller ett sådant skyddat boende som sägs i första stycket, ska till den som erbjuder anställningen lämna utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret.

Skyldigheten att lämna utdrag ur register gäller dock inte om den som erbjuder anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen, volontärarbetet eller liknande själv inhämtar utdraget.

Utdraget ska vara högst sex månader gammalt. I lagen om belastningsregister och lagen om misstankeregister finns bestämmelser om att regeringen får meddela föreskrifter om innehållet i sådana utdrag.

4 §³

I 13 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) finns bestämmelser om förbud att driva stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende på grund av underlåtenhet att göra registerkontroll enligt 1 §.

I 28 kap. 13 § socialtjänstlagen (2025:000) finns bestämmelser om förbud att driva stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende på grund av underlåtenhet att göra registerkontroll enligt 1 §.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2015:986.

² Senaste lydelse 2024:87.

³ Senaste lydelse 2024:87.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.35 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller av familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller av familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2025:000), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.36 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 §, 2 kap. 10 § och 3 kap. 1 § lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §¹

Det som anges i 2 kap. 6–8 och 10 §§ inskränker inte de skyldigheter som kommunen har enligt socialtjänstlagen (2001:453).

Den eller de nämnder som avses i 2 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen ska ha hand om verksamhet enligt 2 kap. 7, 8 och 10 §§.

Det som anges i 2 kap. 6–8 och 10 §§ inskränker inte de skyldigheter som kommunen har enligt socialtjänstlagen (2025:000).

Den eller de nämnder som avses i 4 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen ska ha hand om verksamhet enligt 2 kap. 7, 8 och 10 §§.

2 kap.

10 §²

En kommun får lämna kompensation till en person

– när han eller hon inte har fått *bistånd* enligt 4 kap. 1 eller 2 § socialtjänstlagen (2001:453) inom skälig tid eller i enlighet med ett beslut av socialnämnden eller ett avgörande av en domstol, eller

– när socialnämnden inte har fullgjort en garanti som lämnats till personen att inom en viss tid eller på ett visst sätt tillhandahålla *bistånd* enligt 4 kap. 1 eller 2 § socialtjänstlagen.

En kommun får lämna kompensation till en person

– när han eller hon inte har fått *insatser* enligt 11 kap. 1 eller 4 § eller *ekonomiskt bistånd* enligt 12 kap. 1 eller 2 § socialtjänstlagen (2025:000) inom skälig tid eller i enlighet med ett beslut av socialnämnden eller ett avgörande av en domstol, eller

– när socialnämnden inte har fullgjort en garanti som lämnats till personen att inom en viss tid eller på ett visst sätt tillhandahålla *insatser* enligt 11 kap. 1 eller 4 § eller *ekonomiskt bistånd* enligt 12 kap. 1 eller 2 § socialtjänstlagen.

3 kap.

1 §

Kommuner får bedriva näringsverksamhet i syfte att ge personer med funktionshinder anställning om de inte i tillräcklig omfattning inom kommunen kan få lämpliga anställningar på annat sätt samt under förutsättning att

1. verksamheten är anordnad så att den är särskilt lämpad för sysselsättning av personer med funktionshinder, och

¹ Senaste lydelse 2010:428.

² Senaste lydelse 2010:428.

Prop. 2024/25:89

2. anställning i verksamheten sker efter anvisning av Arbetsförmedlingen eller, efter Arbetsförmedlingens medgivande, av den eller de nämnder som avses i 2 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453).

2. anställning i verksamheten sker efter anvisning av Arbetsförmedlingen eller, efter Arbetsförmedlingens medgivande, av den eller de nämnder som avses i 4 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.37 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 4, 9 a, 9 c, 10, 14 b och 14 c §§ och 44 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

4 §¹

Sekretess gäller i verksamhet som avser omhändertagande av personakt enligt 7 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) eller 23 f § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade för uppgift om en enskilds personliga förhållanden.

Sekretess gäller i verksamhet som avser omhändertagande av personakt enligt 17 kap. 7 och 8 §§ socialtjänstlagen (2025:000) eller 23 f § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade för uppgift om en enskilds personliga förhållanden.

Första stycket gäller inte om annat följer av 5, 6 eller 7 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

9 a §²

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift om att beslut fattats enligt 11 kap. 1 a § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453) eller uppgift om att sådan utredning som avses i den bestämmelsen redan pågår lämnas till den som har gjort en anmälan enligt 14 kap. 1 § samma lag, om det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift om att beslut fattats enligt 20 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000) eller uppgift om att sådan utredning som avses i den bestämmelsen redan pågår lämnas till den som har gjort en anmälan enligt 19 kap. 1 eller 2 § samma lag, om det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

9 c §³

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till en annan sådan myndighet i samma kommun, om det gäller insatser

1. enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) som avses i 3 kap. 6 § första stycket samma lag och som lämnas till äldre personer eller personer med funktionsnedsättning,

1. enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) som avses i 8 kap. 1 § samma lag och som lämnas till äldre personer eller personer med funktionsnedsättning,

¹ Senaste lydelse 2018:1157.

² Senaste lydelse 2012:778.

³ Senaste lydelse 2022:916.

2. enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen som avses i 5 kap. 5 och 7 §§ samma lag,

3. enligt 4 kap. 2 a § socialtjänstlagen, eller

4. enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

2. enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen som avses i 8 kap. 3, 4, 10 och 11 §§ samma lag,

3. enligt 11 kap. 5 § socialtjänstlagen som avser hemtjänst till äldre personer, eller

10 §⁴

Sekretessen enligt 4 § hindrar inte att uppgift i verksamhet som avses i 7 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) lämnas till en socialnämnd och uppgift i verksamhet som avses i 23 f § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade lämnas till en nämnd som avses i 22 § samma lag, om uppgiften behövs för handläggning av ärende eller verkställighet av beslut om stödinsatser, vård eller behandling och det är av synnerlig vikt att uppgiften lämnas.

Sekretessen enligt 4 § hindrar inte att uppgift i verksamhet som avses i 17 kap. 7 och 8 §§ socialtjänstlagen (2025:000) lämnas till en socialnämnd och uppgift i verksamhet som avses i 23 f § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade lämnas till en nämnd som avses i 22 § samma lag, om uppgiften behövs för handläggning av ärende eller verkställighet av beslut om stödinsatser, vård eller behandling och det är av synnerlig vikt att uppgiften lämnas.

14 b §⁵

Sekretess gäller hos Inspektionen för vård och omsorg för uppgift om adress till ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Detsamma gäller för uppgift om adress till ett sådant hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § första stycket 2 samma lag som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.

Sekretess enligt första stycket gäller även för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden som avses i första stycket. Sekretess gäller också för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs.

Sekretessen enligt första och andra styckena gäller även den som ansökt om tillstånd enligt 7 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen men

Sekretess gäller hos Inspektionen för vård och omsorg för uppgift om adress till ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Detsamma gäller för uppgift om adress till ett sådant hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § samma lag som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.

Sekretessen enligt första och andra styckena gäller även den som ansökt om tillstånd enligt 26 kap. 1 § socialtjänstlagen men ännu inte

⁴ Senaste lydelse 2018:1157.

⁵ Senaste lydelse 2024:88.

ännu inte beviljats tillstånd, samt beviljats tillstånd, samt sådan sådan verksamhet som anmälts av verksamhet som anmälts av en kommun eller region enligt kommun eller region enligt 26 kap. 7 kap. 1 § andra stycket samma lag. 2 § samma lag.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

14 c §⁶

Sekretess gäller hos en kommun eller region för uppgift om adress till ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Detsamma gäller för uppgift om adress till ett sådant hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § första stycket 2 samma lag som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.

Sekretess gäller hos en kommun eller region för uppgift om adress till ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Detsamma gäller för uppgift om adress till ett sådant hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § samma lag som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.

Sekretess enligt första stycket gäller även för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden som avses i första stycket. Sekretess gäller också för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

44 kap.

3 §⁷

Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer av

1. 6 kap. 12–14 §§ patientsäkerhetslagen (2010:659), och
2. 15 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453) 2. 17 kap. 12 § socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

⁶ Senaste lydelse 2024:88.

⁷ Senaste lydelse 2019:311.

2.38 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk¹

dels att 18–18 c §§ ska upphöra att gälla,

dels att 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 18 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Denna lag innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar *samt bestämmelser om äldreomsorg*. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen.

Denna lag innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen.

18 §

Rätten för enskilda att i vissa fall erbjudas omvårdnad inom ramen för äldreomsorgen på de nationella minoritetsspråken regleras i 8 kap. 6–9 §§ socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse av

18 § 2018:1367

18 a § 2018:1367

18 b § 2018:1367

18 c § 2018:1367.

² Senaste lydelse 2018:1367.

2.39 Förslag till lag om ändring i fängelselagen (2010:610)

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 3 och 11 §§ fängelselagen (2010:610) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

3 §

Vårdvistelse innebär att en intagen är placerad i ett sådant hem som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Vårdvistelse innebär att en intagen är placerad i ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

Vårdvistelse får beviljas en intagen som har behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel eller mot något annat särskilt förhållande som kan antas ha samband med hans eller hennes brottslighet, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig.

11 §

Den som bedriver ett halvvägshus i enskild regi enligt 10 § eller ett hem för vårdvistelse enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska

Den som bedriver ett halvvägshus i enskild regi enligt 10 § eller ett hem för vårdvistelse enligt 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) ska

1. fortlöpande hålla Kriminalvården underrättad om hur verksamheten fortskrider,

2. samråda med Kriminalvården i frågor av större vikt, och

3. omedelbart anmäla om den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.40 Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 5 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

5 §¹

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 12–14 §§ och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel, eller
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 19 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.41 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 13 och 15 c §§, 10 kap. 25 och 33 §§, 11 kap. 25 och 32 §§, 16 kap. 43, 49 och 49 a §§, 17 kap. 15 a, 19 och 21 a §§, 18 kap. 31 §, 19 kap. 35, 40 a, 42 och 42 a §§ och 29 kap. 13 § skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

13 §¹

Ett barn har rätt att bli mottaget i förskoleklass med offentlig huvudman i en annan kommun än den som ska svara för barnets utbildning, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens förskoleklass. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot ett sådant barn, ska den inhämta yttrande från barnets hemkommun.

Ett barn som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag har rätt att bli mottaget i en förskoleklass i den kommun där barnet vistas, trots att en annan kommun är den som ska svara för barnets utbildning.

Efter önskemål av barnets vårdnadshavare får en kommun även i annat fall i sin förskoleklass ta emot ett barn från en annan kommun.

Ett barn som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag har rätt att bli mottaget i en förskoleklass i den kommun där barnet vistas, trots att en annan kommun är den som ska svara för barnets utbildning.

15 c §²

En elev som med stöd av 13 § första stycket går i en annan kommuns förskoleklass och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns förskoleklass på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).

En elev som med stöd av 13 § första stycket går i en annan kommuns förskoleklass och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns förskoleklass på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000).

¹ Senaste lydelse 2024:89.

² Senaste lydelse 2024:89.

Den kommun som anordnar utbildningen ansvarar för att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

10 kap.

25 §³

En elev har rätt att bli mottagen i en grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag har rätt att bli mottagen i en grundskola i den kommun där eleven vistas, trots att en annan kommun är den som ska svara för elevens utbildning.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag har rätt att bli mottagen i en grundskola i den kommun där eleven vistas, trots att en annan kommun är den som ska svara för elevens utbildning.

33 §⁴

En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns grundskola på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).

En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns grundskola på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000).

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

³ Senaste lydelse 2024:89.

⁴ Senaste lydelse 2024:89.

11 kap.
25 §⁵

En elev har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens anpassade grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev, ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola i den kommun där eleven vistas, trots att en annan kommun är den som ska svara för elevens utbildning.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola i den kommun där eleven vistas, trots att en annan kommun är den som ska svara för elevens utbildning.

32 §⁶

En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns anpassade grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns anpassade grundskola på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).

En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns anpassade grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns anpassade grundskola på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000).

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

⁵ Senaste lydelse 2024:89.

⁶ Senaste lydelse 2024:89.

Av de behöriga sökande till ett nationellt program eller till en sådan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag.

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun

⁷ Senaste lydelse 2024:89.

⁸ Senaste lydelse 2024:89.

eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende eller i det skyddade boendet.

eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende eller i det skyddade boendet.

49 a §⁹

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning i hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detta gäller oavsett om utbildningen påbörjades i hemkommunen eller samverkansområdet före placeringen eller i den kommun eller det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning i hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detta gäller oavsett om utbildningen påbörjades i hemkommunen eller samverkansområdet före placeringen eller i den kommun eller det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.

Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

17 kap.

15 a §¹⁰

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på ett påbörjat introduktionsprogram eller på ett annat introduktionsprogram i den kommun eller i det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet finns. Utbildningen ska i ett sådant fall fullföljas enligt den nya huvudmannens ut-

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på ett påbörjat introduktionsprogram eller på ett annat introduktionsprogram i den kommun eller i det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet finns. Utbildningen ska i ett sådant fall fullföljas enligt den nya huvudmannens ut-

⁹ Senaste lydelse 2024:89.

¹⁰ Senaste lydelse 2024:89.

bildningsplan och en ny individuell studieplan. bildningsplan och en ny individuell studieplan.

Under de förutsättningar som anges i 29 och 30 §§ har eleven rätt att fullfölja utbildningen hos en huvudman för en fristående gymnasieskola enligt den huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

En elev som påbörjat ett introduktionsprogram hos en huvudman och som efter en avslutad placering i ett hem för vård eller boende eller i ett skyddat boende återvänder till hemkommunen har rätt att fullfölja utbildningen på programmet eller på ett annat introduktionsprogram hos hemkommunen eller i hemkommunens samverkansområde enligt hemkommunens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

19 §¹¹

En kommun eller en region som anordnar programinriktat val som har utformats för en grupp elever eller yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever ska ta emot alla de behöriga sökande till utbildningen som hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag.

Om det finns platser över på utbildningen, sedan alla sökande som ska tas emot enligt första och andra styckena har antagits, får kommunen eller regionen ta emot andra behöriga sökande till utbildningen.

21 a §¹²

En kommun som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § första stycket ska ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning om de vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag. Det

En kommun som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § första stycket ska ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning om de vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag. Det

¹¹ Senaste lydelse 2024:89.

¹² Senaste lydelse 2024:89.

gäller också för en region som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § andra stycket.

gäller också för en region som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § andra stycket.

Prop. 2024/25:89

18 kap.

31 §¹³

En elev som med stöd av 19 kap. 35–37 §§ går i anpassad gymnasieskola i en annan kommun än sin hemkommun och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen, har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns anpassade gymnasieskola på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

En elev som med stöd av 19 kap. 35–37 §§ går i anpassad gymnasieskola i en annan kommun än sin hemkommun och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen, har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns anpassade gymnasieskola på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000).

19 kap.

35 §¹⁴

Av de sökande till ett nationellt program eller till en nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag.

¹³ Senaste lydelse 2024:89.

¹⁴ Senaste lydelse 2024:89.

En kommun eller en region ska ta emot en elev på ett individuellt program om

1. eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag, och

2. hemkommunen har bedömt att eleven inte kan följa undervisningen på ett nationellt program.

1. eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag, och

42 §¹⁶

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet.

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet.

¹⁵ Senaste lydelse 2024:89.

¹⁶ Senaste lydelse 2024:89.

42 a §¹⁷

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning i hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detta gäller oavsett om utbildningen påbörjades i hemkommunen eller samverkansområdet före placeringen eller i den kommun eller det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.

Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning i hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detta gäller oavsett om utbildningen påbörjades i hemkommunen eller samverkansområdet före placeringen eller i den kommun eller det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.

29 kap.

13 §

Huvudmannen för verksamhet som avses i denna lag och den som är anställd i sådan verksamhet, ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 14 § och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 19 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹⁷ Senaste lydelse 2024:89.

2.42 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:801) om införande av skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att 4 a § lagen (2010:801) om införande av skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Vid tillämpningen av 2 a kap. 9 § tredje stycket i 1985 års skollag ska hänvisningen till 16 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) i stället avse 2 a kap. 10 eller 11 § samma lag.

Föreslagen lydelse

4 a §¹

Vid tillämpningen av 2 a kap. 9 § tredje stycket i 1985 års skollag ska hänvisningen till 16 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) i stället avse 29 kap. 10 eller 11 § socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.43 Förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 1 b § alkohollagen (2010:1622) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

1 b §¹

Serveringstillstånd krävs inte för servering till en boende och besökare till denne *på* sådana särskilda *boenden*

1. som avses i 5 kap. 5 § *andra och tredje styckena* och 7 § *tredje stycket*

socialtjänstlagen (2001:453) och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och

2. vid vilka måltidsservice tillhandahålls.

Den som bedriver alkoholservering enligt första stycket ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

Serveringstillstånd krävs inte för servering till en boende och besökare till denne *i* sådana särskilda *boendeformer eller bostäder*

1. som avses i 8 kap. 4 och 11 §§ socialtjänstlagen (2025:000) och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2018:1726.

2.44 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

En fråga om godkännande av en placering av ett barn i Sverige enligt artikel 33 prövas av en nämnd som fullgör uppgifter inom socialtjänsten i den kommun där barnet avses bli placerat. Även samråd enligt den artikeln sker med den nämnden.

I 6 kap. 11 a § socialtjänstlagen (2001:453) anges förutsättningarna för att godkänna en placering.

I 22 kap. 17 § socialtjänstlagen (2025:000) anges förutsättningarna för att godkänna en placering.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.45 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 16 § lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §¹

För den som har fått ersättning enligt denna lag ska tillgångar uppgående till ett belopp om tvåhundrafemtiotusen (250 000) kronor anses som förmögenhet och inte beaktas vid tillämpning av

1. 97 kap. 6–10 §§ och 102 kap. 10–13 §§ socialförsäkringsbalken,
2. 17 kap. 2 och 8 §§ hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
3. 19 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
4. 2 kap. 7 § och 4 kap. 14 § studiestödslagen (1999:1395), eller
5. 4 kap. 1 § och 8 kap. 2 § 5. 11 kap. 1 §, 12 kap. 1 § och socialtjänstlagen (2001:453). 32 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2017:63.

2.46 Förslag till lag om ändring i skuldsaneringslagen (2016:675)

Härigenom föreskrivs att 3 § skuldsaneringslagen (2016:675) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

I 5 kap. 12 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453) finns bestämmelser om att kommunen ska lämna budget- och skuldrådgivning till skuldsatta fysiska personer.

3 §
I 13 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000) finns bestämmelser om att kommunen ska lämna budget- och skuldrådgivning till skuldsatta fysiska personer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.47 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 8 §, 11 kap. 1 §, 12 kap. 1, 2 och 4 §§, 14 kap. 1 §, 16 kap. 1 § och 17 kap. 8 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

8 §

Hälso- och sjukvården ska på socialnämndens initiativ, i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 6 kap. 12–14 §§ patientsäkerhetslagen (2010:659) och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 19 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen (2025:000).

11 kap.

1 §

Ledningen av den kommunala hälso- och sjukvårdsverksamheten ska utövas av den eller de nämnder som kommunfullmäktige enligt 2 kap. 4 § socialtjänstlagen (2001:453) bestämmer. Bestämmelser om gemensam nämnd finns i lagen (2003:192) om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet.

Ledningen av den kommunala hälso- och sjukvårdsverksamheten ska utövas av den eller de nämnder som kommunfullmäktige enligt 4 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000) bestämmer. Bestämmelser om gemensam nämnd finns i lagen (2003:192) om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet.

12 kap.

1 §¹

Kommunen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som efter beslut av kommunen bor i en sådan boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § *andra stycket*, 5 kap. 7 § *tredje stycket* eller motsvarande tillståndspliktig boendeform eller bostad som avses i 7 kap. 1 § *första stycket* 2 socialtjänstlagen (2001:453). Kommunen ska även i samband med dagverksamhet enligt 3 kap. 6 § samma lag

Kommunen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som efter beslut av kommunen bor i en sådan *särskild* boendeform eller bostad som avses i 8 kap. 4 § *första stycket*, 8 kap. 11 § eller motsvarande tillståndspliktig boendeform eller bostad som avses i 26 kap. 1 § 2 socialtjänstlagen (2025:000). Kommunen ska även i samband med dagverksamhet enligt 8 kap. 1 § samma lag erbjuda

¹ Senaste lydelse 2018:1727.

erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som vistas i dagverksamheten.

en god hälso- och sjukvård åt den som vistas i dagverksamheten.

2 §²

Kommunen får erbjuda den som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende och i *sådant särskilt boende* som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453).

Kommunen får erbjuda den som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende och i *sådan särskild boendeform* som avses i 8 kap. 4 § andra stycket socialtjänstlagen (2025:000).

4 §³

Regionen får på framställning av en kommun inom regionen erbjuda läkemedel utan kostnad ur läkemedelsförråd till den som

1. bor i en sådan särskild boendeform som avses i 5 kap. 5 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453), eller

1. bor i en sådan särskild boendeform som avses i 8 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000), eller

2. får hemsjukvård genom kommunens försorg.

Regionen svarar för kostnaderna för läkemedel som rekvideras till läkemedelsförråden.

14 kap.

1 §⁴

Regionen får till en kommun inom regionen överlåta skyldigheten att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende och i *sådant särskilt boende* som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453), om regionen och kommunen kommer överens om det. Överenskommelsen får inte avse ansvar för hälso- och sjukvård som ges av läkare. Överenskommelsen får även avse ansvar för sådana förbrukningsartiklar som avses i 8 kap. 9 §.

Regionen får till en kommun inom regionen överlåta skyldigheten att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende och i *sådan särskild boendeform* som avses i 8 kap. 4 § andra stycket socialtjänstlagen (2025:000), om regionen och kommunen kommer överens om det. Överenskommelsen får inte avse ansvar för hälso- och sjukvård som ges av läkare. Överenskommelsen får även avse ansvar för sådana förbrukningsartiklar som avses i 8 kap. 9 §.

Regionen får lämna sådant ekonomiskt bidrag till kommunen som motiveras av överlåtelsen.

² Senaste lydelse 2018:1727.

³ Senaste lydelse 2019:973.

⁴ Senaste lydelse 2019:973.

16 kap.1 §⁵

Regionen ska till kommunerna inom regionen avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i särskilt boende och i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 §. Detsamma gäller hemsjukvård i ordinärt boende och i *sådant särskilt boende* som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453), om en kommun ansvarar för vården enligt 14 kap. 1 §.

Regionen ska till kommunerna inom regionen avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i särskilt boende och i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 §. Detsamma gäller hemsjukvård i ordinärt boende och i *sådan särskild boendeform* som avses i 8 kap. 4 § andra stycket socialtjänstlagen (2025:000), om en kommun ansvarar för vården enligt 14 kap. 1 §.

Regionen ska med kommunerna inom regionen sluta avtal om omfattningen av och formerna för läkarmedverkan.

Om regionen inte uppfyller sina skyldigheter enligt avtalet att tillhandahålla läkare, har kommunen rätt att på egen hand anlita läkare och få ersättning för sina kostnader för det från regionen.

17 kap.8 §⁶

För den enskilde får avgifter för följande poster tillsammans per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,5392 prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken:

1. vård enligt 12 kap. 1 eller 2 § eller 14 kap. 1 §,
2. förbrukningsartiklar enligt 12 kap. 6 §, och
3. hemtjänst och dagverksamhet enligt 8 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453).
3. hemtjänst och dagverksamhet enligt 32 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000).

Avgifterna får dock inte uppgå till ett så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader (förbehållsbelopp). När avgifterna fastställs, ska kommunen dessutom försäkra sig om att den enskildes make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation.

Vid beräkning av avgiftsunderlag och förbehållsbelopp enligt andra stycket ska 8 kap. 3, 4, 7 och 8 §§ socialtjänstlagen tillämpas.

Vid beräkning av avgiftsunderlag och förbehållsbelopp enligt andra stycket ska 32 kap. 4, 5, 8 och 9 §§ socialtjänstlagen tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

⁵ Senaste lydelse 2019:973.

⁶ Senaste lydelse 2017:616.

2.48 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:151) om meddelarskydd i vissa enskilda verksamheter

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2017:151) om meddelarskydd i vissa enskilda verksamheter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Lagen gäller i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som till någon del är offentligt finansierad och som

1. tillhör skolväsendet, de särskilda utbildningsformerna eller annan pedagogisk verksamhet enligt 1 kap., 24 kap. eller 25 kap. skollagen (2010:800),

2. utgör hälso- och sjukvård eller tandvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) eller tandvårdslagen (1985:125), eller

3. bedrivs enligt socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

3. bedrivs enligt socialtjänstlagen (2025:000), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

Upphör verksamheten att vara en sådan verksamhet som avses i första stycket, gäller skyddet fortfarande i fråga om uppgifter som lämnas om den tidigare verksamheten för offentliggörande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.49 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:372) om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (2017:372) om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

I varje region och kommun ska det finnas en eller flera patientnämnder med uppgift att stödja och hjälpa patienter och deras närstående inom den

1. hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) som bedrivs av regioner eller enligt avtal med regioner,

2. hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen som bedrivs av kommuner eller enligt avtal med kommuner och den allmänna omvårdnad enligt socialtjänstlagen (2001:453) som ges i samband med sådan hälso- och sjukvård, och

2. hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen som bedrivs av kommuner eller enligt avtal med kommuner och den allmänna omvårdnad enligt socialtjänstlagen (2025:000) som ges i samband med sådan hälso- och sjukvård, och

3. tandvård enligt tandvårdslagen (1985:125) som bedrivs eller helt eller delvis finansieras av regioner.

För patientnämnder gäller vad som är föreskrivet i kommunallagen (2017:725).

Särskilda bestämmelser om gemensam nämnd finns i lagen (2003:192) om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2019:976.

2.50 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 2 § och 5 kap. 2 § lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

2 §

Vid den samordnade individuella planeringen ska enheterna upprätta en individuell plan i enlighet med bestämmelserna i 16 kap. 4 § tredje och fjärde styckena hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och 2 kap. 7 § andra och tredje styckena socialtjänstlagen (2001:453). Planen får upprättas om patienten samtycker till det. Arbetet med planen ska påbörjas utan dröjsmål.

Vid den samordnade individuella planeringen ska enheterna upprätta en individuell plan i enlighet med bestämmelserna i 16 kap. 4 § tredje och fjärde styckena hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och 10 kap. 8 § andra stycket och 9 § socialtjänstlagen (2025:000). Planen får upprättas om patienten samtycker till det. Arbetet med planen ska påbörjas utan dröjsmål.

5 kap.

2 §¹

En kommuns betalningsansvar omfattar patienter som är folkbokförda i kommunen.

Den kommun som har beslutat att en patient ska vistas i en annan kommun i sådan särskild boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453), har betalningsansvaret för den patienten oavsett var patienten är folkbokförd.

Den kommun som har beslutat att en patient ska vistas i en annan kommun i sådan särskild boendeform eller bostad som avses i 8 kap. 4 eller 11 § eller 26 kap. 1 § 2 socialtjänstlagen (2025:000), har betalningsansvaret för den patienten oavsett var patienten är folkbokförd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.51 Förslag till lag om ändring i kommunallagen (2017:725)

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 3 § kommunallagen (2017:725) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

3 §¹

Revisorernas granskning omfattar inte ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild i andra fall än

1. när handläggningen av sådana ärenden har vållat kommunen eller regionen ekonomisk förlust,

2. när granskningen gäller hur nämnderna verkställer egna gynnande beslut enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och socialtjänstlagen (2001:453),

2. när granskningen gäller hur nämnderna verkställer egna gynnande beslut enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och socialtjänstlagen (2025:000),

3. när granskningen gäller hur nämnderna verkställer avgöranden av allmänna förvaltningsdomstolar, eller

4. när granskningen sker från allmänna synpunkter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2019:835.

2.52 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:9) om bistånd till enskilda efter evakueringar till Sverige

Härigenom föreskrivs att 2 och 3 §§ lagen (2018:9) om bistånd till enskilda efter evakueringar till Sverige ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Syftet med lagen är att underlätta för den kommun i Sverige dit de evakuerade ankommer (ankomst-kommunen) att ge *stöd och hjälp* till de evakuerade utifrån kommunens ansvar enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Syftet med lagen är att underlätta för den kommun i Sverige dit de evakuerade ankommer (ankomst-kommunen) att ge *insatser* till de evakuerade utifrån kommunens ansvar enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

3 §

När en kommun ger *stöd och hjälp* utifrån sitt ansvar enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) till evakuerade i samband med ankomsten till Sverige, får kommunen ge bistånd till de evakuerade utan föregående individuell prövning (nödvändigt bistånd). Ett sådant nödvändigt bistånd får inte förenas med villkor om återbetalning.

När en kommun ger *insatser* utifrån sitt ansvar enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) till evakuerade i samband med ankomsten till Sverige, får kommunen ge *ekonomiskt* bistånd *och andra insatser* till de evakuerade utan föregående individuell prövning (nödvändigt bistånd). Ett sådant nödvändigt bistånd får inte förenas med villkor om återbetalning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.53 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:162) om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 10 § lagen (2018:162) om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §

För den som har fått ersättning enligt denna lag ska tillgångar uppgående till ett belopp om tvåhundra-tjugofemtusen (225 000) kronor anses som förmögenhet och inte beaktas vid tillämpning av

1. 97 kap. 6–10 §§ och 102 kap. 10–13 §§ socialförsäkringsbalken,
2. 17 kap. 2 och 8 §§ hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
3. 19 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
4. 2 kap. 7 § och 4 kap. 14 § studiestödslagen (1999:1395), eller
5. 4 kap. 1 § och 8 kap. 2 § 5. 11 kap. 1 §, 12 kap. 1 § och socialtjänstlagen (2001:453). 32 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.54 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Bostadsanpassningsbidrag lämnas inte för åtgärder i sådana bostäder som avses i 5 kap. 5 § *andra stycket* och 7 § *tredje stycket* socialtjänstlagen (2001:453) och i 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Bostadsanpassningsbidrag lämnas inte för åtgärder i sådana *särskilda boendeformer och* bostäder som avses i 8 kap. 4 § *första stycket och 11 §* socialtjänstlagen (2025:000) och i 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.55 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:649)
om förbud mot innehav av berusningsmedel
m.m. vid hem för vård eller boende

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (2018:649) om förbud mot innehav av berusningsmedel m.m. vid hem för vård eller boende ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Denna lag tillämpas vid hem för vård eller boende som drivs av en kommun eller en region. Lagen tillämpas också i sådan enskild verksamhet i form av hem för vård eller boende som har tillstånd enligt 7 kap. 1 § första stycket 1 socialtjänstlagen (2001:453).

Lagen tillämpas inte vid sådana särskilda boendeformer som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen. Lagen tillämpas inte heller vid hem för vård eller boende som Statens institutionsstyrelse driver eller med stöd av 6 kap. 3 § andra stycket socialtjänstlagen uppdragit åt en kommun eller en region att driva.

1 §¹

Denna lag tillämpas vid hem för vård eller boende som drivs av en kommun eller en region. Lagen tillämpas också i sådan enskild verksamhet i form av hem för vård eller boende som har tillstånd enligt 26 kap. 1 § 1 socialtjänstlagen (2025:000).

Lagen tillämpas inte vid sådana särskilda boendeformer som avses i 8 kap. 4 § eller 8 kap. 11 § socialtjänstlagen. Lagen tillämpas inte heller vid hem för vård eller boende som Statens institutionsstyrelse driver eller med stöd av 9 kap. 9 § andra stycket socialtjänstlagen uppdragit åt en kommun eller en region att driva.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2019:987.

2.56 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Med offentlig aktör avses en statlig eller kommunal myndighet eller en beslutande församling i en kommun eller en region.

Vid tillämpningen av denna lag ska med offentlig aktör jämföras

1. ett sådant offentligt styrt organ som avses i 5 §,
2. en sammanslutning som inrättats särskilt för att tillgodose behov i det allmännas intresse, under förutsättning att behovet inte är av industriell eller kommersiell karaktär, och som består av
 - a) en eller flera myndigheter eller församlingar enligt första stycket, eller
 - b) ett eller flera organ enligt 1,
 3. privata aktörer som yrkesmässigt bedriver verksamhet som till någon del är offentligt finansierad och som
 - a) aktören bedriver i egenskap av enskild huvudman inom skolväsendet eller huvudman för en sådan internationell skola som avses i 24 kap. skollagen (2010:800),
 - b) utgör hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) eller tandvård enligt tandvårdslagen (1985:125), eller
 - c) bedrivs enligt socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken, och

c) bedrivs enligt socialtjänstlagen (2025:000), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken, och

4. enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina, och som till största delen har statsbidrag som finansiering av högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå eller för utbildning på forskarnivå.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.57 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 11 och 13 §§ lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får inte avse ett avläsningsbart informationssystem som stadigvarande används eller är särskilt avsett att användas

1. i verksamhet där tystnadsplikt gäller enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. i verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

2. i verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2025:000), eller

3. av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, i verksamhet för bikt eller enskild själavård.

13 §

Ett tillträdestillstånd enligt 12 § får inte avse en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas

1. för verksamhet där tystnadsplikt gäller enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

2. för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2025:000), eller

3. av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.58 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning

Härigenom föreskrivs att 9, 12 och 16 §§ lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2001:453) har ansvar för den dömde ska utse en särskild handläggare för honom eller henne under verkställigheten.

Socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2025:000) har ansvar för den dömde ska utse en särskild handläggare för honom eller henne under verkställigheten.

12 §

Vid verkställighetsplaneringen ska samverkan ske med socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2001:453) har ansvar för den dömde och vid behov även med andra berörda myndigheter och aktörer.

Vid verkställighetsplaneringen ska samverkan ske med socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2025:000) har ansvar för den dömde och vid behov även med andra berörda myndigheter och aktörer.

16 §

Kriminalvården ska följa upp verkställighetsplanen under verkställigheten. Uppföljningen ska ske minst var åttonde vecka. Vid behov ska verkställighetsplanen ändras.

Vid uppföljningen ska samverkan ske med socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2001:453) har ansvar för den dömde och vid behov även med andra berörda myndigheter och aktörer.

Vid uppföljningen ska samverkan ske med socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2025:000) har ansvar för den dömde och vid behov även med andra berörda myndigheter och aktörer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.59 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Vid tillämpningen av denna lag ska med myndigheter jämföras

1. sådana aktieföretag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser där kommuner, regioner eller kommunalförbund utövar ett rättsligt bestämmande inflytande enligt 2 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), och

2. de organ som anges i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen i fråga om de verksamheter som anges där.

Med en myndighet ska också jämföras yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter som till någon del är offentligt finansierade och som

1. tillhör skolväsendet, de särskilda utbildningsformerna eller annan pedagogisk verksamhet enligt 1 kap., 24 kap. eller 25 kap. skollagen (2010:800),

2. utgör hälso- och sjukvård eller tandvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) eller tandvårdslagen (1985:125), eller

3. bedrivs enligt socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

3. bedrivs enligt socialtjänstlagen (2025:000), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.60 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:530) om informationssamtal

Härigenom föreskrivs att 1 och 7 §§ lagen (2021:530) om informationssamtal ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller för sådana informationssamtal som avses i 5 kap. 3 a § socialtjänstlagen (2001:453) och som hålls med föräldrar som inte är överens i frågor om vårdnad, boende eller umgänge.

Om en förälder begär informationssamtal, ska socialnämnden erbjuda föräldrarna samtal.

Denna lag gäller för sådana informationssamtal som avses i 13 kap. 5 § socialtjänstlagen (2025:000) och som hålls med föräldrar som inte är överens i frågor om vårdnad, boende eller umgänge.

7 §

I informationssamtalen ska föräldrarna få relevant information som syftar till att de ska hitta den lösning som är bäst för barnet i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Föräldrarna ska också erbjudas samarbetsamtal enligt 5 kap. 3 § första stycket 1 socialtjänstlagen (2001:453), om det inte är olämpligt, och efter behov erbjudas eller vägledas till *stöd och hjälp* i annan form.

I informationssamtalen ska föräldrarna få relevant information som syftar till att de ska hitta den lösning som är bäst för barnet i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Föräldrarna ska också erbjudas samarbetsamtal enligt 13 kap. 6 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000), om det inte är olämpligt, och efter behov erbjudas eller vägledas till *insatser* i annan form.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.61 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 § lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

Bestämmelserna i denna lag får tillämpas på vårdgivares behandling av personuppgifter enligt patientdatalagen (2008:355).

Bestämmelserna i denna lag får också tillämpas på omsorgsgivares behandling av omsorgsmottagares personuppgifter enligt lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten för dokumentation

1. enligt 11 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453), eller

1. enligt 14 kap. 3 och 7 §§ socialtjänstlagen (2025:000), eller

2. enligt 21 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Andra stycket gäller dock bara om dokumentationen förs för varje omsorgsmottagare för sig.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.62 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:948) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen

Härigenom föreskrivs att 13 § lagen (2022:948) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

En fråga om godkännande av en placering av ett barn i Sverige enligt artikel 82 i Bryssel II-förordningen prövas av socialnämnden i den kommun där barnet avses bli placerat.

I 6 kap. 11 a § socialtjänstlagen (2001:453) anges förutsättningarna för att godkänna en placering i Sverige.

I 22 kap. 17 § socialtjänstlagen (2025:000) anges förutsättningarna för att godkänna en placering i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.63 Förslag till lag om ändring i lagen (2023:704) om auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2023:704) om auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Med en *offentlig aktör* avses i denna lag

1. en statlig eller kommunal myndighet,
2. en beslutande församling i en kommun eller region,
3. en sammanslutning som inrättats särskilt för att tillgodose behov i det allmännas intresse, under förutsättning att behovet inte är av industriell eller kommersiell karaktär, och som består av
 - a) en eller flera myndigheter eller församlingar som anges i 1 och 2, eller
 - b) ett eller flera organ enligt andra stycket,
4. en privat aktör som yrkesmässigt bedriver verksamhet som till någon del är offentligt finansierad och som
 - a) aktören bedriver i egenskap av enskild huvudman inom skolväsendet eller huvudman för en sådan internationell skola som avses i 24 kap. skollagen (2010:800),
 - b) utgör hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) eller tandvård enligt tandvårdslagen (1985:125),
 - c) bedrivs enligt socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller
 - d) utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken, eller
5. en enskild utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina, och som till största delen har statsbidrag som finansiering av högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå eller av utbildning på forskarnivå.

Med en offentlig aktör avses i denna lag även en sådan juridisk person som tillgodoser behov i det allmännas intresse, under förutsättning att behovet inte är av industriell eller kommersiell karaktär, och

- a) som till största delen är finansierad av staten, en kommun, en region eller någon av de offentliga aktörer som avses i första stycket 1–4,
 - b) vars verksamhet står under kontroll av staten, en kommun, en
1. som till största delen är finansierad av staten, en kommun, en region eller någon av de offentliga aktörer som avses i första stycket 1–4,
 2. vars verksamhet står under kontroll av staten, en kommun, en

Prop. 2024/25:89

region eller någon av de offentliga aktörer som avses i första stycket 1–4, eller

c) i vars styrelse eller motsvarande ledningsorgan mer än halva antalet ledamöter är utsedda av staten, en kommun, en region eller någon av de offentliga aktörer som avses i första stycket 1–4.

region eller någon av de offentliga aktörer som avses i första stycket 1–4, eller

3. i vars styrelse eller motsvarande ledningsorgan mer än halva antalet ledamöter är utsedda av staten, en kommun, en region eller någon av de offentliga aktörer som avses i första stycket 1–4.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.64 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1 §, 3 kap. 1 §, 5 kap. 2 § och 6 kap. 1 § lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

I denna lag finns bestämmelser om förutsättningarna och förfarandet för att bevilja ett barn skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare, när barnet har två vårdnadshavare och den andra vårdnadshavaren inte samtycker till insatsen.

I 6 kap. 6 d § socialtjänstlagen (2001:453) finns bestämmelser om att ett barn får beviljas en sådan insats om vårdnadshavarna samtycker till det.

I 22 kap. 5 § socialtjänstlagen (2025:000) finns bestämmelser om att ett barn får beviljas en sådan insats om vårdnadshavarna samtycker till det.

3 kap.

1 §

Om en vårdnadshavare beviljas skyddat boende enligt socialtjänstlagen (2001:453) och det finns en direkt eller indirekt risk för att barnets säkerhet äventyras eller hälsa skadas, får även barnet beviljas en sådan insats för placering tillsammans med vårdnadshavaren, trots att det inte finns samtycke från den andra vårdnadshavaren.

Om en vårdnadshavare beviljas skyddat boende enligt socialtjänstlagen (2025:000) och det finns en direkt eller indirekt risk för att barnets säkerhet äventyras eller hälsa skadas, får även barnet beviljas en sådan insats för placering tillsammans med vårdnadshavaren, trots att det inte finns samtycke från den andra vårdnadshavaren.

5 kap.

2 §¹

Placeringen ska anses påbörjad när barnet har kommit till ett skyddat boende efter ett beslut om insatsen enligt 3 kap. eller ett beslut om en omedelbar sådan insats enligt 4 kap.

För placeringens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i detta kapitel och i socialtjänstlagen (2001:453).

¹ Ändringen innebär att andra stycket tas bort.

6 kap.

1 §

När ett barn har beviljats skyddat boende enligt 3 kap. eller en omedelbar sådan insats enligt 4 kap. får den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med ensam bestämma om

1. en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet,

2. insatser i öppna former enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) med anledning av insatsen skyddat boende, och 2. insatser i öppna former enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) med anledning av insatsen skyddat boende, och

3. val och byte av skolenhet eller förskoleenhet med anledning av placeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2.65 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:246) om ändring i lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1 § lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation i stället för lydelsen enligt lagen (2024:246) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2024:246

1 kap.

1 §

I denna lag används följande uttryck med nedan angiven betydelse.

Uttryck	Betydelse
EU:s dataskyddsförordning	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).
Hälso- och sjukvård	Verksamhet som avses i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), tandvårdslagen (1985:125), lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (2004:168), lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m., lagen (2019:1297) om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter, lagen (2024:237) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen, den upphävda lagen (1944:133) om kastrering samt den upphävda lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall.
Insatser för äldre personer eller personer med funktionsnedsättning	Insatser 1. enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) som avses i 3 kap. 6 § första stycket samma lag och som lämnas till äldre personer eller personer med funktionsnedsättning, 2. enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen som avses i 5 kap. 5 och 7 §§ samma lag, 3. enligt 4 kap. 2 a § socialtjänstlagen, eller 4. enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Omsorgsgivare	Myndighet i kommun eller region som har ansvar för eller utför insatser för äldre personer eller personer med funktionsnedsättning samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som utför sådana insatser.
Omsorgsmottagare	Person som fått eller får insatser för äldre personer eller personer med funktionsnedsättning eller som fått eller får behovet av sådana insatser bedömda.
Patient	Person som fått, får eller är registrerad för att få hälso- och sjukvård.
Sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation	Ett elektroniskt system som gör det möjligt för en vårdgivare eller omsorgsgivare att ge eller få tillgång, genom direktåtkomst eller annat elektroniskt utlämnande, till personuppgifter hos andra vårdgivare eller omsorgsgivare.
Vårdgivare	Statlig myndighet, region och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvård som myndigheten, regionen eller kommunen har ansvar för samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvård.

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

I denna lag används följande uttryck med nedan angiven betydelse.

Uttryck	Betydelse
EU:s dataskyddsförordning	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).
Hälso- och sjukvård	Verksamhet som avses i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), tandvårdslagen (1985:125), lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om

rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (2004:168), lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m., lagen (2019:1297) om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter, lagen (2024:237) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen, den upphävda lagen (1944:133) om kastrering samt den upphävda lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall.

Insatser för äldre personer eller personer med funktionsnedsättning	<p>Insatser</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. enligt <i>11 kap. 1 §</i> socialtjänstlagen (2025:000) som avses i <i>8 kap. 1 §</i> samma lag och som lämnas till äldre personer eller personer med funktionsnedsättning, 2. enligt <i>11 kap. 1 §</i> socialtjänstlagen som avses i <i>8 kap. 3, 4, 10 och 11 §§</i> samma lag, 3. enligt <i>11 kap. 5 §</i> socialtjänstlagen som avser <i>hemtjänst till äldre personer</i>, eller 4. enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
Omsorgsgivare	Myndighet i kommun eller region som har ansvar för eller utför insatser för äldre personer eller personer med funktionsnedsättning samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som utför sådana insatser.
Omsorgsmottagare	Person som fått eller får insatser för äldre personer eller personer med funktionsnedsättning eller som fått eller får behovet av sådana insatser bedömda.
Patient	Person som fått, får eller är registrerad för att få hälso- och sjukvård.
Sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation	Ett elektroniskt system som gör det möjligt för en vårdgivare eller omsorgsgivare att ge eller få tillgång, genom direktåtkomst eller annat elektroniskt utlämnande, till personuppgifter hos andra vårdgivare eller omsorgsgivare.
Vårdgivare	Statlig myndighet, region och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvård som myndigheten, regionen eller kommunen har ansvar för samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvård.

2.66 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 § lagen (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2024:506

Föreslagen lydelse

3 kap.

15 §

En månad ska räknas som överhoppningsbar tid om sökanden under månaden inte har haft den minsta inkomst av förvärvsarbete per månad som krävs för att uppfylla ett inkomstvillkor och månaden till övervägande del innehåller tid då sökanden har

1. varit förhindrad att arbeta på grund av styrkt sjukdom,
2. vårdat eget barn som inte har fyllt två år eller vårdat adoptivbarn i två år efter barnets ankomst i familjen,
3. fått graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken,
4. fått föräldrapenningsförmån enligt socialförsäkringsbalken,
5. fått närståendepening enligt socialförsäkringsbalken,
6. genomgått militär utbildning som rekryt inom Försvarmakten,
7. tjänstgjort enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
8. haft uppdrag av socialnämnden att ta emot barn i ett sådant hem som avses i 6 kap. 6 § första och tredje styckena socialtjänstlagen (2001:453) samt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, om uppdraget, på socialnämndens begäran, har varit av sådan omfattning att sökanden har varit tvungen att helt avstå från arbete och mottagandet inte har bedrivits yrkesmässigt,
8. haft uppdrag av socialnämnden att ta emot barn i ett sådant hem som avses i 22 kap. 2 § första stycket och 4 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000) samt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, om uppdraget, på socialnämndens begäran, har varit av sådan omfattning att sökanden har varit tvungen att helt avstå från arbete och mottagandet inte har bedrivits yrkesmässigt,
9. haft biståndsarbete utomlands som Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) eller någon annan statlig myndighet har stått för lönekostnaderna för,
10. haft arbete som arbetsgivaren har finansierat med särskilt anställningsstöd,
11. varit förhindrad att arbeta på grund av ett beslut enligt smittskyddslagen (2004:168) eller livsmedelslagen (2006:804) eller föreskrifter som har meddelats med stöd av livsmedelslagen, dock inte när det är fråga om hälsokontroll vid inresa enligt 3 kap. 8 § smittskyddslagen eller avspärning enligt 3 kap. 10 § smittskyddslagen,
12. tvångsvårdats enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,
13. varit förhindrad att arbeta på grund av frihetsberövande inom kriminalvårdens område, eller

14. vistats utomlands när sökanden har följt med sin make, maka eller sambo vid dennes arbete i utlandet, under förutsättning att makens, makans eller sambons arbetsgivare har sitt säte i Sverige och att lönen betalas ut från Sverige. Prop. 2024/25:89

2.67 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:515) om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknads-politiska verksamheten

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten i stället för lydelsen enligt lagen (2024:515) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2024:515

Föreslagen lydelse

5 §

Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för tillhandahållande av information som behövs inom

1. Försäkringskassans, Centrala studiestödsnämndens eller arbetslöshetskassornas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd,

2. Skatteverkets verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av skatt,

3. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens verksamhet som avser tillsyn och uppföljning samt utfärdande av sådana intyg som visar rätten att med bibehållen arbetslöshetsersättning söka arbete i något annat land,

4. Kronofogdemyndighetens verksamhet som underlag för bedömning enligt 4 kap. utsökningsbalken av i vilken utsträckning en gäldenär har utmätningsbar egendom,

5. socialnämndernas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. socialtjänstlagen (2001:453),

5. socialnämndernas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. socialtjänstlagen (2025:000),

6. Migrationsverkets verksamhet som underlag för beslut om bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,

7. leverantörers verksamhet att utföra arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen, och

8. Utbetalningsmyndighetens verksamhet.

Arbetsförmedlingen får även behandla personuppgifter för att tillhandahålla information till riksdagen eller regeringen eller till någon annan för att fullgöra uppgiftslämnande i enlighet med lag eller förordning.

2.68 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:562)
om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för
att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Prop. 2024/25:89

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott i stället för lydelsen enligt lagen (2024:562) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2024:562

Föreslagen lydelse

5 §

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller av familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453),
eller

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller av familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2025:000),
eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 6 april 2017 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av socialtjänstlagen (2001:453) och vissa av socialtjänstens uppgifter (dir. 2017:39). I uppdraget ingick bl.a. att se över och lämna förslag beträffande socialtjänstlagens struktur och konstruktion, tillgången till en jämlik, jämställd och likvärdig socialtjänst, en hållbar socialtjänst som främjar långsiktigt strukturellt förebyggande arbete och minskar behovet av individuella insatser samt socialtjänstens uppdrag. Enligt tilläggsdirektiv som beslutades den 19 juli 2018 fick utredaren även i uppdrag att bl.a. förtydliga barnrättsperspektivet i lagen samt analysera för- och nackdelar med att tillhandahålla insatser inom äldreomsorgen och övriga insatser riktade till äldre enligt en särlagstiftning (dir. 2018:69).

Utredningen, som tog namnet Framtidens socialtjänst (S 2017:03), överlämnade i april 2018 delbetänkandet Ju förr desto bättre – vägar till en förebyggande socialtjänst (SOU 2018:32). Utredningen överlämnade i augusti 2020 slutbetänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47). En sammanfattning av slutbetänkandet finns i *bilaga 1* och betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Slutbetänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Socialdepartementet (S2020/06592).

Socialdepartementet har därefter tagit fram den kompletterande promemorian Uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten (S2022/02856). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 4* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 5*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Socialdepartementet (S2022/02856).

Inom Socialdepartementet har också den kompletterande promemorian Ett förtydligat brottsförebyggande ansvar för socialnämnden (S2023/03181) tagits fram. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 7* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 8*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 9*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Socialdepartementet (S2023/03181).

Utredningen om att utreda utbyte och inhämtning av uppgifter i socialtjänsten för att förebygga brott och öka skyddet för barn (S 2022:A) har vidare haft i uppdrag att se över möjligheterna att göra anmälningar om oro för barn sökbara samt lämna författningsförslag (S2023/00898). Uppdraget redovisades i maj 2023 i departementspromemorian Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15). En sammanfattning av de för denna proposition aktuella bedömningarna i promemorian finns i *bilaga 10*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 11*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Socialdepartementet (S2023/02226).

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) har under beredningen av lagförslagen getts tillfälle att yttra sig över den integritetsskyddsanalys

som har gjorts med anledning av förslagen. IMY har inte haft några synpunkter på analysen. Myndighetens yttrande finns tillgängligt i Socialdepartementet (S2020/06592).

I denna proposition behandlas de lagförslag som lämnas i betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47), promemorian Uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten (S2022/02856) och promemorian Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden (S2023/03181). I propositionen behandlas även vissa bedömningar i fråga om anmälningar om oro för barn från departementspromemorian Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15).

Riksdagen har tillkännaggett för regeringen det som utskottet anför om sökbara orosanmälningar (bet. 2020/21:SoU24 punkt 25, rskr. 2020/21:368). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör återkomma med lagförslag som innebär att anmälan som gäller barn som inte leder till utredning samt tillhörande skyddsbedömning och beslut ska kunna sammanställas på ett sökbart sätt, samt att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över bestämmelserna om gallring av barnakter hos socialtjänsten (bet. 2020/21:SoU24 s. 69). Den del av tillkännagivandet som avser gallring av barnakter behandlas i avsnitt 21. Den del som avser sökbara orosanmälningar behandlas i avsnitt 25.2. Tillkännagivandet är slutbehandlat.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 4 juli 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 12*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 13*. Regeringen beslutade vidare den 14 november 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 14*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 15*.

Regeringen har delvis följt Lagrådets synpunkter. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 5.3, 8.3, 9.1, 10.3, 10.4, 11.2, 13.3, 13.4, 14.1, 14.8, 18.1, 18.3–7, 19.3, 20.2, 21, 23.3, 23.4, 23.6, 23.7, 23.9, 24.1, 26.1, 27.1, 27.3, 27.9, 27.11, 27.12, 27.16, 31, 33, 35.3–5, 36, 37.1, 39.2, och 43.1 och i författningskommentaren. I förhållande till lagrådsremissen görs även vissa språkliga och redaktionella ändringar.

Regeringen föreslår även ändringar i 22 kap. 14 § socialtjänstlagen (avsnitt 2.1 och 27.12) med anledning av de förslag som lämnas i propositionen Tryggare hem för barn (prop. 2024/25:10) och ändringar i 15 kap. 7 § socialtjänstlagen (avsnitt 2.1 och 20.2) med anledning av de förslag som lämnas i propositionen Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen (prop. 2024/25:65). Regeringen föreslår också en följdändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (avsnitt 2.35 och 43) och en följdändring i lagen (2024:562) om ändring i den lagen (avsnitt 2.68 och 43). Därutöver föreslår regeringen ändringar av rättelsekaraktär dels i fråga om ikraftträdande av lagen (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring (avsnitt 2.66 och 44), dels i fråga om 15 kap. 7 § socialtjänstlagen (avsnitt 2.1 och 20.2). Ändringarna är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande över de förslagen.

4 Allmänna utgångspunkter för en ny socialtjänstlag

4.1 Övergripande utveckling och förutsättningar

Socialtjänsten utgör en central del i den svenska välfärden och varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område. Socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, utgör grunden för socialtjänstens verksamheter. Socialtjänstlagen har utformats med syftet att vara en målinriktad ramlag. I socialtjänstlagens inledande bestämmelser anges de övergripande målen och de grundläggande principerna för socialtjänsten. Målen och de grundläggande principerna har stor betydelse för hur socialtjänstens verksamhet inriktas och utformas.

Ytterst följer socialtjänstens mål av grundlagen. I regeringsformens, förkortad RF, inledande kapitel anges ramarna för den offentliga verksamheten i stort. I 1 kap. 2 § RF anges bl.a. att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten och det allmänna ska särskilt trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa.

4.1.1 Socialtjänstlagens framväxt

Den första socialtjänstlagen från 1980

Nuvarande socialtjänstlag bygger till stor del på den socialtjänstlag (1980:620) som trädde i kraft den 1 januari 1982. Den ursprungliga socialtjänstlagen hade en tydlig karaktär av målinriktad ramlag. Det innebar att kommunerna skulle ha en betydande frihet att anpassa verksamheten efter lokala förutsättningar. Lagen gav också stort utrymme att utforma biståndet efter vad den enskilde behövde och ansågs ge socialtjänsten tillräckligt utrymme för insatser utifrån en helhetssyn (prop. 1979/80:1 Del A s. 125–127). Till skillnad från tidigare lagar på socialtjänstens område utformades 1980 års socialtjänstlag utifrån frivillighet. I lagen angavs att kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta ansvar innebar ingen inskränkning i det ansvar som vilade på andra huvudmän. Genom bestämmelsen om det yttersta ansvaret fick kommunen en skyldighet att bistå nya grupper som behöver insatser i form av exempelvis social hemhjälp, t.ex. äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Kommunens ansvar innebar vidare en skyldighet att hjälpa den enskilde när personen har svårt att finna vägarna till den hjälp och service som samhället i övrigt kan ge (prop. 1979/80:1 Del A s. 142–144). I 1980 års socialtjänstlag infördes en rätt för den enskilde att få insatser från socialnämnden om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Med den sammanhållna socialtjänstlagen kom rätten till bistånd att utformas utifrån en helhetssyn på vård, omvårdnad, ekonomisk hjälp eller

annat bistånd som är anpassat efter individuella förutsättningar och behov (prop. 1979/80:1 Del A s. 181).

Under arbetet med 1980 års socialtjänstlag spelade utformandet av lagens övergripande mål en viktig roll. Sammantaget uttrycker de övergripande målen en starkt positiv förväntan på såväl samhällets som den enskildes vilja och förmåga till utveckling.

Principer för socialtjänstens arbete

Socialtjänstens mål har formulerats i anslutning till några principer som anges i förarbetena till 1980 års socialtjänstlag. Det handlar om helhetssyn, frivillighet och självbestämmande samt normalisering.

Utmärkande för socialtjänsten ska vara en helhetssyn på enskildas och grupper sociala situation i förhållande till hela den sociala miljön (prop. 1979/80:1 Del A s. 1). Helhetssynen ska tillämpas i socialtjänstens arbete med stöd av lagen, vid medverkan i samhällsplanering lika väl som vid insatser till enskilda (prop. 1979/80:1 Del A s. 207 och 208).

Frivillighet och självbestämmande är en annan viktig princip för såväl lagens utformning som arbetet enligt lagen. Frivillighet och självbestämmande innebär att den enskilde själv bestämmer om han eller hon ska ta emot erbjudande om en viss social tjänst och att det slutligen är den enskilde själv som gör valet av insats när det finns flera alternativ. I förarbetena framhålls att socialtjänsten ska räkna med både samhällets och den enskildes eget ansvar. I 1 kap. 1 § tredje stycket SoL betonas vikten av att den enskilde tar ansvar för sin sociala situation. Socialtjänsten ska inte inriktas på att ta över detta ansvar utan på att frigöra och utveckla den enskildes egna resurser. Socialtjänsten ska inte vara kravlös (prop. 1979/80:1 Del A s. 208–212).

I socialtjänstlagens förarbeten framhålls också normaliseringsprincipen som ett riktmärke för socialtjänstens olika verksamheter. Med normalisering avses att samhällets insatser stöder enskildas strävan efter att så långt möjligt kunna vara som andra och ha det som andra, vilket samtidigt betyder rätt att vara sig själv (prop. 1979/80:1 Del A s. 212 och 213).

Förebyggande arbete betonas

I förarbetena till 1980 års socialtjänstlag betonas att socialtjänsten ska arbeta förebyggande. Strukturinriktade insatser, främst i form av medverkan i samhällsplaneringen, bedömdes ha stor betydelse för det förebyggande arbetet. Socialtjänstens arbete med sociala problem i samhället framhålls också i förarbetena. Socialtjänsten förväntas kunna gå in i lokala miljöer som riskerar att utvecklas ogynnsamt och tillsammans med dem som lever i området och med frivilliga organisationers insatser söka bryta den negativa utvecklingen. Även det uppsökande arbetet fördes fram i förarbetena. Socialtjänstens verksamhet ska innefatta att ge information och erbjuda samhällets hjälp och tjänster till enskilda och grupper som kan väntas behöva särskilt stöd. Genom att aktivt och positivt informera om möjligheter till stöd och hjälp kan socialtjänsten få kontakt med enskilda eller grupper som av olika skäl inte själva söker upp socialtjänsten. Enligt förarbetena behöver också individinriktade insatser sättas in på ett så tidigt stadium som möjligt. En förutsättning för att

socialtjänstens insatser i olika avseenden ska få förebyggande effekt är att orsakerna till behovet av insatser klarläggs och att de insatta resurserna utformas ändamålsenligt och realistiskt. Det förebyggande arbetet kräver att socialtjänstens kunskap om människors villkor och om möjligheterna att påverka dessa fortlöpande förbättras. I det ingår att socialtjänsten har stöd av forskning och utvecklingsarbete, tillgång till en ändamålsenligt uppbyggd statistik och en yrkesmässig kompetens som omfattar såväl teoretiska kunskaper som praktiska erfarenheter (prop. 1979/80:1 Del A s. 128, 136 och 170).

Den nuvarande socialtjänstlagen från 2001

Regeringen gav 1997 en särskild utredare i uppgift att göra en översyn av vissa frågor om 1980 års socialtjänstlag och socialtjänstens uppgifter. Utredningen antog namnet Socialtjänstutredningen. Utredningen utgick i sin översyn från att grundläggande målsättningar och värderingar för socialtjänsten skulle ligga fast. Socialtjänstutredningen bedömde också att lagens grundläggande struktur och konstruktion inte borde förändras. Under 2001 lämnade regeringen ett förslag till ny socialtjänstlag till riksdagen. Regeringen konstaterade att förslaget till den nya socialtjänstlagen inte innebar att lagens karaktär av ramlag för det sociala arbetet ändrades. Inte heller innebar förslaget att lagens grundläggande utgångspunkter såsom individens självbestämmande, inflytande och helhetssyn i det sociala arbetet förändrades (prop. 2000/01:80 s. 85 och 86). Den nuvarande socialtjänstlagen trädde i kraft den 1 januari 2002.

En översyn av socialtjänstlagen

Under 2000-talet gjordes flera ändringar och tillägg i socialtjänstlagen, främst utifrån behov inom delar av socialtjänsten såsom den sociala barn- och ungdomsvården eller äldreomsorgen. Utvecklingen ledde till en alltmer detaljerad lag och detaljstyrning av socialtjänsten.

Den 6 april 2017 beslutade regeringen att en särskild utredare skulle göra en översyn av socialtjänstlagen. Då hade inte någon samlad analys av förändringarna i lagen och lagen i sin helhet gjorts sedan lagens tillkomst. I uppdraget ingick att föreslå åtgärder som kan bidra till en förutsägbar, likvärdig, jämlik, jämställd och rättssäker tillgång till socialtjänsten och dess insatser. Översynen skulle resultera i en lagstiftning som främjar effektiva och kunskapsbaserade insatser av god kvalitet inom befintliga ramar. En utgångspunkt för utredningen var att de grundläggande mål, principer och värderingar som präglade 1980 års socialtjänstlag och dagens socialtjänstlag ligger fast. Det gäller principerna om helhetssyn, kommunens yttersta ansvar, den enskildes ansvar för sin och andras situation, tillvaratagandet av den enskildes resurser och den enskildes aktiva deltagande i samhällslivet. Vidare gällde att den enskildes delaktighet, självbestämmande, integritet och rättssäkerhet även fortsatt ska vara grundpelare för socialtjänsten (dir. 2017:39).

4.1.2 Förutsättningarna för tillsyn, kunskapsstyrning och uppföljning har stärkts över tid

Prop. 2024/25:89

Tillsyn

På nationell nivå har förutsättningarna för tillsynen över socialtjänsten förändrats över tid. Under 2010 fördes tillsynsansvaret för socialtjänsten över från länsstyrelserna till Socialstyrelsen. Under 2013 inrättades Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och myndigheten övertog då det samlade ansvaret för tillsyn och tillståndsprövning inom socialtjänst, hälso- och sjukvård och verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Inrättandet av IVO motiverades bl.a. med att det bör finnas en tydlig gränslinje mellan å ena sidan kunskapsutveckling, bidragsgivning och normering och å andra sidan tillsyn (prop. 2012/13:20 s. 94).

Kunskapsstyrning

Samtidigt som ansvaret för tillsyn förändrades fick även den statliga kunskapsstyrningen inom socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens område andra förutsättningar. De statliga myndigheternas roller inom kunskapsstyrningen tydliggjordes och samverkan mellan myndigheterna formaliserades. Sedan den 1 juli 2015 samverkar myndigheter i Rådet för styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst för att myndigheternas styrning ska vara samordnad, effektiv och behovsanpassad och till stöd för huvudmän och professionen. Rådet för styrning med kunskap behandlar strategiskt viktiga frågor som bidrar till att rätt kunskap når fram till huvudmän samt profession inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Socialstyrelsen fick en uttalad roll som nav för kunskapsstyrningen. Uppdragen för Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys breddades även till att omfatta socialtjänstens område. Avsikten var att den statliga kunskapsstyrningen ska bidra till att insatser vilar på bästa tillgängliga kunskap. Syftet var att göra myndigheternas kunskapsstyrning samordnad, effektiv och anpassad till de behov enskilda, professioner och huvudmän har. En starkt samverkan mellan statliga myndigheter och kommuner och regioner eftersträvades också. En huvudmannagrupp med förtroendevalda från regioner och kommuner inrättades (prop. 2014/15:1 utg. omr. 9 avsnitt 4.6).

För socialtjänsten byggde den fortsatta utvecklingen vidare på det arbete som påbörjades på nationell nivå om en evidensbaserad praktik inom socialtjänsten.

Uppföljning

Utöver förändringarna när det gäller tillsyn och kunskapsstyrning stärktes förutsättningarna för nationell uppföljning och utvärdering av socialtjänsten 2015 genom att uppdraget för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys utvidgades till att omfatta hela socialtjänstens område och den verksamhet som bedrivs med stöd av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys följer

4.1.3 Den demografiska utvecklingen, förändringar och förutsättningar på lokal nivå

Den demografiska utvecklingen påverkar socialtjänsten i stor utsträckning

Förändringar i befolkningens storlek och sammansättning är av avgörande betydelse för socialtjänstens förutsättningar och arbete. I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 13 avsnitt 3.5 och 6.5) framhöll regeringen att en alltför stor invandring under lång tid i kombination med en kravlös integrationspolitik har lett till stora problem och utbrett utanförskap i delar av samhället. Bland problemen kan t.ex. nämnas kriminalitet, arbetslöshet, bidragsberoende, kunskapsproblem i skolan samt hedersförtryck. Dessa utmaningar har också betydelse för socialtjänstens förutsättningar och arbete. Demografin avgör vilka behov som socialtjänstens verksamheter behöver kunna möta. Den har också betydelse för t.ex. kompetensförsörjningen inom socialtjänsten och omsorgen.

En utmaning för socialtjänsten handlar om att möta behoven hos ett ökat antal äldre personer, många med komplexa behov, där det behöver finnas en god samverkan mellan socialtjänsten och både kommunal och regional hälso- och sjukvård. Vård- och omsorgsbehoven för personer med insatser från äldreomsorgen är omfattande och ställer höga krav på kompetens och samordning. Covid-19-pandemin satte ljuset på långvariga strukturella utmaningar i vården och omsorgen till äldre personer. Det handlar bl.a. om utmaningar kopplade till arbetsmiljö, bemanning och kompetens, men också tillgång till hälso- och sjukvård och förebyggande insatser. Ytterst handlar det om möjligheten att få en likvärdig tillgång till vård och omsorg av god kvalitet.

Kompetensförsörjningen innebär utmaningar för socialtjänsten

Prognoser för de kommande åren pekar på stora utmaningar med konkurrens om arbetskraften inom socialtjänsten. Kommunerna har skilda förutsättningar för att bedriva socialtjänst, och det påverkar förutsättningarna för kompetensförsörjningen. Det kan handla om sådant som skillnader i befolkningens ålderssammansättning, geografiska skillnader, infrastrukturella frågor och annat.

Digitaliseringens utveckling

Samhällets digitalisering påverkar socialtjänsten och väntas göra det än mer i framtiden. Det finns en förväntan att socialtjänsten ska kunna nå genom t.ex. e-tjänster, samtidigt som sådana riskerar att stänga ute dem som inte har förutsättningar att använda e-tjänster. Även möjligheterna att ge vissa typer av individuellt stöd genom digitala verktyg kommer sannolikt att utvecklas mer framöver.

4.1.4 Samhällsutmaningar som socialtjänsten behöver möta

Prop. 2024/25:89

Även aktuella samhällsproblem och utmaningar har stor betydelse för socialtjänstens förutsättningar och arbete. Socialtjänsten står inför i stort sett ständiga utmaningar och socialtjänsten verkar i ett samhälle som förändras kontinuerligt.

Ett utbrett utanförskap

I delar av samhället finns ett utbrett utanförskap. Det finns stora skillnader mellan områden vad gäller arbetslöshet, mottagande av ekonomiskt bistånd, skolresultat, hälsa, valdeltagande och trångboddhet. Att växa upp i ett område där utanförskapet är stort medför sämre livschanser för de barn och unga som växer upp där. Utanförskapet i dessa områden är särskilt tydligt vad gäller kvinnor, med en låg andel förvärvsarbetande och ett avsevärt mycket lägre arbetskraftsdeltagande än män i samma områden.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck strider mot samhällets grundläggande värderingar och är i dag ett allvarligt samhällsproblem. Det är också en mycket allvarlig kränkning av människors grundläggande fri- och rättigheter. Sverige har under lång tid haft en stor invandring, ofta från länder med kulturer där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer. Samtidigt har inte integrationen fungerat ordentligt. Detta innebär att socialtjänsten i dag ställs inför uppgiften att medverka i att motarbeta det hedersrelaterade våldet och förtrycket. Socialtjänsten har ett viktigt uppdrag i att arbeta för att stärka barns möjligheter till skydd och stöd, vilket också omfattar arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Barns trygghet

Det finns fortsatt behov av att stärka utsatta barns möjligheter till skydd och stöd. Tryggheten och säkerheten för barn behöver stärkas. Att bedöma barns behov av skydd och stöd är en särskilt angelägen och svår uppgift för socialtjänsten. Det är viktigt att de barn och unga som behöver socialtjänstens insatser verkligen får det och att de involveras och görs delaktiga avseende aktuella insatser. Socialtjänsten behöver ges förutsättningar att komma in så tidigt som möjligt. I mer komplexa ärenden behöver socialtjänsten också anstränga sig för att motivera barn, unga och föräldrar att ta emot insatser. Även samverkan med skola, hälso- och sjukvård och andra relevanta samhällsorgan och organisationer är viktigt för att möta barnets samlade behov av insatser.

Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem. Socialtjänsten har en central roll i arbetet med att förebygga och motverka mäns våld mot kvinnor. Myndigheter behöver också bli bättre på att arbeta tillsammans för att kunna förebygga våldet. Det är viktigt att upptäcka våldet så tidigt som möjligt så att den enskilde kan erbjudas stöd och skydd.

Brottslighet och kriminella nätverk

På senare tid har brottslighet med koppling till kriminella nätverk ökat, det gäller inte minst det grova våldet. Att motverka och förebygga att barn och unga involveras och socialiseras in i kriminalitet och utnyttjas i kriminella sammanhang är en angelägen samhällsutmaning, där socialtjänsten är en central aktör. Brottsligheten skapar också otrygghet och lidande för den enskilde. Att tidigt involveras eller socialiseras in i kriminalitet kan också i sig leda till andra sociala problem, såsom skadligt bruk eller beroende, psykisk ohälsa och olika former av social utsatthet. Det leder därtill ofta till en avbruten eller ofullständig skolgång. Otrygghet och brottslighet kan dessutom leda till att medborgarnas tillit till det offentliga påverkas, vilket kan minska förtroendet för exempelvis socialtjänsten.

Desinformation och allmänhetens förtroende

En annan aktuell utmaning för socialtjänsten är att felaktiga uppgifter och desinformation om socialtjänsten sprids, vilket kan få betydelse för allmänhetens förtroende för socialtjänsten. I förlängningen kan det innebära att grupper inte vänder sig till socialtjänsten, och ytterst till att enskilda inte får det skydd och stöd de behöver.

Välfärdsbrottslighet

Det förekommer att socialtjänstens verksamheter utsätts för välfärdsbrottslighet, exempelvis kriminella som infiltrerar eller utnyttjar socialtjänstens verksamheter för att ta del av offentliga medel avsedda för vård och omsorg till dem som har behov av samhällets stöd.

4.2 Männsliga rättigheter är en grund för socialtjänstens arbete

De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla och envar. De slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. De mänskliga rättigheterna reglerar i grunden förhållandet mellan staten och individen och utgör därför en viktig grund för socialtjänstens arbete. Förenta nationernas (FN) allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948 samt FN:s konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter från 1966 utgör det som brukar benämnas som det grundläggande ramverket för de mänskliga rättigheterna. Vidare är den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europa-konventionen) sedan 1995 svensk lag. Det mål för politiken för mänskliga rättigheter som riksdagen antagit, och som regeringen verkar för, är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr.1 avsnitt 9.12, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62 och skr. 2016/17:29).

4.2.1 Barnkonventionen och målen för barnrättspolitiken

Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Konventionen trädde i kraft i Sverige 1990 och gäller genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter som svensk lag sedan den 1 januari 2020 (prop. 2017/18:186). Inkorporeringen innebar ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare på alla nivåer ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn.

Sedan barnkonventionen ratificerades har det tagits initiativ för att främja och stärka barnets rättigheter i olika delar av samhället. Det finns sedan flera år tillbaka ett särskilt politikområde för att genomföra konventionen, barnrättspolitiken. Det riksdagsbundna målet för barnrättspolitiken är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127). Målet grundar sig bl.a. på de åtaganden som Sverige har gjort genom att ratificera barnkonventionen och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället. Målet innebär att alla barn, oavsett bl.a. ålder, kön och funktionsnedsättning, ska få sina rättigheter tillgodosedda.

Socialtjänstlagen har successivt anpassats sedan ratificeringen av barnkonventionen. På senare år har barnets rätt att komma till tals stärkts och det har även förtydligats att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut som rör vård- eller behandlingsinsatser. Vidare har socialtjänstens möjligheter att genomföra samtal med barn utan vårdnadshavarens samtycke stärkts.

4.2.2 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och det nationella målet för funktionshinderspolitiken

Sverige ratificerade 2008 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen är en av de centrala FN-konventionerna om mänskliga rättigheter. Den tydliggör mänskliga rättigheter i relation till personer med funktionsnedsättning. Dess syfte är att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan åtnjuta sina mänskliga rättigheter (prop. 2016/17:188 s. 15).

Det riksdagsbundna nationella målet för funktionshinderspolitiken är att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas (prop. 2016/17:188 s. 24–26, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Genomförandet av det nationella målet för funktionshinderspolitiken är inriktat på fyra strategiska områden: principen om universell utformning,

befintliga brister i tillgängligheten, individuella stöd och lösningar för individens självständighet och att förebygga och motverka diskriminering. Universell utformning innebär att i planering, utformning och genomförande vara medveten om den variation och de olika behov och förutsättningar som finns i hela befolkningen. Det innebär i praktiken att utforma produkter, tjänster, processer och miljöer så att de i största möjliga utsträckning kan användas ohindrat. På så sätt ökar möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att verka självständigt och fatta beslut om sina liv på lika villkor som människor utan funktionsnedsättning (prop. 2016/17:188 s. 26–28 och 83).

Grundläggande är också tillgänglighet, i enlighet med artikel 9 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det är en viktig förutsättning för att personer med funktionsnedsättning ska kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter och ha möjlighet att vara delaktiga i samhället på jämlika villkor som andra. Tillgänglighet innefattar inte enbart den fysiska miljön. Begreppet handlar om bl.a. möjligheten att personer med funktionsnedsättning ska kunna använda och ta del av verksamheter, miljöer, tjänster, produkter och system samt övriga program och riktlinjer (prop. 2016/17:188 s. 27 och 28).

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken, i likhet med målets fyra prioriterade områden, är viktiga utgångspunkter för socialtjänsten och utformningen av socialtjänstens insatser.

4.2.3 Skydd för mänskliga rättigheter och icke-diskriminering

Enligt 1 kap. 2 § femte stycket RF ska det allmänna verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och att det allmänna ska motverka diskriminering på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller annan omständighet som gäller den enskilde som person.

Härigenom uttrycks de grundläggande värderingar såsom alla människors rätt till inflytande i frågor som rör dem själva och människors rätt till ett jämlikt bemötande som individer. Genom den i stycket gjorda uppräkningsen av olika otillåtna diskrimineringsgrunder markeras att målsättningen om ”delaktighet och jämlikhet” är av störst betydelse för människor som tillhör grupper som jämfört med andra grupper har en utsatt position i samhället.

Regeringsformen anger också att samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas (1 kap. 2 § sjätte stycket RF).

Det riksdagsbundna målet för regeringens politik mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering. En ny och samlad diskrimineringslag (2008:567) trädde i kraft den 1 januari 2009. I lagen anges sju diskrimineringsgrunder: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder (1 kap. 1 § diskrimineringslagen). Diskriminering på dessa grunder är förbjuden bl.a. i fråga om verksamhet inom socialtjänsten (2 kap. 13 § 2 diskrimineringslagen).

År 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan). I samband med detta infördes minoritetspolitiken som ett eget politikområde inom den svenska statsbudgeten. Judar, romer, samer (som även har ställning som urfolk), sverigefinnar och tornedalingar erkändes som nationella minoriteter. Jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli erkändes som nationella minoritetsspråk.

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ändrades den 1 januari 2019 och berör inom socialtjänstens område äldreomsorgen genom bestämmelser om tillgång till service och omvårdnad på minoritetsspråken.

4.3 Vägen till en långsiktigt hållbar socialtjänst

Sedan 2003 anges i 1 kap. 2 § RF att ”det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.” I förarbetena till bestämmelsen nämns social hållbarhet som en aspekt av hållbar utveckling (prop. 2001/02:72 s. 49). Social hållbarhet handlar om att sträva mot ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter uppfylls.

Socialtjänsten är en viktig aktör för arbetet med hållbar utveckling i Sverige. Vad som gäller för social hållbarhet överensstämmer i hög grad med de övergripande mål som sedan länge gäller för socialtjänsten, dvs. att främja ekonomisk och social trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och ett aktivt deltagande i samhällslivet (1 kap. 1 § SoL).

Socialtjänstens uppgifter och möjligheter att tillsammans med andra delar av samhället främja en hållbar utveckling förutsätter också att socialtjänstens egen verksamhet och arbete bedrivs i enlighet med den inriktningen. En hållbar socialtjänst bör kunna tillgodose befintliga stödbehov samtidigt som den bidrar till att förebygga behov i ett senare skede. Det handlar om både socialtjänstens förebyggande arbete och socialtjänstens verksamhet för att möta individuella behov. De ska alltså inte ställas emot varandra. Det handlar om den helhetssyn som är en bärande del av socialtjänsten. I arbetet för en hållbar utveckling ingår också att socialtjänsten arbetar så att den främjar tilliten till socialtjänsten bland människor som behöver ha kontakt med den om stöd och hjälp. Även förmåga till innovation och anpassning efter snabbt förändrade yttre omständigheter är en del av socialtjänstens egen hållbarhet.

En hållbar socialtjänst aktualiserar flera av de mål, principer och krav som länge gällt inom socialtjänsten, såsom mänskliga rättigheter och rättssäkerhet för den enskilde, god kvalitet i verksamheten, samverkan med andra verksamheter och aktörer samt en effektiv resursanvändning. Dessutom är frågor om kompetensförsörjning, personalens förutsättningar samt olika sätt att leda och organisera verksamheten grundläggande frågor i arbetet för en hållbar socialtjänst.

Den framtida utvecklingen av socialtjänsten kommer att påverkas av pågående och kommande samhällsförändringar. Den ekonomiska politiken, arbetslösheten, migrationen och demografin i stort, skillnader i

livsvillkor som utmanar jämlikheten och jämställdheten, utbildningspolitiken, utvecklingen inom hälso- och sjukvården – på något sätt har alla dessa områden bäring på socialtjänsten.

En fråga som återkommande har aktualiserats är behovet av en ny socialtjänstlag, med en utformning som kan bidra till en hållbar samhällsutveckling. Det har funnits en efterfrågan bland kommunerna på att socialtjänsten ska få möjlighet att arbeta på andra sätt än i dag, både för att i högre utsträckning kunna nå ut till enskilda med insatser och för att kunna utreda de allt mer komplicerade fall som förekommer. Det var mot denna bakgrund som översynen av socialtjänstlagen inleddes.

5 En ny socialtjänstlag

5.1 En ny lag med tydligare struktur

Regeringens förslag: En ny socialtjänstlag ska ersätta den nuvarande socialtjänstlagen.

Nästan alla bestämmelser i den nuvarande lagen ska föras över till den nya lagen, efter redaktionell och språklig omarbetning.

Lagen ska följa en ny struktur som bl.a. tydliggör vikten av en helhetssyn och inriktningen på personers individuella behov och förutsättningar i stället för deras grupptillhörighet. För att skapa en ökad jämlikhet mellan grupper och samtidigt minska lagens detaljeringsgrad ska vissa bestämmelser som i dag enbart gäller för särskilda grupper gälla alla.

Lagen ska vara indelad dels i avdelningar, dels i kapitel med löpande paragrafnumrering inom varje kapitel samt innehålla underrubriker.

Regeringens bedömning: Den nya lagen bör i största möjliga mån utformas som en målinriktad ramlag.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinsatserna: De flesta av remissinstanserna är positiva eller invänder inte mot förslaget att en ny socialtjänstlag ska ersätta den nuvarande socialtjänstlagen, däribland *Förvaltningsrätten i Karlstad*, *Malmö universitet*, *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)*, *Botkyrka*, *Göteborgs* och *Malmö kommuner*, *Region Värmland*, *Familjevårdens centralorganisation* och *Röda korset*.

De flesta remissinstanser lämnar inga övergripande synpunkter på den nya lagens struktur eller på förslagen om att huvuddelen av bestämmelserna i den nuvarande lagen ska föras över samt att vissa bestämmelser som i dag enbart gäller för vissa grupper ska gälla alla.

Varbergs tingsrätt och *Rädda barnen* anser att utredningens förslag till ny struktur är bra. *Myndigheten för delaktighet* framför att det är angeläget med en flexibel socialtjänst som främjar individuella lösningar. *Karlstads kommun* instämmer i att lagens bestämmelser bör struktureras om för att tydliggöra vikten av helhetssyn och inriktningen på personers individuella behov. Även *Oskarshamns* och *Trollhättans kommuner* framhåller vikten av helhetssyn och att fokusera på förutsättningar och behov av insatser.

Flera remissinstanser ser positivt på förslaget att socialtjänstlagen ska återfå karaktären av ramlag, däribland *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, Malmö universitet, Göteborgs och Malmö kommuner samt Region Värmland. Andra, som bl.a. *Famna*, *Forum* och *Rädda barnen* är mer tveksamma.

Famna och Forum tillstyrker utredningens förslag men för samtidigt fram att även om det i grunden är positivt att utredningen föreslår att lagen ska återfå mer karaktär av ramlag så är det centralt att tillkämpade individ- och grupp-specifika rättigheter inte går förlorade.

Rädda barnen tillstyrker delvis utredningens förslag, men ser risker med en ramlag. Rädda barnen efterfrågar i stället en tydligare detaljstyrning i lagen. *Stiftelsen Allmänna barnhuset* tillstyrker förslagen delvis och anser att socialtjänstlagen bör vara en ramlag men att den bör kompletteras med speciallagar för enskilda grupper, exempelvis barn.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Det finns behov av en modern lag som är mer lättöverskådlig

Nuvarande socialtjänstlag (2001:453), förkortad SoL, trädde i kraft den 1 januari 2002 och bygger till stora delar på 1980 års socialtjänstlag (1980:620). Genom åren har lagen ändrats ett flertal gånger. Vissa bestämmelser har upphävts och nya bestämmelser har tillkommit. I många fall har bestämmelser lagts till i befintliga paragrafer, som därmed har blivit förhållandevis långa. Ändringarna har också påverkat lagens struktur och gjort den mindre överskådlig, särskilt som lagen saknar underrubriker. Ändringarna har även bidragit till att terminologin inte är enhetlig och med tiden har vissa uttryck i lagen blivit föråldrade. För att underlätta tillämpningen och göra lagen lättare att förstå anser regeringen i likhet med flera av remissinstanserna, bl.a., *Förvaltningsrätten i Karlstad*, *Malmö universitet*, *MUCF*, *Botkyrka*, *Göteborgs* och *Malmö kommuner*, *Region Värmland* och *Röda korset*, att en ny socialtjänstlag bör ersätta den nuvarande lagen.

Den nya socialtjänstlagen ska vara en ramlag med fokus på individen

Genom 1980 års socialtjänstlag samlades tidigare vårdlagar i en gemensam lag för hela det sociala området. Syftet med en samlad lagstiftning var bl.a. att skapa en verksamhet som präglas av en helhetssyn på enskildas behov i stället för s.k. symptomtänkande och funktionell uppdelning (prop. 1979/80:1 Del A s. 207 och 208). Att ha en helhetssyn på individen är enligt regeringen centralt i det sociala arbetet och bör eftersträvas även i den nya socialtjänstlagen. Regeringen anser därför, till skillnad från *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, att en samlad lagstiftning är att föredra framför flera speciallagstiftningar.

Den nuvarande lagen har utformats med syftet att vara en målinriktad ramlag. Ramlagskonstruktionen innebär att lagstiftaren genom att ställa upp mål har angett vad som förväntas av kommunerna. I lagen finns dels övergripande mål som t.ex. att främja ekonomisk och social trygghet, dels mer konkreta och preciserade mål som t.ex. att socialnämnden ska verka för att äldre personer får goda bostäder och att socialnämnden i nära samarbete med hemmen ska främja en allsidig personlighetsutveckling

och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga. Kommunerna har därigenom fått ett brett uppdrag att genom socialtjänsten erbjuda enskilda sitt stöd. Lagen innehåller därutöver både skyldigheter för kommunen och rättigheter för den enskilde. Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. I socialtjänstlagen anges vidare några typer av insatser som socialtjänsten i landets alla kommuner ska kunna tillhandahålla på ett eller annat sätt.

De främsta argumenten för att behålla ramlagskonstruktionen är att den öppna karaktären av bestämmelser i en ramlag ger utrymme för att anpassa tillämpningen till omständigheterna i det enskilda fallet och till samhällsutvecklingen. Det ger också socialtjänsten större frihet vid val av tillvägagångssätt och möjliggör större grad av hänsynstagande till den enskildes behov och önskemål. Till exempel ger den tekniska utvecklingen kommunerna nya förutsättningar att utforma sin verksamhet och det kan påverka behovet av insatser och hur insatser ges.

Regeringen anser att även den nya socialtjänstlagen bör ge socialtjänsten utrymme att anpassa sin verksamhet efter lokala förutsättningar och behov. Sverige är ett land där förutsättningarna kan skilja sig mycket åt mellan olika kommuner. Regeringen anser vidare att det är angeläget att socialtjänstlagen är flexibel och möjliggör individuella anpassningar. Vikten av en helhetssyn och fokus på den enskildes behov och förutsättningar framhålls även av flera remissinstanser, däribland *Myndigheten för delaktighet* samt *Karlstads, Oskarshamns* och *Trollhättans kommuner*. Regeringens ambition är att den nya lagen i större utsträckning ska återfå karaktären av ramlag.

Lagen ska fokusera på personers individuella behov och förutsättningar i stället för deras grupptillhörighet

Bestämmelserna bör struktureras på ett sätt som tydliggör vikten av en helhetssyn och inriktningen på personers individuella behov och förutsättningar i stället för deras grupptillhörighet. För att skapa en ökad jämlikhet mellan grupper och samtidigt minska lagens detaljeringsgrad föreslår regeringen att vissa bestämmelser som i dag enbart gäller för särskilda grupper ska gälla alla. Några remissinstanser, däribland *Rädda barnen*, efterfrågar i stället en tydligare detaljstyrning i lagen. *Rädda barnen* framhåller att det finns risk att kommunens budget i annat fall får styra vilka åtgärder som sätts in för ett barn i behov av stöd, i stället för barnets faktiska behov och rättigheter. *Famna* och *Forum* framhåller att det är centralt att ambitionen att lagen ska återfå mer ramlagskaraktär inte får riskera enskildas rättigheter eller göra det svårare för den enskilde, en uppfattning som regeringen naturligtvis delar. Regeringen anser inte att socialtjänstlagen bör göras mer detaljerad, men vill framhålla att kommunens skyldigheter och enskildas rättigheter enligt den nuvarande lagen föreslås finnas kvar även i den nya lagen.

Den nya lagens innehåll

Socialtjänstlagens nuvarande innehåll är till största delen viktigt att ha med i en ny socialtjänstlag. Nästan alla bestämmelser i den nuvarande lagen bör

därför föras över till den nya lagen, efter att ha omarbetats språkligt och redaktionellt. Syftet är att skapa en modern, enhetlig och lättillgänglig lag. Till den nya lagen bör även vissa bestämmelser föras över från andra lagar och förordningar.

Det föreslås i denna proposition därutöver en del materiella ändringar i förhållande till socialtjänstlagen. I den nya lagen lyfts det förebyggande arbetet fram på ett tydligare sätt, liksom vikten av tillgänglighet, planering, kvalitet och kunskap (avsnitt 6.4, 6.5, 9 och 11.1). Den nya lagen föreslås vidare innehålla bestämmelser som gör det möjligt för socialnämnden att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning (avsnitt 16.1).

Den nya lagens struktur

Lagar som är mycket omfattande delas ibland in i avdelningar. Avdelningar kan även användas i andra fall, t.ex. om lagen behandlar åtskilda frågor eller om avdelningar annars leder till ökad tydlighet. En indelning av socialtjänstlagen i avdelningar skulle, enligt regeringens mening, göra lagen mer pedagogisk och överblickbar. Eftersom socialtjänstlagen dessutom ändras relativt ofta skulle en sådan indelning underlätta införandet av nya bestämmelser utan att den befintliga strukturen går förlorad. Regeringen anser därför att den nya lagen bör vara indelad dels i avdelningar, dels i kapitel. Kapitelnumreringen bör vara löpande genom hela lagen och paragrafnumreringen löpande inom respektive kapitel.

För att göra den nya lagen mer överskådlig och användarvänlig bör den delas in i fler kapitel än den nuvarande lagen. Av samma skäl föreslås fler underrubriker i den nya lagen. För att underlätta läsningen och förståelsen har vissa paragrafer i den nya lagen även delats upp i fler stycken eller i separata paragrafer.

5.2 Närmare om indelningen i avdelningar

Regeringens förslag: Den nya socialtjänstlagen ska delas in i följande nio avdelningar som ska numreras med romerska siffror.

- Socialtjänstens mål och andra grundläggande bestämmelser.
- Ansvar för planering, förebyggande arbete och samverkan.
- Ansvar för boende, delaktighet och vård utanför det egna hemmet.
- Insatser till enskilda.
- Handläggning och hantering av uppgifter.
- Skydd och stöd för barn och unga.
- Behörighet, tillstånd, missförhållanden och tillsyn.
- Ansvarsfördelning, organisation och bemyndiganden.
- Avgifter, återkrav, bristande verkställighet och överklagande.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår en uppdelning i sju avdelningar.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser uttalar sig inte särskilt om indelningen i avdelningar.

Statens institutionsstyrelse (SiS) anser att den föreslagna indelningen i avdelningar gör lagen lättöverskådlig och enklare att tillämpa. *Rädda*

barnen ser positivt på förslaget om en ny uppdelning och struktur för att förtydliga och förenkla socialtjänstlagen.

Flera remissinstanser är positiva till att bestämmelser om barn och unga samlas i en egen avdelning, bl.a. *Barnens rätt i samhället (Bris)* och *Barnrättsbyrån. Linköpings universitet (Barnafrid)* tillstyrker förslaget om en egen avdelning för barn och unga och anser att det kan underlätta förståelsen av vilka bestämmelser som är generell tillämpbara samtidigt som barnperspektivet tydliggörs. Samtidigt pekar *Barnafrid* på risken för att barnrättsperspektivet inte säkerställs när det kommer till mer generella bestämmelser. *Brottsoffermyndigheten* är tveksam till att lyfta ut brottsofferbestämmelsen kring barn till en särskild avdelning gällande barn och unga.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) anser att regleringen av vilken kommun som ska vara ansvarig för en person bör återfinnas i ett tidigt skede i lagen. *Förbundet Sveriges socionomutbildningar* och *Social och ekonomisk rättighetsrådgivning* anser att bestämmelser om den enskildes rättigheter bör placeras tidigare i lagen.

Skälen för regeringens förslag

Avdelning I – Socialtjänstens mål och andra grundläggande bestämmelser

Första avdelningen bör innehålla inledande bestämmelser om lagens innehåll och tillämpningsområde, socialtjänstens mål och barns rättigheter. Bestämmelserna om barns rättigheter är i nuvarande socialtjänstlag delvis placerade i kapitlet om handläggning av ärenden. Barns rättigheter är emellertid relevanta i alla delar av socialtjänstens verksamhet och bör därför placeras bland lagens inledande bestämmelser. Regeringen anser att det tydliggör att barnrättsperspektivet ska beaktas även när det kommer till mer generella bestämmelser och delar därför inte *Barnafrids* farhåga om att barnrättsperspektivet ska förbises.

I den första avdelningen bör även bestämmelser om kommunens ansvar och bestämmelser om kvalitet och vetenskap och beprövad erfarenhet placeras. Eftersom kvalitet och kunskap är av grundläggande betydelse i hela socialtjänstens verksamhet bör de bestämmelserna framhållas redan inledningsvis.

Avdelning II – Ansvar för planering, förebyggande arbete och samverkan

Andra avdelningen bör innehålla bestämmelser om socialtjänstens övergripande uppgifter. I avdelningen placeras bestämmelser om allmänt förebyggande insatser såsom att socialnämnden ska vara väl insatt i förhållandena i kommunen, informera om sin verksamhet och bedriva uppsökande verksamhet. Där bör även bestämmelser om att socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen placeras. I andra avdelningen bör även socialnämndens förebyggande arbete mot skadligt bruk eller beroende regleras. Bland de övergripande uppgifterna finns även bestämmelser om planering av socialnämndens insatser till enskilda och samverka med andra huvudmän.

Tredje avdelningen bör innehålla bestämmelser om enskildas boende och delaktighet i samhället. Här samlas särskilda bestämmelser om bl.a. boende och delaktighet för äldre personer och personer med funktionsnedsättning. I denna avdelning bör även bestämmelser om vård utanför det egna hemmet och skyddat boende placeras. Det rör sig i huvudsak om uppgifter som kommunen eller socialnämnden ansvarar för, men även vissa bestämmelser som rör SiS.

Avdelning IV – Insatser till enskilda

I fjärde avdelningen bör bestämmelser om insatser till enskilda placeras. Här regleras socialnämndens ansvar att erbjuda insatser till enskilda. Bestämmelserna rör bl.a. att insatser kan ges på olika sätt samt att den enskildes önskemål och självständighet ska vägas in. *Förbundet Sveriges socionomutbildningar* och *Social och ekonomisk rättighetsrådgivning* frågar sig om syftet att lagen ska bli mer lättillgänglig uppnås när den enskilde som önskar veta sina rättigheter hittar de bestämmelserna först här. Regeringen konstaterar att socialtjänstlagen är en omfattande lag med ett stort antal bestämmelser. Enligt regeringens mening är det naturligt att lagen inleds med bestämmelser om socialtjänstens mål och övergripande ansvar för att sedan gå in på mer detaljerade och individspecifika bestämmelser.

I den nya lagen delas den nuvarande biståndsbestämmelsen upp i två paragrafer som med tillhörande bestämmelser placeras i varsitt kapitel. Ett kapitel handlar om insatser för personliga behov och ett om insatser för ekonomiska behov. I denna avdelning placeras även bestämmelser om att socialnämnden får tillhandahålla insatser utan föregående individuell behovsprövning. Därutöver finns bestämmelser om vissa insatser till enskilda. De bestämmelser som i nuvarande socialtjänstlag avser kommunens eller socialnämndens särskilda ansvar för olika grupper omformuleras delvis i den nya lagen till att avse insatser som ska erbjudas. Dessa bestämmelser placeras i bokstavsordning utifrån insatsernas namn.

Avdelning V – Handläggning och hantering av uppgifter

Femte avdelningen bör innehålla bestämmelser om handläggning och dokumentation, uppgiftsskyldighet och rätt att ta del av uppgifter samt gallring. I denna avdelning placeras även bestämmelser om dokumentation, gallring och tystnadsplikt i enskild verksamhet.

Avdelning VI – Skydd och stöd för barn och unga

I sjätte avdelningen bör bestämmelser om skydd och stöd för barn och unga placeras. I socialtjänstlagen finns ett förhållandevis stort antal bestämmelser som enbart gäller barn och unga. För att underlätta förståelsen av vilka bestämmelser som är generellt tillämpliga samtidigt som barnperspektivet tydliggörs, bedömer regeringen i likhet med bl.a. Barnafriid att flertalet av lagens bestämmelser om barn och unga bör placeras i denna avdelning.

Regeringen delar inte *Brottsoffermyndighetens* farhåga att det helhetsgrepp som finns i nuvarande lagstiftning gällande stöd till brottsoffer ska gå förlorat genom att frågan om brottsofferstöd inom socialtjänsten splittras upp i olika avdelningar beroende på ålder.

Avdelningen om skydd och stöd för barn och unga föreslås inte innehålla alla bestämmelser som rör barn och unga, t.ex. finns bestämmelser om barns rättigheter i avdelning I. Bestämmelserna gäller huvudsakligen barn men i vissa fall även unga. Avdelningen har av kronologiska skäl placerats efter avdelningen om handläggning, dokumentation och behandling av uppgifter som gäller alla ärenden, eftersom den avdelningen innehåller bestämmelser om bl.a. utredning och dokumentation som kompletteras i denna avdelning. I avdelningen regleras socialnämndens ansvar för barns och ungas uppväxtförhållanden, anmälan om oro för ett barn, utredning av barns och ungas behov av skydd och stöd samt vård av barn och unga utanför det egna hemmet. Vidare placeras bestämmelser om uppföljning av ett barns situation och om internationella adoptioner i denna avdelning.

Avdelning VII – Behörighet, tillstånd, missförhållanden och tillsyn

Sjunde avdelningen bör innehålla bestämmelser om behörighetskrav för utförande av vissa uppgifter inom socialtjänsten, tillstånds- och anmälningsplikt, missförhållanden och tillsyn.

Avdelning VIII – Ansvarsfördelning, organisation och bemyndiganden

I åttonde avdelningen bör bestämmelser om ansvarsfördelning mellan kommuner placeras. *IVO* anser att regleringen av vilken kommun som ska vara ansvarig för en person utgör en grund för övriga bestämmelser och därför bör återfinnas tidigare i lagen.

Regeringen har övervägt att placera dessa bestämmelser i anslutning till den inledande bestämmelsen om kommunens ansvar, men eftersom bestämmelserna har hög detaljeringsgrad och reglerar ansvarsfördelningen i enskilda ärenden, anser regeringen att de inte bör placeras bland de inledande, mer övergripande bestämmelserna.

I denna avdelning placeras även bestämmelser om socialnämndens organisation och delegering av beslutanderätt samt rätten att meddela föreskrifter.

Avdelning IX – Avgifter, återkrav, bristande verkställighet och överklagande

Nionde avdelningen bör innehålla bestämmelser om avgifter och återkrav. Bestämmelser om bristande verkställighet och särskilda avgifter placeras också i denna avdelning. I lagens sista kapitel finns bestämmelser om överklaganden.

5.3 Innebörden av begreppet socialtjänst anges i lag

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Med socialtjänst ska avses verksamhet som bedrivs med stöd av

1. socialtjänstlagen,
2. lagen om vård av missbrukare i vissa fall,
3. lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller
4. lagen om placering av barn i skyddat boende.

Även verksamhet som enligt lag eller förordning ska bedrivas av socialnämnd eller av Statens institutionsstyrelse ska anses som socialtjänst, med undantag för utbildning på grundskole- eller gymnasienivå som anordnas vid särskilda ungdomshem. Tillsyn som Inspektionen för vård och omsorg utövar ska inte anses som socialtjänst.

Om det finns avvikande bestämmelser i en annan lag eller förordning vad gäller verksamhet som enligt definitionen ska anses som socialtjänst, men som inte bedrivs med stöd av den nya socialtjänstlagen, ska de bestämmelserna tillämpas.

Den nya lagen ska innehålla en upplysning om att det även finns bestämmelser om insatser i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, för dem som omfattas av den lagen.

Regeringens bedömning: Verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade bör inte anses vara socialtjänst i socialtjänstlagens mening.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag till definition omfattar inte lagen om placering av barn i skyddat boende, som har trätt i kraft efter att utredningen lämnade sitt förslag (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/34:130). I utredningens förslag undantas vidare den nu upphävda förordningen (1983:28) om undervisning av barn och ungdomar som vistas vid särskilda ungdomshem. Utredningen föreslår inte heller någon upplysningsbestämmelse.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser är positiva till förslagen eller har inget att invända mot dem, däribland *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Specialpedagogiska skolmyndigheten*, *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Botkyrka*, *Kungsbacka* och *Torsås kommuner*, *Akademikerförbundet SSR*, *Familjevårdens centralorganisation* och *Riksföreningen för socialt ansvariga samordnare*.

Lunds universitet anser att det finns risk för otydlighet när tillämpningsområdet för lagen definieras utifrån begreppet socialtjänst, och det sägs vara mer vidsträckt än bara verksamhet som bedrivs med stöd av lagen.

Statens institutionsstyrelse (SiS) ser positivt på att det tydliggörs vad som avses med begreppet socialtjänst i lagen samt att det klargörs vilka resonemang och bestämmelser som är tillämpliga för myndighetens verksamhet. SiS delar utredningens uppfattning att SiS skolverksamhet inte ska omfattas av begreppet socialtjänst, men framhåller att det är viktigt

att definitionen inte påverkar myndighetens möjligheter att i skolmiljö använda de särskilda befogenheterna enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård. *Diskrimineringsombudsmannen (DO)* tar upp frågan om en definition av socialtjänst kan få konsekvenser för diskrimineringslagens materiella tillämpningsområde.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tillstyrker i huvudsak förslaget om en bestämmelse som anger vad som avses med socialtjänst, men avstyrker förslaget till den del det innebär att socialnämndens handläggning av bistånd enligt lagen om mottagande av asylsökanden m.fl. ska utgöra socialtjänst. SKR anser vidare att det bör göras en genomgång av eventuella bestämmelser i socialtjänstlagen som i dag avser verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. SKR tar upp att den föreslagna definitionen innebär att verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade inte omfattas av den uppgiftsskyldighet som medger att olika nämnder som fullgör kommunens uppgifter inom socialtjänsten utbyter uppgifter om att en person är aktuell i ett ärende inom socialtjänsten.

Ett flertal remissinstanser, bl.a. *Leksands kommun* och Akademikerförbundet SSR, anser att flera av de nya bestämmelser som finns i förslaget till ny socialtjänstlag är relevanta även för lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och att den lagen därför bör ses över. *Föreningen Sveriges socialchefer* anser att ambitionen att socialtjänsten ska genomsyras av ett förebyggande och kunskapsbaserat perspektiv måste gälla även för personer med funktionsnedsättning. *Göteborgsregionens kommunalförbund* anser att det inom funktionshindersområdet finns lika stora behov av den omställning som den nya socialtjänstlagen kommer att innebära och menar att definitionen antingen bör omfatta lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade eller så bör de förändringar som föreslås införlivas i relevanta delar i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Uppfattningen att definitionen av socialtjänst även bör omfatta verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade delas av flera andra remissinstanser, bl.a. *Malmö universitet*, *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Göteborgs, Malmö, Oskarshamns, Skellefteå, Sollefteå, Tomelilla* och *Östersunds kommuner* och *Föreningen Sveriges socialchefer*.

Ett skäl som flera remissinstanser anger för sin inställning är att lagstiftningarna har nära samband och många enskilda har insatser enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade parallellt. En annan synpunkt som framförs är att behovet av samordning är stort mellan socialtjänstens verksamheter. Vidare befarar vissa remissinstanser, bl.a. Göteborgs och Malmö kommuner, att helhetsperspektivet ska gå förlorat om lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade utesluts ur definitionen av socialtjänst, inte minst för alla de individer som har eller borde ha insatser enligt både den lagen och socialtjänstlagen. Ytterligare en farhåga som Göteborgs kommun ger uttryck för är att erfarenheter från personer med insats enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade inte kommer att beaktas i samhällsplaneringen.

Uppsala kommun menar att det kan bli svårt att förstå den rättsliga statusen av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade med

hänsyn till att verksamhet enligt den lagen placeras tillsammans med socialtjänstverksamhet i såväl offentlighets- och sekretesslagen som den av utredningen föreslagna lagen om socialtjänstdataregister. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* anser att det är olyckligt att kompetenskraven för handläggning av vissa uppgifter som rör barn och unga inom socialtjänsten inte kommer att omfatta barn och unga inom lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Vad som avses med socialtjänst bör anges i den nya lagen

Varje kommun ansvarar enligt socialtjänstlagen för socialtjänsten inom sitt område. Av socialtjänstlagen framgår emellertid inte vad som avses med socialtjänst, trots att termen förekommer i flera bestämmelser och är central för att avgränsa lagens tillämpningsområde. Regeringen anser att en definition kan bidra dels till att tydliggöra vilka verksamheter som ska omfattas av lagen, bl.a. vad gäller vetenskap och beprövad erfarenhet, kvalitet och uppföljning samt handläggning och dokumentation, dels till att göra den nya socialtjänstlagen lättare att förstå.

I dag definieras socialtjänst i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, och lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Dessa definitioner motsvarar dock inte vad som avses med socialtjänst i socialtjänstlagen. Dessa definitioner tar även sikte på verksamheter där socialtjänstlagen inte ska tillämpas. Att termen socialtjänst definieras i annan lagstiftning, men inte i socialtjänstlagen, riskerar enligt regeringen att skapa otydlighet kring socialtjänstlagens tillämpningsområde. Regeringen anser därför att den nya socialtjänstlagen bör innehålla en bestämmelse som anger vad som avses med socialtjänst i den lagen.

Vilken verksamhet ska anses som socialtjänst i den nya lagen?

Regeringen anser att socialtjänst i socialtjänstlagens mening inte endast bör avse verksamhet som bedrivs enligt den lagen, utan även omfatta närliggande verksamhet som regleras i annan lagstiftning. Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, förkortad LVM, och lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende är lagar som tillämpas som ett komplement till socialtjänstlagen i de fall det är nödvändigt att vidta en åtgärd utan den enskildes samtycke. Verksamhet som bedrivs med stöd av dessa lagar utgör en del av socialtjänstens kärnverksamhet och bör därför enligt regeringen omfattas av socialtjänstlagens definition av socialtjänst.

Lunds universitet anser att det finns en risk för otydlighet när definitionen inte bara omfattar verksamhet som bedrivs med stöd av socialtjänstlagen. Regeringen bedömer däremot att den föreslagna definitionen bidrar till att tydliggöra vilka verksamheter som omfattas av lagens tillämpningsområde. Som framgår nedan finns det t.ex. i dag en osäkerhet kring om socialtjänstlagen är tillämplig i ärenden enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Som tidigare nämnts finns definitioner av begreppet socialtjänst även i andra lagar, bl.a. i offentlighets- och sekretesslagen och lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Regeringen konstaterar att dessa lagar omfattar flera verksamheter som inte är socialtjänst i egentlig mening, men där det har bedömts motiverat att motsvarande sekretess eller regler om behandling av personuppgifter ska gälla. De verksamhetsområden som räknas upp i offentlighets- och sekretesslagen och lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten behöver därför inte nödvändigtvis överensstämma med socialtjänstlagens tillämpningsområde.

DO har frågat vilka konsekvenser förslaget kan få för diskrimineringslagens (2008:567) tillämpningsområde. Regeringen konstaterar att den föreslagna bestämmelsen endast definierar vad som avses med socialtjänst i socialtjänstlagens mening. I andra lagar gäller fortsatt den betydelse av socialtjänst som ordet har enligt den lagstiftningen. I fråga om diskrimineringslagen uttalades vid lagens tillkomst att begreppet socialtjänst i den lagen avser verksamhet enligt socialtjänstlagen, lagen om vård av missbrukare i vissa fall, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga samt därutöver sådan verksamhet som anges i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (prop. 2007/08:95 s. 523). Den föreslagna definitionen av socialtjänst i den nya socialtjänstlagen förändrar inte innebörden av socialtjänst i diskrimineringslagen och omfattningen av skyddet mot diskriminering är därmed oförändrat.

Verksamhet som enligt lag eller förordning ska bedrivas av socialnämnd

Socialtjänstlagen utgör den mest centrala lagen för socialnämndens verksamhet. När socialnämnden och inte kommunen pekats ut som ansvarigt organ för en viss uppgift bör dessa verksamheter enligt regeringens uppfattning som utgångspunkt omfattas av samma regelverk. Det bör därför enligt regeringen vara tydligt att socialtjänstlagen ska tillämpas i verksamhet som enligt lag eller förordning ska bedrivas av socialnämnden.

Här avses verksamhet som regleras i annan lag än socialtjänstlagen, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen om vård av missbrukare i vissa fall eller lagen om placering av barn i skyddat boende och där socialnämnden anges som ansvarig kommunal nämnd för uppgiften. Till exempel finns det i föräldrabalken regler om socialnämndens medverkan vid fastställande av faderskap och föräldraskap samt underhållsbidrag till barn. Där finns även bestämmelser om socialnämndens medverkan i frågor om vårdnad, boende och umgänge samt om medverkan i samband med adoptioner. Även i ärvdabalken finns regler om socialnämndens ansvar för att provisoriskt förvalta dödsbon och göra dödsboanmälan till Skatteverket. I lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade är det däremot kommunen som pekats ut som ansvarig för uppgiften, även om uppgiften i praktiken ofta utförs av socialnämnden.

Socialnämnden ansvarar enligt 3 a § andra stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. för att lämna bistånd till utlänningar som har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas, s.k. tillståndssökande. SKR avstyrker en definition som innebär att socialnämndens handläggning

enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. ska utgöra socialtjänst. Regeringen konstaterar att det är oklart om det i dag finns några utläningar som omfattas av kategorin tillståndssökande. Utredningen om ett ordnat initialt mottagande av asylsökande (Ju 2021:12) har haft i uppdrag att bl.a. ta ställning till hur de kategorier utläningar som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. bör avgränsas och definieras. Uppdraget redovisades den 15 oktober 2024 i slutbetänkandet Mottagandelagen – En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68). Slutbetänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet. Regeringen bedömer, till skillnad från SKR, att det inte finns skäl att särskilt undanta lagen om mottagande av asylsökande m.fl. från den föreslagna definitionen.

När kommunen erbjuder hälso- och sjukvård i bl.a. särskilda boenden för stöd och service eller i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 och 2 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), förkortad HSL, så görs det med stöd av den lagen. Ansvarigt organ för hälso- och sjukvården är då kommunen och inte socialnämnden. Förslaget till en definition av socialtjänst i socialtjänstlagen omfattar därför inte denna verksamhet.

Regeringens förslag omfattar verksamhet enligt både lag och förordning, medan offentlighets- och sekretesslagen och lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten enbart tar sikte på lag. Förordningar utgör emellertid ett viktigt komplement till lagen och bör därför omfattas av socialtjänstlagens definition av socialtjänst.

Verksamhet som enligt lag eller förordning ska bedrivas av Statens institutionsstyrelse

SiS ser positivt på att det tydliggörs vad som avses med begreppet socialtjänst i lagen. Myndigheten har noterat att begreppet socialtjänst ibland tycks jämföras med socialnämnd och ibland inte. Även begreppet verksamhet tycks enligt myndigheten användas på olika sätt. Det är därför inte alltid tydligt vilka resonemang och bestämmelser som är tillämpliga för myndigheten.

SiS ansvarar för sådana hem som avses i 12 § LVU (särskilda ungdomshem) samt 22 och 23 §§ LVM (LVM-hem). Det följer av 6 kap. 3 § SoL i förening med förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse. På de särskilda ungdomshemmen tas även ungdomar emot för att avtjäna sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, förkortad LSU. Enligt förordningen ska SiS särskilt svara för bl.a. planering, ledning och drift av de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen, anvisning av platser till hemmen, metodutveckling, uppföljning av vårdresultat samt utvecklingsarbete. Myndigheten får även utföra uppdrag åt kommuner och regioner i samband med avgiftning, utslussning, eftervård eller andra insatser som anknyter till verksamheten vid sådana hem som anges ovan.

Eftersom en stor del av SiS verksamhet bedrivs med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om vård av missbrukare i vissa fall, utgör myndighetens verksamhet enligt regeringens förslag redan socialtjänst i dessa delar. I likhet med utredningen och SiS anser regeringen att socialtjänstlagen bör tillämpas även i annan verksamhet som bedrivs av SiS. Det innebär att t.ex.

verksamhet enligt lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård kommer att omfattas av socialtjänstlagens definition av socialtjänst. Redan i dag omfattas lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård i tillämpliga delar av socialtjänstlagen. Det gäller t.ex. bestämmelsen i 14 kap. 2 § SoL om personalens medverkan till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som ges är av god kvalitet (prop. 2000/01:80 s. 136). I betänkandet En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44) föreslås emellertid att sluten ungdomsvård ska utmönstras som påföljd och att lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård därför ska upphöra att gälla. Barn som ska dömas till en frihetsberövande påföljd ska enligt förslaget i stället dömas till fängelse. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

SiS verksamhet regleras till viss del i förordning. Regeringen föreslår därför att definitionen av socialtjänst även bör innefatta annan verksamhet som enligt lag eller förordning ska bedrivas av myndigheten. Även om SiS verksamhet i stora delar utgör socialtjänst så finns det viss verksamhet som inte bör omfattas av socialtjänstlagens tillämpningsområde.

SiS anordnar enligt 24 kap. 8 och 9 §§ skollagen (2010:800), förkortad SkoL, utbildning vid de särskilda ungdomshemmen för den som inte kan fullgöra sin skolplikt eller skolgång på annat sätt. Regeringen instämmer i vad utredningen och SiS framför om att sådan utbildningsverksamhet inte bör anses som socialtjänst. Regeringen föreslår därför att denna utbildningsverksamhet ska undantas.

SiS framhåller att ett undantag för skolverksamhet inte får påverka möjligheten att i skolmiljön använda de särskilda befogenheterna enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård. Regeringen konstaterar att någon ändring i myndighetens förutsättningar att använda de särskilda befogenheterna enligt de nämnda lagarna inte heller är avsedd.

Definitionen av vad som utgör socialtjänst syftar till att klargöra socialtjänstlagens tillämpningsområde. Däremot påverkas inte tillämpningsområdet av annan lagstiftning, som exempelvis lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. För utbildning vid de särskilda ungdomshemmen ska relevanta bestämmelser i skollagen tillämpas, men med de nödvändiga avvikelser som följer av att den unge vistas i ett sådant hem (24 kap. 8 och 9 §§ SkoL). Vid utformningen av undervisningen ska hänsyn tas till säkerheten på hemmet (prop. 2014/15:43 s. 37 och 38).

Det ska enligt regeringen inte heller anses som socialtjänst när SiS tillhandahåller hälso- och sjukvård vid de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen. Av 3 kap. 6 § socialtjänstförordningen (2001:937) följer att det ska respektive bör finnas tillgång till läkare och psykologisk expertis vid dessa hem. Att det ska respektive bör finnas tillgång till läkare och psykologisk expertis är emellertid inte detsamma som att SiS har en skyldighet att bedriva hälso- och sjukvård, dvs. det följer inte av lag eller förordning att myndigheten ska bedriva hälso- och sjukvård. Denna verksamhet faller således inte inom regeringens förslag och behöver följaktligen inte heller undantas särskilt.

Lagrådet konstaterar att det av författningskommentaren framgår att bestämmelsen syftar på verksamhet som en socialnämnd eller SiS är skyldig att bedriva enligt annan lagstiftning. Enligt *Lagrådet* bör detta i så fall framgå av lagtexten. Regeringen instämmer i att lagtexten bör

Verksamhet hos Inspektionen för vård och omsorg ska inte räknas som socialtjänst

I socialtjänstlagen regleras vissa uppgifter som ska utföras av IVO. Det gäller bl.a. tillsyn, tillståndsprövning och prövning av om ett ärende ska flyttas över till en annan kommun. Att sådana uppgifter regleras i socialtjänstlagen är enligt regeringen naturligt eftersom de tar sikte på socialtjänstens verksamhet. Det innebär emellertid inte att myndighetens verksamhet ska anses vara socialtjänst. Myndighetens uppdrag är att genom tillsyn och tillståndsprövning bidra till att socialtjänsten är säker, har god kvalitet och bedrivs i enlighet med lagar och andra föreskrifter. Den verksamhet som IVO bedriver med stöd av socialtjänstlagen bör därför enligt regeringen inte anses vara socialtjänst.

Socialtjänstlagens definition av socialtjänst omfattar inte lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Kommunen och socialnämnden har ett ansvar för att personer med funktionsnedsättning får stöd genom olika insatser för att kunna delta i samhällslivet. Insatser kan beviljas enligt såväl socialtjänstlagen som lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Flera remissinsatser, däribland *Malmö universitet* och *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* samt *Göteborgs, Malmö, Oskarshamn, Skellefteå* och *Östersunds kommuner*, anser att även lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade bör ingå i socialtjänstlagens definition av socialtjänst. Östersunds kommun befarar att samordningen mellan verksamheterna skulle motverkas om insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade utesluts från definitionen. Även *Föreningen Sveriges socialchefer* anser att socialtjänsten bör hållas samman för att främja en helhetssyn, inte minst för alla de individer som har eller borde ha insatser enligt både lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och socialtjänstlagen.

Regeringen delar remissinstansernas bild av att lagstiftningarna har ett nära samband samt att den enskilde kan ha insatser enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade parallellt. Regeringen konstaterar att lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade är avsedd att vara ett komplement som ger dem som ingår i lagens personkrets rätt till särskilda insatser som betingas av deras speciella behov, utan att inskränka de rättigheter som dessa personer kan ha enligt t.ex. socialtjänstlagen. När en prövning av behovet av insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade görs är det ofta nödvändigt att samtidigt pröva om det därutöver behövs insatser enligt socialtjänstlagen (prop. 1992/93:159 s. 170 och 171). Precis som bl.a. Malmö och Göteborgs kommuner påpekar blir samordning och samverkan extra viktigt när den enskilde har insatser enligt flera lagstiftningar. Regeringen vill därför understryka vikten av att ha ett helhetsperspektiv kring den enskilde och dennes behov. Ett sådant helhetsperspektiv är enligt regeringen möjligt utan att insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade omfattas av socialtjänstlagens regelverk.

Socialnämnden har enligt socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser som de behöver. Socialnämnden har även ett särskilt ansvar för att personer med funktionsnedsättning får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.

Kommunen har enligt socialtjänstlagen även ett övergripande ansvar för alla personer med funktionsnedsättning, i vilket det bl.a. ingår att inrätta bostäder med särskild service för människor som behöver ett sådant boende till följd av att de av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring (5 kap. 7 § SoL), samt att erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som vistas där (12 kap. 1 § HSL). Detta övergripande ansvar gäller även de som tillhör någon av personkretsarna i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och det ansvaret kvarstår även med den föreslagna definitionen av socialtjänst. De faktiska insatser som den enskilde beviljas, i form av t.ex. boende med särskild service, kan beviljas antingen enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen eller enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Definitionen innebär inte heller, som Göteborgs kommun befarar, någon ändring av socialnämndens ansvar att medverka i samhällsplaneringen och i det arbetet väga in erfarenheter från personer med funktionsnedsättning. Vidare föreslår regeringen att det i den nya socialtjänstlagen förtydligas att socialnämndens ansvar att ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden även gäller personer med en funktionsnedsättning (avsnitt 10.3).

Regeringen vill också framhålla att lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade redan innehåller heltäckande bestämmelser om handläggning av ärenden, genomförande av beslut m.m. Det finns därför inte skäl att i ärenden enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade tillämpa socialtjänstlagens bestämmelser om t.ex. handläggning och dokumentation. Det skulle snarare kunna leda till otydligheter i vilka bestämmelser som ska tillämpas vid handläggning av ärenden enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, något som även SKR instämmer i. SKR anser att preciseringen av de verksamheter som ska omfattas av begreppet socialtjänst framstår som väl avvägd och delar uppfattningen att lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, till skillnad från lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om vård av missbrukare i vissa fall, står på egna ben. Även *Leksands kommun* och *Akademikerförbundet SSR* delar uppfattningen att stöd och service enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade inte behöver regleras genom den nya socialtjänstlagen.

Definitionen gör socialtjänstlagens förhållande till lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade tydligare

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys anser att definitionen bör utgå från verksamhetens innehåll i stället för att vara avhängig hur lagstiftningen är utformad. Myndigheten ser en risk att definitionen ökar, snarare än minskar, oklarheten om vad som i dagligt tal avses med socialtjänst och framhåller att verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade i dag anses vara socialtjänst, enligt exempelvis Socialstyrelsens termbank. Även *Uppsala kommun* tar upp definitionen i

Socialstyrelsens termbank och menar vidare att den rättsliga statusen för lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade riskerar att bli svår att förstå med hänsyn till att offentlighets- och sekretesslagen placerar verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade tillsammans med socialtjänstverksamhet. Regeringen delar inte denna uppfattning, utan anser att en definition är nödvändig för att tydliggöra socialtjänstlagens tillämpningsområde.

Regeringen noterar att det i dag förekommer osäkerhet om huruvida vissa bestämmelser i socialtjänstlagen ska tillämpas även på verksamhet som omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Exempelvis tar *I/O* upp att det är olyckligt att kompetenskraven i socialtjänstlagen för handläggning av vissa uppgifter som rör barn och unga inte omfattar barn och unga vid tillämpning av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade med den föreslagna definitionen av socialtjänst. *I/O* noterar samtidigt att det finns olika syn på frågan om huruvida kompetenskravet i socialtjänstlagen i dag omfattar lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade eller inte. Regeringen konstaterar att det i betänkandet *Kompetens och ansvar* (SOU 2010:65) som låg till grund för nuvarande kompetenskrav i socialtjänstlagen, även fanns ett förslag om en liknande reglering för utförande av uppgifter enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (SOU 2010:65 s. 95, 509 och 510). Detta förslag har emellertid inte lett till lagstiftning. I propositionen *Vissa frågor om behörighet för personal i hälso- och sjukvården och socialtjänsten* (prop. 2012/13:175), som behandlar socialtjänstlagens kompetenskrav, förs inte heller något resonemang om att handläggning enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade skulle omfattas av socialtjänstlagens bestämmelse (prop. 2012/13:175 s. 49–55 och 93). Avsikten kan därmed inte ha varit att bestämmelsen skulle omfatta även uppgifter enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

SKR tar upp att den föreslagna definitionen innebär att verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade inte omfattas av den uppgiftsskyldighet som medger att olika nämnder som fullgör kommunens uppgifter inom socialtjänsten utbyter uppgifter om att en person är aktuell i ett ärende inom socialtjänsten (12 kap. 7 § SoL).

I propositionen *Besöksinskränkningar vid viss tvångsvård, m.m.* (prop. 1995/96:196) föreslår regeringen en ändring i den tidigare socialtjänstlagen som innebär en viss öppning i den sekretess som gäller mellan olika kommunala nämnder med socialtjänstuppgifter inom samma kommun. Inte heller i dessa förarbeten finner regeringen något stöd för att bestämmelsen skulle vara avsedd att omfatta även verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (prop. 1995/96:196 s. 21 och 22).

Numera följer det emellertid av 26 kap. 9 c § OSL att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till en annan sådan myndighet i samma kommun, om det gäller insatser till äldre och personer med funktionsnedsättning som ges enligt socialtjänstlagen eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Med socialtjänst jämställs i offentlighets- och sekretesslagen även verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, som tidigare nämnts. Regeringen bedömer därför att det uppgiftsutlämnande som *SKR*

efterfrågar är möjligt med stöd av bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen.

Några remissinstanser, däribland *Leksands kommun*, *Göteborgs-regionens kommunalförbund*, *Akademikerförbundet SSR* och *SKR*, anser att lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade ska ses över och ändras på motsvarande sätt som den nya socialtjänstlagen, för att det inte ska uppstå omotiverade skillnader mellan lagstiftningarna. Regeringen konstaterar att sådana förändringar inte ryms inom ramen för beredningsunderlaget och att det inte är aktuellt att i detta lagstiftningsarbete införa motsvarande regleringar i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Upplysningsbestämmelse om lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Regeringen har ovan konstaterat att socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade har ett nära samband. Av remissinstansernas synpunkter framkommer att det finns en osäkerhet kring de två lagstiftningarnas förhållande till varandra. Det är enligt regeringen bekymmersamt eftersom samordning och samverkan samt ett helhetsperspektiv kring den enskilde är extra viktigt när denne kan ha insatser enligt parallella lagstiftningar. Organisatoriskt kan verksamheter enligt de båda lagstiftningarna också samordnas.

För att tydliggöra de två lagstiftningarnas nära samband samt för att synliggöra att det är möjligt att beviljas insatser enligt båda lagstiftningarna anser regeringen att det i socialtjänstlagen bör införas en bestämmelse som upplyser om att för den som omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade finns bestämmelser om insatser även i den lagen.

Avvikande bestämmelser i annan lag eller förordning

I förarbetena till socialtjänstlagen anges att begreppet socialtjänst inte bara avser verksamhet enligt socialtjänstlagen utan även närliggande verksamhet som regleras i annan lagstiftning. Reglerna i socialtjänstlagen ska enligt förarbetena tillämpas i den mån dessa lagar saknar särskilda bestämmelser i frågan (prop. 2000/01:80 s. 136). När nu socialtjänstlagens tillämpningsområde föreslås bli fastställt i lagen anser regeringen att även denna princip bör regleras särskilt.

I lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om vård av missbrukare i vissa fall finns t.ex. särskilda handläggningsbestämmelser där tidsfristerna skiljer sig från dem i socialtjänstlagen. Utöver de skillnader som finns i dag kan det därtill i framtiden tillkomma regleringar som avviker från socialtjänstlagens bestämmelser. Det finns därför skäl att införa ett undantag för sådana fall där det i annan lag finns särskilda bestämmelser som avviker från dem i socialtjänstlagen. Regeringen anser därför att det av lagen bör framgå att avvikande bestämmelser i annan lag eller förordning ska tillämpas för sådan verksamhet som bedrivs enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen om vård av missbrukare i vissa fall, lagen om placering av barn i skyddat boende eller för annan verksamhet som enligt lag eller förordning bedrivs av socialnämnd eller av SiS.

6.1 Övergripande mål och principer för socialtjänsten

Regeringens förslag: Nuvarande målbestämmelser som innebär att socialtjänsten, med utgångspunkt i demokrati och solidaritet, ska främja enskildas ekonomiska och sociala trygghet, jämlika levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak. Socialtjänsten ska därutöver även främja enskildas jämställda levnadsvillkor.

Även nuvarande bestämmelse om att verksamheten ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår dock en annan språklig utformning.

Remissinsatserna: Ingen remissinstans invänder mot utredningens förslag att nuvarande bestämmelser om socialtjänstens mål och övergripande principer förs över till den nya socialtjänstlagen. En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller invänder inte mot utredningens förslag att socialtjänsten ska främja enskildas jämställda levnadsvillkor. Ett flertal remissinstanser, däribland *Jämställdhetsmyndigheten*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Myndigheten för delaktighet* och *Uppsala kommun*, ser positivt på att jämställdhet förs fram och tydliggörs.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Göteborgs* och *Malmö kommuner*, anser att det är svårt att identifiera omotiverade skillnader enbart utifrån kön eftersom skillnader kan vara relaterade till kön och samtidigt till exempelvis ålder, socioekonomisk status, härkomst, sexuell läggning, könsuttryck eller funktionsförmåga.

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL) anser att jämställdhetsmålet måste inkludera alla människor oavsett könstillhörighet och att även t.ex. ickebinära, transpersoner och intersexpersoner bör inkluderas.

Folkhälsomyndigheten framför att främjande av jämställda levnadsvillkor både innebär att socialtjänsten ska genomföra sitt uppdrag utan särbehandling utifrån kön och att den ska bidra till de nationella jämställdhetspolitiska målen. *Sveriges kvinnolobby* anser att om jämställdhetsmålet ska förankras, efterlevas och leda till resultat så behöver det, i enlighet med jämställdhetsintegreringens principer, synliggöras i samtliga huvudmäns styrande dokument, såsom mål och budgetar. *Nationellt kompetenscentrum anhöriga* vill se ett grundläggande interseksionalistiskt perspektiv där interkulturella förhållanden, sexuell läggning och könsuttryck, ålder och funktionsnedsättning beaktas. *Delegationen mot segregation* framhäver att uppföljningen av arbetet med jämställda levnadsvillkor behöver göras utifrån ett segregationsperspektiv.

Skälen för regeringens förslag*De övergripande målen är viktiga riktmärken för socialtjänsten*

Av socialtjänstlagens (2001:453), förkortad SoL, inledande målparagraf (1 kap. 1 § första och tredje styckena SoL) framgår att samhällets socialtjänst på demokratins och solidaritetens grund ska främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Där framgår också att verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Under arbetet med 1980 års socialtjänstlag hade utformningen av lagens övergripande mål en viktig roll. I propositionen framhölls att de övergripande målen i första hand bör ses som politiska riktmärken för socialtjänstens långsiktiga utveckling. Särskilt betonades att målen markerade ett nytt förhållningssätt i det dagliga mötet med människor med en människosyn präglad av en positiv tilltro till den enskildes egen förmåga (prop. 1979/80:1 Del A s. 138).

När den nuvarande socialtjänstlagen infördes framhöll regeringen i förarbetena att lagens inledande målparagraf hade haft stor betydelse för inriktningen av det sociala arbetet. Målparagrafen fördes därför över i sak oförändrad. Ändringen innebar inte någon förändring i lagens grundläggande utgångspunkter såsom individens självbestämmande, inflytande och helhetssynen i det sociala arbetet (prop. 2000/01:80 s. 86).

Regeringen konstaterar att de grundläggande målen fortfarande är viktiga som riktmärken för socialtjänstens långsiktiga utveckling och för att markera ett förhållningssätt inom socialtjänsten som utgår från en tilltro till den enskildes egen förmåga. Målbestämmelserna i den nuvarande socialtjänstlagen bör därför i sak föras över till den nya lagen. Språkligt speglar dock målen en annan tid och de behöver därför moderniseras.

Jämställda levnadsvillkor ska vara ett övergripande mål för socialtjänsten

Regeringen anser att socialtjänsten, utöver vad som nämnts ovan, ska arbeta för jämställda levnadsvillkor. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Ett av de jämställdhetspolitiska delmålen är jämställd hälsa. I det inbegrips att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa och erbjudas vård och omsorg på lika villkor. I dag anges jämlikhet i levnadsvillkor som ett av de övergripande målen i socialtjänstlagens inledande målbestämelse medan jämställdhet inte nämns i lagtexten eller lagens förarbeten.

Jämlikhet och jämställdhet hänger nära samman och förutsätter varandra, men är inte samma sak. Uttrycket jämlikhet syftar på jämlika villkor mellan individer och grupper i samhället, inklusive jämlikhet mellan könen. Möjligheten att vid behov få stöd och hjälp från socialtjänsten får inte påverkas av sådana förhållanden som t.ex. kön, könsidentitet eller könsuttryck, ålder, sexuell läggning funktionsnedsättning, nationalitet eller kulturell bakgrund. Inte heller den enskildes förmåga att ta initiativ, dennes utbildning eller språkliga och socioekonomiska förhållanden får påverka möjligheten att få hjälp. Uttrycket jämställdhet syftar endast på förhållanden som har med kön att

göra och utgör i dag ett eget politikområde som tar sikte på att motverka omotiverade skillnader mellan kvinnor och män, flickor och pojkar. Eftersom begreppet jämställdhet i dag är centralt för att beskriva sådana förhållanden anser regeringen att detta begrepp bör framhållas särskilt. Regeringen anser att socialtjänsten behöver vara rättssäker, jämlik och jämställd för att upprätthålla sin legitimitet. Det får inte uppstå omotiverade skillnader i bedömningar och utförande av insatser för enskilda som tar del av socialtjänstens insatser. I socialtjänstlagen bör därför jämställdhet i levnadsvillkor anges som ett av de övergripande målen för socialtjänsten.

Ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv i socialtjänsten ska bidra till att uppmärksamma och motverka omotiverade skillnader

Genom att ange både jämlikhet och jämställdhet i de övergripande målen blir det tydligt att socialtjänsten särskilt måste arbeta med jämställdhet. Det innebär dock inte att ambitionerna ska sänkas vad gäller jämlikhetsarbetet. Jämställdhet i vissa avseenden får inte uppnås på bekostnad av jämlikheten och vice versa.

Göteborgs och Malmö kommuner uppmärksammar att omotiverade skillnader kan vara relaterade till kön och samtidigt även till exempelvis ålder, socioekonomisk status, härkomst, sexuell läggning, funktionsförmåga och bostadsort. *Delegationen mot segregation och Nationellt kompetenscentrum anhöriga* framför liknande synpunkter om att flera perspektiv måste beaktas. Detta visar enligt regeringen på betydelsen av att jämlika och jämställda levnadsvillkor regleras tillsammans.

RFSL framhåller att jämställdhet måste inkludera alla människor oavsett könstillhörighet. Regeringen vill understryka att skillnader i vilket stöd eller vilka insatser som enskilda kan få tillgång till inte får bero på kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Socialtjänsten ska ha ett jämställdhetsperspektiv som syftar till att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Detta kan t.ex. komma till uttryck genom att socialtjänsten säkerställer att alla, oavsett kön, bemöts utifrån sina individuella förutsättningar – och att verksamhetens praktiska utformning inte bidrar till att upprätthålla omotiverade skillnader mellan kvinnor och män. Socialtjänsten ska även uppmärksamma de personer som inte identifierar sig som kvinnor eller män och säkerställa att personer i målgruppen bemöts utifrån sina individuella förutsättningar.

Utgångspunkten för verksamheten bör vara att omotiverade skillnader inte bevaras eller förstärks genom socialtjänstens arbete. Detta innebär ett systematiskt kvalitetsarbete med uppföljning, tillämpning av vetenskap och beprövad erfarenhet samt reflektion över normer och värderingar som kan påverka bemötandet av den enskilde.

En målbestämmelse som anger att socialtjänsten ska främja jämlika och jämställda levnadsvillkor samt enskildas aktiva deltagande i samhällslivet stämmer, som *Myndigheten för delaktighet* framför, också bättre överens med det nationella målet för funktionshinderpolitiken. Målet för funktionshinderpolitiken är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full

delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund, och därvid också bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Främjande av jämställda levnadsvillkor innebär att socialtjänsten ska genomföra sitt uppdrag utan särbehandling utifrån kön och att de nationella jämställdhetspolitiska målen följs. Denna synpunkt framför även *Folkhälsomyndigheten* i sitt remissvar. *Sveriges kvinnolobby* anser att jämställdhetsintegreringens principer bör beaktas och synliggöras i samtliga huvudmäns styrande dokument, såsom mål och budgetar. Regeringen delar uppfattningen av betydelsen av jämställdhetsintegrering och vikten av ett jämställdhetsperspektiv i styrande processer och all verksamhet. Däremot är inte syftet att i målbestämmelsen detaljreglera vilka insatser som behövs för att motverka ojämställdhet utan strävan är, liksom angetts ovan, att socialtjänstlagen så långt som möjligt ska vara en ramlag. Bedömningen av vad som behövs för att socialtjänsten ska kunna arbeta för jämlika och jämställda levnadsvillkor bör i stället avgöras på lokal nivå, där det kan anpassas efter lokala behov och förutsättningar. Med medvetenhet och kunskap om förhållandet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar har socialtjänsten stora möjligheter att arbeta för jämställdhet. Socialtjänsten ska arbeta för att synliggöra och beakta sådana skillnader mellan flickor och pojkar och kvinnor och män som är av betydelse för socialtjänstens verksamhet på samhälls-, grupp- och individnivå.

6.2 Socialtjänsten ska utveckla enskildas resurser

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialtjänsten ska utveckla enskildas och grupperns egna resurser och samtidigt beakta den enskildes ansvar för sin och andras sociala situation ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår dock en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av nuvarande socialtjänstlag framgår att socialtjänsten, under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation, ska inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser (1 kap. 1 § andra stycket SoL). Bestämmelsen infördes ursprungligen i 1980 års socialtjänstlag som en del av den inledande s.k. portalparagrafen, som både skulle ge vägledning för socialtjänstens inriktning och för formerna för verksamhetens bedrivande (prop. 1979/80:1 Del A s. 552). Bestämmelsen överfördes oförändrad till nuvarande socialtjänstlag. Enligt regeringens mening är det viktigt att denna bestämmelse om den enskildes eget ansvar och förmåga finns med i en ny socialtjänstlag för att framhålla att socialtjänsten inte ska inriktas på att ta över detta ansvar utan på att frigöra och utveckla den enskildes egna resurser (prop. 1979/80:1 Del A s. 552). Bestämmelsen bör därför föras över till den nya lagen i sak oförändrad.

6.3 Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande ska utvidgas till att omfatta hela socialtjänsten. Att socialtjänsten ska inriktas på att enskilda ska få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande ska utgöra ett mål för socialtjänsten.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår inte att bestämmelsen ska utgöra en del av socialtjänstens mål. Utredningen föreslår även en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig över utredningens förslag tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget, däribland *Jämställdhetsmyndigheten*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Frälsningsarmén*, *Rädda barnen*, *Synskadades riksförbund*, och *Unizon*.

Uppsala universitet menar att förslaget kan antas leda till förbättringar om verksamheten ges de förutsättningar som krävs. *Synskadades riksförbund* tillstyrker förslaget men anser att självständighet och värdighet förutsätter att det i lagstiftningen uttryckligen definieras vilka insatser som kommunerna ska tillhandahålla. *Brottsförebyggande rådet (Brå)* är tveksamt till förslaget och menar att forskning inte tyder på något starkt samband mellan välbefinnande och levnadsomständigheter inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg.

Karlstads och *Lysekils kommuner* anser att välbefinnande är svårdefinerat och ett subjektivt krav som innebär svårigheter i tillämpningen. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att bestämmelsen, i stället för att utvidgas, ska upphävas. SKR anser att begreppen värdighet och välbefinnande är allt för abstrakta och otydliga för att anges i lag samt att dessa värden redan framgår av andra bestämmelser i socialtjänstlagen. Om en värdegrund ska komma till uttryck i lagen anser SKR att bestämmelsen bör utformas som en del av socialtjänstens övergripande mål.

Skälen för regeringens förslag

Ambitionen om ett värdigt liv och välbefinnande bör gälla hela socialtjänsten

Inom äldreomsorgen finns sedan 2011 en s.k. nationell värdegrund. Enligt 5 kap. 4 § första stycket SoL ska socialtjänstens omsorg om äldre inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Införandet av bestämmelsen var ett viktigt steg för att markera betydelsen av bl.a. etiska principer och frågeställningar vid insatser inom äldreomsorgen.

Under remissbehandlingen av betänkandet *Värdigt liv i äldreomsorgen* (SOU 2008:51) med förslag om en värdegrund inom äldreomsorgen framförde flera remissinstanser att värdegrunden borde omfatta hela socialtjänsten. Regeringen ansåg emellertid då att det var mest angeläget att införa en värdegrund inom äldreomsorgen. Regeringen framhöll bl.a.

att relationen och mötet mellan den äldre personen och personalen har avgörande betydelse för den äldre personens livskvalitet. Regeringen förde även fram att respekten för självbestämmande, integritet, trygghet och värdighet behöver ha en fast grund i ett medvetet val av människosyn. Vidare förde regeringen fram att värdegrund, förhållningssätt, bemötande och etik är viktiga kompetensfrågor inom äldreomsorgen (prop. 2009/10:116 s. 25 och 26).

Regeringens uppfattning är att värdegrunden har varit betydelsefull för att utveckla äldreomsorgen. De värden som lyfts fram är samtidigt relevanta för hela socialtjänsten, det gäller inte minst vid insatser till personer med funktionsnedsättning och när barn och vuxna placeras utanför det egna hemmet. Regeringen anser därför att erfarenheterna från införandet av äldreomsorgens värdegrund bör tas till vara även inom andra delar av socialtjänsten.

Brå ställer sig tveksamt till förslaget om en värdegrund för socialtjänstens insatser. *Brå* menar att den forskning som finns inte tyder på något starkt samband mellan välbefinnande och de faktiska levnadsomständigheter som socialtjänsten inom individ- och familjeomsorgen kan tänkas påverka. Regeringen delar inte *Brås* farhåga. Enligt utredningen har bestämmelsen om värdegrunden bidragit till att frågor om människovärde, integritet och meningsfullhet för den enskilde har uppmärksammats och diskuterats utifrån aktuella situationer och dilemman inom äldreomsorgen. Termerna värdigt liv och välbefinnande har också kunnat användas som utgångspunkt för kvalitets- och verksamhetsutveckling.

Till skillnad från *SKR* anser regeringen inte att termerna värdighet och välbefinnande är för abstrakta för att anges i lag. Erfarenheterna från äldreomsorgen visar att det har varit möjligt att utifrån värdegrunden formulera konkreta och relevanta frågor samt ta upp dilemman relaterade till det dagliga arbetet. Regeringen ser goda möjligheter för en liknande utveckling inom andra områden, där verksamheten också behöver utformas i förhållande till grundläggande värdefrågor.

Regeringen konstaterar att några av de värden som ingår i beskrivningen av ett värdigt liv och välbefinnande kommer till uttryck även genom andra bestämmelser i socialtjänstlagen. Kvalitet, trygghet, självbestämmande och integritet nämns i andra bestämmelser. *SKR* påpekar att bestämmelsen innebär en viss dubbelreglering. Enligt regeringen innebär dock en samlad inriktning på ett värdigt liv och välbefinnande något utöver de andra bestämmelserna. Särskilt betydelsefull är kombinationen av dessa begrepp, som förenar två perspektiv på kvalitet inom socialtjänsten: verksamhetens kvalitet och den enskildes livskvalitet.

Synskadades riksförbund anser att självständighet och värdighet blir verklighet för den enskilde först om det i lagstiftning uttryckligen definieras vilka insatser som ska tillhandahållas. Regeringens bedömning är emellertid att den nya socialtjänstlagen ska återfå karaktären av ramlag, som tar sin utgångspunkt i den enskildes individuella behov och ett helhetsperspektiv, snarare än att lista specifika insatser.

Regeringen anser att den nya socialtjänstlagen bör främja ett fortsatt och bredare arbete för att påverka attityder, synsätt, värderingar och förhållningssätt inom hela socialtjänsten. Regeringen instämmer med vad *Jämställdhetsmyndigheten* för fram om att värdegrunden kan ge

vägledning till arbetet med metoder och förhållningssätt utifrån etiska principer och värdefrågor och stärka rätten till att leva ett värdigt liv. Regeringen anser därför, i likhet med bl.a. *Uppsala universitet, Rädde barnen* och *Unizon* att den nya socialtjänstlagen bör innehålla en bestämmelse som lyfter fram vikten av att få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande och som tar sikte på hela socialtjänstens verksamhet.

Vad som menas med värdigt liv och välbefinnande inom socialtjänsten

Regeringen är medveten om att det kommer krävas delvis nya tolkningar och en annan tillämpning av vad som avses med ”värdigt liv” och ”välbefinnande” för att uttrycken ska kunna användas också inom andra delar av socialtjänsten än äldreomsorgen. Ordens grundläggande betydelser är dock generella och ger en god grund för den fortsatta användningen.

Av propositionen till nuvarande bestämmelse om äldreomsorgens värdegrund framgår att ett värdigt liv är något som den enskilde tillförsäkras genom att vissa aspekter beaktas inom äldreomsorgen, medan välbefinnande avser upplevelsen av den egna livssituationen (prop. 2009/10:116 s. 27).

Regeringen konstaterar att ett värdigt liv utgår från att varje människa har en grundläggande värdighet och ett unikt värde bara genom att vara människa. Ett värdigt liv kan innebära sådant som respekt för självbestämmande, respekt för privatliv och kroppslig integritet, insatser av god kvalitet och gott bemötande, individanpassning och delaktighet, trygghet och säkerhet (jfr prop. 2009/10:116 s. 27). Dessa aspekter är dock inte nya för socialtjänsten. Inom samtliga dessa områden behöver socialtjänsten vara lyhörd för vad den enskilde själv anser vara viktigt för ett värdigt liv och stödja hans eller hennes förmåga att leva ett sådant liv.

Regeringens förslag om jämställda levnadsvillkor stärker ytterligare arbetet med att utforma insatser som ger möjlighet till ett värdigt liv (avsnitt 6.1). Detsamma gäller förslaget om att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet (avsnitt 9.2). Att den enskilde bemöts på ett respektfullt sätt utifrån sina förutsättningar och behov är också en förutsättning för att socialtjänsten ska ha en verksamhet av god kvalitet.

När värdegrundsbestämmelsen infördes inom äldreomsorgen ansågs inte termen värdigt liv ensam vara tillräcklig för att uttrycka bestämmelsens innebörd. Genom ordet välbefinnande lyfts även den enskildes upplevelse av sin livssituation fram, samt vad en eller flera insatser från socialtjänsten betyder för den upplevelsen. Vad som gör att människor upplever välbefinnande är individuellt, men i förarbetena konstateras att sådant som känsla av trygghet och meningsfullhet kan bidra till en persons känsla av välbefinnande (prop. 2009/10:116 s. 29).

Regeringen bedömer att välbefinnandet påverkas av den enskildes känsla av sammanhang, som brukar beskrivas med begreppen meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet. Meningsfullhet är det som anses ha störst betydelse för en persons känsla av sammanhang, energi och engagemang. För att den enskilde ska känna att det är meningsfullt att ha kontakt med socialtjänsten och ta del av insatser kan det bl.a. vara viktigt med kontinuitet över tid samt att kunna överblicka hur olika insatser

samverkar. Ambitionen att ta hänsyn till den enskildes välbefinnande kan i den praktiska verksamheten komma till uttryck som en drivkraft för att utveckla insatser på individuell nivå, där mål kan formuleras och följas upp utifrån den enskildes behov, förutsättningar och önskemål.

Värdigt liv och välbefinnande bör vara en del av socialtjänstens mål

Socialtjänstlagens värden kräver ett kontinuerligt arbete med reflektion och förståelse av vad de värden som anges i lagen kan betyda i det dagliga arbetet. Regeringen anser att den föreslagna bestämmelsens karaktär med värdeord om värdigt liv och välbefinnande innebär att den lämpar sig bäst som en del av socialtjänstlagens övergripande mål. På så vis kan bestämmelsen tillsammans med övriga övergripande mål ge en inriktning för hela socialtjänstens verksamhet. Som *SKR* framhåller blir bestämmelsens förhållande till övriga bestämmelser i socialtjänstlagen tydligare genom att den förs in som ett övergripande mål. Bestämmelsens värden ska vara del av socialtjänstens arbetssätt och inte av prövningen av om en person har behov av att beviljas en insats eller inte. *Karlstads* och *Lysekils kommuner* anser att detta utgör en otydlighet i nuvarande socialtjänstlag.

Regeringen anser inte att socialtjänstens värdegrund bör knytas till enskilda bestämmelser eller till vad socialtjänsten ska göra för vissa grupper eller enskilda. Det är i stället relevant att tala om en värdeuppsättning eller värdestruktur, där de inledande målbestämmelserna anger vad som är gemensamt för alla delar av socialtjänsten. Värden som exempelvis gäller vid utformning av insatser till enskilda bygger vidare på den grunden och ska inte avskiljas från den. Värden som anges i olika bestämmelser måste också beaktas samlat.

Erfarenheterna från de implementerings- och utvecklingsinsatser som gjorts i anslutning till äldreomsorgens värdegrund visar på den potential som finns för arbetet med etiska principer och värdefrågor inom socialtjänsten. Det arbetet bör enligt regeringen föras vidare, breddas och tas tillvara inom hela socialtjänsten.

6.4 Socialtjänsten ska arbeta förebyggande

Regeringens förslag: Socialtjänsten ska arbeta förebyggande.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv i stället för att socialtjänsten ska arbeta förebyggande.

Remissinsatserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller ställer sig positiva till förslaget, däribland *Delegationen mot segregation*, *Folkhälsomyndigheten*, *Socialstyrelsen*, *Karlstads*, *Lysekils* och *Uppsala kommuner* samt *Funktionsrätt Sverige*.

Länsstyrelserna i Kalmar och *Stockholms län* är positiva till förslaget och anser att det kommer att innebära en stor omställning för kommunerna då nya synsätt på socialtjänstens verksamhet och nya arbetssätt måste utvecklas.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tillstyrker förslaget men anser att regleringen förutsätter att även förslaget om insatser utan behovsprövning genomförs. I en senare inkommen skrivelse (S2022/03239) framför SKR tillsammans med *Akademikerförbundet SSR*, *Föreningen Sveriges socialchefer* och *Vision* att den nya socialtjänstlagen bör innehålla en bestämmelse som anger att kommunerna ska arbeta mer förebyggande och proaktivt. *Länsstyrelsen i Dalarnas län* förespråkar också en formulering om att ”arbeta förebyggande”.

Flera remissinsatser, däribland *Hjo*, *Malmö* och *Norrköpings kommuner*, *Barnens rätt i samhället (Bris)*, *Föreningen Sveriges socialchefer* och *Unicef Sverige*, efterfrågar förtydliganden av innebörden av förebyggande arbete.

Även *Linköpings universitet (Barnafrid)* och *Statens skolverk (Skolverket)* är positivt inställda till förslaget och framhåller samverkan mellan socialtjänsten och skolan som ett viktigt område för samverkan och förebyggande arbete. *Kronofogdemyndigheten* tar särskilt upp behovet av samverkan med socialtjänsten i avhysningsärenden.

Polismyndigheten framhåller att socialtjänstens roll och ansvar i det brottsförebyggande arbetet behöver förtydligas och anser att en väl fungerande samverkan med kommunerna är en förutsättning för att *Polismyndigheten* ska kunna bedriva ett effektivt brottsförebyggande arbete samt att det krävs tidiga och kraftfulla insatser från socialtjänsten och andra aktörer. *Polismyndigheten* anser även att samverkan förutsätter ökad möjlighet att utbyta information. *Ekobrottsmyndigheten* anser att det bör framgå av lagtext eller förarbeten att socialtjänstens förebyggande perspektiv också ska omfatta brottsförebyggande åtgärder. *Brottsförebyggande rådet (Brå)* är tveksamt till om förslaget är tillräckligt för att garantera att det brottsförebyggande arbetet byggs ut och metodutvecklas i den omfattning som skulle behövas.

För att ett förebyggande arbete ska vara verkningsfullt krävs det enligt *Jämställdhetsmyndigheten* att det prioriteras, resurssätts och att det sker i samverkan med andra myndigheter och civilsamhället.

Skellefteå kommun anser att förslaget är bra men att ansvaret för det förebyggande arbetet bör ligga på kommunfullmäktige.

Skälen för regeringens förslag

Socialtjänstens förebyggande arbete lyfts fram i lagen

Socialtjänstens uppdrag kan grovt delas in i två delar, dels att hantera frågor som gäller sociala problem, dels att möta behov av social omsorg. Regeringen anser, liksom en majoritet av remissinstanserna, att det är angeläget att socialtjänsten får ett ökat fokus på förebyggande arbete inom båda dessa delar. Syftet med förebyggande arbete är att förhindra eller motverka att ett problem eller behov uppstår, men även att förhindra eller motverka att redan uppkomna problem eller behov upprepas, förvärras eller blir mer omfattande. Med förebyggande arbete kan även framtida behov fördröjas.

Socialnämnden har redan i dag ett ansvar att arbeta förebyggande, vilket kommer till uttryck i flera bestämmelser. Det handlar exempelvis om det övergripande målet att socialtjänsten ska främja människors ekonomiska och sociala trygghet samt jämlikhet i levnadsvillkor (1 kap. 1 § SoL).

Därtill finns bestämmelser om att det bl.a. hör till socialtjänstens uppgifter att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen, att medverka i samhällsplaneringen och att i samarbete med andra aktörer främja goda miljöer i kommunen. Socialtjänsten ska också genom uppsökande verksamhet främja förutsättningarna för goda levnadsvillkor (3 kap. 1 § SoL).

I nuvarande socialtjänstlag finns även bestämmelser som reglerar socialtjänstens uppgift att arbeta förebyggande i förhållande till specifika situationer eller grupper. Socialnämnden har t.ex. ett uttalat ansvar för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende av alkohol och andra beroende framkallande medel samt spel om pengar (3 kap. 7 § SoL). I fråga om barn och unga ska socialnämnden bl.a. bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn får illa samt arbeta aktivt för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende av alkohol och andra berusningsmedel, dopingmedel samt spel om pengar (5 kap. 1 § SoL). Bestämmelserna föreslås föras över till den nya lagen och behandlas i avsnitt 6.1, 10, 23.2 och 23.3. Någon övergripande bestämmelse som tydligt slår fast vikten av ett förebyggande arbetssätt i socialtjänstens verksamhet finns emellertid inte i nuvarande socialtjänstlag.

Redan när 1980 års socialtjänstlag infördes fanns en ambition om att socialtjänsten skulle arbeta förebyggande. I förarbetena till den nuvarande socialtjänstlagen betonas att de grundläggande värderingarna, där bl.a. principen om det förebyggande perspektivet ingår, fortsatt ska gälla. Det framhölls att begreppen måste konkretiseras och manifesteras i det dagliga arbetet (prop. 2000/01:80 s. 81). Målsättningen kom dock inte till klart uttryck i lagen och regeringen kan konstatera att det förebyggande arbetet inte har fått det fokus som då avsågs. I den nya socialtjänstlagen behöver därför socialtjänstens förebyggande arbete lyftas fram.

Utredningen har föreslagit en bestämmelse som anger att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv. Bestämmelsen föreslås vara en del av socialtjänstlagens övergripande mål. *Akademikerförbundet SSR, Föreningen Sveriges socialchefer, SKR* och *Vision* anser att det bör införas en bestämmelse med en tydlig uppgift för kommunerna att arbeta mer förebyggande och proaktivt – ett s.k. ”ska-krav”. Utredningens förslag om att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv riskerar enligt organisationerna att sakna den tydlighet som krävs. *Länsstyrelsen i Dalarnas län* anser att den föreslagna skrivningen bör omformuleras och förespråkar en formulering om att ”arbeta förebyggande”. Regeringen delar remissinstansernas bedömning att den föreslagna bestämmelsen bör ges en tydligare lydelse. Regeringen föreslår därför att bestämmelsen, i stället för ett förebyggande perspektiv, ska ange att socialtjänsten ska arbeta förebyggande. På så sätt tydliggörs att det krävs aktivt arbete för att uppnå det nya mål som förs in i socialtjänstlagen. Regeringen bedömer emellertid inte att det effektivaste sättet att stärka socialtjänstens breda förebyggande arbete, som spänner över flera områden och nivåer, är att reglera detta som en specifik uppgift. Det förebyggande arbetet ska inte ses som en uppgift bland andra utan som ett nytt förhållningssätt, med ambitionen att uppnå en situation där tonvikten ligger på proaktivt och förebyggande arbete i stället för på reaktiva åtgärder. Regeringen menar att det är angeläget att utveckla nya arbetssätt och att integrera det

förebyggande arbetet i socialtjänstens verksamhet. Regeringen väljer därför att, likt utredningen, föreslå att det förebyggande arbetet ska regleras på övergripande nivå.

Syftet med regeringens förslag är att skapa bättre förutsättningar för ett långsiktigt förebyggande arbete inom socialtjänsten och att tydliggöra socialtjänstens uppdrag och ansvar för det arbetet. Bestämmelsen ska i likhet med utredningens förslag vara en del av socialtjänstlagens mål. Det markerar bestämmelsens övergripande karaktär och dess betydelse för att uppnå socialtjänstens mål. De övergripande målen är och ska vara vägledande för all verksamhet inom socialtjänsten. Målen är även viktiga som politiska riktmärken för socialtjänstens långsiktiga inriktning och utveckling.

Det förebyggande arbetet ska vara en integrerad del av socialtjänstens verksamhet

Förebyggande arbete kräver långsiktiga och samordnade åtgärder på olika nivåer samt en långsiktig planering av kommunens insatser till grupper och enskilda. Regeringen har föreslagit att det förebyggande arbetet ska regleras på en övergripande nivå – som ett mål. Att socialtjänsten arbetar förebyggande innebär att socialtjänsten i sin verksamhet ska uppmärksamma behovet av och möjligheten att utföra sitt uppdrag proaktivt. Målet är att ett proaktivt arbetssätt ska genomsyra hela socialtjänstens verksamhetsområde och på samtliga nivåer, dvs. samhälls-, grupp- och individnivå. Arbetssättet ska tillämpas inom alla socialtjänstens verksamheter. Beslutsfattare och yrkesverksamma ska betrakta sina uppgifter ur en proaktiv synvinkel, dvs. tänka på vilka åtgärder som skulle kunna förhindra eller motverka att ett problem uppkommer eller förvärras. På så sätt betonas också värdet av förebyggande och tidiga insatser.

I den praktiska verksamheten kan det förebyggande arbetet komma till uttryck på olika sätt. Det kan handla om att socialtjänsten är känd för att ge människor ett gott bemötande, att den är lyhörd och utgår från individens villkor, rättigheter och egna resurser till förändring. Sådant förtroendeskapande arbete kan sänka tröskeln för enskilda att söka sig till socialtjänsten i ett tidigt skede. Genom att arbeta hälsofrämjande och funktionsstödande kan socialtjänsten främja faktorer som har en stärkande och skyddande effekt för individen.

Det förebyggande arbetet kan också handla om att socialtjänsten identifierar risker och åtgärdar dessa, samt uppmärksammar behov av stöd och hjälp och andra tidiga insatser. Ett proaktivt arbetssätt kan också yttra sig i att socialtjänsten är väl insatt i levnadsvillkoren i kommunen och kartlägger lokala förhållanden, organiserar sig för att underlätta kontakt med personer som befinner sig i risksituationer och i riskmiljöer, bidrar med kunskap i sociala frågor till andra verksamheter och samverkar med andra berörda aktörer.

Det förebyggande arbetet behöver vara en integrerad del av allt ordinarie arbete inom socialtjänsten. Förutsättningar för detta kan vara att det förebyggande arbetet är förankrat i en politisk strategi och i lokala prioriteringar, att arbetet har tydliga mål och kan bedrivas uthålligt med ett längre tidsperspektiv samt att arbetet bedrivs med en kombination av

insatser på olika nivåer och med ett medvetet jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv.

SKR understryker att förslaget förutsätter att även utredningens förslag om möjlighet att tillhandahålla insatser utan behovsprövning genomförs. Regeringen delar uppfattningen att förebyggande arbete förutsätter att socialtjänsten kan erbjuda tidiga insatser. Förslaget om insatser utan individuell behovsprövning behandlas i avsnitt 16.1.

Socialtjänstens förebyggande arbete mot sociala problem

Sociala problem är ett vedertaget begrepp inom forskning och utbildning i socialt arbete. En entydig definition saknas, men gemensamt för de flesta definitioner är att de speglar sambandet mellan samhälleliga förhållanden och människors villkor. Vad som anses vara sociala problem varierar över tid och hör samman med värderingar och rådande omständigheter. Som exempel på aktuella sociala problem kan bl.a. nämnas barn som far illa, hemlöshet, prostitution och hedersrelaterat våld och förtryck. Flera problem kan i stor utsträckning förklaras av samma bakomliggande faktorer. Förebyggande arbete som påverkar risk- och skyddsfaktorer kan därför få effekter på många problemområden samtidigt, däribland på ohälsa, droganvändning, våld, kriminalitet och utanförskap.

Att arbeta förebyggande inom denna del av socialtjänsten handlar i stor utsträckning om att förhindra eller motverka uppkomsten av sociala problem. Socialtjänsten ska bedriva uppsökande verksamhet. Genom sådant arbete kan socialtjänsten identifiera risker och sociala problem och erbjuda enskilda stöd och hjälp. Socialtjänsten bör även tidigt främja och stärka de faktorer som kan ha skyddande effekt. Genom samlokalisering med andra verksamheter på t.ex. familjecentraler, ungdomsmottagningar eller öppna förskolan kan socialtjänsten tidigt komma i kontakt med enskilda. Där kan socialtjänsten ge kunskap och information, men också erbjuda tidiga insatser och särskilt stöd till exempelvis föräldrar som har svårt att klara sin föräldraroll eller barn som uppvisar problembeteenden. Även genom samverkan med skola och förskola bör socialtjänsten tidigt kunna identifiera familjer och barn som behöver stöd.

I arbetet med ekonomiskt bistånd innebär det förebyggande arbetet till stor del att motverka att den enskildes problem förvärras eller utvidgas. Försörjningsproblem och behov av ekonomiskt bistånd kan indikera att en person eller familj även har andra sociala problem eller svårigheter och i arbetet med ekonomiskt bistånd är det därför viktigt att vara uppmärksam på eventuell bakomliggande problematik för att kunna erbjuda rätt stöd. Att tidigt identifiera problematiska livssituationer eller levnadsvanor som påverkar möjligheten till självförsörjning och aktivt agera och erbjuda lämpligt stöd kan förebygga en försämrad livssituation både för vuxna personer och deras barn. Förebyggande arbete kan också handla om återfallsprevention när det gäller skadligt bruk eller beroende, brottslighet eller andra sociala problem.

Socialtjänstens förebyggande arbete inom social omsorg

Socialtjänsten har i uppdrag att ge stöd till personer som på grund av ålder eller funktionsnedsättning, sjukdom eller liknande inte kan tillgodose sina egna behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt. Socialtjänsten

kompen­serar för detta genom social omsorg. Med social vård och omsorg avses bl.a. omvård­nads­insatser till barn och unga, stöd- och omsorgs­insatser till personer med funktions­nedsättning, an­hörigstöd och äldreomsorg.

Att arbeta förebyggande inom den här delen av socialtjänsten handlar i stor utsträckning om att förebygga behov av mer ingripande och omsorgs­krävande insatser. För att kunna förebygga eller i vart fall fördröja behov av omsorgs­insatser handlar det också om att identifiera risker och att åtgärda dessa.

I betänkandet Nästa steg – ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg om äldre personer (SOU 2022:41) beskrivs innebörden av ett förebyggande perspektiv när det gäller äldre personer. Enligt utredningen handlar det om att arbeta på ett hälsofrämjande och funktionsstöd­jande sätt. Det går inte att undvika det naturliga åldrandet, men det går att stärka det friska och skjuta upp hälsoproblem och funktions­nedsättningar samt mildra effekterna av dem med hjälp av t.ex. hjälpmedel, digital teknik eller andra typer av stöd. I betänkandet framhålls betydelsen av att nå äldre personer med behov av stöd och hjälp i ett tidigt skede, för att kunna erbjuda detta innan problem fördjupats och behoven vuxit sig stora. Regeringen delar uppfattningen att det är viktigt att arbeta på ett hälsofrämjande och funktionsstöd­jande sätt. Inom äldreomsorgen kan det exempelvis innebära att äldre får möjlighet till fysisk aktivitet och på så sätt ökad möjlighet att behålla sin självständighet längre. Hos äldre personer med tillgång till förebyggande och rehabiliterande insatser kan skörhet och funktions­begränsningar motverkas.

Socialtjänstens hälsofrämjande och funktionsstöd­jande arbete kan på motsvarande sätt som för äldre gynna personer med funktions­nedsättning genom att bl.a. stärka det friska och skjuta upp hälsoproblem. Personer med funktions­nedsättning har sämre hälsa än andra grupper. Genom ett hälsofrämjande och funktionsstöd­jande arbete kan socialtjänsten bl.a. motivera och stödja den enskilde i att göra hälsosamma val i vardagen i fråga om kost och motion och motverka eller fördröja ytterligare behov av insatser. Möjligheten att vara delaktig i samhället är därtill en faktor som är viktig för att minska risken för sociala problem som hemlöshet eller fattigdom.

Förebyggande arbete på samhälls-, grupp- och individnivå

Det förebyggande arbetet är viktigt på flera nivåer och kan beskrivas och kategoriseras på olika sätt. Regeringen anser att det förebyggande arbetet tydligast beskrivs i tre nivåer: samhälls-, grupp- och individnivå.

Med förebyggande arbete på samhällsnivå avses det arbete som genomförs på en strukturell och övergripande nivå. Till socialtjänstens uppgifter hör exempelvis att vara väl insatt i lev­nadsför­hållandena i kommunen, bedriva uppsökande arbete, ge information, råd och stöd samt medverka i samhällsplaneringen i kommunen. På övergripande nivå kan socialtjänsten bidra med viktig kunskap och erfarenheter i samhällsplaneringen och i det kommunövergripande arbetet med att förebygga brott. Det kan också handla om att skapa tillgängliga, åldersvänliga miljöer som ökar förutsättningarna för äldre personer och personer med funktions­nedsättning att vara delaktiga och självständiga.

Med förebyggande arbete på individ- och gruppnivå avses alla de insatser som riktar sig till någon av socialtjänstens målgrupper eller direkt till enskilda individer och som förhindrar eller motverkar behov av mer omfattande insatser. Det kan även handla om insatser för att förebygga och motverka sociala problem där insatserna riktar sig mot någon särskild grupp eller utformas utifrån ett socialt problem eller gemensam riskfaktor. Det kan också vara insatser riktade direkt till enskilda där behov av insatser redan konstaterats.

Förebyggande insatser på individ- och gruppnivå kan också ha till syfte att motverka funktionsbegränsningar av olika slag och att förebygga behov av mer omfattande stöd och hjälp. Det kan vara insatser riktade till enskilda där ett mindre behov redan konstaterats eller där ett behov förväntas uppstå, t.ex. i samband med åldrande, sjukdom eller skada. Det uppsökande arbetet och tydlig lättillgänglig information om vilket stöd och hjälp som finns är viktigt, men också sådant som verksamheter med syfte att t.ex. bryta ofrivillig ensamhet hos enskilda.

Socialtjänsten kan också inom ramen för det förebyggande arbetet stödja enskilda att t.ex. skydda sig mot fallolyckor eller stödja annan hälsofrämjande aktivitet.

Flera remissinstanser, bl.a. *Hjo, Malmö och Norrköpings kommuner, Bris, Föreningen Sveriges socialchefer* samt *Unicef Sverige* efterfrågar förtydliganden av innebörden av förebyggande arbete. Regeringens avsikt är att ”förebyggande” ska ha samma betydelse som i allmänt språkbruk. Som regeringen angett inledningsvis är syftet med förebyggande arbete att förhindra eller motverka att behov uppstår, men även att förhindra eller motverka att redan uppkomna behov upprepas, förvärras eller blir mer omfattande. Den redogörelse som finns i detta avsnitt är tänkt att tjäna som exempel på förebyggande insatser. Socialtjänstens ansvarsområde spänner över ett brett fält. Behoven kan skilja sig åt utifrån lokala förhållanden, och därför kan de förebyggande insatser som kan komma i fråga skilja sig åt mellan olika kommuner. Regeringens uppfattning är att kommunerna utifrån sina lokala förhållanden måste få ta ställning till vilka förebyggande insatser som behövs och kan väntas vara effektiva.

Förebyggande arbete i samverkan med andra aktörer

Genom att förstärka och synliggöra socialtjänstens ansvar för förebyggande arbete skapas större tydlighet kring socialtjänstens uppdrag och bättre förutsättningar för stabil samverkan med andra aktörer. Inom vissa områden kan det förebyggande arbetet inte heller bedrivs enbart av socialtjänsten, utan måste samordnas med andra aktörer. Att hitta lösningar på sociala problem och att förebygga behov av stöd och hjälp förutsätter ofta samverkan mellan olika samhällssektorer och olika aktörer. Vikten av att olika huvudmän bidrar i det förebyggande arbetet framhålls också av bl.a. *Barnafrid, Jämställdhetsmyndigheten, Polismyndigheten* och *Skolverket*.

Skellefteå kommun anser att för att det förebyggande arbetet ska få genomslag på alla nivåer krävs att ansvaret lyfts upp till en kommunövergripande nivå och att ansvaret därvid läggs på kommunfullmäktige. *Skellefteå kommun* anser att det krävs ett övergripande ansvar för att kunna överblicka fler områden än socialtjänsten. Regeringen anser

i likhet med Skellefteå kommun att det finns flera viktiga kommunala verksamheter som bör göras delaktiga i det förebyggande arbetet. Andra kommunala verksamheter kan verka förebyggande, såsom kultur- och fritidsverksamheter, folkhälsoarbete och inte minst samhällsplaneringen. Dessutom är kommunens verksamhet som sådan, t.ex. var arbetstillfällen lokaliseras och hur den kommunala servicen utformas, en resurs som kan bidra till goda, tillgängliga sociala miljöer.

En fungerande samverkan kan bidra till mer effektiva insatser och till att insatser kommer till stånd tidigare. Det kan också höja kvaliteten och träffsäkerheten när kompetenser från olika professioner, discipliner och kunskapsområden tas tillvara.

Regeringen delar emellertid inte Skellefteå kommuns bedömning att ansvaret för det förebyggande arbetet ska regleras på kommunövergripande nivå, utan anser att det är angeläget att socialtjänstens del i det arbetet lyfts fram och synliggörs i en ny socialtjänstlag. För att åstadkomma samordning kan dock t.ex. kommunfullmäktige ta ansvar för att det finns särskilda funktioner för samordning, både på politisk nivå och verksamhetsnivå. Samordning och samverkan i förebyggande syfte handlar framför allt om sektorsövergripande samverkan, samordning av resurser samt gemensam handling. Inom kommunen handlar det t.ex. om samverkan mellan socialtjänsten och skolan.

Förskola och skola är viktiga arenor för att tidigt nå barn och unga innan deras behov av stöd från samhället blir alltför stora. En bra skolgång stärker barn och ungas framtidsutsikter och är en av de viktigaste skyddsfaktorerna för att förebygga utanförskap, kriminalitet, missbruk och ohälsa. I förskolan och skolan finns goda möjligheter att uppmärksamma, förstå och motverka eventuella problem. Dessa arenor är viktiga för socialtjänsten. Socialtjänsten har där möjlighet att i samarbete med skolan stödja en positiv utveckling för barn och ungas skolgång och därigenom förebygga framtida behov av insatser.

Regeringen delar Skolverkets uppfattning att förebyggande arbete stärker möjligheterna för enskilda och deras familjer att få stöd från olika verksamheter och att sådant stöd i sin tur gynnar förutsättningarna för att utvecklas väl och nå kunskaper i skolan. Skolverket framhåller vidare att forskning visar att skolframgång är en skyddande faktor för alla barn. Det är extra viktigt att barn som far illa eller riskerar en ogynnsam utveckling får en chans att lyckas i skolan och att skolan är en trygg plats för dem. Skolverket konstaterar att skolrelaterade problem och social utsatthet ofta hänger samman och kan förstärka varandra. Forskning visar entydigt att det finns ett starkt dubbelriktat samband mellan studieresultat och hälsa. Goda kunskapsresultat leder till bättre hälsa samtidigt som god hälsa ger bättre förutsättningar att nå kunskapsmålen (Hälsa för lärande – lärande för hälsa, Skolverket 2019). Socialtjänsten behöver därmed i sitt förebyggande arbete också arbeta med målgruppens skolrelaterade problem och stödja en positiv utveckling.

Kommunen kan även behöva samverka med andra aktörer kring förebyggande arbete. Det handlar bl.a. om samverkan mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården för att exempelvis förebygga psykisk ohälsa och skadligt bruk eller beroende. Mellan socialtjänsten och Kronofogdemyndigheten kan samverkan ske för att exempelvis förebygga avhysningar av barnfamiljer och på så sätt förebygga hemlöshet.

Kronofogdemyndigheten pekar också på vikten av samverkan med socialtjänsten i dessa ärenden i sitt remissvar. En god samverkan med Arbetsförmedlingen kan bidra till en helhetsbild av behoven hos den som är arbetslös och till att rätt insatser kan sättas in i ett tidigt skede.

Det hälsofrämjande och funktionsstödjande arbetet för att förebygga omfattande behov av insatser inom äldreomsorgen är ett annat exempel på samordning mellan olika aktörer. Med stigande ålder ökar risken för sjukdom och mer komplexa sjukdomstillstånd. För att den enskilde ska få säker vård och omsorg av god kvalitet krävs god samordning mellan socialtjänst och både den kommunala och regionala hälso- och sjukvården. Det handlar om både medicinska behandlingar och rehabiliterande eller habiliterande insatser och förskrivning av hjälpmedel.

Erfarenheter från covid-19-pandemin visar att samverkan mellan socialtjänsten, den kommunala och den regionala hälso- och sjukvården behöver utvecklas. I betänkandet Nästa steg – ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg om äldre personer anges att den kommunala primärvården måste integreras bättre i hälso- och sjukvårdssystemet som helhet. Det räcker inte att varje huvudman endast ser sin egen del utan det krävs en helhetssyn och gemensamma mål för hälso- och sjukvården. I betänkandet framhålls att huvudmännen behöver ta ett ansvar för gränsöverskridande arbete, om ett långtgående kommunalt självstyre ska kunna motiveras på lång sikt (SOU 2022:41 s. 353).

Regeringen vill mot denna bakgrund påminna om vikten av samverkan både mellan kommun och region och inom kommunen mellan kommunal hälso- och sjukvård och socialtjänst vad gäller det hälsofrämjande och funktionsstödjande arbetet. Samordnade insatser till äldre personer och personer med nedsatt funktionsförmåga är viktiga för att minska risken för behov av omfattande vård- och omsorgsinsatser på grund av exempelvis fallolyckor, undernäring eller ofrivillig ensamhet och psykisk ohälsa.

Socialtjänstens brottsförebyggande arbete

Några remissinstanser, däribland *Polismyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten*, pekar på betydelsen av att socialtjänsten arbetar brottsförebyggande. Regeringen konstaterar att socialtjänsten har en central roll i det brottsförebyggande arbetet, inte minst i arbetet med att förebygga att barn och unga begår brott. Ett brett förebyggande arbete och tidiga insatser kan påverka enskildas förhållanden på ett sätt som minskar risken för flera sorters sociala problem, som skadligt bruk eller beroende, våld, ohälsa och kriminalitet. Socialtjänsten kan i det uppsökande arbetet identifiera risker och sociala problem samt erbjuda enskilda stöd och hjälp som förebygger att en enskild hamnar i en situation där personen riskerar att dras in i kriminalitet. I ett långsiktigt brottsförebyggande arbete ingår även att tidigt främja och stärka faktorer som kan ha skyddande effekt. Socialtjänsten har även en viktig roll i arbetet med att förebygga återfall i brott, inte minst hos barn och unga.

Polismyndigheten framhåller att det krävs tidiga och kraftfulla insatser från socialtjänsten och andra aktörer för att bryta en utveckling där barn och ungdomar begår allt grövre brott i yngre åldrar och utnyttjas av vuxna kriminella för att begå brottsliga handlingar. Regeringen instämmer i den bedömningen. Socialtjänstens målsättning ska vara att komma in i ett så

tidigt skede som möjligt för att förebygga och motverka problem, bl.a. genom att tidigt erbjuda insatser i fall där barn och unga uppvisar ett normbrytande beteende. Socialtjänsten har också ett särskilt ansvar för att förebygga och motverka att barn far illa och att följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken på en ogynnsam utveckling.

Samverkan mellan socialtjänsten, skolan, polisen och andra aktörer är enligt regeringen grundläggande för att kunna bedriva ett effektivt brottsförebyggande arbete och förebygga t.ex. gängkriminalitet, våldsbejakande extremism och återfall i brott.

Polismyndigheten tar också upp vikten av samverkan, särskilt med kommunerna, och konstaterar att en väl fungerande samverkan mellan olika aktörer är nödvändig för att åstadkomma en samhällsutveckling med minskad brottslighet och ökad trygghet.

Regeringen delar Polismyndighetens uppfattning att samverkan är ett viktigt verktyg för att lyckas i det brottsförebyggande arbetet. För att säkerställa att kommunernas brottsförebyggande arbete är prioriterat, effektivt och kunskapsbaserat har kommunerna fått ett brottsförebyggande ansvar. Enligt lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, som trädde i kraft den 1 juli 2023, ska kommunerna ta fram en lägesbild över brottsligheten och utifrån denna ta ställning till behovet av åtgärder och besluta om en åtgärdsplan. Kommunerna ska också ta visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet och inrätta en samordningsfunktion. Dessutom ska kommunerna verka för att skriftliga överenskommelser om samverkan ingås och att strategiska brottsförebyggande frågor hanteras i ett särskilt forum.

En fungerande samverkan förutsätter enligt Polismyndigheten att det finns möjlighet att utbyta information på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Regeringen delar uppfattningen att det är viktigt att nödvändig information kan utbytas mellan myndigheterna, samtidigt som regler till skydd för bl.a. den enskildes integritet måste respekteras. Det finns inte underlag för att utöka möjligheterna till informationsutbyte inom ramen för detta lagstiftningsärende. Det har dock tagits flera andra initiativ för att förbättra förutsättningarna för informationsdelning för de brottsbekämpande och brottsförebyggande aktörerna, bl.a. genom att socialtjänstens möjligheter att, i brottsförebyggande syfte, lämna uppgifter till polisen har utvidgats (prop. 2019/20:123 och prop. 2020/21:163). Frågan behandlas också inom ramen för flera utredningar. Exempelvis lämnas i promemorian Fler verktyg i socialtjänstens arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15) vissa förslag inom området. Förslagen från promemorian bereds inom Regeringskansliet. Även i propositionen Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen (prop. 2024/25:65) lämnas förslag som syftar till att förbättra möjligheterna att lämna uppgifter till brottsbekämpningen. Vidare har Utredningen för stärkt återvändandeverksamhet (Ju 2022:12) haft i uppdrag att lämna förslag på en reglering som innebär ett utökat informationsutbyte där kommuner och myndigheter inom ramen för sin verksamhet informerar Migrationsverket eller Polismyndigheten om de kommer i kontakt med personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Uppdraget redovisades den 24 november 2024 i slutbetänkandet Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80). Enligt utredningens förslag ska dock socialtjänsten inte

omfattas av en sådan uppgiftsskyldighet. Slutbetänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Brå anser att det är särskilt angeläget att socialtjänsten arbetar för att förebygga brott och är tveksam till om förslaget om att socialtjänsten ska arbeta förebyggande är tillräckligt för att garantera att det brottsförebyggande arbetet byggs ut och metodutvecklas i den omfattning som skulle behövas. Ekobrottsmyndigheten tycker att det bör framgå av lagtext eller förarbeten att socialtjänstens förebyggande arbete också ska omfatta brottsförebyggande åtgärder. I sitt remissvar över betänkandet *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49), som innehåller förslag till lagen om kommunernas brottsförebyggande arbete, påpekar Ekobrottsmyndigheten också att specifika lagregleringar i de regelverk som styr kommunernas arbete, däribland socialtjänstlagen, är nödvändiga för att kraven på dem i brottsförebyggande hänseende ska få genomslagskraft.

Precis som *Brå* framför är det viktigt att säkerställa att det brottsförebyggande arbetet byggs ut. Regeringen delar även Ekobrottsmyndighetens bedömning att en specifik lagreglering kan stärka socialtjänstens arbete med att förebygga brott. Det allmänna preventiva arbetet, som ska genomsyra hela verksamheten, behöver kompletteras med specifika bestämmelser med brottsförebyggande fokus. En lagreglering kan även tydliggöra socialtjänstens roll och ansvar i det arbetet, så som Polismyndigheten efterfrågar. Mot denna bakgrund bör det brottsförebyggande ansvaret, på samma sätt som det finns ett tydligt angivet ansvar för socialnämnden att förebygga och arbeta med skadligt bruk och beroende respektive våld i nära relation, framgå särskilt i socialtjänstlagen. Regeringen föreslår därför att det som ett komplement till den reglering om socialtjänstens breda förebyggande arbete som föreslås här, även ska införas bestämmelser som tydliggör socialtjänstens ansvar att arbeta brottsförebyggande (avsnitt 10.5 och 23.4).

Förebyggande arbete innebär en mer effektiv resursanvändning

Förebyggande arbete är positivt för den enskilde och för socialtjänsten men kan också vara positivt för övriga delar av samhället, inte minst genom att de gemensamma resurserna används mer effektivt på längre sikt. Sociala problem för med sig stora kostnader för såväl samhället i stort som kommunerna. Ju längre tid det tar innan effektiva insatser sätts in, desto mer ökar risken för att problem förvärras. Kostnaderna för sena insatser är därtill ofta högre än kostnaderna för tidiga insatser.

I betänkandet *Nästa steg – ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg* om äldre personer beskrivs att den demografiska utvecklingen innebär ökat behov av socialtjänstinsatser. Behovet av äldreomsorg påverkas dels av hur många som lever allt längre, dels hur långt upp i åldrarna människor håller sig friska. År 2050 beräknas antalet personer över 80 år ha ökat med 97 procent jämfört med 2020. I den del av befolkningen som är över 65 år förväntas andelen individer över 80 år öka från 26 procent 2020 till 38 procent 2050 (SOU 2022:41 s. 486 och 487). Regeringen menar att förutsättningarna för att möta den här demografiska utvecklingen och säkerställa omsorgsinsatser av god kvalitet även i framtiden ökar om socialtjänsten arbetar hälsofrämjande och funktionsstärkande. Ett exempel på sådant arbete är fallpreventivt arbete. Socialstyrelsen har genomfört

hälsoekonomiska beräkningar på vissa fallpreventiva insatser inom socialtjänst och hälso- och sjukvård. I sin redovisning uppskattar myndigheten att det kan finnas stora kostnadsbesparingar att göra genom fallprevention, både ur ett kommunalt perspektiv och ur ett samlat kommunalt och regionalt perspektiv. Sammantaget överväger de kostnadsbesparingar som uppnås genom minskade fallolyckor de kostnader som tillkommer för att genomföra åtgärderna (Fallprevention en kostnadseffektiv åtgärd? Hälsoekonomiska beräkningar av fallpreventiva åtgärder för äldre, Socialstyrelsen, 2022).

Förebyggande arbete syftar i första hand till att kunna ge enskilda stöd tidigt. Att arbeta förebyggande syftar emellertid även till en mer effektiv användning av socialtjänstens resurser. För de kommuner som inte arbetar förebyggande i dag och som vill åstadkomma ett perspektivskifte kommer det, såsom *Jämställdhetsmyndigheten* också påpekar, krävas att kommunen prioriterar och därvid resursätter det förebyggande arbetet. Förändring kräver ett aktivt arbete från kommunen. Otillräckliga resurser till förebyggande arbete kan därtill i sig vara kostnadsdrivande.

Incitamenten och arbetet för frivillig återvandring förstärks

Frivillig återvandring bör kraftigt stimuleras och öka. Det kan bidra till att minska antalet människor som lever i utanförskap och de följder som utanförskapet får, både för individen och för det svenska samhället. Med rätt insatser, i form av bl.a. stöd och information, kan antalet personer som frivilligt återvänder komma att öka, främst bland de individer som av olika skäl upplever att de inte blivit en del av det svenska samhället genom till exempel egenförsörjning och kunskaper i svenska språket. Regeringen har aviserat i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 8 avsnitt 2.7) att det ekonomiska stödet för återvandring kommer att höjas kraftigt samt att det därtill bl.a. kommer att genomföras informationsinsatser och införas en nationell samordnare för frivillig återvandring. Kommunernas socialtjänster kommer i sitt arbete i kontakt med individer och familjer inom målgruppen för frivillig återvandring. En viktig åtgärd för samordnaren skulle därför kunna vara att initiera en dialog med kommunernas socialtjänster i syfte att stärka arbetet med att vägleda, informera om och uppmuntra till frivillig återvandring.

6.5 Socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig

Regeringens förslag: Socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en målbestämmelse som anger att socialtjänsten ska inriktas på att vara lätt tillgänglig.

Remissinsatserna: En majoritet av remissinsatserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget, däribland *Brottsförebyggande rådet*, *Delegationen mot segregation*, *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *Myndigheten för delaktighet*, *Stockholms* och *Örebro kommuner*, *Brottsofferjouren Sverige*, *Famna*, *Forum*, *Funktionsrätt Sverige*, *Maskrosbarn*, *Nationellt kompetenscentrum anhöriga*, *Röda korset*, *Sveriges Kommuner och*

Regioner, Unicef Sverige och *Unizon*. Delegationen mot segregation framhåller att det är viktigt att säkerställa tillgängligheten för de målgrupper som har störst behov i områden med socioekonomiska utmaningar.

Linköpings universitet (Barnafrid) tillstyrker förslaget men framför samtidigt att det krävs särskilda åtgärder för att göra socialtjänsten lätt tillgänglig för barn. Liknande synpunkter förs fram av *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Barnens rätt i samhället (Bris)*, *Barnrättsbyrån* och *Maskrosbarn* som anser att socialtjänsten behöver bli mer tillgänglig och barnanpassad samt underlätta för barn att ta kontakt på egen hand utan att vara beroende av att en vuxen hjälper till, bl.a. genom att finnas tillgänglig där barnen finns och genom digitala kommunikationsvägar.

Digitala lösningar lyfts av bland andra *Karlstads*, *Kungsbacka*, *Nacka*, *Stockholms* och *Svedala kommuner* som en viktig förutsättning för att socialtjänsten ska kunna vara lätt tillgänglig och skapa nya arbetsätt och ytterligare kontaktvägar med medborgarna. *Karlstads*, *Nacka* och *Skellefteå kommuner* menar samtidigt att bestämmelser om sekretess och personuppgiftsbehandling till viss del hindrar den digitala tekniken att nyttjas fullt ut inom socialtjänsten. I fråga om digital tillgänglighet anser *Autism Sverige* att det finns utrymme för ett stort förändringsarbete och att ett sådant arbete måste anta ett funktionshinderperspektiv. *Stockholms kommun* framhåller vikten av att alla ska kunna komma i kontakt med socialtjänsten, oavsett den enskildes digitala resurser och kunskaper. *Rädda barnen* anser att individens behov ska vara styrande oavsett om det handlar om digital tillgänglighet, tillgång till tolk, telefontider eller annat.

Skälen för regeringens förslag

Socialtjänsten behöver vara lätt tillgänglig

Ambitionen att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig fanns redan i 1980 års socialtjänstlag (prop. 1979/80:1 Del A s. 135).

I 1980 års lag och i nuvarande socialtjänstlag har dock ambitionen inte kommit till uttryck genom någon generell bestämmelse för socialtjänstens verksamhet. Däremot finns det regler om tillgänglighet som avser viktiga områden såsom god förvaltning och fysisk tillgänglighet till lokaler. Exempelvis hör det enligt 3 kap. 1 och 2 §§ SoL till socialnämndens uppgifter att informera om socialtjänsten i kommunen samt att verka för att offentliga lokaler utformas så att de blir lätt tillgängliga för alla. Regeringen anser dock att det uttryckligen bör framgå av en ny socialtjänstlag att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig. På så sätt markeras vikten av en tillgänglig verksamhet.

För hälso- och sjukvårdens del tydliggjordes ambitionen om tillgänglighet genom en generell bestämmelse redan då den första hälso- och sjukvårdslagen kom till 1982. Att hälso- och sjukvården ska vara lätt tillgänglig framgår av 5 kap. 1 § 5 hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och 2 kap. 1 § patientlagen (2014:821). Dessa bestämmelser tar främst sikte på den geografiska närheten till mottagningar, öppethållandetider, jourtjänstgöringen och förekomsten av köer. När den ursprungliga hälso- och sjukvårdslagen infördes 1982 konstaterade man att en hälso- och sjukvård på lika villkor förutsätter att den är lätt tillgänglig för alla (prop. 1981/82:97 s. 57 och 117). Regeringen anser att en lätt tillgänglig

socialtjänst på liknande sätt är viktig för att det ska gå att nå en jämlik, jämställd och likvärdig socialtjänst.

Regeringen anser därför att en bestämmelse om att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig bör införas i socialtjänstlagen som en del av socialtjänstens övergripande mål. Bestämmelsen anger en övergripande inriktning för hur socialtjänsten ska planeras och utformas när det gäller den enskildes möjligheter att enkelt ta och ha kontakt med verksamheten. Att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig stämmer överens med den terminologi som används i hälso- och sjukvårdslagen och patientlagen.

Det ska vara enkelt för enskilda att ta kontakt med socialtjänsten

Att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig innebär exempelvis att det ska vara enkelt för enskilda att komma i kontakt med socialtjänsten, oavsett vilka individuella förutsättningar en person har. I det ingår att det ska vara lätt att ta steget att kontakta socialtjänsten. En socialtjänst som är utåtriktad, har ett gott bemötande och är synlig kan enligt regeringen öka tilliten till socialtjänsten och benägenheten hos enskilda att faktiskt ta kontakt med socialtjänsten. Om enskilda undviker att ta kontakt med socialtjänsten kan socialtjänsten inte fullgöra sitt grundläggande ansvar enligt lagen, att ge stöd och hjälp till den som har behov av det.

Bestämmelsen om att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig kompletterar även den generella inriktning på verksamheten som finns i lagen redan i dag (avsnitt 6.2). Enligt den bestämmelsen ska socialtjänsten inriktas på att utveckla enskildas och grupperns egna resurser och samtidigt beakta den enskildes ansvar för sin och andras sociala situation. För att socialtjänsten ska kunna arbeta på det sättet i mötet med olika människor måste verksamheten också vara lätt att nå och ha kontakt med för den enskilde. I det sammanhanget handlar en lätt tillgänglig socialtjänst om människors rätt till stöd från samhället efter behov.

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Många som behöver ta och ha kontakt med socialtjänsten har någon funktionsnedsättning. Det gäller såväl barn som vuxna, och inte minst många äldre personer. En bestämmelse om att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig är även enligt regeringens uppfattning i linje med Sveriges åtaganden enligt artikel 9 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning om att konventionsstaterna ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att åstadkomma tillgänglighet på olika områden. Att utforma sin verksamhet med en medvetenhet om den variation som finns i befolkningen samt att identifiera och åtgärda befintliga hinder för att öka tillgängligheten är också prioriterade inriktningar för genomförandet av regeringens funktionshinderspolitik.

Förutsättningar för en lätt tillgänglig socialtjänst

Det övergripande målet att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig innebär att kommunen bör arbeta samlat och systematiskt med de aspekter av tillgänglighet som är relevanta i den egna kommunen. Den föreslagna bestämmelsen ställer inte krav på särskilda åtgärder utöver dem som redan framgår av gällande lagar och andra regler. De bestämmelser i andra lagar som ställer krav på särskilda åtgärder för tillgänglighet i socialtjänsten

gäller givetvis fortsättningsvis. Arbetet med att göra socialtjänsten lätt tillgänglig kan enligt regeringen med fördel förenas med genomförandet av dessa åtgärder i ett samlat och målinriktat arbete för tillgänglighet.

Även om arbetet med att göra socialtjänsten lätt tillgänglig bör utformas utifrån lokala behov är det viktigt att det utgår från den kunskap som finns på tillgänglighetsområdet och som bl.a. kommer till uttryck genom regler och rekommendationer. Regeringen konstaterar att det är viktigt att analysera vad som krävs för att socialtjänsten ska uppfattas som lätt tillgänglig av t.ex. äldre personer, personer med funktionsnedsättning och barn. Det krävs en god bild av hur behovet av information om socialtjänsten ser ut lokalt och vilka ”trösklar” som finns för att ta kontakt med socialtjänsten. Slutligen kräver arbetet uppföljning av de förbättringar som görs.

I ett samlat arbete för socialtjänstens tillgänglighet kan kommunen kombinera åtgärder som direkt avser den enskildes möjligheter att ta och ha kontakt med socialtjänsten med andra sätt att underlätta för den enskilde att få tillgång till information och stöd. Arbetet kan förenas med exempelvis uppsökande arbete bland grupper och enskilda som inte vet hur de kan komma i kontakt med socialtjänsten eller av olika skäl inte vill, kan eller vågar ta den kontakten. Socialtjänsten kan också genom samverkan och samlokalisering med andra verksamheter underlätta för enskilda att ta kontakt med socialtjänsten. I många kommuner finns exempelvis medborgarkontor och familjecentraler där flera delar av den offentliga servicen finns samlad. Genom att socialtjänsten är synlig i sådana miljöer eller sammanhang där det kan antas att enskilda som behöver stöd och hjälp befinner sig ökar tillgängligheten. Att socialtjänsten har en god samverkan med andra samhällsorgan och organisationer, t.ex. skolan, kan också leda till att dessa kommunicerar om socialtjänsten och dess insatser på ett positivt sätt till enskilda.

Regeringen konstaterar att ungefär hälften av landets kommuner har områden med socioekonomiska utmaningar. Precis som *Delegationen mot segregation* pekar på är tillgängligheten till socialtjänsten särskilt viktig där, eftersom behovet kan antas vara större där jämfört med i andra bostadsområden.

Socialjour

En lätt tillgänglig socialtjänst förutsätter att det i akuta situationer går att komma i kontakt med socialtjänsten efter ordinarie kontorstid, genom s.k. socialjour. Redan när 1980 års socialtjänstlag infördes uppmärksammades betydelsen av socialkontorens geografiska placering och öppettider även utanför kontorstid för en god tillgänglighet. I det ingår att kommunen har en väl utbyggd socialjour som är integrerad i socialtjänstens arbete och utformad utifrån de lokala förhållandena, t.ex. i samarbete mellan kommuner (prop. 1979/80:1 Del A s. 178).

Att vara lätt tillgänglig är viktigt i socialtjänstens förebyggande arbete

Den föreslagna bestämmelsen om att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig kompletterar den bestämmelse som regeringen föreslår om att socialtjänsten ska arbeta förebyggande, se avsnitt 6.4. För att socialtjänsten ska kunna arbeta förebyggande och erbjuda tidiga insatser krävs att

människor har kunskap om socialtjänsten och att det är enkelt att komma i kontakt med den. Det finns en tydlig koppling mellan förebyggande arbete och sänkta trösklar för kontakter med socialtjänsten, exempelvis vid uppsökande arbete. *Länsstyrelsen i Dalarnas län* pekar på att uppsökande arbete och anpassad information är av stor vikt för att stärka tillgängligheten. Regeringen delar den uppfattningen och anser att uppsökande arbete kan ha särskild betydelse för att öka tillgängligheten när det riktas till människor som har negativa erfarenheter av myndighetskontakter, personer som har begränsade möjligheter att kontakta socialtjänsten eller som saknar kunskap om dess verksamhet och uppdrag.

En lätt tillgänglig socialtjänst kan såsom framförs av *Myndigheten för delaktighet* bidra till att människor söker stöd tidigt. Att socialtjänsten kommer in tidigt är av största vikt för att med gott resultat exempelvis stötta upp en bristande föräldraförmåga, bryta en negativ utveckling mot ungdomskriminalitet eller minska behovet av omsorgsinsatser.

Den nya befogenheten som regeringen föreslår för kommunerna att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning kan också vara en del i arbetet för en lätt tillgänglig socialtjänst (avsnitt 16.1). Erbjudanden av sådana insatser kan vara en del av informationen och det uppsökande arbetet bland personer som socialtjänsten i dag har svårt att nå.

En lätt tillgänglig socialtjänst för barn

Barnafrid, Stiftelsen Allmänna barnhuset och flera barnrättsorganisationer anser att socialtjänsten i dag saknar naturliga mötesplatser för socialtjänsten och barn. Barnet är till stor del beroende av att en vuxen hjälper till för att barnet ska få kontakt med socialtjänsten. Hur socialtjänsten kan vara lätt tillgänglig för barn är enligt remissinstanserna en fråga som särskilt behöver uppmärksammas i socialtjänstens arbete och en del i att socialtjänsten arbetar förebyggande. Det saknas enligt *Barnafrid* en arena där socialtjänsten och barn och unga kan mötas. Som exempel lyfts att socialtjänsten bör finnas ute på skolor eller arbeta direkt mot skolor för att ge barnet och socialtjänsten en naturlig mötesplats. Familjecentralen lyfts också som ett lyckat exempel.

Även *Stiftelsen Allmänna barnhuset, Barnrättsbyrån* och *Maskrosbarn* framför att socialtjänsten behöver arbeta mer utåtriktat för att bli mer synlig för barn och unga. *Maskrosbarn* påpekar vikten av att socialtjänsten finns på barnens arenor, såsom i skolan och på fritidsgårdar. *Barnrättsbyrån* instämmer i det och framför att även språket som används inom socialtjänsten är otillgängligt för barn. *Bris* framför att barn uppger att de inte förstår informationen på kommunens webbplats, att det är svårt att hitta kontaktuppgifter till socialtjänsten och att det är svårt att ringa via kommunens växel för att komma till socialtjänsten.

Regeringen anser att frågan om hur socialtjänsten kan vara lätt tillgänglig för barn särskilt behöver uppmärksammas i det lokala arbetet. Som *Bris* påpekar är det inte säkert att en socialtjänst som är lätt tillgänglig för vuxna även är lätt tillgänglig för barn. Remissinstanserna ger viktiga exempel på hur barn och socialtjänst kan få en naturlig mötesplats. En annan viktig mötesplats är internet där många barn vistas och där det finns stor potential för socialtjänsten kopplat till arbetet att vara lätt tillgänglig

och att arbeta förebyggande. Där finns bl.a. möjlighet att brett nå ut med information och förenklade kontaktvägar till socialtjänsten. I arbetet med att nå ut med information till barn kan socialtjänsten i vissa fall även ha stor nytta av andra aktörers arbete. Ett exempel är den nationella webbplatsen ”Koll på soc” som Socialstyrelsen ansvarar för. Där finns information riktad till och anpassad för barn om hur socialtjänsten fungerar. Liksom i det förebyggande arbetet kan även samverka med andra aktörer vara ett sätt för socialtjänsten att nå ut till barn. Ovan nämns skolan och fritidsgårdar, men det skulle även kunna vara andra offentliga eller ideella verksamheter.

Regeringens uppfattning är att en socialtjänst som är utåtriktad, har ett gott bemötande och är synlig för barn kan öka tilliten till socialtjänsten och benägenheten hos barnet att faktiskt ta kontakt med socialtjänsten. Det är också viktigt att socialtjänsten arbetar utifrån barns och ungas olika behov och förutsättningar, exempelvis funktionsnedsättning.

Enklare kontakt med hjälp av digitala lösningar

Möjligheterna att skapa en lätt tillgänglig socialtjänst har på flera sätt förbättrats sedan socialtjänstlagen först infördes. Ökad kunskap om hur socialtjänstens miljöer kan utformas för att bli inbjudande, tillgängliga och stödjande för trygga möten har bidragit till det. Även utvecklade e-tjänster och webbaserad information erbjuder nya möjligheter till en lätt tillgänglig socialtjänst.

Arbetet för en lätt tillgänglig socialtjänst är enligt regeringen till stor del en fråga om organisation och planering, och därmed en fråga om styrning och ledning av verksamheten. Att exempelvis införa tillgängliga e-tjänster ställer krav på kommunerna att utveckla och förändra sin organisation, sitt arbetssätt och förhållningssättet till kommuninvånarna. Det krävs också kunskap om hur verksamheten kan utformas utifrån människors olika behov och förutsättningar.

Att utveckla tekniska lösningar och kommunikationsvägar är något som *Maskrosbarn* och andra barnrättsorganisationer samt flera kommuner framhåller som viktigt. Enligt organisationerna bör barn kunna kontakta socialtjänsten via chatt, videosamtal eller liknande mellan fysiska möten med socialtjänsten, för en mer regelbunden och tillgänglig kontakt. Regeringen anser, liksom flera remissinsatser också tar upp, att digitala lösningar är en viktig förutsättning för att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig. Det är också ett sätt att skapa nya arbetssätt och ytterligare kontaktvägar med medborgarna. E-tjänster kan t.ex. göra det möjligt för enskilda att kontakta socialtjänsten när det passar dem, utan att behöva förhålla sig till exempelvis vissa öppettider. Att det finns ett behov av digitala arbetssätt inom socialtjänsten visade sig inte minst under covid-19-pandemin då fysiska möten i stor utsträckning inte var möjliga. Pandemin visade även att kommunerna i stor utsträckning kunde ställa om till ett mer digitalt arbetssätt.

Några remissinsatser, däribland *Karlstads* och *Nacka kommuner*, anser emellertid att bestämmelser om sekretess och personuppgiftsbehandling till viss del hindrar den digitala tekniken att nyttjas fullt ut av socialtjänsten.

Regeringen konstaterar att socialtjänsten normalt hanterar uppgifter som dels omfattas av sekretess, dels är att anse som känsliga personuppgifter. Det ställer särskilda krav på vilka digitala lösningar som kan användas för att skydda dessa uppgifter. Ett digitalt arbetssätt inom socialtjänsten kräver genomgående analyser och riskbedömningar för att säkerställa att den digitala kontakten sker på ett säkert sätt. Att socialtjänsten är lätt tillgänglig digitalt handlar emellertid också om att nå ut med information om socialtjänsten till den som inte har men kan vara hjälpt av kontakt med socialtjänsten.

Samtidigt som digitala tjänster öppnar upp för nya möjligheter är det viktigt att socialtjänsten är lätt tillgänglig för alla medborgare. Regeringen konstaterar att det naturligtvis, som *Autism Sverige* också påpekar, finns utrymme för ett förbättringsarbete i fråga om socialtjänstens digitala tillgänglighet. Arbetet med att göra socialtjänsten lätt tillgänglig förutsätter bl.a. att erfarenheter och synpunkter från brukarföreträdare och enskilda tas tillvara. Digitaliseringen får inte innebära att grupper ställs utanför kontakten med socialtjänsten. Regeringen instämmer i vad *Stockholms kommun* framför om att alla ska kunna komma i kontakt med socialtjänsten, oavsett digitala resurser och kunskaper. Vissa har av olika skäl svårt att nyttja e-tjänster. Det kan t.ex. handla om att den enskilde saknar e-legitimation, tillgång till utrustning eller saknar tillräcklig digital kompetens eller på annat sätt saknar förmåga att använda digital teknik. Som *Rädda barnen* framför kan olika sätt att ta kontakt med socialtjänsten vara lämpliga för olika grupper och individer och skeden i livet. Regeringen anser att det ska vara lätt att komma i kontakt med socialtjänsten, oavsett den enskildes digitala resurser och kunskaper.

Regeringen konstaterar att inte allt socialt arbete kan utföras digitalt och på distans. Socialtjänsten kan till exempel behöva vara på plats för att bedöma ett barns situation. För den som blir utsatt för våld i hemmet kan det vara svårt att larma om sin situation via en digital kontakt. Regeringens uppfattning är att det fysiska mötet också kan skapa tillit och vara avgörande för att våga öppna upp och berätta. Personlig kontakt kan även behövas vid uppföljningen av en insats för att säkerställa att den är ändamålsenlig. Det gäller exempelvis äldre som beviljats ett mobil trygghetslarm eller digital nattillsyn som insats. Socialtjänsten behöver vara flexibel i sina arbetssätt för att vara lätt tillgänglig för så många medborgare som möjligt.

7 Barns rättigheter

7.1 Bestämmelser om barnets bästa förtydligas och kompletteras

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att barnets bästa ska beaktas vid åtgärder som rör barn ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Det ska förtydligas att det vid alla åtgärder som rör barn i första hand ska beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Vidare ska det införas en uttrycklig bestämmelse om att det vid bedömningen av barnets bästa ska tas hänsyn till barnets åsikter.

Nuvarande bestämmelse om att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska föras över till den nya lagen.

Även nuvarande bestämmelse som anger definitionen av barn ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att nuvarande bestämmelse som anger att med barn avses varje människa under 18 år inte ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller är positiva till förslagen, däribland *Brottsförebyggande rådet*, *Barnombudsmannen*, *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor*, *Norrköpings* och *Örebro kommuner*, *Akademikerförbundet SSR*, *Maskrosbarn* och *Röda korset*.

Några remissinstanser, såsom *Linköpings universitet (Barnafrid)* och *Barnrättsbyrån*, är positiva till förslagen men anser att det kan finnas svårigheter kopplade till att bedöma barnets bästa och föreslår åtgärder som exempelvis fortbildning, riktlinjer och tydliggöranden i förarbeten. *Rädda barnen* menar att utredningen hade kunnat ge mer vägledning till rättstillämpningen om hur en bedömning ska gå till, t.ex. vad gäller vilka faktorer som ska vägas in i bedömningen.

Frälsningsarmén, *Rädda barnen* och *Unicef Sverige* är positiva till förslagen men framhåller vikten av att bedömningarna görs utifrån varje enskilt barn och dess särskilda situation. Andra remissinstanser tar upp att det finns särskilda kunskapsbehov kopplade till olika målgrupper vid bedömningen av barnets bästa. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* och *Sveriges kvinnolobby* tar upp behovet av kunskap om flickors situation. *Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF)* tar upp att kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck är av största vikt för att kunna möta det utsatta barnet och bedöma vilka insatser som är nödvändiga. Några organisationer pekar på vikten av att beakta funktionsnedsättningar. Såväl *Civil Rights Defenders* som *Nationell samverkan för psykisk hälsa* efterlyser en koppling till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. *Södertälje kommun* är också positiv men tar upp att det skulle kunna bli problem att efterleva ett krav på bedömning av barnets bästa i utredningar

som gäller ekonomiskt bistånd. Sådana beslut tas en gång i månaden, vilket innebär att även barnets bästa ska bedömas med samma frekvens.

Några remissinstanser har en mer kritisk hållning. *Förbundet Sveriges socionomutbildningar* menar att förslaget inte stärker de yngre barnens rätt. *Lunds universitet* anser att begreppet ”i första hand” är otydligt.

Stockholms universitet framhåller att barn, utöver att ha specifika rättigheter, också omfattas av alla andra rättigheter som gäller var och en. Universitetet anser att det bör förtydligas i andra relevanta dokument för att barnets rättigheter inte ska bli ”sämre”.

En majoritet av de remissinstanser som lämnat synpunkter på förslaget om att hänsyn ska tas till barnets åsikter vid bedömningen av barnets bästa tillstyrker förslaget, exempelvis *Barnafrid*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Örebro kommun*, *Civil Rights Defenders*, *Rädda barnen*, *Svenska vård, Synskadades riksförbund* och *Verdandi*.

Några remissinstanser är positiva men problematiserar förslaget på olika sätt. *Bris* menar att möjligheten att uttrycka sin åsikt bara är en del av en större helhet och att detta hade behövt genomsyra betänkandet även i andra delar. *Föreningen Vårdnad boende umgänge* menar att barnets åsikter i vissa fall bör värderas med försiktighet – exempelvis i samband med vårdnadstvister – och vägas in i en helhetsbedömning. *Maskrosbarn* anser att begreppet åsikt är problematiskt då barn kan uttrycka hur de känner och tänker på andra sätt än enbart genom att ha åsikter. *Stockholms universitet* för fram att det inte bara bör inhämtas vad barnet vill, utan också annan mer allmän information såsom hur barnet bedömer behov av insatser och situation i hemmet.

Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget att inte föra över definitionen av barn till den nya socialtjänstlagen. Några remissinstanser anser att definitionen av vem som är ett barn bör föras över, t.ex. *Förvaltningsrätten i Göteborg* som anser att en lagtext måste vara klar och tydlig även för den som inte arbetar inom socialtjänsten. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* framför att det är viktigt att det inte finns något utrymme för tolkning av begreppet barn och då barnets rättigheter särskilt lyfts fram i ett eget kapitel i den nya lagen är det lämpligt att definiera begreppet barn.

Statens institutionsstyrelse (SiS) anser att det inte torde leda till några tolkningsproblem att ta bort definitionen av barn, men att det däremot bör förtydligas vad som avses med unga i lagen. SiS vill även att det ska förtydligas varför unga omfattas av vissa bestämmelser och inte andra. Även *Barnafrid* anser att det är viktigt att få ett klagörande av vilka som räknas som barn och unga.

Skälen för regeringens förslag

Bestämmelsen om barnets bästa i nuvarande socialtjänstlag ska anpassas till barnkonventionen

I socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns en bestämmelse om barnets bästa. Av bestämmelsen framgår att barnets bästa särskilt ska beaktas vid åtgärder som rör barn och att vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande. När bestämmelsen infördes uttalades i förarbetena att principen om barnets bästa måste vägas mot andra intressen och att

barnperspektivet ibland står i motsatsförhållande till vuxenperspektivet. Barnets bästa är inte alltid avgörande för vilket beslut som fattas, men det ska alltid beaktas, utredas och redovisas. Samtidigt betonas i förarbetena att barnets intresse måste ha företräde vid en intressekonflikt mellan de vuxna och barnet (prop. 1996/97:124. s. 99 och 100).

I FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) finns principen om barnets bästa i artikel 3. Barnkonventionen har inkorporerats och har sedan den 1 januari 2020 ställning som svensk lag (prop. 2017/18:186, bet. 2017/18:SoU25, rskr. 2017/18:389). I propositionen med förslag om inkorporering uttalade regeringen att för att barnets bästa ska få en reell innebörd i beslut som rör barn och få betydelse för ett enskilt barn eller en grupp barn så bör i det fortsatta transformeringsarbetet ett särskilt fokus ligga på barnets bästa som ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser liksom barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade, vilket utgör en väsentlig del vid bedömningen av barnets bästa (prop. 2017/18:186 s. 94).

FN:s kommitté för barnets rättigheter, barnrättskommittén, som övervakar genomförandet av barnkonventionen, har tagit fram en vägledning om principen om barnets bästa i form av en allmän kommentar (CRC/C/GC/14). Rekommendationer och allmänna kommentarer från FN:s konventionskommittéer är visserligen inte juridiskt bindande, men enligt regeringens uppfattning kan de utgöra ett viktigt stöd och ge viss vägledning vid tolkning och tillämpning av konventionsåtaganden i Sverige (prop. 2017/18:186 s. 84). Enligt barnrättskommitténs allmänna kommentar ska barnets bästa väga tungt, men inte ensamt vara utslagsgivande, när olika intressen vägs mot varandra. I det enskilda fallet kan således andra samhällsintressen väga tyngre. Principen om barnets bästa är ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser, vilket enligt barnrättskommittén innebär att när ett enskilt barn eller en grupp barn kommer att påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen innehålla en utvärdering av eventuella positiva eller negativa konsekvenser för barnet eller barnen. I beslutet ska beslutsfattaren dessutom motivera på vilket sätt hänsyn har tagits till barnets bästa, dvs. vad som beslutsfattaren ansett vara barnets bästa, vilka kriterier detta grundas på och hur barnets intressen vägs mot andra intressen. Principen om barnets bästa ska enligt barnrättskommittén tillämpas i förhållande till övriga grundprinciper i barnkonventionen. Av dessa är artikel 12 om barnets rätt att uttrycka sina åsikter av särskild vikt. Artiklarna 3 och 12 kompletterar varandra. Barnets åsikter är en viktig del i bedömningen av barnets bästa (CRC/C/GC/14, p. 6 och 43).

Sedan bestämmelsen om barnets bästa infördes i socialtjänstlagen har det gjorts en ny reviderad översättning av barnkonventionen. I den reviderade översättningen från 2018 lyfts bedömningen av barnets bästa fram tydligare än tidigare. I nyöversättningen av artikel 3.1 anges att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Regeringen anser att principen om barnets bästa är en grundläggande princip som bör föras över till den nya socialtjänstlagen. I den gällande bestämmelsen anges inte uttryckligen att det ska göras en bedömning av barnets bästa, även om det framgår av förarbetena till bestämmelsen att en

sådan bedömning ska göras (prop. 1996/97:125 s. 98–100). Eftersom det i den reviderade översättningen av barnkonventionen tydliggörs att det ska göras en bedömning av barnets bästa anser regeringen att det även bör framgå av den nya socialtjänstlagen. Vidare bör det förtydligas i enlighet med vad som framgår av nyöversättningen av barnkonventionen att det vid alla åtgärder som rör barn i första hand ska beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Genom denna förändring kommer lydelsen av bestämmelsen om barnets bästa i den nya socialtjänstlagen att ligga närmare lydelsen i barnkonventionen, vilket bör underlätta tolkningen och tillämpningen av bestämmelsen.

Bedömningen av barnets bästa ska genomföras i varje enskilt fall

Regeringen konstaterar, vilket även *Frälsningsarmén*, *Rädda barnen* och *Unicef Sverige*, framhåller, att vad som bedöms vara barnets bästa inte kan definieras utan ska kopplas till det individuella barnet och barnets situation. Principen om barnets bästa ska ses som ett tillvägagångssätt i varje beslutsprocess där barn är berörda (prop. 2017/18:186 s. 96). Av barnrättskommitténs allmänna kommentar framgår att bedömningen av barnets bästa ska genomföras unikt i varje enskilt fall, med utgångspunkt i de specifika omständigheterna för det enskilda barnet, gruppen barn eller barn i allmänhet (CRC/C/CG/14, p. 32 och 48).

I regeringens proposition *Stärkt stöd och skydd för barn och unga* (prop. 2012/13:10 s. 36) uttalar regeringen att bedömningen av barnets bästa är en process med flera steg. Dels ska vetenskap och beprövad erfarenhet tillämpas samt underlag från närstående och yrkespersoner som har kunskap om barnet inhämtas, dels ska det som barnet själv ger uttryck för beaktas i enlighet med barnkonventionens artikel 12. Som framgår av avsnitt 9.2 föreslår regeringen att det ska införas en bestämmelse i den nya socialtjänstlagen om att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Flera remissinstanser, såsom *Barnafrid*, *Barnrättsbyrån* och *Rädda barnen*, efterlyser tydligare vägledning i fråga om vilka faktorer som ska vägas in i bedömningen. Vissa remissinstanser, bl.a. *GAPF* och *Roks*, pekar på specifika behov kopplat till olika grupper, såsom flickors situation, hedersrelaterat våld och förtryck och funktionsnedsättningar. Med anledning av det konstaterar regeringen att det i barnrättskommitténs allmänna kommentar framgår vilka omständigheter som kan vägas in vid bedömningen av barnets bästa. Barnrättskommitténs allmänna kommentar tar upp individuella egenskaper hos barnet, som ålder, kön, mognad och erfarenhet. Det kan också vara omständigheter som att barnet tillhör en minoritetsgrupp eller har en fysisk, sensorisk eller intellektuell funktionsnedsättning (CRC/C/GC/14, p. 48).

I den allmänna kommentaren anges även ett antal faktorer som beslutsfattaren ska ta hänsyn till vid bedömningen och vid fastställandet av barnets bästa (CRC/C/GC/14, p. 52–79). En viktig faktor är om barnet befinner sig i en utsatt situation där kommittén betonar att utsattheten kan se olika ut och måste bedömas individuellt. Som exempel nämns att barnet tillhör en minoritetsgrupp, är flykting eller asylsökande, har utsatts för övergrepp, lever som gatubarn eller har en funktionsnedsättning. I barnrättskommitténs allmänna kommentar anges också att syftet med att

fastställa barnets bästa i en utsatt situation inte enbart bör gälla fullt åtnjutande av alla rättigheterna i barnkonventionen, utan även andra människorättsnormer som har med dessa situationer att göra. Som exempel anges konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRC/C/CG/14, p. 75 och 76). I kommentaren förtydligas därmed kopplingen mellan barnets bästa och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vilket *Civil Rights Defenders* och *Nationell samverkan för psykisk hälsa* efterfrågar.

Regeringen konstaterar att det är nödvändigt att socialtjänsten har kunskap om barns olika behov för att kunna göra en bedömning av vad som är barnets bästa. Det är därmed viktigt att det finns kunskap inom socialtjänsten om t.ex. hedersrelaterat våld och förtryck, vilket GAPF för fram, för att kunna möta barnet och bedöma vilka insatser som är nödvändiga.

Barnets bästa ska beaktas i första hand

Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. *Lunds universitet* anser att begreppet ”i första hand” behöver tydliggöras. Frågan om vad som avses med ”i första hand” behandlas i barnrättskommitténs allmänna kommentar. Där framgår att innebörden av att barnets bästa i första hand ska beaktas är att barnets bästa inte får jämföras med alla andra hänsyn. Denna starka ställning rättfärdigas av barnets speciella situation: beroende, mognad, rättslig status och ofta avsaknad av egen röst. Det innebär att vad som bedöms vara barnets bästa har hög prioritet och inte bara utgör ett av flera överväganden (CRC/C/CG/14, p. 37 och 39). Att i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa innebär mot denna bakgrund att vid en avvägning, när olika intressen vägs mot varandra, ska vad som bedöms vara barnets bästa väga tungt (prop. 2017/18:186 s. 96).

Vid bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter

Enligt 11 kap. 10 § första stycket SoL ska ett barn ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Av 11 kap. 10 § första stycket SoL framgår vidare att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Dessa bestämmelser föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen, se avsnitt 7.2.

Principerna om barnets bästa och barnets rätt att få framföra sina åsikter är grundläggande principer som kompletterar varandra. Barnets åsikter är en viktig del i bedömningen av barnets bästa. Bedömningen av barnets bästa måste ske med respekt för barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter, och barnets åsikter måste tillmätas betydelse i alla frågor som rör barnet. För att kopplingen mellan dessa principer ska bli tydlig bör det enligt regeringen framgå av lagtexten att vid bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter.

Flera remissinstanser, bl.a. *Stockholms universitet* och *Maskrosbarn*, för fram att det kan vara problematiskt att ta reda på barnets åsikter. Maskrosbarn tar t.ex. upp att barn kan uttrycka hur de känner och tänker på andra sätt än enbart genom att ha åsikter. Vidare anser *Föreningen Vårdnad boende umgänge* att barnets åsikter i vissa fall bör värderas med försiktighet – exempelvis i samband med vårdnadstvister – och vägas in i

en helhetsbedömning. Regeringen konstaterar att bedömningen av barnets bästa ska göras i varje enskilt fall och att hänsynen till barnets åsikter behöver ske med utgångspunkt i de specifika omständigheterna för det enskilda barnet. Som regeringen konstaterar ovan är också bedömningen av barnets bästa en process i flera steg. Förutom det som barnet själv ger uttryck för, ska vetenskap och beprövad erfarenhet tillämpas och underlag från närstående och yrkespersoner som har kunskap om barnet ska inhämtas.

Liksom tidigare ska barnets bästa vara avgörande i vissa fall

Av 1 kap. 2 § andra stycket SoL framgår att vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande.

Bestämmelsen är således en särskild reglering för vård- och behandlingsinsatser. Bestämmelsen infördes 2013 som en anpassning till åtagandena i barnkonventionen och en samordning med bestämmelserna om barnets bästa i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (prop. 2012/13:10 s. 36 och 126).

Förbundet Sveriges socionomutbildningar är kritiska till att barnets bästa ska vara avgörande i vissa typer av insatser, men inte i andra. Regeringen konstaterar att de insatser där barnets bästa ska vara avgörande gäller vissa ingripande insatser riktade till barnet själv, t.ex. placering utanför det egna hemmet eller deltagande i behandling. Enligt regeringen finns det inte skäl att ändra denna ordning och utvidga bestämmelsens tillämpningsområde. Bestämmelsen bör därför föras över oförändrad i sak till den nya socialtjänstlagen.

Definitionen av barn bör föras över till den nya lagen

I 1 kap. 2 § tredje stycket SoL anges att med barn avses varje människa under 18 år. Utredningen föreslår att denna bestämmelse inte ska föras över till den nya socialtjänstlagen. Utredningen konstaterar att skälet till att begreppet barn ursprungligen definierades i socialtjänstlagen var att det tidigare fanns en otydlighet i lagens terminologi men att det nu har gått lång tid sedan definitionen infördes och att begreppet numera är väl etablerat inom socialtjänsten.

Till skillnad från utredningen anser regeringen att det finns skäl för att även i den nya socialtjänstlagen definiera vad som avses med barn. Som *Förvaltningsrätten i Göteborg* och *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* framför är det viktigt att lagen är tydlig och att det inte finns något utrymme för tolkning av vad som avses med barn i socialtjänstlagen. Bestämmelsen bör därför föras över till den nya lagen med den skillnaden att varje människa ersätts med en person.

Barnafrid och *SiS* anser att även en definition av unga bör föras in i lagen. Regeringen konstaterar att bestämmelser om vid vilken ålder en person ska anses vara ung respektive äldre i socialtjänstlagens mening kräver noggranna överväganden i förhållande till socialtjänstens hela verksamhet. Regeringen konstaterar att en sådan analys saknas i nuvarande beredningsunderlag. Det är därför inte möjligt att i detta lagstiftningsarbete föreslå definitioner för unga och äldre.

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att ett barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelsen om att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad ska föras över till den nya lagen.

Regeringens bedömning: Bestämmelsen om att ett barns inställning så långt det är möjligt ska klarläggas på annat sätt när han eller hon inte framför sina åsikter bör inte föras över.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast en remissinstans yttrar sig över de bestämmelser som föreslås föras över. *Malmö universitet* anser att det behöver förtydligas vad ålder och mognad betyder relaterat till barnets åsikter.

En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig är kritiska eller har synpunkter på förslaget om att inte föra över bestämmelsen om att när ett barn inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) menar att ett upphävande inte tar hänsyn till skillnaden mellan barnets vilja och förmåga att uttrycka sina åsikter. *IVO* anser att ett upphävande av bestämmelsen inte harmonierar med artikel 12 i barnkonventionen. *Jämställhetsmyndigheten* pekar bl.a. på barns lojalitetskonflikter till vårdnadshavare, exempelvis i situationer med våld i nära relationer. Även *Föreningen Vårdnad boende umgänge* tar upp de lojalitetskonflikter som kan uppstå för barn i vårdnadsmål. *Linköpings universitet (Barnafrid)* menar att även om barnets rätt till sina egna beslut och respekten för den egna viljan är absolut, så kan barn ha svårt att göra sin röst hörd. Det krävs kunskap och olika former av stöd för att ett barn ska våga framföra sin åsikt. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* framhåller att i ärenden som gäller hedersrelaterat våld och förtryck är det inte ovanligt att barn inte vill eller kan medverka i utredningen. Förslaget riskerar enligt länsstyrelsen att försvaga dessa barns rättsliga läge. *Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF)* tar också upp problematiken om hedersvåld och förtryck i detta sammanhang och ser hellre att det förs in i lagtext att barnets val att inte yttra sig ska respekteras, än att den aktuella bestämmelsen upphävs. Även *Sveriges advokatsamfund* anser att ett sådant tillägg bör övervägas.

Flera remissinstanser, t.ex. *Stockholms universitet*, *Barnens rätt i samhället*, *Barnrättsbyrån*, *Brottsofferjouren Sverige*, *Maskrosbarn* och *Unizon*, för fram att man ser en risk med att den upphävda bestämmelsen kan tolkas som en möjlighet att avstå från att inhämta barnets åsikter och att vikten av att tydliggöra barnets situation förminskas. Flera av dessa instanser för också fram att problemet snarare är att barn inte får komma till tals eller inte blir lyssnade till, än att de inte vill berätta.

Riksdagens ombudsmän (JO) pekar på att bestämmelsen om att klarlägga barnets inställning inte ger socialnämnden någon möjlighet att tvinga ett barn att framföra sina åsikter. *JO* menar att det är viktigt att

barnets inställning så långt det är möjligt klarläggs, exempelvis genom dokumentation av vad som tidigare framkommit eller utifrån uppgifter från andra i barnets närhet, i annat fall riskerar kvaliteten i utredningen att påverkas. Att barnkonventionen inte innehåller någon motsvarighet till bestämmelsen är inte skäl nog för att ta bort den.

Några remissinstanser framhåller, i samband med synpunkter på att bestämmelsen om klarläggande tas bort, vikten av att barn ges rätt förutsättningar för att uttrycka sina åsikter. *Barnombudsmannen* tar upp att barn kan vara föremål för skyddsåtgärder som måste genomföras oavsett barnets inställning. Barn kan också välja att inte medverka på grund av rädsla eller lojalitet med föräldrarna. Barnombudsmannen anser därför att socialtjänsten har ett stort ansvar i att skapa förutsättningar för att barnet ska känna förtroende och motivera barnet till delaktighet. *Specialpedagogiska skolmyndigheten* framhåller skillnaden mellan att inte vilja och att inte kunna framföra sin åsikt och framhåller vikten av en trygg miljö där personalen har hög kompetens att möta barn utifrån olikheter och förutsättningar när barnets åsikter ska hämtas in. *Synskadades riksförbund* poängterar att barn med synnedsättning måste ges bästa förutsättningar för att framföra sina åsikter. Vill barnet trots detta inte framföra sina åsikter ska detta respekteras.

Rädda barnen kommenterar att förslaget om att förtydliga rätten till information är en viktig förutsättning för att barnet ska kunna avgöra om det vill föra fram sin åsikt eller inte. Först när ett barn fått all information kan barnet ta ett informerat beslut om huruvida han eller hon ska framföra sin åsikt eller inte. *Rädda barnen* poängterar också vikten av att socialnämnden inte minskar sina ansträngningar i att inhämta information från barn.

Norrköpings kommun menar att förslaget att ta bort bestämmelsen om klarläggande är i enlighet med barnkonventionen men att socialnämndens utredningsansvar behöver tydliggöras för att tolkning och tillämpning ska bli korrekt. Kommunen framhåller även att socialnämnden har ansvar att ta reda på barnets behov även om bestämmelsen tas bort.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Principen om barnets rätt till delaktighet

Principen om barnets rätt till delaktighet finns i artikel 12 i barnkonventionen. Där anges att ett barn som är i stånd att bilda egna åsikter ska tillförsäkras rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Av barnrättskommitténs allmänna kommentar framgår att barnet för detta ändamål ska beredas särskild möjlighet att, direkt eller genom företrädare, höras i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet. Det kan exempelvis handla om beslut som rör barnets utbildning, hälso- och sjukvård för barnet och åtgärder inom socialtjänsten som rör barnet. Det finns ingen nedre åldersgräns för när barn ska få komma till tals och uttrycka sina åsikter. Principerna om barnets bästa och barnets rätt att få framföra sina åsikter ska enligt kommentaren tolkas i förhållande till varandra. Det är grundläggande principer som kompletterar varandra. Den ena fastställer målet att uppnå det bästa för barnet, och den andra innehåller metoden för att nå målet, att barnet eller barnen ska bli hörda (CRC/C/GC/12, p. 74).

Bestämmelsen om barnets möjlighet att framföra sina åsikter ska föras över till den nya socialtjänstlagen

Principen om barns rätt till delaktighet kommer i nuvarande socialtjänstlag till uttryck i 11 kap. 10 § första stycket SoL. Av bestämmelsen följer bl.a. att ett barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet.

Socialtjänsten har ett stort ansvar när det gäller att ge barn möjligheter att komma till tals. Det är viktigt att barnet får möjlighet att framföra sina åsikter i en miljö som känns trygg för barnet och att metoder och arbetssätt är väl anpassade till barnets förutsättningar. Barnets förmåga att förstå det som han eller hon ska uttrycka sin åsikt om måste bedömas i varje enskilt ärende och situationen och informationen anpassas utifrån det (prop. 2012/13:10 s. 135). Av barnrättskommitténs allmänna kommentar framgår att barnet ska ges förutsättningar att vara delaktig och skyddas i sitt deltagande, inte skyddas genom att hindras från delaktighet (CRC/C/GC/12, p. 21). Vidare anges att barnets rätt att framföra sina åsikter är en grundläggande princip som tydliggör barnet som bärare av rättigheter som ska vara delaktig i och ha inflytande över sitt liv (CRC/C/GC/12, p. 18). Enligt regeringen är bestämmelsen om barnets möjlighet att framföra sina åsikter viktig och bör föras över till den nya socialtjänstlagen.

Bestämmelsen om att barnets inställning så långt det är möjligt ska klarläggas på annat sätt ska inte föras över till den nya socialtjänstlagen

Av 11 kap. 10 § första stycket SoL framgår att om ett barn inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. I förarbetena till 11 kap. 10 § SoL understryker regeringen att barnet aldrig ska vara skyldigt att framföra sina åsikter, utan bara ges möjlighet att göra det. Förhållandet i det enskilda fallet kan vara sådant att barnet av någon anledning inte kan, dvs. inte är i stånd att bilda egna åsikter, eller inte vill framföra sina åsikter. I sådana fall behöver barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Detta kan ske genom inhämtande av uppgifter från barnets närstående eller någon annan företrädare för barnet. Vidare kan inställningen klarläggas genom dokumentation av vad barnet tidigare har framfört, t.ex. till socialtjänsten. Med hänsyn till principen om barnets bästa är det angeläget att barnets inställning klargörs på ett sätt som iakttar respekten för barnets integritet och självbestämmanderätt (prop. 2012/13:10 s. 37 och 38).

Av artikel 12 i barnkonventionen framgår att barn har rätt att uttrycka sina åsikter och särskilt beredas möjlighet att höras i alla frågor som rör barnet och att hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad. Däremot anges det inte i barnkonventionen att barnets åsikter ska klarläggas på annat sätt om barnet inte vill framföra sina åsikter. Av barnrättskommitténs allmänna kommentar framgår att ett av de grundläggande kraven för genomförandet av artikel 12 i barnkonventionen är att barnet aldrig ska tvingas att uttrycka sina åsikter (CRC/C/GC/12, p. 134). Av kommentaren framgår vidare att barnet har rätt att avstå från att utöva sin rättighet. Att uttrycka åsikter är för barnet ett val, inte en skyldighet. Konventionsstaterna ska säkerställa att barnet får all den

information och rådgivning som behövs för att fatta det beslut som är till förmån för barnets bästa (CRC/C/GC/12, p. 16).

Regeringen konstaterar att det är en rättighet, inte någon skyldighet, för barnet att uttrycka sina åsikter. Däremot innebär denna rättighet en skyldighet för dem som utreder ett ärende att skapa förutsättningar för att barnet ska kunna ta ställning till om han eller hon vill uttrycka sin åsikt. Som *Rädda barnen* konstaterar är barnets rätt till relevant information en förutsättning för att han eller hon ska kunna uttrycka sina åsikter i en fråga. Först när barnen fått all information kan de ta ett informerat beslut om huruvida de ska framföra sin åsikt eller inte. Det är därför viktigt att ta reda på om barnet kunnat ta emot och förstått den information som lämnats.

Det kan finnas många skäl till att ett barn väljer att inte framföra sin åsikt. Flera remissinstanser, bl.a. *Barnafrid* och *Jämställdhetsmyndigheten*, lämnar synpunkter om att det kan vara svårt för ett barn att göra sin röst hörd, exempelvis på grund av lojalitetskonflikter i förhållande till vårdnadshavare eller vid särskilt utsatta situationer som t.ex. hedersrelaterat våld och förtryck. För att ge barnet förutsättningar att uttrycka sina åsikter ska ansvariga aktörer, enligt regeringens strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige, ha kunskap om hur denna rättighet ska förverkligas i den egna verksamheten (prop. 2009/10:232 s. 13). Det innebär att det måste finnas kunskap om och utarbetade arbetssätt för hur barnets åsikter kan inhämtas på bästa sätt, utifrån barnets ålder och mognad. Det är viktigt att miljön känns trygg för barnet och att metoder och arbetssätt är väl anpassade till barnets förutsättningar, så som också *Specialpedagogiska skolmyndigheten* och *Synskadades riksförbund* poängterar. Som Jämställdhetsmyndigheten tar upp kan flera samtal behöva erbjudas för att inte riskera att viktig information förloras. Av barnrättskommitténs allmänna kommentar framgår att detta inte minst gäller för barn som har en funktionsnedsättning. Barnen ska förses med de kommunikationsverktyg som behövs för att de lättare ska kunna uttrycka sina åsikter, och det ska möjliggöras för dem att använda dessa verktyg (CRC/C/GC/12, p. 21). Barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få möjligheter att höras begränsas inte till tal utan kan inhämtas genom olika uttrycksmedel enligt artikel 13 i barnkonventionen. Även av förarbetena framgår att barnet kan framföra sina åsikter på olika sätt, det kan ske muntligen, skriftligen eller på något annat sätt (prop. 2012/13:10 s. 135).

Om det har skapats goda förutsättningar för ett barn att uttrycka sina åsikter och barnet väljer att inte göra det, anser regeringen att detta ska respekteras och att barnets åsikter inte ska försöka klarläggas på annat sätt.

Enligt regeringen, och i likhet med vad utredningen för fram, bör därför bestämmelsen om att barnets åsikter ska klarläggas, inte föras över till den nya socialtjänstlagen. Till skillnad från *IVO*, och i likhet med *Norrköpings kommun*, anser regeringen att denna förändring är i överensstämmelse med artikel 12 i barnkonventionen. Den överensstämmer även med motsvarande reglering i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Enligt regeringen innebär detta att regleringen av barnets åsikter blir mer enhetlig och att den nya socialtjänstlagen bättre stämmer överens med både barnkonventionen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade samt andra näraliggande lagar. Till skillnad från *GAPF* och *Sveriges advokatsamfund* anser regeringen att det inte bör anges uttryckligen i den nya socialtjänstlagen att barns åsikter ska

respekteras. Enligt regeringen framgår det indirekt av att bestämmelsen om att barnets åsikter ska klarläggas inte förs över till den nya lagen.

Flera remissinstanser, t.ex. *Stockholms universitet* och *Unizon*, uttrycker en oro över att förändringen kan ses som en möjlighet att avstå från att inhämta barns åsikter. *JO* menar också att kvaliteten i utredningen kan påverkas och att beslutsunderlaget blir sämre om inte socialnämnden försöker klarlägga barnets inställning. Regeringen konstaterar att förslaget inte innebär någon inskränkning i socialnämndens utredningsskyldighet. Socialnämnden måste, i sin utredande verksamhet, på olika sätt inhämta information för ett fullödigt beslutsunderlag, såväl för bedömningen av barnets bästa som för att få underlag för ett materiellt riktigt beslut. Socialnämnden ska utreda barnets situation och behov av skydd och stöd och får under utredningen konsultera sakkunniga och i övrigt ta de kontakter som behövs. Fokus i utredningen ligger således fortsatt på att utreda barnets situation och behov. Regeringen vill i sammanhanget också betona att socialnämnden alltid ska beakta vad som bedöms vara barnets bästa även om barnets åsikt inte är en del av beslutsunderlaget.

Några remissinstanser, t.ex. *IVO*, påpekar även att det är skillnad mellan att inte vilja uttrycka sina åsikter och att sakna förmågan att göra det. Som regeringen konstaterar ovan är det en skyldighet för socialnämnden att skapa förutsättningar för barnet att uttrycka sina åsikter. I det enskilda fallet kan dock omständigheterna vara sådana att barnet inte har förmåga att ge uttryck för sina åsikter, inte ens om förutsättningar skapats t.ex. med hjälp av kommunikationsverktyg. Barnets åsikter får i sådana fall så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt.

Liksom tidigare ska barnets åsikter tillmätas betydelse i förhållande till ålder och mognad

Av 11 kap. 10 § första stycket SoL framgår vidare att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Detta ställer krav på att socialtjänsten har kunskap om barns fortlöpande utveckling, behov och förmåga. Hur mycket ett barn förstår är inte entydigt knutet till barnets ålder. Information, erfarenhet, miljö, sociala och kulturella färdigheter samt omfattning av stöd bidrar till utvecklingen av barnets förmåga att bilda åsikter (prop. 2012/13:10 s. 135).

I artikel 5 i barnkonventionen, som relaterar till artikel 12, finns principen om den fortlöpande utvecklingen av barnets förmåga som hänvisar till mognadsprocesser och lärande varigenom barn i allt större utsträckning tillägnar sig kunskaper, kompetenser och förståelse, bl.a. att förstå vilka rättigheter de har och hur de bäst kan förverkligas. Ett barns åsikter måste därför bedömas i varje enskilt fall. I barnrättskommitténs allmänna kommentar anges att mognad handlar om ett barns kapacitet att uttrycka sina åsikter om frågor på ett rimligt och självständigt sätt (CRC/C/GC/12, p. 29–30).

Malmö universitet anser att det behöver förtydligas vad ålder och mognad betyder i förhållande till barns åsikter. *Malmö universitet* ser en potentiell risk att yngre barns åsikter kommer att bortses från med hänvisning till att barnet inte anses vara moget. Som framgår av tidigare förarbeten behöver socialtjänsten ha kunskap om och utarbetade arbetsätt för att på bästa sätt, utifrån barnets ålder och mognad, hämta in barnets

åsikter. Det är viktigt att miljön känns trygg för barnet och att metoder och arbetsätt är väl anpassade till barnets förutsättningar. Då barnkonventionens artikel 12 inte innehåller några specifika åldersgränser och begreppet mognad inte heller är definierat, måste socialtjänsten i varje enskilt ärende bedöma barnets förmåga att förstå det som han eller hon ska uttrycka sin åsikt om och anpassa situationen och informationen utifrån det (prop. 2012/13:10 s. 37).

För att artikel 12 ska få en reell innebörd ska barnet inte endast få möjlighet att uttrycka sina åsikter, barnets åsikter ska också tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Bestämmelsen om att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad tydliggör att de åsikter barnet ger uttryck för ska tas på allvar. Bestämmelsen bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

7.3 Barnets rätt till information

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att ett barn ska få relevant information vid en åtgärd som rör barnet ska föras över till den nya socialtjänstlagen med tillägget att informationen ska ges kontinuerligt.

Därutöver ska det föras in bestämmelser om att informationen ska vara anpassad till barnets individuella behov och situation i fråga om ålder, mognad och individuella förutsättningar och att den som lämnar informationen så långt det är möjligt ska försäkra sig om att barnet har förstått informationen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget tillstyrker eller är positiva till det, däribland *Barnombudsmannen*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Uppsala universitet*, *Gävle*, *Karlstads* och *Norrköpings kommuner*, *Region Värmland*, *Brottsofferjouren Sverige* och *Funktionsrätt Sverige*.

Några remissinsatser tar upp olika behov av att anpassa informationen. *Specialpedagogiska skolmyndigheten* framhåller vikten av att kommunicera med barnet utifrån barnets språkliga förutsättningar. *Autism Sverige* betonar att socialtjänsten kan ställas inför utmaningar i samtal med barn med diagnoser inom autismspektrumstillståndet. Olika typer av kommunikationsstöd kan exempelvis vara aktuella. *Civil Rights Defenders* understryker vikten av att kommunerna får adekvata verktyg för att kunna ge information utifrån barns mångfald. *Hörselskadades riksförbund* menar att socialtjänsten måste ha tillgång till teckenspråkskompetens och *Synskadades riksförbund* betonar att informationen måste vara tillgänglig för barn som är blinda eller som har en synnedsättning. *Linköpings universitet (Barnafrid)* ifrågasätter att utredningen enbart nämner barn med funktionsnedsättningar och vill även lyfta fram barn med bristande språkfärdigheter och/eller barn som kommunicerar via tolk. *Rädda barnen* understryker vikten av att informationen anpassas så att även små barn kan ta del av den.

Det finns även remissinstanser som ser behov av förtydliganden. *Malmö universitet* anser att de professionellas ansvar att ge barn alla nödvändiga förutsättningar för att ta till sig information behöver förtydligas. *Barnrättsbyrån* önskar ett förtydligande om barns delaktighet i utredningen, som man anser sträcker sig längre än till rätten att få information. Denna synpunkt delas av *Maskrosbarn* som anser att förutom rätten till information så borde även barnets rätt till delaktighet framgå av lagen. *Nationellt kompetenscentrum anhöriga* föreslår att bestämmelsen i hälso- och sjukvårdslagen om barns behov av information, råd och stöd med vissa tillägg förs in i socialtjänstlagen.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ser ett behov av att förtydliga att socialnämnden inte kan samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke om det inte är fråga om en utredning där man behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd. *Unicef Sverige* önskar en tydligare skrivning om att socialnämnden ska säkerställa att barnen har förstått den information som lämnats och att detta följs upp kontinuerligt. Även *Rädda barnen* pekar på vikten av att information ges kontinuerligt under barnets kontakter med socialtjänsten.

Skälen till regeringens förslag

Det är viktigt att barnet informeras

Enligt 11 kap. 10 § första stycket SoL ska ett barn få relevant information när en åtgärd gäller barnet. Barnets rätt till information är en förutsättning för att han eller hon ska kunna uttrycka sina åsikter i frågan. Information krävs för att barnet på ett meningsfullt sätt ska kunna delta i de samtal som socialtjänsten genomför såväl i utrednings- som uppföljningssyfte (prop. 2006/07:129 s. 38). Regeringen anser att bestämmelsen om rätten till information bör föras över till den nya socialtjänstlagen.

Nationellt kompetenscentrum anhöriga menar att information även bör tillhandahållas utifrån ett anhörigperspektiv på motsvarande sätt som i 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Regeringen konstaterar att rätten till information gäller när en åtgärd rör barnet och att det saknas beredningsunderlag i detta lagstiftningsärende för att utvidga den informationsskyldigheten så som Nationellt kompetenscentrum anhöriga föreslår.

Informationen ska ges kontinuerligt

Det är som regel inte tillräckligt att barnet får information endast i inledningsskedet av en utredning. Av förarbetena till 11 kap. 10 § första stycket SoL framgår bl.a. att ett barn som är i kontakt med socialtjänsten bör få information och bli delaktig i det som pågår och planeras och som har med hennes eller hans situation att göra. Vidare framgår att information behöver ges kontinuerligt under hela tiden som ett ärende pågår (prop. 2006/07:129 s. 38). Även av förarbetena till lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende framgår att information som ges till ett barn kan behöva repeteras (prop. 2023/24:31 s. 176). Både *Rädda barnen* och *Unicef Sverige* framhåller vikten av att ge information kontinuerligt.

Mot bakgrund av hur viktigt det är med kontinuerlig information bör det enligt regeringens mening framgå av den nya socialtjänstlagen att information ska ges kontinuerligt.

Informationen ska vara anpassad till barnets ålder, mognad och individuella förutsättningar

Av förarbetena till 11 kap. 10 § första stycket SoL framgår att hänsyn ska tas till barnets ålder, mognad och individuella förutsättningar när information lämnas (prop. 2006/07:129 s. 38 och 39).

För att det inte ska råda någon tvekan om att informationen ska vara anpassad till barnets förutsättningar, anser regeringen att detta bör komma till uttryck i den nya socialtjänstlagen. Barnets rätt till information bör därför kompletteras med att den information som barnet får ska anpassas till barnets ålder, mognad och hans eller hennes individuella förutsättningar. Det gäller exempelvis förmåga att tillgodogöra sig information, psykisk hälsa och tidigare kunskaper. Barnets rätt till information innebär inte någon absolut rätt för ett barn att ta del av information som är olämplig för barnet. När information ges ska hänsyn tas till barnets bästa (jfr prop. 2023/24:31 s. 274). Det är även viktigt att socialtjänsten är uppmärksam på att barnet kan ha behov av stöd för att bearbeta den information som lämnats.

Flera aspekter behöver vägas in när informationen utformas

Att informationen ska vara anpassad till barnets ålder, mognad och hans eller hennes individuella förutsättningar innebär att flera aspekter behöver vägas in i bedömningen av hur information ska ges, vilket bl.a. *Barnafrid*, *Civil Rights Defenders* och *Rädda barnen* påpekar. Enligt barnrättskommitténs allmänna kommentar bör det särskilt uppmärksammas att för barn med funktionsnedsättningar, som på olika sätt försvårar kommunikationen, är det särskilt viktigt att samtalen noga förbereds så att den information barnet får anpassas till hans eller hennes förutsättningar (CRC/C/GC/12, p. 82). Flera remissinstanser, t.ex. *Specialpedagogiska skolmyndigheten*, *Autism Sverige* och *Hörselskadades riksförbund* för också fram vikten av anpassad information kopplat till olika funktionsnedsättningar. Regeringen instämmer i remissinstansernas synpunkter att det är viktigt att hänsyn tas till individuella förutsättningar och att informationen anpassas för att möta olika behov.

Malmö universitet anser att de professionellas ansvar att ge barn alla nödvändiga förutsättningar att ta till sig information behöver förtydligas. Regeringen konstaterar att ansvaret att anpassa informationen till det enskilda barnet innebär att adekvata verktyg måste användas för att kunna ge information utifrån barnets mångfald. Informationen kan inte ges på ett slentrianmässigt sätt utan måste anpassas till det aktuella barnet och dennes förutsättningar. Individuella förutsättningar inbegriper t.ex. möjligheter för barnet att tillgodogöra sig information, psykisk hälsa och tidigare kunskaper (jfr prop. 2023/24:31 s. 274).

Den som lämnar informationen ska så långt det är möjligt försäkra sig om att barnet har förstått den

För att principerna om barnets bästa och barnets rätt att få uttrycka sina åsikter ska få genomslag krävs det en dialog mellan socialtjänsten och barnet. En förutsättning för en dialog är att barnet förstår informationen som barnet får av socialtjänsten. Barnet har annars ingen nytta av informationen som lämnas och kan inte heller ta ställning till den. Att informationen som barnet får ska anpassas till barnets ålder, mognad och hans eller hennes individuella förutsättningar är ett viktigt led i att förbättra dialogen mellan socialtjänsten och barnet.

För att förbättra dialogen ytterligare mellan socialtjänsten och barnet anser regeringen att det dessutom bör säkerställas att barnet i så hög utsträckning som möjligt har förstått den information som socialtjänsten lämnar. Det bör därför i den nya socialtjänstlagen anges att den som ger informationen så långt som möjligt försäkras om att barnet har förstått innehållet i och betydelsen av det som sagts eller som det på annat sätt lämnats information om.

Ibland kan det vara svårt för barnet att ta till sig den muntliga information som ges av socialtjänsten. I vissa fall, särskilt avseende lite äldre barn, kan det då vara lämpligt att erbjuda barnet att även få informationen skriftligen. Barnet får på detta sätt möjlighet att i efterhand gå tillbaka till informationen och påminna sig om innehållet. En del i att försäkra sig om att barnet förstått kan till exempel vara att ställa frågor om den information som har lämnats, dock med lyhördhet för att inte pressa barnet (jfr betänkandet En uppväxt fri från våld [SOU 2022:70 s. 944]).

Begränsningar i socialnämndens möjligheter att lämna information

I sammanhanget bör det även tilläggas att socialnämndens möjlighet att lämna information inte är obegränsad, vilket också SKR poängterar. Ett hinder mot att information lämnas kan vara att ett barns vårdnadshavare inte samtycker till att barnet har kontakt med socialnämnden och barnet inte själv förfogar över frågan om samtal. Detsamma gäller för barnets rätt att framföra sina åsikter. Så länge barnet inte uppnått tillräcklig mognad eller ålder är socialnämnden i praktiken förhindrad att informera och tala med barnet, om inte förutsättningar för samtal enligt nuvarande 11 kap. 10 § tredje stycket SoL är uppfyllda. Som framgår av avsnitt 25.7 anser regeringen att möjligheten att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke inte bör utvidgas.

Förslagen om barns rättigheter i den nya socialtjänstlagen stärker barnets möjligheter till delaktighet

Regeringen delar bl.a. *Barnrättsbyråns* och *Maskrosbarns* inställning att barns delaktighet är viktig. Barns delaktighet bör ses i kontexten av de samlade förslagen om ett stärkt barnrättsperspektiv i den nya socialtjänstlagen, inte minst förslaget om att hänsyn ska tas till barnets åsikter vid bedömningen av barnets bästa. Sammantaget anser regeringen att förslagen om barnets rättigheter i den nya socialtjänstlagen stärker barnets delaktighet.

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att barn som fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt socialtjänstlagen och att barn som är yngre får höras i domstol, om de inte kan antas ta skada av det, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanser: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Socialtjänsten har ett stort ansvar när det gäller att ge barn möjligheter att komma till tals. Principen om barnets rätt till delaktighet finns i artikel 12 i barnkonventionen och anger att ett barn ska beredas möjlighet att, antingen direkt eller genom företrädare, höras i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet. Enligt huvudregeln i svensk rätt är det barnets vårdnadshavare som företräder barnet i kontakt med myndigheter och domstolar till dess att barnet uppnår 18 års ålder. När barnet fyller 18 år får det processbehörighet och får då föra sin egen talan. Det finns dock undantag som innebär att även underåriga i vissa fall har processbehörighet. Av 11 kap. 10 § andra stycket SoL framgår att i mål och ärenden enligt socialtjänstlagen har ett barn som har fyllt 15 år rätt att föra sin egen talan. Ett barn som har fyllt 15 år är alltså processbehörigt i mål och ärenden enligt socialtjänstlagen. Regeringen konstaterar att rätten till självständighet och respekten för barnets vilja är viktig när det handlar om barnets beslutanderätt i frågor som rör dess person (prop. 1979/80:1 Del A s. 409). Barn som fyllt 15 år bör därför även fortsättningsvis ha rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt lagen. Bestämmelsen bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

Av 11 kap. 10 § andra stycket SoL framgår även att ett barn som är yngre än 15 år får höras i domstol om barnet inte kan antas ta skada av det. Regeringen konstaterar att domstolarna har ett ansvar att ge barn möjligheter att komma till tals. För yngre barn kan det dock, utifrån barnets bästa, ibland vara så att barnet kan ta skada av att höras i domstol. Barnet kan t.ex. försättas i svåra lojalitetskonflikter gentemot föräldrarna, känna ett stort obehag av att höras eller av annan anledning ta skada av att höras i domstol. Domstolarna ska således göra en bedömning i varje enskilt fall av om barnet kan antas ta skada av att höras i domstol (prop. 2012/13:10 s. 38). Även bestämmelsen om att barn som är yngre än 15 år får höras i domstol, under förutsättning att barnet inte kan antas ta skada av det, är alltså aktuellt och bör således föras över till den nya lagen.

8 Ansvar för uppgifter inom socialtjänsten

8.1 Kommunens yttersta ansvar

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att en kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser de behöver samt att kommunens ansvar inte inskränker det ansvar som andra huvudmän har, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt i frågan.

Några remissinstanser, bl.a. *Malmö*, *Linköpings* och *Surahammars kommuner* och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* önskar att utredningen hade tagit upp problematiken med det yttersta ansvaret och anser att socialtjänstens yttersta ansvar i förhållande till andra huvudmän behöver klarläggas. Även *Göteborgs kommun* framhåller att det vore önskvärt med en sådan genomgång av reglerna. SKR och *Vision* anser att konsekvenserna av kommunens yttersta ansvar i relation till andra aktörers ansvar behöver analyseras och ses över.

Skälen för regeringens förslag: I 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns regler om kommunens yttersta ansvar. Av bestämmelserna följer att varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Kommunens ansvar inskränker inte det ansvar som andra huvudmän har.

Kommunens yttersta ansvar för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver är en grundläggande princip i socialtjänstlagen. Det är också en viktig förutsättning för att den enskildas ekonomiska och personliga trygghet ska kunna garanteras av samhället och att människor inte faller mellan stolarna när de är i behov av samhällets hjälp och stöd. Enligt regeringen är dessa bestämmelser grundläggande i socialtjänstlagen och bestämmelserna bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen. För att förenkla den nya socialtjänstlagens terminologi används ordet insatser mer genomgående i lagen för det stöd och den hjälp som socialtjänsten ger enskilda (avsnitt 14.1). Stöd och hjälp bör därför ersättas av insatser i denna bestämmelse.

Utredningen har gjort bedömningen att det inte ingått i uppdraget att se över principen om det yttersta ansvaret. En sådan analys som bl.a. *Göteborgs kommun*, *SKR* och *Vision* efterfrågar har därför inte gjorts av utredningen. Regeringen konstaterar att principen om kommunens yttersta ansvar inte innebär att kommunen ska träda in i en annan huvudmans ställe. Kommunens huvuduppgift är att bistå med sådana hjälp- och stödsatser som inte är inom någon annan huvudmans ansvarsområde. Det yttersta ansvaret innebär dock att kommunen kan vara skyldig att vidta tillfälliga åtgärder i väntan på att ansvarig huvudman kan ge den enskilde

behövlig hjälp. Detsamma gäller när det är oklart vilken huvudman som har ansvaret i en viss situation (prop. 1979/80:1 Del A s. 144 och 524).

Prop. 2024/25:89

Det finns inte förutsättningar för regeringen att inom ramen för detta lagstiftningsarbete göra någon ytterligare analys av principen om kommunens yttersta ansvar eller föreslå ändringar i sak i den befintliga bestämmelsen.

8.2 Socialnämnden fullgör kommunens uppgifter

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att kommunfullmäktige bestämmer vilken eller vilka nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter inom socialtjänsten samt att med socialnämnd i socialtjänstlagen eller annan författning avses en sådan nämnd som fullgör uppgifter inom socialtjänsten, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinsatserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt i frågan. *Familjevårdens centralorganisation* tillstyrker förslaget. *Lysekils kommun* anser att förtydligandet när det gäller ansvarsfördelningen mellan kommunfullmäktige och socialnämnden är bra.

Skälen för regeringens förslag

Kommunfullmäktige bestämmer vilken eller vilka nämnder som ska fullgöra uppgifter inom socialtjänsten

Bestämmelser om ansvarsfördelningen mellan kommunfullmäktige och de kommunala nämnderna finns i den nuvarande socialtjänstlagen och i kommunallagen (2017:725), förkortad KL. Av socialtjänstlagen framgår att kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgörs av den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer (2 kap. 4 § första stycket SoL). Bestämmelsen innebär att kommunerna har frihet att utifrån sina egna behov och önskemål utforma en lämplig nämndorganisation på det sociala området. Av kommunallagen framgår vidare att kommunfullmäktige beslutar om nämndernas verksamhetsområden och inbördes förhållanden (6 kap. 2 § KL).

Den fria nämndorganisationen och förhållandet mellan kommunfullmäktige och nämnderna utgör grunden i den kommunala verksamheten. Även av den nya socialtjänstlagen bör det därför, enligt regeringens mening, framgå att kommunfullmäktige bestämmer vilken eller vilka nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Denna bestämmelse bör därför föras över oförändrad i sak.

Den nämnd som fullgör kommunens uppgifter inom socialtjänsten benämns i lagstiftningen socialnämnd. Det är dock fullt möjligt att den eller de nämnder som fullgör socialnämndens uppgifter ges en annan benämning i den enskilda kommunen. Regleringen i socialtjänstlagen omfattar även dessa nämnder genom bestämmelsen i 2 kap. 4 § andra stycket SoL, där det anges att vad som i socialtjänstlagen eller annan författning sägs om socialnämnd gäller den eller de nämnder som utses av

8.3 Ny upplysningsbestämmelse om avtalssamverkan enligt kommunallagen

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att kommunen får ingå avtal med ett privaträttsligt organ eller en fysisk person om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten samt att uppgifter som innefattar myndighetsutövning inte får lämnas över till en enskild, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Den nya lagen ska innehålla en upplysning om att bestämmelser om att en kommun får ingå avtal om att någon av dess uppgifter helt eller delvis ska utföras av en annan kommun eller en region (avtalssamverkan) finns i kommunallagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser är positiva till förslaget eller har inget att invända mot det, däribland *Upphandlingsmyndigheten* och *Linköpings kommun*.

Region Gävleborg saknar en beskrivning av vad som gäller för samverkan med övriga aktörer inom välfärdsområdet och inte endast mellan kommuner. Samverkan med region, privata utförare, civilsamhället i form av kyrkliga samfund, ideella organisationer, idrottsrörelsen med flera behöver enligt *Region Gävleborg* utvidgas och formaliseras. *Hörselskadades riksförbund*, *Nationell samverkan för psykisk hälsa* och *Unicef Sverige* saknar förslag om samverkan mellan kommun och region.

Skälen för regeringens förslag

Möjligheten att sluta avtal med privata utförare

En kommun får sluta avtal med någon annan om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. I kommunallagen finns en generell bestämmelse om möjligheten till avtal mellan kommuner. Av 2 kap. 5 § SoL framgår att en kommun även får sluta avtal med en enskild person om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får dock inte överlämnas.

Med en enskild person avses såväl fysisk som juridisk person (prop. 2017/18:151 s. 61). En betydande del av socialtjänstens uppgifter utförs i dag av en enskild fysisk eller juridisk person, ofta kallade privata utförare. Bestämmelsen är enligt regeringens mening viktig och relevant och bör i sak föras över till den nya lagen. Regeringen anser dock att bestämmelsens uttryck för privata utförare bör motsvara *Lagrådets* förslag till benämning av sådana utförare i de bestämmelser som definierar begreppen stödboende, hem för vård eller boende samt skyddat boende (avsnitt 13.1). Uttrycket "en enskild person" bör därför ersättas av "ett privaträttsligt organ eller en fysisk person".

Kommuner och regioner samverkar i dag i stor utsträckning inom både de frivilliga och obligatoriska områdena. Samverkansfrågor är enligt regeringen av stor betydelse för att få en väl fungerande socialtjänstverksamhet över hela landet, oavsett kommunens storlek eller geografiska läge. Relevanta områden för samverkan kan exempelvis vara den sociala barn- och ungdomsvården, där det krävs socionomexamen för myndighetsbeslut. I de fall en kommun inte har tillgång till behörig socionom kan samverkan säkerställa förutsättningar för att kunna fatta beslut.

I rapporten Kommunal avtalssamverkan II – Socialtjänst beskrivs där till att flera kommuner inte kommer upp i den mängd ärenden som krävs för att kunna ha en till två familjerättssekreterare anställda. Det kan även vara svårt att få tag i kvalificerad personal inom området (Sveriges Kommuner och Regioner, 2019). Även familjerätten bör därmed enligt regeringen kunna vara ett område där samverkan kan övervägas i syfte att underlätta, effektivisera och öka kvaliteten.

Regeringen konstaterar att det för socialtjänsten finns flera områden där samverkan mellan kommuner är högst relevant. Socialtjänstlagens bestämmelser om avtal har enligt utredningen tidigare gett upphov till viss osäkerhet. Framför allt har det varit otydligt hur bestämmelserna ska tillämpas vid avtalssamverkan mellan kommuner, särskilt i fråga om ärenden som omfattar myndighetsutövning. Sedan den 1 juli 2018 finns emellertid en generell rätt till avtalssamverkan mellan kommuner i 9 kap. 37 § KL. Enligt bestämmelsen får kommuner och regioner ingå avtal om att någon av deras uppgifter helt eller delvis ska utföras av en annan kommun eller en annan region (avtalssamverkan). I samma bestämmelse infördes en möjlighet för kommunerna att vid sådan avtalssamverkan också delegera beslutsfattande till en anställd i den andra kommunen.

I och med detta ändrades även lydelsen av 2 kap. 5 § SoL till att ange att utöver avtalssamverkan enligt 9 kap. 37 § KL får en kommun sluta avtal med en enskild person om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får dock inte överlämnas.

Förutsättningarna för samverkan och samarbete mellan kommuner har därmed både tydliggjorts och stärkts för socialtjänsten. Bestämmelserna om avtalssamverkan är placerade i kommunallagen samtidigt som förutsättningarna för att sluta avtal med privata utförare regleras i socialtjänstlagen. Då avtalssamverkan mellan kommuner är av så stor betydelse för socialtjänsten anser regeringen att den möjligheten bör framgå tydligare i den nya socialtjänstlagen. Regeringen föreslår därför att den nya lagen ska innehålla en upplysning om att det i kommunallagen finns bestämmelser om avtalssamverkan, dvs. att en kommun får ingå avtal om att någon av dess uppgifter helt eller delvis ska utföras av en annan kommun eller en region.

Region Gävleborg efterfrågar en beskrivning av samverkan mellan övriga aktörer inom välfärdsområdet. *Hörselskadades riksförbund*, *Nationell samverkan för psykisk hälsa* och *Unicef Sverige* saknar förslag om samverkan mellan kommun och region. Att kommuner, regioner och andra huvudmän ska samverka framgår av lagen redan i dag. Vidare

föreslår regeringen att kommunens skyldighet att samverka med regionen samt med andra relevanta samhällsorgan och organisationer ska utvidgas till att gälla planeringen av insatser inom hela socialtjänsten (avsnitt 11.1). Det finns även bestämmelser i den nu gällande socialtjänstlagen om samverkan med regionen i fråga om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet, personer med funktionsnedsättning och personer med ett skadligt bruk eller beroende (5 kap. 1 d, 8 a och 9 §§ SoL). I lagen finns även bestämmelser om samverkan med regionen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser (2 kap. 6 § SoL). Samverkan ska även ske med andra samhällsorgan, organisationer och andra föreningar vid utformningen av insatser (3 kap. 5 § SoL) och med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs i frågor om att motverka att barn far illa (5 kap. 1 a § SoL). Samtliga dessa bestämmelser föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 11.2, 11.3, 14.3 och 23.6). Enligt regeringens mening behöver huvudmännen därutöver gemensamt utveckla arbetssätt för att åstadkomma en välfungerande samverkan. Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att det inte bör lösas genom lagstiftning på vilket sätt formerna för samverkan ska utvecklas och hur det gemensamma arbetet ska se ut.

8.4 En kommun som inte tillhör någon region

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att det som sägs i socialtjänstlagen om regioner också ska tillämpas på en kommun som inte tillhör någon region ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 16 kap. 8 § SoL finns en bestämmelse om att det som i lagen sägs om regioner också ska tillämpas på en kommun som inte tillhör någon region. I dagsläget tillhör inte Gotlands kommun någon region. Gotland är en kommun med regionuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region. Eftersom Gotlands kommun inte tillhör någon region men utför regionuppgifter anser regeringen att bestämmelsen ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

9.1 Krav på god kvalitet i verksamheten

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om god kvalitet inom socialtjänsten ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Även nuvarande bestämmelse om att var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och vid Statens institutionsstyrelse ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet ska föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas en särskild bestämmelse om att enskilda ska bemötas på ett respektfullt sätt.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att ett krav på respektfullt bemötande ska införas i den nya socialtjänstlagen. Utredningen föreslår även en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller är positiva till förslaget om god kvalitet, däribland *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset, Göteborgs, Karlstads, Södertälje och Östersunds kommuner, Brottsofferjouren Sverige, Föreningen Vårdnad boende umgänge, Maskrosbarn, Rädda barnen, Unicef Sverige och Unizon.*

Maskrosbarn anser att omformuleringen av kravet på god kvalitet från insatser till att omfatta verksamhet inom socialtjänsten är av stor vikt för det framtida arbetet och framhåller att barns rätt till delaktighet behöver stärkas för att kravet på god kvalitet ska kunna efterlevas. Unicef Sverige anser att det finns behov av att definiera vad som avses med god kvalitet och för vem. Föreningen Vårdnad boende och umgänge anser att kvalitetskriterier och metoder för att både mäta, utvärdera och följa upp kvaliteten och olika insatser behöver utvecklas samt att det systematiska kvalitetsarbetet behöver vara ständigt pågående.

Norrköpings kommun anser att det är bra att vidga bestämmelsen om god kvalitet och förtydliga att både verksamheten i sin helhet och insatserna ska vara av god kvalitet. Kommunen anser vidare att det av lagtexten tydligt bör framgå vad som i detta sammanhang avses med begreppet verksamhet. *Upphandlingsmyndigheten* framhåller vikten av uppföljning av upphandlade avtal och att det är av avgörande betydelse att hänsyn tas till användarnas åsikter. Det medverkar till att bidra till en social hållbarhet.

När det gäller förslaget om ett respektfullt bemötande är en majoritet av remissinstanserna positiva till förslaget, däribland *Brå, Malmö universitet, Stiftelsen Allmänna barnhuset, Uppsala universitet, Göteborgs och Karlstads kommuner, Maskrosbarn, Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter, Rädda barnen och SPF Seniorerna.* Flera remissinstanser framhåller även att bemötande är en av de viktigaste faktorerna för god kvalitet i socialtjänsten.

Riksföreningen för socialt ansvarig samordnare instämmer i att ett gott bemötande är av yttersta vikt men framhåller samtidigt att den viljeyttringen och inriktningen för socialtjänstens arbete redan tydligt framgår av portalparagrafen samt av förslagen om en lätt tillgänglig socialtjänst, att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv och kvalitet inom socialtjänsten. *Linköpings kommun* ställer sig frågande till förslaget. Liknande skrivningar finns inte inom exempelvis hälso- och sjukvården eller skolan. Kommunens uppfattning är att bemötande ingår som en del av kvalitetsarbetet och kan säkerställas genom systematiska uppföljningar och förbättringar för att uppnå de grundläggande intentionerna i socialtjänstlagen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Verksamhet inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet

Av 3 kap. 3 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, följer att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Avsikten med bestämmelsen är att garantera kvalitet i den verksamhet som bedrivs och de insatser som ges. Kravet på god kvalitet gäller för såväl myndighetsutövning som övriga insatser och både i offentlig och privat verksamhet inom socialtjänsten (prop. 1996/97:124 s. 51 och 176). För att fortsatt garantera kvaliteten inom socialtjänsten bör kravet på god kvalitet enligt regeringen gälla även enligt den nya socialtjänstlagen.

I avsnitt 14.1 föreslår regeringen att ordet insatser i den nya lagen ska vara en övergripande benämning som tar sikte på de insatser som socialnämnden ska erbjuda i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det. Regeringen föreslår att begreppet insatser ska användas genomgående i den nya lagen med denna betydelse. Begreppet insatser kommer därmed att få en mer begränsad innebörd jämfört med dess innebörd i den nuvarande bestämmelsen. För att bibehålla bestämmelsens tillämpningsområde bör därför insatser i det här sammanhanget ändras till verksamhet. Med verksamhet avses alla åtgärder och aktiviteter som socialnämnden genomför, däribland insatser. Till skillnad från vad *Norrköpings kommun* anger bedömer regeringen att det inte behöver anges i lagtexten vad som avses med verksamhet.

Vad är god kvalitet?

Vad som kan anses vara god kvalitet inom socialtjänstens olika verksamhetsområden är svårt att precisera. Kvalitet är ett svårfångat begrepp och vad som är god kvalitet låter sig inte fastställas på ett entydigt och objektivt sätt. För detta krävs ett utvecklingsarbete av såväl kvalitetskriterier som metoder för att mäta kvaliteten (prop. 1996/97:124 s. 51, 52 och 176). Arbetet med att säkerställa en god kvalitet är centralt för socialtjänstens verksamhet. För att god kvalitet ska kunna uppnås måste verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas, följas upp och säkras.

Kvalitet kan inte enbart ses ur den enskildes perspektiv utan bör även bedömas ur ett personal-, lednings- och medborgarperspektiv. Som exempel på faktorer som är av stor betydelse för att en verksamhet ska vara av god kvalitet nämns rättssäkerhet, den enskildes medinflytande, lätt tillgänglig vård och service, ett genomtänkt arbetssätt, fungerande

arbetsledning och lämplig sammansättning av ett arbetslag. Att socialtjänsten använder sig av ett genomtänkt arbetssätt är en del av kvaliteten, vilket understryker behovet av uppföljning och utvärdering av olika insatser (prop. 1996/97:124 s. 52). Som *Upphandlingsmyndigheten* framhåller är det av vikt att även följa upp upphandlade avtal för att säkerställa god kvalitet i verksamheten. Genom analys av befintliga avtal, vad som har fungerat bra respektive mindre bra, kan lärdomar hämtas till framtida avtal.

En väsentlig del av de insatser som utförs inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg syftar till att stödja en förändring av den enskildes livssituation. Kärnan i det sociala arbetet är själva klientarbetet och det som sker i mötet mellan socialarbetaren och klienten. Av stor betydelse för kvaliteten blir då bl.a. en förtroendefull samverkan och respekt för den enskildes integritet. Sammantaget blir en kontinuerlig uppföljning och utvärdering av verksamheterna mycket angelägen (prop. 1996/97:124 s. 52 och 53).

Inom äldreomsorgen innebär god kvalitet bl.a. att vid behovsbedömningen och i det dagliga arbetet uppmärksamma behov av sådana insatser som kan underlätta den dagliga livsföringen (prop. 1996/97:124 s. 53). En viktig förutsättning för att uppnå god kvalitet är tillgång till personal med lämplig utbildning och kompetens. Personalen behöver ha god kännedom om personens vanor samt omsorgs- och vårdbehov. God kvalitet innebär också att den äldre personen t.ex. får näringsriktiga måltider som kan intas i lugn och ro (prop. 2009/10:116 s. 29). Men det innebär också god samverkan med hälso- och sjukvården så att vården och omsorgen om äldre personer i livets slutskede får tillgång till god symtomlindring och möjlighet att påverka var hon eller han ska tillbringa sin sista tid. Kvaliteten kan också stärkas av en god personalkontinuitet som kan bidra till tillit och trygghet för den äldre.

Försöken att definiera vad som är god kvalitet inom socialtjänsten leder enligt tidigare förarbeten till slutsatsen att kvalitetsutveckling bör fokuseras på alla delar av verksamheten. Det gäller såväl organisationsstrukturen och arbetsprocessen som det resultat man uppnår (prop. 1996/97:124 s. 51, 52 och 176). Den precisering av kvalitet som *Unicef Sverige* efterfrågar låter sig således inte göras på ett entydigt sätt för socialtjänstens olika verksamhetsområden. Precis som *Föreningen Vårdnad boende umgänge* framhåller så måste kvalitetsarbetet vara ständigt pågående. Siktet bör vara inställt på ständiga förbättringar i verksamheten.

Respektfullt bemötande är en förutsättning för god kvalitet

Hur socialtjänsten bemöter enskilda har avgörande betydelse för socialtjänstens kvalitet och för den enskildes upplevelse av den. Utan ett bra bemötande vill och vågar inte människor söka stöd och hjälp vid behov. Socialtjänsten riskerar också att inte få ta del av den enskildes erfarenheter och önskemål om inte han eller hon uppfattar att bemötandet är respektfullt. Flera av remissinstanserna, däribland *Brå*, *Uppsala universitet*, flera kommuner samt brukar- och barnrättsorganisationer, framhåller också att bemötandet är en av de viktigaste faktorerna för god kvalitet i socialtjänsten. Regeringen delar den bedömningen.

Grundläggande för en socialtjänst av god kvalitet är att den enskilde upplever att socialtjänsten lyssnar, svarar på frågor och tar den enskilde på allvar. Den enskilde kan vara i kris eller uttrycka starka känslor som socialtjänsten behöver kunna hantera inom ramen för ett respektfullt bemötande. I en verksamhet av god kvalitet ingår det naturligtvis även att den enskilde inte diskrimineras eller kränks på annat sätt samt att personalen inte agerar i strid med kraven på god förvaltning eller rättssäkerhet. Personalen behöver också vara medveten om och respektera den enskildes individuella förutsättningar vid kontakter och möten med socialtjänsten.

För att markera kopplingen mellan bemötande och god kvalitet har utredningen föreslagit att det ska införas en bestämmelse om att enskilda ska bemötas på ett respektfullt sätt utifrån sina förutsättningar och behov. Regeringen bedömer emellertid, liksom *Linköpings kommun* och *Riksföreningen för socialt ansvarig samordnare*, att krav på ett respektfullt bemötande följer av kravet på god kvalitet. Det går inte att nå upp till lagens krav på god kvalitet om inte enskilda bemöts på ett respektfullt sätt utifrån sina förutsättningar och behov. Enligt regeringens mening behöver därför inte krav på respektfullt bemötande regleras särskilt i den nya socialtjänstlagen.

Den som utför uppgifter inom socialtjänsten har ett ansvar för kvaliteten

Av 14 kap. 2 § SoL framgår att var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och vid Statens institutionsstyrelse ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som ges är av god kvalitet. Bestämmelsen är en del av den s.k. lex Sarah-bestämmelsen som innebär ett antal skyldigheter för personal och verksamhet inom socialtjänsten att förebygga, avhjälpa och undanröja missförhållanden. Syftet med bestämmelsen är att bidra till att den enskilde får insatser av god kvalitet och att skydda den enskilde från missförhållanden (prop. 2009/10:131 s. 25, jfr även prop. 1997/98:113 s. 85 och 86). Personalens medverkan är enligt regeringens mening avgörande för att socialtjänsten ska kunna erbjuda insatser av god kvalitet. Bestämmelsen bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen. Som *Lagrådet* konstaterar har denna bestämmelse en delvis annan adressat än bestämmelsen om att personalen ska ha lämplig utbildning och erfarenhet, som i lagrådsremissen är placerad i samma paragraf. Lagrådet förordar mot bakgrund av detta att bestämmelsen i stället placeras tillsammans med lagens övergripande bestämmelse om god kvalitet. Regeringen instämmer i detta.

Lagrådet tar vidare upp frågan om vad som avses med ”personal”. Regeringen konstaterar att bestämmelsen är avsedd att ha samma omfattning som i 14 kap. 2 § SoL. För att tydliggöra detta anser regeringen att bestämmelsen, så som Lagrådet föreslår, bör utformas så att den, liksom hittills, riktar sig till ”var och en” som fullgör uppgifter inom socialtjänsten. Med den som fullgör uppgifter avses den som är yrkesverksam inom den verksamhet som omfattas av bestämmelsen, dvs. den som får ersättning utöver ren kostnadstäckning för sina insatser. Frivilligarbetare faller utanför bestämmelsens tillämpningsområde. Utanför tillämpningsområdet faller även den som endast tillfälligt utför uppgifter om dessa uppgifter inte tillhör områdets kärnverksamhet

(prop. 2009/10:131 s. 50). Med uppgifter inom socialtjänsten avses, som framgår av avsnitt 5.3, sådan verksamhet som bedrivs med stöd av socialtjänstlagen, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall eller lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende. Samma sak gäller, med vissa undantag, för sådan verksamhet som enligt lag eller förordning ska bedrivas av socialnämnden eller av Statens institutionsstyrelse.

9.2 Krav på vetenskap och beprövad erfarenhet

Regeringens förslag: Verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller är positiva till förslaget, däribland *Malmö universitet*, *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Socialstyrelsen*, *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)*, *Botkyrka kommun*, *Akademikerförbundet SSR*, *Barnens rätt i samhället*, *Föreningen Sveriges socialchefer*, *Rädda barnen*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Sveriges kvinnolobby*, *Vision* och *Vårdförbundet*.

Socialstyrelsen anser att förslaget kan stärka den fortsatta utvecklingen mot en kunskapsbaserad socialtjänst. Det är enligt SBU ett stort och synnerligen nödvändigt steg att införa ett lagstöd för användande av forskning inom praktiken för att nå en kunskapsbaserad socialtjänst. Förslaget är enligt *Brottsförebyggande rådet* mycket viktigt både från ett individperspektiv och ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Förvaltningsrätten i Umeå invänder inte mot syftet med förslaget men efterfrågar ett förtydligande av hur vetenskap och beprövad erfarenhet förhåller sig till övriga omständigheter vid val av insats, t.ex. den önskade insatsens lämplighet, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål. En liknande synpunkt framförs av *Kungsbacka kommun* som även efterfrågar förtydligande i fråga om socialnämndernas handlingsutrymme.

Några remissinstanser, däribland *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Norrköpings kommun*, anser att det krävs ytterligare forskning för att säkerställa att metoder och arbetssätt överensstämmer med vetenskap och beprövad erfarenhet. *Statens institutionsstyrelse (SiS)* ställer sig bakom förslaget men vill framhålla att det finns vissa svårigheter att fullt ut leva upp till kravet på vetenskap och beprövad erfarenhet eftersom flertalet insatser saknas evidens. SiS delar därför utredningens bedömning att bestämmelsen inte bör utgöra hinder mot att socialtjänsten bedriver verksamhet även om det inom ett visst område inte finns vetenskapliga studier eller beprövad erfarenhet. *Uppsala kommun* anser att förslaget om vetenskap och beprövad erfarenhet är en viktig del av utredningens förslag, men befarar att det ännu inte finns tillräcklig forskning eller kvalitetssäkrad kunskap att tillgå för att fullt ut svara upp mot kravet. *Rädda barnen* framhåller att det finns brister i fråga om nationell samsyn och stöd när det gäller vetenskap och beprövad

erfarenhet kopplat till flera insatser inom socialtjänsten. Det behövs enligt Rädda barnen ett ökat nationellt kunskapsstöd. Vikten av en fungerande kunskapsstyrning och kunskaps-spridning framhålls av flertalet remissinstanser.

Akademikerförbundet SSR och Vision anser att den nuvarande beslutsordningen och professionens roll behöver ses över.

Skälen för regeringens förslag

Utvecklingen av en kunskapsbaserad socialtjänst behöver stärkas

I 3 kap. 3 § SoL anges tre typer av kvalitetskrav för socialtjänstens verksamhet: insatsernas kvalitet, personalens utbildning och erfarenhet samt att kvaliteten systematiskt och fortlöpande säkras. Däremot ställs inget uttryckligt krav på att verksamheten ska baseras på kunskap. Socialtjänstens verksamhet innebär ofta ett ingripande i andra personers liv och det bör ske utifrån bästa tillgängliga kunskap. Det är därför av största vikt att tillämpa de arbetssätt och insatser som enligt vetenskapen har positiva effekter, framför dem som enbart grundar sig på ett antagande om att de är bra. Verksamheter som utgår från bästa möjliga kunskap kan sannolikt leverera vård och omsorg med bättre resultat, som är säkrare och mer kostnadseffektiv än verksamheter som inte utgår från bästa tillgängliga kunskap. Insatser som är tveksamma eller skadliga kan också utmönstras.

Utvecklingen mot en mer kunskapsbaserad socialtjänst har gått framåt de senaste decennierna, men att införa en kunskapsbaserad socialtjänst är ett långsiktigt utvecklingsarbete. Det är också ett arbete som behöver göras löpande. Socialtjänsten har, liksom andra verksamheter, ett kontinuerligt behov av ny kunskap.

Framtida utmaningar, inte minst den demografiska utvecklingen med en allt äldre befolkning, ställer enligt regeringens mening krav på socialtjänsten att anpassa verksamheten efter nya förhållanden. Genom att kunskap systematiskt används och utvecklas skapas bättre förutsättningar för socialtjänsten att möta framtida utmaningar och samtidigt bedriva en verksamhet av god kvalitet. Utredningen beskriver att det i dialoger med förtroendevalda, SKR, andra intresseorganisationer, professioner och forskare har kommit fram att statliga stimulansmedel och specialdestinerade statsbidrag inte anses tillräckliga som verktyg för att stödja det målmedvetna och långsiktiga utvecklingsarbete som krävs för att utveckla en kunskapsbaserad socialtjänst. I stället efterfrågas en tydligare lagstiftning. Regeringen delar uppfattningen att den kunskapsbaserade socialtjänsten behöver stärkas och att ett lagkrav bör införas. Även remissinstanserna ger ett starkt stöd för en reglering i lag. Enligt *Socialstyrelsen* kan ett lagkrav bidra till att stärka utvecklingen mot en kunskapsbaserad socialtjänst. *SBU* menar att det vore ett stort steg framåt för att nå en kunskapsbaserad socialtjänst.

Verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet

Regeringen anser att socialtjänsten bör bygga sin verksamhet på bästa tillgängliga kunskap. Det kan bidra till utveckling av verksamheten som

sådan, till en god kvalitet i verksamheten, till ökad kunskap om vetenskaplig metod och tillämpning samt skapa incitament för framtagande av ny kunskap. Ett sådant krav kan även motiveras av att enskilda ska få mer jämlika möjligheter att ta del av en kunskapsbaserad socialtjänst, oavsett var i landet de bor.

Ett sätt att beskriva krav på en kunskapsbaserad verksamhet är att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Vetenskap och beprövad erfarenhet är ett etablerat begrepp som återfinns i hälso- och sjukvårdslagstiftningen och skollagen (2010:800). Det används även i förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen och förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst. Med vetenskap avses vetenskaplig kunskap som tagits fram med olika forskningsmetoder. Med beprövad erfarenhet avses kunskap som vuxit fram i verksamheten genom att kunskaper från profession och brukare har synliggjorts, värderats och systematiserats genom uppföljning, dokumentation, kritisk granskning och spridning. Beprövad erfarenhet förutsätter att verksamheterna arbetar med systematisk uppföljning. Regeringen anser därför att det i socialtjänstlagen bör införas ett krav på att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Finns det tillräcklig forskning och annan kunskap att tillgå för att kunna uppfylla ett krav på vetenskap och beprövad erfarenhet?

Några remissinstanser, däribland *Barnafrid, Länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Norrköpings kommun*, anser att det krävs ytterligare forskning för att säkerställa att metoder och arbetssätt överensstämmer med vetenskap och beprövad erfarenhet. *Uppsala kommun* tar upp frågan om det finns tillräckligt med forskning och annan kvalitetssäkrad kunskap att tillgå för att kunna svara upp mot den föreslagna bestämmelsen. Utredningen konstaterar att forskningen inom vissa områden är begränsad men att det har skett en kunskapsstillväxt inom socialtjänsten och att det i dag finns vetenskapligt stöd för vissa insatser. *Lunds universitet* pekar också på att det sociala arbetets forskningsanknytning har stärkts påtagligt de senaste decennierna. De socionomer som kommer ut på arbetsmarknaden har en god vetenskaplig grund och omfattande forskning sker i dag vid landets lärosäten, ofta i nära samarbete med den lokala socialtjänsten i olika kommuner.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning att tillgången till olika typer av nationella kunskapsstöd är god. Detsamma gäller forskning om generella metoder såsom bemötande och samtalsmetodik. En svaghet är dock den officiella statistiken som enligt utredningen ger mycket begränsade möjligheter till kunskapsutveckling. För att stärka och utveckla den nationella statistiken inom socialtjänsten har en utredare haft i uppdrag att ta fram förslag på en ny reglering av socialtjänstdataregister (S2023/02135). Utredningen lämnade förslag till en ny lag om socialtjänstdataregister i promemorian *Bättre förutsättningar för att utveckla en kunskapsbaserad socialtjänst* (Ds 2024:13). Promemorian har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Hur god tillgången är på vetenskap och beprövad erfarenhet kommer att variera över tid. Etablerad kunskap kan komma att omprövas, ny kunskap utvecklas och nya forskningsbehov uppstå. Sammantaget bedömer regeringen, i likhet med utredningen, att tillgången på vetenskap och beprövad erfarenhet är tillräcklig för att kommunerna ska kunna leva upp till de krav som ställs i den nya bestämmelsen. Bestämmelsen skapar dessutom, såsom också *Örebro kommun* och *Verdandi* framhåller, incitament för utveckling av mer beprövad erfarenhet och vetenskaplig kunskap.

Att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet innebär att verksamheten ska vara förenlig med tillgänglig vetenskap och beprövad erfarenhet. Kunskap från vetenskapliga studier ska vara en utgångspunkt när socialtjänsten planerar, genomför och utvärderar sin verksamhet. Kunskap från relevanta forskningsresultat ska med andra ord ligga till grund för arbetet både när det gäller innehållet i och formen för verksamheten. Detta förutsätter att en sammanvägning görs av olika vetenskapliga studier samt beprövad erfarenhet. Om det inom ett visst område saknas vetenskapliga studier eller beprövad erfarenhet, eller om underlaget är begränsat, finns det, såsom utredningen och bl.a. *SiS* framhåller, inte något hinder mot att socialtjänsten ändå bedriver verksamhet inom det området.

Personalens förutsättningar att arbeta i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet

Inom socialtjänstens verksamhet arbetar flertalet yrkesgrupper med mycket varierande utbildningsinriktning och utbildningsnivå. Dessa yrkesgrupper har därför olika förutsättningar att arbeta i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Det kommer att ställa krav på verksamheterna att beakta personalens förutsättningar inom detta område i bl.a. planering, uppföljning och utvärdering av verksamheten.

Akademikerförbundet SSR och *Vision* framhåller i detta sammanhang behovet av att se över rollfördelningen mellan professionen och de förtroendevalda inom socialtjänsten. De anser att i en verksamhet i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet måste professionen ha större mandat att göra bedömningar och fatta beslut i individärenden. Frågan om socialtjänstens organisation och rollfördelningen mellan profession och förtroendevalda i en alltmer kunskapsbaserad socialtjänst är enligt regeringen viktig, men också komplex. En eventuell förändring kräver en ordentlig genomlysning av för- och nackdelar med nuvarande rollfördelning. Det är emellertid inte en förutsättning för att ett krav på vetenskap och beprövad erfarenhet ska kunna införas i socialtjänsten.

Vetenskap och beprövad erfarenhet är inte alltid avgörande

I förarbetena till 2001 års socialtjänstlag betonar regeringen att vid bedömningen av vilken insats som kan komma i fråga måste en sammanvägning göras av olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål. Det kan inte finnas en obegränsad frihet för den enskilde att välja sociala tjänster

oberoende av kostnad (prop. 2000/01:80 s. 91). Med regeringens förslag ska även vetenskap och beprövad erfarenhet vägas in i bedömningen av lämplig insats. *Förvaltningsrätten i Umeå och Kungsbacka kommun* efterfrågar ett klagörande av hur sammanvägningen ska förhålla sig till kravet på vetenskap och beprövad erfarenhet. Regeringen konstaterar att hur de olika delarna ska vägas samman inte kan beskrivas på ett entydigt sätt. Att arbeta kunskapsbaserat innebär en medveten och systematisk användning av flera kunskapskällor för val av insatser: den bästa tillgängliga kunskapen, den enskildes erfarenheter och önskemål, den enskildes situation och kontextuella omständigheter samt den professionelles expertis. Hur information från olika kunskapskällor vägs samman påverkas också av det nationella och lokala sammanhanget, exempelvis vilken lagstiftning som finns på området, riktlinjer och sammanställd lokal kunskap (Att arbeta evidensbaserat, Socialstyrelsen, 2020). Enligt regeringen måste socialnämnden också ha rätt att göra en rimlig avvägning mellan målet man vill uppnå och olika insatserns förväntade effekt och kostnader. Socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, samtidigt som biståndsprövningen även fortsättningsvis sätter vissa gränser för vilka insatser som kan ges. Det är viktigt att socialtjänsten är öppen med vilken kunskap som finns, vilken sammanvägning som görs och att arbetet kontinuerligt följs upp.

Vidare behöver, enligt regeringens mening, hänsyn kunna tas till att utvecklingsarbetet för att åstadkomma en kunskapsbaserad socialtjänst kommer att ta olika lång tid i olika kommuner. Kommunerna har olika utgångslägen och förutsättningar, såsom kommunstorlek, geografiskt läge, befolkningsammansättning och andra faktorer som påverkar. Viss hänsyn måste kunna tas till lokala förutsättningar när det t.ex. gäller bredden i det utbud av insatser som erbjuds.

Vetenskap och beprövad erfarenhet kan skifta med insatsens karaktär

Kravet på vetenskap och beprövad erfarenhet utgör inte något hinder mot att tillhandahålla insatser av socialpolitisk karaktär, t.ex. försörjningsstöd, även om dessa inte har sin grund i vetenskap och beprövad erfarenhet. Däremot ska enligt regeringens mening hänsyn tas till vetenskap och beprövad erfarenhet vid utformningen av sådana insatser.

Vid val av lagreglerade insatser ligger fokus på rättstillämpning samt på kunskaper om vilka behov insatsen kan tillgodose, i vilka situationer insatsen är lämplig samt kunskaper om hur insatsen bäst bör utföras och vilka risker som eventuellt kan finnas. Vad gäller övriga insatser, som inte specifikt anges i socialtjänstlagen, behöver även insatserna som sådana värderas utifrån deras stöd i vetenskap och beprövad erfarenhet. När insatser ges utan behovsprövning innebär det enligt regeringen att socialtjänsten vid val av insatser och eventuella villkor för att kunna ta del av dessa, måste beakta vetenskap och beprövad erfarenhet. Genom att redovisa skälen till valet av en viss insats klagörs vilka omständigheter som det har tagits hänsyn till i det enskilda fallet.

Även övriga delar av socialtjänstens verksamhet ska värderas på ett liknande sätt. I de fall där lagen sätter ramar för hur utredningen ska bedrivas, måste socialtjänsten enligt regeringen exempelvis bedöma om det utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet finns skäl att använda

9.3 Kvaliteten ska utvecklas, säkras och följas upp

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Socialnämnden ska därutöver fortlöpande följa upp kvaliteten i verksamheten.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget, däribland *Brottsförebyggande rådet*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Folkhälsomyndigheten*, *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Socialstyrelsen*, *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering*, *Stockholm universitet*, *Göteborgsregionens kommunalförbund*, *Örebro kommun*, *Rädda barnen*, *Sveriges kvinnolobby* och *Vårdföretagarna*.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys anser att det finns ett symbolvärde i att socialtjänstlagen innehåller ett uttryckligt krav på uppföljning. Stockholms universitet efterfrågar mer klagörande resonemang om vad som ska följas upp.

Malmö universitet anser att förslaget innebär ett förtydligande och även en förenkling av lagstiftarens intentioner, men ställer sig samtidigt frågande till att uppföljning regleras och om större användning av uppföljning på lokal nivå åstadkoms genom lagstiftning. Även *Barnafrid* framhåller att åtgärder också kan behöva sökas utanför lagstiftningen.

Ekobrottsmyndigheten anser att det av lagen även bör framgå att kravet på uppföljning bl.a. ska syfta till att undvika och upptäcka felaktiga utbetalningar, samt att det i den fortsatta beredningen bör övervägas att införa bestämmelser enligt vilka kommunerna ges ett tydligt uppdrag att utföra kontroller för att förebygga och upptäcka olika typer av välfärdsbrottslighet.

Skälen för regeringens förslag

Verksamhetens kvalitet ska fortsättningsvis utvecklas och säkras

I 3 kap. 3 § tredje stycket SoL anges att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras. Ett sådant arbete är enligt regeringens mening en förutsättning för att socialtjänstens verksamhet ska kunna uppnå och upprätthålla god kvalitet. Bestämmelserna i den nuvarande socialtjänstlagen om att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras bör därför föras över till den nya lagen.

God kvalitet förutsätter uppföljning

Att socialtjänsten följer upp sin verksamhet är enligt regeringen en förutsättning för att kunna säkerställa att den är av god kvalitet. Innebörden

av bestämmelsen i 3 kap. 3 § tredje stycket SoL om att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras, är att en uppföljning och utvärdering av verksamhetens kvalitet och resultat ska göras av socialnämnden (prop. 1997/98:113 s. 119). Vidare följer det av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete att den som bedriver socialtjänst, med stöd av ett ledningssystem, bl.a. ska kontrollera, följa upp och utvärdera verksamheten. Uppföljning är också enligt regeringens mening en förutsättning för att få underlag till kunskaps- och verksamhetsutveckling. Den syftar även till att upptäcka och undvika felaktiga utbetalningar, vare sig det rör en enskild person som ansökt om bistånd eller någon som anlitas för att utföra insatser på uppdrag av socialnämnden.

Socialtjänstens krav på uppföljning ska framgå av socialtjänstlagen

Behovet av övergripande uppföljning kommer inte till uttryck i den nuvarande socialtjänstlagen. En reglering har tidigare inte ansetts nödvändig eftersom uppföljning ingår som ett självklart led bland andra i arbetet att säkra kvaliteten i verksamheten (prop. 2012/13:10 s. 92). Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) tillsyn visar emellertid att det finns brister i uppföljningen och att det finns starka indikationer på att kvalitetsarbetet inte fungerar tillfredställande inom socialtjänsten (Vad har IVO sett? 2018 – iakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret 2018, IVO 2019 samt Vad har IVO sett 2023? – iakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret 2023, IVO 2024). I utredningen finns uppgifter hämtade från Socialstyrelsens öppna jämförelser i juli 2020, där uppgifter från olika kommuner sammanställts. Uppgifterna från Socialstyrelsen talar för att uppföljning inte används för att utveckla och förbättra verksamheten i särskilt stor utsträckning. Trots att uppföljning är en förutsättning för att socialtjänsten ska kunna säkerställa en verksamhet av god kvalitet visar utredningen således på att socialtjänstens uppföljning inte fungerar tillräckligt bra.

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker att kravet på uppföljning skrivs ut i den nya lagen. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* framhåller att det finns ett viktigt symbolvärde i att socialtjänstlagen innehåller ett uttryckligt krav på uppföljning. Samtidigt ifrågasätter *Barnafrid* och *Malmö universitet* om bestämmelsen kommer leda till ökad uppföljning och framhåller att det kan finnas behov av åtgärder utöver lagstiftning. Regeringen delar bedömningen att en reglering i lag inte ensam kan utveckla socialtjänstens arbete med uppföljning. Socialstyrelsen har som kunskapsmyndighet på socialtjänstens område utvecklat flera stödmaterial, verktyg och webbutbildningar för att stödja socialtjänstens arbete med systematisk uppföljning. Sådant stödmaterial kan bidra med klagörande resonemang om vad som bör följas upp i olika verksamheter, så som *Stockholms universitet* efterfrågar.

I syfte att tydliggöra vikten av uppföljning och skapa bättre förutsättningar för god kvalitet inom socialtjänsten, anser regeringen att bestämmelsen om att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras bör kompletteras med att kvaliteten

även fortlöpande ska följas upp. Det markerar vikten av att uppföljning görs.

Ekobrottsmyndigheten anser att det även bör framgå av lagen att uppföljningen bl.a. syftar till att undvika och upptäcka felaktiga utbetalningar. Regeringen delar Ekobrottsmyndighetens bedömning att en viktig aspekt av socialtjänstens uppföljning är att undvika och upptäcka felaktiga utbetalningar och välfärdsbrottslighet. Uppföljningen har även andra viktiga syften som t.ex. att följa upp om den enskilde har fått den insats som beslutats, resultatet av insatserna och om verksamheten når uppställda mål. Uppföljningen syftar även till att ge underlag till kvalitets- och verksamhetsutveckling, till övergripande beslut om resurser och utbud av insatser samt till socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen. Enligt regeringens mening bör socialtjänstlagens karaktär av ramlag bibehållas så långt som möjligt. Specifika syften med uppföljningen bör därför enligt regeringens mening inte uttryckligen anges i socialtjänstlagen.

Det kan slutligen nämnas att när skötseln av en kommunal angelägenhet genom avtal har lämnats över till en privat utförare ska kommunen kontrollera och följa upp verksamheten enligt 10 kap. 8 § kommunallagen (2017:725).

9.4 Personalen ska ha lämplig utbildning och erfarenhet

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att det ska finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet för utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte över förslaget. *Botkyrka kommun*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset* och *Brottsofferjouren Sverige* tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Det ska finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet

Av 3 kap. 3 § andra stycket SoL framgår att det inom socialtjänsten ska finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Bestämmelsen syftar till att framhålla hur viktigt det är att upprätthålla en hög kompetens och att välja personer med lämplig bakgrund och personlighet för yrken inom socialtjänsten. Detta är av central betydelse för socialtjänstens möjligheter att erbjuda insatser av god kvalitet. Det ligger även i sakens natur att socialtjänsten med sina vitt skilda uppgifter behöver personal med skiftande utbildning och erfarenhet (prop. 1996/97:124 s. 48 och 51). Regeringen anser därför att bestämmelsen bör föras över till den nya socialtjänstlagen.

10.1 Socialnämnden ska vara väl insatt i
levnadsförhållandena i kommunen

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden ska vara väl insatt i levnadsförhållandena i kommunen ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Regeringens bedömning: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor och människor med fysiska och psykiska funktionshinder bör inte föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Civil Rights Defenders* framför att det är av största vikt att socialtjänsten även fortsättningsvis har ett uttalat uppdrag att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för personer med funktionsnedsättning, och att det är en förutsättning för socialtjänstens planering och för socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen. *Riksförbundet för social och mental hälsa* betonar vikten av att socialnämnden gör sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för människor med fysiska och psykiska funktionshinder.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Till socialnämndens uppgifter hör att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen. Detta framgår av 3 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, där socialtjänstens allmänna uppgifter anges. Liknande bestämmelser finns om att socialnämnden ska göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor (5 kap. 6 § SoL) och för människor med fysiska och psykiska funktionshinder (5 kap. 8 § SoL).

Regeringen anser att det är centralt att socialnämnden är väl insatt i levnadsförhållandena i kommunen. Det är grundläggande för att kunna möta behoven hos dem som socialtjänsten är till för och planera för socialtjänstens verksamhet och insatser. Den generella bestämmelsen bör därför i sak föras över till den nya lagen. *Civil Rights Defenders* och *Riksförbundet för social och mental hälsa* för fram betydelsen av att socialtjänsten gör sig väl förtrogen med levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning. Regeringen delar den uppfattningen och konstaterar att det är en förutsättning att socialtjänsten även fortsättningsvis gör sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för människor med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar, bl.a. för att kunna planera och genomföra insatser på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Det ansvar som i dag anges specifikt för äldre personer och personer med funktionsnedsättning följer emellertid redan av den generella bestämmelsen. Dessa bestämmelser bör därför inte föras över till den nya lagen.

10.2 Socialnämnden ska informera om socialtjänsten och arbeta uppsökande

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska informera om socialtjänsten i kommunen samt att socialnämnden genom uppsökande verksamhet och på annat sätt ska bidra till att skapa förutsättningar för goda levnadsförhållanden, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelserna om att socialnämnden i den uppsökande verksamheten ska upplysa om socialtjänsten och vilka insatser den kan erbjuda samt när det är lämpligt att samverka med andra samhällsorgan och med enskilda organisationer, ska föras över till den nya lagen.

Regeringens bedömning: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden i sin uppsökande verksamhet ska upplysa om socialtjänstens verksamhet för äldre människor och människor med fysiska och psykiska funktionshinder, bör inte föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Civil Rights Defenders* tar särskilt upp personer med funktionsnedsättning och anser att det är av största vikt att socialtjänsten även fortsättningsvis ska ha ett uttalat uppdrag att upplysa om socialtjänstens verksamhet i sin uppsökande verksamhet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Av 3 kap. 1 § tredje och fjärde strecksatsen SoL framgår att det till socialnämndens uppgifter hör att informera om socialtjänsten i kommunen samt genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden. I 3 kap. 4 § SoL anges att socialnämnden i den uppsökande verksamheten ska upplysa om socialtjänsten och erbjuda grupper och enskilda sin hjälp. När det är lämpligt ska nämnden härvid samverka med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. Därutöver finns i 5 kap. 6 och 8 §§ SoL bestämmelser om att socialnämnden i sin uppsökande verksamhet ska upplysa om socialtjänstens verksamhet för äldre människor och människor med fysiska och psykiska funktionshinder. I de nämnda bestämmelserna tydliggörs kommunernas skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet, och på så sätt göra sig väl förtrodda med levnadsförhållandena samt informera om socialtjänstens insatser.

Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelserna om att socialnämnden ska informera om socialtjänsten i kommunen samt att socialnämnden genom uppsökande verksamhet och på annat sätt ska bidra till att skapa förutsättningar för goda levnadsförhållanden och i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och vilka insatser den kan erbjuda, finns med i en ny socialtjänstlag. Socialnämnden bör även fortsättningsvis samverka med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar när det är lämpligt. En aktiv uppsökande verksamhet är av grundläggande betydelse för att kommunen ska få kännedom om enskildas behov av stöd och om livsvillkoren i övrigt. Den uppsökande verksamhet ger också kommunen möjlighet att nå ut med

information om socialtjänstens insatser till enskilda. De generella bestämmelserna bör därför i sak föras över till den nya lagen.

Civil Rights Defenders tar särskilt upp betydelsen av att socialtjänsten även fortsatt har ett uttalat uppdrag att upplysa om socialtjänstens verksamhet i sin uppsökande verksamhet för personer med funktionsnedsättning. Regeringen konstaterar att det ansvar som i dag anges specifikt för personer med funktionsnedsättning och äldre personer redan följer av den generella bestämmelsen. Dessa bestämmelser bör därför enligt regeringens mening inte föras över till den nya lagen. Socialnämnden har således fortsatt samma ansvar att bedriva uppsökande verksamhet, göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena samt informera om socialtjänstens verksamhet och insatser för personer med funktionsnedsättning och äldre personer.

10.3 Socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen och bidra till god samhällsmiljö och goda förhållanden

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen samt att socialnämnden ska skapa god samhällsmiljö och goda förhållanden ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Det ska tydliggöras att socialnämndens ansvar att ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden också omfattar personer med funktionsnedsättning.

Regeringens bedömning: Det finns inte skäl för att i plan- och bygglagen ange att kommunen vid sin planläggning ska ta hänsyn till sociala aspekter och att i översiktsplanen ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den sociala miljön.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår inte att personer med funktionsnedsättning ska anges särskilt i bestämmelsen om socialnämndens ansvar att ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Utredningen föreslår att det införs krav i plan- och bygglagen på att kommunen vid sin planläggning ska ta hänsyn till sociala aspekter samt att översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den sociala miljön. Utredningen föreslår dessutom en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget att nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen och att socialnämnden ska skapa god samhällsmiljö samt goda förhållanden förs över till den nya lagen. *Riksförbundet FUB* anser att personer med funktionsnedsättning bör anges i bestämmelsen.

En majoritet av de remissinstanser som lämnar synpunkter på utredningens förslag om sociala aspekter i plan- och bygglagen tillstyrker eller har inget att invända i sak, t.ex. *Blekinge tekniska högskola, Botkyrka*

och *Karlstads kommuner, Akademikerförbundet SSR, Funktionsrätt Sverige, Förbundet Sveriges socionomutbildningar* och *Vision*. Flera instanser anser att förslagen inte är tillräckliga. Exempelvis anser *Lunds universitet* och *Förbundet Sveriges socionomutbildningar* att socialtjänsten behöver ett tydligare mandat att medverka i samhällsplaneringen. *Akademikerförbundet SSR* menar att kommuner inte tar tillvara socialtjänstens kompetens i planeringen samtidigt som det skett en negativ och allvarlig utveckling under en längre period med framväxt av utsatta områden.

Boverket, Fastighetsägarna, JM AB och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, samt några kommuner, t.ex. *Nacka* och *Sorsele kommuner* avstyrker förslaget. *Boverket, Fastighetsägarna, JM AB* och *SKR* anser sammanfattningsvis att förslagen är missriktade. *Boverket* anser att det i stället behöver utvecklas former för socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen samt att det finns ett behov av metodutveckling och metodstöd för att socialtjänsten ska kunna utveckla och upprätthålla en kunskapsbas som är relevant för den fysiska planeringen. *Uppsala kommun* anser att utredningen delvis blandar ihop vilka frågor som hanteras inom plan- och bygglagen respektive lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. *Fastighetsägarna* och *SKR* anser att de bestämmelser som föreslås i plan- och bygglagen redan kan anses utgöra centrala utgångspunkter för den fysiska planering som sker med stöd av lagen. Flera instanser föreslår i stället kunskapshöjande insatser och kunskapsstöd både för samhällsbyggnad och socialtjänst, däribland *Boverket, Fastighetsägarna, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Nacka, Sorsele* och *Svedala kommuner* samt *SKR*.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Nuvarande bestämmelser ska föras över till den nya socialtjänstlagen

Av 3 kap. 1 § SoL följer att socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen och i samarbete med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda främja goda miljöer i kommunen. Av 3 kap. 2 § SoL framgår att socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen ska bygga på nämndens sociala erfarenheter och särskilt syfta till att påverka utformningen av nya och äldre bostadsområden i kommunen. Nämnden ska också verka för att offentliga lokaler och allmänna kommunikationer utformas så att de blir lätt tillgängliga för alla. Socialnämnden ska även i övrigt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga, för äldre, för dem som utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående och för andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.

Socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen syftar till att socialtjänstens kunskaper och erfarenheter ska tas till vara i kommunens samhällsplanering samt till att ge socialtjänsten möjlighet att bidra till att förebygga sociala problem och svårigheter på en övergripande nivå. Socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen handlar om att påverka planeringen av befintliga eller nya områden där samhällsplanerare och socialtjänst kan samarbeta för att nå bästa resultat. Samverkan mellan

förvaltningarna kan åstadkomma fysiska och strukturella förändringar som bidrar till att lösa eller förebygga sociala problem.

Ofta kan socialtjänsten i ett tidigt skede se problem som, om de inte åtgärdas, kan accelerera och leda till såväl stora sociala förluster som höga samhällseliga kostnader. Ibland är de problem som socialtjänsten uppmärksammar av sådan karaktär att insatser till enskilda och grupper inte är tillräckliga. Lösningen kan i stället ligga i strukturinriktade åtgärder, dvs. åtgärder på samhällsnivå och fysisk planering. Det finns i dag god kunskap om hur förändringar i bebyggelsemiljö påverkar de sociala förutsättningarna men även hälsan hos enskilda på såväl individ- som gruppnivå. Den fysiska miljön påverkar den sociala miljön som i sin tur påverkar de människor som bor där. Egenskaper i miljöerna kan till exempel främja fysisk aktivitet, gemenskap och välbefinnande eller motverka ungdoms- och gängkriminalitet. Som *Akademikerförbundet SSR* för fram behöver socialtjänstens kompetens och kunskap tas tillvara i planeringen för att komma till rätta med och förebygga en utveckling med utsatta områden i kommunerna.

Vidare anser regeringen att det är viktigt att socialnämnden i övrigt tar initiativ till och bevakar att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden. Socialnämndens arbete för att bidra till att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden är en viktig del av socialtjänstens allmänt förebyggande arbete.

Enligt regeringens mening är det av ovanstående skäl viktigt att bestämmelserna om att socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen samt att socialnämnden ska skapa god samhällsmiljö och goda förhållanden finns med i en ny socialtjänstlag. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya lagen. Enligt de nuvarande bestämmelserna ska socialnämnden ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga, för äldre, för dem som utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående och för andra grupper. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att personer med funktionsnedsättning omfattas av uttrycket ”andra grupper” (prop. 1979/80:1 Del A s. 527). Regeringen anser, i likhet med *Riksförbundet FUB*, att även personer med funktionsnedsättning bör nämnas uttryckligen i bestämmelsen för att synliggöra gruppen i socialnämndens arbete för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden.

Lagrådet konstaterar att uttrycket närstående används på flera ställen i den nya lagen, men att det inte har införts någon gemensam definition av uttrycket. Innebörden av begreppet närstående bör enligt Lagrådet förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Regeringen anser emellertid inte att det i den nya socialtjänstlagen behöver införas en definition av uttrycket närstående, eftersom uttrycket närstående ska förstås på samma sätt som enligt den hittillsvarande lagen. Den gemensamma utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte är om han eller hon har en nära och förtroendefull relation till den enskilde. Bedömningen ska göras utifrån familje- och levnadsförhållandena i det enskilda fallet (jfr bl.a. prop. 2006/07:38 s. 31 och prop. 2023/24:31 s. 67).

Av förarbetena till 1980 års socialtjänstlag framgår att ett av de viktigaste inslagen i lagen var socialtjänstens skyldighet att aktivt medverka i samhällsplaneringen (prop. 1979/80:1 Del A s. 155). Enligt utredningen har dock bestämmelsen om socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen inte fått tillräckligt genomslag i praktiken. Detta kan enligt utredningen bero på att reformen inte var tillräckligt förberedd, att metodstöd uteblev och att socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen inte anges i lagar som samhällsplanerande aktörer har att följa. En annan förklaring kan enligt utredningen vara svårigheten att hitta en effektiv form för socialnämndens medverkan. En mer socialt hållbar samhällsplanering förutsätter enligt utredningen att sektorsgränserna mellan socialtjänsten och planeringen och andra kommunala förvaltningar kan överbryggas.

Utredningen föreslår därför att kommunen i sin planläggning enligt 2 kap. 3 § plan- och bygglagen (2010:900), förkortad PBL, ska ta hänsyn till sociala aspekter. Avsikten är att tillföra social sakkunskap och underlag till samhällsplaneringen och säkerställa att kommunen tar hänsyn till sociala aspekter när den planerar hur den fysiska samhällsmiljön utformas. Utredningen föreslår även att det införs ett krav i 3 kap. 2 § PBL om att översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den sociala miljön. Syftet är enligt utredningen att förstärka socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen.

Sociala utgångspunkter ska beaktas vid samhällsplanering enligt plan- och bygglagen

Kommunen har enligt plan- och bygglagen ansvar för planering, utformning och utveckling av den fysiska miljön. Av 1 kap. 1 § PBL framgår att lagen innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. Vidare innehåller plan- och bygglagen bestämmelser om vilka allmänna intressen och enskilda intressen som ska beaktas vid prövning av frågor enligt lagen, bl.a. vid planläggning. Av 2 kap. 3 § PBL framgår bl.a. att planläggningen ska främja en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper. Av 3 kap. 1 och 2 §§ PBL framgår vidare att varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen och som anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön.

Regeringen konstaterar att det av plan- och bygglagen redan framgår att sociala utgångspunkter ska beaktas vid planering och andra ärenden enligt lagen. Regeringen bedömer, i likhet med bl.a. *Fastighetsägarna* och *SKR*, att de föreslagna bestämmelserna inte kommer att leda till den skillnad som eftersträvas när det gäller socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen. Regeringen anser därför att de av utredningen föreslagna bestämmelserna inte bör införas.

Socialtjänstens medverkan i kommunens bostadsförsörjningsarbete

För att följa med och möta samhällsutvecklingen i framtiden är socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen, och användande av den sociala kunskapen i samhällsplaneringen och bostadsförsörjningen, av största vikt. *Uppsala kommun* anser att utredningen delvis blandar ihop vilka frågor som hanteras inom plan- och bygglagen respektive lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. *Boverket* och *Uppsala kommun* framhåller även vikten av att ta tillvara socialtjänstens kunskaper och dess medverkan i kommunens bostadsförsörjningsarbete. Av lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar framgår att kommunerna ansvarar för att planera för bostadsförsörjningen. Varje kommun ska anta riktlinjer för bostadsförsörjningen i kommunen som särskilt ska grundas på en analys av bl.a. den demografiska utvecklingen och vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. Riktlinjerna ska i sin tur utgöra underlag för planläggningen enligt plan- och bygglagen. Av *Boverkets* kunskapsstöd till kommunerna framgår bl.a. betydelsen av intern förankring inom kommunen och samordning med andra verksamhetsområden, t.ex. vad gäller bostadssociala insatser där socialtjänsten har en viktig roll. Regeringen delar uppfattningen om vikten av att socialtjänstens kunskap tas till vara i kommunens planering för bostadsförsörjningen. Socialtjänsten kan utifrån sina erfarenheter av levnadsförhållandena i kommunen bidra med kunskap vid utformningen av både nya och äldre bostadsområden.

Socialnämndens medverkan i kommunernas samhällsplanering behöver utvecklas och följas upp

Regeringen vill betona betydelsen av socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen och att den sociala kunskapen tas tillvara i samhällsbyggnaden och samhällsplaneringen. I stället för att införa de av utredningen föreslagna bestämmelserna i plan- och bygglagen anser regeringen att det finns andra ändamålsenliga åtgärder för att utveckla och säkerställa socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen. Att bedriva kunskapshöjande insatser och kunskapsstöd både för samhällsbyggnad och socialtjänst såsom flera remissinstanser föreslår, däribland *Boverket*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Nacka*, *Sorsele* och *Svedala kommuner*, *Fastighetsägarna* och *SKR*, är åtgärder som kan bidra till att säkerställa socialnämndens medverkan.

Regeringen anser även att det, så som *Boverket* påpekar, är viktigt att formerna för socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen utvecklas. I regeringens hemlöshetsstrategi 2022–2026 är exempelvis ett av de fyra huvudsakliga målen att det sociala perspektivet i samhällsplaneringen ska stärkas. Erfarenhetsutbyte mellan kommuner för lärande exempel kan vara en viktig del i detta. *Lunds universitet* och *Förbundet Sveriges socionomutbildningar* anser att socialtjänsten behöver ett tydligare mandat att medverka i samhällsplaneringen. Kommunfullmäktige har det yttersta ansvaret för den kommunala planeringen och för socialnämndens deltagande i samhällsplaneringen enligt socialtjänstlagen. Kommunfullmäktige bör säkerställa att kommunens samlade kompetens tas till vara i samhällsplaneringen och att det finns en väl fungerande samverkan

mellan förvaltningar i kommunen. Sociala förvaltningar har expertkunskap om enskildas och olika gruppers behov och sociala problem samt kunskap om levnadsförhållandena i kommunen. Genom medverkan i samhällsplaneringen kan denna kunskap bidra till planeringen av bostäder för alla grupper i samhället.

Regeringen avser att följa hur bestämmelsen om socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen tillämpas i enlighet med socialtjänstlagen, och vid behov överväga ytterligare åtgärder.

10.4 Förebyggande arbete mot skadligt bruk och beroende

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende av alkohol, andra beroendeframkallande medel samt spel om pengar ska, oförändrade i sak, föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även nuvarande bestämmelser som innebär att socialnämnden genom information till myndigheter, grupper och enskilda och genom uppsökande verksamhet ska sprida kunskap om skadeverkningar av skadligt bruk och beroende samt om de hjälpmöjligheter som finns, ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Av 3 kap. 7 § SoL framgår att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Socialnämnden ska även arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar. Socialnämnden ska genom information till myndigheter, grupper och enskilda och genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av missbruk och om de hjälpmöjligheter som finns.

Enligt regeringens mening är det viktigt att dessa bestämmelser finns med i en ny socialtjänstlag för att säkerställa att socialnämnden arbetar för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende samt informerar och sprider kunskap om skadeverkningar och de hjälpmöjligheter som finns. Dessa bestämmelser bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen.

Som framgår av avsnitt 18.7 föreslår regeringen att språket ska moderniseras och att skadligt bruk eller beroende ska ersätta missbruk i den nya socialtjänstlagen. Det är endast en språklig förändring och innebär ingen skillnad i sak sett till socialnämndens ansvar jämfört med i dag.

Bestämmelser om missbruk, numera skadligt bruk och beroende, föreslås införas i flera paragrafer i förslaget till ny socialtjänstlag. Det är inte fråga om nya bestämmelser i sak utan bestämmelser som förs över till den nya lagen. Bestämmelserna som föreslås föras över är 3 kap. 6 b §,

Lagrådet noterar att vad som innefattas i skadligt bruk eller beroende i de olika paragraferna varierar och att det inte ges någon förklaring till skillnaderna i ordval. *Lagrådet* anser att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör undersökas om de olika uttryckssätten är motiverade. I annat fall bör uttryckssätten göras enhetliga.

Bestämmelsen om socialnämndens ansvar att förebygga och motverka missbruk infördes i 1980 års socialtjänstlag. I propositionen som föregick bestämmelsen framhöll regeringen kommunernas ansvar både för insatser i syfte att förebygga missbruk och för insatser åt den som till följd av ett missbruk har behov av särskilt stöd och hjälp. Regeringen ansåg dock inte att detta skulle regleras i socialtjänstlagen (prop. 1979/80:1 del A s. 507). Vid utskottsbehandlingen ansåg däremot socialutskottet att socialnämndens ansvar borde klargöras och att lagen borde kompletteras med bestämmelser om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka alkohol- och narkotikamissbruk. En bestämmelse infördes därför med lydelsen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel och att insatser för barn och ungdom därvid bör ägnas särskild uppmärksamhet (bet. 1979/80:SoU44 s. 56, 57 och 106). Socialnämndens ansvar att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel utvidgades senare till att även omfatta missbruk av spel om pengar (prop. 2016/17:85 bet. 2016/17:SoU13, rskr. 2016/17:SoU13).

Regeringen konstaterar, liksom *Lagrådet*, att ordvalen i de olika bestämmelserna skiljer sig åt, vilket delvis är ett resultat av att bestämmelserna har införts vid olika tidpunkter, och att skillnaderna inte alltid är motiverade. Regeringen instämmer därför i *Lagrådets* uppfattning att det i möjligaste mån bör användas samma begrepp i de aktuella bestämmelserna.

Beroendeframkallande medel är alkohol och narkotika samt läkemedel i den omfattning de är beroendeframkallande. Utöver de nämnda medlen kan det även vara fråga om vissa flyktiga lösningsmedel, som thinner och lim. Ett beroendeframkallande medel kan också vara en sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor under förutsättning att en sådan vara är beroendeframkallande (prop. 2012/13:77 s. 50). Vad som är ett beroendeframkallande medel utvecklas i takt med att nya medel framställs som kan ha den effekten.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det inte är lämpligt att ange alla beroendeframkallande medel i bestämmelserna som rör skadligt bruk eller beroende. Däremot anser regeringen att alkohol och narkotika, som är de vanligaste beroendeframkallande medlen, för tydlighetens skull bör nämnas i bestämmelserna. Regeringen anser inte att det inom ramen för detta lagstiftningsärende finns anledning, eller möjlighet, att utvidga socialnämndens förebyggande ansvar till att omfatta medel som inte är beroendeframkallande. Dopningsmedel som inte är beroendeframkallande omfattas således inte av denna bestämmelse. Jämfört med ansvaret att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga (avsnitt 23.3) så kan inte socialnämndens förebyggande ansvar för dopningsmedel, som inte är beroendeframkallande, anses följa av andra

bestämmelser i socialtjänstlagen på samma sätt som för barn och unga (jfr prop. 1998/99:3 s. 85). Som regeringen konstaterar i avsnitt 23.3 är det även motiverat att det förebyggande ansvaret är bredare när det gäller barn och unga. Som framgår av avsnitt 11.2 är det även motiverat att dopningsmedel anges i bestämmelsen som gäller kommunens skyldighet att ingå en överenskommelse med regionen om samverkan om personer som har ett skadligt bruk eller beroende.

10.5 Socialnämnden ska arbeta brottsförebyggande

Regeringens förslag: Det ska tydliggöras i den nya socialtjänstlagen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Några remissinstanser, däribland *Polismyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten*, för fram att socialnämndens ansvar i det brottsförebyggande arbetet bör tydliggöras i den nya socialtjänstlagen.

Promemorians förslag (S2023/03181) överensstämmer i sak med regeringens. I promemorian föreslås en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Kammarrätten i Stockholm*, *Polismyndigheten*, *Socialstyrelsen* och *Sveriges advokatsamfund*, tillstyrker eller är i huvudsak positiva till förslaget. Av kommunerna är majoriteten, bl.a. *Södertälje* och *Örebro kommuner*, positiva till förslaget.

Ett antal remissinstanser, *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Borlänge*, *Göteborgs*, *Härnösands* och *Stockholms kommuner*, *Akademikerförbundet SSR*, *Stiftelsen Tryggare Sverige*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Vision*, avstyrker eller är negativa till förslaget.

SKR, Göteborgs och Örebro kommuner och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys anser att förslaget riskerar att skapa otydlighet om hur socialtjänstens ansvar för det brottsförebyggande arbetet förhåller sig till andra aktörers ansvar. SKR och *Malmö kommun* påpekar att det finns en risk att förslaget leder till en inskränkning i det ansvar som ligger på andra huvudmän. Stockholms kommun för fram att det är viktigt att tydliggöra regionernas och framför allt psykiatrins roll i det brottsförebyggande arbetet.

Göteborgs kommun och Akademikerförbundet SSR påpekar vidare att socialnämndens ansvar inte förefaller vara avgränsat till någon särskild brottstyp. Kommunen anger att området skulle kunna omfatta t.ex. förmögenhetsbrott eller miljöbrott, vilket ter sig främmande och förbundet anser att det är en polisiär fråga att förebygga att kriminella handlingar begås.

Några remissinstanser, däribland *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* och *Götene kommun*, undrar hur förslaget förhåller sig till kommunens ansvar enligt lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. *Tomelilla kommun* för fram att förslaget kan innebära den fördelen att det individbaserade perspektivet inte prioriteras

bort i förhållande till den lagen, men ser samtidigt en risk för att det kommunövergripande perspektivet i stället prioriteras ner.

Flera remissinstanser, däribland *Skellefteå kommun*, efterfrågar ett tydliggörande av vilka typer av insatser som ska erbjudas vuxna. *Nacka kommun* och *Föreningen Sveriges socialchefer* saknar en djupare diskussion om vad det generellt brottsförebyggande arbetet kan innebära mer konkret. Även *Socialstyrelsen* ser ett behov av ett sådant förtydligande och anser att det är viktigt att det brottsförebyggande arbetet kompletterar det allmänt förebyggande arbetet, så att annat angeläget förebyggande arbete inte prioriteras ner. *Vision* tar också upp denna fråga och ser en fara i att ett uppdrag att förebygga kriminalitet i bred bemärkelse tar fokus från socialtjänstens förebyggande arbete för att minska sociala faktorer som riskerar att leda till kriminalitet.

Linnéuniversitetet anser att det är angeläget att arbeta med vuxna personer som släpps ut från anstalt och bedriva ett aktivt brottspreventivt arbete mot välfärdsbedrägerier, där socialtjänsten kan vara en utsatt verksamhet. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* understryker vikten av att oseriösa aktörer inom välfärdsområdet identifieras och motarbetas.

Halmstads kommun, och flera andra remissinstanser, betonar vikten av att använda sig av universellt brottsförebyggande arbete och *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)* anser att nuvarande reglering kring insatser på universell och samhällelig nivå är otillräcklig.

Polismyndigheten och *Föreningen Sveriges socialchefer* anser att ett effektivt brottsförebyggande arbete förutsätter en helhetslösning i förhållande till möjligheten att dela uppgifter utan hinder av sekretess. Några remissinstanser, däribland *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys och Borlänge kommun*, framför att en konsekvens av ett brottsförebyggande fokus är att det riskerar att påverka tilliten till socialtjänsten på ett negativt sätt. Kommunen ser också ett behov av att säkerställa politikens och personalens trygghet utifrån otillåten påverkan, hot och våld.

Flera remissinstanser lyfter fram behovet av kompetenshöjning och nationellt stöd för att genomföra förslaget, däribland *Brå. Länsstyrelsen i Stockholms län* påpekar att det krävs stöd från regional och nationell nivå för att uppnå en förändring i praktiken. Några remissinstanser, bl.a. *Linnéuniversitetet*, påpekar att det krävs en allmän kompetenshöjning bland socialtjänstens anställda för att bedriva ett kunskapsbaserat arbete.

Förvaltningsrätten i Göteborg och *Sorsele kommun* för fram att det bör övervägas att ersätta ordet kriminalitet med ordet brottslighet, med hänvisning till att ordet finns i lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

En majoritet av remissinstanserna bedömer att bestämmelsen kommer att få ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Flera remissinstanser, däribland *SKR* och *Härnösands kommun*, för fram att förslaget innebär ett nytt åtagande för kommunerna som ska finansieras i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 45.2.

Skälen för regeringens förslag*Att motverka brottslighet är en angelägen samhällsutmaning*

Brottsligheten är ett allvarligt samhällsproblem som påverkar såväl enskilda som samhället i stort. På senare tid har den grova brottsligheten med koppling till kriminella nätverk ökat. Nätverken har kommit att aktivt utnyttja och rekrytera allt yngre barn och unga. Att motverka att barn och unga rekryteras in i kriminalitet, liksom att förebygga annan brottslighet, är därför en angelägen samhällsutmaning. Brottsförebyggande åtgärder syftar till att motverka att brott begås. De många faktorer som påverkar människors benägenhet att begå brott gör att arbetet spänner över en mängd områden och kan omfatta åtgärder av varierande slag. Det är ett tvärsektorielt verksamhetsfält där socialtjänsten, med sin stora kunskap om sociala problem, är en central aktör. Det gäller dels i förhållande till individer och grupper av individer, dels på ett övergripande plan i samhällsplaneringen och i kommunens brottsförebyggande arbete.

Det bör tydliggöras i den nya socialtjänstlagen att socialnämnden ska förebygga och motverka brottslighet

Socialnämnden har en viktig roll i det förebyggande, inklusive det brottsförebyggande, arbetet. I propositionen föreslås att ett av de övergripande målen för socialtjänsten ska vara att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig (avsnitt 6.4 och 6.5) samt att kommunens ansvar för planering av insatser till enskilda ska utvidgas till att omfatta hela socialtjänstens verksamhetsområde och att kommunen särskilt ska väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser vid planeringen (avsnitt 11.1).

Vidare föreslås i denna proposition att flera bestämmelser om socialnämndens förebyggande arbete ska föras över till den nya lagen. Det handlar exempelvis om socialnämndens ansvar att främja enskildas sociala trygghet samt jämlika levnadsvillkor (avsnitt 6.1) samt att vara väl insatt i levnadsförhållandena i kommunen och medverka i samhällsplaneringen och samverka med andra aktörer för att främja goda miljöer i kommunen. Socialnämnden ska också genom uppsökande verksamhet och på annat sätt bidra till att skapa förutsättningar för goda levnadsförhållanden, som framgår i avsnitt 10.1–3. Socialnämnden har också ett uttalat ansvar att förebygga skadligt bruk och beroende av alkohol och andra beroendeframkallande medel samt spel om pengar (avsnitt 18.7). Vidare hör det till socialnämndens uppgifter att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Även dessa bestämmelser föreslås föras över (avsnitt 18.6 och 7).

I socialnämndens ansvar ingår alltså att förebygga sociala problem, exempelvis genom att i det uppsökande arbetet identifiera risker och erbjuda enskilda stöd och hjälp eller genom att främja och stärka faktorer som kan ha en skyddande effekt. Samma bakgrundsfaktorer är i stor utsträckning närvarande vid flera olika samhällsproblem, som skadligt bruk och beroende, ohälsa, våld och brottslighet. Ett brett förebyggande arbete som påverkar dessa bakgrundsfaktorer kan därför ha positiv effekt på flera problemområden samtidigt. Så som bl.a. *Vision* för fram, ingår det i socialtjänstens uppdrag att förebygga och motverka sociala faktorer i människors liv som kan leda till brottslighet. Det brottsförebyggande

arbetet är brett och omfattar allt ifrån att förebygga ungdomsbrottslighet till våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Hittillsvarande socialtjänstlag innehåller inte några bestämmelser om att socialtjänsten specifikt ska arbeta brottsförebyggande. Enligt regeringens uppfattning kan ett allmänt preventivt arbete, med breda insatser som spänner över flera områden, medföra att den allvarliga problematiken med potentiell och pågående brottslighet inte får den uppmärksamhet som krävs. Det riskerar i sin tur att leda till att ändamålsenliga insatser används i för liten utsträckning. Det kan exempelvis handla om att barn, unga och deras familjer samt andra med stora behov när det gäller normbrytande beteenden och kriminalitet inte får det stöd och den hjälp som de behöver. Enligt regeringen bör det därför införas en uttrycklig bestämmelse i den nya socialtjänstlagen om att socialtjänsten ska förebygga och motverka brottslighet. Syftet är att komplettera socialtjänstens allmänt preventiva arbete med ett tydligt brottsförebyggande arbete där särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser används.

Genom att tydliggöra socialnämndens ansvar att arbeta brottsförebyggande utöver det mer breda förebyggande arbetet, som spänner över flera områden, ges verksamheten också en tydligare riktning. Det kan skapa förutsättningar för socialtjänsten att mer effektivt bidra till det brottsförebyggande arbetet. Det är viktigt att socialnämnden flyttar fram positionerna och prioriterar det brottsförebyggande arbetet ytterligare. Insatser behöver sättas in i ett tidigt skede, innan problem har vuxit sig stora och särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser behöver användas i större utsträckning än i dag.

En bestämmelse av ramlagskaraktär och utan åldersgräns

Bestämmelsen bör utformas så att den stämmer överens med socialtjänstens karaktär av en ramlag, dvs. bestämmelsen bör inte lista särskilda insatser, metoder eller målgrupper. Därför är det inte heller lämpligt, såsom *Göteborgs kommun* och *Akademikerförbundet SSR* efterfrågar, att begränsa inriktningen till att avse endast en viss typ av brottslighet. Inriktningen på arbetet bör kunna anpassas efter lokala behov och ge förutsättningar för flexibilitet, eftersom brottsligheten och samhällsutmaningar kopplad till den kan ändras över tid och skilja sig åt geografiskt. Insatserna kan därmed komma att variera från kommun till kommun. När det gäller att motverka välfärdsbrottslighet, som bl.a. *IVO* tar upp, är det dock främst inom kommunens arbete med kontroll och uppföljning av den egna verksamheten som sådan brottslighet motverkas.

Många av socialtjänstens insatser, såväl generellt som inom det brottsförebyggande området, riktas till barn och unga. Även vuxna personer kan dock vara i behov av brottsförebyggande insatser från socialtjänsten. Det gäller framför allt unga vuxna men kan även gälla andra vuxna. Barn och unga som har avtjänat sluten ungdomsvård är också en grupp som, i linje med vad *Linnéuniversitetet* för fram, kan behöva stöd från socialtjänsten. Det finns enligt regeringen en risk för att individer med behov av insatser för att förebygga fortsatt brottslighet inte uppmärksammas tillräckligt om det brottsförebyggande ansvaret endast skulle omfatta barn och unga. Socialnämndens ansvar i det brottsförebyggande arbetet bör därför regleras genom dels den

ålderneutrala bestämmelse som föreslås i detta avsnitt, dels den specifika bestämmelse för barn och unga som föreslås i avsnitt 23.4.

Den föreslagna bestämmelsen motsvarar till sin utformning bestämmelsen i 3 kap. 7 § SoL om att socialnämnden ska förebygga och motverka skadligt bruk och beroende av alkohol och andra beroendeframkallande medel samt skadligt bruk och beroende av spel om pengar. Bestämmelsen föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 10.4).

I promemorian föreslås att det i den nya socialtjänstlagen tydliggörs att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka kriminalitet. Med hänsyn till att ordet brottslighet används i lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, anser regeringen dock, i likhet med bl.a. *Förvaltningsrätten i Göteborg*, att ordet brottslighet i stället för kriminalitet bör användas i de nya bestämmelserna om socialnämndens ansvar.

Socialnämndens inriktning på det brottsförebyggande arbetet

Socialnämndens arbete bör inriktas på att minska individens risk och benägenhet att begå brott och återfalla i brott, s.k. social brottsprevention.

Det är dock viktigt att socialtjänsten även fortsättningsvis arbetar allmänpreventivt. Det betyder att socialtjänsten fortsätter att bedriva ett förebyggande arbete med att minska sociala faktorer som bl.a. riskerar att leda till kriminalitet. Med detta synsätt delar regeringen inte den farhåga som *Socialstyrelsen* och *Vision* har att ett förtydligat brottsförebyggande ansvar skulle leda till att det allmänpreventiva arbetet prioriteras ner.

Några remissinstanser, t.ex. *Halmstads kommun*, betonar vikten av att socialtjänsten arbetar med universell prevention, dvs. insatser riktade till breda grupper i befolkningen oavsett om deras levnadsförhållanden innebär en ökad risk för brottslighet eller inte. Regeringen konstaterar att den universella och samhälleliga nivån av det brottsförebyggande arbetet huvudsakligen regleras i den nuvarande socialtjänstlagen (2001:453), liksom i den föreslagna socialtjänstlagen genom socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen, att vara väl insatt i levnadsförhållandena i kommunen och att skapa förutsättningar för goda levnadsförhållanden (3 kap. 1 och 2 §§ SoL). I motsats till *SBU*, anser regeringen att det inte behövs någon ytterligare reglering i fråga om det universellt brottsförebyggande arbetet.

Brottsförebyggande insatser

Föreningen Sveriges socialchefer och *Nacka* och *Skellefteå kommuner* efterfrågar ett tydliggörande av vad det brottsförebyggande arbetet ska utgöras av och vilka insatser som avses. Inom socialtjänstens verksamhet ryms en rad insatser för att motverka våldsamt eller normbrytande beteende och kriminalitet. I promemorian anges bl.a. manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende, samverkan med andra aktörer i form av t.ex. sociala insatsgrupper och annat stöd till den som vill lämna en kriminell livsstil som brottsförebyggande insatser. Exempel på aktörer som kan ingå i dessa och andra insatser är – förutom socialtjänst – skola, polis, hälso- och sjukvård, civilsamhället, kommunen i övrigt och näringslivet. Det kan även handla om mer allmänpreventiva

insatser såsom föräldraskapsstöd, uppsökande arbete, kontaktperson eller kontaktfamilj med en brottsförebyggande inriktning. Regeringen konstaterar att det även kan handla om andra insatser beroende av aktuell problematik. Det är angeläget att de insatser som ges är ändamålsenliga och i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Bestämmelsens förhållande till lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

Kommunerna har en särskilt viktig roll när det gäller att förebygga brottslighet. Sedan den 1 juli 2023 har kommunerna ett sådant ansvar enligt lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (prop. 2022/23:43, bet. 2022/23:JuU9, rskr. 2022/23:161). Lagen innebär bl.a. att kommunen ska ta fram en lägesbild över brottsligheten och besluta om en åtgärdsplan samt ta visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet. Lagen innebär också att varje kommun ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete och säkerställa organisatoriska förutsättningar för det. För att införandet av lagen skulle bli effektiv fick Brå (Ju2023/00472) och länsstyrelserna (Ju2023/00475) i uppdrag att utveckla sina stödinsatser till kommunerna i det brottsförebyggande arbetet. Myndigheterna ska utveckla ett mer samordnat, behovsanpassat och praktiktäna stöd till kommunerna i det brottsförebyggande arbetet i hela landet.

Några remissinstanser, bl.a. *Göteborgs kommun*, efterfrågar att det klargörs hur det brottsförebyggande arbetet enligt förslaget förhåller sig till lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Regeringen konstaterar att syftet med lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete är att säkerställa att kommunernas arbete är prioriterat, effektivt och kunskapsbaserat. Lagen tydliggör kommunernas övergripande ansvar för, och roll i, det brottsförebyggande arbetet. Med hänsyn till de olika perspektiven i lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete och den bestämmelse som regeringen nu föreslår, ser regeringen, i motsats till *Tomelilla kommun*, inte någon risk för att kommunens arbete enligt lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete skulle prioriteras ned, snarare kompletteras regleringarna varandra.

Att tydliggöra det brottsförebyggande ansvaret innebär inte någon inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän

I det brottsförebyggande arbetet finns flera viktiga aktörer, däribland myndigheter som Brå, Kriminalvården, Polismyndigheten, Socialstyrelsen och länsstyrelserna. Regionerna har också en betydelsefull roll genom bl.a. ansvaret för hälso- och sjukvård. Även andra aktörer, exempelvis det civila samhällets organisationer och näringslivet, kan bidra i det brottsförebyggande arbetet. Det förhållandet att socialnämnden får ett utpekat ansvar i det brottsförebyggande arbetet innebär inte någon inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. Det framgår av hittillsvarande 2 kap. 1 § SoL, som regeringen föreslår ska föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 8.1). Som *Örebro kommun* påpekar, innebär socialnämndens ansvar att arbeta socialt förebyggande och motverkande mot brottslighet. Ansvaret innebär inte att socialnämnden

ska ta över uppgifter som t.ex. Polismyndigheten eller Kriminalvården har. Regeringen delar därför inte den farhåga som *Göteborgs kommun* har att det genom den tydliggörande bestämmelsen kan uppstå gränsdragnings-svårigheter i förhållande till dessa myndigheter. Av samma skäl delar regeringen inte heller den oro som bl.a. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* framför, att bestämmelsen skulle medföra en otydlighet i fråga om socialtjänstens ansvar i förhållande till övriga rättsvårdande myndigheters eller andra aktörers ansvar.

När det gäller det behov som bl.a. *Stockholms kommun* pekar på i fråga om att tydliggöra även regionernas ansvar för brottsförebyggande arbete, konstaterar regeringen att det saknas beredningsunderlag för att närmare överväga frågan inom ramen för detta lagstiftningsarbete. När det gäller skolans ansvar, har Skolsäkerhetsutredningen (U 2022:04) haft i uppdrag att bl.a. utreda frågan om skolans brottsförebyggande ansvar (dir. 2022:86, dir. 2023:22, dir. 2023:120 och dir. 2024:7). I delbetänkandet *Skolor mot brott* (SOU 2024:17) lämnade utredningen i mars 2024 förslag om skolväsendets ansvar för brottsförebyggande arbete. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Samverkan med andra berörda aktörer är ofta nödvändig

Socialtjänsten är i många fall beroende av andra berörda aktörer i det brottsförebyggande arbetet, liksom andra aktörer är beroende av socialtjänstens insatser. I linje med vad *Malmö kommun* för fram, är individernas behov ofta omfattande och komplexa och kräver insatser inom olika livsområden från olika samhällsaktörer. Flera insatser kan behöva genomföras i samverkan med andra, såsom skola, polis och olika verksamheter inom hälso- och sjukvården.

Ett förstärkt brottsförebyggande arbete kan även förutsätta en ökad samverkan mellan kommuner. Alla landets socialtjänster kan inte förväntas ha förutsättningar att fullt ut kunna tillhandahålla alla insatser som kan behövas. Genom avtalssamverkan kan kommuner samarbeta kring insatser, kompetenser och resurser.

Några remissinstanser, bl.a. *Polismyndigheten*, tar upp frågan om regleringen av sekretess vid samverkan. Regeringen konstaterar att denna fråga är aktuell i flera sammanhang. Den 28 november 2024 beslutade regeringen propositionen *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen* (prop. 2024/25:65). I propositionen föreslås en ny lag med skyldighet för statliga myndigheter, kommuner, regioner och skolor att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna som behövs i deras arbete med att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet samt för att utreda eller lagföra brott. Regeringen föreslår även ändringar i offentlighets- och sekretesslagen som innebär en utökad möjlighet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att trots sekretess lämna uppgifter till brottsbekämpningen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2025.

Frågan om informationsdelning mellan myndigheter inom socialtjänsten i brottsförebyggande syfte behandlas även i promemorian *Fler verktyg i socialtjänstens arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn* (Ds 2023:15) och i betänkandet *Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – Behov och föreslagna förändringar* (SOU 2024:63).

Avhopparverksamhet – ett område under utveckling

En relevant insats inom det brottsförebyggande arbetet och en viktig del i arbetet att förhindra återfall i brott är stöd till personer som vill lämna kriminella miljöer. Att stödja en person som vill lämna ett kriminellt liv är ofta en både komplex och krävande uppgift, där socialtjänsten har en central roll. Även andra aktörer, såsom Polismyndigheten, Kriminalvården, länsstyrelserna och regionerna, kan utifrån respektive ansvarsområde behöva involveras i arbetet.

Socialtjänsten i flera kommuner har byggt upp avhopparverksamheter med riktade insatser för att stödja personer som vill lämna organiserad brottslighet.

I september 2021 fick Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer i hela landet (Ju2021/03331). Syftet var att skapa långsiktigt hållbara förutsättningar för att fler individer, även barn, ska få tillgång till sådant stöd. Uppdraget redovisades i januari 2024. Myndigheterna bedömer att det nu finns en grundläggande nationell struktur för arbetet, samtidigt som det finns fortsatta behov av samordning och stöd till den lokala nivån.

Den 3 oktober 2024 gav regeringen Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag att öka fokus på barn och unga i arbetet med stöd till avhoppare samt anpassa metod- och kunskapsstöd även till de särskilda förutsättningar som kan finnas när flickor och kvinnor är involverade i organiserad brottslighet (Ju2022/02956, Ju2023/02498, Ju2024/00195).

En utredare har också haft i uppdrag att bl.a. bistå Regeringskansliet och myndigheterna i arbetet med stöd till avhoppare (Ju 2021:D). Utredaren slutredovisade uppdraget den 30 september 2022 (Ju2022/02956). Av slutredovisningen framgår bl.a. att de statliga myndigheterna och kommunerna har olika roller i avhopparverksamheterna men att de insatser socialtjänsten står för utgör kärnan i verksamheterna. Socialtjänsten i olika kommuner arbetar emellertid inte enhetligt när det t.ex. gäller definitionen av avhoppare och vilka insatser som ges.

Länsstyrelserna har från och med 2025 i uppdrag att stödja och bidra till regional samordning av arbetet med stöd till avhoppare (Fi2024/02403).

Regeringen avser att återkomma i frågan om stöd till avhoppare.

Tillit och trygghet

Några remissinstanser, bl.a. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, tar upp att det finns en risk för att tilliten för socialtjänsten kan påverkas negativt om ansvaret för det brottsförebyggande arbetet tydliggörs i socialtjänstlagen. Regeringen, som har förståelse för synpunkten, konstaterar samtidigt att brottsligheten i sig ofta är en källa till otrygghet och bristande tillit hos allmänheten. Ett tydligare brottsförebyggande fokus inom socialtjänsten, med tillgång till effektiva brottsförebyggande

insatser, skulle därför också kunna medföra en ökad tillit hos allmänheten och enskilda för socialtjänstens verksamheter.

Borlänge kommun uttrycker en farhåga för att en brottsförebyggande bestämmelse kan leda till ökade hot mot socialtjänstens personal. Att tjänstemän och personal inom socialtjänsten liksom annan samhällsbärande verksamhet skyddas mot hot, våld och annan otillåten påverkan är en prioriterad fråga för regeringen. Regeringen kan konstatera att det straffrättsliga skyddet för utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner på senare tid har stärkts, genom att dessa numera kan omfattas av straffbestämmelserna om våld eller hot mot tjänsteman och förgripelse mot tjänsteman (prop. 2022/23:106, bet. 2022/23:JuU27, rskr. 2022/23:249). I betänkandet Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1) föreslås vidare bl.a. skärpta straffskalor för våld eller hot mot tjänsteman. Betänkandet har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet. Risken för hot, våld och annan otillåten påverkan får dock enligt regeringens mening inte hindra ett intensifierat brottsförebyggande arbete.

Nationellt stöd och kompetensutveckling

I promemorian beskrivs att kommuner har kommit olika långt i arbetet med att utveckla och erbjuda insatser som är inriktade på att förebygga och motverka brottslighet. Det finns även, enligt vad som anges i promemorian, ett behov av att utveckla arbetssätten så att mer effektiva metoder används inom socialtjänstens område. Det handlar t.ex. om att i större utsträckning än i dag använda kunskapsbaserade och manualbaserade metoder och standardiserade bedömningsmetoder. Så som flera remissinstanser, bl.a. *Brå* och *Länsstyrelsen i Stockholms län*, för fram kan det finnas behov av kompetensutveckling på området för att bedriva ett kunskapsbaserat arbete. Det kan även finnas ett behov av nationellt och regionalt stöd för att införa nya metoder inom socialtjänstens område. Regeringen delar uppfattningen att det kan behövas såväl kompetensutveckling som andra stödinsatser i omställningen till ett arbetssätt i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och till en långsiktigt hållbar socialtjänst. Regeringen avser att avsätta medel för att stödja kommunerna i omställningen till en långsiktigt hållbar socialtjänst under åren 2024–2028. Därutöver har regeringen i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.5 och 6.6.7) aviserat ytterligare medel till socialnämndernas brottsförebyggande arbete (avsnitt 45.2).

11 Övergripande planering och samverkan

Prop. 2024/25:89

11.1 Kommunen ska planera sina insatser och särskilt väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser

Regeringens förslag: Kommunens ansvar för planering av insatser ska utvidgas till att omfatta alla insatser till enskilda.

En uttrycklig bestämmelse ska föras in om att kommunen vid planeringen särskilt ska väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser.

Vidare ska kommunens skyldighet att vid planeringen av insatser samverka med regionen samt med andra relevanta samhällsorgan och organisationer utvidgas till att omfatta alla insatser till enskilda. Samverkan ska ske om det inte är obehövligt.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att kommunen vid behov ska samverka med regionen och med andra samhällsorgan och organisationer.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som lämnar synpunkter på förslaget tillstyrker eller har inte några invändningar. Flera remissinstanser är positiva till att kommunens ansvar för planering av insatser utvidgas till att omfatta hela socialtjänsten, däribland *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Göteborgsregionens kommunalförbund*, *Föreningen Sveriges socialchefer* och *Vision*. Flera remissinstanser stöder att tidiga och förebyggande insatser särskilt ska beaktas vid planeringen, däribland *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Malmö universitet*, *Gävle*, *Leksands* och *Örebro kommuner* samt *Region Gävleborg* och *Region Jönköpings län*.

Några remissinstanser lämnar synpunkter på att samverkan ska ske vid behov. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* ser det som en förutsättning för ett utvidgat krav på planering att samverkan ska ske vid behov. *Riksförbundet FUB* och *Vårdförbundet* anser däremot att det är en försämring att samverkan ska ske vid behov och förordar att samverkan alltid ska ske. Även *Förbundet Sveriges socionomutbildningar* anser att kravet om att samverkan ska ske vid behov kan skärpas.

Region Värmland och SKR anser att det kan finnas anledning att överväga frågan om att reglera en skyldighet för regionen att medverka i socialtjänstens övergripande planering av insatser till enskilda. *Södertälje kommun* framför att samverkan mellan huvudmän kan vara svår att få till stånd på grund av olika prioriteringar, resurser eller olika behovsanalys.

Malmö kommun anser att om planeringen av insatser ska kunna bidra till att enskilda får sina behov tillgodosedda och inte behöver vänta på insatser är det viktigt att ansvarsfördelningen för vissa målgrupper tydliggörs.

Rädda barnen vill se ett tydligare barnrättsperspektiv i planeringen. *Unicef Sverige* för fram att det är viktigt att kommunen i sitt planeringsarbete skapar goda förutsättningar för barn och familjer att vara delaktiga i planeringsarbetet, för att kommunens insatser i högre utsträckning ska överensstämma med de behov barn och familjer har. Unicef Sverige ser en

risk att planeringen och bedömningen av vilka insatser ett barn behöver kan komma att fårgas av kommunernas resurstillgång och tillgång till insatser.

Skellefteå kommun anser att ett visst ansvar i fråga om planering av insatser för kommunens invånare bör ligga på kommunfullmäktige. Malmö universitet framhåller vikten av att tydliggöra socialnämndernas ansvar för att planera insatser och samverka. *Boverket* framför att kommunens planering av insatser behöver kopplas till annan planering i kommunen, bl.a. bostadsförsörjningsplanering. *Röda korset* önskar att regeringen förtydligar hur planering av insatser ska knytas till bostadsförsörjningsplaneringen.

Borlänge kommun tar upp svårigheter med långsiktig planering och att det är svårt för kommunerna att förutse akuta sociala problem.

SKR anser också att ett nytt krav på planering förutsätter att den särskilda avgiften vid bristande verkställighet tas bort.

Skälen för regeringens förslag

Krav på planering i dag

Av nuvarande socialtjänstlag (2001:453), förkortad SoL, framgår att kommunen ska planera sina insatser för äldre personer respektive personer med fysiska och psykiska funktionshinder. Vid planeringen ska kommunen samverka med andra samhällsorgan och organisationer (5 kap. 6 § andra stycket och 5 kap. 8 § andra stycket SoL).

Bestämmelsen för äldre personer trädde i kraft den 1 januari 1989. Av förarbetena framgår att regeringen ansåg att det var angeläget att huvudmännen intensifierade sin planering av insatser för äldre och att planeringen skulle bedrivas i nära samverkan mellan huvudmännen. Syftet med kommunens planeringsskyldighet är att tillgodose äldres behov av boende, service och vård. Bestämmelsen ställer inte upp några krav på formerna för planeringen, men planeringen bör enligt förarbetena ha sin utgångspunkt i de lokala förutsättningarna i kommunen. Kommunen avgör alltså själv hur planeringsarbetet ska bedrivas. I förarbetena anges vidare att det kan vara lämpligt att kommunen samordnar planeringen av insatser för äldre med annan planering som kommunen är skyldig att ansvara för (prop. 1987/88:176 s. 108–111).

Bestämmelsen för personer med funktionsnedsättning trädde i kraft den 1 januari 1994, i samband med att lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade infördes. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att den infördes för att det i lagen saknades en skyldighet att planera socialtjänstens insatser för människor med funktionsnedsättning och att det bedömdes angeläget att kommunerna intensifierade sin planering. Motsvarande planerings- och samverkansansvar som redan reglerats för äldre skulle därför även gälla för personer med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar. Det framhölls som viktigt att planerna utformades för att så allsidigt som möjligt belysa de olika aspekter som är avgörande för delaktigheten för personer med funktionsnedsättning (prop. 1992/93:159 s. 141, 142 och 199).

Socialtjänstens förutsättningar har ändrats

Sedan kraven på planering av insatser för äldre respektive personer med funktionsnedsättning infördes har samhället förändrats och socialtjänsten har fått ett utpekat ansvar för nya grupper, t.ex. närstående och våldsutövare samt nya uppgifter. Socialtjänstens utrymme för mer långsiktiga åtgärder såsom uppsökande verksamhet och medverkan i samhällsplaneringen har minskat över tid. Långsiktigt förebyggande arbete har ofta fått stå tillbaka för akuta ärenden.

Regeringen anser att en långsiktigt hållbar socialtjänst behöver arbeta med tidiga och förebyggande insatser. Detta förutsätter planering av verksamheten och samverkan med andra aktörer. På så sätt kan socialtjänsten få bättre förutsättningar att anpassa sina insatser efter nya förhållanden och samhällsförändringar.

Bristande planering är en förklaring till väntetider inom socialtjänsten

Av 16 kap. 3 § SoL framgår att beslut om bistånd gäller omedelbart. Det innebär också att beslut om bistånd ska verkställas direkt. Detta gäller oavsett vilken insats som har beviljats. I praktiken måste dock kommunen få skälig tid att verkställa beslutet sedan behovet av bistånd blivit känt (prop. 2005/06:115 s. 120).

Om ett avslagsbeslut har överklagats till förvaltningsdomstol och domstolen bifaller överklagan, ska socialnämnden omedelbart verkställa det som domstolen har beslutat. En domstol kan dock förordna att beslutet ska verkställas först sedan det har fått laga kraft. Trots att beslut om insatser ska verkställas omedelbart förekommer det att enskilda får vänta längre än vad som kan anses skäligt på de insatser de har beviljats.

Regeringen anser att kommunens planering av socialtjänstens insatser är en grundförutsättning för att socialtjänsten ska kunna tillgodose behovet av insatser inom skälig tid. För den enskilde och dennes närstående kan långa väntetider påverka livssituationen negativt. Kommunernas planering är därmed också viktig ur rättssäkerhetssynpunkt.

Kommunens planeringsansvar utvidgas till alla socialtjänstens insatser till enskilda

Enligt regeringens mening är socialtjänstens verksamhet av sådan inriktning och omfattning att den inte kan bedrivas utan en väl fungerande planering. Inom hälso- och sjukvården har regionerna ett ansvar att planera för all hälso- och sjukvård. Regionen ska planera sin hälso- och sjukvård med utgångspunkt i behovet av vård hos dem som omfattas av regionens ansvar för hälso- och sjukvården (7 kap. 2 § hälso- och sjukvårdslagen [2017:30]).

Regeringen anser, i likhet med hälso- och sjukvården, att kommunens ansvar att planera sina insatser inom socialtjänsten bör omfatta alla insatser till enskilda. Det gäller såväl insatser till enskilda personer som till grupper. Insatser till enskilda hör till socialtjänstens viktigaste uppgifter och utgör den dominerande delen av verksamheten. Regeringen delar, i likhet med bl.a. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Göteborgsregionens kommunalförbund*, *Föreningen Sveriges socialchefer* och *Vision*, därmed utredningens bedömning att kravet på planering av insatser bör omfatta alla insatser till enskilda. Det utvidgade ansvaret innebär inte

någon begränsning av kommunens ansvar i dag för att planera sina insatser för äldre och personer med funktionsnedsättning.

Övergripande planering och god framförhållning skapar bättre förutsättningar för socialtjänsten att anpassa verksamheten efter ändrade förhållanden och möta framtida behov utifrån bl.a. den demografiska utvecklingen. Därmed kan resurserna också användas mer effektivt. Syftet är att tydliggöra kommunens ansvar att i god tid kunna tillgodose behoven av insatser.

Enligt regeringen är det angeläget med en generell planeringsbestämmelse i den nya socialtjänstlagen. Till skillnad från *SKR* anser inte regeringen att det är en förutsättning att den särskilda avgiften (avsnitt 39.2) tas bort för att införa en generell planeringsbestämmelse för socialtjänstens insatser.

Behovet av tidiga och förebyggande insatser ska särskilt vägas in

Att arbeta med tidiga och förebyggande insatser kan minska behovet av mer omfattande insatser i framtiden. Inom äldreomsorgen medför den demografiska utvecklingen, med ett ökat antal äldre personer, ett särskilt behov av tidiga och förebyggande insatser. Det kan bidra till att tidpunkten för mer ingripande vård- och omsorgsinsatser skjuts fram eller att de i bästa fall förhindras. Vanliga risker för äldre personer är fallolyckor, undernäring och ofrivillig ensamhet. Det går att förebygga och minska dessa risker, t.ex. genom att främja hälsa, identifiera risker och åtgärda dem, upptäcka försämringar, erbjuda rehabilitering samt att arbeta kunskapsbaserat och använda teknik som stödjer funktionsförmågan.

Det kan också behövas särskilt främjande och förebyggande insatser för exempelvis personer med samsjuklighet eller personer med funktionsnedsättning, t.ex. för att skapa förutsättningar för hälsa och återhämtning eller för att synliggöra och förebygga utsatthet för våld.

Inom individ- och familjeomsorgen kan det exempelvis handla om förebyggande och tidiga insatser riktade till barn, unga och deras familjer eller om möjligheten att nå människor tidigt i ett skadligt bruk eller beroende.

Flera remissinstanser stödjer utredningens förslag om att tidiga och förebyggande insatser särskilt ska beaktas i planeringen, däribland *Brå*, *Malmö universitet*, *Gävle*, *Leksands* och *Örebro kommuner* samt *Region Gävleborg* och *Region Jönköpings län*.

Regeringen bedömer att ett effektivt förebyggande arbete förutsätter en långsiktig planering av socialtjänstens insatser till grupper och enskilda. Kommunerna ska därför vid sin planering särskilt beakta behovet av tidiga och förebyggande insatser. I planeringen behöver kommunen utgå från de behov av insatser och de sociala problem som finns i kommunen.

Det förebyggande arbetet förutsätter att socialtjänstens verksamheter finns i människors närmiljö samt att de är flexibla och tillgängliga. Det är viktigt att kommunen tar med dessa aspekter i sin planering. Planeringen blir därmed ett verktyg för att ställa om till en mer förebyggande och lätt tillgänglig socialtjänst.

En förutsättning för en långsiktig och hållbar planering är enligt regeringens mening att kommunerna har kunskap om såväl demografiska som sociala förändringar och kommuninvånarnas behov. Förändringar i befolkningens storlek och sammansättning är en avgörande faktor för socialtjänsten. Grundinformation som demografiska förhållanden och befolkningsprognos, livsvillkor och levnadsförhållanden bland olika grupper är viktiga underlag för att kunna planera socialtjänstens insatser.

Det är också enligt regeringen viktigt att kommunen följer sociala förändringar och sociala problem. Ungdomsbrottslighet, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt skadligt bruk eller beroende är exempel på samhällsproblem där socialtjänsten är en av flera viktiga aktörer i arbetet med att hitta lösningar och där planeringen liksom samverkan kan spela en avgörande roll. Denna typ av sociala problem är viktiga att uppmärksamma i planeringen, inte minst för att de ofta kräver samordnade insatser för att problemen inte ska förvärras.

Sociala förändringar kan ske över lång tid. De kan också ske snabbt och ibland utan förvarning. Så som *Borlänge kommun* framför kan de ibland vara svåra för kommunerna att förutse. Även om en sådan situation kan vara svår att förutse så bedömer regeringen att utarbetade rutiner för planering och samverkan skapar bättre förutsättningar för att hantera oförutsedda händelser. Det kan antas att socialtjänsten även framöver kommer att ställas inför nya föränderliga utmaningar som kräver planering och samverkan. Det är ytterligare ett skäl enligt regeringen till att ansvaret för planering bör utvidgas till att omfatta alla socialtjänstens insatser till enskilda.

Unicef Sverige ser en risk för att planeringen påverkas av kommunernas resurser och att tillgången till insatser därmed kan begränsas och att det kan få genomslag i behovsbedömningar inom en verksamhet. Regeringen konstaterar dock att en långsiktig och god planering kan bidra till att kommunens resurser används mer effektivt och att enskilda får de insatser de har rätt till.

Kommunen ska samverka med regionen samt andra relevanta samhällsorgan och organisationer

En väl fungerande samverkan med regionen och andra aktörer är faktorer som underlättar tidiga och förebyggande insatser. Utredningen föreslår att kommunen vid behov ska samverka med regionen och med andra samhällsorgan och organisationer. *SKR* anser att det är en förutsättning för ett utvidgat krav på planering. *Vårdförbundet* anser däremot att samverkan vid behov är en försämring av den nuvarande regleringen om att kommunen i sin planering av insatser för äldre ska samverka med regionen samt andra samhällsorgan och organisationer. *Riksförbundet FUB* menar att samverkan ofta inte fungerar på regional och lokal nivå i enlighet med lagstiftningen och anser därför att samverkan alltid ska ske med regionen. Även *Förbundet Sveriges socionomutbildningar* är av uppfattningen att regleringen om att samverkan ska ske vid behov kan skärpas.

Regeringen konstaterar att samverkan är en viktig del av socialtjänstens arbete, både på en övergripande nivå och i enskilda ärenden. Socialtjänsten

behöver ofta samverka med andra verksamheter, särskilt med hälso- och sjukvården, förskolan, skolan och polisen. Även samverkan med idéburna organisationer kan vara värdefull. Regeringen gör därför bedömningen att samverkan som huvudregel bör ske vid planeringen av insatser och inte bara om det konstateras att det finns ett behov av det.

Samverkan behöver inte ske med alla

Enligt regeringens bedömning ovan ska samverkan ske vid planeringen. Regeringen anser dock inte att det alltid är relevant att samverka med alla parter, t.ex. är det inte alltid nödvändigt att samverka med regionen vid planeringen av vissa insatser inom individ- och familjeomsorgens område. Däremot kan det exempelvis finnas behov av samverkan med skola och polis vid övergripande planering av samordnade insatser för att förebygga brott. Det kan även handla om intern samverkan inom kommunen.

Kommunen bör enligt regeringens mening samverka med de för den aktuella planeringen relevanta samhällsorganen och organisationerna. Vilken form av insats som kommunen planerar för avgör behovet av samverkan och med vem som kommunen bör samverka. Om kommunen kan konstatera att det saknas behov av samverkan med regionen, andra samhällsorgan eller organisationer vid planeringen av insatser bör det även finnas möjlighet att avstå från samverkan.

Vissa insatser finns det i regel behov av att samverka om. Vid t.ex. den övergripande planeringen av insatser för äldre personer, för personer med funktionsnedsättning och för personer med samsjuklighet, vilka vanligtvis har insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård, finns det behov av samverkan med regionen men även med organisationer som representerar grupperna.

Södertälje kommun menar att samverkan kan vara svår att få till stånd på grund av olika prioriteringar, resurser och behovsanalyser. *Region Värmland* och *SKR* framför att det kan finnas anledning att reglera en skyldighet för regionen att medverka vid socialtjänstens övergripande planering av insatser till enskilda. Regeringen konstaterar att samverkan mellan aktörer förutsätter delaktighet och engagemang från dem som ska delta. Redan nuvarande bestämmelse i socialtjänstlagen förutsätter att regionen medverkar vid planeringen, och regeringen vill understryka vikten av att samverkan prioriteras. Kommunens planering bör även utgöra ett viktigt underlag för regionens egen planering av hälso- och sjukvård och för exempelvis övergripande planering om samverkan vid utskrivning av patienter från slutet hälso- och sjukvård. Kommunen och regionen har ett gemensamt ansvar för en effektiv användning av samhällets gemensamma resurser.

Ansvarsfördelningen för vissa grupper

Malmö kommun anser att ansvarsfördelningen för vissa målgrupper behöver tydliggöras för att planeringen av insatser ska kunna bidra till att enskilda får sina behov tillgodosedda och att de inte ska behöva vänta på insatser, exempelvis för grupper med samsjuklighet, skadligt bruk och beroende samt barn och unga som både har psykosocial och psykiatrisk problematik. Regeringen instämmer i att en tydlig ansvarsfördelning är viktigt för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda. Regeringen gav

därför en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur samordnade insatser när det gäller vård, behandling och stöd kan säkerställas för barn, unga och vuxna personer med samsjuklighet i form av missbruk och beroende och annan psykiatrisk diagnos eller närliggande tillstånd (dir. 2020:68). Utredningen, som antog namnet Samsjuklighetsutredningen, lämnade den 31 januari 2023 slutbetänkandet Från delar till helhet – tvångsvården som en del av en sammanhållen och personcentrerad vårdkedja (SOU 2023:5). Betänkandet har remissbehandlats. Den 17 januari 2025 beslutade Regeringskansliet (Socialdepartementet) att inrätta en delegation som, med utgångspunkt i samsjuklighetsutredningens förslag, ska biträda departementet i arbetet med att genomföra en reform för mer samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet (S2025/00072). Reformen ska innebära att regionernas ansvar för beroendevården stärks och att ansvarsfördelningen mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten tydliggörs. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2027.

Planeringen av insatser bör samordnas med annan planering i kommunen

Skellefteå kommun anser att ett visst ansvar i fråga om planering av insatser för kommunens invånare bör ligga på kommunfullmäktige, och *Malmö universitet* anser att socialnämndernas ansvar för att planera insatser och samverka behöver vara tydligt. Av nuvarande socialtjänstlag framgår att det är kommunen, inte socialnämnden, som ansvarar för planeringen av insatser för äldre personer respektive personer med fysiska och psykiska funktionshinder (5 kap. 6 och 8 §§ SoL). Som framgår ovan anser regeringen att denna ordning fortsatt ska gälla när ansvaret för planering utvidgas till alla insatser för enskilda. Av nuvarande socialtjänstlag framgår vidare att det är kommunfullmäktige som bestämmer vilken eller vilka nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter inom socialtjänsten (2 kap. 4 § SoL). Kommunfullmäktige avgör därmed hur och var planeringsarbetet ska bedrivas. Som framgår av avsnitt 8.2 har regeringen inte för avsikt att ändra denna ordning.

Att kommunens övergripande planering av insatser samordnas med annan planering i kommunen är enligt regeringens mening viktigt. Det gäller t.ex. bostadsförsörjningsplaneringen som *Boverket* anger. Att planeringen samordnas med bostadsförsörjningsplaneringen är exempelvis centralt när det gäller planeringen av särskilda bostäder för äldre, bostäder med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning samt planeringen av bostäder enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Beslut om insatser i form av sådana boenden utgör i dag en stor del av de beslut som inte verkställs.

Röda korset anser att regeringen bör förtydliga hur planeringen av insatser ska samordnas med bostadsförsörjningsplaneringen. Regeringen anser att det i likhet med vad som gäller i dag inte bör ställas upp krav i lagen på formerna för planeringen. Det är kommunen själv som bör avgöra hur planeringsarbetet ska bedrivas. Med hänsyn till de skilda lokala förutsättningar som gäller för kommunerna är det viktigt att kommunerna själva kan bestämma formerna för sin planering. I detta ingår att

kommunerna också ges frihet att bedöma behovet av insatser och för vilka insatser kommunen behöver planera.

Regeringen anser vidare att det är viktigt att kommunens planering samordnas med arbetet med förbättrad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Utgångspunkten är principen om universell utformning enligt artikel 2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vilket innebär att kommunen i planeringen behöver vara medveten om den variation och de olika behov och förutsättningar som finns i befolkningen. Vid planeringen behöver kommunen säkerställa att alla insatser fungerar även för personer med funktionsnedsättning, dvs. att planeringen genomsyras av ett systematiskt arbete med tillgänglighetsaspekter inom hela socialtjänsten. Arbetet är ett led i att uppfylla det nationella målet för funktionshinderspolitiken att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning.

Regeringen vill, i likhet med *Unicef Sverige*, framhålla vikten av att kommunen i det övergripande planeringsarbetet skapar förutsättningar för delaktighet. På så sätt kan kommunens insatser i högre utsträckning svara mot behoven hos de barn och unga, äldre, personer med funktionsnedsättning och andra vuxna som socialtjänstens insatser är till för. Det är också avgörande för ett framgångsrikt förebyggande arbete. Regeringen anser också, i likhet med *Rädda barnen*, att det är viktigt med ett barn- och barnrättsperspektiv i planeringen, för att insatserna ska svara mot barns behov.

Uppföljning är ett verktyg i planeringen

Regeringen bedömer att övergripande planering av insatser utgör en viktig utgångspunkt för uppföljningen av socialtjänstens insatser på samhälls-, grupp- och individnivå. Vidare blir resultaten från uppföljningarna och från aktuella utvärderingar ett viktigt underlag för den fortsatta planeringen av insatser, både vad gäller resultaten av insatserna och i förhållande till medborgarnas behov av insatser. Enligt regeringens mening bör planeringen på så sätt kunna bidra till en kunskapsbaserad socialtjänst, men också till en effektiv användning av kommunens resurser.

11.2 Överenskommelse om samverkan för vissa grupper

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om att samverka i fråga om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet eller som är placerade i ett skyddat boende, personer med psykisk funktionsnedsättning och personer med skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även nuvarande bestämmelse om att organisationer som företräder dessa grupper eller deras närstående om möjligt bör ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslagen. *Vision* anser att samverkan om äldre personer behöver tydliggöras genom överenskommelser om samverkan mellan kommun och region. *Riksförbundet FUB* föreslår att kommunens skyldighet att ingå överenskommelse med regionen om samverkan även ska omfatta personer med intellektuella funktionsnedsättningar. *Hörselskadades riksförbund* anser att ansvarsfördelningen mellan kommun och region behöver klargöras för att hörselskadade ska kunna erbjudas stöd utifrån den enskildes behov och lyfter fram överenskommelser för fungerande samverkan.

Skälen för regeringens förslag: Av nuvarande socialtjänstlag framgår att kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete i fråga om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet eller som är placerade i ett skyddat boende. Det framgår även att organisationer som företräder dessa barn och unga eller deras närstående, om det är möjligt, bör ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen (5 kap. 1 d § SoL). Likalydande bestämmelser finns avseende överenskommelse om samarbete i fråga om personer med psykisk funktionsnedsättning (5 kap. 8 a § SoL) och personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar (5 kap. 9 a § SoL).

För den enskilde och dennes närstående är överenskommelser som tydliggör ansvarsfördelningen mellan huvudmännen av stor betydelse. Skyldigheten att ingå överenskommelser syftar till att identifiera de områden där det är nödvändigt med ett gemensamt ansvar för vård- och stödinsatser. Överenskommelser behövs även för yrkesverksamma inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården, särskilt i frågor där det kan uppstå konflikter (prop. 2008/09:193 s. 14 och prop. 2012/13:77 s. 17 och 18).

Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelserna om överenskommelser med regionen om samverkan om vissa grupper finns med i en ny socialtjänstlag. Dessa bestämmelser bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen. Kommunen ska således som tidigare

ingå en överenskommelse med regionen om samverkan för grupperna barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet eller som är placerade i ett skyddat boende, personer med psykisk funktionsnedsättning och personer med skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel och spel om pengar. Det är även viktigt att organisationer som företräder dessa grupper eller deras närstående om möjligt ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen. Även dessa bestämmelser bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

Som framgår i avsnitt 10.3 anser *Lagrådet*, till skillnad mot regeringen, att innebörden av begreppet närstående bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Som regeringen konstaterar i avsnitt 10.3 är utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte i lagens mening om det finns en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den enskilde. Det bör dock vara upp till de organisationer som företräder närstående att bedöma kriterierna för medlemskap.

Som också nämns i avsnitt 18.7 föreslår regeringen att språket ska moderniseras och att skadligt bruk eller beroende ska ersätta missbruk i den nya socialtjänstlagen. Ordet ”missbrukare” ersätts därför av ”personer med ett skadligt bruk eller beroende”. Det är endast en språklig förändring och innebär ingen skillnad i sak sett till socialnämndens ansvar jämfört med i dag.

Som framgår i avsnitt 10.4 innehåller socialtjänstlagen flera bestämmelser om missbruk, numera skadligt bruk och beroende, som föreslås föras över till den nya lagen (avsnitt 10, 11, 18, 23 och 37). Som också anges i avsnitt 10.4 konstaterar *Lagrådet* att vad som innefattas i skadligt bruk eller beroende i de olika paragraferna varierar och att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör undersökas om de olika uttryckssätten är motiverade. I annat fall bör uttryckssätten göras enhetliga.

Regeringen konstaterar att kommunens skyldighet att ingå en överenskommelse med regionen om att samverka, omfattar personer som har ett skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar. En motsvarande skyldighet för regionen att ingå en överenskommelse med kommunen finns reglerad i 16 kap. 3 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Jämfört med vissa andra bestämmelser om skadligt bruk och beroende omfattar denna skyldighet även läkemedel och dopningsmedel oavsett om dessa är beroendeframkallande eller inte. När bestämmelsen infördes uttalades i propositionen God kvalitet och ökad tillgänglighet inom missbruks- och beroendevården (prop. 2012/13:77 s. 19) bl.a. att utredningens analys visade att utbudet av insatser inom missbruks- och beroendevården i första hand är begränsat till att möta behoven hos personer med alkohol- eller narkotikaproblem. Det förekommer dock även missbruk av andra medel som kan skada en persons hälsa eller sociala situation och som innebär behov av vård, behandling och stöd. Mot denna bakgrund, och med beaktande av att bestämmelsen har en korresponderande bestämmelse i hälso- och sjukvårdslagen, bedömer regeringen att skillnaden i bestämmelsens omfattning jämfört med andra bestämmelser om skadligt bruk och beroende är motiverad. Socialnämndens skyldighet att ingå en

överenskommelse om samverkan med regionen bör därför kvarstå i samma omfattning som gäller i dag. Prop. 2024/25:89

Vision framför att samverkan behöver tydliggöras för äldre personer genom överenskommelser om samverkan mellan kommun och region. *Riksförbundet FUB* förespråkar att personer med intellektuella funktionsnedsättningar också ska omfattas av kravet på överenskommelse med regionen. Motsvarande synpunkt förs fram av *Hörselskadades riksförbund* när det gäller hörselskadade personer. Regeringen vill betona betydelsen av samverkan mellan huvudmännen både på en övergripande nivå och individnivå för att möta behoven av insatser utifrån en helhetssyn och behov. Det finns dock för närvarande inte något beredningsunderlag för att utöka kravet på överenskommelser med regionen. I betänkandet Nästa steg – ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer (SOU 2022:41) föreslås att det ska förtydligas i hälso- och sjukvårdslagen att regionen i planeringen och utvecklingen av hälso- och sjukvården ska samverka även med kommuner. Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

11.3 Överenskommelse i fråga om effektivare användning av resurser

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att kommunen får träffa överenskommelse med regionen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om att, inom ramen för socialtjänstens uppgifter, samverka i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelserna om kommunens finansiering av sådan samverkan och Riksrevisionens granskning av verksamheten ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans lämnar synpunkter i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Av nuvarande socialtjänstlag framgår att kommunen får träffa överenskommelse med regionen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om att, inom ramen för socialtjänstens uppgifter, samverka i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser. Kommunen ska även bidra till finansieringen av sådan verksamhet som bedrivs i samverkan. Enligt lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser får kommunen delta i finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet (2 kap. 6 § första stycket SoL). Vidare framgår att Riksrevisionen får granska sådan verksamhet som bedrivits i samverkan med och delvis finansierats av Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen. Vid en sådan granskning har Riksrevisionen rätt att ta del av uppgifter som behövs för att granska verksamheten (2 kap. 6 § andra stycket SoL).

Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelserna om överenskommelser finns med i en ny socialtjänstlag för att säkerställa en

12 Boende och delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning och äldre personer

12.1 Möjligheten att bo hemma och ha kontakt med andra

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden bör underlätta för enskilda att bo hemma och att ha kontakt med andra, genom hemtjänst, dagverksamheter eller andra liknande insatser ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 3 kap. 6 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, framgår att socialnämnden bör underlätta för den enskilde att bo hemma och att ha kontakt med andra genom hemtjänst, dagverksamheter eller annan liknande social tjänst.

Bestämmelsen ger uttryck för en viktig princip i socialtjänstlagen, normaliseringsprincipen. Med normalisering avses samhällets insatser för att stödja den enskilde att så långt som möjligt kunna leva som andra (prop. 1979/80:1 Del A s. 212). Det kan ske genom insatser som gör det möjligt för den enskilde att bo kvar i den invanda miljön. Olika sociala serviceinsatser från socialnämnden kan underlätta boendet för den som på grund av ålder eller av annan orsak har svårt att klara sig själv. Normalisering kan även handla om att bryta isolering som kan följa av t.ex. en funktionsnedsättning. Nämnden ska även i övrigt ge den enskilde det stöd och den hjälp som han behöver (prop. 1979/80:1 Del A s. 529). Olika slags insatser från hemtjänsten avser att underlätta den dagliga livsföringen och i många fall också möjliggöra ett kvarboende i det egna hemmet. Hemtjänst innefattar uppgifter av servicekaraktär och uppgifter som mer inriktas mot personlig omvårdnad (prop. 1996/97:124 s. 88).

Regeringen konstaterar att normaliseringsprincipen bör vara kvar som en grundläggande princip även i den nya socialtjänstlagen. Enligt regeringens mening bör principen komma till uttryck bl.a. genom bestämmelsen om att socialnämnden bör underlätta för enskilda att bo hemma och ha kontakt med andra. Enligt regeringen har hemtjänst liksom dagverksamheter och andra verksamheter för sysselsättning, gemenskap och rehabilitering stor betydelse för att den enskilde så långt som möjligt ska kunna leva som andra. Bestämmelsen bör därför föras över oförändrad i sak till den nya lagen.

12.2 Äldre personers möjlighet att leva och bo självständigt

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden ska arbeta för att äldre personer får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 5 kap. 4 § andra stycket SoL framgår att socialnämnden ska verka för att äldre får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelsen finns med i en ny socialtjänstlag eftersom den ger uttryck för principerna om självbestämmande och normalisering. Äldreomsorgens insatser ska syfta till att stärka den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. Insatserna ska underlätta för äldre att bo kvar i det egna hemmet och bidra till att stärka förutsättningarna för samvaro och gemenskap med andra. Bestämmelsen bör därför föras över oförändrad i sak till den nya lagen.

12.3 Goda bostäder och tillgång till lättåtkomliga tjänster för äldre

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska arbeta för att äldre personer får goda bostäder samt att nämnden därutöver ska ge de äldre som behöver det insatser i hemmet och tillgång till lättåtkomliga tjänster ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 5 kap. 5 § första stycket SoL framgår att socialnämnden ska verka för att äldre får goda bostäder och därutöver ge dem som behöver det, stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Enligt regeringens mening bör även den nya socialtjänstlagen innehålla en bestämmelse som lyfter vikten av att socialnämnden arbetar för att äldre personer får goda bostäder. Den nya lagen bör även innehålla en bestämmelse om att socialnämnden har ett ansvar för att ge äldre som behöver det insatser i hemmet och tillgång till andra lättåtkomliga tjänster. När bestämmelsen infördes konstaterades bl.a. att lättåtkomlighet är en fråga dels om information om vilka insatser som finns, dels om avstånd, kommunikation och tider (prop. 1979/80:1 Del A s. 533). Som nämnts i

avsnitt 12.2 syftar insatser i hemmet bl.a. till att stärka den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. Bestämmelserna bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen.

12.4 Särskilda boendeformer för äldre

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för äldre personer som behöver omvårdnad och särskilt stöd ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelsen om att kommunen får inrätta särskilda boendeformer för äldre personer som behöver insatser i boendet och andra lättåtkomliga tjänster samt har behov av att bryta oönskad isolering ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 5 kap. 5 § andra stycket SoL framgår att kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd. När de insatser som kan ges i hemmet är otillräckliga ska de äldre kunna erbjudas ett boende som kan tillgodose kraven på en högre grad av omsorg. Kommunerna har därför en skyldighet att inrätta särskilda boendeformer för äldre personer som behöver omvårdnad och särskilt stöd.

Av 5 kap. 5 § tredje stycket SoL framgår att kommunen även får inrätta särskilda boendeformer för äldre som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering. Bestämmelsen infördes 2019 för att tydliggöra kommunernas möjlighet att inrätta särskilda boenden som är anpassade och utformade för äldre personer som har ett vårdnadsbehov som understiger heldygnsvård, men som inte längre upplever det som tryggt att bo kvar i det egna hemmet (prop. 2017/18:273 s. 23–32).

Regeringen konstaterar att tillgången till särskilda boendeformer för äldre är grundläggande inom äldreomsorgen och att de bestämmelser som reglerar denna boendeform därför bör finnas med i en ny socialtjänstlag. Bestämmelserna bör föras över oförändrade i sak till den nya lagen.

12.5 Tillgång till personal med kunskaper i de nationella minoritetsspråken

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att kommunen ska arbeta för att det ska finnas tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre personer ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget. Prop. 2024/25:89

Skälen för regeringens förslag: Av 5 kap. 6 § tredje stycket SoL framgår att kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.

Av 2 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) framgår att nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. I språklagen (2009:600) anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelsen om att kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor finns med i en ny socialtjänstlag. Personal som behärskar minoritetsspråken bidrar positivt till kvaliteten av omsorgen. Äldre personers behov av att kunna uttrycka sig om sitt allmäntillstånd och sitt omsorgsbehov på ett språk de behärskar är ett viktigt skäl. Betydelsen och tryggheten för en äldre person av att få vistas i en språklig och kulturell miljö som liknar den de är vana vid sedan tidigare är ett annat viktigt skäl (prop. 2017/18:199 s. 67). Bestämmelsen bör därför föras över oförändrad i sak till den nya lagen.

12.6 Bestämmelser om äldreomsorg på minoritetsspråk förs över från minoritetslagen

Regeringens förslag: Bestämmelserna i minoritetslagen om enskildas rätt att i vissa fall få hela eller en väsentlig del av den omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar ett nationellt minoritetsspråk ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelsen om att kommunen inom ramen för sådan omsorg ska beakta äldre personers behov av att upprätthålla sin kulturella identitet ska föras över till den nya lagen, liksom bestämmelsen om att kommunen ska informera om möjligheterna till äldreomsorg på minoritetsspråk. Motsvarande bestämmelser i minoritetslagen ska upphävas.

Utredningen lämnar inte något förslag om att föra över bestämmelserna om enskildas rätt till äldreomsorg på nationella minoritetsspråk från lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk till en ny socialtjänstlag.

Remissinstanserna: *Svenska tornedalingars riksförbund*, *Sverigefinländarnas delegation* och *Sverigefinska pensionärer* anser att rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk ska regleras i socialtjänstlagen i stället för lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, för att åstadkomma ett tydligt kommunalt ansvar i äldreomsorgsfrågor på minoritetsspråk.

Skälen för regeringens förslag*Pågående utredning om krav på kunskaper i svenska*

Regeringen vill framhålla att det är viktigt att äldre personer kan känna sig trygga med att personalen inom äldreomsorgen alltid har goda språkkunskaper i svenska och genom det har möjlighet att utföra det arbete som det innebär att ge vård och omsorg under dygnets alla timmar. Utredningen om språkrav för personal i äldreomsorgen (S 2023:3) har haft i uppdrag att analysera och ta fram förslag på hur krav på kunskaper i svenska språket för personal i äldreomsorgen kan regleras. Den 3 december 2024 redovisade utredningen sina förslag i betänkandet Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024:78). I betänkandet föreslås att ett språkrav införs i socialtjänstlagen gällande äldreomsorgen. Kravet innebär att arbetsgivarna ska arbeta för att personalen har en kunskapsnivå i svenska som är relevant för de omsorgsinsatser som de genomför i äldreomsorgen. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet. Därefter avser regeringen att återkomma i frågan om språkrav inom äldreomsorgen.

Bestämmelser om minoritetsspråk flyttas till socialtjänstlagen

Rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk regleras i dag i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, förkortad minoritetslagen. Enligt 18 § minoritetslagen ska kommuner som ingår i något av de i lagen utpekade förvaltningsområdena erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Kommuner som inte ingår i förvaltningsområden har, enligt 18 a § minoritetslagen, samma skyldighet när det gäller finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper. Detsamma gäller för en kommun som ingår i ett förvaltningsområde för ett visst språk vad gäller övriga språk. Enligt 18 b § samma lag ska kommunen inom ramen för sådan omsorg som erbjuds enligt 18 och 18 a §§ minoritetslagen beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Vidare ska kommunen enligt 18 c § minoritetslagen informera den som ansöker om insatser inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till sådan service och omvårdnad som anges i 18 och 18 a §§ minoritetslagen.

Svenska tornedalingars riksförbund, Sverigefinländarnas delegation och Sverigefinska pensionärer anser att rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk i stället ska regleras i socialtjänstlagen, för att åstadkomma ett tydligt kommunalt ansvar i äldreomsorgsfrågor som rör minoritetsspråk.

Regeringen har i tidigare sammanhang lyft fram fördelarna med att reglera de nationella minoriteternas rättigheter inom äldreomsorgen i socialtjänstlagen. Utredningen om en stärkt minoritetspolitik (Ku 2016:02) föreslog i sitt delbetänkande Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60) att denna rätt borde regleras i socialtjänstlagen. Betänkandet remitterades och remissutfallet avseende denna fråga var övervägande positivt. I propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199) instämde regeringen i utredningens

slutsatser om fördelarna med att föra över bestämmelserna om enskildas rätt till äldreomsorg på minoritetsspråk till socialtjänstlagen, men ansåg det inte lämpligt att flytta bestämmelserna under tiden översynen av socialtjänstlagen pågick. Regeringen konstaterade vidare att den avsåg återkomma i frågan efter att utredningen om översynen av socialtjänstlagen presenterats, och anförde då att starka skäl talade för att de nationella minoriteternas rättigheter inom äldreomsorgen ska regleras integrerat med andra bestämmelser om äldreomsorg (prop. 2017/18:199 s. 64 och 65).

Även i betänkandet Nästa steg – Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer (SOU 2022:41) framförs att de nationella minoriteternas rättigheter inom äldreomsorgen bör regleras integrerat med andra bestämmelser om äldreomsorg. Där föreslås att bestämmelserna om äldreomsorg på minoritetsspråk i socialtjänstlagen och minoritetslagen ska föras samman i en ny äldreomsorgslag. Betänkandet har remissbehandlats. Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. Av dessa är de flesta positiva till förslaget. Länsstyrelsen i Stockholms län anser att förslaget ligger i linje med vad länsstyrelsen rekommenderat sedan tidigare, nämligen att enskildas rätt till äldreomsorg på minoritetsspråken, liksom förskola, ska regleras i respektive sektorsspecifik lagstiftning. Södertälje och Söderhamns kommuner anser att enskildas rätt till äldreomsorg på minoritetsspråken i stället bör regleras i socialtjänstlagen.

Regeringen anser att regelverket blir tydligare om de nationella minoriteternas rättigheter inom äldreomsorgen regleras integrerat med andra bestämmelser om äldreomsorg. De bestämmelser i minoritetslagen som reglerar rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen. Motsvarande bestämmelser i minoritetslagen bör som en konsekvens upphävas.

12.7 Möjlighet för personer med funktionsnedsättning att delta i samhällets gemenskap

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska arbeta för att personer som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra samt att socialnämnden ska medverka till att dessa personer får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter deras individuella behov av särskilt stöd, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Personskadeförbundet RTP* anser att bestämmelsen bör formuleras om med utgångspunkt i 5 § lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. *Örebro kommun* och *Verdandi* lämnar inte synpunkter på förslaget men framför att personer med funktionsnedsättning inte är tillräckligt synliggjorda i lagstiftningen, jämfört med äldre personer.

Skälen för regeringens förslag: Socialnämnden ska verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra (5 kap. 7 § första stycket SoL). Socialnämnden ska medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd (5 kap. 7 § andra stycket SoL).

Personskadeförbundet RTP anser att bestämmelsen bör formuleras så att den anger att socialnämnden ska arbeta för att personer som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring ska ha jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Målet ska vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra. Regeringen konstaterar att formuleringen om ”jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet” är hämtad från 5 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, som lägger fast det övergripande målet för verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (prop. 1992/93:159 s. 171). Regeringen instämmer i att denna målsättning bör gälla även för personer med funktionsnedsättning som inte omfattas av lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade. Regeringen anser dock att socialtjänstlagen ger uttryck för denna målsättning, bl.a. genom att det av den bestämmelse som nu föreslås föras över följer att socialnämnden har ett ansvar för att personer med funktionsnedsättning ges möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra (5 kap. 7 § första stycket SoL). Därutöver framgår det av målbestämmelsen i 1 kap. 1 § SoL att socialtjänsten ska främja jämlikhet i levnadsvillkor. Även den bestämmelsen föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 6.1).

Örebro kommun och *Verdandi* pekar på att regleringen av vad äldre ska erbjudas är mer utförligt beskriven jämfört med vad som ska erbjudas personer med funktionsnedsättning. De båda remissinstanserna anser att det kan leda till att personer med funktionsnedsättning inte får möjlighet till jämlika och jämställda levnadsvillkor. Regeringen vill med den nya lagen tydliggöra vikten av en helhetssyn och inriktningen på personers individuella behov och förutsättningar i stället för personers grupp-tillhörighet. Bestämmelserna i socialtjänstlagen gäller alla enskilda men den aktuella bestämmelsen synliggör socialnämndens ansvar särskilt för personer med funktionsnedsättning.

Socialtjänstens insatser ska syfta till att personer med funktionsnedsättning ska få möjlighet att leva som andra och tillsammans med andra. De aktuella bestämmelserna bör därför föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen.

12.8 Bostäder med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att kommunen ska inrätta bostäder med särskilt stöd för personer som behöver ett sådant boende till följd av att de möter betydande svårigheter i sin livsföring av fysiska, psykiska eller andra skäl ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Riksförbundet FUB* befarar att färre personer än i dag ska beviljas bostad med särskild service enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Skälen för regeringens förslag: Av 5 kap. 7 § tredje stycket SoL framgår att kommunen ska inrätta bostäder med särskild service till dem som till följd av betydande svårigheter i sin livsföring av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver sådant boende. Bestämmelsen innebär att kommunerna har en skyldighet att inrätta bostäder med särskild service för personer som på grund av en funktionsnedsättning eller av annat skäl inte har möjlighet att bo i ordinärt boende.

Regeringen konstaterar att många personer med omfattande funktionshinder tillbringar en stor del av sin dag i det egna hemmet. Därför är bostaden många gånger mer betydelsefull för personer med funktionshinder (prop. 1992/93:159 s. 83).

Riksförbundet FUB befarar att bestämmelsen ska medföra att färre personer än i dag kommer att beviljas bostad enligt lagen om stöd till vissa funktionshindrade. Förbundet förespråkar att personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd (personkrets 1 i 1 § 1 LSS), inte ska omfattas av bestämmelsen utan att dessa personer ska beviljas bostad enligt lagen om stöd till vissa funktionshindrade. Regeringen konstaterar att förslaget inte innebär någon ändring i sak i förhållande till nuvarande socialtjänstlag. Förslaget bör därmed inte leda till någon förändring av hur lagen om stöd till vissa funktionshindrade tillämpas. Av Socialstyrelsens lägesrapport 2023 om insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning framgår dock att flera kommuner uppger sig ha svårigheter att fullt ut tillgodose behovet av bostad med särskilt service för vuxna. Regeringen vill därför framhålla kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen samt deras ansvar för planeringen av insatser för personer med funktionsnedsättning (5 kap. 8 § SoL), vilket även innefattar planeringen av bostäder med särskilt stöd.

Enligt regeringens mening är det viktigt att kommunens ansvar för att inrätta bostäder med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning framgår av en ny socialtjänstlag. Målet är att den enskilde ska kunna delta i samhällets gemenskap och leva som andra. Bestämmelsen bör därför föras över oförändrad i sak till den nya lagen.

13 Vård utanför det egna hemmet och skyddat boende

13.1 Ansvar för att erbjuda vård utanför hemmet och skyddat boende

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om kommunens ansvar för att det finns tillgång till familjehem, stödboende, hem för vård eller boende och skyddade boenden ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelserna om socialnämndens ansvar för att den som av vissa angivna skäl behöver det kan tas emot i ett sådant hem eller boende ska föras över till den nya lagen.

I den nya lagen ska det finnas definitioner av vad som avses med familjehem, stödboende, hem för vård eller boende respektive skyddat boende.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte bestämmelserna om ansvar för skyddat boende som trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Utredningen föreslår inte heller att lagen ska innehålla definitioner av vad som avses med familjehem, stödboende, hem för vård eller boende samt skyddat boende. Utredningen föreslår vidare en delvis annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* som är den enda remissinstans som yttrar sig över förslaget anser att det är en brist att bestämmelserna om vård utanför det egna hemmet inte omfattar vård i hem för viss annan heldygnsvård som är en av de tillståndspliktiga verksamhetsformerna.

Skälen för regeringens förslag

Bestämmelserna om kommunens ansvar för vårdformer utanför det egna hemmet ska föras över till den nya socialtjänstlagen

Av 6 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, framgår att socialnämnden ska sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett familjehem, hem för vård eller boende eller stödboende för barn och unga i åldern 16–20 år. Barn som är 16 eller 17 år får enligt andra stycket samma paragraf endast tas emot i ett stödboende om det finns särskilda skäl.

Socialnämnden ska även sörja för att den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i ett skyddat boende (6 kap. 1 a § SoL). Bestämmelsen trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130) och har således tillkommit efter att utredningen lämnade sitt förslag till ny lag.

Kommunen ansvarar för att det finns tillgång till familjehem, hem för vård eller boende, stödboenden och skyddade boenden (6 kap. 2 § SoL). Kommunen ansvarar dock inte för sådana hem som Statens institutionsstyrelse har ansvar för i enlighet med 6 kap. 3 § SoL (avsnitt 13.2).

Regeringen konstaterar att den som behöver mer omfattande insatser än som kan ges i det egna hemmet även fortsättningsvis bör kunna tas emot i ett familjehem, stödboende och hem för vård eller boende. Regeringen anser vidare att den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp bör kunna tas emot i ett skyddat boende.

Bestämmelserna om socialnämndens ansvar för att enskilda kan tas emot i ett annat hem än det egna eller i ett skyddat boende bör föras över till den nya socialtjänstlagen. Även kommunens ansvar att se till att det finns tillgång till familjehem, stödboenden, skyddade boenden och hem för vård eller boende bör föras över till den nya lagen.

IVO konstaterar att en person som vistas i ett hem för viss annan heldygnsvård enligt 7 kap. 1 § 3 SoL får vård utanför det egna hemmet, och ser det som en brist att den aktuella bestämmelsen i 6 kap. 1 § SoL inte omfattar dessa verksamhetsformer. Regeringen konstaterar att det i förarbetena till bestämmelsen i 7 kap. 1 § 3 SoL framgår att hem som tillhandahåller ”viss annan heldygnsvård” borde definieras som en egen kategori inom hem för vård eller boende. Vårdförmen har dock ansetts vara närmare kopplad till bestämmelserna om särskilda boendeformer för äldre personer och personer med funktionsnedsättning (prop. 1996/97:124 s. 144 och 185), även om den inte är begränsad till att enbart avse boendeformer för äldre och personer med funktionsnedsättning. Regeringen anser att dessa skäl alltså gör sig gällande och att det därför inte finns anledning att lägga till viss annan heldygnsvård bland de verksamhetsformer som tas upp i den aktuella bestämmelsen.

Definitioner i lag av vårdformerna utanför det egna hemmet

I dag finns definitionerna av vad som avses med familjehem, stödboende, hem för vård eller boende samt skyddat boende i socialtjänstförordningen (2001:937), förkortad SoF. Hem för vård eller boende avser enligt 3 kap. 1 § SoF första stycket ett hem inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med ett boende. Särskilda boendeformer för äldre eller personer med funktionsnedsättning (5 kap. 5 § andra och tredje styckena respektive 5 kap. 7 § tredje stycket SoL) räknas enligt andra stycket inte som hem för vård eller boende.

Med stödboende avses en verksamhet inom socialtjänsten som tar emot enskilda i åldern 16–20 år i ett eget boende med individanpassat stöd (3 kap. 1 a § SoF). Med skyddat boende avses ett boende inom socialtjänsten som tillhandahåller platser för tillfällig heldygnsvistelse tillsammans med individanpassat stöd åt enskilda i behov av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp (3 kap. 1 b § SoF).

Om ett hem för vård eller boende, ett stödboende eller ett skyddat boende drivs av ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt (3 kap. 1–1 b §§ SoF).

Familjehem definieras i 3 kap. 2 § SoF som ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt.

Regeringen anser att definitionerna av familjehem, stödboende, hem för vård eller boende samt skyddat boende är av central betydelse för

tillämpningen av socialtjänstlagen och att det därför kan anses bidra till en ökad tydlighet att i stället placera dem i lagen. Regeringen föreslår därför att dagens bestämmelser i socialtjänstförordningen om definitioner förs in i socialtjänstlagen.

För vård av barn och unga utanför det egna hemmet eller barn placerade i ett skyddat boende gäller vidare särskilda bestämmelser som behandlas i avsnitt 27.

13.2 Ansvar för särskilda ungdomshem och LVM-hem

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att staten ska tillgodose behovet av särskilda ungdomshem och LVM-hem, samt att staten får ta ut en avgift för vård i sådana hem av den kommun som begärt placeringen, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Vidare ska bestämmelserna om att Statens institutionsstyrelse leder verksamheten vid särskilda ungdomshem och LVM-hem föras över till den nya lagen.

Även bestämmelsen om möjligheten att uppdra åt en region eller en kommun att inrätta eller driva ett sådant hem ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 6 kap. 3 § SoL framgår att staten ska tillgodose behovet av sådana hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilda ungdomshem) och sådana hem som avses i 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem). Statens institutionsstyrelse (SiS) leder verksamheten vid hemmen. SiS får, om det finns särskilda skäl för det, genom avtal uppdra åt en region eller en kommun att inrätta och driva ett särskilt ungdomshem eller ett LVM-hem. Vidare får staten ta ut avgift för vård i ett särskilt ungdomshem eller LVM-hem av den kommun som begärt placeringen (6 kap. 3 § tredje stycket SoL).

Enligt regeringens mening är det viktigt med en tydlig bestämmelse om statens ansvar för särskilda ungdomshem och LVM-hem i socialtjänstlagen, samt om att SiS leder verksamheten vid hemmen. Det innebär att SiS ansvarar för bl.a. planeringen, ledningen vid hemmen, anvisningen av platser till hemmen och kvalitetsutveckling av vården (prop. 1992/93:61 s. 19). Det bör även fortsättningsvis finnas möjlighet att uppdra åt en region eller en kommun att inrätta eller driva ett sådant hem. Vidare bör staten fortsatt ha möjlighet att ta ut en avgift av kommunen som begärt placeringen. Nuvarande bestämmelser bör därför föras över till den nya lagen.

13.3 God vård som bedrivs i samråd med socialnämnden

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att den som tagits emot i annat hem än det egna ska få god vård som bör utformas så att den bidrar till att den enskilde får samhörighet med närstående och kontakt med hemmiljön ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Även bestämmelsen om att vården ska bedrivas i samråd med socialnämnden ska föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 6 kap. 1 § tredje stycket SoL framgår att socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård. Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön (6 kap. 1 § fjärde stycket SoL). Vården i familjehem, hem för vård eller boende och stödboende ska bedrivas i samråd med socialnämnden. Detta gäller även särskilda ungdomshem och LVM-hem (6 kap. 4 § SoL).

Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelsen om socialnämndens ansvar för att den som vårdas i ett annat hem än det egna får god vård finns med i en ny socialtjänstlag, liksom bestämmelsen om att vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med närstående och kontakt med hemmiljön, förutsatt att sådan kontakt är lämplig. Jämfört med nuvarande lydelse ändras bestämmelsen så att uttrycket ”anhöriga och andra närstående” ersätts av enbart ”närstående”. Som framgår i avsnitt 10.3 anser *Lagrådet*, till skillnad mot regeringen, att innebörden av begreppet närstående bör förtydligas. Regeringen konstaterar att i samband med att formuleringen ”och andra närstående” lades till i bestämmelsen uttalades bl.a. att vården av placerade barn bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med föräldrar, syskon och andra för barnet betydelsefulla personer (prop. 1996/97:124 s. 113). Regeringen anser att utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående bör vara om det finns en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den enskilde, vilket stämmer överens med begreppets innebörd i andra bestämmelser (avsnitt 10.3).

Eftersom socialnämnden har ansvar för att den enskilde får den vård som han eller hon behöver är det också viktigt med en bestämmelse om att vården ska bedrivas i samråd med socialnämnden. Bestämmelserna om god vård, samhörighet med närstående och kontakt med hemmiljön samt samråd med socialnämnden bör därför föras över till den nya lagen.

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om vårdplan och genomförandeplan ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Det ska även införas ett förtydligande om att genomförandeplanen ska ses över om en vårdplan som gäller ett barn revideras.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte bestämmelserna som gäller vid vård i skyddat boende som trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Utredningens förslag omfattar inte heller bestämmelserna om revidering av en vårdplan, som trädde i kraft den 1 mars 2021 (prop. 2020/21:35, bet. 2020/21:SoU5, rskr. 2020/21:128). Utredningen föreslår inte heller att genomförandeplanen ska ses över om en vårdplan revideras. Förslaget har även en något annorlunda språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Östersunds kommun* anser att det bör finnas ett tydligt krav på att utförare av insatser, både med och utan behovsprövning, ska upprätta en genomförandeplan. *Familjevårdens centralorganisation* anser att det av bestämmelsen ska framgå att genomförandeplanen ska följas fram till nästa övervägande av vården.

Skälen för regeringens förslag: Av 11 kap. 3 § första stycket SoL framgår att när någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende, skyddat boende eller familjehem ska en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna, en s.k. vårdplan.

Andra och tredje styckena samma paragraf innehåller särskilda bestämmelser för barn respektive barn och unga. En vårdplan som gäller ett barn ska revideras senast när barnet har varit placerat i två år och ska då som huvudregel särskilt avse barnets långsiktiga boende. Därefter ska vårdplanen revideras vid behov (11 kap. 3 § andra stycket SoL). Bestämmelserna i 3 § andra stycket om revidering av vårdplanen trädde i kraft den 1 mars 2021 (prop. 2020/21:35, bet. 2020/21:SoU5, rskr. 2020/21:128).

För barn och unga som vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende, skyddat boende eller familjehem ska även en plan upprättas över hur vården ska genomföras, en s.k. genomförandeplan (11 kap. 3 § tredje stycket SoL).

Både första och tredje stycket i 3 § har utökats till att även avse skyddat boende från och med den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). De bestämmelser som gäller revidering av en vårdplan som rör ett placerat barn respektive skyddat boende har således lagts till efter att utredningen lämnade sitt förslag till ny lag.

En vårdplan och en genomförandeplan ska även ta upp åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för (11 kap. 3 § fjärde stycket SoL).

Bestämmelsen om vårdplan infördes i syfte att tydliggöra mål och medel utifrån det enskilda barnets behov (prop. 2000/01:80 s. 104). När bestämmelsen sedan utvidgades till att omfatta även vuxna framhölls att

en individuell vårdplan utgör ett viktigt dokument för att bl.a. underlätta tydlighet och kommunikation mellan socialnämnden och den enskilde samt som underlag för uppföljning och utvärdering av vårdinsatsen (prop. 2006/07:129 s. 106). Enligt regeringen är dessa skäl alltjämt relevanta. Bestämmelsen om att socialnämnden ska upprätta en vårdplan när en enskild behöver vårdas utanför det egna hemmet bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Regeringen anser vidare att det fortsatt är angeläget att det upprättas en plan för genomförandet av vården när ett barn eller en ung person vårdas utanför det egna hemmet, för att tydliggöra för samtliga som är berörda vid genomförandet av en planerad insats hur den ska genomföras och vilka delmål som ska uppnås (prop. 2006/07:129 s. 49). Bestämmelsen om att socialnämnden ska upprätta en genomförandeplan i dessa fall bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak. Vidare bör även bestämmelsen som tydliggör att det av vårdplanen och genomförandeplanen ska framgå de åtgärder och insatser som andra huvudmän ansvarar för föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Som framgår ovan ska en vårdplan som gäller ett barn enligt 11 kap. 3 § andra stycket SoL revideras senast när barnet har varit placerat i två år. Vårdplanen ska därefter revideras vid behov. Regeringen anser att det även i den nya lagen bör finnas särskilda bestämmelser om revidering av en vårdplan som gäller ett barn. Denna bestämmelse ska således föras över till den nya socialtjänstlagen. *Lagrådet* konstaterar att paragrafen innehåller en yttersta tidsgräns då en vårdplan senast ska revideras och också en regel om att revidering av planen ska göras vid behov. Paragrafen kan enligt *Lagrådet* läsas så att den revidering av vårdplanen som ska göras vid behov kommer i fråga först efter det att den revidering som ska göras senast när barnet varit placerat i två år har genomförts. *Lagrådet* konstaterar att detta uppenbarligen inte varit avsikten (bet. 2020/21:SoU5 s. 23 och 24). *Lagrådet* föreslår därför att paragrafen formuleras på ett annat sätt. Regeringen instämmer i *Lagrådets* synpunkt, men konstaterar vidare att även vårdplaner som gäller vuxna måste revideras vid behov för att fylla sitt syfte. Regeringen föreslår därför en annan språklig och redaktionell utformning än *Lagrådet*.

Bestämmelsen infördes i socialtjänstlagen genom ett utskottsinitiativ vid behandlingen av propositionen Regelbundna överväganden av vårdnadsöverflyttning och särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden (prop. 2020/21:35). *Lagrådet* framförde då att för det fall vårdplanen revideras torde även genomförandeplanen i flertalet fall behöva revideras. *Lagrådet* ansåg därför att en lagändring som uttryckligen ger möjlighet att revidera även genomförandeplanen borde övervägas (bet. 2020/21:SoU5 s. 67).

Regeringen konstaterar att genomförandeplanen vid behov ska göras om och anpassas till nya förhållanden (prop. 2006/07:129 s. 49). Detta framgår även indirekt av 7 kap. 2 § i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem eller hem för vård eller boende, vilket socialutskottet också angav i betänkandet med förslag om en bestämmelse med krav på revidering av vårdplanen efter viss tid (bet. 2020/21:SoU5 s. 22). Även med nuvarande reglering bör därför en ändring i vårdplanen i praktiken medföra att också genomförandeplanen ses över. Regeringen

anser dock att den nya socialtjänstlagen bör innehålla en bestämmelse där det uttryckligen framgår att genomförandeplanen ska ses över om vårdplanen revideras.

Östersunds kommun anser att det bör finnas ett krav på att utförare ska upprätta en genomförandeplan, både för insatser efter behovsprövning och för insatser utan individuell behovsprövning. Regeringen vill framhålla att det i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS bl.a. finns allmänna råd om att utföraren bör upprätta en genomförandeplan som beskriver hur en beslutad insats ska genomföras för en enskild (se allmänna råd till 11 kap. 5 § SoL i 6 kap. SOSFS 2014:5). Regeringen anser inte att det har framkommit skäl att införa någon ytterligare reglering av när en genomförandeplan ska upprättas.

Familjevårdens centralorganisation anser att det av bestämmelsen bör framgå att genomförandeplanen ska följas fram till nästa övervägande av vården. Enligt Familjevårdens centralorganisation förekommer det alltför ofta att genomförandeplanen ändras av socialtjänsten innan den beslutade vårdtiden löpt ut och utan att den har kommunicerats med familj eller familjehem. Regeringen konstaterar att vårdplanen är avsedd att vara övergripande och långsiktig, men att den kan behöva revideras allt eftersom barnets behov och situation förändras (prop. 2000/01:80 s. 106). Avsikten är att genomförandeplanen ska komplettera vårdplanen (prop. 2006/07:129 s. 49). Regeringen vill framhålla att barnet eller den unge och hans eller hennes vårdnadshavare så långt det är möjligt ska delta i framtagandet av genomförandeplanen (prop. 2006/07:129 s. 49). Av 7 kap. 2 § i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende framgår att socialnämnden ska verka för att ett barn eller en ung person som är placerad i ett familjehem, ett stödboende eller ett hem för vård eller boende och hans eller hennes vårdnadshavare deltar i arbetet med att upprätta, följa upp och vid behov revidera genomförandeplanen. Vidare framgår att planen bör upprättas, följas upp och revideras i nära samarbete med familjehemmet, stödboendet eller hemmet för vård eller boende. Regeringen anser däremot inte att det finns skäl att i lag begränsa möjligheten att revidera en genomförandeplan.

14 Socialnämndens ansvar att erbjuda insatser

Prop. 2024/25:89

14.1 Insatser kan ges i olika former och på olika sätt

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om socialnämndens ansvar att erbjuda insatser till enskilda ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Det ska framgå av den nya socialtjänstlagen att den som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. inte har rätt till sådana insatser eller sådant ekonomiskt bistånd som motsvarar förmåner enligt den lagen. Det ska även framgå att han eller hon inte heller har rätt till ekonomiskt bistånd för bostadskostnader. I lagen om mottagande av asylsökande m.fl. ska det tas in en upplysningsbestämmelse om att det i socialtjänstlagen finns bestämmelser som innebär att den som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. i vissa fall inte har rätt till insatser eller ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att upplysningsbestämmelsen om lagen om mottagande av asylsökande m.fl. ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. Några instanser lämnar synpunkter på att ”familjer och enskilda” ändras till enskilda i bestämmelsen. *Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF)* och *Sveriges kvinnolobby* är positiva till förändringen medan *Socialstyrelsen* och *Stiftelsen Allmänna barnhuset* är mer tveksamma. GAPF för fram att förändringen är viktig då de upplever att socialtjänsten i utredningar och vid insatser främst fokuserar på familjen som enhet och inte den enskilda individen. Vidare anser GAPF att det kan ha en positiv inverkan för barn och ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck att begreppet familj tas bort. Även Sveriges kvinnolobby ser ett behov av ökat individfokus i praktiken. Att behandla familjer som en enhet är oftast till mäns fördel och kvinnors nackdel, t.ex. vad gäller ekonomiskt bistånd. *Linköpings universitet (Barnafrid)* anser att frågan behöver utredas vidare utifrån ett barnrättsperspektiv. *Göteborgs kommun* saknar definitioner och resonemang om vad rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp innebär.

När det gäller lagen om mottagande av asylsökande m.fl. framhåller *Migrationsverket* att bistånd för livsföringen, dvs. bistånd hänförligt till den enskildes personliga behov, inte har någon motsvarighet i den lagen.

Skälen för regeringens förslag: Av 3 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, framgår bl.a. att det till socialnämndens uppgifter hör att svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det. Av förarbetena framgår att bestämmelsen inte syftar till att reglera hur socialnämnden ska fullgöra uppgifterna utan att det får bedömas med utgångspunkt i behovsstrukturen i kommunen (prop. 1979/80:1 Del A s. 188 och 525). Utredningen gör bedömningen att uppgifterna som räknas upp i bestämmelsen delvis överlappar varandra

och föreslår att det av bestämmelsen i stället ska framgå att socialnämnden ska erbjuda insatser i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det. Regeringen anser att det är viktigt att det av den nya socialtjänstlagen framgår vilka typer av insatser som socialnämnden ska erbjuda enskilda. Enligt regeringen tydliggör den av utredningen föreslagna uppräknings åtgärder de typer av insatser som socialnämnden ska erbjuda enskilda. Av den nya socialtjänstlagen bör det därför framgå att socialnämnden ansvarar för att erbjuda insatser i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det. Förändringen innebär ett tydliggörande av socialnämndens ansvar och ingen ändring av ansvaret i sak är avsedd.

Genom den föreslagna bestämmelsen klargörs även att uttrycket insatser omfattar alla de angivna sätten att bistå enskilda. Ordet insatser används i stor utsträckning i nuvarande socialtjänstlag men det förekommer även flera andra uttryck som beskriver samma sak. Exempelvis används stöd, hjälp, stöd- och hjälpinsatser, social tjänst och tjänst med samma innebörd. Regeringen bedömer att lagens terminologi kan förenklas och göras mer enhetlig. Insatser bör därför användas genomgående i lagen. Även ekonomiskt bistånd utgör en insats men som framgår i avsnitt 17.1 anser regeringen att begreppet ekonomiskt bistånd bör behållas.

Göteborgs kommun efterfrågar definitioner av vad rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp innebär. Regeringen konstaterar att ingen ändring i sak är avsedd. Som framgår av tidigare förarbeten är syftet inte att reglera hur socialnämnden ska fullgöra uppgifterna, utan det får som tidigare bedömas med utgångspunkt i behovsstrukturen i kommunen (prop. 1979/80:1 Del A s. 188 och 525). Vidare ger Socialstyrelsen som kunskapsmyndighet på socialtjänstens område vägledning och stöd i olika kunskapsstöd till kommunerna.

Enligt den nuvarande bestämmelsen ska socialnämnden ansvara för bl.a. råd, stöd och vård till familjer och enskilda. Att familjer anges i bestämmelsen berörs inte särskilt i förarbetena. *GAPF* anser att insatser alltid ska utgå från individens behov. Även *Sveriges kvinnolobby* anser att socialtjänstens verksamheter bör vara individualiserade och främja kvinnors ekonomiska självständighet. Regeringen delar utredningens bedömning att bestämmelsen i likhet med socialtjänstlagen i övrigt bör utgå från den enskilde. En insats beviljas den enskilda individen och utgångspunkten är den enskildes behov av stöd, hjälp och skydd. Som *GAPF* framför har det betydelse för exempelvis barn och ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringen konstaterar dessutom att uttrycket enskilda omfattar familjer. Någon ändring i sak är därmed inte avsedd. En insats kan även fortsättningsvis vara familjeinriktad och ha som syfte att främja och stötta familjer. Enligt regeringen är det fortsatt viktigt att socialtjänsten har en helhetssyn och ett familjeorienterat arbetssätt, vilket även *Socialstyrelsen* för fram.

I dag kan enskilda få insatser efter behovsprövning enligt 4 kap. 1 § SoL. Regeringens förslag till ny socialtjänstlag innebär att insatser kommer att kunna ges på två sätt: efter en individuell behovsprövning, se avsnitt 15.1, och utan individuell behovsprövning, se avsnitt 16.1. En insats kan utformas på olika sätt, den kan t.ex. vara allmänt utformad och öppen för

alla eller individuellt inriktad och anpassad efter den enskildes behov. Den kan även vara inriktad mot vissa grupper, situationer eller problem.

I 2 kap. 1 § tredje stycket SoL finns en upplysningsbestämmelse om att det i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortat LMA, finns särskilda bestämmelser om bistånd för den som omfattas av lagen. Av 1 § andra stycket LMA framgår att den som omfattas av lagen inte har rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL för förmåner av motsvarande karaktär. Rätt till bistånd finns inte heller för bostadskostnader.

Lagrådet anser att den i lagrådsremissen valda lagstiftningsstrukturen innebär att föreskrifter i andra lagar, exempelvis lagen om mottagande av asylsökande m.fl., inte ska ha företräde framför föreskrifter i socialtjänstlagen. Enligt *Lagrådet* bör därför den bestämmelse som finns i 1 § andra stycket LMA, om att en asylsökande inte har rätt till bistånd för förmåner av motsvarande karaktär, föras in i den nya socialtjänstlagen. *Lagrådet* anser också att bestämmelsen i 1 § andra stycket LMA kan ersättas med en upplysning om att dessa bestämmelser finns i socialtjänstlagen.

Regeringen instämmer i *Lagrådets* bedömning att bestämmelsen i 1 § andra stycket LMA bör föras in i den nya socialtjänstlagen. Bestämmelsen i 1 § andra stycket LMA hänvisar till 4 kap. 1 § SoL som i den nya socialtjänstlagen föreslås delas upp i insatser för personliga behov (11 kap. 1 §) och ekonomiskt bistånd (12 kap. 1 §). *Migrationsverket* tar upp att bistånd för personliga behov inte har någon motsvarighet i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Med hänsyn till att 1 § LMA enligt dess ordalydelse hänvisar till samtliga bestämmelser i 4 kap. 1 § SoL, bedömer regeringen att bestämmelsen bör omfatta både insatser för personliga behov och ekonomiskt bistånd. I den nya socialtjänstlagen bör det därför framgå att den som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. inte har rätt till sådana insatser enligt 11 kap. 1 § eller sådant ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § SoL som motsvarar förmåner enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Den asylsökande har inte heller rätt till ekonomiskt bistånd för bostadskostnader. Till skillnad från *Lagrådet* anser regeringen att uttrycket ”dena lag” inte behöver anges i bestämmelsen. I lagen om mottagande av asylsökande m.fl. bör det vidare tas in en upplysningsbestämmelse om att det i socialtjänstlagen finns bestämmelser som innebär att den som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. i vissa fall inte har rätt till insatser eller ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen.

14.2 Det bör inte regleras hur socialnämnden bör tillhandahålla verksamhet

Regeringens bedömning: I den nya socialtjänstlagen bör det inte finnas någon bestämmelse som anger att nämnden bör tillhandahålla sociala tjänster genom rådgivningsbyråer, socialcentraler och liknande, social jour eller annan därmed jämförlig verksamhet.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Socialstyrelsen* tillstyrker förslaget, men anser att det är viktigt att det framgår att socialtjänsten är en av de myndighetsutövande verksamheter som för att kunna fullgöra sitt uppdrag behöver finnas tillgänglig under dygnets alla timmar, inte minst i ärenden som t.ex. rör barn som far illa eller våldsutsatta personer. *Linköpings universitet (Barnafrid)* avstyrker förslaget. *Barnafrid* befarar att det kan innebära begränsningar för vad som kan erbjudas och att vissa verksamheter som kan vara kostnadskrävande ersätts med andra former av verksamheter.

Skälen för regeringens bedömning: I 3 kap. 6 § andra stycket SoL anges att socialnämnden bör tillhandahålla sociala tjänster genom rådgivningsbyråer, socialcentraler och liknande, social jour eller annan därmed jämförlig verksamhet. Bestämmelsen innehåller exempel på i vilken form socialtjänstens verksamhet kan bedrivas. Uppräkningen är inte uttömmande (prop. 1979/80:1 Del A s. 529). Bestämmelsen innebär inte någon skyldighet att tillhandahålla insatser på ett visst sätt, utan är snarare en rekommendation om hur socialtjänstens verksamhet kan utformas.

Regeringen delar utredningens bedömning att den nya lagen som utgångspunkt ska reglera vad socialtjänsten ska göra och inte reglera hur det ska genomföras. Eftersom den nuvarande bestämmelsen endast innehåller exempel på hur socialtjänsten kan bedriva sin verksamhet bör den inte föras över till den nya lagen.

Barnafrid framför en oro att det kan innebära att kostnadskrävande verksamheter ersätts med andra former och därmed begränsningar för vad som kan erbjudas den enskilde. Formuleringen att socialtjänsten ska vara tillgänglig är enligt *Barnafrid* inte tillräckligt skarp och tydlig för att säkerställa att våldsutsatta barn får skydd och stöd utanför kontorstid. *Barnafrid* önskar därför att det skulle finnas någon form av miniminivå för vad som måste finnas för att uppfylla socialtjänstens uppdrag.

Vad gäller social jour, som innebär att kontakt kan tas med socialtjänsten på kvällar och helger (prop. 1979/80:1 Del A s. 178), vill regeringen särskilt klargöra att det inte medför någon förändring för socialtjänstens ansvar att den aktuella bestämmelsen med exempel inte förs över till den nya lagen. Som Riksdagens ombudsmän (JO) uttalat måste socialtjänsten ha någon form av beredskap dygnet runt för att kunna fullgöra sitt uppdrag (JO 1998/99 s. 243). Regeringen delar utredningens uppfattning att detta gäller oavsett bestämmelsen i 3 kap. 6 § andra stycket SoL. Som även *Socialstyrelsen* påpekar är socialtjänsten en av de myndighetsutövande verksamheter som för att kunna fullgöra sitt uppdrag behöver finnas tillgänglig under dygnets alla timmar, inte minst i ärenden som t.ex. rör barn som far illa eller våldsutsatta personer.

Regeringen föreslår vidare i avsnitt 6.5 att socialtjänsten ska inriktas på att vara lätt tillgänglig. En lätt tillgänglig socialtjänst förutsätter att det i akuta situationer går att komma i kontakt med socialtjänsten efter ordinarie kontorstid, genom s.k. socialjour.

Enligt regeringens mening bör bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 6 § andra stycket SoL av ovan nämnda skäl inte föras över till den nya socialtjänstlagen.

14.3 Insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och enskilda organisationer ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Lunds universitet* för fram att samverkan mellan olika aktörer utgör grunden för skapande av värde för individen och samhället och är en grundläggande och nödvändig utgångspunkt.

Skälen för regeringens förslag: Av de grundläggande värderingarna för socialtjänsten, som anges i 1 kap. 1 § SoL, följer att socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet. Av 3 kap. 5 § SoL framgår vidare att socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. Denna bestämmelse understryker betydelsen av den enskildes aktiva roll och bestämmande över sin situation.

Att insatser ska utformas tillsammans med den enskilde är av grundläggande betydelse för socialtjänstens arbete. Det är viktigt att socialtjänsten, när det finns behov, samverkar med andra samhällsorgan, organisationer och föreningar vid utformningen och genomförandet av insatser. Som *Lunds universitet* för fram är samverkan mellan olika aktörer en grundläggande och nödvändig utgångspunkt när insatser utformas. Regeringen delar även *Lunds universitets* uppfattning om vikten av att socialtjänsten utformar insatser i samverkan med andra utifrån en helhetssyn som utgår från individens behov och livssituation.

Enligt regeringens mening är bestämmelserna om att insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och enskilda organisationer grundläggande för socialtjänstens arbete med insatser till enskilda. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

14.4 Möjligheten att bestämma när och hur insatser i boendet ges utvidgas till hela socialtjänsten

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att en äldre person, så långt det är möjligt, ska kunna välja när och hur insatser ges i boendet, ska föras över till den nya socialtjänstlagen och utvidgas till att gälla för hela socialtjänsten.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. Flertalet av dem är positiva, däribland *Delaktighet handlingskraft rörelsefrihet*, *Personskadeförbundet* och *S-kvinnor*. *Rädda barnen* tillstyrker förslaget men saknar ett resonemang om vilken vikt barnets åsikt ska ges i frågan, i synnerhet om till exempel vårdnadshavaren har en annan åsikt om när och hur insatsen ska genomföras. *Norrköpings kommun* anser att förslaget är problematiskt då bestämmelsen, enligt kommunen, är formulerad på ett sätt som gör att den enskilde tror att den själv har rätt att välja när insatser i boende ska ges.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) avstyrker förslaget och anser att den nuvarande bestämmelsen som gäller för äldre personer i stället ska upphävas. SKR anser att det redan finns bestämmelser om delaktighet, självbestämmande och om den enskildes önskemål ska beaktas i socialtjänstlagen.

Skälen för regeringens förslag: Av 5 kap. 5 § SoL framgår att äldre personer, så långt det är möjligt, ska kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

Att den enskilde ska vara delaktig och ges möjlighet att uttrycka sina önskemål om insatsernas utformning ligger redan i dag i socialtjänstens uppdrag. Socialtjänstens verksamhet ska, enligt 1 kap. 1 § SoL, bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet. Det innebär att beslut ska tas i samförstånd med den enskilde. Av socialtjänstlagen framgår också att socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne (3 kap. 5 § SoL).

Förtydligandet av äldre personers inflytande över insatsernas utformning och genomförande gjordes i socialtjänstlagen i samband med att bestämmelsen om äldreomsorgens värdegrund infördes. Genom bestämmelsen förtydligades att den enskildes önskemål ska beaktas. Däremot innebär det inte att önskemålen alltid ska vara utslagsgivande (prop. 2009/10:116 s. 97 och 98).

Regeringen anser att det även inom andra delar av socialtjänsten finns behov av att underlätta den enskildes inflytande över insatser. Den enskildes delaktighet är nödvändig för att kunna bedöma vilka åtgärder som är relevanta för honom eller henne. Delaktighet är även en förutsättning för att kunna anpassa utförandet till den enskildes individuella behov.

Regeringen konstaterar att det, precis som SKR framför, finns andra bestämmelser i socialtjänstlagen som tar sikte på delaktighet, självbestämmande och att den enskildes önskemål ska beaktas. Till skillnad från SKR anser dock regeringen att det finns ett syfte med att förtydliga den enskildes möjligheter till inflytande över insatser i boendet. Enligt regeringen är ett sådant förtydligande i överensstämmelse med att insatser ska utformas så att de ger möjlighet till ett självständigt liv.

Dialog med den enskilde om hur och när insatser ska ges kan vara ett led i att han eller hon får stöd i förmågan till självbestämmande och delaktighet. Att den enskilde får inflytande vid insatser i boendet kan bidra till ett värdigt liv och till att den enskilde kan känna välbefinnande. Att socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande föreslås i den nya lagen gälla som mål för hela socialtjänsten. Enligt regeringens mening är det därför viktigt att möjligheten för den enskilde att bestämma när och hur insatser i boendet ges finns i den

nya socialtjänstlagen, för att så långt det är möjligt säkerställa den enskildes inflytande över insatser och därigenom att bidra till ett självständigt liv. Regeringen anser i likhet med utredningen att rätten att, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet ska ges bör utvidgas till att omfatta hela socialtjänsten. Med ”boendet” avses den bostad eller det hem där den enskilde tillbringar sin huvudsakliga dygnsvila. Även andra boendeformer där den enskilde tillbringar sin huvudsakliga dygnsvila omfattas av begreppet. Det innebär att möjligheten för den enskilde att bestämma när och hur insatser i boendet ges t.ex. omfattar hem för vård eller boende, familjehem, stödboende och skyddat boende.

Norrköpings kommun anser att förslaget är utformat så att den enskilde kan tro att han eller hon har rätt att själv välja när och hur en insats i boende ges. Regeringen konstaterar att det, i likhet med vad som gäller i dag, inte finns någon rätt för den enskilde att ensidigt bestämma när och hur en insats ska ges. Den enskildes val måste rymmas inom ramen för den insats personen efter en prövning har ansetts ha behov av. Om det rör sig om en insats som socialnämnden erbjuder utan någon individuell prövning, begränsas valmöjligheterna av vilken insats som erbjuds. Socialnämnden ska även fortsättningsvis kunna ta hänsyn till praktiska och ekonomiska faktorer vid val av insatser för att tillgodose den enskildes behov och vid utförandet av insatserna. Vid bedömningen av vilken insats som kan komma i fråga måste en sammanvägning göras av olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål (prop. 2000/01:80 s. 91). I bedömningen ska även vetenskap och beprövad erfarenhet beaktas (avsnitt 9.2). Relevanta bestämmelser i arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen är andra relevanta faktorer som påverkar hur långt det är möjligt för den enskilde att kunna välja när och hur en insats ska ges.

Rädda barnen saknar ett resonemang om vilken vikt barnets åsikt ska ges i frågan, i synnerhet om till exempel vårdnadshavaren har en annan åsikt när det gäller insatser i boendet. Rädda barnens erfarenhet är att det ofta uppstår problem i den praktiska tillämpningen kopplat till vårdnadshavarens bestämmanderätt. Regeringen konstaterar att barns åsikter ska beaktas i enlighet med bestämmelserna i socialtjänstlagen och barnkonventionen. Ett barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad (11 kap. 10 § SoL). Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

14.5 Insatser ska stärka den enskildes möjligheter till ett självständigt liv

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att behovsprövade insatser ska utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv ska föras över till den nya socialtjänstlagen och utvidgas till att gälla socialtjänstens alla insatser.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de instanser som yttrar sig över förslaget är positiva, däribland *Jämställdhetsmyndigheten*, *Civil Rights Defenders*, *Funktionsrätt Sverige*, *Röda korset*, *Svensk sjuksköterskeförening*, *Sveriges landsråd för alkohol- och narkotikafrågor* och *Synskadades riksförbund*.

Sveriges kvinnolobby är positiva till förslaget, men undrar hur det ska säkerställas att kvinnor och män ges samma möjlighet till inflytande. *Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL)* förespråkar ett intersektionellt perspektiv vid utformandet av insatser. *Statens institutionsstyrelse (SiS)* anser att det av lagtexten även bör framgå att insatserna ska genomföras så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv samt att insatser som syftar till att tillgodose den enskildes personliga behov ska utformas och genomföras så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

Skälen för regeringens förslag: Fjärde kapitlet i socialtjänstlagen innehåller bestämmelser om rätten till bistånd. Av 4 kap. 1 § fjärde stycket SoL framgår att den enskilde genom biståndet ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Inom socialtjänstens verksamhet är det centralt att på olika sätt främja den enskildes förutsättningar att leva ett självständigt liv. Det kan handla om möjligheter att klara sin försörjning eller andra ekonomiska behov i livsföringen, men också om att ha kontroll över sin dagliga tillvaro vid långvariga och kanske omfattande omsorgsbehov. Möjlighet till ett självständigt liv hör samman med socialtjänstlagens inledande målbestämmelser. Av målbestämmelserna framgår bl.a. att socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet (1 kap. 1 § tredje stycket SoL). Dessa bestämmelser föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 6.1).

Enligt regeringens mening bör alla insatser till enskilda utformas för att stärka enskildas möjligheter att leva ett självständigt liv. Bestämmelsen anger i dag hur bistånd ska utformas, dvs. vid insatser efter behovsprövning. Med anledning av förslaget om att insatser ska kunna ges även utan individuell behovsprövning, se avsnitt 16.1, bör bestämmelsen utformas så att den omfattar även dessa insatser. Enligt regeringen bör det av den nya socialtjänstlagen därför framgå att alla insatser ska utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

SiS anser att det även bör framgå att insatserna ska genomföras så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. Enligt regeringen är det dock underförstått att varje insats ska genomföras på ett sätt som överensstämmer med dess syfte och utformning.

Möjligheten till ett självständigt liv innebär att människor som behöver stöd från socialtjänsten ska kunna utöva självbestämmande samt uppnå delaktighet i samhället och gemenskap med andra utifrån egna önskemål och förutsättningar. Olika möjligheter till ett självständigt liv behöver beaktas vid utformningen av insatser och i skiftande livssituationer.

Förutsättningarna att utforma insatser som ger den enskilde möjligheter till ett självständigt liv kommer att variera, bl.a. beroende av om insatserna

ges med eller utan individuell behovsprövning. Insatser som ges efter behovsprövning föregås av en utredning och bedömning av den enskildes behov. Behovsprövningen kan innehålla en beskrivning av den enskildes förmåga och andra förutsättningar i de situationer som insatsen avser. Mål för att stödja förmågan bör formuleras tillsammans med den enskilde och i huvudsak avse vad som är viktigt för henne eller honom. Barn ska själva vara delaktiga vid utformningen av insatser utifrån ålder och mognad i enlighet med artikel 12 i barnkonventionen och socialtjänstlagens bestämmelse om att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Behovet av stöd kan också variera över tid, vilket är viktigt att uppmärksamma när det till exempel gäller barn och deras utveckling.

Vid insatser utan individuell behovsprövning kommer den enskilde själv att söka upp en utförare som arbetar enligt de villkor som kommunen fastställt. Hur arbetet med att stödja förmågan till självbestämmande och delaktighet kan genomföras blir då beroende av den enskildes egen vilja att berätta om sina behov och förutsättningarna att tillgodose dem. Utföraren ska dock ha förutsättningar för att stödja den enskildes förmåga genom relevanta arbets- och förhållningssätt och personal med den utbildning och erfarenhet som krävs för uppgiften.

RFSL förespråkar ett intersektionellt perspektiv vid utformandet av insatser. *Sveriges Kvinnolobby* frågar hur det ska säkerställas att kvinnor och män ges samma möjlighet till inflytande. Regeringen vill framhålla vikten av en grundläggande förståelse för att människor kan tillhöra flera grupper samtidigt och kan behöva kombinerade insatser. Enligt regeringen behöver en helhetssyn och inriktningen på personers individuella behov och förutsättningar vara utgångspunkten för socialtjänstens stöd och vid utformandet av insatser.

14.6 Digital teknik vid utförande av äldreomsorg

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om när digital teknik får användas när insatser ges i form av hemtjänst eller boende i särskild boendeform för äldre ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte bestämmelsen om digital teknik som trädde i kraft den 1 mars 2024 (prop. 2022/23:131, bet. 2023/24:SoU3, rskr. 2023/24:46).

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser tar upp frågan om digital teknik. *Stiftelsen Allmänna barnhuset* framhåller vikten av att huvudmän tar tillvara den digitala teknik som finns. *Torsås kommun* framför att kvalitet, planering och insatser till enskilda effektiviseras och systematiseras i en större utsträckning genom digitala lösningar.

Skälen för regeringens förslag: Den 1 mars 2024 infördes en ändring i socialtjänstlagen som förtydligar möjligheten att använda digital teknik när insatser ges i form av hemtjänst eller boende i särskilda boendeformer för äldre (prop. 2022/23:131, bet. 2023/24:SoU3, rskr. 2023/24:46). Av 4 kap. 2 c § SoL framgår att digital teknik får användas när bistånd ges i form av hemtjänst eller boende i sådana boendeformer för äldre personer

som avses i 5 kap. 5 § SoL. Den digitala tekniken får bara användas utanför den mänskliga kroppen. Bestämmelsen har således förts in i socialtjänstlagen efter det att utredningen lämnade sitt förslag.

Bestämmelsen är teknikneutral och reglerar digital teknik i vid bemärkelse. Med digital teknik avses tekniska verktyg, system och programvaror som finns digitalt, t.ex. trygghetslarm med gps-funktion, läkemedelsrobotar och kamera för tillsyn i bostaden. Socialtjänstlagens grundprinciper om respekt för människors självbestämmanderätt och integritet gäller även när socialtjänsten använder digital teknik (prop. 2022/23:131 s. 24 och 26).

Regeringen delar *Stiftelsen Allmänna barnhusets* och *Torsås kommuns* uppfattning om vikten av att ta tillvara möjligheten att använda digital teknik och, som Torsås kommun framför, att det är en förutsättning för att möta den demografiska utvecklingen med en äldre befolkning.

Enligt regeringens mening är det viktigt att det finns ett tydligt rättsligt stöd för användandet av digital teknik även i den nya socialtjänstlagen. Bestämmelsen om användning av digital teknik inom hemtjänsten och i särskilda boendeformer bör därför föras över till den nya lagen.

14.7 Fast omsorgskontakt i hemtjänsten

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att den som har hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt, om det inte är uppenbart obehövt, liksom bestämmelsen om vad den fasta omsorgskontakten ska tillgodose, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte bestämmelsen om fast omsorgskontakt i hemtjänsten som trädde i kraft den 1 juli 2022 (prop. 2021/22:116, bet. 2021/22:SoU24, rskr. 2021/22:269).

Remissinstanserna: Endast *Riksföreningen Socialt ansvarig samordnare* tar upp frågan om fast omsorgskontakt. Riksföreningen Socialt ansvarig samordnare föreslår att fast omsorgskontakt ska möjliggöras för samtliga personer som kommer i kontakt med socialtjänsten.

Skälen för regeringens förslag: Av 4 kap. 2 b § SoL framgår att den som har hemtjänst med stöd av 4 kap. 1 eller 2 a § SoL ska erbjudas en fast omsorgskontakt, om det inte bedöms vara uppenbart obehövt. Den fasta omsorgskontakten ska tillgodose den enskildes behov av trygghet, kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning när hemtjänstinsatsen verkställs. Bestämmelsen infördes i socialtjänstlagen den 1 juli 2022 (prop. 2021/22:116, bet. 2021/22:SoU24, rskr. 2021/22:269).

Riksföreningen *Socialt ansvarig samordnare* föreslår att fast omsorgskontakt ska möjliggöras för samtliga personer som kommer i kontakt med socialtjänsten. Regeringen delar Riksföreningen Socialt ansvarig samordnares uppfattning om vikten av kontinuitet i kontakten med socialtjänsten för enskilda och deras anhöriga. Regeringen anser däremot inte att möjligheten till fast omsorgskontakt bör utvidgas till att omfatta hela socialtjänsten. I betänkandet Nästa steg – Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer lämnas förslag om fast

omsorgskontakt även för dem som bor i särskilda boenden (SOU 2022:41). Betänkandet bereds inom Regeringskansliet. Prop. 2024/25:89

Enligt regeringens mening är det viktigt att den som har hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt för att kunna tillgodose den enskildes behov av trygghet, kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning när hemtjänstinsatsen verkställs. Bestämmelserna om fast omsorgskontakt i den nuvarande socialtjänstlagen bör därför föras över till den nya lagen.

14.8 Insatser ska samordnas i en individuell plan

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att det ska upprättas en individuell plan om en enskild behöver insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Nationell samverkan för psykisk hälsa* framför att det i dag är svårt att få en samordnad individuell plan även om den enskilde begär det, inte minst personer med samsjuklighet vid psykisk ohälsa och missbruk eller beroende. *Nationell samverkan för psykisk hälsa* anser att lagstiftningen ska ange att en samordnad individuell plan alltid ska upprättas om den enskilde begär det. *Riksförbundet för social och mental hälsa* anser att samordnade individuella planer borde initieras i betydligt större utsträckning av kommunernas socialtjänst eller socialpsykiatri jämfört med vad som sker i dag. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att bestämmelser om samordnad individuell plan bör vara likalydande i hälso- och sjukvårdslagen, socialtjänstlagen och andra relevanta lagar. *Linköpings universitet (Barnafrid)* och SKR anser att det bör införas en skyldighet för förskola och skola att initiera en samordnad individuell plan. *Statens institutionsstyrelse (SiS)* framför att det finns behov av att ge SiS möjlighet att initiera en samordnad individuell plan när ett barn, en ungdom eller en klient vistas på ett särskilt ungdomshem eller LVM-hem och insatser behöver samordnas från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Skälen för regeringens förslag: Av 2 kap. 7 § SoL framgår att kommunen tillsammans med regionen ska upprätta en individuell plan när den enskilde har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården. Planen ska upprättas om kommunen eller regionen bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda, och om den enskilde samtycker till att den upprättas. Arbetet med planen ska påbörjas utan dröjsmål. Planen ska när det är möjligt upprättas tillsammans med den enskilde. Närstående ska ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det. Vidare ska det av planen framgå vilka insatser som behövs, vilka insatser respektive huvudman ska ansvara för, vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen eller regionen och vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen. En sådan plan kallas ofta samordnad individuell plan. Samtidigt som kommunens skyldighet att

upprätta en individuell plan infördes i socialtjänstlagen infördes motsvarande skyldighet för regionerna i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

Riksförbundet för social och mental hälsa anser att samordnade individuella planer borde initieras i betydligt större utsträckning av kommunernas socialtjänst eller socialpsykiatri jämfört med vad som sker i dag. Regeringen konstaterar att det är en skyldighet för kommuner och regioner att gemensamt upprätta en individuell plan för en enskild som har behov av insatser både från socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Det räcker att en av huvudmännen gör bedömningen att en plan bör upprättas för att skyldigheten ska inträda för båda. En plan ska upprättas om det behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda. Skyldigheten är inte begränsad till personer med omfattande behov utan kan gälla alla där en individuell plan behövs för att behoven av socialtjänst och hälso- och sjukvård ska kunna tillgodoses (prop. 2008/09:193 s. 22–26 och 32). Regeringen har gett Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag att undersöka och analysera tillämpningen av bestämmelserna om individuell plan (S2024/00076). Uppdraget ska redovisas senast i november 2025.

Vidare framför *Nationell samverkan för psykisk hälsa* att det i dag är svårt att få en samordnad individuell plan även om den enskilde begär det. Inte minst gäller det personer med samsjuklighet vid skadligt bruk eller beroende och psykisk ohälsa. Personer med samsjuklighet är vanligen i behov av insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård. Enligt regeringen finns det därmed oftast ett behov av en samordnad individuell plan för att den enskildes behov av socialtjänst och hälso- och sjukvård ska kunna tillgodoses. Av förarbetena framgår att den enskilde eller närstående kan ta initiativ till en individuell plan, att det i sista hand är kommunen och regionen som avgör om en individuell plan behövs men att det bara bör vara i undantagsfall som den enskilde nekas en plan när han eller hon anser att det behövs en sådan (prop. 2008/09:193 s. 25). Regeringen bedömer, till skillnad från *Nationell samverkan för psykisk hälsa*, att det inte är lämpligt att i lagstiftningen ange att en individuell plan alltid ska upprättas om den enskilde begär det. Kommunen ska därmed liksom tidigare i varje enskilt fall göra en bedömning av om det finns ett sådant behov utifrån det som framkommer i kontakten med den enskilde och övriga uppgifter om dennes hälsotillstånd och sociala situation. Den enskildes och de närståendes uppfattning om behovet bör liksom tidigare tillmätas stor betydelse (prop. 2008/09:193 s. 32).

SiS anser att även myndigheten bör kunna initiera en samordnad individuell plan när en person vistas på ett särskilt ungdomshem eller LVM-hem och insatser behöver samordnas från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Det skulle enligt myndigheten innebära bättre möjligheter för dem som vårdas inom myndighetens verksamhet att få det stöd och den hjälp som de behöver och det ger även myndigheten bättre förutsättningar att lyckas i sitt uppdrag. Regeringen konstaterar att många personer som vistas på särskilda ungdomshem eller LVM-hem har omfattande behov av insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård. Regeringens uppfattning är att kommunens socialtjänst därmed redan bör ha initierat arbetet med att upprätta en samordnad individuell plan och då även inkluderat *SiS* i arbetet. I sammanhanget bör det nämnas

att det i betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) föreslås att SiS ges möjlighet att ta initiativ till en samordnad individuell plan på samma sätt som kommuner och regioner. Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Barnafrid och *SKR* efterfrågar en skyldighet också för förskola och skola att initiera en samordnad individuell plan. Regeringen konstaterar att det saknas beredningsunderlag för att inom ramen för detta lagstiftningsarbete införa en sådan skyldighet. Det finns däremot inget som hindrar att förskola och skola deltar i arbetet med en samordnad individuell plan. Förskola och skola har en viktig roll i arbetet med samordnad individuell plan eftersom de träffar alla barn dagligen och kan upptäcka att barn har behov av mer hjälp och stöd än vad de själva kan erbjuda.

Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelserna om individuell plan finns med i en ny socialtjänstlag för att säkerställa att den enskilde får sina behov tillgodosedda när den enskilde har behov av insatser från flera verksamheter. En individuell plan är också viktig för att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan kommunen och regionen. Bestämmelserna om individuell plan i den nuvarande socialtjänstlagen bör därför föras över till den nya lagen.

Som framgår ovan ska närstående ges möjlighet att delta i arbetet med den individuella planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det. *Lagrådet* anser, till skillnad mot regeringen, att innebörden av begreppet närstående bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet (avsnitt 10.3). Som regeringen konstaterar i avsnitt 10.3 är utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående i lagens mening om det finns en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den enskilde. Detta överensstämmer med begreppets innebörd enligt förarbetena till den aktuella bestämmelsen. Där anges att med närstående avses människor med nära band till den enskilde, oavsett biologiskt släktskap. Det bör i hög grad vara personen själv som avgör vem eller vilka som är närstående (prop. 2008/09:193 s. 25).

15 Insatser för personliga behov

15.1 Särskilda regler om insatser för personliga behov

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att en enskild som inte själv kan tillgodose sina personliga behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt, har rätt att få insatser av socialnämnden för dessa behov, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelsen som innebär att den enskilde ska tillförsäkras skäligena levnadsförhållanden genom insatserna ska föras över till den nya lagen.

Bestämmelserna ändras redaktionellt och språkligt.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrar sig om en delad biståndsparagraf är positiva till eller invänder inte mot förslaget, däribland *Barnombudsmannen*, *Förvaltningsrätten i Malmö*, *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Karlstads*, *Lysekils*, *Norrköpings*, *Uppsala* och *Örebro kommuner* samt *SPF Seniorerna*. Flera remissinstanser anser att en delad bestämmelse bidrar till ökad tydlighet, exempelvis *Förvaltningsrätten i Karlstad*, *Kammarrätten i Stockholm*, *Malmö universitet* och *Karlstads kommun*.

Förvaltningsrätten i Umeå tillstyrker förslaget men ser en risk för situationer där en viss typ av biståndsinsats inte tydligt kan hänföras till den ena eller den andra bestämmelsen och att gränsdragningsproblem kan uppstå. *Malmö kommun* anser att skälen bör utvecklas avseende hur en delad biståndsbestämmelse är förenlig med helhetssynen i socialtjänstens arbete. *Rädda barnen* tar inte ställning i frågan men framhåller vikten av att människor kan ha olika behov som kräver insatser med olika former av stöd. *Sveriges landsråd för alkohol- och narkotikafrågor* påpekar att det finns svårigheter redan i dag när ekonomiskt bistånd organisatoriskt i kommunen hanteras av en nämnd och bistånd i övrigt hanteras av en annan nämnd.

Därutöver yttrar sig flera remissinstanser över utredningens förslag att ersätta begreppet ”skälig levnadsnivå” med ”skäliga levnadsförhållanden”. *Barnafrid*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Socialstyrelsen*, *Göteborgs*, *Karlstads* och *Örebro kommuner* och *Sametinget* tillstyrker uttrycket skäliga levnadsförhållanden. *Socialstyrelsen*, *Örebro kommun*, *Frälsningsarmén* och *Svenska kyrkan* framför att begreppet skäliga levnadsförhållanden på ett tydligare sätt anger att bedömningen måste omfatta individens sammantagna livssituation och att biståndet ska ges utifrån individens behov. *Barnafrid* påpekar att levnadsnivå bör bedömas utifrån varje barns rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling enligt artikel 27 i barnkonventionen. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* betonar vikten av individuella bedömningar av vad som är skäliga levnadsförhållanden.

Ett flertal av remissinstanserna anser att bistånd för livsföringen borde syfta till att uppnå goda levnadsförhållanden, däribland *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Torsås* och *Östersunds kommuner*, *Landsorganisationen*, *Nationell samverkan för psykisk hälsa*, *Pensionärernas Riksorganisation*, *Rädda barnen*, *SPF Seniorerna* och *Vårdförbundet*. *Famna*, *Forum*, *Riksföreningen Sveriges stadsmissioner* och *Röda korset* anser att goda levnadsförhållanden är en förutsättning för genomsyrande av ett förebyggande perspektiv och ett förstärkt barnrättsperspektiv. *Vision* anser att goda levnadsförhållanden ger socialtjänsten och dess medarbetare bättre förutsättningar att leva upp till socialtjänstlagens mål om social trygghet, jämlika och jämställda levnadsvillkor. Att lagen har en jämn ambitionsnivå i målbestämmelsen och i biståndsbestämmelsen skapar även en tydlighet mot individen som ansöker om insatser.

Därutöver för flera remissinstanser fram behov av ytterligare överväganden. *Riksdagens ombudsmän (JO)* anser att det är viktigt att överväga vilka eventuella konsekvenser som följer av att biståndsregleringen tillförs ytterligare ett begrepp. *Förvaltningsrätten i Karlstad* undrar hur det nya begreppet påverkar befintlig rättspraxis på området samt om det kan komma att öppna upp för ett större tolkningsutrymme. *Förvaltningsrätten i Malmö* anser att begreppet skäliga levnadsförhållanden bättre beskriver den helhetsbedömning som i dag görs inom ramen för begreppet skälig levnadsnivå. Förvaltningsrätten i Malmö anser dock att det är lämpligare att använda ett och samma begrepp i bestämmelserna om bistånd. *Norrköpings kommun* anser att skäliga levnadsförhållanden behöver definieras ytterligare. Även *Stockholms universitet* anser att det behöver analyseras om någon ändring är avsedd i sak och hur tidigare rättspraxis förhåller sig till den föreslagna ändringen. *Uppsala kommun* framför en risk att skäliga levnadsförhållanden kan bli ett vidare begrepp där individen har rätt till mer omfattande stöd. Det behöver tydliggöras att det inte innebär ökade befogenheter som i slutändan kan göra att det blir stora merkostnader. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* understryker att när det gäller en åtgärd eller ett beslut avseende vård- och behandlingsinsatser för ett barn ska alltid barnets bästa vara avgörande. Rädda barnen anser att begreppet skälig levnadsnivå, som det tolkas i biståndsbedömningar, ofta inte överensstämmer med gängse uppfattning om skälig levnadsnivå. Rädda barnen anser att barnets rättigheter enligt artiklarna 27 och 26 i barnkonventionen tydligare behöver beaktas, för att kunna leva upp till intentionerna med inkorporeringen av barnkonventionen.

Försäkringskassan anser, mot bakgrund av utredningens beskrivning om skillnaden mellan begreppen ”skälig levnadsnivå” enligt socialtjänstlagen och ”goda levnadsvillkor” enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, att det får betydelse för personer med funktionsnedsättning enligt vilken lagstiftning en insats beviljas, och att frågan därför bör bli föremål för fortsatta överväganden. Även *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)* ser det som önskvärt med en enhetlig begreppsanvändning i förhållande till annan lagstiftning, och jämför med lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. *Independent Living Institute* anser att skäliga levnadsvillkor kan vara ett bra uttryck, men att det är viktigt att inte sammanblanda språkbruket med de i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade utifrån en risk för försämringar inom den lagen. *Intressegruppen för assistansberättigade* framför också att det är viktigt att skillnaderna i målsättningarna med lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och socialtjänstlagen är tydliga. Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade är en rättighetslag för att personer med omfattande funktionsnedsättningar ska kunna utöva sitt självbestämmande med målet att få möjlighet att få leva som alla andra och socialtjänstlagen är en ramlag där kommunen har stort utrymme att utforma insatserna.

Ett antal remissinstanser invänder mot förslaget om skäliga levnadsförhållanden i bestämmelsen om bistånd för livsföringen. *Föreningen Sveriges socialchefer* är kritiska till att professionen ska förhålla sig till olika terminologi, skälig levnadsnivå och skäliga

levnadsförhållanden i socialtjänstlagen och goda levnadsvillkor i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Synskadades riksförbund anser inte att skäliga levnadsförhållanden är ett mer ändamålsenligt begrepp. Synskadades riksförbund anser att det i stället är viktigt att lagstiftningen tydligare slår fast vad en kommun ska kunna erbjuda i form av insatser till den enskilde och kvaliteten på dessa, för jämlikhet i alla kommuner. Även *Unicef Sverige* anser att det finns en risk att "skäliga levnadsförhållanden" lämnar utrymme för godtyckliga bedömningar som anpassas efter den kommunala budgetramen.

Sollefteå kommun förordar att skälig levnadsnivå kvarstår. Sollefteå kommun anser att en ändring av begreppet till skäliga levnadsförhållanden kan ses som en ambitionshöjning gällande de personliga behoven då "skälig levnadsnivå" kvarstår vid prövningen av ekonomiskt bistånd. Sollefteå kommun önskar en tydlig definition av begreppet för att undvika nya tolkningssvårigheter.

Skälen för regeringens förslag

Rätten till bistånd i dag

Bestämmelser om rätten till bistånd finns i 4 kap. socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Av 4 kap. 1 § SoL framgår att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

I paragrafen anges två olika typer av bistånd vilka ges utifrån den enskildes behov: bistånd till försörjningen och bistånd till livsföringen i övrigt. Ett annat sätt att beskriva biståndet är att utgå från insatsens karaktär. Det går då att skilja mellan ekonomiskt bistånd och bistånd i form av insatser för stöd, omsorg och vård. Det ekonomiska biståndet utgörs av försörjningsstöd och av annat ekonomiskt bistånd för livsföringen i övrigt. Bistånd i form av insatser för stöd, omsorg och vård är en bred kategori. I den kategorin ingår insatser i öppna former såväl som heldygnsinsatser med boende. Flera av dessa insatser regleras i andra bestämmelser i socialtjänstlagen. Det gäller bl.a. kontaktperson, kontaktfamilj, särskilda boenden och placeringar i familjehem, stödboende och hem för vård eller boende (HVB). Andra exempel på insatser är ledsagning, dagverksamhet, hemtjänst eller stöd till den som stöder en närstående. Det kan också handla om trygghetslarm, matdistribution eller särskilt boende till äldre personer samt andra boendeinsatser för vuxna personer som gruppboende, behandlingshem eller härbärge.

Insatser för personliga behov separeras från insatsen ekonomiskt bistånd

En person kan ha behov både av ekonomiskt bistånd för sin försörjning och av andra insatser för stöd, omsorg och vård. Principiellt har den gemensamma paragrafen om olika typer av bistånd varit en viktig markering av den helhetssyn som ska vara genomgående i socialtjänstens arbete.

Regeringen anser emellertid att det finns flera fördelar med att dela upp regleringen av de två olika typerna av bistånd. Förutsättningarna för ekonomiskt bistånd och olika former av personligt stöd skiljer sig åt. I dag används samma begrepp och krav för båda typerna av bistånd, något som kan innebära svårigheter vid tolkningen och tillämpningen av bestämmelserna. Enligt nuvarande socialtjänstlag ska den enskilde genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå oavsett om det rör sig om ekonomiskt bistånd eller insatser i form av personligt stöd. Regeringen delar utredningens uppfattning att begreppet ”skälig levnadsnivå” förutsätter en mät- och jämförbarhet i vissa situationer som är relevant när det gäller beslut om ekonomiska medel men mindre relevant när det gäller insatser som avser stöd, omsorg och vård. Enligt regeringens mening är också andra värden inom socialt arbete och social omsorg viktiga att beakta vid utformningen av insatser om personligt stöd jämfört med ekonomiskt bistånd.

Mot denna bakgrund anser regeringen att den nuvarande biståndsparagrafen bör delas upp för att göra lagstiftningen tydligare och därmed lättare att förstå och tillämpa.

Regeringen delar inte *Förvaltningsrätten i Umeås* farhåga att en viss typ av biståndsinsats inte tydligt kan hänföras till den ena eller andra bestämmelsen. En uppdelad struktur underlättar även vid framtida regelförändringar kopplade till de olika typerna av bistånd. Regeringen anser därför att de regler som är kopplade till de olika huvudtyperna av bistånd bör skiljas åt.

Insatser för personliga behov

De insatser som ingår i kategorin bistånd i form av personligt stöd förenas av att de avser individuella behov av stöd, omsorg och vård i den dagliga livsföringen till den enskilde. Det gäller också materiella stöd i form av exempelvis digital teknik. Det handlar således om olika typer av insatser till den enskilde. För att tydliggöra detta anser regeringen att terminologin i detta avseende bör ändras. I den nya socialtjänstlagen bör den del av bistånd till livsföringen som inte avser ekonomiska behov ersättas av uttrycket insatser för personliga behov. Enligt regeringens uppfattning är insatser ett tydligare begrepp som bättre speglar vad det är fråga om för hjälp än vad bistånd för livsföringen gör.

Att insatser utifrån personliga behov lagstiftningstekniskt placeras i en annan bestämmelse än ekonomiskt bistånd innebär inte någon ändring i sak eller några förändrade krav på kommunerna. Regeringen anser därför, till skillnad från *Stockholms universitet*, inte att det finns behov av att ytterligare utreda de rättsliga konsekvenserna av en delad biståndsparagraf.

Helhetssyn och samverkan avgörande för att möta den enskildes behov

Som *Malmö kommun* och *Rädda barnen* för fram kan den som vänder sig till socialtjänsten ofta ha flera behov, både av ekonomisk karaktär och behov av andra insatser inom socialtjänstens verksamheter. Malmö kommun frågar hur en delad biståndsbestämmelse är förenlig med helhetssynen i socialtjänstens arbete. Enligt regeringen ska helhetssynen också fortsättningsvis vara utmärkande för socialtjänstens arbete, en delad

biståndsbestämmelse motsäger enligt regeringens uppfattning inte det. Regeringen vill även betona vikten av samverkan inom socialtjänsten och betydelsen av en helhetssyn för att socialtjänsten ska kunna möta den enskilde utifrån personens individuella behov och förutsättningar, något som *Sveriges landsråd för alkohol- och narkotikafrågor* påpekar svårigheter med i dag. En fungerande samverkan kan många gånger vara avgörande för att enskilda personer ska kunna erbjudas insatser utifrån sina individuella behov och nödvändigt för att, utifrån en helhetsbild av situationen, kunna ge rätt stöd. Samverkan hör också samman med principen om helhetssyn. För att ha ett helhetsperspektiv av den enskildes situation krävs att socialtjänsten samverkar internt och med andra på olika sätt. Det är den enskilda personens behov som avgör vilka insatser som kan vara relevanta och vilka verksamheter som behöver samverka.

Skäliga levnadsförhållanden ersätter skälig levnadsnivå vid insatser för personliga behov

Rätten till insatser har en avgörande betydelse för enskilda personers tillgång till stöd, omsorg och vård. Att värna den rätten är en viktig uppgift för socialtjänsten även i framtiden. Att biståndsparagrafen delas upp i två paragrafer innebär en tydligare reglering av den enskildes rätt att få insatser för sina personliga behov. Ett ytterligare steg i att göra regleringen tydligare är att ändra den terminologi som är kopplad till de olika biståndsformerna.

Enligt 4 kap. 1 § fjärde stycket SoL ska den enskilde genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. I förarbetena till bestämmelsen konstateras att det är viktigt att markera socialtjänstlagens grundläggande syfte att garantera att medborgarna får sina behov av bistånd tillgodosedda. Nivåerna på insatserna måste därför vara sådana att detta uppfylls. I detta hänseende blir begreppet skälig levnadsnivå ett uttryck för vissa minimikrav på insatsen vad gäller kvaliteten (prop. 2000/01:80 s. 91). Av förarbetena framgår dock inte vad minimikrav innebär i förhållande till exempelvis de mål och krav som anges i socialtjänstlagen när det gäller insatser för barn, unga, äldre och personer med funktionsnedsättning. Inte heller kommenteras minimikraven i förhållande till bistånd i form av t.ex. stöd- och vårdinsatser.

I likhet med utredningen anser regeringen att levnadsnivå är ett relevant krav när det gäller ekonomiskt bistånd som behöver preciseras och avgränsas till en viss nivå. Däremot är uttrycket mer problematiskt vid insatser som avser annat stöd. I dessa fall är det som ska uppnås inte kopplat till en viss nivå som kan mätas och jämföras utan till individuella mål och olika sätt att uppnå detta. Enligt regeringens mening är därför ”levnadsförhållanden” ett mer ändamålsenligt begrepp än ”levnadsnivå” när det gäller insatser för personliga behov. Levnadsförhållanden syftar på sådana förhållanden som är viktiga för den enskildes sammantagna livssituation. Därmed tydliggörs vikten av att insatserna ges utifrån individuella behov och inte utifrån uppfattningar om generella behov hos personer i olika grupper, något som *Socialstyrelsen*, *Örebro kommun*, *Frälsningsarmén* och *Svenska kyrkan* instämmer i. Enligt regeringen är begreppet också förenligt med socialtjänstlagens inledande målbestämmelser.

Flera remissinstanser, däribland *JO*, *Förvaltningsrätterna i Karlstad* och *Malmö*, *Stockholms universitet* och *Uppsala kommun*, anser att eventuella konsekvenser av att biståndsregleringen tillförs ytterligare ett begrepp behöver analyseras. Remissinstanserna för fram att det finns en risk att rättstillämpningen påverkas negativt och att det finns oklarheter om hur förändringen förhåller sig till tidigare rättspraxis.

Regeringen vill dock betona att förändringen i terminologin inte innebär någon ändring i sak och att förslaget inte medför några förändrade krav på kommunerna. Den rättspraxis som har utvecklats genom åren och allmänna råd från Socialstyrelsen ska fortsatt vara till ledning vid bedömningen av insatser. Levnadsförhållanden är också ett väl känt begrepp för socialtjänsten och förekommer i dag i socialtjänstens arbete på grupp- och samhällsnivå. Regeringen delar inte heller *Föreningen Sveriges socialchefer* farhåga om att det kan medföra ojämlikhet i stödet om professionen ska förhålla sig till ytterligare ett begrepp.

I 4 kap. 1 § fjärde stycket SoL anges att biståndet ska utformas så att det stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. Regeringen föreslår att det av den nya socialtjänstlagen ska framgå att alla insatser ska utformas så att de stärker den enskildes möjligheter till att leva ett självständigt liv (avsnitt 14.5). Någon särskild reglering för att insatser för personliga behov ska utformas på detta sätt behövs därför inte.

Liksom i dag ska en individuell bedömning göras i varje enskilt fall

Ett flertal remissinstanser anser att insatser för personliga behov borde syfta till att uppnå goda, inte bara skäligen, levnadsförhållanden. *Famna*, *Forum*, *Riksföreningen Sveriges stadsmisioner* och *Röda korset* anser att goda levnadsförhållanden är en förutsättning för att få genomslag för utredningens förslag om ett förebyggande perspektiv i socialtjänstens verksamheter och ett förstärkt barnrättsperspektiv. Vidare anser *Vision* att goda levnadsförhållanden ger socialtjänstens medarbetare bättre förutsättningar att leva upp till socialtjänstens övergripande mål.

Enligt regeringen bör insatser för personliga behov syfta till att den enskilde ska uppnå skäligen levnadsförhållanden. Vad som är skäligen levnadsförhållanden måste avgöras i varje enskilt fall utifrån den enskildes individuella behov och situation. Vid bedömningen av vilken insats som kan komma i fråga ska socialnämnden även fortsättningsvis väga samman olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål (prop. 2000/01:80 s. 90). Förslaget till ny socialtjänstlag innebär också att det ska göras en bedömning av om insatsen är i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet (avsnitt 9.2). Insatsen ska vidare vara av god kvalitet och kvaliteten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. För utförandet av insatsen ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet.

Till skillnad från *Norrköpings* och *Sollefteå kommuner* anser regeringen att det inte är möjligt eller lämpligt att närmare ange innebörden av begreppet skäligen levnadsförhållanden. Det behöver, precis som i dag, finnas utrymme för individuella lösningar och utveckling av nya insatser för att kunna möta framtida behov. Enligt regeringen är det inte heller möjligt att lämna en uttömmande uppräkningslista av vilka insatser eller behov

som ska anses ingå i skäliga levnadsförhållanden, vilket *Synskadades riksförbund* föreslår. En individuell bedömning måste göras i varje enskilt fall. Möjliga insatser påverkas också genom metodutveckling och över tid. Här är socialtjänstens professionella kunskap av stor betydelse och samspelet med den enskilde spelar stor roll (prop. 2000/01:80 s. 90–92).

Unicef Sverige anser att det finns en risk att "skäliga levnadsförhållanden" lämnar utrymme för godtyckliga bedömningar och framför att det alltid måste finnas en strävan att de insatser som barn beviljas ska bidra till att barnets levnadsförhållanden ska vara goda. Regeringen bedömer att den nya lagen i sin helhet ger bättre förutsättningar för socialtjänsten att arbeta förebyggande och att den kan bidra till ett stärkt barnrättsperspektiv i tillämpningen. Regeringen konstaterar, precis som *Barnafrid*, *IVO* och *Rädda barnen för fram*, att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut om insatser för ett barn. Vad som är bäst för barnet ska bedömas i förhållande till artikel 27 i barnkonventionen om barns rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling samt artikel 26 om barns rätt att åtnjuta social trygghet. Regeringen vill, i likhet med *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, framhålla vikten av individuella bedömningar för barn och unga samt vuxna som är eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck eller andra former av våldsutsatthet. Regeringen delar även *Sveriges kvinnolobbys* uppfattning att det är viktigt att socialtjänsten har den kunskap och de verktyg som behövs för att göra bedömningar om insatser på ett sätt som inte bidrar till att upprätthålla omotiverade skillnader mellan kvinnor och män.

Skillnad mellan socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Flera remissinstanser, bl.a. *Försäkringskassan*, tar upp hur utredningens förslag om att ändra skälig levnadsnivå till "skäliga levnadsförhållanden" förhåller sig till uttrycket "goda levnadsvillkor" som används i bestämmelserna om rätten till insatser enligt 7 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. *SBU* anser det önskvärt med en enhetlig begreppsanvändning i förhållande till annan lagstiftning och tar upp lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Regeringen delar utredningens uppfattning att det vid en jämförelse mellan socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade är viktigt att beakta skillnaderna mellan de båda lagarna och inte bara skillnader mellan uttrycken. Som *Intressegruppen för assistansberättigade* för fram utformades lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade som en annan typ av rättighetslag än socialtjänstlagen. Verksamheten enligt lagen ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen. Av förarbetena framgår vidare att regeringens bedömning varit att vissa personer med funktionsnedsättning behöver starkare rättigheter till konkret angivna insatser för en tillfredsställande daglig livsföring (prop. 1992/93:159 s. 45–50).

Regeringen konstaterar vidare att uttrycket "goda levnadsvillkor" i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade fyller ett något annorlunda

syfte än uttrycket ”skäliga levnadsförhållanden” i den föreslagna bestämmelsen i socialtjänstlagen. Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade ger den som omfattas av lagen rätt till konkret angivna insatser, om personen behöver sådan hjälp i sin livsföring och behovet inte tillgodoses på annat sätt. Bestämmelsen om att den enskilde genom dessa insatser ska tillförsäkras goda levnadsvillkor handlar om de allmänna krav som ställs på insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (prop. 1992/93:159 s. 172).

Bestämmelsen i socialtjänstlagen innebär också en rättighet för den enskilde och ska garantera att enskilda som inte kan tillgodose sina behov på annat sätt får samhällets stöd. Till skillnad från lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade omfattar socialtjänstlagen alla i samhället och behov som inte behöver vara identifierade i förväg. I socialtjänstlagen finns därmed inte på samma sätt som i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade en på förväg definierad målgrupp och ett antal angivna insatser som den enskilde har rätt till. Det är således som *Independent Living Institute* påpekar viktigt att inte sammanblanda uttrycken i lagarna. Bestämmelsen om skäliga levnadsförhållanden ska, i likhet med vad som gällt tidigare, användas både för att avgöra vilken form av insats som kan komma i fråga och hur den ska utformas. Skäliga levnadsförhållanden blir ett uttryck både för kvaliteten i insatsen och vilken ambitionsnivå som kan vara rimlig i ett enskilt fall mot bakgrund av rättighetsbestämmelsens syfte (jfr prop. 2000/01:80 s. 91).

Regeringen konstaterar mot denna bakgrund att det finns tydliga skillnader mellan socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Regeringen anser därför, i motsats till SBU, att det inte bör vara en och samma lydelse i lagarna.

15.2 Den enskildes ekonomi får inte alltid beaktas

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden inte får ta hänsyn till en persons ekonomiska förhållanden när den prövar om den enskilde behöver insatser för att tillförsäkras skäliga levnadsförhållanden och behovet gäller sådana insatser där rätten att ta ut avgift för insatsen regleras i socialtjänstlagen, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 4 kap. 1 § tredje stycket SoL framgår att vid prövningen av behovet av bistånd för livsföringen i övrigt får hänsyn inte tas till den enskildes ekonomiska förhållanden om rätten att ta ut avgifter för biståndet regleras i 8 kap. SoL. I 8 kap. SoL finns bestämmelser om kommunernas rätt att ta ut avgifter för sociala tjänster.

Genom bestämmelsen klargörs att ekonomiska behovsprövningar som gäller annat än ekonomiskt bistånd inte får göras om rätten att ta ut avgifter för den aktuella insatsen regleras i socialtjänstlagen. Av tidigare förarbeten framgår att avgörande är om rätten att ta ut avgift är reglerad i 8 kap. SoL,

inte om det i det enskilda fallet finns en rätt för kommunen enligt 8 kap. SoL att ta ut avgift eller inte, eller om kommunen väljer att avstå från att ta ut avgift trots att det finns en rätt att göra det (prop. 2009/10:57 s. 29). Skälet till regleringen anges i förarbetena vara att om ekonomiska behovsprövningar av sociala tjänster genomförs finns det risk för att det uppstår stora olikheter mellan kommunerna i bedömningarna av när en enskild anses ha förmåga att själv betala för och sluta avtal om de insatser den enskilde behöver för att klara sin livsföring. Det kan också uppstå olikheter i landet beroende på hur det privata utbudet av service- och omsorgsinsatser ser ut. Ekonomiska behovsprövningar kan också leda till att enskilda avstår från stödinsatser de egentligen har behov av för att förebygga ett större behov av insatser i framtiden (prop. 2009/10:57 s. 21).

Enligt regeringen är dessa skäl alltså gällande. Bestämmelsen om att socialnämnden inte får ta hänsyn till den enskildes ekonomiska förhållanden om rätten att ta ut avgift för insatsen regleras i socialtjänstlagen, bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen. När kommunen får ta ut avgifter behandlas i avsnitt 37.

15.3 Äldre par har rätt att fortsätta bo tillsammans

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att den som har beviljats eller beviljas boende i en särskild boendeform för äldre personer ska kunna bo med sin make eller sambo för att anses ha skäligen levnadsförhållanden, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 4 kap. 1 c § SoL framgår att för den som har beviljats eller beviljas bistånd i form av boende i en sådan särskild boendeform för äldre som avses i 5 kap. 5 § SoL, ingår det i en skäligen levnadsnivå att kunna sammanbo med make eller sambo. Detta gäller under förutsättning att paret varaktigt har sammanbott eller, om den ena parten redan bor i ett sådant boende, att paret dessförinnan varaktigt har sammanbott. Det gäller oavsett om maken eller sambon har behov av boende i särskild boendeform. Avgörande för prövningen av skäligen levnadsnivå är de behov som den som har beviljats eller beviljas särskilt boende för äldre har. Det spelar således ingen roll om den andra maken eller sambon har behov av sådan insats. Då frågan om medboende aktualiseras har den maken eller sambon antingen inte bedömts ha rätt till insatsen särskilt boende alternativt inte själv önskat få ett sådant boende prövat och bedömt som en biståndsinsats. Det kan exempelvis röra sig om en relativt frisk person med inget eller litet behov av insatser från socialtjänsten. Om den personen inte ansökt om och beviljats några biståndsinsatser för egen räkning har han eller hon inte rätt till några sådana insatser i det särskilda boendet. Personen får klara sig på egen hand på samma sätt som gäller om personen skulle bo i ett eget boende (prop. 2011/12:147 s. 33 och 43).

Enligt regeringens mening är det viktigt att äldre personer, som varaktigt bott ihop och som i vissa fall delat ett långt liv tillsammans fortsatt ska få göra det när den ena maken eller sambon har behov av att bo i ett särskilt boende. Den aktuella bestämmelsen syftar till att garantera livskvalitet och trygghet för de par som vill fortsätta att leva tillsammans. Bestämmelserna om äldres rätt att fortsätta att bo tillsammans bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

15.4 Socialnämnden får även ge ytterligare insatser

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden, utöver insatser för att uppnå skäliga levnadsförhållanden, får ge insatser för att tillgodose personliga behov om det finns skäl för det, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 4 kap. 2 § SoL framgår att socialnämnden får ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap. 1 § om det finns skäl för det. Bestämmelsen omfattar både ekonomiskt bistånd och annat bistånd för livsföringen som inte är ekonomiskt, dvs. insatser för personliga behov.

Det har sedan 1980 års socialtjänstlag ansetts viktigt att socialnämnden har lagstöd för att ge enskilda stöd och hjälp även i andra situationer än dem som omfattas av rätten till bistånd (prop. 1979/80:1 Del A s. 188). Enligt regeringens mening är det fortsatt viktigt att socialnämnden utöver insatser för att uppnå skäliga levnadsförhållanden får ge insatser för att tillgodose personliga behov om det finns skäl för det. Denna möjlighet bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen. Som framgår av avsnitt 15.1 anser regeringen att ekonomiskt bistånd och insatser för personliga behov bör skiljas åt och regleras i två separata paragrafer. Regeringen anser att samma uppdelning bör gälla för regleringen om ytterligare bistånd. Den nya lagen bör därför innehålla en särskild paragraf om att socialnämnden, utöver insatser för att uppnå skäliga levnadsförhållanden, får ge insatser för att tillgodose personliga behov om det finns skäl för det. Socialnämndens möjlighet att utöver ekonomiskt bistånd för att uppnå en skälig levnadsnivå få ge ekonomiskt bistånd behandlas i avsnitt 17.2.

16 Insatser utan individuell behovsprövning

16.1 Insatser bör kunna erbjudas på fler sätt än i dag

Regeringens förslag: Socialnämnden ska få tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinsatserna: En majoritet av de remissinsatser som yttrar sig tillstyrker eller har inget att invända mot utredningens förslag, däribland *Förvaltningsrätten i Malmö*, *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)*, *Kammarrätten i Jönköping*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Socialstyrelsen*, *Karlstads kommun*, *Förbundet Sveriges socionomutbildningar och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*.

Ett antal remissinstanser, däribland *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Funktionsrätt Sverige* och *Unicef Sverige*, avstyrker förslaget.

Socialstyrelsen påpekar att det är viktigt att varje kommun noga överväger på vilket sätt man erbjuder insatser utan behovsprövning och om insatsen i sig är lämpad att erbjuda utan behovsprövning för aktuell målgrupp.

Flera remissinstanser tar upp att förslaget kan ge möjlighet för socialtjänsten att omfördela resurser, däribland *Brottsoffermyndigheten*, *Karlstads*, *Kungsbacka*, *Södertälje*, *Vindeln* och *Östersunds kommuner* samt *Autism Sverige*. *Jämställdhetsmyndigheten* är positiv till förslaget och till möjligheten att avlasta socialtjänstens verksamhet, inte minst då det gäller tidiga insatser. *Trollhättans kommun* pekar särskilt på att när insatser erbjuds utan behovsprövning kan den enskildes delaktighet och självbestämmande öka såväl som att det förebyggande arbetet stärks. Med mer förebyggande arbete skapas enligt kommunen bättre förutsättningar för effektiv resursanvändning. *Linköpings kommun*, framhåller att förhållningssättet att erbjuda insatser så att personer som själva identifierat sina behov lätt kan få tillgång till dessa förhindrar mer långtgående problematik. *Region Jönköpings län* anser att möjligheten att tillhandahålla insatser till enskilda med ett mer flexibelt arbetssätt relaterat till behovsprövningen också kan bidra till att förenkla samverkan.

SKR anser att det är mycket angeläget att förslaget genomförs. Socialtjänstens resurser behöver prioriteras till att utreda de individer som verkligen har behov av det. SKR bedömer att utredningens förslag ökar förutsättningarna för socialtjänsten att nå enskilda. *Uppsala universitet* framför att förslaget förhoppningsvis kommer att kunna minska byråkratin och öka möjligheter att nå utsatta som skyr kontakt med myndighetsutövare. *Lysekils* och *Göteborgs kommuner* samt *Göteborgsregionens kommunalförbund* för fram liknande synpunkter och pekar särskilt på att förslaget ger bättre förutsättningar för att nå enskilda tidigare och bättre förutsättningar att fånga upp den som för tillfället känner motivation och styrka att genomgå en förändring. I detta sammanhang tar *Brottsförebyggande rådet (Brå)* upp personer som är i riskzonen att utveckla allvarigare problem med kriminalitet. *Brottsoffermyndigheten*

lyfter fram brottsoffer, i synnerhet personer utsatta för våld i nära relation, som en grupp som behöver kunna få hjälp när den enskilde är motiverad att ta emot hjälpen och då utan den fördröjning en utredning och behovsprövning kan innebära. *Barnombudsmannen*, Brå, IVO, *Statens institutionsstyrelse (SiS)* och *Vision* anser att en ökad flexibilitet i lagstiftningen kan möjliggöra för fler familjer och enskilda att ta egna initiativ och söka hjälp. SiS för samtidigt fram att förslaget även kan innebära att socialtjänsten inte i ett tidigt skede upptäcker familjer med problem i form av skadligt bruk och beroende samt kriminalitet eftersom de tar del av icke-behovsprövade insatser. *Barnens rätt i samhället (Bris)* efterfrågar en analys av vilka barn som kommer ta initiativ till kontakt med en öppen insats eller har viktiga vuxna i dess omgivning som gör det och hur barn ska få tillgång till öppna insatser i större utsträckning. IVO och *Malmö kommun* framhåller att det är viktigt att kommunen har ett väl utvecklat kontrollsystem.

Förvaltningsrätten i Göteborg ställer sig tveksam till förslaget och anser bl.a. att det kan uppstå problem i förhållande till den kommunala likställighetsprincipen. Funktionsrätt Sverige avstyrker förslaget i dess nuvarande utformning, som organisationen befarar riskerar att förskjuta den nuvarande behovsstyrda socialtjänsten mot en utbudsstyrd.

Borlänge kommun anser att ett fungerande förebyggande arbete på samhälls- och gruppnivå kan vara tillräckligt för att fånga upp de individer som kan vara svåra att nå med den ordinarie behovsprövningen och avstyrker därför förslaget. Även *Barnafrid* avstyrker förslaget och anser att förslaget måste konsekvensgranskas utifrån likställighets- och likvärdighetsprincipen.

Ett flertal remissinsatser tar upp att olika utbud i kommunerna av insatser utan behovsprövning riskerar att påverka en likvärdig tillgång till insatser. *Länsstyrelserna i Kalmar* och *Stockholms län*, *Hjo kommun*, *Akademikerförbundet SSR*, *Föreningen Sveriges socialchefer* och *Vision* anser att förslaget i stället för den föreslagna befogenheten bör utformas som en skyldighet för kommunerna att erbjuda vissa insatser.

Enligt JO väcker förslaget ett antal frågor, såväl av mer principiell art som när det gäller den praktiska tillämpningen av bestämmelserna. JO för bl.a. fram att förslaget kan försvåra för socialnämnden att ta ansvar för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. JO anser att förslaget i sin nuvarande utformning inte kan tillstyrkas.

Skälen för regeringens förslag

Utveckling och behov av förändring

När 1980 års socialtjänstlag (1980:620) infördes var visionen en modern lag byggd på frivillighet och medbestämmande för dem som var i behov av socialtjänstens insatser.

Genom åren har verksamheten utvecklats och gått mot att på olika sätt tillgängliggöra insatser och förenkla förfarandet. En drivkraft för socialtjänsten har varit att skapa en effektivare organisation med ökad flexibilitet, tillgänglighet, självbestämmande och minskad byråkrati. En annan drivkraft har varit att tydliggöra yrkesroller, utveckla professionen och fokusera mer på förebyggande och stödjande arbete. När enskilda behöver stöd och hjälp är det viktigt att socialtjänsten är lätt att nå. En lätt

tillgänglig socialtjänst, med låga trösklar, underlättar för enskilda att komma i kontakt med socialtjänsten och att få hjälp i ett tidigt skede. Det kan i sin tur bidra till att förtroendet för verksamheten ökar och att fler vänder sig dit.

I takt med att samhället förändras ställs socialtjänsten inför nya utmaningar, såsom den demografiska utvecklingen, oförutsedda händelser i Sverige och omvärlden, samt begränsade resurser, vilket förutsätter att kommunerna kan anpassa verksamheten efter ändrade förhållanden. Det arbetssätt som nuvarande socialtjänstlag är utformad för räcker enligt regeringens mening inte alltid till för att möta de förväntningar och komplexa behov som socialtjänsten i dag behöver kunna hantera.

För att bygga förtroende och skapa motivation hos enskilda bör socialtjänsten kunna erbjuda insatser på ett sätt som ur den enskildes perspektiv är attraktivt och tillgängligt. Utgångspunkten bör vara att hjälpen ska vara tillgänglig när den enskilde vill ta del av den.

Nuvarande möjligheter att erbjuda insatser utan behovsprövning är begränsade

Enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, ska individuellt anpassade insatser föregås av en individuell behovsprövning, dvs. att socialtjänsten utreder och bedömer den enskildes behov och därefter fattar beslut om att bevilja en viss insats eller inte. Socialnämnden får emellertid erbjuda hemtjänst till äldre utan föregående behovsprövning (4 kap. 2 a § SoL). Socialnämnden får också erbjuda generellt utformade insatser som är öppna för alla, s.k. serviceinsatser, utan föregående behovsprövning (jfr 3 kap. 1 och 6 §§ SoL).

I dag arbetar ett stort antal kommuner med att på olika sätt förenkla handläggningen och göra insatserna mer lättillgängliga. Som en del i det arbetet tillhandahåller vissa kommuner insatser utan individuell behovsprövning i form av serviceinsatser. Samtidigt finns det exempel på kommuner som avbrutit försök med förenklad handläggning eller avstått från att införa detta på grund av att de ansett att rättsläget är oklart.

IVO har under flera år granskat socialtjänstens tillhandahållande av insatser utan behovsprövning. Utgångspunkten för myndighetens beslut har varit att socialtjänstens möjlighet att erbjuda insatser utan behovsprövning enbart avser allmänt inriktade och generellt utformade insatser. IVO har därför ansett att insatser som är individuellt anpassade till den enskilde inte får tillhandahållas på annat sätt än via föregående utredning och beslut enligt 4 kap. 1 § SoL. Några av dessa beslut har varit föremål för domstolsprövning. Kammarrätten i Jönköping har bl.a. anfört att det som karakteriserar en insats som kan ges utan behovsprövning är att den inte är individanpassad utan är lika för alla, dvs. allmänt inriktad och generellt utformad. Detta innebär i praktiken att insatsen dels är öppen för alla, dels inte föregås av en individuell behovsprövning eller särskild anpassning efter den enskildes behov. Det får enligt kammarrätten anses ligga i sakens natur att även om en insats är allmänt inriktad och generellt utformad så sker det alltid en viss anpassning av insatsens innehåll utifrån den person eller de personer som tar del av insatsen. Det får emellertid endast vara fråga om marginella anpassningar och dessa får då ske inom

ramen för insatsens generella utformning (se bl.a. Kammarrätten i Jönköpings dom av den 28 mars 2019 i mål nr 3660–17). Prop. 2024/25:89

Regeringen konstaterar att det är svårt att i dag sätta en precis gräns för när graden av anpassning är sådan att insatsen inte längre är godtagbar att erbjuda utan individuell behovsprövning. En sådan bedömning måste göras utifrån det enskilda fallet, men de avgöranden som finns på området tyder på att möjligheten att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning är mycket begränsad.

Det bör införas en bestämmelse som möjliggör insatser utan individuell behovsprövning

Socialtjänstens huvudsakliga arbets sätt är och bör fortsatt vara att utreda och pröva enskildas behov av insatser innan de beviljas. I dag finns dock, som framgår ovan, endast ett begränsat utrymme att tillhandahålla insatser på något annat sätt än genom utredning och individuell behovsprövning. Regeringen ser ett behov av att socialtjänstens regelverk blir mer flexibelt så att verksamheten i större utsträckning kan anpassas efter lokala förutsättningar och behov.

Regeringen instämmer i vad *Socialstyrelsen* för fram om att socialtjänstens insatser bör vara lättillgängliga och att det är positivt om enskilda söker hjälp i ett tidigt skede. En utökad möjlighet att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning skulle, enligt regeringen, ge socialtjänsten bättre förutsättningar att erbjuda tidiga och förebyggande insatser. Tidiga insatser kan, såsom *Östersunds kommun* påpekar, ofta vara avgörande för att motverka behov av mer omfattande insatser. Den enskildes egna initiativ att söka hjälp har också enligt regeringen stor betydelse för hur hjälpen tas emot och uppfattas av honom eller henne. Att den enskilde kan påbörja en insats, när han eller hon är motiverad till förändring, utan att först avvakta socialtjänstens ärendehandläggning, kan således bidra till bättre resultat. *Brottsoffermyndigheten* framhåller exempelvis att brottsoffer, i synnerhet personer utsatta för våld i nära relationer, behöver kunna få hjälp när de är motiverade att ta emot hjälpen och då utan den fördröjning som en utredning och behovsprövning kan innebära.

Som *Borlänge kommun* påpekar är det även med dagens bestämmelser möjligt att bedriva ett välfungerande förebyggande arbete som bidrar till att fånga upp individer som annars är svåra att nå. Regeringen anser dock att möjligheten att erbjuda insatser utan behovsprövning skulle ge socialtjänsten ytterligare ett verktyg för att komma i kontakt med enskilda som i dag är svåra att nå, t.ex. barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet, personer med ett skadligt bruk eller beroende, personer med psykisk funktionsnedsättning, personer i prostitution och de som utsätts för våld.

Regeringen anser även att möjligheten för enskilda att söka sig direkt till en insats skulle kunna stärka enskildas självbestämmande och även främja att enskilda som kan uppleva att det är krångligt och byråkratiskt att ta del av en insats i det nuvarande systemet söker sig till socialtjänsten, något som *SKR* påpekar.

Bris är dock tveksamt till om insatser utan individuell behovsprövning kommer leda till att insatserna blir mer tillgängliga, mot bakgrund av att barn och familjer i mycket liten omfattning själva ansöker om insatser och

att insatser utan behovsprövning fortfarande förutsätter initiativ från den enskilde. Regeringen konstaterar att det, precis som i dag, kommer att finnas enskilda och familjer som inte på eget initiativ vänder sig till socialtjänsten. Detta gäller även om fler insatser erbjuds utan behovsprövning. Socialtjänsten måste därför fortsatt arbeta med att nå dessa grupper på olika sätt, exempelvis genom att arbeta uppsökande och motivera enskilda till kontakt med socialtjänsten. Som framgår ovan bedömer regeringen att det förebyggande och uppsökande arbetet kan underlättas om den enskilde direkt kan erbjudas en första insats som är enkel att ta del av.

Barnombudsmannen, Brå, IVO, SiS och Vision anser också att en ökad flexibilitet i lagstiftningen kan möjliggöra att fler familjer och enskilda kommer kunna ta egna initiativ och söka hjälp. SiS framför dock en viss oro för att familjer med problem i form av skadlig bruk och beroende samt kriminalitet kan komma att ta del av insatser som inte är behovsprövade under en längre tid utan att socialtjänsten upptäcker dem. Regeringen konstaterar att *Linköpings kommun* – som sedan flera år driver ett utvecklingsarbete om möjligheten att erbjuda insatser utan behovsprövning – beskriver att kommunen genom att tidigt, och med låga trösklar, erbjuda familjer och enskilda vuxna rådgivning, stöd och behandling, troligen har förhindrat mer långtgående problematik som skulle ha resulterat i större lidande och mer kostnadsdrivande insatser.

Några remissinstanser, däribland *Jämställdhetsmyndigheten, Linköpings och Östersunds kommuner* samt SKR, framhåller att ett flexibelt system för att erbjuda insatser gör det möjligt att fördela kommunens resurser och arbeta på ett mer effektivt sätt. Resurser som används för att utreda och besluta i ärenden med mycket hög bifallsfrekvens skulle i stället kunna läggas på utförande verksamhet eller på ärenden som kräver mer omfattande utredning. Därigenom kan insatser utan individuell behovsprövning även bidra till att minska den administrativa bördan och ge socialtjänsten möjlighet att lägga mer tid på de ärenden som kräver mer kvalificerade utredningar.

Regeringen konstaterar att flertalet remissinstanser är positiva till att socialnämnden i den nya socialtjänstlagen ges en tydlig och mer omfattande möjlighet att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Kammarrätten i Jönköping anser, mot bakgrund av de domstolsavgöranden som omnämns i utredningen, att det är positivt att det införs bestämmelser om insatser utan individuell behovsprövning. Även IVO välkomnar att kommunerna ges legala förutsättningar att tillhandahålla insatser även utan behovsprövning. Liknande synpunkter framförs av *Förvaltningsrätten i Malmö, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Karlstads kommun* och *Förbundet Sveriges socionomutbildningar*.

Mot denna bakgrund anser regeringen att socialtjänsten behöver kunna erbjuda insatser på fler sätt än i dag och att den nya socialtjänstlagen därmed bör innehålla en bestämmelse som ger socialnämnden en befogenhet att tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning. Regeringen anser vidare, precis som utredningen, att det ligger i sakens natur att en insats som innebär en ekonomisk transaktion alltid bör föregås av en individuell behovsprövning. Insatser för ekonomiska behov bör därför inte få ges utan behovsprövning.

I avsnitt 26.2 föreslår regeringen även att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning till barn som har fyllt 15 år om insatsen är lämplig att tillhandahålla på det sättet. För barn som inte har fyllt 15 år ska det krävas att vårdnadshavaren samtycker till insatser utan individuell behovsprövning.

Den nya bestämmelsen bör formuleras som en befogenhet

Utredningen har föreslagit att den nya bestämmelsen ska formuleras som en befogenhet, dvs. att det ska vara frivilligt för socialnämnden att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning. Några remissinsatser påpekar att det riskerar att leda till skillnader över landet avseende vilka insatser som erbjuds och att det kan få negativa konsekvenser i fråga om likvärdigheten. *Länsstyrelserna i Kalmar och Stockholms län, Hjos kommun, Akademikerförbundet SSR och Vision* anser att det därför i stället bör införas en skyldighet att erbjuda insatser utan behovsprövning.

Det är enligt regeringen viktigt att socialtjänsten är likvärdig över hela landet. En likvärdig socialtjänst är emellertid inte detsamma som att verksamheten utformas likadant i alla kommuner. Det kan finnas anledning att anpassa verksamheten efter lokala förutsättningar och behoven hos enskilda i den egna kommunen. Vissa skillnader över landet måste därför accepteras. Däremot bör socialtjänsten i hela landet erbjuda insatser som är av god kvalitet och som tillgodoser enskildas behov. Enligt regeringens förslag till ny socialtjänstlag ska insatserna också vara kunskapsbaserade, dvs. i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet (avsnitt 9.2).

En skyldighet att erbjuda insatser utan behovsprövning skulle kräva att bestämmelsen avgränsas till några specifika insatser som det bedöms finnas behov av i hela landet och som samtliga kommuner har förutsättning att erbjuda. I praktiken skulle då endast ett fåtal insatser kunna erbjudas utan individuell behovsprövning. Vidare skulle bestämmelsen snabbt riskera att bli inaktuell allteftersom nya insatser utvecklas, gamla fasas ut och behoven förändras. Regeringen anser inte att en sådan ordning vore ändamålsenlig. Regeringen delar därför utredningens bedömning att förslaget bör formuleras som en möjlighet för socialnämnden att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning.

Regeringens förslag innebär att socialnämnden får erbjuda insatser utan individuell behovsprövning, men att nämnden inte är skyldig att erbjuda insatser på det sättet. Varje enskild socialnämnd får ta ställning till om och hur bestämmelsen ska tillämpas i den egna kommunen.

Rätten till behovsprövade insatser finns kvar

Som regeringen inledningsvis konstaterat så är behovsprövningen socialtjänstens huvudsakliga arbetssätt, och bör även fortsättningsvis vara det. Möjligheten att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning bör vara ett komplement till behovsprövade insatser. Regeringen delar därför inte *Funktionsrätt Sveriges* farhåga att förslaget ska förskjuta den nuvarande behovsstyrda socialtjänsten mot en utbudsstörd. Det är enligt regeringen viktigt att understryka att förslaget inte innebär någon begränsning av den enskildes rätt till behovsprövade insatser eller socialnämndens skyldighet att utreda och pröva sådana ansökningar.

Förslaget att insatser ska kunna erbjudas utan individuell behovsprövning förutsätter inte att insatserna utformas på något särskilt sätt. De kan t.ex. vara allmänt utformade och öppna för alla eller individuellt inriktade och anpassade efter den enskildes behov. De kan även vara inriktade mot vissa grupper, situationer eller problem. Om socialnämnden vill erbjuda en insats utan individuell behovsprövning, så kan nämnden välja om insatsen ska vara öppen för alla eller om den enskilde måste uppfylla vissa villkor för att kunna ta del av den. Det kan handla om att socialnämnden vill rikta insatsen mot en specifik situation eller en särskild grupp. Det är socialnämnden som, i ett särskilt beslut eller i riktlinjer, anger vilka villkor som i så fall ska gälla. Socialnämnden bör vid uppställning av villkor beakta att uppgifter inom socialtjänsten som innefattar myndighetsutövning inte får överlämnas till en privat utförare (2 kap. 5 § SoL), se avsnitt 16.2.

Förvaltningsrätten i Göteborg anser att förslaget skulle kunna medföra problem i förhållande till den kommunala likställighetsprincipen. Likställighetsprincipen innebär enligt 2 kap. 3 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL, att en kommun ska behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat. Utgångspunkten är att kommunens medlemmar ska vara likställda i förhållande till kommunen beträffande såväl rättigheter som skyldigheter. Det krävs därför att kommunen är objektiv och rättvis i sin behandling av medlemmarna. För att en kommun ska kunna behandla sina medlemmar olika krävs att beslut om detta grundar sig på rationella hänsyn eller sakliga överväganden. Något godtycke får inte förekomma.

Regeringen anser att det finns goda förutsättningar för kommunerna att på objektiva grunder och utifrån sakliga hänsyn motivera att vissa insatser ska avgränsas till specifika grupper. Det kan t.ex. handla om att rikta vissa insatser enbart till kvinnor eller män, personer som har uppnått en viss ålder eller har en viss diagnos eller personer som är bosatta inom ett visst geografiskt område. Villkoren får inte medföra att kommuninvånarna behandlas olika, om det inte finns sakliga skäl som motiverar det. Nämnden måste utgå från objektiva grunder och sakliga hänsyn när den tar ställning till vilka insatser som ska erbjudas och med vilka eventuella villkor.

Insatser kan verkställas i egen regi eller av en annan anlitad utförare

Regeringens förslag syftar till att den enskilde i stället för att vända sig till socialtjänsten med en ansökan, som sedan leder till en utredning och ett beslut, ska kunna vända sig direkt till den del av socialtjänsten som verkställer insatser, en utförare. Förslaget utesluter samtidigt inte att socialnämnden själv sköter administration och fördelning av platser.

Med utförare avses den som verkställer insatsen, oavsett om det sker i kommunens egen regi, i samverkan med en eller flera andra kommuner eller om kommunen anlitat en enskild person. En enskild person kan vara en fysisk eller juridisk person, t.ex. en privatperson med enskild firma, en ideell organisation eller ett aktiebolag. Försättningsvis används uttrycket privat utförare för de utförare som inte är kommunala eller statliga.

En betydande del av den kommunala socialtjänsten utförs i dag av privata utförare. Det är kommunen som avgör i vilken regi som en viss verksamhet ska bedrivas. Regeringen anser inte att det finns skäl att begränsa möjligheten att använda privata utförare i fråga om insatser utan behovsprövning. Möjligheten att överlämna uppgifter till en privat utförare är dock begränsad till uppgifter som inte innefattar myndighetsutövning (2 kap. 5 § SoL), se avsnitt 16.2.

För att en privat utförare ska kunna verkställa insatser enligt regeringens förslag krävs att ett avtal ingåtts med kommunen. Överlämnande till en privat utförare förutsätter således att kommunen beaktar bestämmelserna i lagen (2016:1145) om offentlig upphandling eller lagen (2008:962) om valfrihetssystem.

Utföraren ska verkställa insatser enligt de villkor som socialnämnden har ställt upp för insatsen. För privata utförare regleras detta även i avtal.

Risken för oseriösa utförare bör beaktas

Som konstateras ovan utförs en betydande del av socialtjänsten i dag av privata utförare. Kommunen ansvarar dock alltid för att den enskildes insats är av god kvalitet. När kommunen väljer att anlita en privat utförare behöver kommunen bl.a. följa upp att insatserna är av god kvalitet och att avtalet mellan kommunen och utföraren följs. När privata utförare med vinstintresse anlitas kan det inte uteslutas att utföraren, i syfte att hålla nere kostnaderna, skär ner på kvaliteten. Det finns också en risk att utföraren lämnar oriktiga uppgifter i sin redovisning till kommunen och t.ex. uppger att man utfört fler insatser än vad man faktiskt gjort. För att motverka detta är det, såsom *IVO* och *Malmö kommun* framhåller, viktigt att kommunen har ett väl utvecklat kontrollsystem. Att kommunen ska kontrollera och följa upp verksamheten framgår också av 10 kap 8 § KL samt 3 kap. 3 § SoL.

Flera remissinstanser, däribland *Förvaltningsrätten i Göteborg* och *Malmö* och *Uppsala kommuner*, anser att förslaget bör kompletteras med regler om informationsöverföring. Regeringen instämmer i att socialnämnden måste ha förutsättningar att begära in information för att kunna kontrollera hur insatser verkställs. Regeringen föreslår därför att socialnämnden ska få bättre möjlighet att följa upp utförarens verksamhet genom en ny sekretess- och tystnadspliktsbrytande bestämmelse (avsnitt 20.4). De beskrivna riskerna bör emellertid tas i beaktande av socialnämnden redan vid övervägande av vilka insatser som ska erbjudas utan behovsprövning, vilka eventuella villkor som ska uppställas samt i vilken omfattning insatsen ska erbjudas. Med tydliga villkor kan socialnämnden begränsa och minska risken för felanvändning och missbruk. Socialnämnden bör följa upp att privata utförare tillämpar de villkor som gäller för att ta del av en insats som utföraren verkställer. Socialnämnden bör även säkerställa att den redovisning som ligger till grund för utbetalning utgör ett tillfredställande underlag. För att ha god möjlighet att följa upp hur insatser verkställs är det lämpligt att socialnämnden ser till att det framgår av de avtal som sluts med privata utförare vilka uppgifter som ska redovisas. Det är också lämpligt att socialnämnden stegvis öppnar upp för insatser utan behovsprövning för att säkerställa en balans mellan tillgänglighet och kostnadskontroll.

JO påpekar att socialnämnderna enligt 2 kap. 1 § SoL har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. JO anser att socialnämnden, i avsaknad av en ansökan och därigenom kontakt med nämnden i de fall då utföraren är ett privat rättssubjekt, frantas möjligheten att göra en individuell prövning av den enskildes behov. Det finns därmed, enligt JO, en beaktansvärd risk för att den enskilde tillhandahålls insatser som varken är adekvata eller tillräckligt omfattande. JO anser därför att den föreslagna ordningen försvårar för nämnden att uppfylla sitt yttersta ansvar för att enskilda får det stöd och den hjälp de behöver.

Regeringen är medveten om att enskilda som vänder sig direkt till en utförare inte alltid kommer att få samtliga behov tillgodosedda där. Liksom i dag behöver den enskilde då vända sig till socialtjänstens utredande verksamhet och ansöka om fler eller andra insatser. För att den som vänder sig direkt till en utförare ska få kännedom om möjligheten att ansöka om insatser föreslår regeringen i avsnitt 16.4 att utföraren ska vara skyldig att informera om rätten att ansöka om behovsprövade insatser. Den enskilde kommer då att uppmärksammas på socialtjänstens utredande verksamhet. Informationsskyldigheten gäller inte bara vid den initiala kontakten utan även i lämplig utsträckning under en pågående insats.

Regeringen konstaterar att det, precis som JO påpekar, finns viss risk för att enskilda tillhandahålls insatser som inte fullt ut är adekvata eller tillräckliga. Detta måste dock sättas i relation till de svårigheter som i dag finns att nå utsatta grupper i ett tidigt skede, vilket också riskerar att leda till att socialnämnden får svårt att ta sitt ansvar för dem som behöver stöd och hjälp. Regeringen anser att möjligheten att ge insatser utan individuell behovsprövning ger socialtjänsten ökade möjligheter att komma i kontakt med enskilda, vilket enligt regeringen innebär att socialtjänsten får bättre förutsättningar att ta sitt ansvar att erbjuda stöd och hjälp och därmed uppfylla sitt yttersta ansvar.

16.2 Myndighetsutövning och privata utförare

Regeringens bedömning: Socialnämnden kan erbjuda insatser utan behovsprövning som tillhandahålls av privata utförare utan att det kommer i konflikt med socialtjänstlagens bestämmelse om att uppgifter som innefattar myndighetsutövning inte får överlämnas till en privat utförare.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinsatserna: *Förvaltningsrätten i Malmö, Kammarrätterna i Jönköping och Stockholm, Stiftelsen Allmänna barnhuset, Familjevårdens centralorganisation och Rädda barnen* instämmer i eller har inget att invända mot utredningens bedömning. Även *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* delar utredningens bedömning men förutser att det kan uppstå viss gränsdragningsproblematik avseende vad som utgör myndighetsutövning eller inte. IVO vill därför understryka vikten av att de privata aktörer som tillhandahåller insatser utan behovsprövning behöver

vara väl medvetna om att de endast ska göra en summarisk kontroll av de villkor som kommunen har ställt upp. IVO vill även understryka vikten av att det ges tydliga riktlinjer och vägledning för de aktörer som ska göra kontrollen för att säkerställa att myndighetsutövning inte sker.

Förvaltningsrätten i Umeå och *Socialstyrelsen* anser att frågan om myndighetsutövning är komplicerad och att det finns utrymme för olika tolkningar. Förvaltningsrätten bedömer att beslut om insatser utan behovsprövning på individnivå kan bli myndighetsutövning, beroende på hur väl kommunen styr utföraren och vilken insats det är fråga om. Ett felaktigt nej till en insats utan behovsprövning, eller en indragning av en pågående insats utan behovsprövning, skulle enligt förvaltningsrätten få betydelse för den enskilde. Även *Socialstyrelsen* anser att om en privat utförare har möjlighet att neka någon en förmån som utföraren förfogar över så skulle det kunna utgöra myndighetsutövning beroende på omständigheterna. En felaktig bedömning kan, enligt *Socialstyrelsen*, ha stor betydelse för den enskilde, även om han eller hon kan ansöka om insatsen på vanligt sätt.

Förvaltningsrätterna i Göteborg och *Karlstad* samt *Malmö universitet* instämmer inte i utredningens bedömning. Förvaltningsrätten i *Karlstad* ifrågasätter resonemanget att en enskild som nekas att ta del av en insats kan kompenseras genom att i stället ta del av insatser efter en behovsprövning. Förvaltningsrätten i *Göteborg* anser att utredningen underskattar de tillämpningssvårigheter som kan uppstå för utföraren. Utredningen anger att det rör sig om ”en summarisk kontroll av vissa faktiska förhållanden, t.ex. kontroll av en uppvisad identitetshandling, ett hyresavtal eller ett läkarintyg”. Samtliga dessa handlingar kan dock, enligt förvaltningsrätten, medföra att tolkningsfrågor och gränsdragningsproblematik uppstår, kanske särskilt vad gäller sådana handlingar som läkarintyg. Om nämnden t.ex. har bestämt att personer med viss medicinsk, psykiatrisk eller social problematik ska få ta del av en viss insats, är det enligt förvaltningsrätten inte givet exakt vilka diagnoser eller specifika tillstånd som avses och som därmed berättigar en person att få insatsen. *Malmö universitet* menar att beslut om insatser för vissa målgrupper är myndighetsutövande, oaktat hur begränsad de privata utförarnas prövning av enskildas rätt kan anses vara. Universitetet anser dock att ytterligare utredning behövs i frågan. Även *Independent Living Institute* anser att frågan inte är tillräckligt utredd.

Riksdagens ombudsmän (JO) påpekar att förslaget för JO:s vidkommande innebär att verksamheten, i de fall utföraren är ett privat rättssubjekt och verksamheten inte anses utgöra myndighetsutövning, kommer att falla utanför JO:s tillsynsområde. I takt med att fler offentliga förvaltningsuppgifter utförs av privata aktörer minskar JO:s tillsynsområde i motsvarande mån. Den privat utförda verksamheten kan visserligen komma att kvarstå under tillsyn av sektorsspecifika myndigheter, t.ex. IVO, samtidigt som offentliga aktörer står under såväl dessa myndigheters som JO:s tillsyn. Detta innebär alltså att den tillsyn som syftar till att främja den enskildes rättssäkerhet varierar utifrån dennes val av utförare.

Begreppet myndighetsutövning

Uppgifter inom socialtjänsten som innefattar myndighetsutövning får inte överlämnas till en privat utförare (2 kap. 5 § SoL). Begreppet myndighetsutövning har här samma innebörd som i 1971 års förvaltningslag (1971:290), dvs. att det rör sig om ”utövning av befogenhet att för enskild bestämma om förmån, rättighet, skyldighet, disciplinär bestraffning eller annat jämförbart förhållande” (prop. 1971:30 s. 331).

I förarbetena till 1971 års förvaltningslag uttalas att gemensamt för all myndighetsutövning är att det rör sig om beslut eller andra åtgärder som ytterst är uttryck för samhällets maktbefogenheter i förhållande till medborgarna. Det behöver dock inte vara fråga om åtgärder som medför förpliktelser för enskilda. Även gynnande beslut, t.ex. tillstånd att driva viss verksamhet, befrielse från viss i författning stadgad förpliktelse och beviljande av social förmån, kan vara myndighetsutövning. Karaktäristiskt är emellertid att den enskilde på visst sätt befinner sig i ett beroendeförhållande. Är det fråga om ett beslut, varigenom den enskilde förpliktas att göra, tåla eller underlåta något, måste han eller hon rätta sig efter beslutet, eftersom han eller hon annars riskerar att tvångsmedel av något slag används mot honom eller henne. Rör det sig om ett gynnande beslut, kommer beroendeförhållandet till uttryck på det sättet att den enskilde för att komma i åtnjutande av exempelvis en rättighet är tvungen att vända sig till samhällsorganen och att deras tillämpning av de författningsbestämmelser som gäller på det aktuella området blir av avgörande betydelse för honom eller henne. Genom orden ”bestämma om” markeras att det ska vara fråga om ärenden där saken avgörs ensidigt genom beslut av myndighet. Vidare klagör uttrycket ”bestämma om förmån etc.” att endast ärenden som mynnar ut i bindande beslut omfattas av begreppet myndighetsutövning (prop. 1971:30 s. 331 och 332).

Det finns inte någon entydig definition av vad som avses med begreppet beslut. Ett beslut innefattar dock regelmässigt ett uttalande från en myndighet som är avsett att ha vissa verkningar för den som beslutet är riktat mot. Det är uttalandets syfte och innehåll som avgör uttalandets karaktär av beslut, inte dess yttre form. Uttalandet syftar ofta till att påverka mottagarens handlande i en given situation. När en myndighet lämnar upplysningar och råd med stöd av den allmänna bestämmelsen om serviceskyldighet i 6 § förvaltningslagen (2017:900) ger myndighetens besked inte uttryck för beslut i förvaltningsrättslig mening, även om informationen kan påverka mottagarens handlande. Den huvudsakliga skillnaden kan sägas vara att den information som lämnas genom myndighetens faktiska handlande i dessa fall innefattar ett besked som adressaten inte nödvändigtvis måste följa och som därför inte har ett normerande syfte. Ett undantag från denna princip gäller dock t.ex. i de fall då råd och upplysningar lämnas med stöd av särskilda föreskrifter om viss information och rådgivning. När en myndighet fullgör en sådan särskilt författningsreglerad uppgift anses myndighetens åtgärder innefatta handläggning av ett ärende även om adressaten i det enskilda fallet inte är skyldig att följa myndighetens besked (prop. 2016/17:180 s. 24 och 25).

Insatser som är öppna för alla

Insatser utan behovsprövning kan antingen vara öppna för alla eller enbart för vissa målgrupper. Att en insats är öppen för alla innebär att vem som helst kan ta del av den. Den enskilde måste alltså inte uppfylla några särskilda villkor.

Utförarens uppgift består i att ta emot den enskilde och verkställa insatsen. Något utrymme att jaka eller neka till insatsen finns inte. Däremot kan utföraren informera om insatsens innehåll och inriktning, samt ha en dialog med den enskilde om huruvida insatsen passar just honom eller henne. Vidare kan utföraren, om verksamheten är fullteknad, hänvisa den enskilde till att ställa sig i kö eller återkomma vid ett senare tillfälle. Enligt regeringens mening kan utföraren i dessa fall inte anses fatta något beslut i förvaltningsrättslig mening, eftersom det uteslutande är den enskilde som avgör om han eller hon ska ta del av insatsen. Utföraren kan inte heller på annat sätt anses utöva makt gentemot den enskilde. Tvärtom ligger makten tydligt hos den enskilde. Regeringen anser därför att det inte bör anses som myndighetsutövning att utföraren genomför myndighetens beslut och tillhandahåller insatser som är öppna för alla.

Insatser som är öppna för vissa målgrupper

Socialnämnden kan besluta att en viss insats ska tillhandahållas till en avgränsad målgrupp. Det innebär att enbart den som tillhör målgruppen kan få insatsen verkställd utan individuell behovsprövning. Den som inte tillhör målgruppen kan däremot ansöka om att insatsen ska beviljas genom ett individuellt beslut för att tillgodose dennes personliga behov.

Det är socialnämnden som ska definiera den eller de målgrupper som ska kunna ta del av en insats utan behovsprövning. Det kan t.ex. handla om att en insats bara erbjuds flickor eller pojkar inom en viss åldersgrupp, personer som är bosatta inom ett visst område eller personer som har en viss diagnos. För att få en sådan insats verkställd måste den enskilde visa att han eller hon tillhör målgruppen. Utföraren ska å sin sida förvissa sig om att den enskilde uppfyller socialnämndens villkor, t.ex. genom att kontrollera en uppvisad identitetshandling, ett hyresavtal eller ett läkarintyg. *Förvaltningsrätten i Göteborg* anser att socialnämnden säkert i vissa fall med tillräcklig tydlighet kan ange vilka grupper som kommer att ha rätt att ta del av en insats utan behovsprövning, men att gränsdragningsproblem oundvikligen kommer att uppstå i många fall. Den privata utföraren kommer då att behöva bedöma om en person ingår i den utpekade målgruppen för insatsen i fråga. *Förvaltningsrätten* ställer sig mycket tveksam till att det i många fall inte skulle röra sig om myndighetsutövning.

Regeringen delar uppfattningen att det finns risk för gränsdragningsproblematik när enbart vissa målgrupper erbjuds att få insatser utförda utan individuell behovsprövning. En sådan avgränsning bör därför förutsätta att socialnämnden mycket noggrant överväger och preciserar vilka villkor som ska gälla, så att det tydligt framgår vilken uppgift som överlämnas till utföraren. Såsom *Förvaltningsrätten i Umeå* framhåller bör överlämnande bara kunna ges för en generell och objektivt avgränsad grupp där inkluderings- och exkluderingskriterier anges på ett sådant sätt att kommunalrättsliga principer beaktas. För att det inte ska bli fråga om

myndighetsutövning bör det, enligt regeringen, krävas att utförarens roll består i att verkställa insatserna. Av det följer naturligt att bedömningsutrymmet för utföraren bör vara mycket begränsat. I praktiken ska det enbart handla om en summarisk kontroll av vissa faktiska förhållanden. Om det i ett enskilt fall skulle uppstå tveksamhet – t.ex. för att ett intyg är otydligt formulerat eller för att en identitetshandling förefaller tillhöra någon annan än den enskilde – ska den enskilde hänvisas till socialnämnden. Det vilar därmed ett stort ansvar på socialnämnden att formulera tydliga villkor och att instruera utföraren hur denne ska agera om osäkerhet uppstår och utföraren bedömer att insatsen inte kan verkställas.

Regeringen konstaterar vidare att det även i dag finns situationer där kommunen genom ett generellt beslut beviljar en insats till en viss målgrupp utan att den som verkställer insatsen anses fatta ett individuellt beslut eller ägna sig åt myndighetsutövning. Enligt 2 kap. 7 § lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter får kommuner utan föregående individuell behovsprövning tillhandahålla servicetjänster åt personer som har fyllt 69 år. Sådana tjänster kan tillhandahållas i kommunal regi eller genom en privat utförare.

I propositionen Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre (prop. 2005/06:115) anges att befogenheten för kommuner att tillhandahålla servicetjänster åt äldre inte medför någon rättighet för äldre att få servicetjänster utförda utan föregående biståndsbeslut. Ett beslut om att tillhandahålla servicetjänster är enligt propositionen inte riktat till någon enskild person och ett sådant beslut får därmed prövas genom laglighetsprövning. Vidare betonades det i propositionen att det inte närmare bör regleras t.ex. i vilken omfattning, när, hur eller till vem tjänsterna ska tillhandahållas eller på vilket sätt kommunen ska tillhandahålla dem, detta för att inte hindra kommunerna att finna de lösningar som är effektivast och fungerar bäst i den egna kommunen (prop. 2005/06:115 s. 151 och 155).

Frågan om myndighetsutövning måste vidare bedömas mot bakgrund av att förslaget om insatser utan individuell behovsprövning inte syftar till att tillskapa nya rättigheter. Syftet är att socialnämnden genom ett generellt beslut ska kunna göra det enklare för enskilda inom den grupp som insatsen riktas till att få insatsen verkställd. Dessa enskilda skulle annars kunna beviljas insatsen genom individuella beslut. Förslaget är ett komplement som innebär att samma typ av insats kommer att kunna erbjudas på två olika sätt – antingen utan individuell behovsprövning enligt den nya bestämmelsen eller efter sedvanlig behovsprövning. Rätten att få insatser från socialnämnden finns alltså kvar oförändrad och den enskilde kan när som helst ansöka om en sådan insats. Socialnämnden är i så fall skyldig att göra en individuell bedömning av den enskildes behov.

Som Förvaltningsrätten i Göteborg påpekar finns det en risk att en enskild som nekats att få en insats verkställd av utföraren inte heller beviljas motsvarande insats efter ansökan hos nämnden. Förvaltningsrätten anser att den enskildes möjlighet att få del av insatsen därför skulle kunna få väsentliga verkningar för den enskilde och därmed är att anses som ett beslut i förvaltningsrättslig mening, då det ger uttryck för ett makt- och beroendeförhållande gentemot den enskilde. Förvaltningsrätten anser därför att det är fråga om myndighetsutövning.

Även Socialstyrelsen anser att om en privat utförare har möjlighet att neka någon en förmån som utföraren förfogar över så skulle det kunna utgöra myndighetsutövning beroende på omständigheterna.

Regeringen konstaterar att frågan om vem som ska få ta del av en insats utan individuell behovsprövning avgörs av socialnämnden, som ställer upp kriterierna. Utföraren ska alltså inte ha någon självständig rätt att neka någon en förmån. Regeringens uppfattning är att utförarens hantering av verkställigheten inte kan anses ge uttryck för ett sådant makt- eller beroendeförhållande gentemot den enskilde att det bör anses som myndighetsutövning.

Det måste också framhållas att socialtjänstens insatser syftar till att enskilda ska få det stöd och den hjälp som de behöver. Om den enskilde varken uppfyller villkoren för att ta del av en insats utan behovsprövning eller förutsättningarna för att beviljas motsvarande insats efter ett individuellt beslut, får det förutsättas att han eller hon inte har ett sådant behov av stöd och hjälp som insatsen syftar till att tillgodose.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att socialnämnden bör kunna erbjuda insatser utan behovsprövning som verkställs av privata utförare utan att det kommer i konflikt med socialtjänstlagens bestämmelse om att uppgifter hos socialtjänsten som innefattar myndighetsutövning inte får överlämnas till en privat utförare.

Som JO påpekar innebär detta att privata utförare kommer att falla utanför JO:s tillsynsområde. Den privat utförda verksamheten kommer dock även fortsättningsvis att stå under tillsyn av IVO. Detta gäller oavsett om insatserna är öppna för alla eller avgränsade till vissa målgrupper.

16.3 Vissa insatser får inte erbjudas utan en individuell behovsprövning

Regeringens förslag: Följande insatser ska inte få tillhandahållas utan individuell behovsprövning:

1. kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,
2. vård i familjehem,
3. vård i LVM-hem,
4. vård i särskilda ungdomshem,
5. vård av barn eller unga mellan 18 och 20 år i jourhem, stödboende, skyddat boende eller andra hem för vård eller boende än sådana som avses i 3 och 4,
6. bostad i särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd och bostad i särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet,
7. bostad med särskild service för människor som behöver ett sådant boende till följd av att de av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring, och
8. vård i hem för viss annan heldygnsvård.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att vård i hem för vård eller boende (HVB) för

personer mellan 18 och 21 år, stödboende samt vård i hem för viss annan heldygnsvård ska kunna tillhandahållas utan behovsprövning. Utredningen föreslår inga begränsningar av när skyddat boende ska kunna tillhandahållas utan behovsprövning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans invänder mot de föreslagna undantagen. Bland dem som tillstyrker utredningens förslag finns *Länsstyrelsen i Östergötlands län, Bengtsfors* och *Östersunds kommuner* samt *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*. Även *Uppsala universitet* anser att de undantag som utredningen föreslår är väl avvägda. Flera remissinsatser anser emellertid att det kan vara svårt att tillhandahålla vissa insatser utan behovsprövning. Några remissinstanser anser att det bör göras fler undantag från möjligheten att tillhandahålla insatser utan behovsprövning.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) anser att det undantag som föreslås för vård av barn i stödboende och HVB även bör omfatta unga. *Riksdagens ombudsmän (JO)* anser att insatsen HVB för vuxna, exempelvis i form av behandlingshem till personer som har ett missbruk eller beroende, är en insats som typiskt sett bör föregås av en individuell behovsprövning och där det är av vikt att den enskilde får ett beslut. *Göteborgs kommun, Riksföreningen Socialt ansvarig samordnare* och *Vision* anser att vård av vuxna på HVB inte ska kunna tillhandahållas utan behovsprövning.

Insatsen skyddat boende har berörts av flera remissinsatser. IVO anser att utredningens förslag att skyddade boenden ska kunna erbjudas utan behovsprövning inte harmoniserar med de förslag som lagts i betänkandet ”Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende” (SOU 2017:112) och i departementspromemorian ”Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende” (Ds 2020:16). *Karlstads* och *Södertälje kommuner* och *Barnens rätt i samhället (Bris)* framför liknande synpunkter och efterfrågar ett förtydligande av hur förslagen förhåller sig till varandra.

Frälsningsarmén och *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* framhåller det som en positiv och viktig förändring att skyddat boende kan erbjudas utan behovsprövning och pekar på vikten av en låg tröskel för att lämna en våldsrelation. *Sveriges kvinnolobby* vill understryka vikten av att kunna erbjuda stöd när personen är motiverad att ta emot stöd.

Några remissinsatser, däribland *Jämställdhetsmyndigheten, Alvesta kommun, Famna, Sveriges stadsmissioner*, och *Unizon*, anser emellertid att skyddat boende inte ska kunna ges utan behovsprövning. Jämställdhetsmyndigheten samt *Länsstyrelserna i Kalmar* och *Stockholms län* framhåller att den grupp som är i behov av skyddat boende ofta har mycket komplexa och omfattande behov av stöd och hjälp. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* tar upp att för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, ökar risken att utsättas markant i och med ett uppbrott. Ett skyddat boende som lätt kan sökas upp riskerar enligt Länsstyrelsen i Östergötlands län att bli en falsk trygghet. Även Alvesta kommun framhåller säkerhetsriskerna med att våldsutsatta vänder sig till ett skyddat boende i närheten. *Socialstyrelsen* beskriver att myndigheten i sina skade- och dödsfallsutredningar ser ett antal brister i ärenden som rör

våldsutsatta personer. Myndigheten befarar att dessa brister kan förstärkas om skyddat boende tillhandahålls utan behovsprövning.

Några remissinstanser anser att insatserna hemtjänst och korttidsboende inte ska kunna ges utan behovsprövning. *Kungsbacka* och *Tomelilla kommuner* anser att förslaget riskerar att försämra professionalism och teamarbete inom socialtjänsten. Synpunkten delas av bl.a. *Svenska kommunalarbetsareförbundet (Kommunal)* och *Vårdförbundet* som också befarar att förslaget ska leda till en ökad differentiering mellan omsorg, omvårdnad och vård, då äldre uppmuntras att vända sig direkt till privata hemtjänstföretag och rutföretag i stället för att få en professionell behovsprövning av en biståndshandläggare. SKR delar inte farhågan som Akademikerförbundet SSR m.fl. har. SKR framhåller att det inte endast är vid biståndsbedömningen som den enskilde möter en professionell yrkesutövare, utan att det finns professionella yrkesutövare hos så väl kommunala som privata utförare. Vidare anser SKR att det inom hemtjänsten är viktigt att kunna ställa om snabbt och anpassa stödet när den enskildes hälsa och förmåga skiftar och att biståndsbedömningen då kan fördröja att rätt insatser kommer på plats.

Lunds universitet anser att hemtjänst utan behovsprövning kommer att leda till en ökad utbudsstyrning liknande ”platta” erbjudanden oavsett behov, t.ex. städning var tredje vecka eller dusch varje månad. Liknande synpunkter framförs av *Sorsele* och *Svedala kommuner*, *Akademikerförbundet SSR*, *Kommunal*, *Riksföreningen Socialt ansvarig samordnare*, *Vision* och *Vårdförbundet*. *Kommunal* och *Vårdförbundet* pekar på att möjligheten till förenklad handläggning inom hemtjänst utnyttjats i liten omfattning samt att reformen inte har utvärderats. De anser att det är fel att utvidga möjligheten att tillhandahålla hemtjänst utan behovsprövning och därtill inkludera korttidsboende. Vidare framför *Kommunal* och *Vårdförbundet* att det behövs behovsprövning för att få till stånd en sammanhållen vård och omsorg.

JO anser att korttidsboende är en insats som typiskt sett bör föregås av behovsprövning och där det är av vikt att den enskilde får ett beslut. *Malmö kommun* anser att ärenden om korttidsboende ofta är komplexa och kräver stor samordning med andra huvudmän som exempelvis slutenvård och primärvård. Ansvarsgränserna mellan sjukhusvård och kommunal vård är inte alltid självklara och *Malmö kommun* ser en risk att flera enskilda hänvisas till kommunernas korttidsboende. Liknande synpunkter framförs av *Katrineholms* och *Oskarshamns kommuner*. *Uppsala kommun* är tveksam till att korttidsboende ska kunna ges utan behovsprövning och menar att bedömningen av behovet av korttidsboende erfordrar dialog och samspel med biståndsbedömare och ibland medicinsk profession. *Göteborgs* och *Östersunds kommuner* ställer sig tveksamma till utredningens bedömning att en samordnad individuell plan (SIP) kan hantera risken för bristande samordning. *Akademikerförbundet SSR* m.fl. framför att sammanhållen vård och omsorg kräver en individuell behovsprövning. Den uppfattningen delas inte av SKR, som tvärtom anser att det är möjligt att åstadkomma samordning inom såväl hemtjänst som korttidsboende även utan behovsprövningen.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys föreslår att man i stället för en konstruktion med undantag ska börja med att tillåta insatser utan behovsprövning inom några utvalda områden.

Södertälje kommun avstyrker att boendestöd inom socialpsykiatri ska kunna ges utan behovsprövning. Personer i behov av boendestöd uppvisar i ökande grad en komplex problematik som behöver utredas för träffsäkerhet i insatsen och för att i ett tidigt skede involvera eventuella andra aktörer.

Skälen för regeringens förslag

Utbudet av insatser som tillhandahålls utan behovsprövning bör kunna anpassas efter lokala förutsättningar

Inom socialtjänsten finns en rad olika insatser. Socialtjänstlagen listar inte specifika insatser utan ger utrymme för nya insatser att utvecklas och för gamla att fasas ut när så behövs. Insatser som tillhandahålls av socialtjänsten i dag och som också skulle kunna ges utan behovsprövning är exempelvis föräldragrupper eller riktat föräldrastöd, olika typer av verksamheter riktade till personer som utsatts för våld i nära relationer men även insatser riktade till våldsutövare. Det kan också vara insatser som riktar sig till barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet. Andra exempel är öppenvård för den med skadligt bruk eller beroende, hemtjänst, insatser till anhöriga samt träffpunkter och boendestöd inom socialpsykiatri.

Sedan utredningen lämnade sitt förslag har SKR gjort en kartläggning av vilka olika typer av insatser som finns i dag, hur dessa ges och vilka insatser som kommunerna skulle vilja erbjuda invånarna utan individuell behovsprövning vid en eventuell lagändring (Kartläggning av socialtjänstens insatser, Sveriges Kommuner och Regioner, 2022). Insatserna ovan lyfts i kartläggningen fram som några exempel på insatser som kommunerna i dag skulle vilja kunna tillhandahålla utan individuell behovsprövning.

Regeringen anser att kommunerna bör ha möjlighet att anpassa utbudet lokalt. Såväl förutsättningar som behov kan förändras över tid och regelverket bör därför enligt regeringens mening vara flexibelt. Det ger bättre förutsättningar att hantera oförutsedda händelser och att följa med i utvecklingen. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* föreslår att utredningens förslag i början begränsas till att tillåta insatser utan behovsprövning inom några utvalda områden. En begränsning till vissa områden och därmed vissa grupper skulle emellertid vara svår att göra och dessutom motverka regeringens ambition att verksamheten ska kunna anpassas efter lokala behov och förutsättningar.

Vissa insatser undantas från möjligheten att tillhandahållas utan behovsprövning

Möjligheten att erbjuda insatser utan behovsprövning bör enligt regeringen kunna tillämpas brett inom socialtjänstens områden. Regeringen anser emellertid, i likhet med utredningen, att det finns goda skäl att undanta vissa specifika insatser från denna möjlighet. Det handlar om insatser där det enligt regeringen finns en risk för att den enskilde kan lida men av att en insats inte har föregåtts av en behovsprövning och ett beslut. Regeringen anser därför att vissa insatser bör undantas, vilket

innebär att insatserna alltid måste föregås av en ansökan följt av en utredning och sedan ett beslut.

Utredningen har föreslagit att följande insatser undantas från möjligheten att erbjuda insatser utan behovsprövning:

- kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,
- vård i familjehem,
- vård i sådana hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,
- vård av barn i jourhem, stödboende eller andra hem för vård eller boende än sådana som avses i punkten ovan,
- stadigvarande plats i sådant boende som avses i 5 kap. 5 eller 7 § SoL, och
- ekonomiskt stöd.

Ingen remissinstans invänder mot att dessa insatser undantas från möjligheten att erbjudas utan individuell behovsprövning. Kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson är insatser som vanligen riktas till barn och unga i utsatta situationer samt till personer med någon form av funktionsnedsättning. Insatserna utförs ofta av arvoderade privatpersoner som inte har något anställningsförhållande till kommunen. Den nära personliga relation som kan byggas upp vid dessa insatser medför en risk för att den enskilde hamnar i beroendeställning till kontaktpersonen eller kontaktfamiljen, inte minst om den enskilde t.ex. har en kognitiv funktionsnedsättning. När det gäller barn och unga har socialnämnden därutöver ett särskilt ansvar att kontinuerligt följa hur insatserna genomförs. Regeringen delar utredningens uppfattning att det är särskilt angeläget med uppföljning och insyn från socialnämnden vid dessa insatser och att de därför bör föregås av en individuell behovsprövning.

När ett barn placeras utanför det egna hemmet kan det tas emot i ett familjehem, HVB eller stödboende. Ett barn kan också tillfälligt placeras i ett jourhem. Utredningen har föreslagit att placeringar av barn inte ska kunna ges utan individuell behovsprövning. Regeringen delar den bedömningen. När ett barn placeras utanför det egna hemmet blir barnets ställning både rättsligt och faktiskt sådan att det enligt regeringen finns skäl till särskilda regler till skydd för barnet. En viktig uppgift för socialnämnden är att bedöma de konsekvenser som en separation från barnets vårdnadshavare kan ha och inte minst att säkerställa att barnet får en lämplig placering. Därtill har socialnämnden enligt 6 kap. 7 och 8 §§ SoL ett antal fastslagna skyldigheter att följa vården av de barn som placeras utanför det egna hemmet. Bestämmelserna om socialnämndens skyldighet att följa vården föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 27.11). Vård av barn utanför det egna hemmet bör därför enligt regeringens mening, av barnskydds- och rättssäkerhetsskäl, inte kunna erbjudas utan individuell behovsprövning.

Vid familjehemsplaceringar för både barn och vuxna är det viktigt att det familjehem som tar emot den enskilde är lämpligt för just den personen och dennes situation. Regeringen delar utredningens bedömning att det inte är lämpligt att en sådan insats ges till vare sig barn eller vuxna utan individuell behovsprövning, med hänsyn till den nära personliga relation

som kan byggas upp vid en familjehemsplacering och risken för att den enskilde hamnar i beroendeställning till familjehemmet.

Vård på särskilda ungdomshem samt LVM-hem som SiS ansvarar för sker huvudsakligen med stöd av tvångslagstiftning, men placeringar kan även ske med stöd av socialtjänstlagen. Även vid frivillig placering finns dock vissa särskilda befogenheter som saknas på andra HVB-hem, t.ex. att kunna besluta att egendom ska omhändertas eller att kroppsvisitation ska genomföras. Verksamheten vid SiS innebär även att det för varje placering fattas ett antal beslut. Regeringen delar utredningens bedömning att vården på de hem som bedrivs av SiS är sådan att insatsen inte är lämplig att tillhandahålla utan behovsprövning.

I 5 kap. 5 och 7 §§ SoL finns bestämmelser om särskilda boendeformer för äldre personer och för personer med funktionsnedsättning (avsnitt 12.4 och 12.8). Dessa bestämmelser föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen. Sådana särskilda boendeformer som kommunen inrättar för äldre personer och för personer med funktionsnedsättning utgör i regel den enskildes stadigvarande boende. Det är därför angeläget att de särskilda boendeformerna är långsiktiga och stabila. Insatser som tillhandahålls utan individuell behovsprövning innebär ingen rättighet för den enskilde. En konsekvens av detta är att den enskilde, om t.ex. ett särskilt boende som tillhandahållits utan behovsprövning skulle läggas ned, inte kan kräva verkställighet på något annat boende utan riskerar att bli utan bostad. Därför bör inte särskilda boendeformer kunna tillhandahållas utan behovsprövning.

Några remissinstanser har anfört att det bör göras ytterligare undantag från möjligheten att tillhandahålla insatser utan behovsprövning. Dessa synpunkter behandlar regeringen nedan.

Hemtjänst bör kunna erbjudas utan individuell behovsprövning

Hemtjänst till äldre personer kan redan i dag tillhandahållas på ett förenklat sätt enligt 4 kap. 2 a § SoL. I propositionen Förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre (prop. 2017/18:106) motiveras bestämmelsen med att äldre skulle kunna ges insatser inom äldreomsorg på ett enklare sätt och med större utrymme för delaktighet och självbestämmande. Bestämmelsen skulle också möjliggöra för kommuner att tona ner ett resurskrävande inledande utredningsarbete till förmån för att utveckla uppföljning av kvalitet, nöjdhet och effektivitet samt förstärka inslagen av förebyggande insatser genom att generella hemtjänstinsatser tillgängliggörs i ett tidigare skede. Detta skulle enligt regeringen kunna minska eller skjuta upp behovet av mer omfattande äldreomsorg (prop. 2017/18:106 s. 16).

Utredningens förslag innebär att hemtjänst kommer att kunna erbjudas utan behovsprövning till enskilda oavsett ålder. Några remissinsatser har emellertid framfört synpunkter på det förslaget. Vissa remissinstanser, bl.a. *Lunds universitet*, *Sorsele* och *Svedala kommuner* och flera fackförbund, befarar att hemtjänst utan behovsprövning ska leda till en ökad utbudsstyrning där enskilda erbjuds samma tjänster oavsett behov, t.ex. städning var tredje vecka eller dusch varje månad. *Akademikerförbundet SSR*, *Kommunal*, *Vision* och *Vårdförbundet* anser att förslaget riskerar att försämra professionalism och teamarbete inom socialtjänsten.

Kommunal och Vårdförbundet anser att hemtjänst bör undantas. Förbunden framhåller att få äldre utnyttjat nuvarande möjlighet att ta del av hemtjänst på ett förenklat sätt och att bestämmelsen inte har utvärderats än. De befarar att förslaget ska leda till en ökad differentiering mellan omsorg, omvårdnad och vård, då äldre uppmuntras att vända sig direkt till privata hemtjänstföretag och rutföretag. Regeringen delar inte den bedömningen utan anser att förslaget kan ge professionen nya sätt att möta enskilda och erbjuda stöd och hjälp samtidigt som professionen också finns kvar inom socialtjänstens utredande verksamhet. SKR framhåller att det inte är fråga om att den enskilde ska vända sig till en marknad med privata hemtjänstföretag och rutföretag. SKR understryker vidare att det finns professionella yrkesutövare hos så väl kommunala som privata utförare. *Riksförbundet Pensionärs gemenskap* beskriver att många äldre upplever obehag att behöva gå med ”mössan i hand” för insatser som torde vara enkla att administrera på ett modernare sätt.

Som framgår ovan är en viktig utgångspunkt för förslaget att det inte begränsas genom att utestänga vissa grupper från möjligheten att ta del av insatser utan behovsprövning. En utvärdering av 4 kap. 2 a § SoL hade kunnat tjäna som underlag för detta förslag, men avsaknaden av en sådan innebär enligt regeringen inte att det finns skäl att gå tillbaka till en ordning där hemtjänst endast kan tillhandahållas efter individuell behovsprövning. I likhet med SKR anser regeringen att en sammanhållen vård och omsorg kan åstadkommas även utan individuell behovsprövning och att socialt arbete kan bedrivas i utförande verksamhet. Efter att utredningen lämnade sitt förslag har det därtill tillkommit bestämmelser om en fast omsorgskontakt i hemtjänsten i socialtjänstlagen samt införts en lag (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation (prop. 2021/22:177, bet. 2021/22:SoU30, rskr. 2021/22:381). Regeringen anser, till skillnad från *Kungsbacka kommun*, att både hemtjänstinsatser av omsorgskaraktär, vilka är till för att ge stödjande och tränande insatser till enskilda, och insatser som ges för att kompensera och förebygga enklare behov bör vara möjliga att erbjuda utan individuell behovsprövning. Förslaget är därtill avsett att vara ett komplement till behovsprövade insatser.

Regeringen delar utredningens uppfattning att hemtjänst bör kunna ges utan behovsprövning och att insatsen därmed inte bör undantas. För att undvika delvis överlappande bestämmelser anser regeringen att bestämmelsen i 4 kap. 2 a § SoL inte bör föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 16.5).

Korttidsboende bör inte kunna erbjudas utan behovsprövning

Korttidsboende är ett tillfälligt boende utanför det egna hemmet avsett för vård och omsorg dygnet runt. Insatsen ges till såväl äldre som yngre personer, även om den vanligtvis riktas till äldre personer. Insatsen kan exempelvis ges när en person skrivs ut från slutenvården, eller för avlastning och växelvård i fall där en närstående vårdar och stöder den enskilde. Sådana boenden är tillståndspliktiga och benämns i socialtjänstlagen som hem för viss annan heldygnsvård (se 7 kap. 1 § första stycket 3 SoL, som i avsnitt 31 föreslås föras över till den nya lagen).

Utredningen har föreslagit att korttidsboende ska kunna erbjudas utan behovsprövning. Enligt *JO* är korttidsboende dock en insats som typiskt sett bör föregås av en individuell behovsprövning och där det är av vikt att den enskilde får ett beslut. Några kommuner, däribland *Malmö* och *Oskarshamns kommuner*, framhåller att korttidsboende för äldre är en komplex insats som kräver samordning och dialog med biståndshandläggaren och ibland medicinsk expertis för att bli optimal. *Göteborgs* och *Östersunds kommuner* ställer sig tveksamma till utredningens resonemang om att en samordnad individuell plan skulle kunna hantera den risk för bristande samordning det skulle innebära att erbjuda insatsen utan behovsprövning. Den uppfattningen delas emellertid inte av *SKR*, som tvärtom anser att det är möjligt att åstadkomma samordning även om korttidsplatsen inte är behovsprövad och menar att det skulle vara till fördel om växelvård och avlösning skulle kunna vara mer flexibel.

Regeringen konstaterar att insatsen korttidsboende i dag huvudsakligen används inom äldreomsorgen och i omsorgen om personer med funktionsnedsättning. På korttidsboende får den enskilde ofta omfattande insatser både från socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Samordning och samverkan är då av yttersta vikt. I delbetänkandet *Äldreomsorgen under pandemin (SOU 2020:80)*, där Coronakommissionen utvärderade äldreomsorgens åtgärder under covid-19-pandemin, konstaterade kommissionen att det bl.a. funnits brister i samordning och samverkan mellan kommuner och regioner (*SOU 2020:80 s. 246–249*). Om samordningen och samverkan inte fungerar på korttidsboendet finns det enligt regeringen risk för att den enskildes rätt till en trygg och säker omsorg åsidosätts. Regeringen anser mot bakgrund av detta att insatsen korttidsboende (hem för viss annan heldygnsvård) i nuläget bör undantas från möjligheten att erbjudas utan en individuell behovsprövning.

Vård av den som fyllt 21 år i hem för vård eller boende

Utredningen har föreslagit att vuxna ska kunna erbjudas HVB utan individuell behovsprövning. *JO* har invänt att HVB för vuxna är en insats som typiskt sett bör föregås av en individuell behovsprövning, bl.a. för att insatsen inte ska kunna avslutas eller ändras allt för lättvindigt. *Alvesta kommun* ser å sin sida en risk att den enskilde stannar kvar onödigt länge på HVB-hemmet, men också en risk att den enskilde matchas mot fel insats.

Regeringen konstaterar att de flesta placeringar på HVB sannolikt kommer att vara behovsprövade även fortsättningsvis. Förslaget innebär en möjlighet för socialnämnden att erbjuda insatsen HVB på ett nytt sätt. Även vid insatser som ges utan individuell behovsprövning kommer socialnämnden dock enligt regeringens mening att ha möjlighet att utveckla och utforma insatserna både i fråga om omfattning och tid för att bl.a. skapa förutsägbarhet för den enskilde men även för utföraren och socialnämnden. Den enskilde kan exempelvis följa ett på förhand givet program. Socialnämnden avgör också om en insats alls bör erbjudas utan behovsprövning. De exempel och erfarenheter som utredningen tar upp i betänkandet tyder emellertid på att det skulle kunna fylla en viktig funktion att kommunerna, utan individuell behovsprövning, kan erbjuda t.ex. HVB till personer som har ett skadligt bruk eller beroende.

Regeringen anser att det är viktigt att dessa initiativ tas tillvara och att sådana verksamheter ges förutsättningar att fortsätta sin verksamhet. Vuxna bör därför kunna erbjudas insatsen HVB utan individuell behovsprövning.

Utredningen har bedömt att den som fyllt 18 år bör få avgöra om han eller hon vill ta del av en insats utan behovsprövning. Regeringen anser dock precis som *IVO* att en gräns vid myndighetsdagen kan bli problematisk vid tolkningen av en rad kringgärdande bestämmelser i socialtjänstlagen. Det gäller exempelvis bestämmelserna om att socialnämnden noga ska följa värden (6 kap. 7 b § SoL), att socialnämnden ska utse en särskild socialsekreterare (6 kap. 7 c § SoL) och kraven på vård- och genomförandeplan (11 kap. 3 § SoL). Bestämmelserna, som föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 27.11 och 13.4), gäller inte bara i förhållande till barn utan även till unga. Som *IVO* påpekar har bestämmelserna införts för att tillvarata och stärka barns och ungas rättssäkerhet utifrån uppfattningen att de är en särskilt skyddsvärd grupp. Regeringen anser därför att möjligheten att erbjuda placering på HVB utan individuell behovsprövning bör begränsas inte bara i förhållande till barn utan även till unga.

Gruppen unga är inte definierad i socialtjänstlagen. Vid införandet av 6 kap. 7 b och 7 c §§ SoL angavs ingen tydlig åldersgräns i förarbetena (prop. 2012/13:10 s. 74 och 75). När bestämmelserna senare kompletterades med placeringsformen stödboende så angavs att efterstom bestämmelserna träffar såväl barn som unga så blev de tillämpliga på barn och unga i åldern 16–20 år om dessa vårdas i ett stödboende (prop. 2015/16:43 s. 66). Inte heller vid införandet av 11 kap. 3 § tredje stycket SoL förklarades vilken åldersgrupp som avsågs med barn och unga i den bestämmelsen (prop. 2006/07:129). Även om dessa bestämmelser inte ger någon tydlig vägledning så finns det i andra regleringar som rör vård utanför det egna hemmet visst stöd att hämta. I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende anges att med unga avses där personer som har fyllt 18 men inte 21 år. Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga avser huvudsakligen placeringar och är tillämplig längst till dess den unge fyller 21 år.

Även om uttrycket barn och unga inte är tydligt definierat i socialtjänstlagen så finns kringgärdande regleringar som rör vård utanför det egna hemmet där en person ska anses som ung till dess denne fyller 21 år. Regeringen anser därför att det är rimligt att här göra samma avgränsning. Regeringen föreslår därför att HVB endast bör kunna erbjudas utan individuell behovsprövning till den som har fyllt 21 år.

I socialtjänstförordningen (2001:937) finns i dag särskilda regler om inskrivning och utskrivning från HVB. Nuvarande bestämmelser innebär att föreståndaren kan komma att göra ett antal bedömningar i förhållande till den enskilde innan denne skrivs in. *IVO* framför att nuvarande formuleringar kan skapa tillämpningsproblem i förhållande till insatser som ges utan behovsprövning och att det kan finnas skäl att göra ändringar i förhållande till dessa insatser. Frågan om inskrivning och utskrivning bör även fortsättningsvis regleras i förordning, och regeringen avser att

återkomma med de förordningsändringar som krävs med anledning av den nya regleringen om insatser utan individuell behovsprövning.

Stödboende får inte erbjudas utan individuell behovsprövning

Stödboende är en placeringsform för barn och unga i åldern 16–20 år. Regeringen har bedömt att insatsen HVB bör kunna erbjudas utan individuell behovsprövning endast till den som har fyllt 21 år. De skäl som ligger till grund för den bedömningen gör sig även gällande när det gäller stödboende. Eftersom stödboende endast kan erbjudas till dess den unge fyller 21 år anser regeringen att insatsen stödboende helt bör undantas.

Skyddat boende bör i vissa fall kunna erbjudas utan behovsprövning

Den 1 april 2024 infördes skyddat boende som en boendeinsats för den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp i socialtjänstlagen (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Med skyddat boende avses ett boende inom socialtjänsten som tar emot enskilda för tillfällig heldygnsvistelse i förening med insatser till skydd och stöd mot hot, våld eller andra övergrepp (avsnitt 13.1). Beslutet om insats fattas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån en behovsprövning som grundar sig på nämndens utredning (11 kap. 1 § SoL). Vad gäller barn ska socialnämnden göra en individuell behovsprövning och bevilja medföljande barn en insats i form av skyddat boende. Socialnämnden får bara bevilja ett barn en insats i form av skyddat boende om barnet placeras där tillsammans med en vårdnadshavare som är myndig och som också beviljats insatsen. Bestämmelserna om skyddat boende föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 27.5).

Verksamhet i form av skyddat boende har dock bedrivits även innan insatsen reglerades i socialtjänstlagen. Utredningen anser att skyddat boende bör kunna erbjudas våldsutsatta vuxna utan behovsprövning. De huvudsakliga skälen för utredningens förslag är att socialtjänsten ska kunna nå fler och att de skyddade boenden som kommer erbjudas enligt förslaget också omfattas av socialtjänstlagens krav på bl.a. god kvalitet och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Utredningen bedömer därför att det kan fylla en viktig funktion att kunna erbjuda skyddat boende till vuxna utan individuell behovsprövning.

Personer, ofta kvinnor, som utsätts för våld eller andra övergrepp av närstående är en utsatt grupp. Det kan vara svårt att berätta om sin utsatthet. Bland remissinstanserna pekar *Frälsningsarmén* och *Roks* på vikten av en låg tröskel för att lämna en våldsamt relation. *Sveriges kvinnolobby* understryker behovet av att kunna erbjuda stöd när den enskilde är motiverad att ta emot stödet. *SKR* anser att utredningens förslag att skyddat boende ska kunna ges utan individuell behovsprövning är väl avvägt.

En möjlighet för socialtjänsten att erbjuda skyddat boende utan individuell behovsprövning skulle enligt regeringen kunna bidra till att sänka trösklarna för främst våldsutsatta kvinnor och möjliggöra fler sätt att komma i kontakt med socialtjänsten.

Samtidigt framför flera remissinsatser en oro för vad det skulle innebära om den enskildes behov inte utreds av socialtjänsten. *Jämställdhets-*

myndigheten och Länsstyrelsen i Stockholms län pekar på att personer som utsätts för våld av närstående ofta har komplexa och omfattande behov av stöd och hjälp. Länsstyrelserna i Kalmar och Östergötlands län framhåller att risken för dödligt våld är hög i samband med uppbrott från en våldsam relation. Alvesta kommun anser att det är sannolikt att den enskilde vänder sig till det närmaste boendet och att det kan vara olämpligt ur säkerhetssynpunkt.

Regeringen delar uppfattningen att den som utsätts för våld befinner sig i en både komplex och farlig situation. Regeringen kan samtidigt konstatera att det, som både utredningen och Frälsningsarmén beskriver, finns enskilda som inte vill bli föremål för utredning eller som av annan anledning inte vill vända sig till socialnämndens myndighetsutövande verksamhet. Socialtjänsten har i dag svårt att nå dessa personer och utan stöd och hjälp riskerar de i hög grad att bli kvar i en våldsam relation. Insatser utan individuell behovsprövning skulle kunna bidra till att socialtjänsten trots allt lyckas nå dessa personer med insatser – ibland livsviktiga. Det är enligt regeringen en omständighet som väger tungt i sammanhanget.

Socialstyrelsen framför att det i de skade- och dödsfallsutredningar som myndigheten gör framkommer ett antal brister som gäller våldsutsatta personer. En sådan brist är att det inte ställs frågor för att upptäcka våld. Andra exempel på brister är att tidiga riskbedömningar inte görs och att hedersrelaterat våld och förtryck inte uppmärksammas tillräckligt. Socialstyrelsen menar att dessa brister kan komma att förstärkas om skyddat boende erbjuds utan behovsprövning. Regeringen vill i detta sammanhang framhålla att det är viktigt att myndigheter bedriver ett aktivt arbete för att förebygga våld i nära relationer samt för att kunskapen inom området ska öka och därmed även tillgången till skydd och stöd. Enligt regeringen kan insatser utan individuell behovsprövning vara en viktig åtgärd för att öka chanserna för att våldet faktiskt upptäcks, vilket är en avgörande faktor för att kunna erbjuda den enskilde stöd och skydd.

Regeringens förhoppning är att kontakten med det skyddade boendet kan vara ett första steg som leder till att enskilda som annars är svåra att nå får kontakt med socialtjänstens utredande verksamhet. I många fall har den våldsutsatta inte kännedom om att socialtjänsten också kan erbjuda andra insatser utöver skyddat boende och det är svårt att själv bedöma risken för ytterligare våld. När den enskilde kommit i kontakt med det skyddade boendet har utföraren en skyldighet att informera om möjligheten att ansöka om insatser och därvid få sina eventuella behov utredda. Vid genomförandet kan den enskilde också motiveras att vända sig till socialnämnden för utredning av andra och mer omfattande behov. Att utföraren upplyser den enskilde om risken för att denne utsätts för ytterligare våld kommer att vara av stor betydelse.

De skyddade boenden som kommer att kunna erbjudas enligt förslaget kan bedrivas av kommunen i egen regi, i samverkan med andra kommuner eller genom avtal med en privat utförare. Boendet kommer i det sammanhanget, även enligt den nya socialtjänstlagen, att omfattas av ett omfattande regelverk, vilket bl.a. omfattar krav på god kvalitet och att kvaliteten fortlöpande ska följas upp, utvecklas och säkras (avsnitt 9.3). Även bestämmelsen i 3 kap. 3 § SoL om att det för utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska finnas personal med lämplig utbildning och

erfarenhet föreslås föras över till den nya lagen (avsnitt 9.4). Av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer följer att personal som genomför insatser enligt socialtjänstlagen bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående för att kunna uppmärksamma om en person är våldsutsatt och se till att denne får stöd och hjälp för sin våldsutsatthet. I verksamheter som är särskilt inriktade på att ge stöd och hjälp till våldsutsatta bör personalen även ha förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet (HSLF-FS 2022:39). Ett skyddat boende omfattas även av skyldigheten att anmäla missförhållanden i 14 kap. 3 § SoL, lex Sarah, som föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 32.2). Vidare omfattas det av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

Sedan den 1 april 2024 gäller tillståndsplikt för skyddade boenden (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Ett tillstånd får beviljas endast om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet (7 kap. 2 § SoL). Även bestämmelsen om krav på tillstånd föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 31).

Länsstyrelsen i Östergötlands län framhåller att de skyddade boenden som erbjuds utan behovsprövning kommer att vara upphandlade och därmed offentliga. Regeringen konstaterar att de skyddade boenden som kommunen sluter avtal med som huvudregel ska vara upphandlade. Det gäller oavsett hur insatsen tillhandahålls. Sedan den 1 april 2024 gäller sekretess för uppgiften om adress till ett skyddat boende hos IVO samt hos kommuner och regioner, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas (26 kap. 14 b och 14 c §§ offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], förkortad OSL). Om kommunen har en offentlig lista över skyddade boenden kan det givetvis innebära en säkerhetsrisk. Den kommun som vill erbjuda skyddat boende utan behovsprövning bör därför enligt regeringen se över hur intagningen kan organiseras utan att adressen röjs.

Vid en sammanvägd bedömning anser regeringen att skyddat boende bör kunna erbjudas utan individuell behovsprövning till vuxna, dock med de relativt omfattande undantag som beskrivs nedan.

Skyddat boende bör inte kunna erbjudas utan individuell behovsprövning till den som är under 21 år eller har medföljande barn

Utredningen går inte närmare in på vad som ska gälla för vuxna med medföljande barn. Tidigare saknades reglering av situationen för barn som beviljas insatsen skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare. Sedan den 1 april 2024 får ett barn enligt 6 kap. 6 d § SoL endast tas emot i ett skyddat boende om barnet placeras där tillsammans med en vårdnadshavare som är myndig och som också beviljas insatsen (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Bestämmelsen föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 27.5). När det saknas samtycke från en av två vårdnadshavare kan barnet beviljas insatsen skyddat boende med stöd av lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende. Den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med ska då även beviljas insatsen för egen del enligt socialtjänstlagen (prop. 2023/24:31 s. 276). Inför att ett barn beviljas skyddat boende

behöver vårdnadshavarnas samtycke utredas. En frivillig insats förutsätter samtycke från båda vårdnadshavarna och, om barnet är över 15 år, även från barnet.

Flera remissinstanser tar upp frågan om hur förslaget om att skyddat boende ska kunna ges utan individuell behovsprövning förhåller sig till förslagen i betänkandet ”Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende” (SOU 2017:112) och departementspromemorian ”Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende”. IVO ser svårigheter med att tillämpa förslaget om insatser utan behovsprövning när det handlar om våldsutsatta barn i skyddade boenden. IVO anser att förslaget i den delen behöver utredas vidare för att harmoniera med de förslag som bl.a. innebär att medföljande barn i skyddat boende ska ha ett eget placeringsbeslut. Även *Karlstads* och *Södertälje kommuner* ifrågasätter om förslagen går att förena, i vart fall när det gäller barn.

Bris delar bedömningen att skyddade boenden måste finnas som ett lättillgängligt skydd för våldsutsatta personer. *Bris* anser dock att det inte får vara på bekostnad av säkerställandet av barns rätt till individuell anpassade och långsiktiga insatser. Det är viktigt att barns placeringar på skyddade boenden regleras, för att bl.a. säkerställa att de får egna skyddsbedömningar och riskbedömningar och på så sätt minska riskerna för fortsatt våldsutsatthet.

Regeringen delar remissinstansernas uppfattning att det finns skäl för särskilda överväganden när det gäller insatsen skyddat boende för barn. Socialnämnden har i fråga om de barn som placeras i skyddat boende, precis som vid andra placeringar utanför det egna hemmet, ett antal fastslagna skyldigheter att följa vården, som även föreslås föras över till den nya lagen (6 kap. 7 och 8 §§ SoL, avsnitt 27.11). De skäl som regeringen angett ovan för att placering av barn i familjehem, HVB och stödboende bör undantas från förslaget om insatser utan individuell behovsprövning motiverar på samma sätt att placeringar av barn på skyddat boende bör undantas. Den omständigheten att barnet placeras tillsammans med en vuxen vårdnadshavare föranleder ingen annan bedömning. För barn bör det därmed alltid krävas ett beslut vid en placering i skyddat boende.

Regeringen konstaterar vidare att de skäl som ligger till grund för bedömningen att HVB bör kunna erbjudas utan behovsprövning först från 21 års ålder gör sig gällande även när det gäller skyddat boende. Regeringen anser därför att vård av unga mellan 18 och 20 år i skyddat boende inte bör kunna erbjudas utan individuell behovsprövning.

Ett barn får beviljas insatsen skyddat boende endast om barnet placeras där tillsammans med en vårdnadshavare som är myndig och som också beviljas insatsen (se 6 kap. 6 d § SoL, som i avsnitt 27.5 föreslås föras över till den nya lagen). Även då socialnämnden beslutar om skyddat boende för ett barn enligt 3 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende, på grund av att samtycke från en av vårdnadshavarna saknas, krävs att barnet placeras tillsammans med en myndig vårdnadshavare som också beviljas insatsen genom ett individuellt beslut. Av det följer att det krävs ett beslut om att bevilja skyddat boende för alla vuxna som har medföljande barn. Skyddat boende bör därmed inte kunna erbjudas utan individuell behovsprövning till vårdnadshavare med medföljande barn.

Precis som regeringen konstaterar i propositionen Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende (prop. 2023/24:31) uppstår behovet av skydd ofta akut. I ett sådant fall kan socialnämnden i fråga om både vuxna och medföljande barn omedelbart fatta beslut om att bevilja skyddat boende. Om behovet uppstår under jourtid, t.ex. en helg, fattas beslutet av kommunens socialjour. Socialtjänsten kan alltså inleda en utredning, bevilja bistånd till skyddat boende och parallellt fortsätta utredningen om behovet av stöd och skydd (prop. 2023/24:31 s. 81 och 100).

Sammanfattningsvis anser regeringen att insatsen skyddat boende bör kunna erbjudas utan individuell behovsprövning till den som har fyllt 21 år och som inte har några medföljande barn.

16.4 Informationsskyldighet för utförare

Regeringens förslag: Den som genomför insatser utan individuell behovsprövning ska informera enskilda som vänder sig till verksamheten om möjligheten att ansöka om behovsprövade insatser enligt socialtjänstlagen. Informationen ska lämnas på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinsatserna: *Stiftelsen Allmänna barnhuset, Karlstads och Lysekils kommuner, Region Värmland, Anhörigas riksförbund, Familjevårdens centralorganisation och Nationellt kompetenscentrum anhöriga* tillstyrker förslaget. Anhörigas riksförbund anser att även anhöriga i allt för stor omfattning inte har en aning om vad de har för möjligheter att få sina behov tillgodosedda. *Förvaltningsrätten i Karlstad* instämmer i att det är angeläget att en enskild får information. Förvaltningsrätten anser dock att bestämmelsen kan bli svårtillämplig på grund av sin karaktär. *Förvaltningsrätten i Göteborg* ställer sig något frågande till vad det innebär att informationen ska anpassas efter den enskildes individuella förutsättningar samt till utförarnas möjligheter att fullgöra denna informationsplikt på avsett sätt.

Malmö kommun anser att det finns ett visst utrymme för tolkning om vad skyldigheten innefattar. Malmö kommun förstår att skyldigheten omfattar att informera om att man har rätt att ansöka om insatser samt hur man går tillväga. Informationsskyldigheten kan dock enligt Malmö kommun tolkas betydligt bredare, som att den ska omfatta även att informera om att det finns andra insatser att ansöka om och vilka de är utifrån den enskildes behov. För att kunna informera om rätten att ansöka om insatser anser *Botkyrka kommun* att det krävs kunskap om olika insatser och hur olika insatser kan kombineras. Kommunen anser att informationsskyldigheten och uppföljningen av denna behöver tydliggöras för att den enskildes rättssäkerhet inte ska påverkas.

Östersunds kommun menar att förslaget ställer höga krav på kunskap om socialtjänstens regelverk. Den kunskapen finns inte hos alla utförare, framför allt inte hos mindre företag. Östersunds kommun vill att det ska ställas tydligare krav på informationen oavsett vilken målgrupp den avser. Den som ger informationen ska förvissa sig om att personen har förstått

och kan tillgodogöra sig informationen. I det fall personen inte har förmåga att förstå eller tillgodogöra sig informationen är det inte lämpligt att ge insatser utan behovsprövning. *Sveriges landsråd för alkohol- och narkotikafrågor* anser att det är viktigt att ta med att informationen till brukarna måste nå ut och anpassas till olika målgruppers möjligheter att ta till sig information. En risk är annars att det blir de resursstarka som bättre tar till sig information och får del av möjligheterna till insatser utan behovsprövning.

Riksdagens ombudsmän (JO) anser att det visserligen ligger ett krav på att utföraren ska informera den enskilde om möjligheten att ansöka om insatser men att det inte ligger i utförarens uppdrag att därutöver vara den enskilde behjälplig eller besvara hans eller hennes frågor. Det går därför inte, enligt JO, att helt bortse från risken för att utförare av rent ekonomiska skäl avstår från att hänvisa en enskild till nämnden för att ansöka om insatser, trots att den insats som tillhandahålls inte lämpar sig för den enskilde. Detta kan enligt JO:s mening medföra en risk för att den föreslagna informationsskyldigheten inte alltid kommer att respekteras av utföraren.

Nationell samverkan för psykisk hälsa, som är tveksamma till insatser utan behovsprövning, är tveksamma även till detta förslag. och anser att det ställer stora krav på utförare, t.ex. vad gäller kunskap om olika sjukdomar och funktionsnedsättningar inom det område som organisationen bevakar. Nationell samverkan för psykisk hälsa ser en risk att enskilda inte får vetskap om vilka andra insatser som finns inom kommunen, och att företagen inte tillsätter resurser för detta område. Reglerna i förvaltningslagen om att kommunen ska ge den enskilde hjälp att ta till vara sina intressen gäller heller inte privata utförare.

Riksförbundet FUB anser att det är viktigt att informationen är individuellt anpassad för alla individer så att man rent faktiskt förstår vad som menas.

Norrköpings kommun anser att förslaget ställer mycket höga krav på kommunen att kunna informera om möjligheten och rättigheten att ansöka om insatser.

Skälen för regeringens förslag

Socialnämnden har ett ansvar att informera om sin verksamhet

Många enskilda behöver upplysningar, vägledning, råd och annat stöd för att kunna ta till vara sin rätt. Det gäller inte minst enskilda som vänder sig till socialtjänsten. Många av dessa saknar kunskap om möjligheten att ansöka om insatser och om vilka insatser som kan beviljas.

I socialnämndens uppgifter ingår enligt 3 kap. 1 § SoL att informera om socialtjänsten i kommunen. Detta är en grundsten i socialtjänstens arbete med att nå enskilda som är i behov av stöd eller hjälp och bestämmelsen föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen. I förarbetena till bestämmelsen anges att socialtjänsten ska vara tjänstvillig, uppmärksam och angelägen att människor kommer och söker hjälp och råd så snart de behöver det och inte för sent. Ingen ska behöva dra sig för att vända sig till socialtjänsten (prop. 1979/80:1 Del A s. 135).

Det finns alltså redan i dag ett krav på att socialnämnden ska informera om sin verksamhet. Om socialnämnden tillhandahåller insatser utan

individuell behovsprövning, har socialnämnden därmed ett ansvar att informera om möjligheten att ta del av insatser på detta sätt. Därutöver ska socialnämnden, enligt 6 § FL, lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen.

Utföraren bör vara skyldig att informera om möjligheten att ansöka om insatser

Eftersom den enskilde kommer att kunna vända sig direkt till en utförare, finns det en risk att han eller hon inte får veta att det är möjligt att få del av andra insatser genom att vända sig till socialnämnden med en ansökan och då få sina behov utredda och behovsprövade. Regeringen anser precis som bl.a. *Förvaltningsrätten i Karlstad, Stiftelsen Allmänna barnhuset, Botkyrka, Karlstads och Lysekils kommuner samt Nationellt kompetenscentrum anhöriga* att det därför är viktigt att den enskilde får information om möjligheten att ansöka om insatser. Utan kännedom om tillgängliga alternativ är det svårt för den enskilde att utöva självbestämmande och göra medvetna val för att förändra sin livssituation.

Regeringen anser därför i likhet med utredningen att det bör införas en särskild informationsskyldighet för den som verkställer insatser utan behovsprövning. Informationsskyldigheten innebär att utföraren ska lämna övergripande information om rätten till behovsprövade insatser och var den enskilde kan ansöka om sådana insatser. Informationsskyldigheten gäller alla utförare som verkställer insatser utan individuell behovsprövning, oavsett om det sker i kommunens egen regi eller om insatsen verkställs av någon annan. Vidare gäller informationsskyldigheten i förhållande till alla som vänder sig till utföraren, dvs. när en enskild på något sätt tar kontakt för att söka information om eller ta del av en viss insats. Även den som väljer att inte ta emot insatser ska således få information om möjligheten att ansöka om insatser. På så sätt kommer även den som t.ex. anser att insatsen inte motsvarar hans eller hennes behov att få information om möjligheten att ansöka om en annan insats.

Några remissinstanser påpekar att informationsskyldigheten lämnar utrymme för tolkning och att utföraren behöver ha stor kunskap om socialtjänstens insatser. Till skillnad från vad *Malmö kommun* framför så innebär inte informationsskyldigheten att utföraren utöver att informera om att det finns andra insatser att ansöka om även ska informera om vilka de är utifrån den enskildes behov. Informationsskyldigheten bör enligt regeringen innebära att utföraren ska informera om möjligheten att ansöka om insatser hos socialnämnden, däremot inte att informera om vilka specifika insatser som socialnämnden kan erbjuda generellt eller utifrån den enskildes behov.

Informationen bör enligt regeringen lämnas på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning. Såsom *Riksförbundet FUB* framhåller är det viktigt att informationen är individuellt anpassad. Informationsskyldigheten kan alltså inte fullgöras genom att lämna information på samma sätt till alla och envar, utan informationen måste anpassas efter den enskildes individuella förutsättningar för att enskilda ska kunna tillgodogöra sig informationen på ett likvärdigt sätt.

JO anser att det inte helt går att bortse från risken att utförare av rent ekonomiska skäl avstår från att hänvisa den enskilde till nämnden för att

ansöka om behovsprövade insatser, trots att den insats som tillhandahålls inte lämpar sig för den enskilde. Det kommer enligt JO medföra en risk för att informationsskyldigheten inte alltid kommer att respekteras av utföraren. Regeringen är medveten om att det alltid finns en risk för oseriösa utförare. Att dessa inte uppfyller uppställda skyldigheter är givetvis inte acceptabelt. Regeringen vill därför framhålla vikten av att utförarens rutiner för att uppfylla informationsskyldigheten uppmärksammas av kommunen när den kontrollerar och följer upp verksamheten i enlighet med 10 kap. 8 § KL och 3 kap. 3 § SoL. Bestämmelsen i 3 kap. 3 § SoL föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 9.3). Därtill har IVO enligt sitt tillsynsuppdrag möjlighet att granska hur utföraren uppfyller krav som framgår av socialtjänstlagen.

16.5 Nuvarande bestämmelse om hemtjänst till äldre utan föregående behovsprövning behövs inte längre

Regeringens bedömning: Nuvarande bestämmelse, som innebär att socialnämnden får erbjuda hemtjänst till äldre personer utan föregående behovsprövning, bör inte föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinsatserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Kammarrätten i Jönköping*, *Region Värmland* och *Familjevårdens centralorganisation* tillstyrker förslaget. *Linköpings universitet (Barnafrid)* avstyrker förslaget.

Skälen för regeringens bedömning

Enligt 4 kap. 2 a § SoL får socialnämnden erbjuda hemtjänst till äldre personer utan föregående behovsprövning. Syftet är att ge de kommuner som så önskar möjlighet att bevilja äldre personer insatser inom äldreomsorg på ett enklare sätt och med större utrymme för delaktighet och självbestämmande (prop. 2017/18:106 s. 1).

När en insats beviljas enligt bestämmelsen görs ingen föregående behovsprövning, men den enskilde förutsätts ansöka om hemtjänst hos socialnämnden som därefter fattar ett skriftligt beslut. Socialnämnden kontrollerar om den enskilde uppfyller de kriterier som kommunen har fastställt i sina riktlinjer. Beslutet behöver endast innehålla information om de insatser som den enskilde önskar och som socialnämnden beviljar, t.ex. antal timmar hemtjänst, trygghetslarm eller matdistribution. Det blir sedan en fråga för den enskilde att tillsammans med utföraren bestämma hur insatserna ska verkställas inom de angivna ramarna (prop. 2017/18:106 s. 21). Vid handläggningen gäller bestämmelserna om dokumentation i 11 kap. 5 och 6 §§ och 7 kap. 3 § SoL.

Regeringens bedömning är att syftet med 4 kap. 2 a § SoL ryms inom ramen för regeringens förslag om insatser utan behovsprövning. Regeringens förslag är, till skillnad från 4 kap. 2 a § SoL, inte begränsat till äldre och kommunerna kan därför välja om hemtjänst utan

behovsprövning ska erbjudas även till andra målgrupper, t.ex. personer som har en funktionsnedsättning. I 4 kap. 2 a § SoL regleras emellertid ett mer omfattande informationskrav än det regeringen föreslår. Den enskilde ska informeras om rätten att ansöka om behovsprövade insatser för personliga behov, hur den enskilde kan påverka utformningen av en insats och hur den följs upp. Skälet för detta krav var enligt förarbetena att informationen var en förutsättning för att den enskildes självbestämmande och delaktighet skulle öka (prop. 2017/18:106 s. 21). Regeringens förslag innebär att den enskilde ska informeras om rätten att ansöka om behovsprövade insatser. En insats enligt 4 kap. 2 a § SoL förutsätter emellertid ett rambeslut, vilket ska verkställas hos en utförare. Detta skiljer sig från regeringens förslag där den enskilde kan vända sig direkt till utföraren och på så sätt påverka utformningen. Regeringens förslag uppställer inte heller krav på information om hur insatsen följs upp.

För att skapa ett enhetligt regelverk och undvika delvis överlappande bestämmelser, anser regeringen att 4 kap. 2 a § SoL inte bör föras över till den nya socialtjänstlagen. I fråga om vilket krav på information som ska uppställas så är regeringens bedömning att den enskildes självbestämmande och delaktighet kan öka även med regeringens förslag och att syftet med regleringen därför inte går förlorad även om regeringens förslag till informationsskyldighet inte är lika omfattande.

17 Insatser för ekonomiska behov

17.1 Särskilda regler om insatsen ekonomiskt bistånd

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att en enskild som inte själv kan tillgodose sina ekonomiska behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt, har rätt att få ekonomiskt bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sina levnadskostnader i övrigt, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Även nuvarande bestämmelse om att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå genom det ekonomiska biståndet ska föras över till den nya lagen.

Bestämmelserna ändras redaktionellt och språkligt.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningens förslag har en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget. Flera remissinstanser yttrar sig dock över att biståndsparagrafen delas upp. Dessa remissynpunkter behandlas i avsnitt 15.1.

Ekonomiskt bistånd regleras i en egen bestämmelse

Rätten till bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, omfattar både insatser för personliga behov och ekonomiskt bistånd. Som framgår av avsnitt 15.1 anser regeringen att det finns behov av att förtydliga lagstiftningen när det gäller de olika typerna av bistånd. Som ett led i detta anser regeringen att insatser för personliga behov och insatser för ekonomiska behov bör separeras och regleras i olika paragrafer i den nya socialtjänstlagen. Syftet med uppdelningen är att göra lagen tydligare och lättare att tillämpa. Någon förändring i sak är inte avsedd.

Ekonomiskt bistånd för att få en skälig levnadsnivå

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har, enligt 4 kap. 1 § första stycket SoL, rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. I fjärde stycket anges att den enskilde genom biståndet ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

Biståndets syfte är att tillförsäkra den enskilde en rätt till stöd och hjälp från samhällets sida, när han eller hon på grund av bristande arbetsförmåga, funktionsnedsättning, ålder eller av annan liknande omständighet befinner sig i en situation som gör att insatser från samhällets sida är nödvändiga (prop. 1979/80:1 Del A s. 179).

Ekonomiskt bistånd är välfärdssystemens yttersta skyddsnät och har i första hand till uppgift att träda in tillfälligtvis vid försörjningsproblem som inte kan tillgodoses på annat sätt (prop. 1996/97:124 s. 80 och prop. 2000/01:80 s. 93 och 94). Det ekonomiska biståndet kan ges i form av försörjningsstöd och som bistånd för livsföringen i övrigt. Till skillnad från försörjningsstöd, som ska tillgodose regelbundna utgifter, ska det ekonomiska biståndet för livsföringen i övrigt tillgodose kostnader för behov som uppstår då och då, t.ex. kostnader för tandvård, glasögon, flytt och begravning. Biståndet ska tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå. Utgångspunkten för vilket bistånd som ska beviljas är alltså vad som kan anses vara en skälig levnadsnivå och det måste bl.a. bedömas med utgångspunkt i den tid och de förhållanden under vilka den hjälpbehövande lever (prop. 1979/80:1 Del A s. 186).

Vad som är en skälig levnadsnivå beror på vad som kan anses som rimligt i ett enskilt fall mot bakgrund av att biståndet ska vara en yttersta garanti för enskildas livsföring i olika avseenden (prop. 2000/01:80 s. 90 och 91).

Ekonomiskt bistånd är av grundläggande betydelse för vårt välfärdssamhälle och för socialtjänstens arbete. Bestämmelserna om den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd för att uppnå en skälig levnadsnivå är grundläggande i en ny socialtjänstlag och regeringen anser att de därför bör föras över till den nya lagen oförändrade i sak.

Levnadskostnader i övrigt i stället för livsföring i övrigt

Ett ytterligare led i att göra lagstiftningen tydligare är att ersätta vissa begrepp som är kopplade till de olika typerna av bistånd. Som framgår av avsnitt 15.1 anser regeringen att bistånd som avser insatser för stöd,

omsorg och vård bör ersättas med uttrycket insatser för personliga behov. När det gäller ekonomiskt bistånd konstaterar regeringen däremot att motsvarande skäl för att ersätta uttrycket bistånd inte gör sig gällande. Regeringen anser därför att det finns skäl att behålla uttrycket bistånd i detta sammanhang.

Livsföring i övrigt är ett begrepp som i dag används både för ekonomiskt bistånd och för insatser för personliga behov. För att särskilja de olika biståndstyperna från varandra, och för att använda ett uttryck som bättre svarar mot vad som avses, anser regeringen att livsföring i övrigt fortsättningsvis endast bör användas när det gäller insatser för personliga behov. För ekonomiskt bistånd bör i stället uttrycket ”levnadskostnader i övrigt” användas. Inte heller i denna del är någon ändring i sak avsedd. Precis som livsföring i övrigt omfattar levnadskostnader i övrigt allt som inte är direkt försörjning, men som ändå kan behövas för att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå.

Pågående utredningar om ekonomiskt bistånd

Frågor som rör rätten till och förutsättningar för ekonomiskt bistånd är, som även framgår ovan, föremål för pågående utredningar.

I juli 2022 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda och ta fram förslag på åtgärder för att öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd (dir 2022:124). Utredningen har antagit namnet Drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (S 2022:16). I uppdraget ingår även att kartlägga och analysera vilka grupper som olovligen befinner sig i landet och som ansöker om ekonomiskt bistånd, undersöka i vilken omfattning som bistånd utbetalas av kommuner till dessa grupper och vilken typ av bistånd det rör sig om. Vidare ska utredaren, oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som innebär ett förbud för kommuner att, med undantag för akuta nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet (dir. 2024:90). Uppdraget ska redovisas senast den 14 februari 2025.

Samarbetspartierna i Tidöavtalet, Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna är överens om att begränsa rätten till försörjningsstöd. Den som vistas olovligen i landet ska inte ha rätt till ekonomiskt bistånd. Det bör därför genom lagstiftning införas ett förbud mot att kommuner ger ekonomiskt stöd i dessa situationer. Ett sådant förbud ska inte hindra andra aktörer (t.ex. civilsamhället) att erbjuda stöd. Ett begränsat utrymme ska finnas för nödbistånd, t.ex. mat och hjälp med transport till hemlandet.

Regeringen avser att under mandatperioden begränsa rätten till försörjningsstöd för personer som befinner sig i landet olovligen. Vidare beslutade regeringen i oktober 2023 att tillsätta en kommitté för att se över dels kvalificeringen till socialförsäkring, dels rätten till ekonomiskt bistånd för nyanlända och andra icke-medborgare (dir 2023:149). Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2025.

17.2 Socialnämnden får lämna ytterligare ekonomiskt bistånd

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden, utöver ekonomiskt bistånd för att uppnå en skälig levnadsnivå, får lämna ekonomiskt bistånd om det finns skäl för det, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 4 kap. 2 § SoL framgår att socialnämnden får ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap. 1 § SoL om det finns skäl för det. Bestämmelsen omfattar både ekonomiskt bistånd och bistånd för livsföringen i övrigt, dvs. insatser för personliga behov.

Enligt regeringen är det nödvändigt att socialnämnden utöver ekonomiskt bistånd för att uppnå en skälig levnadsnivå får lämna ytterligare ekonomiskt bistånd om det finns skäl för det. Denna möjlighet bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

Som framgår av avsnitt 15.1 anser regeringen att insatser för personliga behov och insatser för ekonomiska behov bör skiljas åt och regleras i två olika paragrafer. Regeringen anser att samma uppdelning bör gälla för regleringen om insatser för personliga behov och ekonomiskt bistånd. Den nya lagen bör därför innehålla en särskild paragraf om att socialnämnden utöver ekonomiskt bistånd för att uppnå en skälig levnadsnivå får lämna ekonomiskt bistånd om det finns skäl för det.

Frågor som rör rätten till, och förutsättningar för ekonomiskt bistånd, är föremål för pågående utredningar. Se avsnitt 17.1 under rubriken Pågående utredningar om ekonomiskt bistånd.

17.3 Förutsättningar för försörjningsstöd

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som reglerar skyldigheten för den som behöver försörjningsstöd att stå till arbetsmarknadens förfogande respektive delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet, ska föras över till den nya socialtjänstlagen. Även bestämmelserna om när en enskild som deltar i av socialnämnden anvisad verksamhet ska anses som arbetstagare ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 4 kap. 1 § andra stycket SoL framgår att den som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd enligt första stycket i samma paragraf om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande. I det ingår att vid behov delta i

kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning vid folkhögskola. Om det finns godtagbara skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om han eller hon inte står till arbetsmarknadens förfogande.

I 4 kap. 4 § SoL anges att socialnämnden får begära att den som får försörjningsstöd under viss tid ska delta i av nämnden anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet om den enskilde inte har kunnat erbjudas någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Syftet är att utveckla den enskildes möjligheter att i framtiden försörja sig själv. Verksamheten ska stärka den enskildes möjligheter att komma in på arbetsmarknaden eller, där så är lämpligt, på en fortsatt utbildning. Den ska utformas med skäligen hänsyn till den enskildes individuella önskemål och förutsättningar.

Av 4 kap. 5 § SoL framgår att om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer att delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som anvisats enligt 4 kap. 4 § SoL, får fortsatt försörjningsstöd vägras eller sättas ned. Detsamma gäller om han eller hon utan godtagbart skäl uteblir från praktiken eller den kompetenshöjande verksamheten.

Deltagande i praktik eller kompetenshöjande verksamhet syftar till att stärka den enskildes möjligheter att få arbete och utgör med vissa undantag alltså inte i sig självt ett arbete. De regler som gäller för arbetstagare gäller därför inte dem som deltar i sådan verksamhet, vilket framgår av 4 kap. 6 § SoL.

En viktig princip är att den enskilde har rätt till bistånd endast om behoven inte kan tillgodoses på annat sätt. Med detta avses att den enskilde för att ha rätt till ekonomiskt bistånd ska göra vad han eller hon kan för att bidra till sin egen försörjning bl.a. genom arbete. Det innebär att den enskilde även är skyldig att delta i verksamheter som anordnas för arbetslösa, kompetenshöjande verksamhet liksom att söka andra former av bidrag, såsom bostadsbidrag, studiemedel och arbetslöshetsersättning. Den enskilde har i första hand ett eget ansvar för sitt liv och sina förhållanden i övrigt. Socialtjänsten får inte frånta den enskilde dennes ansvar i detta avseende (prop. 1996/97:124 s. 62 och prop. 2000/01:80 s. 94). Genom bestämmelsen tydliggörs att socialtjänsten ska arbeta med aktiva insatser som syftar till att stärka ställningen på arbetsmarknaden för alla biståndstagare som är i behov av det (prop. 2015/16:136 s. 9).

De nämnda bestämmelserna tydliggör att rätten till försörjningsstöd inte är ovillkorlig. En enskild som får försörjningsstöd ska stå till arbetsmarknadens förfogande samt delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. Regeringen anser att dessa bestämmelser bör föras över till den nya socialtjänstlagen.

17.4 Beräkning av försörjningsstöd

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om vilka kostnader som försörjningsstöd lämnas för, att regeringen anger en norm (riksnorm) för hur skäliga kostnader ska beräknas samt att kostnader i ett enskilt fall kan beräknas till en annan nivå om det finns särskilda skäl för det, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 4 kap. 3 § SoL framgår de skäliga kostnader som försörjningsstöd lämnas för. I första stycket anges för vad i den dagliga livsföringen som försörjningsstöd lämnas. Enligt första stycket 1 lämnas försörjningsstöd för skäliga kostnader för livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon. Enligt första stycket 2 lämnas försörjningsstöd för skäliga kostnader för boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa. Enligt andra stycket ska bistånd för det som ingår i första stycket 1 ges i förhållande till en för hela riket gällande norm (riksnorm). Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl, ska socialnämnden dock beräkna dessa kostnader till en högre nivå. Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för detta.

Försörjningsstödet, som ska tillgodose hushållens mer regelbundna utgifter per månad, består således av två delar – riksnormen och fem kostnadsposter som ligger utanför riksnormen. I riksnormen ingår kostnader som är någorlunda lika för alla och gäller för hela landet enligt en schablon. Försörjningsstödet andra del gäller faktiska skäliga kostnader för t.ex. boende och hushållsel. Detta är kostnadsposter som varierar individuellt.

Enligt regeringen är det nödvändigt med bestämmelser om beräkning av försörjningsstöd och vilka skäliga kostnader som försörjningsstöd lämnas för i socialtjänstlagen. Dessa bestämmelser bör därför föras över till den nya lagen.

Inom ramen för Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (S 2022:16) pågår dock en översyn av kostnadsposterna i riksnormen i syfte att modernisera riksnormen så att den bättre svarar mot nu aktuella basbehov (dir. 2022:124).

17.5 En särskild beräkningsregel för den som börjat arbeta

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om den särskilda beräkningsregeln för den som har fått försörjningsstöd under sex månader ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 4 kap. 1 b § SoL anges förutsättningarna för när en särskild beräkningsregel ska tillämpas och hur länge den ska gälla. Den särskilda beräkningsregeln innebär att för den som har fått försörjningsstöd under sex månader i följd ska 25 procent av inkomsterna av anställning inte beaktas vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd. Den särskilda beräkningsregeln gäller under två år. Därefter måste kravet på att försörjningsstöd ska ha lämnats under sex

månader i följd uppfyllas på nytt för att den särskilda beräkningsregeln ska gälla igen. Den särskilda beräkningsregeln gäller inte hemmavarande barns och skolungdomars inkomster enligt 4 kap. 1 a § SoL.

Bestämmelsen infördes den 1 juli 2013 (prop. 2012/13:94, bet. 2012/13:SoU22, rskr. 2012/13:245) för att bidra till att stärka möjligheterna för personer med ekonomiskt bistånd att försörja sig själva genom arbete samt utöka socialtjänstens möjligheter att stimulera, uppmuntra och stödja biståndsmottagare till egen försörjning. Syftet med bestämmelsen är att minska marginaleffekten och göra det mer lönsamt att ta ett arbete eller att utöka sin arbetstid när man har försörjningsstöd (prop. 2012/13:94 s. 19 och 20).

Enligt regeringens mening är det viktigt med bestämmelser som syftar till att stärka möjligheterna för personer med försörjningsstöd att försörja sig själva. Bestämmelsen om den särskilda beräkningsregeln bör därför föras över till den nya lagen.

17.6 Barns och skolungdomars inkomster vid beräkningen

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om när hemmavarande barns och skolungdomars inkomster ska räknas in vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 4 kap. 1 a § SoL följer att hemmavarande barns och skolungdomars inkomster av eget arbete, om skolungdomarna är under 21 år, inte ska beaktas vid bedömningen av rätten till bistånd enligt 4 kap 1 § SoL. Inkomsterna får dock beaktas till den del de överstiger ett prisbasbelopp per kalenderår.

Bestämmelserna syftar bl.a. till att stimulera unga att få kontakt med arbetslivet även under studietiden och bidra till goda livsvillkor som kan ge ökade möjligheter och underlätta framtida inträde på arbetsmarknaden (prop. 2012/13:94 s. 29).

Regeringen anser att det alltså är motiverat att särskilda förutsättningar gäller för när hemmavarande barns och skolungdomars inkomster ska räknas in vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd. De bestämmelser som reglerar detta bör därför föras över till den nya lagen.

18 Vissa insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda

Prop. 2024/25:89

18.1 Brottsofferstöd

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden ska erbjuda brottsofferstöd till den som har utsatts för brott och till dennes närstående ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Det ska också framgå av den nya lagen att socialnämndens ansvar för brottsofferstöd omfattar att nämnden ska vara uppmärksam på att personer kan vara i behov av insatser för att förändra sin situation, såsom kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av en närstående man, andra personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av någon närstående samt personer som är eller har varit utsatta för våld eller förtryck med hedersmotiv.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Bland de remissinstanser som yttrar sig över förslaget är synpunkterna delade. *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor*, *Brottsofferjouren Sverige* och *Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF)* är positiva till att bestämmelsen som gäller våld av närstående utvidgas genom att den könsneutrala formuleringen ”personer” används. *Unizon* framhåller att en könsneutral bestämmelse inte synliggör kvinnor som särskilt utsatta och ser det som absolut nödvändigt att kvinnor som utsätts för våld av en närstående man lyfts fram för att inte komma i skymundan. *Socialstyrelsen* anser att begreppet ”våld eller andra övergrepp” bör klargöras.

Flera instanser är positiva till utredningens förslag om att kvinnor utsatta för mäns våld och personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck ska lyftas fram särskilt i lagstiftningen, däribland *Jämställdhetsmyndigheten*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor*, *Uppsala kommun* och *GAPF*. *GAPF* anser att socialtjänstlagen och brottsbalken bör ha samma beskrivning av hedersrelaterat våld. Även *Uppsala universitet* och *Brottsofferjouren Sverige* är positiva till bestämmelsen om stöd till den som utsatts för hedersrelaterad brottslighet. *Uppsala universitet* anser att det är viktigt att socialtjänsten kan ge stöd tidigt, innan hedersrelaterat förtryck tagit sig våldsamma uttryck. *Universitetet* anser samtidigt att förslaget att betona vissa gruppers behov tyder på ambivalens i frågan om att överge synen på vissa grupper som mer prioriterade. *Karlstads kommun* och *Kvinnojouren i Jämtlands län* framhåller att det är bra att kvinnor utsatta för mäns våld särskilt uppmärksammas. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* efterfrågar dock en bestämmelse som ger kvinnor som utsätts för mäns våld rätt till stöd utan krav på att det först görs en bedömning av den enskildes behov.

Brottsförebyggande rådet (Brå) anser å sin sida att utredningens förslag är alltför starkt inriktat på våld i nära relation. Även *Brottsofferjouren*

Sverige anser att våld i nära relation ges ett oproportionerligt fokus på bekostnad av övriga brottsofferområden.

Ett antal domstolar är tveksamma till den valda lagstiftningstekniken, där en grupp omnämns särskilt trots att den även ingår i den grupp som bestämmelsen gäller. *Hovrätten för Västra Sverige*, *Svea hovrätt* och *Varbergs tingsrätt* anser att bestämmelsen om att socialnämndens ansvar i synnerhet ska gälla kvinnor som utsatts för mäns våld bör utgå. Domstolarna framhåller, precis som *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, att denna grupp omfattas av den övergripande bestämmelsen. Svea hovrätt anser även att bestämmelsen om socialnämndens ansvar att särskilt beakta behovet av insatser hos den som utsatts för hedersrelaterat våld eller förtryck bör utgå ur den föreslagna paragrafen. SKR framhåller risken för att grupper av brottsoffer som inte nämns i bestämmelsen inte får jämlika insatser, när vissa grupper lyfts fram särskilt.

Brottsoffermyndigheten ifrågasätter att inte unga vuxnas utsatthet som brottsoffer synliggörs på ett tydligare sätt. Jämställdhetsmyndigheten anser att det även bör finnas en bestämmelse som tar upp personer som utsätts för prostitution och människohandel för sexuella eller andra ändamål. Brottsofferjouren Sverige saknar resonemang kring frågan om avhoppare från kriminella gäng.

Brottsoffermyndigheten anser att det skapas en otydlighet genom att brottsofferstöd inom socialtjänsten delas i olika avdelningar beroende på ålder. *Linköpings universitet (Barnafrid)* anser att det måste problematiseras att barn inte inkluderas i bestämmelsen om våld i nära relationer.

Brå och Uppsala universitet anser att barn som brottsoffer bör lyftas fram på ett tydligare sätt i lagtexten. *Stiftelsen Allmänna barnhuset* anser att barns behov inte tillgodosätts i bestämmelsen och att våldsutsatta barn särskilt ska beaktas för brottsofferstöd. Socialstyrelsen anser att det bör tydliggöras i författningskommentaren att barn omfattas. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor saknar ett tydligt ungdomsperspektiv.

Skälen för regeringens förslag

Brottsofferstöd för den som utsatts för brott och för dennes närstående

Av nuvarande 5 kap. 11 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, framgår att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Genom bestämmelsen klargörs att socialtjänsten har ett ansvar för att stödja och hjälpa alla dem som utsatts för brott och att det bör bedrivas ett aktivt arbete i detta hänseende (prop. 2006/07:38 s. 26 och 27). Socialnämndens ansvar gäller för alla brottsoffer, oavsett ålder, kön eller vilken typ av brott det är frågan om (prop. 2006/07:38 s. 32). Detta ansvar gäller oavsett om brottet är polisanmält eller inte. Bestämmelsen medför dock inte någon inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän, som exempelvis Polismyndigheten.

Regeringen konstaterar att brottsofferstöd kan ges på olika sätt, exempelvis genom rådgivande och stödjande samtal, ekonomiskt bistånd, skyddat boende, hjälp med att söka efter ny bostad, kontakter med andra myndigheter såsom hälso- och sjukvården, Polismyndigheten och övriga rättsväsendet, upplysningar om hur den enskilde kan komma i kontakt med

t.ex. brottsofferjourer, kvinno- och tjejjourer samt annan stödverksamhet för brottsoffer. Det kan handla om akuta insatser och mer långsiktiga insatser.

Brå anser att utredningens skälstexter är alltför starkt inriktat på våld i nära relation och att socialnämndens ansvar för att erbjuda brottsofferstöd till dem som utsätts för brott inte synliggörs tillräckligt. Även *Brottsofferjouren Sverige* anser att våld i nära relation ges ett oproportionerligt fokus på bekostnad av övriga brottsofferområden.

Regeringen anser precis som *Brå* och *Brottsofferjouren Sverige* att det är viktigt med en allmän bestämmelse om brottsofferstöd som tydliggör att socialnämnden har ett ansvar för att erbjuda stöd till dem som utsätts för brott och vill ha stöd samt till deras närstående. Bestämmelsen om brottsofferstöd bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

I den nya lagen föreslås bestämmelsen formuleras så att brottsofferstöd är en insats som socialnämnden ska erbjuda. Den föreslagna omformuleringen syftar till att ge de bestämmelser som reglerar insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda enskilda en mer enhetlig utformning, med fokus på det stöd socialnämnden ska erbjuda. Syftet är inte att åstadkomma någon ändring i sak i fråga om socialnämndens ansvar att tillhandahålla insatser till enskilda. Regeringen anser att den lydelse som föreslås i den nya lagen på ett tydligare sätt synliggör socialnämndens ansvar att ge brottsofferstöd oavsett vilket brott det rör sig om.

Lagrådets synpunkter på den föreslagna bestämmelsen om stöd till den som utsätts för våld i nära relationer

Enligt 5 kap. 11 § SoL ska socialnämnden särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

I lagrådsremissen föreslogs att socialnämnden ska vara särskilt uppmärksam på att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av en närstående man, och andra personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av någon närstående, kan vara i behov av insatser för att förändra sin situation. Vidare angavs att detsamma gäller personer som är eller har varit utsatta för våld eller förtryck som syftar till att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grups heder.

Lagrådet har synpunkter på regleringens utformning och anför följande. Av författningskommentaren framgår att bestämmelsen i andra stycket är avsedd att synliggöra de skyldigheter som åvilar socialnämnden. Det anges även att bestämmelsen inte är någon rättighetsbestämmelse och att enskilda inte ska beviljas insatser med stöd av den. Tanken är i stället, enligt allmänmotiven, att särskilt påminna om socialtjänstens ansvar att ge stöd till personer som utsätts för våld i nära relationer. Samtidigt synes syftet inte vara att socialnämnden ska prioritera brottsofferstöd som avser våld i nära relationer framför annat brottsofferstöd.

Lagrådet konstaterar att den som läser paragrafens andra stycke har anledning att uppfatta texten som en självständig föreskrift med en egen rättslig innebörd. Så förefaller emellertid inte vara avsikten. Syftet är inte att ålägga socialnämnden någon skyldighet utöver den som följer redan av paragrafens första stycke, dvs. att erbjuda brottsofferstöd. Syftet är inte ens

att ålägga socialnämnden att prioritera de brottsoffer som anges i andra stycket framför andra brottsoffer. Enligt Lagrådet är andra stycket alltså, trots att ordalydelsen möjligen – genom orden ”vara särskilt uppmärksam” – indikerar något annat, endast tänkt att utgöra en påminnelse om några av de skilda situationer då paragrafens första stycke kan aktualiseras. Det slaget av påminnelse kan, enligt Lagrådets mening, fylla en funktion i en författningskommentar eller en handbok. Enligt Lagrådet är det däremot förvirrande att föra in en sådan påminnelse i lagtext, eftersom den rättsliga valören av uttalandet blir oklar. Enligt Lagrådet kan det givetvis någon gång accepteras att det i lagtext tas in en exemplifiering av de rekvisit som en viss regel innefattar men lagtexten bör då utformas så att det framgår att det är fråga om en exemplifiering. Den nu aktuella lagtexten är inte utformad på det sättet. Lagrådet anser därför att andra stycket bör utgå. I den utsträckning det finns ett behov av ett uttalande av det aktuella slaget kan detta tillgodoses genom uttalanden i författningskommentaren.

Regeringen delar Lagrådets synpunkt att den i lagrådsremissen föreslagna utformningen innebär en risk för att bestämmelsen kan uppfattas som att vissa brottsoffer ska prioriteras framför andra. Regeringens överväganden med anledning av Lagrådets synpunkt anges nedan.

Den nya lagen bör innehålla en bestämmelse om stöd till den som utsätts för våld av någon närstående

Med anledning av *Lagrådets* synpunkter har regeringen övervägt om bestämmelsen om våld i nära relation kan utgå, så som Lagrådet förordar. Regeringen konstaterar dock att det i hittillsvarande socialtjänstlag finns en bestämmelse som syftar till att påminna om socialnämndens ansvar att ge brottsoffer stöd vid våld och andra övergrepp av närstående, trots att socialnämndens ansvar för alla brottsoffer i behov av stöd och hjälp är detsamma (jfr prop. 2006/07:38 s. 32). Som Lagrådet konstaterar är bestämmelsen inte rättighetsgrundande för enskilda, utan syftar till att förtydliga socialtjänstens ansvar (prop. 2006/07:38 s. 32). Rätten till insatser följer av 4 kap. 1 § SoL och bedöms utifrån den enskildes behov (avsnitt 15.1). Våld i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem som förekommer i hela landet och i alla delar av samhället. Den som utsätts för sådant våld kan även komma att behöva socialtjänstens hjälp i en högre utsträckning än andra brottsoffer, t.ex. om man behöver lämna sin bostad och får det sämre ekonomiskt när man lämnar en relation. Det är därmed nödvändigt att socialtjänsten i varje kommun har beredskap för att ge stöd i sådana situationer. Regeringen anser därför att det är lämpligt med en bestämmelse som särskilt påminner om socialtjänstens ansvar att ge stöd till personer som utsätts för våld i en nära relation. Detta ligger även i linje med socialnämndens ansvar att se till att den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i ett skyddat boende (avsnitt 13.1). Bestämmelsen bör dock, i enlighet med Lagrådets synpunkt, utformas så att det framgår att det är fråga om en exemplifiering.

En bestämmelse som inkluderar alla

Regeringen konstaterar att bestämmelsen om socialnämndens ansvar att ge stöd till den som utsätts för våld i en nära relation bör tydliggöra att alla

som är utsatta för våld i nära relationer har rätt till stöd, exempelvis män som lever i en heterosexuell relation och hbtqi-personer som utsätts för våld av någon närstående. Att detta tydliggörs är något som även *Brottsofferjouren Sverige* har framhållit som positivt. Även *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* instämmer i att formuleringen ”personer” bör användas för att inkludera samtliga enskilda som utsätts för våld av närstående. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor framför vidare att det är viktigt att i arbetet med mäns våld mot kvinnor ha ett brett perspektiv som omfattar även närliggande former av våld såsom våld i samkönade relationer och våld mot barn, vilket regeringen instämmer i. Bestämmelsen i den nya socialtjänstlagen bör därför utvidgas så att socialtjänstens ansvar uttryckligen omfattar att beakta behovet av stöd och hjälp hos alla som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp från närstående. Regeringen konstaterar vidare att en bestämmelse som inkluderar alla oavsett kön också överensstämmer bättre med likställighetsprincipen i kommunallagen (2017:725), förkortad KL (prop. 2000/01:79 s. 65). Likställighetsprincipen innebär att kommunmedlemmar som befinner sig i samma situation ska behandlas lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat (2 kap. 3 § KL).

Innebörden av uttrycket närstående

Som framgår ovan ingår det i socialnämndens ansvar att vara uppmärksam på att en person som är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av någon närstående kan behöva insatser för att förändra sin situation. *Lagrådet* konstaterar i avsnitt 10.3 att uttrycket närstående används på flera ställen i den nya lagen, men att det inte har införts någon gemensam definition av uttrycket. Innebörden av begreppet närstående bör enligt *Lagrådet* förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Som framgår i avsnitt 10.3 anser regeringen inte att det i den nya socialtjänstlagen bör införas en definition av uttrycket närstående. Regeringen bedömer att uttrycket närstående ska ha samma innebörd som i den hittillsvarande lagen. Den gemensamma utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte är om han eller hon har en nära och förtroendefull relation till den enskilde. Bedömningen ska göras utifrån familje- och levnadsförhållandena i det enskilda fallet (jfr bl.a. prop. 2006/07:38 s. 31 och prop. 2023/24:31 s. 67).

Det är fortsatt viktigt att våldsutsatta kvinnor uppmärksammas av socialnämnden

Utredningen föreslår en bestämmelse som anger att socialnämndens ansvar att ge stöd och hjälp till den som utsätts för våld eller andra övergrepp av en närstående i synnerhet ska gälla kvinnor som är eller har varit utsatta för mäns våld. Utredningen framhåller att formuleringen i synnerhet inte ska uppfattas som en prioriteringsordning i förhållande till andra som utsätts för eller har utsatts för våld eller andra övergrepp av närstående, utan att formuleringen syftar till att synliggöra och markera vikten av att socialnämnden uppmärksammar situationen för just dessa kvinnor.

Regeringen delar utredningens uppfattning om att en viktig del av socialnämndens arbete med att ge brottsofferstöd är att ge stöd och hjälp

till kvinnor som är eller har varit utsatta för mäns våld. Det är vanligare att kvinnor utsätts för grovt och upprepat våld eller andra övergrepp i ett förhållande än att män utsätts. Våld mot kvinnor inom familjen har många gånger också pågått under lång tid och är ofta systematiskt (prop. 2006/07:38 s. 32). Detta bör socialtjänsten beakta när den planerar sina insatser för personer som utsätts för våld i en nära relation. I arbetet med att erbjuda stöd måste det ingå att analysera behovet av stöd och vilka aktiva åtgärder som krävs för att möta detta behov, något som också följer av förslaget om att socialtjänstens verksamhet ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet (avsnitt 9.2).

Regeringen anser därför, precis som bl.a. *Jämställdhetsmyndigheten*, *Karlstads* och *Uppsala kommuner* samt *Unizon*, att det är viktigt att mäns våld mot kvinnor synliggörs i lagstiftningen. Regeringen anser dock, i likhet med *Hovrätten för Västra Sverige*, *Svea hovrätt* och *Varbergs tingsrätt*, att det är ofrånkomligt att den i utredningen föreslagna lydelsen där socialnämndens ansvar ”i synnerhet” ska gälla kvinnor ses som en prioriteringsordning. Svea hovrätt konstaterar att den prioriteringen exempelvis innebär att kvinnor som utsätts för våld av andra kvinnor i nära relationer inte anses ha lika stort behov av insatser. Regeringen anser inte att en sådan prioritering är lämplig. Utifrån *Lagrådets* synpunkt drar regeringen slutsatsen att även den i lagrådsremissen föreslagna lydelsen, som bl.a. anger att socialnämnden ska vara särskilt uppmärksam på att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av en närstående man kan vara i behov av insatser, kan uppfattas som en prioriteringsordning. I enlighet med vad Lagrådet anför bör bestämmelsen därför utformas så att det framgår att det är fråga om en exemplifiering.

Roks anser att stöd och hjälp för kvinnor som utsätts för mäns våld ska utgöra en rättighet för kvinnor. *Roks* anser att utredningens förslag är otillräckligt, eftersom socialnämnden även fortsättningsvis ska göra en bedömning av den enskildes behov. Det kan enligt *Roks* medföra att en våldsutsatt kvinna inte ges en plats på en kvinnojour, för att kommunen saknar resurser eller för att kvinnan inte uppfyller kriterierna i riskbedömningsinstrumentet. Regeringen konstaterar att det handlar om en heterogen grupp och att det är viktigt att den enskilda kvinnan får det stöd hon behöver, inte minst i en akut situation. Genom att socialnämnden gör en prövning av hur skyddsbehovet ser ut i det enskilda fallet kan insatsen anpassas för att ge bästa möjliga stöd. Vid insatsen skyddat boende ska det alltid göras en individuell bedömning i de fall då den som söker skydd är vårdnadshavare till ett medföljande barn. Både den skyddssökande och det medföljande barnet ska få ett beslut utifrån sina respektive förutsättningar. Även för personer utan medföljande barn är huvudregeln att socialnämnden ska göra en prövning. För dessa personer föreslås kommunerna dock ha befogenhet att även tillhandahålla skyddat boende som en insats utan individuell behovsprövning, se avsnitt 16.3. Förslaget om insatser utan behovsprövning innebär vidare att andra insatser mot våld i nära relationer än skyddat boende kommer att kunna erbjudas utan en individuell behovsprövning.

Utredningen föreslår att socialnämndens ansvar för stöd och hjälp till den som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck ska tas upp i en särskild bestämmelse.

Flera remissinstanser är positiva till utredningens förslag, däribland *Jämställdhetsmyndigheten*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Brottsförjouren Sverige* och *GAPF*. GAPF understryker vikten av att tydliggöra socialnämndens ansvar för stöd och hjälp till den som utsätts för hedersvåld. GAPF anser att hedersrelaterat våld behöver synliggöras som ett eget avsnitt i den föreslagna lagstiftningen då det inte är möjligt att hantera ärenden som gäller hedersrelaterat våld på samma sätt som ärenden som gäller våld i nära relation.

Regeringen instämmer i vad remissinstanserna och utredningen för fram om att hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem som orsakar stort fysiskt och psykiskt lidande för dem som drabbas. Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att människor, främst flickor och kvinnor men även pojkar och män, begränsas i sina liv och utsätts för påtryckningar och våld som syftar till att upprätthålla familjens kontroll över individen. Unga personer med funktionsnedsättning och hbtqi-personer kan vara särskilt utsatta. Det kan handla om allt ifrån subtila inskränkningar i de utsattas levnadsvillkor till brottsliga gärningar. Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas av att det finns ett starkt kollektivistiskt inslag, ofta i en familj och släktrrelation, som bl.a. innebär att individens intresse och handlingar anses vara underordnade familjens intresse och att individens sexualitet och intima relationer är hela familjens angelägenhet som kan påverka familjens anseende. I allmänhet kan hedersrelaterat våld och förtryck beskrivas som gärningar riktade mot någon, ofta en släkting, som enligt gärningsmannens och övriga släktens eller gruppens uppfattning anses ha vanärat eller riskerat att vanära gärningsmannens, släktens eller gruppens heder. Hedersrelaterat våld och förtryck strider mot samhällets grundläggande värderingar och det är viktigt att kraftfullt markera mot det.

Socialnämndens särskilt utpekade ansvar för personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående avser även handlingar utförda av en familjemedlem eller av en annan släkting, som framgår ovan. Det innebär att även sådana fall av våld och övergrepp som en nära släkting utför på grund av en upplevd kränkning, eller risk för kränkning, av gärningsmannens, familjens eller släktens heder omfattas av bestämmelsen.

Regeringen anser dock, precis som *Uppsala universitet*, att det är viktigt att socialtjänsten kan ge stöd redan på ett tidigt stadium, när hedersrelaterat förtryck ännu inte tagit sig våldsamma uttryck. Det kan även finnas situationer där hedersrelaterat våld eller förtryck utövas av någon annan än en nära släkting. Regeringen anser därför att socialnämndens ansvar för att uppmärksamma behoven hos den som utsätts för hedersrelaterat våld eller förtryck bör framgå uttryckligen av lagtexten. Utifrån *Lagrådets* synpunkt drar regeringen, i likhet med ovan, slutsatsen att även den i lagrådsremissen föreslagna lydelsen, som innebär att socialnämnden bl.a. ska vara särskilt uppmärksam på att personer som är eller har varit utsatta för våld eller förtryck som syftar till att bevara eller återupprätta en persons

eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder kan vara i behov av insatser för att förändra sin situation, kan uppfattas som en prioriteringsordning. Bestämmelsen bör därför, i enlighet med vad Lagrådet anför, utformas så att det framgår att det är fråga om en exemplifiering.

Bestämmelserna begränsar inte socialnämndens ansvar för andra brottsoffer

Uppsala universitet anser att utredningen genom att i förslaget betona vissa gruppers behov uppvisar en ambivalens i frågan om att överge synen på vissa grupper som mer prioriterade klienter, vars behov ska gynnas framför andra oprioriterade gruppers behov. Regeringen konstaterar att när nya grupper särskilt anges i lagen finns det risk att det anses ge uttryck för en prioritering. Det riskerar, som SKR påpekar, att få till följd att andra grupper av brottsoffer och deras närstående inte ges det stöd de behöver eller inte ges jämlika insatser. Regeringen vill därför understryka att socialnämndens ansvar för att ge brottsofferstöd omfattar alla som utsatts för brott och som har behov av sådant stöd. Som några av remissinstanserna påpekar finns det flera grupper som kan vara i särskilt behov av brottsofferstöd. Exempelvis för *Brottsofferjouren Sverige*, *Brottsoffermyndigheten* respektive *Jämställdhetsmyndigheten* fram att avhoppare från kriminella gäng, unga vuxna som brottsoffer respektive offer för prostitution och människohandel skulle kunna uppmärksammas tydligare. I december 2023 lämnade också Utredningen om exitprogram för personer som är utsatta för prostitution betänkandet Ut ur utsatthet (SOU 2023:97). I betänkandet lämnas förslag för att tydliggöra socialnämndens ansvar för att personer som utnyttjas eller har utnyttjats i sexuell exploatering, prostitution eller människohandel för sexuella ändamål får det stöd och den hjälp de behöver för att kunna förändra sin situation. Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Regeringen konstaterar, i likhet med utredningen Framtidens socialtjänst, att grupper som är våldsutsatta och utsatta för brott redan omfattas av socialnämndens ansvar för brottsoffer, och ska uppmärksammas på samma sätt som andra grupper inom området mäns våld mot kvinnor. Det kan exempelvis handla om personer som har utsatts för sexuellt våld eller brottslig exploatering för t.ex. sexuella ändamål.

Regeringen ser det som angeläget att socialnämnden inom ramen för sitt brottsofferansvar säkerställer att samtliga brottsoffer får ändamålsenliga insatser för att tillgodose deras behov av stöd.

Bestämmelserna omfattar även barn som brottsoffer

Socialnämndens ansvar enligt 5 kap. 11 § första stycket SoL gäller för alla brottsoffer, oavsett ålder, och deras närstående. Även bestämmelsen i andra stycket om stöd till den som utsätts för våld eller andra övergrepp från närstående gäller oavsett ålder. Bestämmelserna om stöd till brottsoffer omfattar således även barn. Regeringen anser till skillnad från *Brå*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset* och *Uppsala universitet* att barn inte bör omnämnas särskilt i brottsofferbestämmelsen. Regeringen instämmer däremot i vad *Socialstyrelsen* för fram om att det kan vara lämpligt att förtydliga i författningss kommentaren att de bestämmelser som gäller

vuxna i alla delar även omfattar barn och unga. Regeringen anser, i motsats till vad Brottsoffermyndigheten och *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* befarar, att bestämmelserna om brottsofferstöd är tillräckliga för att tillgodose även ungas och unga vuxnas specifika behov av stöd.

Regeringen konstaterar vidare att även de specifika bestämmelserna i nuvarande socialtjänstlag om socialnämndens ansvar att ge stöd till barn som utsatts för brott och till barnets närstående samt att särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott föreslås föras över till den nya lagen (5 kap. 11 § tredje och fjärde stycket SoL). Bestämmelserna behandlas i avsnitt 23.7.

Brottsoffermyndigheten anser att det skapas en otydlighet genom att brottsofferstöd inom socialtjänsten placeras i olika avdelningar beroende på offrets ålder och att det helhetsgrepp som finns om stöd till brottsoffer går förlorat. *Barnafrid* ser fördelar med att placera barn som bevittnar våld inom den sociala barnvården då barnets specifika behov lyfts fram. *Barnafrid* konstaterar vidare att det samtidigt innebär att barnets situation lyfts ur sitt sammanhang, det vill säga att våld inom en familj även drabbar barnen. Detta måste sättas i relation till det lagförslag som lyftes fram om stärkt barnrättighetsperspektiv i skyddade boenden.

Regeringen instämmer i att det är viktigt med en helhetssyn, som *Barnafrid* och Brottsoffermyndigheten för fram, inte minst vid våld inom en familj. Regeringen bedömer dock att socialtjänstens stöd till barn inte riskerar att försämrats av att de bestämmelser som enbart rör barn och unga samlas i kapitel som placeras i en egen avdelning i lagen.

18.2 Budget- och skuldrådgivning

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om budget- och skuldrådgivning ska föras över till den nya socialtjänstlagen, med den förändringen att socialnämnden, i stället för kommunen, ska ansvara för insatsen.

Även bestämmelsen om att Konsumentverket ska stödja och ge vägledning för budget- och skuldrådgivningen ska föras över till den nya lagen, med den förändringen att socialnämnden anges som ansvarig.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Aktionsgruppen Syd* och *Yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivare i kommunal tjänst* anser att bestämmelsen bör ändras för att syftet med kommunernas budget- och skuldrådgivning ska bli korrekt samt att det ska vara upp till varje kommun att själv avgöra var i verksamheten rådgivningen bör förläggas.

Skälen för regeringens förslag: Av 5 kap. 12 § SoL framgår att kommunen ska lämna budget- och skuldrådgivning till skuldsatta personer. Denna skyldighet gäller även under ett skuldsaneringsförfarande och till dess att en beviljad skuldsanering eller F-skuldsanering är helt

avslutad. Konsumentverket ska stödja och ge vägledning för den budget- och skuldrådgivning som kommunerna ska svara för.

Aktionsgruppen Syd och *Yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivare i kommunal tjänst* föreslår en annan lydelse som remissinstanserna menar bättre beskriver syftet med nuvarande bestämmelse om budget- och skuldrådgivning. Remissinstanserna påpekar att syftet är betydligt mer omfattande än vad som framgår av utredningens beskrivning.

Regeringen har förståelse för synpunkterna. Regeringen konstaterar att det av förarbetena till bestämmelsen framgår att grundidén med de kommunala budget- och skuldrådgivarna är att de genom olika former av ekonomisk rådgivning ska bidra till att förebygga överskuldsättning och hjälpa skuldsatta personer att finna en lösning på sina problem. Budget- och skuldrådgivarnas viktiga roll i skuldsaneringsprocessen framhålls tydligt i förarbetena. Det konstateras att en överskuldssatt person befinner sig i en utsatt situation och att det ofta är en krävande process att försöka ta itu med sina ekonomiska problem. För att ansöka om och genomgå en skuldsanering kan behovet av information, stöd och hjälp vara stor. Vidare framgår av förarbetena att det ingår i budget- och skuldrådgivarnas roll att erbjuda ett aktivt stöd under hela skuldsaneringen (prop. 2015/16:125 s. 98 och 99).

Enligt förarbetena ingår det därutöver i budget- och skuldrådgivarnas roll att undersöka andra alternativ till skuldsanering, t.ex. en frivillig uppgörelse med borgenärerna. En viktig del av den ekonomiska rehabiliteringen är att ge budgetrådgivning och att hjälpa gäldenären få en överblick över skuldsituationen. Om den skuldsatte vill ansöka om skuldsanering är det dock enligt förarbetena mycket viktigt att ansökan inte fördröjs (prop. 2015/16:125 s. 100).

Regeringen anser precis som utredningen att bestämmelsen bör formuleras så att budget- och skuldrådgivning är en insats som socialnämnden ska erbjuda. Den föreslagna omformuleringen syftar till att ge de bestämmelser som reglerar insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda enskilda en mer enhetlig utformning, med fokus på det stöd socialnämnden ska kunna erbjuda. Syftet är inte att åstadkomma någon ändring i sak i fråga om socialnämndens ansvar att tillhandahålla insatser till enskilda. Mot bakgrund av remissinstansernas synpunkter och vad som framgår av förarbetena anser regeringen att lydelsen av bestämmelsen bör justeras för att tydliggöra att budget- och skuldrådgivning syftar till att ge personer vägledning för att de ska hitta långsiktiga lösningar på sina ekonomiska svårigheter. Utredningen har föreslagit att socialnämnden, inte kommunen, ska ansvara för budget- och skuldrådgivning. Aktionsgruppen Syd och Yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivare i kommunal tjänst invänder mot förslaget och anser att det ska vara upp till varje kommun att själv avgöra var i verksamheten rådgivningen bör förläggas.

Regeringen konstaterar att budget- och skuldrådgivning utgör socialtjänst oavsett i vilken del av den kommunala verksamheten som tjänsten erbjuds (prop. 2015/16:125 s. 102), något som remissinstanserna också påpekar. Regeringen konstaterar vidare att kommunfullmäktige bestämmer den eller de nämnder som fullgör kommunens uppgifter inom socialtjänsten samt att den nämnd som fullgör en uppgift inom socialtjänsten i lagens mening anses som socialnämnd i det avseendet

(2 kap. 4 § SoL). Förslaget påverkar därmed inte kommunens möjligheter att organisera sin verksamhet. Prop. 2024/25:89

Regeringen anser att socialnämnden bör pekas ut som ansvarigt organ i de fall en uppgift inte är av sådant slag att den måste utföras av kommunfullmäktige. Skuldrådgivning är en sådan verksamhet där kommunfullmäktige inte vanligtvis behöver fatta några beslut. Av dessa skäl anser regeringen att det i bestämmelsen bör anges att socialnämnden, och inte kommunen, ska ansvara för budget- och skuldrådgivning.

Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelser om insatsen budget- och skuldrådgivning och om att Konsumentverket ska stödja sådan rådgivning finns med i en ny socialtjänstlag för att säkerställa att den enskilda får vägledning för att hitta långsiktiga lösningar på sina ekonomiska svårigheter och för att säkerställa en likvärdig och kvalificerad budget- och skuldrådgivning över landet. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya lagen, med den förändringen att socialnämnden, i stället för kommunen, ska ansvara för insatsen.

18.3 Familjerådgivning, informationssamtal och samarbetsamtal

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om familjerådgivning, samarbetsamtal, informationssamtal samt hjälp för föräldrar att träffa avtal om vårdnad, boende eller umgänge enligt föräldrabalken ska föras över till den nya socialtjänstlagen utan andra ändringar i sak än att socialnämnden, och inte kommunen, ska ansvara för insatserna.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte bestämmelserna om informationsamtal, som trädde i kraft den 1 juli 2021 (prop. 2020/21:150, bet. 2020/21:CU17, rskr. 2020/21:315 och rskr. 2020/21:316). Utredningen föreslår även en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Stiftelsen Allmänna barnhuset* anser att barns behov inte tillgodoses i bestämmelsen om samarbetsamtal och föreslår att syftet med samarbetsamtal omformuleras till att gälla barnets bästa. *Föreningen Vårdnad boende umgänge* delar bedömningen att socialnämnden, och inte kommunen, bör ansvara för samarbetsamtal och avtal i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Föreningen anser vidare att det bör tydliggöras att familjerådgivning och liknande insatser kan ges till en förälder som begär det, även i de fall där den andra parten vägrar att delta i insatsen.

Skälen för regeringens förslag

Familjerådgivning

Kommunen ska sörja för att familjerådgivning genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare kan erbjudas dem som begär det (5 kap. 3 § andra stycket SoL). Med familjerådgivning avses en

verksamhet som består i samtal med syfte att bearbeta samlevnads-konflikter i parförhållanden och familjer (5 kap. 3 § tredje stycket SoL).

Enligt regeringen är det viktigt att det även fortsättningsvis finns ett ansvar att erbjuda familjerådgivning. Regeringen konstaterar att familjerådgivning innebär att genom samtal medverka till bearbetning av samlevnadsproblem och konflikter främst i par- och familjerelationer (prop. 1993/94:4 s. 10). Det finns därmed inget krav på att båda parterna ska medverka, även om detta ofta kan antas ge bättre förutsättningar att nå en lösning. Enligt regeringens mening finns det inte något hinder mot att familjerådgivning erbjuds även om bara en av parterna önskar delta, så som *Föreningen Vårdnad boende umgänge* föreslår. Familjerådgivning bör därför erbjudas den som begär det.

Regeringen anser precis som utredningen att bestämmelsen bör formuleras så att familjerådgivning är en insats som socialnämnden ska erbjuda. Den föreslagna omformuleringen syftar till att ge de bestämmelser som reglerar insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda enskilda en mer enhetlig utformning, med fokus på det stöd socialnämnden ska kunna erbjuda. Syftet är inte att åstadkomma någon ändring i sak i fråga om socialnämndens ansvar att tillhandahålla insatser till enskilda.

Familjerådgivningen kan ges genom kommunens försorg eller någon annan lämplig yrkesmässig rådgivare. *Lagrådet* konstaterar att jämfört med nuvarande bestämmelse anges det i lagrådsremissen inte längre att familjerådgivning kan erbjudas också genom lämplig yrkesmässig rådgivning. För att upprätthålla det nuvarande kravet på att rådgivning, som inte sker genom socialnämndens försorg, ska ske yrkesmässigt bör paragrafen enligt *Lagrådet* ges en lydelse där detta framgår. Regeringen instämmer i *Lagrådets* synpunkt om att detta bör framgå av lagtexten, men föreslår, av de skäl som nämns ovan, en lydelse där det framgår att familjerådgivning ska erbjudas den som begär det, samt där det nuvarande uttrycket ”försorg” utmönstras.

I förarbetena till den ursprungliga bestämmelsen övervägdes om ansvaret för familjerådgivningen skulle läggas på landstinget (numera regionen) eller kommunen. Då familjerådgivningen ansågs ha nära koppling till de verksamheter som kommunen bedriver lades ansvaret på kommunen, och socialtjänstlagen kompletterades med en bestämmelse om detta (prop. 1993/94:4 s. 5–7). När dessa uppgifter sedan fördes in i socialtjänstlagen fördes inga resonemang kring varför just kommunen skulle ha detta ansvar och inte socialnämnden. Regeringen anser att ansvaret för denna uppgift likaväl kan ges till socialnämnden och att bestämmelsen därför bör omformuleras. Socialnämnden bör därför i stället för kommunen pekats ut som ansvarig för uppgiften.

Bestämmelserna om familjerådgivning bör föras över till den nya lagen utan andra ändringar i sak än att socialnämnden, inte kommunen, ska ansvara för insatsen.

Informationssamtal

År 2021 infördes ett krav i föräldrabalken på att föräldrar, som huvudregel, ska ha deltagit i informationssamtal hos socialnämnden innan de inleder en tvist om vårdnad, boende och umgänge i domstol (prop. 2020/21:150, bet. 2020/21:CU17, rskr. 2020/21:315 och rskr. 2020/21:316).

Kommunen ska sörja för att föräldrar som inte är överens i frågor om vårdnad, boende eller umgänge kan erbjudas informationssamtal under sakkunnig ledning (5 kap. 3 a § nuvarande SoL). Bestämmelser om sådana samtal finns i lagen (2021:530) om informationssamtal.

Regeringen konstaterar att regleringen i föräldrabalken och i lagen om informationssamtal förutsätter att det finns en bestämmelse om informationssamtal i socialtjänstlagen. Regeringen anser att bestämmelsen om informationssamtal bör formuleras om så att det anges vilken insats som socialnämnden ska erbjuda. Syftet är att de bestämmelser som reglerar insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda till enskilda ska vara enhetligt utformade med fokus på det stöd socialnämnden ska kunna erbjuda. Syftet är inte att åstadkomma någon ändring i sak i fråga om socialnämndens ansvar att tillhandahålla insatser till enskilda.

Av lagen om informationssamtal framgår att det är socialnämnden som ska erbjuda informationssamtal. Socialnämnden bör därför pekas ut som ansvarigt organ även i socialtjänstlagen. Bestämmelsen bör därmed föras över till den nya lagen utan andra ändringar i sak än att socialnämnden, inte kommunen, ska ansvara för insatsen.

Samarbetssamtal

Föräldrars möjlighet att genom samarbetssamtal få hjälp att nå enighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge regleras i 5 kap. 3 § SoL och i 6 kap. 18 § föräldrabalken, förkortad FB. Av 5 kap. 3 § första punkten SoL framgår att kommunen är skyldig att erbjuda föräldrar sådana samtal under sakkunnig ledning.

Föräldrar som är överens ska kunna reglera frågor om vårdnad, boende och umgänge genom avtal som godkänns av socialnämnden. Av 5 kap. 3 § andra punkten SoL följer att kommunen ska sörja för att föräldrar får hjälp att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge.

Redan före regleringen i socialtjänstlagen hade många kommuner verksamheter med samarbetssamtal. Av propositionen Om vårdnad och umgänge (prop. 1990/91:8) framgår att det fanns starka skäl ur såväl den enskildes som det allmännas synvinkel som talade för att alla föräldrar bör ges möjlighet till samarbetssamtal (prop. 1990/91:8 s. 27–29). Socialtjänstlagen kompletterades därför med en bestämmelse om detta. Enligt förarbetena skulle det överlämnas till varje kommun att, inom ramen för befintliga resurser, avgöra hur skyldigheten att erbjuda samarbetssamtal ska fullgöras (prop. 1990/91:8 s. 28).

Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelser om samarbetsamtal finns med i en ny socialtjänstlag för att bidra till samförstånds lösningar i frågor om vårdnad, boende eller umgänge utifrån barnets bästa. Av samma skäl bör det även finnas en bestämmelse om skyldigheten att hjälpa föräldrarna med att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge.

Stiftelsen Allmänna barnhuset föreslår att syftet med samarbetssamtal formuleras om till att gälla barnets bästa. Regeringen vill betona att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa, dvs. även vid samarbetssamtal. Bestämmelsen om barnets bästa behandlas i avsnitt 7.1.

Regeringen anser precis som utredningen att bestämmelserna bör formuleras så att de avser insatser som socialnämnden ska erbjuda. Den

föreslagna omformuleringen syftar till att ge de bestämmelser som reglerar insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda till enskilda en mer enhetlig utformning, med fokus på det stöd socialnämnden ska kunna erbjuda. Syftet är inte att åstadkomma någon ändring i sak i fråga om socialnämndens ansvar att tillhandahålla insatser till enskilda.

Att socialnämnden förutsätts vara ett sådant organ som kan anordna samarbetsamtal framgår av 6 kap. 18 § andra stycket FB. Samarbetsamtal är en sådan verksamhet där kommunfullmäktige inte vanligtvis behöver fatta några beslut, utan där den ansvariga nämnden kan utföra uppgiften. Att socialnämnden förutsätts medverka till avtal om vårdnad, boende och umgänge följer vidare av 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket samt 15 a § tredje stycket FB.

Regeringen anser därför, i likhet med utredningen och *Föreningen Vårdnad boende umgänge*, att socialnämnden bör anges som ansvarigt organ i dessa fall. Bestämmelserna bör därmed föras över till den nya lagen utan andra ändringar i sak än att socialnämnden, inte kommunen, ska ansvara för insatserna.

18.4 Kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden får erbjuda insatser i form av kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 3 kap. 6 b § första stycket SoL framgår att socialnämnden får utse en särskild person (kontaktperson) eller en familj (kontaktfamilj) med uppgift att hjälpa den enskilde och hans eller hennes närmaste i personliga angelägenheter, om den enskilde begär eller samtycker till det. En kontaktperson eller kontaktfamilj ska kunna utses så snart den enskilde har behov av att få stöd, råd och hjälp.

Av 3 kap. 6 b § andra stycket SoL framgår att om en person som inte har fyllt 21 år har behov av särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka en risk för missbruk av beroendeframkallande medel, för brottslig verksamhet eller för något annat socialt nedbrytande beteende, får nämnden utse en särskilt kvalificerad kontaktperson för den unge om denne begär eller samtycker till det.

Enligt regeringen är det nödvändigt med bestämmelser om insatserna om kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson i den nya lagen. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya lagen.

Som framgår i avsnitt 10.4 innehåller socialtjänstlagen flera bestämmelser om missbruk, numera skadligt bruk och beroende, som föreslås föras över till den nya lagen (avsnitt 10, 11, 18, 23 och 37). *Lagrådet* konstaterar, vilket framgår i avsnitt 10.4, att vad som innefattas

i skadligt bruk eller beroende i de olika paragraferna varierar och att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör undersökas om de olika uttryckssätten är motiverade. I annat fall bör uttryckssätten göras enhetliga.

I avsnitt 10.4 föreslår regeringen att narkotika ska läggas till i bestämmelsen om socialnämndens ansvar att arbeta för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende. Av samma skäl bör alkohol och narkotika läggas till i bestämmelsen om kontaktperson och kontaktfamilj.

18.5 Stöd för att ändra beteendet hos våldsutövare

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden ska erbjuda insatser som syftar till att ändra beteendet hos den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska föras över till den nya socialtjänstlagen, liksom bestämmelsen om att socialnämnden då särskilt ska beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och för dennes närstående.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte bestämmelserna om stöd till våldsutövare, som trädde i kraft efter att utredningens förslag lämnades (prop. 2020/21:163, bet. 2020/21:SoU26, rskr. 2020/21:350).

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser yttrar sig om behovet av bestämmelser som avser våldsutövare. *Länsstyrelserna i Kalmar och Stockholms län* hade gärna sett att utredningen även hade förtydligat socialtjänstens arbetsuppgifter och ansvar för återfallsförebyggande insatser för våldsutövare.

Skälen för regeringens förslag: Av nuvarande 5 kap. 11 a § SoL framgår att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och för dennes närstående. Bestämmelserna trädde i kraft i augusti 2021 och har således införts efter att utredningens förslag lämnades (prop. 2020/21:163, bet. 2020/21:SoU26, rskr. 2020/21:350). Ansvaret för återfallsförebyggande insatser för våldsutövare, som efterfrågas av *Länsstyrelserna i Kalmar och Stockholms län*, har således införts i socialtjänstlagen.

Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelsen finns med i en ny socialtjänstlag för att säkerställa att socialnämnden erbjuder insatser som syftar till att ändra beteendet hos den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp. Regeringen anser att bestämmelsen bör formuleras så att den anger den insats som socialnämnden ska erbjuda. Den föreslagna omformuleringen syftar till att ge de bestämmelser som reglerar insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda till enskilda en mer enhetlig utformning, med fokus på det stöd socialnämnden ska kunna erbjuda. Syftet är inte att åstadkomma någon ändring i sak i fråga om socialnämndens ansvar att tillhandahålla insatser till enskilda. Enligt regeringen är det vidare centralt att socialnämnden vid en sådan insats särskilt beaktar säkerheten för den som utsätts eller har

utsatts för våld eller andra övergrepp och för dennes närstående. Bestämmelserna bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen.

Som framgår i avsnitt 10.3 anser *Lagrådet* att innebörden av begreppet ”närstående” bör förtydligas. Regeringen konstaterar att avsikten är att ”närstående” ska ha samma innebörd som i lagens övriga bestämmelser. Utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående är om det föreligger en nära och förtroendefull relation, som mellan makar, sambor, pojk- och flickvänner, eller om det är en person som man har ett mer fast och varaktigt förhållande med, som t.ex. föräldrar och fosterföräldrar, mor- och farföräldrar, föräldrars syskon, syskon, barn och barnbarn. Bedömningen ska göras utifrån familje- och levnadsförhållandena i det enskilda fallet (prop. 2020/21:163 s. 61).

18.6 Stöd till den som vårdar eller stöder en närstående

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden ska erbjuda stöd till den som vårdar en närstående som är äldre eller långvarigt sjuk och till den som stöder en närstående med funktionsnedsättning ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en något annorlunda språklig utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som uttalar sig om bestämmelsen har antingen synpunkter på att insatsen i utredningens förslag benämns som ”närståendestöd” eller anser att fler grupper bör omfattas av stödet.

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget och bedömer att det bättre överensstämmer med övrig lagstiftning och definitioner och således kan bidra till en ökad tydlighet. *Malmö kommun, Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft, Nationellt kompetenscentrum anhöriga* och *Nationell samverkan för psykisk hälsa* ifrågasätter användningen av termen närstående. Malmö kommun är av uppfattningen att ändringen kan medföra en otydlighet då ”anhörig” i de flesta kommuner är etablerat som en person som lever nära någon med särskilda behov medan ”närstående” avser personen som har särskilda behov. Även Nationellt kompetenscentrum anhöriga menar att den vedertagna benämningen av närstående är den som har behov av insatser.

Nationellt kompetenscentrum anhöriga och Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft betonar vikten av stöd till anhöriga. Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft framhåller att anhöriga i många fall lever i en utsatt situation med stort omsorgsansvar och oro för vad som ska eller kan hända deras närstående. Nationell samverkan för psykisk hälsa framhåller att anhörigas insatser och delaktighet ska bygga på frivillighet.

Därutöver anser *Stiftelsen Allmänna barnhuset, Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse, Nationell samverkan för psykisk hälsa* och *Sveriges landsråd för alkohol- och narkotikafrågor* att flera grupper bör omfattas av stödet. Sveriges landsråd för alkohol- och narkotikafrågor betonar vikten av att socialtjänstens insatser omfattar och synliggör

närstående till personer med beroendeproblematik. Flera remissinstanser anser att stödet även bör omfatta barn och deras behov. Stiftelsen Allmänna barnhuset anser att barn med en närstående som är långvarigt sjuk, har en funktionsnedsättning, ett skadligt bruk eller beroende eller som avlider, ska erbjudas stöd som närstående. Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse anser att socialtjänstens ansvar för barn med frihetsberövade föräldrar och barn med föräldrar eller syskon som döms för brott ska tydliggöras. Även Nationell samverkan för psykisk hälsa anser att kommunerna behöver fokusera särskilt på barn som anhöriga.

Skälen för regeringens förslag: Nuvarande 5 kap. 10 § SoL reglerar att socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stöder en närstående som har funktionshinder.

Regeringen instämmer i vad *Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft* och *Nationellt kompetenscentrum anhöriga* anger om vikten av stöd till den som vårdar eller stöder en närstående. De flesta hjälper någon gång i livet en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning. Regeringen beslutade under 2022 om en nationell strategi för anhöriga inom hälso- och sjukvård och omsorg (S2022/2134). Strategin ska stödja kommuner och regioner att stärka anhörigperspektivet i vården och omsorgen och göra stödet till anhöriga mer individanpassat och likvärdigt över landet. Utgångspunkten för strategin är att anhörigas insatser och delaktighet alltid ska bygga på frivillighet, något som *Nationell samverkan för psykisk hälsa* framhåller som viktigt.

Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelsen finns med i en ny socialtjänstlag för att säkerställa att socialnämnden erbjuder stöd till den som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre och till den som stöder en närstående med funktionsnedsättning. Bestämmelsen bör därför föras över oförändrad i sak till den nya lagen.

Utredningen har benämnt insatsen närståendestöd. Flera remissinstanser, däribland *Malmö kommun*, *Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft*, *Nationellt kompetenscentrum anhöriga* och *Nationell samverkan för psykisk hälsa*, anser att närståendestöd blir otydligt då ”närstående” avser den person som har särskilda behov och ”anhörig” är den etablerade benämningen på en person som lever nära den med särskilda behov. *Socialstyrelsen* anser däremot att utredningens förslag bättre överensstämmer med övrig lagstiftning och således kan bidra till en ökad tydlighet. Som framgår i bl.a. avsnitt 18.5 tar även *Lagrådet* upp begreppet ”närstående” och anser att innebörden av begreppet bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Regeringen konstaterar här, liksom i bl.a. avsnitt 18.5, att utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte i lagens mening är om det föreligger en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den enskilde. Det framgår även av förarbetena till den aktuella bestämmelsen att avsikten varit att den ska omfatta en vidare krets än personer inom familje- eller släktkretsen. Förarbetena anger att det ibland också förekommer att grannar och vänner träder in i anhörigas ställe och antar funktionen som anhörig. Därför bör det i lagtexten talas om närstående som är ett vidare begrepp (prop. 1996/97:124 s. 132). I förarbeten som behandlar bestämmelsen används dock närstående som en beteckning för den person

som tar emot omsorg, vård eller stöd. Den som ger insatser benämns anhörig eller annan person (prop. 2008/09:82 s. 12). Regeringen konstaterar att den inarbetade betydelsen av närstående respektive anhörig i det här sammanhanget, dvs. vid stöd till den som vårdar eller stöder en närstående, medför att benämningen ”närståendestöd” riskerar att skapa missförstånd, i vart fall i ett inledningsskede. Regeringen föreslår därför benämningen ”stöd till den som vårdar eller stöder en närstående” för insatsen i den nya lagen. Av bestämmelsen framgår att socialnämnden ska erbjuda stöd till den som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre och till den som stöder en närstående med funktionsnedsättning. Regeringen anser precis som utredningen att bestämmelsen bör formuleras så att den anger den insats som socialnämnden ska erbjuda. Den föreslagna omformuleringen syftar till att ge de bestämmelser som reglerar insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda till enskilda en mer enhetlig utformning, med fokus på det stöd socialnämnden ska kunna erbjuda. Syftet är inte att åstadkomma någon ändring i sak i fråga om socialnämndens ansvar att tillhandahålla insatser till enskilda.

Som flera remissinstanser för fram, däribland *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse*, Nationell samverkan för psykisk hälsa och *Sveriges landsråd för alkohol- och narkotikafrågor*, finns fler angelägna grupper anhöriga som inte omfattas av bestämmelsen, inte minst barn. Utredningen har inte föreslagit någon utvidgning av bestämmelsen och regeringen ser inte heller i nuläget att det finns skäl för en utvidgning. Av 2 kap. 1 § SoL följer dock att kommunen, genom socialtjänsten, har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp de behöver. Socialnämnden har också ett särskilt ansvar för barn och unga. Av 5 kap. 1 § SoL framgår att socialnämnden bl.a. ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden.

Socialstyrelsen har vidare i uppdrag att, under perioden 2021–2025, stärka och utveckla stödet till barn i familjer med skadligt bruk, missbruk eller beroende, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning, där samtidigt våld förekommer eller där en förälder eller vårdnadshavare lider av en allvarlig sjukdom eller plötsligt avlider (S2021/03118). I uppdraget ingår även att stärka stödet till barn vars förälder eller vårdnadshavare är frihetsberövad. Arbetet ska bidra till att stärka förutsättningarna för att alla som i sitt arbete möter föräldrar uppmärksammar barnens situation och ger dem information, råd och stöd efter behov.

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att socialnämnden ska erbjuda insatser till den som behöver stöd eller vård för att komma ifrån ett skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar ska föras över till den nya socialtjänstlagen. Nämnden ska ta de initiativ som krävs för att sådana insatser kan erbjudas dem som har behov av insatser.

Socialnämnden ska planera insatserna i samförstånd med den enskilde och noga följa upp att planen fullföljs.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning där bl.a. uttrycken ”missbruks- och beroendevård” respektive ”missbruk eller beroende” används. Utredningen föreslår inte heller formuleringen ”att nämnden ska ta de initiativ som krävs för att sådana insatser kan erbjudas dem som har behov av insatser”.

Remissinstanserna: De remissinstanser som uttalat sig specifikt om bestämmelsen lämnar huvudsakligen synpunkter om de uttryck som föreslås. Flera remissinstanser är positiva till utredningens förslag att ordet ”missbrukare” ersätts med en skrivning om att ”erbjuda missbruks- och beroendevård”, däribland *Jämställdhetsmyndigheten*, *Stockholms universitet*, *Lysekils kommun* och *Svenska kyrkan*. Stockholms universitet, Lysekils kommun och Svenska kyrkan framför på olika sätt att termen ”missbrukare” kan uppfattas som utpekande på ett negativt sätt.

Lunds universitet och *Förbundet Sveriges socionomutbildningar* anser inte att ”beroende” är lämpligt att använda i socialtjänstlagen eftersom beroende är en medicinsk diagnos och att socialnämnden inte kan erbjuda sådana insatser. De framför att alla medborgare har rätt att ansöka om sociala insatser från socialnämnden, oavsett medicinsk diagnos.

Socialstyrelsen tillstyrker att ”missbrukare” ersätts med ”personer som har ett missbruk eller beroende”. Socialstyrelsen anser att det i bestämmelsen bör anges att socialnämndens ansvar är att ”stödja och hjälpa den som har ett missbruk eller beroende” för att markera att det inte krävs att den enskilde har en medicinsk diagnos, t.ex. ett beroende.

Socialstyrelsen tillstyrker vidare att det förtydligas att socialnämnden ska erbjuda missbruks- och beroendevård, men ställer sig tveksam till uttrycket beroendevård. Socialstyrelsen anser att det bör förtydligas vad som avses med ”vård och behandling som utgör sociala insatser”.

Stockholms universitet och Förbundet Sveriges socionomutbildningar anser att det är bra att utredningen förtydligar respektive organisations ansvar genom att konstatera att bestämmelsen tar sikte på sådan missbruks- och beroendevård som ges som sociala insatser inom ramen för socialtjänstlagen, och inte sådan som är hälso- och sjukvård och därför åligger regionerna.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) tillstyrker förslaget men lämnar synpunkter på ändringen av formuleringen ”aktivt sörja för” till ”erbjuda” vård. IVO anser att ett borttagande av aktivitetskravet leder till en faktisk förändring i sak.

Lunds universitet har synpunkter på förslaget att ersätta ”hjälp och vård” med ”stödja och hjälpa”, där utredningen menar att ”vård” ingår i ”stöd och hjälp”. Lunds universitet anser att lagtexten inte bör vara underförstådd och föreslår därför skrivningen ”stöd och vård”. Lunds universitet anser även att beroendeframkallande medel bör ersättas med narkotikaklassade och narkotikaliknande medel.

Jämställdhetsmyndigheten förespråkar att en skrivning om att särskilt beakta våldsutsatta kvinnor som är i behov av missbruks- och beroendevård tillförs bestämmelsen.

Skälen för regeringens förslag: Av 5 kap. 9 § SoL framgår att det till socialnämndens uppgifter hör att aktivt sörja för att den enskilda missbrukaren får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån missbruket. Nämnden ska i samförstånd med den enskilde planera hjälpen och vården och noga bevaka att planen fullföljs.

Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelsen om insatser till den som behöver stöd eller vård på grund av ett skadligt bruk eller beroende finns med i en ny socialtjänstlag för att säkerställa att socialnämnden kan erbjuda de insatser som den enskilde kan behöva för att ändra sin situation och komma ur sitt skadliga bruk eller beroende. Bestämmelsen bör därför föras över oförändrad i sak till den nya lagen.

Den nya lagen innebär en genomgående modernisering av språket i socialtjänstlagen. Regeringen anser att uttrycket ”missbrukare” är föråldrat och därför inte bör användas i den nya lagen. Vidare anser regeringen att missbruk bör ersättas av den mer värdenutrala och moderna benämningen ”skadligt bruk eller beroende” (avsnitt 10, 11, 18, 23 och 37). Den föreslagna ändringen är endast språklig.

Flera remissinstanser är positiva till att ordet missbrukare ersätts, däribland *Jämställdhetsmyndigheten*, *Socialstyrelsen*, *Stockholms universitet*, *Lysekils kommun* och *Svenska kyrkan*. Regeringen delar Svenska kyrkans uppfattning att ordet ”missbrukare” kan uppfattas som stigmatiserande och instämmer med Stockholms universitet om att en formulering som tar sin utgångspunkt i vad socialnämnden ska erbjuda personer med den här typen av problematik är mindre utpekande. Precis som Lysekils kommun anser regeringen att detta kan ge förutsättningar för en ökad helhetssyn på den enskilde och dennes behov.

Utredningen föreslår att det i bestämmelsen ska specificeras vilken typ av missbruk eller beroende som socialnämnden ska ge stöd för. Utredningen föreslår därför att det ska framgå att stödet avser missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar. Som skäl för denna specificering anges att uppräknningen motsvarar de områden inom vilka kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete (avsnitt 11). Regeringen har i lagrådsremissen instämt i denna bedömning. Enligt regeringen är det rimligt att socialnämndens skyldighet att erbjuda insatser överensstämmer med skyldigheten att ingå en överenskommelse om samarbete med regionen om skadligt bruk och beroende.

Lagrådet konstaterar dock, som framgår i avsnitt 10.4, att vad som innefattas i skadligt bruk eller beroende i de olika paragraferna varierar och att det i lagrådsremissen inte ges någon förklaring till skillnaderna i ordval. Lagrådet anser att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör

undersökas om de olika uttryckssätten är motiverade. I annat fall bör uttryckssätten göras enhetliga.

Regeringen konstaterar att nu aktuell bestämmelse skiljer sig från den i avsnitt 10.4 föreslagna bestämmelsen om förebyggande arbete mot skadligt bruk och beroende genom att läkemedel och dopningsmedel inte anges i den sistnämnda bestämmelsen. I uttrycket ”beroendeframkallande medel” omfattas dock dessa medel om de är beroendeframkallande. Den nu föreslagna bestämmelsen har således ett något vidare tillämpningsområde eftersom den även innefattar läkemedel och dopningsmedel som inte är beroendeframkallande. Socialnämnden ska således även för ett sådant skadligt bruk erbjuda insatser och ta de initiativ som krävs för att sådana insatser kan erbjudas dem som har behov av insatser. Regeringen bedömer därför att den aktuella skillnaden i bestämmelsernas utformning är motiverad. Som *Lunds universitet* och *Förbundet Sveriges socionomutbildningar* framför har alla rätt att ansöka om insatser från socialnämnden, oavsett en medicinsk diagnos. De båda remissinstanserna påpekar att beroende är en medicinsk diagnos och att socialnämnden inte kan erbjuda sådana insatser. Regeringen vill, i likhet med *Socialstyrelsen*, framhålla att den enskilde inte behöver ha en medicinsk diagnos för att få stöd och hjälp enligt socialtjänstlagen. Det räcker att den enskilde har en användning som skadar hälsan eller får sociala konsekvenser, vilket också *Socialstyrelsen* påpekar. Mot bakgrund av vad *Socialstyrelsen* framför föreslår regeringen att uttrycket ”skadligt bruk eller beroende” används i lagen.

Socialstyrelsen anser att det bör förtydligas vad som avses med ”vård och behandling som utgör sociala insatser”. *Socialstyrelsen* tar upp att regeringen i tidigare förarbeten främst talat om psykosociala insatser eller psykosocial behandling. Myndigheten menar att det kan leda till förvirring att gå över till att benämna vård och behandling som sociala insatser. *Socialstyrelsen* ställer sig tveksam till att införa begreppet beroendevård då socialnämndens ansvar inte omfattar hälso- och sjukvård. Regeringen konstaterar att ändringen i terminologin inte innebär någon ändring i nuvarande ansvarsfördelning mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård, utan är en språklig ändring för en mer tidsenlig modern lag.

IVO framhåller betydelsen av att socialtjänsten aktivt erbjuder stöd till personer med skadligt bruk eller beroende. *IVO* framhåller att dessa personer skiljer sig från andra hjälpbehövande grupper i det avseendet att de enskilda ofta är ambivalenta och ovilliga att söka vård. *IVO* anser att en ändring av nuvarande uttryck att ”aktivt sörja för” till ”erbjuda”, som utredningen föreslår, medför att socialnämnden inte ges ett tydligt budskap att agera. *IVO* anser att ett borttagande av aktivitetskravet kan leda till en minskad tillgång till det stöd en person med skadligt bruk eller beroende kan behöva, och att det leder till en faktisk förändring i sak. Regeringen anser att *IVO*:s synpunkter stämmer väl med de överväganden som gjordes när aktivitetskravet infördes. Då konstaterades det att om socialtjänsten intar en uteslutande erbjudande attityd i den meningen att socialtjänsten passivt inväntar att den enskilde själv söker hjälp för sitt skadliga bruk eller beroende, riskerar dessa personer att lämnas åt sitt öde, eftersom många av dem aldrig kommer att söka hjälp, hur hjälpbehövande de än i verkligheten är. Socialtjänsten får därför aldrig passivt invänta att motivationen för förändring ska infinna sig hos den enskilde. Det krävs

aktiva insatser i form av uppsökande verksamhet, förnyade kontakter med dem som avvisat erbjudanden om behandling och ett målmedvetet motivationsarbete (prop. 1987/88:147 s. 18–21). Regeringen anser att dessa skäl alltfjämt är relevanta. Enligt *Lagrådet* är det dock inte lätt att se skillnaden mellan en skyldighet att ”erbjuda” och en skyldighet att ”aktivt erbjuda”. Om en skillnad är avsedd, bör denna uttryckas tydligare i lagtexten. Regeringen konstaterar att det inte räcker att socialtjänsten enbart erbjuder insatser utan det krävs ett aktivt och utåtriktat arbete för att nå personer som behöver stöd eller vård för att komma från ett skadligt bruk eller beroende. Det bör därför framgå av lagtexten att socialnämnden ska ta de initiativ som krävs för att insatser kan erbjudas dem som har behov av stöd eller vård för att komma från ett skadligt bruk eller beroende.

Regeringen anser precis som utredningen att bestämmelsen bör formuleras så att den anger den insats som socialnämnden ska erbjuda. Den föreslagna omformuleringen syftar till att ge de bestämmelser som reglerar insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda till enskilda en mer enhetlig utformning, med fokus på det stöd socialnämnden ska kunna erbjuda. Syftet är inte att åstadkomma någon ändring i sak i fråga om socialnämndens ansvar att tillhandahålla insatser till enskilda.

Regeringen konstaterar vidare att det i dag anges att den enskilde ska få den hjälp och vård denne behöver (5 kap. 9 § SoL). I utredningens föreslagna bestämmelse anges att insatsen ska syfta till att stödja och hjälpa. Utredningen för fram att vård ingår i begreppet ”stöd och hjälp”. Lunds universitet anser att lagtexten inte bör vara underförstådd och föreslår därför begreppet ”stöd och vård”. Regeringen delar denna uppfattning men föreslår att uttrycket ”stöd eller vård” används. Någon ändring av nuvarande ansvar avses inte utan det är endast en språklig ändring. Som Lunds universitet, Stockholms universitet och Förbundet Sveriges socionomutbildningar påpekar tar bestämmelsen sikte på sådana insatser som ges som sociala insatser inom ramen för socialtjänstlagen och inte insatser som är inom ramen för hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och som därmed åligger regionerna.

Utredningen skriver att stöd och hjälp kan ges på olika sätt, t.ex. genom information, rådgivning, stödjande samtal samt sådan vård och behandling som utgör sociala insatser. Socialstyrelsen anser att det bör förtydligas vad som avses med vård och behandling som utgör sociala insatser. Regeringen konstaterar att skadligt bruk och beroende är tillstånd där orsaker och skadeverkningar kan vara såväl sociala, psykiska som somatiska. Dessutom är problematiken ofta sammansatt och insatser behöver samordnas för att möta individens hela situation. I tidigare förarbeten har det konstaterats att insatserna omfattar ett brett spektrum av vård- och stödinsatser, vilka faller inom både det sociala och det medicinska området. Insatserna omfattar t.ex. motivationsarbete, återfallsprevention, specialiserade behandlingsinsatser och uppsökande arbete, som i vissa fall kombineras med övrigt socialt stöd och stöd till närstående (prop. 2012/13:77 s. 15).

I tidigare förarbeten konstateras även att psykosocial behandling kan ges av både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. För socialtjänstens del är det sannolikt svårt att i praktiken skilja mellan psykosocial behandling och det psykosociala stöd som socialtjänsten erbjuder. Det är därför viktigt

att socialtjänsten även kan tillhandahålla psykosocial behandling. Den kan innehålla återfallsprevention, men även kombineras med sociala stödsatser i form av sysselsättning, boendestöd och ett långsiktigt motivationsarbete för att upprätthålla en förändrad livsstil. Socialtjänsten bör även kunna erbjuda psykosocial behandling i anslutning till sitt uppsökande arbete för att nå personer i en socialt utsatt situation liksom ungdomar och unga vuxna (prop. 2012/13:77 s. 14).

Till skillnad från Jämställdhetsmyndigheten anser regeringen inte att det bör införas en bestämmelse om att socialnämnden ska ha ett särskilt ansvar för våldsutsatta kvinnor som är i behov av vård för skadligt bruk eller beroende. Visserligen är det, som Jämställdhetsmyndigheten konstaterar, inte ovanligt att en person är utsatt på flera olika sätt så som våldsutsatta kvinnor med ett skadligt bruk eller beroende. Regeringen vill därför framhålla att det är viktigt att socialnämnden ser till den enskildes individuella förutsättningar och samlade behov av stöd. Regeringens bedömning är dock att socialtjänstlagen så långt det är möjligt ska vara just en ramlag.

Regeringen anser inte att det även finns skäl att ersätta ”beroendeframkallande medel” med ”narkotikaklassade och narkotikaliknande medel” som Lunds universitet föreslår.

19 Handläggning och dokumentation

19.1 Upplysningsbestämmelse om förvaltningslagen

Regeringens förslag: Den nya socialtjänstlagen ska innehålla en upplysning om att bestämmelser om handläggning finns i förvaltningslagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinsatser yttrar sig inte över förslaget. *Stiftelsen Allmänna barnhuset* och *Familjevårdens centralorganisation* tillstyrker förslaget. *Bengtstors kommun* anser att det är bra att det förtydligas när förvaltningslagen ska tillämpas. *Lunds universitet* för fram att det finns oklarheter om vad den föreslagna hänvisningen till förvaltningslagen innebär.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 1 § förvaltningslagen (2017:900), förkortad FL, gäller förvaltningslagen för handläggning av ärenden hos bl.a. förvaltningsmyndigheterna. Om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från förvaltningslagen, tillämpas enligt 4 § FL den bestämmelsen. Som huvudregel gäller således förvaltningslagens förfaranderegler vid handläggning av ärenden inom socialtjänsten. I socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns därutöver bestämmelser som är mer specifika för socialtjänstens handläggning, bl.a. om när en utredning ska inledas, hur den ska bedrivas och hur dokumentation ska ske.

I 11 kap. 8 § första stycket SoL finns en uppräkningslista av vissa bestämmelser i förvaltningslagen som ska tillämpas i ärenden hos

socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild. Syftet med bestämmelsen i 11 kap. 8 § första stycket SoL är att reglera vilka bestämmelser i förvaltningslagen som ska tillämpas i ärenden som avser myndighetsutövning mot enskild och där besluten överklagas enligt reglerna om laglighetsprövning av kommunala beslut (jfr prop. 1979/80:1 Del A s. 564–566). Högsta förvaltningsdomstolen har i ett avgörande uttalat att bestämmelsen inte innebär någon begränsning av vilka regler i förvaltningslagen som ska tillämpas i ärenden där besluten kan bli föremål för förvaltningsrättsligt överklagande (HFD 2019 ref. 63 p. 19).

För att det ska vara tydligt att denna bestämmelse och bestämmelsen om remiss i 11 kap. 7 § SoL inte innebär någon begränsning av vilka regler i förvaltningslagen som ska tillämpas i ärenden där besluten kan bli föremål för förvaltningsrättsligt överklagande föreslår regeringen att det i lagen ska införas en bestämmelse som upplyser om att bestämmelser om handläggning av ärenden finns i förvaltningslagen.

Regeringen anser, i likhet med *Stiftelsen Allmänna barnhuset* och *Familjevårdens centralorganisation* men till skillnad från *Lunds universitet*, att förhållandet mellan socialtjänstlagen och förvaltningslagen därmed blir tydligare i den nya socialtjänstlagen.

19.2 När socialnämnden ska inleda en utredning

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden genast ska inleda en utredning om nämnden får information som skulle kunna leda till en åtgärd av nämnden, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Även bestämmelsen om att det som kommit fram vid en utredning, och som har betydelse för avgörandet av ett ärende, ska hanteras på ett betryggande sätt ska föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 11 kap. 1 § SoL ska socialnämnden utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. Vad som framkommit vid en utredning och som har betydelse för ett ärendes avgörande ska tillvaratas på ett betryggande sätt.

En utredning ska föregås av en prövning om huruvida frågan gäller något som kan föranleda någon åtgärd från nämndens sida. I så fall ska nämnden genast inleda en utredning. Bestämmelsen reglerar alltså att socialnämnden har en utredningsskyldighet gällande sådant som tillhör nämndens verksamhetsområde.

Bestämmelserna i 11 kap. 1 § SoL kompletteras även med bestämmelser för vissa typer av ärenden. I 11 kap. 1 a och 2 §§ SoL finns t.ex. bestämmelser som gäller utredningar om behovet av att ingripa till en underårigs skydd eller stöd. Bestämmelserna föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 25). Även i andra typer av utredningar kan det finnas bestämmelser som kompletterar den grundläggande

bestämmelsen om utredningsskyldighet. Det är då som regel fråga om möjlighet att inhämta uppgifter från andra myndigheter. Vidare kompletteras bestämmelsen med förvaltningslagens regler om partsinsyn och kommunikation.

Det som framkommer vid utredningen och som är av betydelse för avgörandet av ett ärende ska hanteras på ett betryggande sätt. Muntliga uppgifter, som inhämtats under en sådan utredning och som har betydelse för ärendets avgörande, måste antecknas skriftligen och handlingar av betydelse läggs till akten i ärendet. Anteckning eller annan dokumentation ska således alltid tillföras akten (prop. 1979/80:1 Del A s. 563).

Regeringen konstaterar att bestämmelsen om socialnämndens skyldighet att inleda utredning är central för socialtjänstens verksamhet. Detsamma gäller förutsättningarna för att en utredning ska inledas samt att vad som framkommit av betydelse ska tillvaratas på ett betryggande sätt. Bestämmelserna bör därför föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen.

19.3 Dokumentation av uppgifter

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att handläggning av ärenden som rör enskilda ska dokumenteras ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak. Dokumentationskyldigheten ska utvidgas till att gälla även vid genomförande av insatser som inte föregåtts av ett beslut.

Bestämmelserna om att det är beslut och åtgärder i ärendet liksom faktiska omständigheter och händelser av betydelse som ska dokumenteras ska föras över till den nya lagen oförändrade i sak.

Skyldigheten att dokumentera ska som i dag inte gälla uppgifter om enskildas personliga förhållanden vid genomförande av rådgivning.

Socialnämnden ska få bestämma att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan individuell behovsprövning, om det finns särskilda skäl.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår inte att socialnämndens möjlighet att besluta om undantag från dokumentationskyldigheten vid insatser utan individuell behovsprövning ska gälla uppgifter som kan röja den enskildes identitet. Utredningen föreslår vidare en annan språklig utformning.

Remissinsatserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget att nuvarande bestämmelser om dokumentation vid handläggning samt genomförande av beslutade insatser förs över till den nya socialtjänstlagen, liksom att förslaget om att dokumentationskyldigheten inte ska gälla enskildas personliga förhållanden vid genomförande av rådgivning.

Vad gäller förslaget om att socialnämnden ska få bestämma att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan individuell behovsprövning, om det finns särskilda skäl, har remissinstanserna flera synpunkter, även om majoriteten, bl.a. *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Kammarrätten i Jönköping, Länsstyrelsen i Östergötlands*

län, Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), Stiftelsen Allmänna barnhuset, Göteborgs och Uppsala kommuner, samt Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), tillstyrker eller inte har några invändningar.

Södertälje kommun anser att ett krav på uppföljning är nödvändigt och rimligt för resursplanering men befarar, liksom *Gävle kommun*, att ett genomgripande krav på dokumentation innebär en ökad administrativ belastning. Enligt *Svenska kommunalarbetsförbundet (Kommunal)* är det nödvändigt att insatser från både social omsorg och hälso- och sjukvård dokumenteras för att kunna följas upp, framför allt på individnivå. *Bengtsfors kommun* anser att dokumentationskravet ska vara lika oavsett om en insats ges med eller utan behovsprövning och att det måste vara tydligt vad som ska dokumenteras.

Linköpings kommun och *Riksföreningen Socialt ansvarig samordnare* undrar om dokumentationskravet ska se likadant ut för alla insatser som erbjuds och påpekar att motsatsen kan innebära att det blir en ojämlig hantering inom samma typ av insatser. En gemensam hållning kring dokumentationsskyldigheten underlättar enligt Riksföreningen för socialt ansvarig samordnare för personalen att fullfölja sina skyldigheter.

Socialstyrelsen anser att det krävs fler överväganden och förtydliganden i fråga om möjligheten att medge undantag från kravet på dokumentation. Undantag från dokumentation bör enligt Socialstyrelsen endast medges vid mindre ingripande insatser som inte rör individer i särskilt utsatta situationer och med omfattande behov. *Vårdförbundet* motsätter sig att socialnämnden ska kunna bestämma om undantag från dokumentationsplikten. Enligt *Vårdförbundet* finns det en risk för att socialnämnder fattar beslut om att undanta kravet på dokumentation i verksamheter där så inte är lämpligt, exempelvis inom hemtjänsten.

I fråga om insatser till barn anser Socialstyrelsen, liksom *Gävle* och *Vindelns kommuner*, att möjligheten till undantag från krav på dokumentation inte bör kunna göras.

Även *Malmö universitet* ser risker med förslaget och anser att ett undantag från dokumentationsplikten kan minska möjligheterna för uppföljning och kvalitetsgranskning. De skäl som förs fram för vissa lättnader i dokumentationsplikten väger enligt *Lunds universitet* inte upp de nackdelar en bristande dokumentation innebär.

Riksdagens ombudsmän (JO) framhåller att avsaknaden av dokumentation medför, förutom att det inte går att följa upp verksamheten, att det inte är möjligt att i efterhand granska verksamheten.

Enligt *Skellefteå* och *Trollhättans kommuner* bör det definieras vilka insatser som kan lämnas utan dokumentation.

Flera remissinstanser, bl.a. *Förvaltningsrätten i Göteborg, Norrköpings kommun* och *Förbudet Sveriges socionomutbildningar* framhåller samtidigt att undantag från dokumentationsplikten kan öka möjligheten för att enskilda söker stöd och tar emot en insats. Samtidigt vill förvaltningsrätten betona de negativa konsekvenser det kan innebära för enskilda på längre sikt, då det kan innebära försämrade möjligheter till insyn och uppföljning.

Flera remissinstanser, bl.a. *Karlstads kommun, Famna, Forum* och *Unizon*, tar upp dokumentationsplikten i förhållande till våldsutsatta. *Karlstads kommun* anser att det är rimligt att dokumentationskravet

undantas för denna grupp. Famna, Forum och Unizon påpekar att undantag i dokumentationsplikten i fråga om våldsutsatta personer skulle kunna äventyra den enskildes rättsprocess.

Prop. 2024/25:89

Skälen för regeringens förslag

Dokumentationsplikt ska vara huvudregeln för alla insatser oavsett hur de tillhandahålls

Av 11 kap. 5 § SoL följer att handläggning av ärenden som rör enskilda och genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling ska dokumenteras. Av dokumentationen ska beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse framgå.

Av primärt intresse för enskilda är att de får en korrekt handläggning av sitt ärende och i förekommande fall en insats av god kvalitet. Dokumentationen ska kunna användas av socialtjänstens personal som ett arbetsinstrument för den individuella planeringen, för handläggningen av ärendet, för genomförandet och för uppföljning av ärendehandläggningen och insatsen. Uppgifterna utnyttjas också i flera andra för socialtjänsten viktiga sammanhang, t.ex. som underlag för kvalitetssäkring, forskning och framställning av statistik (prop. 1996/97:124 s. 182, jfr även prop. 2004/05:39 s. 19). Regeringen konstaterar att nuvarande krav på dokumentation är av stor betydelse för socialtjänstens verksamhet och därför bör föras över till den nya socialtjänstlagen.

Nuvarande dokumentationsplikt omfattar inte insatser som tillhandahålls utan individuell behovsprövning

Nuvarande krav på dokumentation i socialtjänstlagen avser emellertid endast handläggning av ärenden och genomförande av insatser vilka har föregåtts av ett beslut. Det innebär att nuvarande dokumentationsplikt inte kan anses omfatta insatser som tillhandahålls utan individuell behovsprövning, eftersom sådana insatser inte föregås av någon handläggning och inte heller något beslut (avsnitt 16). Kravet på dokumentation är således i dag beroende av hur en insats tillhandahålls – efter behovsprövning eller utan behovsprövning.

Syftet med dokumentationsplikten är bl.a. att stärka den enskildes rättssäkerhet och möjliggöra effektiv tillsyn av verksamheten. Dokumentation behövs även för att följa upp effekterna av olika insatser. I avsnitt 9.2 föreslår regeringen att socialtjänstens verksamhet ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. I processen att ta fram beprövad erfarenhet är det centralt att ha tillgång till ändamålsenlig dokumentation. Utan dokumentation blir det svårt att bedöma om en insats bidrar till en positiv utveckling på sikt och för vilka grupper. Detta gäller oavsett om insatser tillhandahålls efter behovsprövning eller utan behovsprövning.

Regeringen anser därför, i likhet med utredningen och flera av remissinstanserna, däribland *SBU*, *Socialstyrelsen* och *SKR*, att krav på dokumentation bör vara huvudregel vid genomförande av alla insatser.

Gävle och *Södertälje kommuner* befarar att ett genomgripande krav på dokumentation kommer att innebära ökad administrativ belastning som kan ta tid från det direkta arbetet med den enskilde. Regeringen kan till viss del förstå den oron, men vill samtidigt framhålla att endast sådana uppgifter som är av betydelse med hänsyn till verksamhetens art och det enskilda fallet behöver dokumenteras. Som *Linköpings kommun* efterfrågar så är omfattningen av dokumentationskravet således inte detsamma för alla insatser. Dokumentationens omfattning kommer enligt förslaget att variera utifrån insatsens karaktär och till vem den riktar sig. Ingripande och intensiva insatser av behandlingskaraktär kräver i regel mer utförlig dokumentation än omvårdande eller stödjande insatser. När den enskildes kommunikationsförmåga är begränsad kan det också krävas mer utförlig dokumentation.

Bengtsfors kommun har efterfrågat om en genomförandeplan ska upprättas oavsett om insatser är behovsprövade eller inte. I socialtjänstlagen är genomförandeplanen endast reglerad som ett krav vid vård av barn och unga utanför det egna hemmet. Någon utvidgning i den delen av socialtjänstlagen föreslås inte i denna proposition. Ytterligare regleringar finns dock i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS. Med anledning av att regeringen i denna proposition föreslår att insatser utan behovsprövning ska införas kan Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd i någon del behöva ändras.

Enskildas personliga förhållanden behöver inte dokumenteras vid rådgivning

Kravet på dokumentation vid genomförande av insatser är i dag begränsat till beslut om stödinsatser, vård och behandling. Verksamheter som rådgivning och information samt vissa öppna verksamheter omfattas inte av nuvarande krav på dokumentation (prop. 1996/97:124 s. 152).

Rådgivning syftar till att ge råd och upplysningar till enskilda om vilka insatser som socialtjänsten kan erbjuda generellt eller i en viss situation samt vilka effekter dessa kan förväntas ha. Rådgivning kan också vara mer omfattande och inriktad på en viss situation eller ett visst problem, t.ex. familjerådgivning och alkoholrådgivning. Att dessa insatser i dag är undantagna från kravet på dokumentation hänger samman med möjligheten att få vara anonym i kontakten med socialtjänsten. Risk finns annars att den enskilde avstår från att vända sig till sådana verksamheter (prop. 1996/97:124 s. 152). Regeringen anser att detta motiverar att dokumentation ska kunna underlåtas även fortsättningsvis.

Eftersom regeringens förslag om dokumentationsplikt är mer omfattande än i dag bör undantaget från dokumentation vid rådgivning regleras i den nya socialtjänstlagen. De skäl som motiverar undantag från dokumentationsplikten vid rådgivning hänför sig till uppgifter om enskildas personliga förhållanden varför regeringen bedömer att det är dokumentation av sådana uppgifter som bör undantas i lagen. Detta gäller oavsett om rådgivningen ges efter behovsprövning eller utan behovsprövning.

Lagrådet konstaterar att vad som avses med personliga förhållanden får enligt lagrådsremissen bestämmas utifrån vanligt språkbruk. Som exempel anges, förutom namn, personnummer eller adress, också uppgifter om försörjningsförmåga, psykiskt mående, skadligt bruk eller beroende. Lagrådet uppfattar att det centrala är att uppgifterna inte kan knytas till en viss person. Uppgifter som visserligen rör förhållanden som kan uppfattas som känsliga men som inte kan härledas till den enskilde bör därför enligt Lagrådet kunna dokumenteras. Lagrådet föreslår därför att paragrafen formuleras så att skyldigheten att dokumentera inte gäller uppgifter vid rådgivning som kan röja den enskildes identitet.

Regeringen konstaterar att det viktigaste skälet för begränsningen av dokumentationsskyldigheten visserligen är att möjliggöra för enskilda att liksom i dag vara anonyma vid rådgivning. Att enbart undanta uppgifter som kan röja den enskildes identitet skulle dock innebära en utvidgning av dokumentationsskyldigheten jämfört med i dag. Regeringens bedömning är att det sällan kan vara motiverat att dokumentera rådgivning. Regeringen föreslår därför att rådgivning även fortsatt ska vara undantagen från skyldigheten att dokumentera enskildas personliga förhållanden.

Att socialtjänsten ger information är tätt sammankopplat med rådgivning, och en klar gräns kan inte dras mellan de två ordens betydelse (jfr prop. 1979/80:1 Del A s. 222 och 223). Information ges sällan som en självständig insats och det skulle därför enligt regeringen kunna hävdas att information inte kan anses utgöra vare sig handläggning eller genomförande av en insats. Blir informationen till den enskilde av mer omfattande karaktär är det dock svårt att dra en tydlig gräns i förhållande till rådgivning. Information bör därför som regel kunna omfattas av begreppet rådgivning och det föreslagna undantaget från dokumentation. Information kan även lämnas inom ramen för den serviceskyldighet som regleras i 6 § FL. Enligt bestämmelsen ska en myndighet lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Detta är inte att betrakta som en insats enligt socialtjänstlagen och kravet på dokumentation gäller därför inte information som lämnas inom ramen för serviceskyldigheten.

Vad som avses med vissa öppna verksamheter framgår inte av socialtjänstlagens förarbeten. Enligt Socialstyrelsen kan det t.ex. gälla dagcentraler och träffpunkter för social samvaro och gemenskap för äldre eller personer med psykisk funktionsnedsättning om detta erbjuds utan något individuellt behovsprövat biståndsbeslut (Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, Socialstyrelsen 2021, s. 400). Det handlar alltså om sådana insatser som i den nya socialtjänstlagen bör anses omfattas av regeringens förslag om att insatser ska kunna tillhandahållas utan individuell behovsprövning. I avsnittet nedan föreslår regeringen att socialnämnden i vissa fall ska kunna besluta om undantag från kravet på dokumentation vid genomförande av sådana insatser. När det gäller t.ex. träffpunkter och liknande öppna verksamheter vill regeringen vidare framhålla att dokumentationen endast bör omfatta sådant som är relevant för att kunna följa upp insatsens effekter. Dokumentationens utformning och omfattning bör därför sättas i relation till insatsens karaktär.

Vid insatser utan behovsprövning ska socialnämnden kunna medge undantag från dokumentation om det finns särskilda skäl för det

Regeringen föreslår i avsnitt 16.1 att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Sådana insatser syftar bl.a. till att sänka trösklarna för kontakt med socialtjänsten och öka förutsättningarna för att ge hjälp i ett tidigt skede. Som beskrivits ovan så ska huvudregeln enligt regeringen vara att genomförande av insatser utan behovsprövning ska dokumenteras. Det finns dock enskilda som kan vara svåra att nå och där kravet på dokumentation riskerar att försvåra socialtjänstens arbete och vara en bidragande orsak till att enskilda avstår från att ta del av insatser. Regeringen anser, i likhet med utredningen, *Norrköpings kommun* och *Förbundet Sveriges socionomutbildningar*, att ett undantag från kravet på dokumentation av sådana uppgifter skulle kunna öka chanserna för att enskilda söker stöd. *Förvaltningsrätten i Göteborg* anser också att anonymitet i vissa fall kan möjliggöra att en utsatt grupp i större utsträckning väljer att söka och ta emot en insats. Enligt *Länsstyrelsen i Östergötlands län* gäller det i synnerhet barn, unga och vuxna som lever i hederskontext.

Som framgår av avsnittet ovan anser *Lagrådet* att uppgifter som visserligen rör förhållanden som kan uppfattas som känsliga men som inte kan härledas till den enskilde bör kunna dokumenteras. Lagrådet föreslår därför att paragrafen formuleras så att möjligheten att besluta om undantag från dokumentationsskyldigheten ska gälla uppgifter som kan röja den enskildes identitet. När det gäller insatser utan behovsprövning, som inte avser rådgivning, instämmer regeringen, till skillnad från ovan, i Lagrådets synpunkt att uttrycket personliga förhållanden bör snävas in till uppgifter som kan röja den enskildes identitet.

Att inte dokumentera allt genomförande av insatser kan enligt bl.a. *Förvaltningsrätten i Göteborg*, *JO*, *Malmö universitet*, och *Socialstyrelsen*, på längre sikt innebära försämrade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning. En sådan risk måste dock enligt regeringen sättas i relation till att det är fråga om en undantagsbestämmelse och att undantaget kan göra skillnad när det gäller att nå en enskild eller inte, och att därmed komma in tidigt i den enskildes liv i stället för senare när behoven kan ha växt sig stora.

Regeringen anser att socialtjänsten måste ges förutsättningar att nå ut till så många som möjligt och att det behovet, till skillnad från vad *Lunds universitet* framhåller, väger tyngre än en heltäckande dokumentation i fråga om enskilda som tar del av insatser. Regeringen anser därför att socialnämnden, vid genomförande av insatser utan individuell behovsprövning, bör kunna medge undantag från kravet på att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet. Att socialnämnden får medge ett sådant undantag från kravet på dokumentation när insatser ges utan behovsprövning innebär en skillnad i förhållande till när insatser ges efter behovsprövning. Regeringen bedömer att denna skillnad är motiverad mot bakgrund av syftet med regleringen.

Några remissinstanser, däribland *Socialstyrelsen* och *Kommunal*, anser att vissa insatser inte borde få undantas från kravet på dokumentation. *Socialstyrelsen* framhåller insatser till personer i utsatta situationer och insatser till barn och *Kommunal* hemtjänstinsatser. *Skellefteå* och

Trollhättans kommuner anser att det bör definieras vilka insatser som får undantas från dokumentation.

Regeringen föreslår att vissa insatser inte alls ska kunna tillhandahållas utan individuell behovsprövning (avsnitt 16.3). Dessa insatser kan således inte undantas från dokumentationsplikten. Därutöver anser regeringen att utbudet av insatser utan behovsprövning bör kunna anpassas efter lokala förutsättningar och behov. Det ger bättre förutsättningar att följa med i samhällsutvecklingen och utvecklingen av en kunskapsbaserad socialtjänst. En reglering av vilka insatser som kan undantas från dokumentation skulle därför vara svår att få heltäckande. Vidare skulle bestämmelsen snabbt riskera att bli inaktuell, allt eftersom nya insatser utvecklas, andra insatser fasas ut och behoven förändras. Huvudregeln ska enligt förslaget emellertid fortfarande vara att genomförande av insatser ska dokumenteras och undantag bör därför enligt regeringen bara kunna göras i fråga om uppgifter som kan röja den enskildes identitet och efter särskilda överväganden av socialnämnden. För att socialnämnden ska kunna besluta om undantag för dokumentation föreslår regeringen därför att ett sådant beslut ska förutsätta att det finns särskilda skäl som motiverar det.

Särskilda skäl att inte dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet

Beslut om undantag från dokumentation fattas av socialnämnden och ska gälla i förhållande till en viss insats. Socialnämndens beslut om undantag ska alltså avse alla som deltar i insatsen, inte i förhållande till en enskild individ. När socialnämnden beslutar om att tillhandahålla en viss typ av insats utan behovsprövning kan nämnden alltså även besluta att det inom ramen för denna insats inte ska dokumenteras några uppgifter som kan röja de enskilda deltagarnas identitet. Vad som utgör särskilda skäl måste bedömas utifrån insatsens syfte och karaktär, samt vägas mot behovet av att kunna följa upp insatsen på individnivå.

Det huvudsakliga skälet för regeringens bedömning är att socialtjänstens dokumentation i vissa fall medför att enskilda avstår från att ta kontakt med socialtjänsten eller avböjer kontakt när det erbjuds. Liksom vid familjerådgivning och alkoholrådgivning kan man för vissa insatser se ett samband mellan möjligheten att vara anonym och socialtjänstens möjlighet att nå dem som insatsen riktar sig till. Om socialtjänsten bedömer att dokumentationen är en del i svårigheten att nå dem som insatsen riktar sig till, och att dessa svårigheter delvis kan avhjälpas om enskilda tillåts vara anonyma, så kan det utgöra ett särskilt skäl att undanta insatsen från skyldigheten att dokumentera uppgifter som kan röja någons identitet. Så kan t.ex. vara fallet vid insatser som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, skadligt bruk eller beroende och prostitution.

En grupp som flera remissinsatser särskilt framhåller som en grupp som borde undantas från dokumentationskravet är våldsutsatta. Åsikterna om huruvida undantag från dokumentation ska kunna medges går emellertid isär. Ett exempel på en insats som är vanlig och som riktar sig specifikt till våldsutsatta är samtalsstöd enskilt eller i grupp. Många kommuner erbjuder redan i dag detta utan behovsprövning och utan dokumentation. Incitamentet för det är att kunna nå dessa personer och att kunna etablera

en kontakt som eventuellt kan leda till ytterligare insatser till stöd för att t.ex. lämna en våldsamt relation. Regeringen anser inte att det finns skäl att ändra på detta arbetssätt. I fråga om skyddat boende som också är en insats som riktas till våldsutsatta så har regeringen bedömt att den insatsen endast ska kunna erbjudas den som har fyllt 21 år och som inte har medföljande barn. För enskilda upp till 21 år samt vuxna med medföljande barn kommer således dokumentation att ske. Den dokumentation som *Famna*, *Forum* och *Unizon* efterfrågar som underlag för eventuella rättsprocesser kommer således här att vara densamma. Ett starkt vägande skäl för att regeringen föreslår att skyddade boenden därutöver ska kunna ges utan behovsprövning är att ge socialtjänsten fler verktyg att nå denna grupp. Regeringen delar Förvaltningsrätten i Göteborgs och *Karlstads kommun*s bedömning att anonymitet i vissa fall kan möjliggöra att en utsatt grupp i större utsträckning väljer att söka och ta emot en insats och att det är ett tungt vägande skäl för att ha möjlighet att göra undantag från kravet på dokumentation.

Inför ett beslut om att undanta en insats från dokumentation behöver socialnämnden göra en risk- och konsekvensanalys av verksamhetens insatser och målgruppens behov för att kunna ta ställning till om det finns särskilda skäl som motiverar undantag från kravet på dokumentation. Är dokumentation av den enskildes identitet däremot avgörande för att insatsen ska bli ändamålsenlig är den insatsen sannolikt inte lämplig att tillhandahålla utan dokumentation. Det skulle exempelvis kunna vara fallet vid återkommande samtal där dokumentation från tidigare samtal är nödvändig i kommande samtal och det inte är tillräckligt att föra dem avidentifierade. Här måste vikten av att enskilda får vara anonyma vägas mot insatsens syfte och genomförbarhet.

Vidare bör det anses finnas särskilda skäl när öppna verksamheter är utformade som mötesplatser eller träffpunkter, och där det inte finns skäl eller behov att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer (jfr prop. 1996/97:124 s. 151 och 152).

Insatser som utförs i den enskildes hem och som behöver kunna följas upp på individnivå är däremot inte lämpliga att undanta från dokumentation. I likhet med Kommunal och *Vårdförbundet* anser regeringen därför att det normalt inte bör anses finnas särskilda skäl att besluta om undantag från dokumentationsplikten i fråga om hemtjänst som tillhandahålls utan individuell behovsprövning.

Undantaget gäller endast uppgifter som kan röja den enskildes identitet

Undantag från kravet på dokumentation bör, så som *Lagrådet* föreslår, gälla uppgifter som kan röja den enskildes identitet, t.ex. namn, personnummer eller adress, men även andra uppgifter som gör att dokumentationen kan härledas till en viss person och som kan påverka den enskildes vilja och motivation till kontakt. Andra uppgifter som krävs för att följa upp och kontrollera verksamheten får inte undantas och ska således dokumenteras. Det kan t.ex. vara uppgifter om omfattningen av de insatser som tillhandahålls, antalet deltagare samt deras ålder och kön. Det kan också vara avidentifierade uppgifter om problem eller svårigheter som uppkommer under genomförandet av en insats och orsak till att deltagare avbryter insatsen i förtid. Ytterligare exempel är avidentifierade uppgifter

om deltagarnas mående och sociala situation när insatsen inleds respektive avslutas. Ett annat exempel är att en verksamhet som tillhandahåller insatser som riktar sig till enskilda med ett skadligt bruk eller beroende eller till den som utövar våld skulle kunna dokumentera och mäta hur ofta de som påbörjar insatsen varit arga eller påverkade under den senaste veckan. Det finns även bedömnings- och skattningsinstrument med vilka verksamheten bl.a. kan skatta symtom på psykisk ohälsa eller beteendeproblem. När insatsen avslutas kan samma frågor ställas till den enskilde. Svaren är anonyma men det går på detta sätt att på gruppnivå mäta resultatet i fråga om förändringar i beteende och mående.

Bestämmelserna i 11 kap. 5 § SoL gäller, enligt 7 kap. 3 § SoL, i tillämpliga delar även för enskild verksamhet som står under tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg. Bestämmelsen i 7 kap. 3 § SoL föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 22.1). Det innebär att om socialnämnden fattar beslut om att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan individuell behovsprövning så gäller det även insatser som verkställs av en privat utförare.

Dokumentation vid anmälan om oro för barn vid genomförande av insatser utan individuell behovsprövning

Möjligheten att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning innebär ingen inskränkning i utförarens skyldighet att enligt 14 kap. 1 § SoL genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Sådana uppgifter kan framkomma i verksamheter som riktar sig till i så väl vuxna som till barn.

Några remissinsatser, däribland *Förvaltningsrätten i Göteborg* och *Socialstyrelsen*, framhåller att dokumentation är viktigt för att säkerställa att det finns underlag om det uppstår ett behov av att göra en orosanmälan. De anser därför att genomförande av insatser till barn alltid ska dokumenteras. Regeringen anser dock att det är angeläget att även barn har möjlighet till kontakt med socialtjänsten utan att uppgifter om deras identitet alltid dokumenteras. Det kan, som *Länsstyrelsen i Östergötlands län* för fram, göra hela skillnaden mellan att nå barnet eller inte. Undantag från kravet på dokumentation av uppgifter kopplade till den enskildes identitet kan visserligen medföra att det vid en orosanmälan inte finns någon annan dokumentation att ta del av än det anmälaren själv har kännedom om och lämnar i själva anmälan. Det måste dock vägas mot att en kontakt över huvud taget har kunnat etableras mellan socialtjänsten och barnet eller en vuxen som står barnet nära. Det rör sig alltså om barn som socialtjänsten annars kanske inte alls hade fått kännedom om. Att barnet eller den vuxne är anonym i den meningen att dokumentation inte sker innebär heller inte att de är helt okända för dem som arbetar i verksamheten. Regeringens bedömning är att behovet av att nå enskilda som behöver stöd och hjälp här väger tyngre än behovet av dokumentation för uppföljning på individnivå.

När en utförare är skyldig att anmäla oro för ett barn blir det med nödvändighet så att information kommer att dokumenteras i anmälan. Det finns visserligen inga krav på hur en orosanmälan ska utformas, men med tanke på de ingripande åtgärder från socialnämnden som anmälan kan

medföra bör den vara skriftlig (JO 2012/13 s. 272). Detta gäller oavsett om socialnämnden beslutat om undantag från dokumentation av själva insatsen.

19.4 Hur dokumentation ska utformas och förvaras

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att dokumentationen ska utformas med respekt för den enskildes integritet, att den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne samt att om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är felaktig så ska det antecknas, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Även bestämmelsen om att handlingar som rör enskildas personliga förhållanden ska förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem ska föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 11 kap. 6 § SoL ska socialnämndens dokumentation utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig ska det antecknas. Av 7 kap. 3 § SoL följer att bestämmelserna i 11 kap. 6 § SoL även är tillämpliga på enskild verksamhet. Det är enligt regeringen viktigt att den enskilde behandlas med respekt och att uppgifter som dokumenteras vilar på ett korrekt underlag och inte är av nedsättande eller kränkande karaktär. Att den enskilde underrättas om anteckningar som förs och att det ska antecknas om den enskilde har en annan uppfattning än handläggaren, om något som denna antecknat, markerar enligt regeringen vikten av att dokumentation ska ske med full öppenhet mot den enskilde.

Handlingar som rör enskildas personliga förhållanden ska därtill enligt 11 kap. 5 § andra stycket SoL förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem. Bestämmelsen är ett komplement till reglerna om sekretess och syftar liksom sekretessreglerna till att skydda den som vänder sig till socialtjänsten från obehörig insyn i hans eller hennes privatliv.

Regeringen konstaterar att bestämmelserna om hur dokumentation ska utföras och lagras fortsatt är relevanta och de bör därför oförändrade i sak föras över till den nya lagen.

19.5 Möjligheten att lämna uppgifter muntligt inför socialnämnden

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att en enskild som ska underrättas och ges tillfälle att yttra sig enligt förvaltningslagen har rätt att lämna uppgifter muntligt inför socialnämnden, om det inte finns särskilda skäl mot det, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Även bestämmelsen om att en enskild som ges tillfälle att yttra sig ska underrättas om sin rätt att muntligt lämna uppgifter inför nämnden ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna yttrar sig inte över förslaget. *Stiftelsen Allmänna barnhuset* tillstyrker förslaget. *Lunds universitet* anser att uttrycket företräde inför nämnden förefaller otidsenligt.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 11 kap. 9 § SoL har den som enligt 11 kap. 8 § SoL ska underrättas och ges tillfälle att yttra sig enligt 25 § FL rätt att få företräde inför nämnden, om inte särskilda skäl föranleder annat. Bestämmelsen innebär att den enskilde har rätt att muntligt få lämna uppgifter inför nämnden. Ordet ”nämnden” i bestämmelsen betyder antingen nämnden i dess helhet eller den person som på grund av delegering har rätt att fatta beslut på nämndens vägnar. Rätten att få företräde inför nämnden är alltså rätten att få företräde inför den eller dem som ska fatta beslut i det enskilda ärendet. Rätten att få lämna uppgifter muntligt gäller för alla ärenden där den enskilde är part (prop. 1979/80:1 Del A s. 566 och 567).

Nämnden eller beslutsfattaren kan vägra den enskilde rätt till företräde, om särskilda skäl föranleder det. Ett sådant särskilt skäl kan vara t.ex. att en framställning i ett visst ärende är uppenbart ogrundad. Företräde får däremot inte nekas av den anledningen att nämnden anser den personliga inställelsen sakna värde från utredningssynpunkt. Enligt 11 kap. 9 § andra stycket SoL är nämnden skyldig att underrätta den som ska ges tillfälle att yttra sig om hans rätt att få företräde inför nämnden.

Bestämmelsen om enskildas möjlighet att muntligen lämna uppgifter är fortfarande relevant och bör enligt regeringen föras över oförändrad i sak till den nya socialtjänstlagen. I likhet med *Lunds universitet* anser regeringen att uttrycket ”företräde inför nämnden” är otidsenligt. Uttrycket ska därför ersättas med uttrycket ”rätt att lämna uppgifter muntligt inför socialnämnden”.

19.6 Socialnämnden ska kunna ändra ett beslut vid väsentligt ändrade förhållanden

Regeringens förslag: Socialnämnden ska få ändra ett beslut om en insats som gäller tills vidare till den enskildes nackdel om förhållandena för den enskilde har förändrats väsentligt.

Den nya socialtjänstlagen ska även innehålla en upplysning om att det därutöver finns ytterligare bestämmelser i förvaltningslagen om när beslut får ändras.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som yttrar sig tillstyrker eller ställer sig positiva till förslaget, däribland *Förvaltningsrätterna i Stockholm och Umeå, Stiftelsen Allmänna barnhuset, Karlstads, Leksands, Linköpings, Lysekils, Oskarshamns, Skellefteå, Sollefteå, Tomelilla och Uppsala kommuner samt Familjevårdens centralorganisation.*

Kammarrätten i Stockholm anser att utredningen på ett förtjänstfullt sätt föreslår att gynnande beslut ska kunna ändras vid väsentligt ändrade förhållanden. *Socialstyrelsen* tillstyrker förslaget, men anser att en generell regel för ändring av alla typer av gynnande beslut, även sådana beslut som avser varaktiga insatser, framstår som mindre lämpligt och framför att en ändring av ett gynnande beslutet enbart bör vara möjlig när de väsentligt ändrade förhållandena också medför att den enskilde inte längre har något behov av insatsen. *Uppsala kommun* anser att det vore lämpligt och önskvärt att omprövningsbestämmelsen omfattade även tidsbestämda beslut. Vidare anser Uppsala kommun att formuleringen att de ändrade förhållandena ska vara hänförliga till den enskilde kan vara för snäv.

Förvaltningsrätten i Karlstad har i sig ingen invändning mot en reglering av när ett gynnande beslut får ändras. Med hänsyn till de överväganden som görs i förarbetena till den nya förvaltningslagen kan det dock diskuteras om inte frågan behöver utredas mer i detalj innan lagstiftning införs.

Skälen för regeringens förslag

Möjligheten att ändra gynnande beslut i tidigare rättspraxis

Den äldre förvaltningslagen – 1986 års förvaltningslag – innehöll inga föreskrifter om ändring av beslut till den enskildes nackdel. Inom förvaltningsrätten gäller emellertid som utgångspunkt att ett beslut som en myndighet har meddelat som första instans och som till sin karaktär är gynnande för en enskild, inte senare får ändras av myndigheten till den enskildes nackdel. Tanken är att enskilda ska kunna inrätta sig efter olika beslut och känna trygghet i att de inte plötsligt ändras. Den enskilde bör alltså kunna förvänta sig att myndigheten inte tar tillbaka vad den har beviljat genom ett beslut, exempelvis en förtjänstfull förmån. Från denna huvudregel har det i rättspraxis utvecklats ett antal undantag.

Sedan lång tid tillbaka har det generellt gällt – utan att frågan har varit författningsreglerad – att myndigheter i tre olika situationer får ändra gynnande beslut i en för den enskilde oförmånlig riktning om det framgår av beslutet eller de föreskrifter som det har grundats på att beslutet under vissa förutsättningar får återkallas, om tvingande säkerhetsskäl kräver att beslutet ändras omedelbart, eller om felaktigheten beror på att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter. Utöver detta utvecklades genom rättspraxis även en möjlighet att på det socialrättsliga området ändra icke tidsbegränsade gynnande beslut när den enskildes behov av bistånd eller stöd hade förändrats på ett väsentligt sätt. En förutsättning var dock att ändringen avsåg ett förhållande som hade kunnat beaktas vid det ursprungliga ställningstagandet (RÅ 2000 ref. 16).

Möjligheten att ändra gynnade beslut enligt 2017 års förvaltningslag

Genom den nu gällande förvaltningslagen har emellertid myndigheters möjligheter att ändra beslut till den enskildes nackdel författningsreglerats. Av 37 § andra stycket FL följer att en myndighet får ändra ett beslut som till sin karaktär är gynnande till den enskildes nackdel bara i de allmängiltiga undantagsfallen, dvs. om det finns ett förbehåll om ändring, om det finns tvingande säkerhetsskäl eller om den enskilde har vilselett myndigheten.

Under remissförfarandet som föregick införandet av den nu gällande förvaltningslagen efterfrågades det från flera håll en särskild bestämmelse som skulle ge stöd för att ändra ett beslut till den enskildes nackdel vid ”väsentligt ändrade förhållanden”, t.ex. när förutsättningarna i efterhand ändras för beviljade förmåner som lämnas fortlöpande enligt ett beslut utan någon angiven tidsbegränsning. Regeringen ställde sig dock avvisande till detta med hänvisning till att en generellt tillämplig undantagsbestämmelse av det slaget ansågs kunna innebära att de enligt praxis generella undantagsmöjligheterna utvidgades i betydande mån på ett sätt som kunde ifrågasättas från rättssäkerhetssynpunkt. Regeringen ansåg i stället att frågan om möjligheten att återkalla eller på annat sätt i en för den enskilde negativ riktning ändra ett tidigare beslut i dessa fall vid behov fick lösas genom föreskrifter i specialförfattning (prop. 2016/17:180 s. 233).

Socialnämndens möjlighet att ändra gynnande beslut efter ikraftträdandet av 2017 års förvaltningslag

När den nya förvaltningslagen trädde i kraft uppstod en osäkerhet om huruvida tidigare praxis om möjligheten att ändra gynnande beslut fortfarande gick att tillämpa. Det blev osäkert om Högsta förvaltningsdomstolens tidigare avgörande RÅ 2000 ref. 16 fortfarande var gällande. Kammarrätterna gjorde därtill olika bedömningar av det nya rättsläget.

Högsta förvaltningsdomstolen klargjorde emellertid rättsläget bl.a. i avgörandet HFD 2021 ref. 12, som gäller ett beslut om biträde av kontaktperson enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. I avgörandet konstaterade Högsta förvaltningsdomstolen att möjligheterna att ändra gynnande förvaltningsbeslut numera är begränsade till de tre situationer som anges i 37 § andra stycket FL om inte något annat följer av särskilda regler i de olika specialförfattningarna.

Även i avgörandet HFD 2023 ref. 3 prövades frågan om när en myndighet har haft rätt att ändra ett för den enskilde gynnande beslut till den enskildes nackdel. Målet gällde dagersättning enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Frågan i målet var om Migrationsverket hade rätt att besluta att en beviljad dagersättning skulle upphöra när det framkommit att personen i fråga hade egna ekonomiska medel. Beslutet var inte tidsbegränsat eller förenat med något återkallelseförbehåll. I målet bedömde Högsta förvaltningsdomstolen att det i specialförfattning fick anses framgå att föreskrifterna som beslutet att bevilja dagersättning har grundats på tillåter att beslutet får återkallas om det framkommer att den asylsökande har egna ekonomiska medel.

I fråga om barn som vårdas utanför det egna hemmet enligt socialtjänstlagen har Högsta förvaltningsdomstolen i avgörandet HFD 2019 ref. 63 tydliggjort att bestämmelsen i 37 § andra stycket FL inte innebär att en socialnämnd är förhindrad att avbryta en insats i form av vård av ett barn utanför det egna hemmet när det saknas behov av sådan vård. Enligt Högsta förvaltningsdomstolen bygger bestämmelsen som reglerar övervägande av vård utanför det egna hemmet (6 kap. 8 § SoL) på förutsättningen att ett beslut om vård i t.ex. ett familjehem måste kunna ändras och anpassas till ändrade förhållanden och även att vården måste kunna avbrytas om behovet av vård helt skulle ha upphört (jfr 3 kap. 14 § första stycket första meningen socialtjänstförordningen [2001:937]). Bestämmelsen i 6 kap. 8 § första stycket SoL gäller därmed framför 37 § andra stycket FL.

I och med införandet av 37 § FL är det således enligt Högsta förvaltningsdomstolen inte längre möjligt för en myndighet att utan ändringsförbehåll ändra ett gynnande beslut i en för den enskilde negativ riktning med hänvisning till en allmän princip om ”väsentligt ändrade förhållanden” (jfr RÅ 2000 ref. 16). Detta gäller enligt Högsta förvaltningsdomstolen även beslut som har meddelats före ikraftträdandet av 2017 års förvaltningslag.

Vidare har Riksdagens ombudsmän (JO) uttalat sig i ett ärende som rörde kommunens möjlighet att tidsbegränsa samt förse beslut enligt lag om stöd och service till vissa funktionshindrade med omprövningsförbehåll. I beslutet lyfter JO fram att i fråga om assistansersättning så regleras frågan om omprövningsförbehåll uttryckligen i 51 kap. 12 § socialförsäkringsbalken. JO uttalar att socialförsäkringsbalkens reglering ligger i linje med den uppfattning som kommer till uttryck i förarbetena till förvaltningslagen, om att återkallelseförbehåll företrädesvis bör anges i de materiella föreskrifter som beslutet grundar sig på. JO delar den uppfattningen och anser därför att det finns anledning för regeringen att överväga behovet av författningsregleringar av förutsättningarna för omprövning och ändring av gynnande beslut enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (JO 2018/19 s. 577).

Då förutsättningarna för att ändra beslut enligt socialtjänstlagen har förändrats med anledning av att 2017 års förvaltningslag författningsreglerar förutsättningarna för ändring av ett beslut som till som karaktär är gynnande, anser regeringen att det finns skäl att överväga behovet av att reglera detta särskilt i socialtjänstlagen.

I förarbetena till 37 § FL uttalar regeringen att utgångspunkten bör vara att gällande rättsläge inte ska förändras genom den nya regleringen. Samtidigt anges att frågor om behovet av undantag på grund av hänsynstaganden som kan vara motiverade enbart i snävt avgränsade fall lämpligen bör övervägas i speciallagstiftning och således inte resultera i en särskild reglering i den nya förvaltningslagen (prop. 2016/17:180 s. 228 och 232).

Regeringen konstaterar att det inom det socialrättsliga området tidigare varit möjligt att ändra vissa beslut till den enskildes nackdel. För att samma ordning ska gälla som före 2017 års förvaltningslag behöver dessa förutsättningar regleras särskilt i socialtjänstlagen.

Regeringen anser att den bedömning som Högsta förvaltningsdomstolen tidigare gjort i avgörandet RÅ 2000 ref. 16 fortfarande är relevant. När ett beslut om insats gäller tills vidare utan någon angiven tidsbegränsning kan skälen för omprövning vara så starka att ett absolut förbud mot omprövning på grund av ändrade förhållanden inte bör uppställas. Utan en reglering om möjligheten att ändra ett beslut som gäller tills vidare till den enskildes nackdel bedömer regeringen även att det finns en risk för ökad användning av tidsbegränsade beslut och olika typer av återkallelseförbehåll hos socialtjänsten, vilket i förlängningen kan skapa försämrad förutsägbarhet och ökad otrygghet för enskilda (jfr JO 2018/19 s. 577).

Regeringen anser därför, i likhet med *Kammarrätten i Stockholm*, att det bör införas en bestämmelse i socialtjänstlagen som möjliggör för socialnämnden att ändra ett beslut om insatser som gäller tills vidare. För att det ska vara möjligt krävs att förhållandena för den enskilde har väsentligt förändrats. Av praxis framgår i likhet med vad *Socialstyrelsen* framför att det exempelvis kan vara fallet när den enskildes behov väsentligen har förändrats. Till skillnad från Socialstyrelsen anser regeringen emellertid att förslaget i likhet med tidigare praxis bör gälla även varaktiga insatser. Liksom i tidigare praxis kan det inte komma i fråga att låta ändringar av andra förhållanden än sådana som kunnat beaktas vid det ursprungliga ställningstagandet få föranleda en ändring.

Syftet är enligt regeringen att kodifiera det som tidigare gällt enligt praxis i fråga om möjligheten att ändra ett beslut till den enskildes nackdel när förhållandena väsentligt förändrats.

I fråga om beslut som tidsbegränsats eller avser ett bestämt tillfälle anser regeringen till skillnad från *Uppsala kommun* att den enskildes intresse av att kunna förlita sig på socialnämndens beslut talar emot att dessa beslut ska kunna omprövas i andra fall än vad som följer av 37 § FL. Uppsala kommun framhåller även att gynnande beslut bör kunna ändras vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Inom ramen för detta lagstiftningsarbete finns det emellertid inte beredningsunderlag för att ytterligare vidga möjligheten att ändra ett gynnande beslut.

Upplysningsbestämmelse om 37 § förvaltningslagen

För att undvika oklarheter om huruvida den föreslagna bestämmelsen i socialtjänstlagen är uttömmande eller inte i frågan om socialnämndens möjligheter att ändra ett beslut till den enskildes nackdel ska det även i den

19.7 Handläggning av ärenden där besluten kan laglighetsprövas

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att vissa bestämmelser i förvaltningslagen ska gälla i alla ärenden hos socialnämnden som rör enskilda, inklusive sådana ärenden där beslutet kan laglighetsprövas enligt kommunallagen, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak. De bestämmelser det gäller är bestämmelser om

- partsinsyn,
- åtgärder om handläggningen försenas,
- utredningsansvaret,
- när man får lämna uppgifter muntligt,
- kommunikation,
- dokumentation av beslut,
- motivering av beslut,
- underrättelse om innehållet i beslut,
- hur ett överklagande går till, och
- bestämmelserna om rättelse av skrivfel och liknande.

Detsamma gäller bestämmelsen om att motsvarande gäller vid handläggning av en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör en enskild.

Även bestämmelsen som innebär att bestämmelserna om remiss i förvaltningslagen ska gälla i alla ärenden hos socialnämnden, även sådana där besluten kan laglighetsprövas enligt kommunallagen, ska föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Regeringens bedömning: Nuvarande bestämmelser som anger att bestämmelserna om partsinsyn och kommunikation i förvaltningslagen inte tillämpas i fråga om uppgifter som rör någon annan sökande i ärenden som rör fördelning av platser ska inte föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte över utredningens förslag att föra över bestämmelsen om vilka bestämmelser i förvaltningslagen som ska tillämpas i ärenden där besluten kan laglighetsprövas. *Stiftelsen Allmänna barnhuset* och *Familjevårdens centralorganisation* tillstyrker förslaget. *Bengtsfors kommun* anser att det är bra att det tydliggörs när förvaltningslagen ska tillämpas. *Stockholms universitet* välkomnar ändringen av 11 kap. 8 § socialtjänstlagen då förhållandet mellan denna bestämmelse och förvaltningslagen enligt universitetet är svårt att utläsa direkt av dess ordalydelse.

Uppsala universitet pekar på att utredningen inte föreslår samma rekvisit som i förvaltningslagen. Förslaget innebär att rekvisitet ärenden ”som berör enskilda” ska vara styrande. Detta skiljer sig från förvaltningslagen

där begreppet ”part” används. Universitetet anser att det vore rimligt att ansluta sig till förvaltningslagens rekvisit.

De flesta remissinsatser yttrar sig inte över utredningens förslag att bestämmelserna om handläggning i s.k. köärenden inte förs över till den nya socialtjänstlagen. Familjevårdens centralorganisation tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Vissa bestämmelser i förvaltningslagen ska tillämpas i ärenden där beslut kan laglighetsprövas

Som huvudregel gäller förvaltningslagens förfaranderegler vid handläggning av ärenden inom socialtjänsten, om det inte i socialtjänstlagen finns bestämmelser som avviker från förvaltningslagens bestämmelser (jfr 4 § FL). I 11 kap. 7 och 8 §§ SoL finns särskilda bestämmelser om vad som gäller vid socialnämndens handläggning av ärenden i vissa fall.

Av 11 kap. 8 § första stycket SoL följer att i ärenden hos socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild så tillämpas följande bestämmelser i förvaltningslagen:

- 10 § om partsinsyn,
- 11 och 12 §§ om åtgärder om handläggningen försenas,
- 23 § om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 25 § om kommunikation,
- 31 § om dokumentation av beslut,
- 32 § om motivering av beslut,
- 33 och 34 §§ om underrättelse om innehållet i beslut och hur ett överklagande går till, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Vidare följer av 11 kap. 8 § tredje stycket SoL att de uppräknade bestämmelserna även ska tillämpas när det är fråga om en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör myndighetsutövning mot enskild hos denna.

Till skillnad från 1986 års förvaltningslag gäller 2017 års förvaltningslag oavsett om ett ärende avser myndighetsutövning mot enskild eller inte. I samband med införandet av 2017 års förvaltningslag gjordes inga följdändringar i 11 kap. 8 § SoL. Den nya förvaltningslagen synliggjorde emellertid att bestämmelsens lydelse är otydlig. Hur förhållandet mellan 11 kap. 8 § SoL och förvaltningslagen ska förstås är som *Stockholm universitet* och *Bengtsfors kommun* för fram svårt att utläsa direkt av bestämmelsens ordalydelse.

Syftet med nuvarande bestämmelse är att reglera att vissa bestämmelser i förvaltningslagen, vilka annars är undantagna enligt 2 § FL, ska tillämpas i ärenden som avser myndighetsutövning mot enskild och där besluten överklagas enligt reglerna om laglighetsprövning av kommunala beslut (jfr prop. 1979/80:1 Del A s. 564–566). Bestämmelsen innebär inte någon begränsning av vilka regler i förvaltningslagen som ska tillämpas i ärenden där besluten kan bli föremål för förvaltningsrättsligt överklagande (HFD 2019 ref. 63). Regeringen anser att det fortfarande är relevant att

tillämpa de uppräknande bestämmelserna i ärenden där beslutet kan laglighetsprövas och att bestämmelserna därför bör föras över till den nya socialtjänstlagen.

För att tydliggöra syftet med 11 kap. 8 § andra och tredje stycket SoL och att den inte innebär någon begränsning i vilka bestämmelser i förvaltningslagen som därutöver ska tillämpas, föreslår regeringen att det av bestämmelsen ska framgå att de uppräknande bestämmelserna i förvaltningslagen gäller i alla ärenden hos socialnämnden som rör enskilda, även sådana ärenden där besluten kan laglighetsprövas.

För att ytterligare tydliggöra förhållandet mellan socialtjänstlagen och förvaltningslagen har regeringen i avsnitt 19.1 föreslagit att det i den nya socialtjänstlagen bör införas en bestämmelse som upplyser om att det finns bestämmelser om handläggning i förvaltningslagen.

Uttrycket "myndighetsutövning mot någon enskild" tas bort

Skälen för att 11 kap. 8 § SoL i dag är begränsad till ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild är enligt utredningen att lagstiftaren velat undvika att anställningsärenden och s.k. självstyrelsebeslut omfattas av förvaltningslagens bestämmelser. Vad som avses med självstyrelsebeslut anges inte i förarbetena. Utredningen har antagit att detta syftar på att kommuner utöver sina särskilda åligganden har en fri sektor inom vilken de kan ombesörja egna angelägenheter. Inom detta område finns en kommunal initiativrätt där beslut fattas vilka har sin grund i den kommunala självstyrelsen.

Att anställningsärenden skulle komma att omfattas av förvaltningslagens bestämmelser var en invändning som riktades mot förslaget att förvaltningslagens tillämpningsområde skulle utvidgas till att omfatta även ärenden som inte innebär myndighetsutövning (SOU 2010:29). Skälet var främst att det inte ansågs lämpligt att anställningsärenden skulle omfattas av kommunikationsplikten i 25 § FL. I 25 § FL finns därför en möjlighet att avstå från kommunikation om ärendet gäller anställning av någon och det inte är fråga om prövning i högre instans efter överklagande.

Med anledning av att förvaltningslagens tillämpningsområde numera har utvidgats anser regeringen i likhet med *Uppsala universitet* att det är rimligt och logiskt att begreppet myndighetsutövning utmönstras även här. Då det också har gjorts undantag för tillämpningen av förvaltningslagen vid anställningsärenden, finns det enligt regeringen inte heller skäl för att begränsa socialtjänstlagens bestämmelser till ärenden som avser myndighetsutövning mot enskilda. Regeringen instämmer i utredningens förslag att uttrycket "myndighetsutövning mot någon enskild" bör ersättas av "ärenden som rör enskilda". Med detta avses ärenden som på ett konkret eller direkt sätt påverkar enskilda. Ärenden enligt socialtjänstlagen som på detta sätt rör enskilda mynnar heller inte ut i s.k. självstyrelsebeslut. *Uppsala universitet* anser emellertid att det är olyckligt att utredningen inte ansluter sig till förvaltningslagens terminologi och använder "part" i stället för uttrycket ärenden "som berör enskilda", och menar att det sannolikt kommer leda till tolkningssvårigheter. Regeringen konstaterar att begreppet enskild är etablerat i socialtjänstlagen och att socialtjänsten även är van att tillämpa förvaltningslagens bestämmelser. Regeringen anser inte

Inget behov av partsinsyn och kommunikation i s.k. köärenden

Av 11 kap. 8 § andra stycket SoL följer att bestämmelserna i 10 och 25 §§ FL, som reglerar partsinsyn och kommunikation, inte ska tillämpas i fråga om uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 7 § tredje stycket eller om någon annan liknande social tjänst.

Bestämmelsen fick sin ursprungliga lydelse i 54 § andra stycket i 1980 års socialtjänstlag och tog då sikte på uppgifter som hade lämnats av någon annan sökande i ett ärende om plats i förskola, fritidshem eller i servicehus eller någon annan liknande social tjänst. Bestämmelsen innebär ett undantag från skyldigheten att bereda part tillfälle att yttra sig över vad någon annan än denne själv har tillfört ärendet innan detta avgörs och klargör att det inte är nödvändigt att ge alla sökande till en viss plats rätt att yttra sig innan platsen ges åt någon viss av dessa (prop. 1979/80:1 Del A s. 564 och 566). Undantaget syftar på s.k. köärenden som rör fördelning av platser eller dylikt, dvs. ärenden där alla som väntar på en plats i kön anses vara parter.

Sedan bestämmelsens tillkomst har ansvaret för förskola och fritidshem flyttats från socialtjänsten till skolan, och servicehusen har ersatts med de särskilda boendeformerna för äldre enligt 5 kap. 5 § SoL och bostad med särskild service för personer med funktionsnedsättning enligt 5 kap. 7 § SoL (prop. 1990/91:14, prop. 1997/98:6 och prop. 2017/18:273). Det senare har enligt regeringen inneburit ett skifte från boenden med gemensam service till boendeformer där också en individualiserad omvårdnad ingår.

Vid fördelning av platser till nuvarande boendeformer för äldre och personer med funktionsnedsättning blir det inte längre fråga om s.k. köärenden. Den enskilde beviljas i stället en insats i form av ett boende i någon av boendeformerna enligt 5 kap. 5 eller 7 § SoL och beslutet verkställs sedan av socialnämnden i ett boende som motsvarar den enskildes behov. Om flera personer i en kommun väntar på att få sitt beslut verkställt, blir det alltså inte fråga om något s.k. köärende utan verkställighet sker i stället av vart och ett av de enskilda besluten. Det är bara sökanden som är part i sitt ärende.

Regeringen delar utredningens bedömning att bestämmelsen i 11 kap. 8 § andra stycket SoL tar sikte på en situation som inte längre uppstår i de ärenden som socialnämnden hanterar. Bestämmelsen bör därför inte föras över till den nya socialtjänstlagen.

Förvaltningslagens bestämmelser om remiss tillämpas i alla ärenden

Av 11 kap. 7 § SoL följer att socialnämnden i alla ärenden ska tillämpa 26 § FL om remiss. Med remiss avses att en myndighet inom ramen för sitt utredningsansvar enligt 23 § FL kan begära ett yttrande från en annan myndighet eller från någon enskild. Om en myndighet behöver inhämta yttranden från flera ska det göras samtidigt, om inte ett annat tillvägagångssätt framstår som lämpligare. Det ska framgå av remissen vad yttrandet ska avse och när det senast ska ha kommit in till myndigheten.

Enligt 2 § FL ska vissa bestämmelser – däribland 26 § FL – inte tillämpas vid handläggningen av ärenden där besluten kan laglighetsprövas. Regleringen i 11 kap. 7 § SoL innebär dock att bestämmelsen ändå tillämpas av socialnämnden i de ärenden där besluten kan laglighetsprövas (jfr 4 § FL). Bestämmelserna om remiss innebär en särskild form av samverkan mellan myndigheter som enligt regeringen fortsatt är relevant och bestämmelsen bör därför föras över oförändrad i sak till den nya socialtjänstlagen.

19.8 Delgivning

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att vissa bestämmelser i delgivningslagen inte ska tillämpas vid delgivning med en enskild i mål eller ärenden som avser myndighetsutövning enligt socialtjänstlagen, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 11 kap. 12 § SoL får delgivning med en enskild i mål eller ärende enligt socialtjänstlagen inte ske med stämmningsmannadelgivning genom att handlingen lämnas till en annan person än delgivningsmottagaren eller genom att handlingen lämnas i eller i anslutning till delgivningsmottagarens hemvist enligt 34–38 §§ delgivningslagen (2010:1932). Delgivning får inte heller ske genom kungörelsedelgivning enligt 47–51 §§ delgivningslagen. Förutsättningarna för delgivning bör regleras i den nya socialtjänstlagen. Dessa bestämmelser bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen.

20 Uppgiftsskyldighet och rätt att ta del av uppgifter

20.1 Upplysningsbestämmelse om offentlighets- och sekretesslagen

Regeringens förslag: Den nya socialtjänstlagen ska innehålla en upplysning om att det i offentlighets- och sekretesslagen finns bestämmelser om sekretess i det allmännas verksamhet, om förbud att lämna ut allmänna handlingar samt om den lagens sekretessbrytande bestämmelser och dess bestämmelser om undantag från sekretess.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt i frågan. *Stiftelsen Allmänna barnhuset, Familjevårdens central-*

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande upplysningsbestämmelse om offentlighets- och sekretesslagen

Av 15 kap 3 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, framgår att för det allmännas verksamhet gäller offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL. Det är en ren upplysningsbestämmelse, eftersom offentlighets- och sekretesslagens tillämpningsområde följer av bestämmelser i den lagen. Av 1 kap. 1 § OSL framgår att lagen innehåller bestämmelser om hantering av allmänna handlingar samt om tystnadsplikt i det allmännas verksamhet och om förbud att lämna ut allmänna handlingar.

Vid tillkomsten av 15 kap. 3 § SoL var det tänkt att det skulle vara en upplysning om sekretessreglerna (prop. 2000/01:80 s. 172 och 173). Motsvarande upplysning fördes samtidigt in i den då nya lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och motiverades där med att frågan om skydd mot utlämnande av uppgifter är av mycket stor betydelse för den enskilde och att det därför skulle finnas en uttrycklig upplysning om de sekretessregler som ska beaktas vid utlämnande av personuppgifter inom socialtjänsten (prop. 2000/01:80 s. 158).

Nuvarande socialtjänstlag upplyser om vissa sekretessbrytande bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen

I 12 kap. 10 § första och andra styckena SoL finns hänvisningar till vissa sekretessbrytande bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen. I första stycket, första meningen anges att det av 10 kap. 2 § OSL framgår att socialnämnden utan hinder av sekretess kan polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet. Bestämmelsen förklarar således innebörden av en bestämmelse i en annan lag.

Bestämmelsen hänvisade ursprungligen till 1 kap. 5 § och 14 kap. 2 § tredje stycket sekretesslagen (1980:100). I förarbetena betonas att det inte behövs en särskild sekretessbrytande bestämmelse för att polisanmäla brott mot socialnämnden eller dess verksamhet samt mot brott som riktas mot något som rör socialnämndens ansvarsområde. Lagstiftaren ansåg att möjligheten för socialnämnden att göra en polisanmälan klart skulle framgå av socialtjänstlagen (prop. 1979/80:1 Del A s. 420 och SoU 1979/80:44 s. 102 och 138). Den ursprungliga bestämmelsen tillkom samtidigt som sekretesslagen trädde i kraft, vilket kan förklara behovet av en upplysning.

Vidare redogör 12 kap. 10 § första och andra styckena SoL för ett antal bestämmelser som bryter socialtjänstsekretessen och möjliggör för socialtjänsten att lämna ut uppgifter till bl.a. Polismyndigheten i fråga om vissa brott (10 kap. 18 a–c, 19, 21–23 §§ OSL).

Bestämmelsen har fyllts på med hänvisningar till sekretessbrytande bestämmelser som rör uppgifter om brott allteftersom dessa har trätt i kraft. Några tydliga överväganden av behovet av hänvisningarna finns inte i förarbetena (prop. 1981/82:186 s. 186, prop. 2005/06:161 s. 106, prop. 2007/08:53 s. 99, prop. 2011/12:171 s. 47, prop. 2019/20:123 s. 32

och 49 samt prop. 2020/21:163 s. 47 och 62). Det framgår inte heller varför vissa sekretessbrytande bestämmelser har utelämnats, som exempelvis bestämmelsen i 10 kap. 20 § OSL om omedelbart polisiärt ingripande mot unga.

En ny upplysningsbestämmelse om offentlighets- och sekretesslagen

De omfattande hänvisningarna till offentlighets- och sekretesslagen samt förklaringen av 10 kap. 2 § OSL bidrar enligt regeringens mening inte till att det blir lättare att förstå vilken sekretess som gäller för uppgifter inom socialtjänsten. Detta gäller särskilt då det finns ytterligare sekretessbrytande bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen som kan vara relevanta för socialtjänsten.

I syfte att göra den nya socialtjänstlagen lättare att förstå, anser regeringen, i likhet med utredningen och *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Familjevårdens centralorganisation* och *SKR*, att hänvisningarna till dessa bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen bör ersättas av en mer allmänt formulerad upplysningsbestämmelse.

Den nya socialtjänstlagen bör därför upplysa om att det i offentlighets- och sekretesslagen finns bestämmelser om sekretess i det allmänna verksamhet, om förbud att lämna ut allmänna handlingar, samt om att det där även finns sekretessbrytande bestämmelser och bestämmelser om undantag från sekretess.

20.2 Socialnämndens skyldighet att lämna uppgifter

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om när socialnämnden ska lämna ut uppgifter för angelägna statistiska ändamål, uppgifter för forskningsändamål samt uppgifter om utbetalat ekonomiskt bistånd ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak. Det gäller även bestämmelsen om att regeringen får meddela föreskrifter om skyldigheten att lämna uppgifter för angelägna statistiska ändamål.

Även bestämmelserna om att socialnämnden i vissa fall ska underrätta åklagaren respektive Folkhälsomyndigheten ska föras över till den nya lagen oförändrade i sak.

Vidare ska nuvarande bestämmelser om att sekretess inte hindrar att socialnämnden i vissa fall lämnar uppgifter om huruvida någon vistas i ett boende utanför det egna hemmet, uppgifter som behövs i ett ärende om skyddad folkbokföring respektive uppgifter i ett ärende om att avskilja en studerande från högskoleutbildning eller polisprogrammet föras över till den nya lagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte socialtjänstens skyldighet att lämna uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av Tullverket. Denna lagändring föreslås träda i kraft den 1 april 2025 (prop. 2024/25:65). Utredningen föreslår även en annan redaktionell utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Folkhälsomyndigheten* påtalar att kommunernas socialnämnder inte följer sin skyldighet att underrätta myndigheten om bl.a. användningen av nya medel för skadligt bruk eller beroende.

Skälen för regeringens förslag

Uppgifter för statistik- och forskningsändamål samt uppgifter för att undvika felaktiga utbetalningar

I 12 kap. 5–10 §§ SoL finns bestämmelser om socialnämndens skyldighet att lämna uppgifter till andra myndigheter för olika ändamål.

Av 12 kap. 5 § SoL framgår att socialnämnden, enligt vad regeringen närmare föreskriver, ska lämna ut personuppgifter till Socialstyrelsen för angelägna statistiska ändamål. Socialnämnden ska också lämna ut personuppgifter till statliga myndigheter, när detta begärs för forskningsändamål och det kan ske utan risk för att den enskilde eller någon honom eller henne närstående lider men (12 kap. 6 § SoL). Att socialnämnden kan lämna uppgifter för statistik- och forskningsändamål är enligt regeringen viktigt för att utvärdera och utveckla verksamheten. Bestämmelserna bör föras över till den nya lagen oförändrade i sak. Även möjligheten för regeringen att meddela föreskrifter om socialnämndens skyldighet att lämna personuppgifter till Socialstyrelsen för angelägna statistiska ändamål bör föras över oförändrad i sak till den nya lagen. *Lagrådet* anser att innebörden av begreppet närstående bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet (avsnitt 10.3). Som regeringen konstaterar i avsnitt 10.3 är utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte i lagens mening om det finns en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den enskilde. För bedömningen av vem som i det enskilda fallet ska anses som närstående vid utlämning av uppgifter får ledning, för nu aktuell bestämmelse, även hämtas från begreppets innebörd i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), jfr prop. 1979/80:2 s. 168.

Socialnämnden ska också på begäran av en annan myndighet lämna uppgifter om utbetald ekonomisk hjälp, om syftet är att undvika felaktiga utbetalningar från det allmänna eller en felaktig beskattning (12 kap. 7 § första stycket SoL). Syftet är främst att förhindra att enskilda missbrukar hjälpmöjligheter genom att begära ersättning från flera håll och att även i övrigt förhindra felaktiga dubbelutbetalningar. Även den bestämmelsen bör föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Underrättelse till åklagare

Enligt 12 kap. 8 § SoL ska socialnämnden underrätta åklagaren när en domstol har dömt någon till ungdomsvård eller till ungdomstjänst, eller ungdomstjänst har förordnats genom ett strafföreläggande som har godkänts, och det kan antas att det finns förutsättningar att meddela en varning eller undanröja påföljden enligt 30 b § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 32 kap. 4 § brottsbalken.

Vid misskötsamhet i samband med ungdomsvård eller ungdomstjänst är det enligt regeringen nödvändigt att socialtjänsten reagerar fort.

Underrättelseskyldigheten korresponderar även med förutsättningarna för undanröjande av ungdomsvård och ungdomstjänst. Bestämmelsen bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Underrättelse till Folkhälsomyndigheten

Om socialnämnden i sin verksamhet iakttagit något som tyder på att nya medel används för missbruksändamål eller att ändringar sker i missbruksmönster av kända medel, ska nämnden utan dröjsmål anmäla detta till Folkhälsomyndigheten (12 kap. 9 § SoL). Till Folkhälsomyndighetens uppgifter hör bl.a. att bevaka och utreda behovet av narkotikaklassificering av varor som inte utgör läkemedel samt bevaka och utreda behovet av kontroll av varor enligt lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. *Folkhälsomyndigheten* påtalar att socialnämnden inte använder uppgiftsskyldigheten i särskilt stor utsträckning, men att man arbetat med ett varningssystem som myndigheten hoppas ska göra det enklare att rapportera in händelser och nya medel i enlighet med skyldigheten. Regeringen konstaterar att syftet med socialnämndens anmälningsskyldighet är att främja ett snabbare utrednings- och beslutsförfarande för nya droger, varför det dels är viktigt att socialnämnderna rapporterar användningen av nya medel, dels att bestämmelsen bör föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Uppgifter som får lämnas till andra myndigheter

Av 12 kap. 10 § tredje stycket 1 SoL framgår att socialtjänsten utan hinder av sekretess får lämna uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, skyddat boende, stödboende eller familjehem, om uppgifterna begärs för ett särskilt fall av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket. Regeringen konstaterar att det kan vara av betydelse vid exempelvis delgivning eller spaning. I propositionen Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen (prop. 2024/25:65) föreslår regeringen att även Tullverket ska få begära ut en uppgift om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, skyddat boende, stödboende eller familjehem. Det föreslås även att uttrycket ”enskilt fall” används i stället för ”särskilt fall”. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2025.

Uppgifter får enligt 12 kap. 10 § tredje stycket 2 SoL även lämnas till Skatteverket, om de behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481). Regeringen konstaterar att Skatteverket bl.a. kan behöva uppgifterna för att kunna bedöma om den skyddade folkföringen kan förväntas tillgodose behovet av skydd hos en enskild.

Socialtjänsten får också lämna uppgifter om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet (12 kap. 10 § tredje stycket SoL). Vid ett ärende om avskiljning kan t.ex. uppgifter om vård och behandling av den studerande för skadligt bruk eller beroende av alkohol eller narkotika vara av betydelse.

Som regeringen beskrivit ovan fyller bestämmelserna i 12 kap. 10 § SoL viktiga syften och socialnämnden bör även fortsättningsvis kunna lämna

uppgifter till andra myndigheter i de angivna fallen. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak. I lagrådsremissen föreslogs att uppgifter enligt bestämmelsen ska få lämnas till "Åklagarmyndigheten" i stället för, som i hittillsvarande socialtjänstlag, "en åklagarmyndighet". Då avsikten är att bestämmelsen ska föras över oförändrad till den nya lagen bör det även i den nya lagen stå "en åklagarmyndighet".

20.3 Uppgiftslämnande mellan nämnder

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att varje kommunal nämnd som fullgör uppgifter inom socialtjänsten, i den utsträckning det begärs, ska lämna vissa uppgifter till övriga nämnder i kommunen som också fullgör uppgifter inom socialtjänsten ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak. De uppgifter som ska lämnas är även fortsättningsvis uppgifter om att en person är aktuell inom socialtjänsten och de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser inom särskilda boendeformer inom kommunen.

Även bestämmelsen om att uppgiftsskyldigheten inte gäller uppgifter som en enskild har lämnat i förtroende eller som har inhämtats i samband med kommunal familjerådgivning ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte över förslagen. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser dock att regleringen avseende sekretess och personuppgiftsbehandling inom socialtjänsten bör motsvara den inom hälso- och sjukvården, så att socialtjänsten kan organiseras i olika nämnder utan att sekretess hindrar överföring av uppgifter.

Skälen för regeringens förslag: I 12 kap. 7 § andra stycket SoL finns bestämmelser om skyldigheten att lämna uppgifter mellan nämnder i det fall kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgörs av flera nämnder. Varje sådan nämnd ska då på begäran till de övriga lämna uppgifter om att en person är aktuell i ett ärende inom socialtjänsten. Varje nämnd ska även på begäran lämna de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser inom särskilda boendeformer inom kommunen. Sådana uppgifter kan vara nödvändiga för att nämnden på ett rationellt sätt ska kunna fördela platserna. Regeringen konstaterar att det är fråga om två fall där ett rutinmässigt uppgiftslämnande utan särskild sekretessprövning mellan nämnderna inom en kommuns socialtjänst bör kunna ske. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

SKR anser att det även bör vara möjligt att dela andra uppgifter mellan nämnder inom en kommuns socialtjänst precis som det finns sekretessbrytande bestämmelser som möjliggör överföring av uppgifter när hälso- och sjukvården organiseras i olika nämnder. Sedan utredningen lämnade sitt förslag har ytterligare sekretessbrytande bestämmelser trätt i kraft (prop. 2021/22:177, bet. 2021/22:SoU30, rskr. 2021/22:381).

Sekretess hindrar numera inte att en uppgift lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till en annan sådan myndighet i samma kommun, om det gäller insatser till äldre och personer med funktionsnedsättning som ges enligt socialtjänstlagen eller lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (26 kap. 9 c § OSL).

SKR efterfrågar en än mer generell sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör för nämnder att föra över uppgifter mellan varandra. Regeringen konstaterar att det inom ramen för detta lagstiftningsarbete inte finns beredningsunderlag för att föreslå en sådan reglering. Det pågår dock arbete med att se över sekretessregleringen på flera områden. I promemorian Fler verktyg i socialtjänstens arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15) föreslås att en myndighet inom socialtjänsten ska få lämna ut uppgifter som rör ett barn till en annan sådan myndighet i samma eller i en annan kommun om det finns risk för att barnet kommer att utöva eller utsättas för brottslig verksamhet, ett utlämnande av uppgifterna kan antas bidra till att barnet inte får illa och utlämnandet bedöms vara till barnets bästa. Promemorian har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Vidare gav regeringen i oktober 2023 en särskild utredare i uppdrag att överväga och föreslå förbättrade möjligheter att utbyta information mellan myndigheter (dir. 2023:146). Uppdraget ska slutredovisas senast den 28 februari 2025.

20.4 Uppgiftsskyldighet för utförare

Regeringens förslag: Om en kommun har överlämnat åt en annan kommun, Statens institutionsstyrelse eller åt någon som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet att utföra insatser inom socialtjänsten, ska utföraren på begäran lämna uppgifter till den socialnämnd som ansvarar för insatsen. Detsamma gäller om en annan kommunal eller gemensam nämnd utför insatser som har beslutats av socialnämnden.

Uppgifter som ska lämnas är sådana som socialnämnden behöver för kvalitetssäkring, administration, uppföljning eller utvärdering. Skyldigheten att lämna uppgifter ska inte gälla uppgifter som en enskild har lämnat i förtroende vid familjerådgivning som erbjuds av socialnämnden eller som har inhämtats i samband med rådgivningen.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas en särskild överklagandebestämmelse för beslut att inte lämna ut en uppgift.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Flera remissinsatser, bl.a. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Malmö, Uppsala, Södertälje* och *Örebro kommuner* samt *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, ser ett behov av ett tydligt lagstöd för att möjliggöra för kommuner att kunna följa upp privata utförare.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys pekar på vikten av att den som utför insatser utan behovsprövning har både laglig möjlighet och skyldighet att delge kommunerna ett sådant underlag att de löpande kan följa upp de insatser som ges, för att säkerställa att insatserna har god

kvalitet samt för att få veta vilka som tar emot insatser och om det finns risk för undanträngningseffekter.

SKR anser att kommunernas möjlighet att följa upp privata utförare måste stärkas i socialtjänstlagen. Det gäller enligt SKR både i förhållande till behovsprövade insatser och utredningens förslag om insatser utan individuell behovsprövning.

Promemorians förslag och bedömning (S2022/02856) överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians förslag anger uttryckligen uppgifter som nämnden behöver för att erbjuda en fast omsorgskontakt. Vidare omfattar förslaget i promemorian inte Statens institutionsstyrelse. I promemorian undantas inte heller familjerådgivning.

Remissinstanserna: De flesta remissinsatser tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget eller bedömningen, däribland *Forte*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Socialstyrelsen*, *Upphandlingsmyndigheten*, *Kungsbacka*, *Malmö*, *Stockholms*, *Sundsvalls*, *Uppsala* och *Örebro kommuner*, *Vision* och *Vårdföretagarna*.

SKR anser att avgränsningen av uppgiftsskyldigheten är väl avvägd och framhåller att en lagstadgad uppgiftsskyldighet är nödvändig för att uppfylla kraven på kontroll och uppföljning enligt kommunallagen.

Konkurrensverket har inga invändningar mot förslaget och anför att det utifrån konkurrenssynpunkt är angeläget att ställda kvalitetskrav upprätthålls under avtalsperioden och att fusk eller överutnyttjande av olika ersättningar, stöd och subventioner motverkas och beivras, eftersom det leder till osund konkurrens. *Upphandlingsmyndigheten* framhåller på motsvarande sätt att förslaget innebär att förutsättningarna för uppföljning av ingångna avtal tydliggörs. *Ekobrottsmyndigheten* välkomnar förslaget men anser att en tydligare formulering bör övervägas för att säkerställa att socialnämnden kan genomföra kontroll och uppföljningar i syfte att förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar.

Karlstads och *Linköpings kommuner* ser positivt på förslaget och anser att det är en förutsättning för att ansvariga nämnder ska kunna fullgöra sina skyldigheter. Karlstads kommun efterfrågar dock förtydliganden av bestämmelsens omfattning. Liknande synpunkter framförs även av *Näringslivets regelrådet* och *Södertälje kommun*.

Statens institutionsstyrelse (SiS) har inga invändningar mot de föreslagna bestämmelserna men anser att det bör framgå om SiS ska omfattas av uppgiftsskyldigheten till socialnämnden.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys och Göteborgs kommun anför att de uppgifter som behövs för att kunna erbjuda en fast omsorgskontakt bör rymmas inom de övriga uppräknade syftena i förslaget. Vidare påpekar Göteborgs kommun att förutsättningarna för uppgiftslämnande är något olika formulerade i bestämmelsens första och andra mening.

Förvaltningsrätten i Malmö delar promemorians bedömning att det finns ett behov av att reglera frågan om uppgiftsskyldighet för andra myndigheter i förhållande till socialnämnden men anser att behovet av en reglering i förhållande till enskilda utförare kan ifrågasättas.

Vidare lämnar ett antal remissinstanser, bl.a. *Integritetsskyddsmyndigheten (IMY)*, *Kungsbacka kommun*, *Humana* och *Sveriges*

advokatsamfund, synpunkter som rör integritetsfrågor som förslaget ger upphov till. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 41.

Göteborgs kommun anser att en verkningfull åtgärd mot oseriösa utförare i vissa fall skulle kunna vara en möjlighet till domstolsprövning när en privat utförare inte lämnar uppgifter som socialnämnden bedömt som nödvändiga. Även Förvaltningsrätten i Göteborg samt Kungsbacka och Södertälje kommuner förespråkar att en vägran från en privat utförare att lämna ut uppgifter ska kunna överklagas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Kvalitet och uppföljning kräver tillgång till information

Kommunen har stor frihet att besluta att någon annan ska utföra uppgifter inom socialtjänsten. Det yttersta ansvaret för kommunens uppgifter inom socialtjänsten kan däremot inte överlämnas till någon annan. Oavsett om verksamhet bedrivs i kommunal eller privat regi har kommunen kvar ansvaret för uppgiften.

Socialnämnden har som huvudman ett ansvar för att följa upp och kvalitetssäkra den socialtjänstverksamhet som bedrivs i kommunen. Uppföljning är också en nödvändig förutsättning för att säkerställa god kvalitet i socialtjänsten samt för att få underlag till kunskaps- och verksamhetsutveckling. I det ansvaret ligger även att utvärdera verksamheten och kontrollera att de insatser som socialnämnden finansierar också levereras. För att socialnämnden ska kunna fullgöra sitt uppdrag på bästa sätt behöver socialnämnden få information och återkoppling från dem som har fått i uppdrag att utföra delar av socialnämndens uppdrag oavsett om det sker i kommunens egen regi eller av någon annan på uppdrag. Detta är särskilt viktigt i en sektor där samverkan mellan kommuner och anlitage av privata utförare är betydande.

Kommunen är dessutom enligt 10 kap. 8 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL, skyldig att kontrollera och följa upp verksamhet som överlämnats till en privat utförare. I det ingår att säkerställa att socialnämndens underlag för utbetalning är korrekt.

Regeringen konstaterar att det är angeläget att kommunerna kan bedriva en välfungerande kontrollverksamhet. Kommunen måste kunna hämta in de uppgifter som krävs för att kontrollera att ersättningen till den som utför insatser inom socialtjänsten är korrekta. Förutsättningarna för att inhämta och kontrollera lämnade uppgifter måste vara ändamålsenliga och väl avvägda. I annat fall finns det risk att beslut om ersättningar från välfärdssystemen blir felaktiga på grund av att de fattas på felaktiga beslutsunderlag. Regeringen anser i likhet med *Konkurrensverket* att det är angeläget att ställda kvalitetskrav upprätthålls under avtalsperioden och att fusk eller överutnyttjande av olika ersättningar motverkas och beivras, eftersom det leder till osund konkurrens.

Regeringen bedömer att behovet av en ändamålsenlig informationsöverföring blir ännu starkare i och med regeringens förslag om att socialnämnden ska få erbjuda vissa insatser utan individuell behovsprövning (avsnitt 16). Socialnämnden kan bl.a. behöva följa upp om insatsen når de målgrupper som avses och om det finns risk för undanträngning eller överkonsumtion av insatser. Socialnämnden behöver

även ha möjlighet att kontrollera att underlag för utbetalning från utförare är korrekta. För att göra det kan socialnämnden behöva veta vem som tagit del av en viss insats. Behovet av att ta del av information finns inte bara när insatser utförs av privata utförare utan gör sig gällande i samtliga fall då en insats utförs av någon annan än den ansvariga socialnämnden.

Att socialnämnden får den information som behövs för att följa upp en insats som nämnden ansvarar för har således betydelse ur både den enskildes och verksamhetens perspektiv. Enligt regeringen är det centralt att socialnämnden kan ta del av information från den som utför insatser på nämndens uppdrag.

Det behövs en tydlig lagreglering av uppgiftsskyldigheten

Inom socialtjänsten gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (26 kap. 1 § OSL). Sekretess gäller som huvudregel mot andra myndigheter, vilket innefattar andra kommunala nämnder inom socialtjänsten. Undantag från sekretessen kräver stöd i lag eller i förordning enligt vad som framgår av 8 kap. 1 § OSL. Om en insats som socialnämnden beslutat om utförs av en annan myndighet, t.ex. en annan nämnd inom kommunen eller en annan kommun, ska därmed en sekretessprövning göras enligt offentlighets- och sekretesslagen innan uppgifter som kan hänföras till någon enskild lämnas ut till socialnämnden.

Om insatsen i stället lämnats till en privat utförare, kan utföraren ha tystnadsplikt enligt 15 kap. 1 § SoL. Av bestämmelsen följer att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte får röjas obehörigen av den som är eller har varit verksam i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet. Att verksamheten ska bedrivas yrkesmässigt innebär att exempelvis familjehem i allmänhet inte omfattas av bestämmelsen. Att en uppgift inte får röjas "obehörigen" innebär att uppgiften får lämnas ut om den enskilde samtycker till det eller om skyldighet att lämna uppgiften stadgas i en annan lagbestämmelse. Det saknas direkta bestämmelser som anger vad ett obehörigt röjande är, men ledning kan hämtas från offentlighets- och sekretesslagen (se bl.a. prop. 2005/06:161 s. 71).

Regeringen kan konstatera att det finns en osäkerhet hos både utförare och ansvarig socialnämnd om vilka uppgifter som får inhämtas från privata utförare. Flera remissinsatser efterfrågar ett tydligt lagstöd för att kunna följa upp privata utförare, för att säkerställa att den som utför en insats har både laglig möjlighet och skyldighet att delge socialnämnden det underlag som behövs för att följa upp insatsen. Frågan om informationsöverföring från privata utförare till socialnämnden har även berörts i flera betänkanden, där slutsatserna om tystnadspliktens omfattning i förhållande till den beslutande kommunen delvis skiljer sig åt (se Socialtjänst Integritet – Effektivitet [SOU 2009:32], Rätt information på rätt plats i rätt tid [SOU 2014:23] och Kvalitet i välfärden – bättre upphandling och uppföljning [SOU 2017:38]).

Ett flertal remissinstanser, däribland *Jämställdhetsmyndigheten*, *Malmö* och *Stockholms kommuner* samt *SKR*, uppger också att förslaget är nödvändigt och möter ett centralt behov. SKR anser att en lagstadgad uppgiftsskyldighet är nödvändig bl.a. för att uppfylla kraven på kontroll

och uppföljning enligt 6 kap. 6 § och 10 kap. 8 § KL. Enligt SKR är inte avtalsmässiga regleringar mellan en kommun och externa utförare tillräckligt för att en grundlig uppföljning av de privata utförarna ska kunna göras.

Förvaltningsrätten i Malmö anser att det finns ett behov av att reglera frågan om uppgiftsskyldighet för andra myndigheter, men att behovet av en reglering i förhållande till privata utförare däremot kan ifrågasättas.

Regeringen anser, i motsats till Förvaltningsrätten i Malmö, att den osäkerhet som finns kring vilka uppgifter som får lämnas ut talar för att det finns ett behov av ökad tydlighet för att säkerställa att socialnämnden kan följa upp utförda insatser och fullgöra sina åligganden som huvudman gentemot de privata utförarna. En reglering i lag ger ökad tydlighet vad gäller vilka uppgifter som socialnämnden får inhämta och säkerställer att socialnämnden får del av den information som är nödvändig. En sådan reglering ger också ökad tydlighet för enskilda om vilka uppgifter som kan komma att lämnas. Det finns därför enligt regeringen ett behov av att införa en uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten.

Vilka utförare ska omfattas av uppgiftsskyldigheten?

I promemorian föreslås att uppgiftsskyldigheten ska omfatta de fall då en kommun har överlämnat åt en annan kommun, eller åt någon som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet, att utföra insatser inom socialtjänsten. Detsamma ska enligt förslaget gälla om en annan kommunal eller gemensam nämnd utför insatser som har beslutats av socialnämnden.

SiS konstaterar att myndigheten enligt förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse även får utföra uppdrag åt kommuner i fråga om insatser som anknyter till verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen. I den mån det är nödvändigt för att SiS ska kunna fullgöra sin verksamhet kan myndigheten även lämna uppgifter till socialnämnden med stöd av bestämmelserna om nödvändigt utlämnande i 10 kap. 2 § SoL. Myndigheten anser därför att de skäl som anges i promemorian för att utförare i verksamhet enligt socialtjänstlagen ska lämna ut uppgifter till den socialnämnd som ansvarar för insatsen, även gör sig gällande när SiS utför insatser med socialnämnden som ytterst ansvarig. Myndigheten ser inga skäl till att myndighetens verksamhet skulle undantas från uppgiftsskyldigheten. Regeringen delar den bedömningen. Uppgiftsskyldigheten bör således gälla då en kommun överlämnat åt en annan kommun, Statens institutionsstyrelse eller åt någon som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet att utföra insatser inom socialtjänsten. Detsamma bör gälla om en annan kommunal eller gemensam nämnd utför insatser som har beslutats av socialnämnden.

Vilka uppgifter om enskildas personliga förhållanden kan behöva lämnas?

Syftet med att införa en sekretessbrytande bestämmelse är att förbättra socialnämndens möjligheter att följa upp, kvalitetssäkra och utvärdera sin verksamhet när insatser utförs av någon annan på uppdrag av

socialnämnden. Det är därför tillräckligt att uppgiftsskyldigheten gäller uppgifter som socialnämnden behöver för dessa ändamål.

Göteborgs kommun noterar att förutsättningarna för uppgiftslämnande i promemorians förslag skiljer sig åt beroende på om utföraren är en annan kommunal nämnd jämfört med om den är en annan kommun eller en privat utförare, då skyldigheten i ena fallet avser utförande av insatser och i andra fallet utförande av insatser eller andra uppgifter. Regeringen konstaterar att det huvudsakligen är vid utförande av insatser till enskilda som det finns behov av att ta del av uppgifter från utförare. Uppgiftsskyldigheten bör således avse de fall då insatser utförs av någon annan än ansvarig socialnämnd och sådana uppgifter som socialnämnden behöver för kvalitetssäkring, administration, uppföljning eller utvärdering av verksamheten.

Karlstads kommun anser att det krävs förtydligande av vilken information som kan begäras in från andra utförare än nämnden samt att omfattningen av begreppen kvalitetssäkring, administration, uppföljning och utvärdering bör tydliggöras. Motsvarande synpunkt har *Näringslivets regelrådet*. Även *Södertälje kommun* anser att det hade varit önskvärt att tydligare ange hur kontroller och uppföljningar bör ske och hur information får delas och inte, så att man säkerställer att de uppgifter som inkommer till kommunen också är korrekta. Också *Förvaltningsrätten i Malmö* efterfrågar förtydliganden. Förvaltningsrätten anser att det inte tydligt framgår av den föreslagna regleringen vad för slags uppgifter som utföraren är skyldig att lämna. Särskilt för enskilda utförare torde det vara svårt att avgöra vilka uppgifter som socialnämnden verkligen behöver och därmed hur omfattande uppgiftsskyldigheten är. Regleringen framstår i jämförelse med andra motsvarande regleringar som mindre preciserad.

Regeringen konstaterar att vilka uppgifter som kan vara nödvändiga att hämta in för att säkra kvaliteten eller följa upp att insatser utförts enligt uppdraget bl.a. är beroende av vilken typ av insats utföraren ska genomföra. Det är svårt att i bestämmelsen närmare specificera vilka uppgifter som kan behöva lämnas till socialnämnden. Arbete med kvalitetssäkring, uppföljning och utvärdering är dock inte något nytt för socialnämnderna. Det är nödvändigt att socialnämnden tydliggör vilka uppgifter som behövs med hänsyn till de olika ändamål som kan utgöra grund för ett utlämnande. Som vid all hantering av uppgifter som omfattas av sekretess eller tystnadsplikt ska bara de uppgifter inhämtas som är nödvändiga för att utföra ett arbete med det givna ändamålet. På samma sätt gäller att inte fler personuppgifter ska behandlas än vad som är nödvändigt för ändamålet. Socialnämnden behöver också bedöma om uppgifter om enskildas personliga förhållanden över huvud taget behöver samlas in, eller om det räcker med uppgifter som åtminstone inte direkt kan hänföras till enskilda individer för att uppnå syftet med t.ex. en uppföljning.

I många fall kan det dock vara nödvändigt att socialnämnden får del av personuppgifter för att kunna följa upp att en insats har utförts i enlighet med vad som beslutats. Uppgifter om hur en insats genomförts kan ge svar på om utförandet speglar målen med den insats som beslutats, och om så inte är fallet ge information om hur bättre resultat kan nås. Det kan också vara underlag för att följa upp om en anlita utförare utför de uppgifter som är förväntat. Uppgifterna utgör också ett underlag för kunskaps- och

metodutveckling, bl.a. i socialnämndens arbete med att se till att enskilda får insatser av god kvalitet. Den socialnämnd som väljer att tillhandahålla insatser utan behovsprövning bör ha möjlighet att ta del av vem som deltar i en insats för att kontrollera att avtalet följs och att underlag för betalning är korrekta. Det kan också vara av vikt för att få information om vilka grupper som tar del av en viss insats, antingen för att följa upp om insatsen når den tilltänka målgruppen eller om utformningen medför omotiverade skillnader i fråga om vilka som tar del av insatsen. Uppgifterna kan även behövas för att bedöma om det finns risk för undanträngningseffekter.

Regeringen delar *Ekobrottsmyndighetens* uppfattning att det är viktigt att socialnämnden med stöd av uppgiftsskyldigheten ges möjlighet att genomföra kontroll och uppföljningar i syfte att förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar. Ekobrottsmyndigheten anser att det bör övervägas att formulera bestämmelsen så att det uttryckligen framgår att uppgifter som nämnden behöver för kontroll i syfte att förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar kan lämnas. De uppgifterna rymms dock enligt regeringen inom ramen för den uppgiftsskyldighet som föreslås i promemorian. Det är också ett starkt vägande skäl för att regeringen föreslår en uppgiftsskyldighet.

Det bör understrykas att den föreslagna uppgiftsskyldigheten endast gäller uppgifter som socialnämnden behöver för att fullgöra sitt ansvar som huvudman för socialtjänsten. Uppgiftsskyldigheten innebär således ingen utökad möjlighet att, jämfört med vad som gäller i dag, inhämta andra uppgifter som rör de privata utförarnas verksamhet. Om arbete med något av de angivna ändamålen kräver att uppgifter om utförarens verksamhet hämtas in, ska socialnämnden även då avgränsa sin begäran så att inte fler uppgifter än vad som är nödvändigt för ändamålet behandlas. Detta är viktigt för att i möjligaste mån begränsa inhämtandet av företagsinterna uppgifter som kan vara känsliga om de sprids. Inte heller omfattas den andel privata utförare som inte utför socialtjänst på uppdrag av socialnämnden.

Uppgiftsskyldigheten omfattar sådana uppgifter som nämnden behöver för att erbjuda en fast omsorgskontakt

Enligt promemorians förslag ska uppgiftsskyldigheten även omfatta sådana uppgifter som nämnden behöver för att erbjuda en fast omsorgskontakt i hemtjänsten. Regeringen konstaterar att den fasta omsorgskontakten utgör en del av den verksamhet som verkställer hemtjänstinsatser (prop. 2021/22:116 s. 15). Om någon har en hemtjänstinsats utan behovsprövning kan socialnämnden behöva få kännedom om det samt om omfattningen av hemtjänstinsatsen för att administrera den fasta omsorgskontakten. Regeringen anser dock precis som *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* och *Göteborgs kommun* att de uppgifter som behövs för att kunna erbjuda en fast omsorgskontakt bör rymmas inom ramen för de övriga ändamålen i förslaget, utan att det anges särskilt.

Uppgifter hos kommunal familjerådgivning omfattas inte av skyldigheten

Kommunen har ett ansvar att erbjuda den som begär det familjerådgivning (5 kap. 3 § SoL). Familjerådgivning består av samtal med syfte att bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer. Kommunen

kan fullgöra sin skyldighet genom att tillhandahålla rådgivningen själv eller genom en annan yrkesmässig rådgivare (5 kap. 3 § SoL). Bestämmelserna om familjerådgivning föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 18.3). Arbete som familjerådgivare kräver stor erfarenhet av arbete med människor i kris och människor med relationsproblem. Därför uppställs ett krav i lagen på att en enskild rådgivningsverksamhet ska bedrivas yrkesmässigt.

Den som vänder sig till familjerådgivningen ska kunna känna sig fullständigt trygg med att de uppgifter som lämnas där inte förs vidare. Familjerådgivningen har därför en särskilt stark sekretess. Familjerådgivningens sekretessbestämmelser innehåller inte något skaderekvisit, dvs. verksamheten har vad man kallar ”absolut sekretess”. Sekretess inom kommunal familjerådgivning gäller för alla uppgifter som den enskilde har lämnat i förtroende eller som familjerådgivaren har hämtat in i samband med rådgivningen (26 kap. 3 § OSL). Motsvarande tystnadsplikt gäller för enskilt bedriven familjerådgivning (se 15 kap. 2 § SoL, som i avsnitt 22.7 föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen). En familjerådgivare för inga journaler i enskilda ärenden och den absoluta sekretessen innebär att de som söker familjerådgivning har rätt att vara anonyma. Familjerådgivningen har ingen rätt att kräva att de sökande ska uppge namn eller om de bor i kommunen. Det finns däremot inte något som hindrar familjerådgivaren att fråga om detta.

Familjerådgivning kan som framgår ovan bedrivas som yrkesmässig enskild verksamhet. Dess speciella karaktär och starka sekretess innebär enligt regeringen att den bör undantas från den föreslagna uppgiftsskyldigheten.

Regeringsformens skydd mot betydande intrång i den personliga integriteten

Var och en är enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen, förkortad RF, skyddad gentemot det allmänna mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Denna rättighet får enligt 2 kap. 20 och 21 §§ RF endast begränsas för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. En begränsning får endast ske genom lag. *IMY* anser att det behövs en mer ingående analys av om behovet av personuppgifterna står i proportion till det integritetsintrång som förslaget innebär och hänvisar till kraven i regeringsformen.

Regeringen konstaterar att begreppet enskildas personliga förhållanden har samma innebörd som i sekretesslagstiftningen och alltså avser bl.a. namn och andra identifikationsuppgifter, adress, familjeförhållanden, hälsa, fotografisk bild, uppgift om anställning och en persons ekonomi (prop. 2009/10:80 s. 177). Avgörande för om en åtgärd ska anses innebära övervakning eller kartläggning är inte dess huvudsakliga syfte utan vilken effekt som åtgärden har (prop. 2009/10:80 s. 180–182). Vad som avses med övervakning respektive kartläggning får bedömas med utgångspunkt från vad som enligt normalt språkbruk läggs i dessa begrepp. Vid bedömning av vilka åtgärder som kan anses utgöra ett betydande intrång ska både åtgärdens omfattning och arten av det intrång som åtgärderna

innebär beaktas. Även åtgärdernas ändamål och andra omständigheter kan ha betydelse vid bedömningen. Bestämmelsen omfattar endast sådana intrång som på grund av åtgärdernas intensitet eller omfattning eller av hänsyn till uppgifternas integritetskänsliga natur eller andra omständigheter innebär ett betydande ingrepp i den enskildes privata sfär (prop. 2009/10:80 s. 250).

Regeringen konstaterar att förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare innebär att socialnämnden i ökad utsträckning kommer att kunna ta del av uppgifter om enskildas personliga förhållanden. Det rör sig om uppgifter som omfattas av socialtjänstlagens dokumentationskrav och som således redan finns dokumenterade. Syfte med att hämta in uppgifter ska vara att ge socialnämnden underlag för kvalitetssäkring, administration, uppföljning eller utvärdering. Det handlar alltså om att socialnämnden ska kunna följa upp beslutade insatser. I de allra flesta fall kommer socialnämnden därmed att ha uppgifter om den enskildes problematik och stödbehov. De ytterligare uppgifter som hämtas in om hur en insats har utförts kan enligt regeringens mening inte anses vara av sådan omfattning och karaktär att de utgör ett betydande ingrepp i den enskildes privata sfär. Det kommer även att förekomma att socialnämnden hämtar in uppgifter för att t.ex. följa upp och kvalitetssäkra insatser som enligt nämndens beslut ska ges utan individuell behovsprövning. I sådana fall kan uppgifter hämtas in för att kontrollera att verksamheten håller tillräcklig kvalitet och har utförts enligt socialnämndens beslut och, om det rör sig om en privat utförare, ingångna avtal. De uppgifter som hämtas in i ett sådant fall kan även innehålla vissa uppgifter om enskildas personliga förhållanden, om det t.ex. behövs för att följa upp och säkerställa att en insats har utförts i den omfattning som utföraren uppger. Socialnämnden får dock endast hämta in personuppgifter i de fall då det är nödvändigt för det aktuella ändamålet. Regeringen bedömer att det kommer att röra sig om ett begränsat antal fall där känsliga personuppgifter hämtas in och att informationsinhämtningen inte heller i dessa fall kan anses vara av sådan omfattning och karaktär att de utgör ett betydande ingrepp i den enskildes privata sfär.

När uppgifterna lämnats till socialnämnden omfattas de av sekretess enligt 26 kap. 1 § OSL hos nämnden. En uppgiftsskyldighet innebär ett större integritetsintrång än om uppgiftslämnandets skett med medgivande från den enskilde. Enligt regeringens bedömning innebär den föreslagna uppgiftsskyldigheten emellertid inte ett sådant betydande intrång i den personliga integriteten att bestämmelsen i 2 kap. 6 § andra stycket RF blir tillämplig.

Det är proportionerligt med en bestämmelse om uppgiftsskyldighet som bryter sekretess- och tystnadsplikt

Bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt syftar i första hand till att värna om enskildas integritet. En utgångspunkt är därför att information som omfattas av sekretess och tystnadsplikt inte ska vidarebefordras utanför den verksamhet i vilken den hämtats in. En reglering i lag som anger att uppgifter, vilka som utgångspunkt omfattas av sekretess, under vissa förutsättningar ska lämnas ut bör endast införas om skälen för insyn är starkare än det intresse sekretessen är tänkt att skydda.

Regeringen konstaterar att det övergripande syftet med att införa en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet är att säkerställa och öka kvaliteten samt att enskilda får bästa möjliga insatser. I en verksamhet som inte utförs i enlighet med vad som är överenskommet finns det också risk för att enskilda inte får rätt insatser eller att insatserna inte håller tillräckligt hög kvalitet. Det är därför enligt regeringen viktigt att socialnämnden ges möjlighet att ta del av uppgifter om insatser som utförs. Detta möjliggör även för socialnämnderna att, så som *SKR* framhåller, uppfylla kraven på kontroll och uppföljning enligt 6 kap. 6 § och 10 kap. 8 § KL. Uppgiftsskyldigheten är således, som *Karlstads* och *Linköpings kommuner* för fram, en förutsättning för att ansvariga nämnder ska kunna fullgöra sina skyldigheter. Detta är omständigheter som gör att det finns starka skäl att acceptera ett visst intrång i enskildas personliga integritet.

Regeringen konstaterar vidare att socialnämnderna redan i dag hanterar en stor mängd känslig information om enskildas personliga förhållanden. Om socialnämnden väljer att utföra insatserna i egen regi, har nämnden i dag rätt att ta del av samtliga uppgifter som omfattas av förslaget och kan använda dem för de givna ändamålen utan samtycke. Uppgifter om enskildas personliga förhållanden kommer när de lämnats till socialnämnden att omfattas av sekretess enligt 26 kap. 1 § OSL hos nämnden. I fråga om skyddet för den enskildes integritet bör det också framhållas att personal i kommunerna omfattas av tystnadsplikt i enlighet med offentlighets- och sekretesslagen. Att lämna ut uppgifterna först efter samtycke från den enskilde innebär att denne har större kontroll över sina uppgifter. Regeringen bedömer emellertid att samtycke inte är tillräckligt för att garantera och tydliggöra det behov av informationsöverföring som finns, då det kan innebära att viktiga uppgifter går förlorade.

Vid en intresseavvägning mellan socialnämndens behov att ta del av uppgifterna och de intressen som sekretessen avser att skydda, bedömer regeringen att den uppgiftsskyldighet som föreslås är proportionerlig. I avsnitt 41 analyseras hur den personuppgiftsbehandling som förslaget kan leda till förhåller sig till de bestämmelser som reglerar personuppgiftsbehandling.

Det införs ingen särskild överklagandebestämmelse

Enligt offentlighets- och sekretesslagen kan en myndighets beslut att inte lämna ut en uppgift till en annan myndighet överklagas (6 kap. 7 § OSL). Rätten att överklaga ett sådant beslut anses gälla oavsett vilka omständigheter som anförs som skäl för beslutet. Bestämmelsen bör kunna användas när en tvist mellan myndigheter har sin grund i olika uppfattning om huruvida uppgiftsskyldighet följer av någon lag eller förordning (prop. 1981/82:186 s. 60).

Bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen gäller inte privata utförare. Någon möjlighet för en myndighet att överklaga en privat utförarens bedömning i fråga om uppgiftsskyldighet finns inte. *Göteborgs kommun* anser att en verkningsfull åtgärd mot oseriösa utförare i vissa fall skulle kunna vara en möjlighet till domstolsprövning när en privat utförare inte lämnar uppgifter som socialnämnden bedömt som nödvändiga. Att inte ha en särskild överklagandebestämmelse riskerar enligt *Förvaltningsrätten i Göteborg* att minska kommunernas kontroll-

mekanismer och därmed enskildas rättssäkerhet. Även *Kungsbacka* och *Södertälje kommuner* förespråkar att en vägran från en privat utförare att lämna ut uppgifter ska kunna överklagas.

Regeringen konstaterar att den uppgiftsskyldighet som i dag regleras i exempelvis 12 kap. 10 § tredje stycket 2 SoL och 6 kap. 15 § patient-säkerhetslagen (2010:659) är uppbyggd på så sätt att det endast föreskrivs att uppgiftsskyldighet gäller för uppgifter som behövs i viss verksamhet. En uppgiftsskyldighet i enlighet med den regeringen föreslår medför att uppgifter ska lämnas ut under vissa angivna förutsättningar. Att endast reglera uppgiftsskyldigheten har i andra fall ansetts tillräckligt och enligt regeringen finns det inte skäl att här göra en annan bedömning.

Om det vid en senare översyn av regleringen skulle framkomma att det finns behov av en möjlighet att kunna överklaga beslut avseende uppgiftsskyldigheten, anser regeringen i likhet med Göteborgs kommun att denna fråga får övervägas på nytt.

20.5 Socialnämndens rätt att ta del av uppgifter

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden har rätt att ta del av vissa uppgifter om enskilda hos Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket och arbetslöshetskassorna, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 11 kap. 11–11 b §§ SoL finns bestämmelser om socialnämndens rätt att ta del av uppgifter från vissa statliga myndigheter samt arbetslöshetskassorna.

Enligt 11 kap. 11 § SoL har socialnämnden rätt att ta del av uppgifter om förmån, ersättning eller annat stöd åt enskild hos Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och arbetslöshetskassorna.

Socialnämnden har även rätt att ta del av uppgifter om enskilda hos Arbetsförmedlingen (11 kap. 11 a § SoL). Hos Skatteverket har socialnämnden enligt 11 kap. 11 b § SoL rätt att ta del av uppgifter om enskilda som avser inkomstslaget kapital enligt inkomstskattelagen (1999:1229) eller återbetalning av skatt enligt skatteförfarandelagen (2011:1244).

Om det finns skäl för det ska myndigheterna och arbetslöshetskassorna på eget initiativ lämna sådana uppgifter till socialnämnden som nämnden har rätt att ta del av enligt respektive bestämmelse. Regeringen meddelar ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas ut (11 kap. 11–11 b §§ SoL).

Informationsutbytet sker huvudsakligen genom s.k. direktåtkomst. Bestämmelser om direktåtkomst finns i speciallagar som reglerar personuppgiftsbehandling, bl.a. i 2 kap. 8 a § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

Syftet med bestämmelserna är att minska felaktiga utbetalningar från välfärdsystemen, att effektiviteten vid myndigheterna ska öka samt att

servicen i förhållande till medborgarna ska förbättras (prop. 2007/08:160 s. 39–45). Regeringen konstaterar att det fortfarande är angeläget att information kan utbytas för dessa syften. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen. Det är även betydelsefullt att regeringen fortsättningsvis kan meddela ytterligare föreskrifter om uppgiftsskyldigheter varför bestämmelserna bör föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Prop. 2024/25:89

21 Gallring

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om gallring och bevarande av handlingar, uppgifter och anteckningar i socialnämndens verksamhet ska föras över till den nya socialtjänstlagen. I den nya lagen ska det finnas en upplysning om att lagen innehåller ytterligare bestämmelser om undantag från gallringsskyldigheten, som gäller för vissa handlingar som ska överlämnas från enskild verksamhet till socialnämnden för bevarande samt för personakter som har tagits om hand av Inspektionen för vård och omsorg.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår ingen upplysningsbestämmelse.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande gallringsregler ska fortsatt gälla

I 12 kap. socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns bestämmelser om gallring av uppgifter i personakter och sammanställningar hos socialnämnden. Enligt 12 kap. 1 § SoL ska anteckningar och andra uppgifter i en personakt hos socialnämnden, som ingår i en sådan sammanställning av uppgifter som avses i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, gallras fem år efter det att den sista anteckningen i akten gjordes. Uppgifterna får dock inte gallras så länge uppgifter om samma person finns kvar i en sådan sammanställning som avses i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. En sammanställning ska gallras fem år efter det de förhållanden som uppgifterna avser har upphört. Gallringen ska vara avslutad senast kalenderåret efter det att gallringsskyldigheten inträdde.

Det finns handlingar som inte får gallras med stöd av bestämmelserna i 12 kap. 1 § första stycket SoL. Dessa undantag regleras i 12 kap. 2 § SoL. Det gäller handlingar som har kommit in eller upprättats i samband med en utredning om faderskap eller föräldraskap enligt föräldrabalken, en utredning om adoption samt handlingar som inkommit eller upprättats i samband med att ett barn vårdas utanför hemmet. Vidare gäller att vissa avtal som gäller vård utanför hemmet, internationell adoption och umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med inte får gallras förrän barnet fyllt arton år. Handlingar ska också undantas från gallring av hänsyn till forskningsbehov i ett representativt urval av

kommuner. I övriga kommuner ska undantag från gallring göras beträffande ett representativt urval av personer.

I tidigare förarbeten angavs integritetsskäl och arkivekonomiska skäl för att införa bestämmelser om gallring (prop. 1979/80:1 Del A s. 449 och 450). Enligt regeringen är de integritets- och arkivekonomiska skälen för gallring alltfjämt aktuella och de nuvarande bestämmelserna om gallringsskyldighet bör föras över till den nya socialtjänstlagen. Även bestämmelserna om undantag från gallringsskyldigheten är alltfjämt relevanta och bör föras över till den nya socialtjänstlagen.

Lagrådet konstaterar att det kapitel i den nya lagen som reglerar gallring i socialnämndens verksamhet framstår som uttömmande. Av det kapitel som reglerar gallringsskyldigheten i enskild verksamhet framgår dock att socialnämnden även ska bevara vissa handlingar som ska överlämnas från enskild verksamhet till socialnämnden. I det kapitlet regleras även förvaring, bevarande och gallring av personakter som har tagits om hand av Inspektionen för vård och omsorg. *Lagrådet* anser att det bör införas en upplysning om dessa bestämmelser i anslutning till bestämmelserna om gallring i socialnämndens verksamhet. Regeringen delar *Lagrådets* bedömning. I anslutning till bestämmelserna om gallring i socialnämndens verksamhet bör det därför upplysas om att lagen innehåller ytterligare bestämmelser om undantag från gallringsskyldigheten.

Nuvarande gallringsregler ska tills vidare tillämpas även för personakter för barn

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om sökbara orosanmälningar (bet. 2020/21:SoU24 punkt 25, rskr. 2020/21:368). Av tillkännagivandet följer bl.a. att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över bestämmelserna om gallring av barnakter hos socialtjänsten (bet. 2020/21:SoU24 s. 69). Den 4 februari 2022 fick en utredare i uppdrag att bl.a. ta ställning till om gallringsbestämmelserna i fråga om barnakter bör ändras (S 2022:A). Den 1 mars 2023 beslutade Regeringskansliet (Socialdepartementet) att utvidga uppdraget för Utredningen om utbyte och inhämtning av uppgifter i socialtjänsten för att förebygga brott och öka skyddet för barn till att även bl.a. analysera för- och nackdelar med olika gallringstidpunkter för sådana orosanmälningar om barn som inte leder till utredning jämfört med barnakter som innehåller utredning och insatser samt utifrån analysen föreslå nödvändiga författningsändringar. Utredaren redovisade sitt uppdrag i promemorian Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15). Genom uppdraget anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett i den del som rör gallring av barnakter. I avsnitt 25.2 bedöms tillkännagivandet i övrigt tillgodosett. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

I promemorian lämnas förslag på en förlängd gallringsfrist för handlingar i personakter för barn. Enligt förslaget ska en anmälan om oro för ett barn och handlingar som kommit in eller upprättats i samband med en sådan anmälan samt övriga handlingar som kommit in eller upprättats i samband med en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd inte gallras förrän 60 år efter barnets födelse. I

promemorian görs vidare bedömningen att det inte ska införas en särskild gallringsfrist för sådana anmälningar om oro för barn som inte leder till en utredning.

Förslaget om en särskild gallringsfrist för uppgifter om en anmälan om oro för ett barn och handlingar som kommit in eller upprättats i samband med en sådan anmälan samt övriga handlingar som kommit in eller upprättats i samband med en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd samt bedömningen att ingen särskild gallringsfrist ska gälla för uppgifter om anmälningar om oro för ett barn som inte lett till en utredning behandlas inte i detta lagstiftningsärende. Beredning av de förslagen pågår i Regeringskansliet.

Regeringen föreslår därför att nu gällande bestämmelser om gallring och bevarande av handlingar, uppgifter och anteckningar i socialnämndens verksamhet i fem år tills vidare ska gälla för handlingar i personakter för barn.

22 Hantering av uppgifter i enskild verksamhet

22.1 Bestämmelser om dokumentation gäller även i enskild verksamhet

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om dokumentation i enskild verksamhet ska föras över till den nya socialtjänstlagen, med förtydligandet att skyldigheten gäller vid genomförandet av insatser.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig lydelse.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelser om dokumentation för socialnämnden finns i 11 kap. 5 och 6 §§ socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Av 7 kap 3 § SoL framgår att dokumentationsbestämmelserna i tillämpliga delar även gäller i enskild verksamhet som står under Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) tillsyn. Av 11 kap. 5 § SoL framgår att handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling ska dokumenteras. Dokumentationen ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. Handlingar som rör enskildas personliga förhållanden ska förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem. Av 11 kap. 6 § SoL framgår att dokumentationen ska utformas med respekt för den enskildes integritet och att den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig ska detta antecknas. Av avsnitt 19.3 framgår att regeringen föreslår vissa förändringar i bestämmelserna om dokumentation.

Regeringen anser att det behöver finnas tydliga bestämmelser om dokumentation även för enskild verksamhet. För socialnämnden gäller bestämmelserna om dokumentation både handläggningen av ärenden och genomförandet av insatser. I enskild verksamhet handläggs inte några ärenden. Därför är dokumentation endast aktuellt vid genomförandet av insatser. Bestämmelserna om att dokumentationsskyldigheten även gäller i enskild verksamhet bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen med förtydligandet att skyldigheten gäller vid genomförande av insatser.

22.2 Skyldighet att bevara och gallra uppgifter

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om bevarande och gallring av anteckningar och andra uppgifter i enskild verksamhet samt överlämnande av handlingar till socialnämnden, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 7 kap. 3 § första stycket SoL framgår att anteckningar och andra uppgifter i en personakt som tillhör en sammanställning av uppgifter som avses i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska, i enskild verksamhet som står under tillsyn av IVO, bevaras och därefter gallras två år efter det att den sista anteckningen gjordes i akten. Uppgifterna ska dock inte gallras så länge uppgifter om samma person inte har gallrats enligt andra stycket. Enligt 7 kap. 3 § andra stycket ska uppgifter i en sammanställning som avses i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten gallras två år efter det att de förhållanden som uppgifterna avser har upphört. Av tredje stycket följer att gallringen ska vara avslutad senast kalenderåret efter det att gallringsskyldigheten inträdde. Av fjärde stycket framgår att den socialnämnd som beslutat om en insats som genomförs i en enskild verksamhet får träffa avtal med den som bedriver verksamheten om att handlingar ska överlämnas till nämnden när gallringsskyldigheten inträder. Detta gäller dock inte handlingar som avses i 7 kap. 3 a § SoL.

Av förarbetena framgår att regleringen av hur länge dokumentationen i enskild verksamhet måste bevaras syftar till att säkerställa att dokumentation under viss tid ska bevaras och därefter gallras. Syftet med gallringsbestämmelserna är att klienternas handlingar ska gallras bort, när deras kontakter med verksamheten har avslutats. Avsikten med att socialnämnden får träffa avtal med den som bedriver enskild verksamhet om att handlingar ska överlämnas till nämnden när gallringsskyldigheten inträder, är att handlingarna lämpligen bör tillföras nämndens personakt och sedan följa de regler om gallring som gäller för nämndens egna akter (prop. 2006/07:129 s. 114 och 115).

Skälen för bestämmelserna är alltså relevanta. Enligt regeringen är det nödvändigt med bestämmelser om bevarande och gallring av anteckningar och andra uppgifter i enskild verksamhet samt om överlämnande av

22.3 Handlingar som ska bevaras

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att handlingar i en personakt i enskild verksamhet som avser barn som har placerats eller tagits emot i vissa angivna boendeformer ska överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen vid den tidpunkt då uppgifterna ska gallras, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelsen om att handlingar i enskild verksamhet, av hänsyn till forskningens behov, i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner i fråga om ett representativt urval av personer, ska lämnas över för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen, ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte insatsen skyddat boende. Dessa bestämmelser trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130).

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 7 kap. 3 a § SoL anges undantag från gallringsskyldigheten. Av första stycket framgår att handlingar i en personakt i enskild verksamhet som avser barn som har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, stödboende, skyddat boende eller ett boende för personer med funktionsnedsättning ska överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen, när gallringsskyldigheten enligt 3 § första stycket inträder. Av andra stycket framgår att när gallringsskyldigheten enligt första stycket inträder ska handlingar i enskild verksamhet, av hänsyn till forskningens behov, i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner i fråga om ett representativt urval av personer överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen.

Syftet med undantaget när det gäller barns personakter är att öka enskilda personers möjligheter att få veta mer om sin bakgrund när de som barn varit placerade i ett sådant boende. Den dokumentation som skett av beslutande kommun innehåller en stor del av den dokumentation som kan vara viktig för en person som exempelvis i vuxen ålder söker information om förhållanden kring en placering i barnaåren. När det gäller förhållanden under t.ex. en placering kan även de journaler eller annan dokumentation som finns i en enskild verksamhet innehålla uppgifter om den enskilde som han eller hon av rättssäkerhetsskäl inte bör berövas möjligheten att i vuxen ålder ta del av (prop. 2006/07:129 s. 95 och 96). Syftet med undantaget för forskningens behov är att trygga behovet av data för forsknings- och utvecklingsarbete. Forskning inom det sociala området har stor betydelse, exempelvis för metodutvecklingsarbete. Forskningens resultat kan på ett vetenskapligt sätt underbygga det sociala arbetet (prop. 1989/90:72 s. 98 och 99). Det är angeläget att öka kunskapen kring effekterna av insatser som ges, också i fråga om genomförandet av insatser

i enskilda verksamheter. Forskningen kan därmed främja ökad rättsäkerhet och kvalitetsuppföljning (prop. 2006/07:129 s. 97 och 98).

Skälen för bestämmelserna är alltså relevanta. Det är nödvändigt med bestämmelser om undantagen för gallring vad gäller barns personakter samt för forskning. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

22.4 Utlämnande av handling i en personakt till den som akten gäller

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om utlämnande av handling i en personakt till den som akten gäller ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 7 kap. 4 § SoL första stycket framgår att en handling i en personakt i enskild verksamhet som står under Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) tillsyn ska, om det begärs av den som akten rör, så snart som möjligt tillhandahållas denne för läsning eller avskrivning på stället eller i avskrift eller kopia, om inte annat följer av 15 kap. 1 § SoL. Av andra stycket följer att en fråga om utlämnande enligt första stycket prövas av den som ansvarar för personakten. Anser denne att personakten eller någon del av den inte bör lämnas ut ska han eller hon genast med eget yttrande överlämna frågan till IVO för prövning.

Regeringen anser att det är viktigt med tydliga bestämmelser om hur en enskild kan få ta del av en personakt hos den som bedriver enskild verksamhet. Nuvarande bestämmelser bör därför föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen.

22.5 Omhändertagande av en personakt

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om när Inspektionen för vård och omsorg får besluta om att omhänderta en personakt i enskild verksamhet samt bestämmelser om förvaring och bevarande av personakterna, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även nuvarande bestämmelser om när Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs för att verkställa ett beslut om omhändertagande av en personakt ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 7 kap. 5 § första stycket SoL anges de situationer då Inspektionen för vård och omsorg (IVO) får besluta att ta

om hand personakter hos den som bedriver enskild verksamhet som står under IVO:s tillsyn. Detta gäller då en verksamhet upphör, om det på sannolika skäl kan antas att personakten inte kommer att handhas enligt föreskrifter i lagen eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, eller om den som ansvarar för personakten ansöker om det och det finns ett påtagligt behov av att akten tas om hand. I 7 kap. 5 § andra stycket regleras när en personakt ska återlämnas. En omhändertagen personakt ska återlämnas om det är möjligt och det inte finns skäl för omhändertagande. Beslut om återlämnande meddelas av IVO efter ansökan av den som ansvarade för personakten vid beslutet om omhändertagande. I 7 kap. 5 § tredje stycket SoL anges hur omhändertagna personakter ska förvaras. Personakterna ska förvaras avskilda hos arkivmyndigheten i den kommun där akterna har omhändertagits och bevaras i minst två år från det att de inkom till arkivmyndigheten. Det framgår också av bestämmelsen att handlingar som avses i 7 kap. 3 a § SoL, dvs. handlingar i personakter som avser barn som har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, stödboende, skyddat boende eller ett sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket SoL, eller som ska bevaras med hänsyn till forskningens behov, inte heller får gallras hos arkivmyndigheten. Om en uppgift ur akten begärs ut, har den myndighet som har hand om en omhändertagen personakt samma skyldighet att lämna en uppgift ur akten som den som var ansvarig för akten före omhändertagandet.

Av förarbetena framgår att personakterna hos den som bedriver enskild verksamhet kan utgöra ett problem när den enskilda yrkesutövaren lägger ned sin verksamhet, t.ex. vid konkurs, eller när ett tillstånd återkallas. Vidare framgår att regleringen skapades för att säkerställa att personakter i alla situationer förvaras på ett tillfredsställande sätt (prop. 1996/97:124 s. 155).

I 16 kap. 4 a § SoL regleras Polismyndighetens skyldighet att medverka för att verkställa ett beslut om omhändertagande av en personakt. Begäran om biträde från Polismyndigheten får endast göras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller det annars finns synnerliga skäl. Det kan exempelvis handla om situationer där det finns en överhängande risk för att en personakt kommer att förstöras och att det inte går att avvakta med att verkställigheten löses på annat sätt.

Enligt regeringens mening är det viktigt med tydliga bestämmelser om när IVO får besluta om omhändertagande av personakter i enskild verksamhet samt bestämmelser om förvaring och bevarande av personakter som tagits om hand. Det är även nödvändigt med bestämmelser om förutsättningarna för när Polismyndigheten ska bistå i verkställandet av ett beslut om omhändertagande av en personakt. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

22.6 Utredning av missförhållanden och hantering av uppgifter

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om utredning i enskild verksamhet av ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rapporterats samt om bevarande och gallring av rapporten, utredningen och övrig dokumentation, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelsen om möjligheten för den socialnämnd som har beslutat om en insats att träffa avtal med den som bedriver enskild verksamhet om att rapporten, utredningen och övrig dokumentation ska överlämnas till nämnden när gallringsskyldigheten inträder, ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 7 kap. 6 § SoL framgår att ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande, som har rapporterats enligt 14 kap. 3 § SoL, i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet ska utredas av den som bedriver verksamheten. Rapporten samt utredningen och övrig dokumentation enligt 14 kap. 6 § SoL ska bevaras och därefter gallras fem år efter det att den sista anteckningen gjordes. Den socialnämnd som har beslutat om en insats som genomförs i en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet, får träffa avtal med den som bedriver verksamheten om att sådana handlingar som avses i andra stycket ska överlämnas till nämnden när gallringsskyldigheten inträder.

Syftet med bestämmelsen om en skyldighet för den som bedriver enskild verksamhet att utreda rapporterade missförhållanden och påtagliga risker för sådana, är att så långt som möjligt klarlägga händelseförloppet och påverkande faktorer samt att ge tillsynsmyndigheten underlag i de fall det rör sig om ett allvarligt missförhållande. Utredningsskyldighetens omfattning är, liksom i offentlig verksamhet, beroende av omständigheterna i det enskilda fallet (prop. 2009/10:131 s. 46 och 49).

Vidare framgår det av förarbetena att bestämmelsen om att handlingarna ska bevaras i fem år syftar till att ge IVO rimliga möjligheter att följa upp, utvärdera och kontrollera rapporter om missförhållanden i socialtjänstens verksamhet (prop. 2009/10:131 s. 47).

Inte alla rapporter om missförhållanden eller påtagliga risker för missförhållanden kommer till tillsynsmyndighetens kännedom. Därför infördes en möjlighet för socialnämnden att träffa avtal med den som bedriver verksamheten om att handlingar ska överlämnas till nämnden när gallringsskyldigheten inträder. På så sätt ges nämnden en möjlighet att kontrollera och följa upp verksamheten (prop. 2009/10:131 s. 47).

Enligt regeringens mening är skälen till bestämmelserna alltjämt relevanta. Det är viktigt att det finns tydliga bestämmelser även för enskild verksamhet när det gäller utredning av ett missförhållande eller påtaglig risk för missförhållande som rapporterats samt bestämmelser om bevarande, gallring och överlämnande av rapporten, utredningen och övrig dokumentation. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya

socialtjänstlagen. Även möjligheten för den socialnämnd som har beslutat om en insats att träffa avtal med den som bedriver enskild verksamhet om att rapporten, utredningen och övrig dokumentation ska överlämnas till nämnden när gallringsskyldigheten inträder bör föras över till den nya lagen.

22.7 Tystnadsplikt för uppgifter om enskildas personliga förhållanden samt inom enskild familjerådgivning

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som avser insatser enligt socialtjänstlagen inte obehörigen får röja vad han eller hon då har fått veta om enskildas personliga förhållanden, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelsen om att den som är eller har varit verksam inom enskilt bedriven familjerådgivning inte obehörigen får röja en uppgift som en enskild har lämnat i förtroende eller som har begärts in i samband med rådgivningen, ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelserna om tystnadsplikt i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller inte enskild verksamhet. För enskild verksamhet finns i stället bestämmelser om tystnadsplikt i 15 kap. SoL. Av 15 kap. 1 § SoL framgår att den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som avser insatser enligt socialtjänstlagen inte obehörigen får röja vad han eller hon därvid har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

Syftet med bestämmelsen är att den enskilde ska ha samma skydd för sina uppgifter om personliga förhållanden oavsett om han eller hon får insatser av en offentlig eller enskild utförare.

Av 15 kap. 2 § SoL framgår att den som är eller har varit verksam inom enskild familjerådgivning inte obehörigen får röja en uppgift som en enskild har lämnat i förtroende eller som har inhämtats i samband med rådgivningen. Den aktuella bestämmelsen infördes i socialtjänstlagen för att reglera tystnadsplikt inom enskild familjerådgivning på motsvarande sätt som för familjerådgivning i kommunal regi (prop. 1995/96:117 s. 9).

Att en uppgift inte får röjas "obehörigen" innebär att om tillåtelse eller skyldighet att lämna uppgift stadgas i någon annan lagbestämmelse, så får uppgiften lämnas ut (prop. 1995/96:117 s. 16).

Enligt regeringens mening är det viktigt att det finns skydd för enskildas uppgifter även i enskild verksamhet. Bestämmelserna om tystnadsplikt för den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som avser insatser enligt socialtjänstlagen samt för den som är verksam inom enskilt bedriven familjerådgivning bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

23 Barns och ungas uppväxtförhållanden

23.1 Barns och ungas trygghet och utveckling

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska arbeta för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden samt att socialnämnden i nära samarbete med hemmen ska främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Socialnämndens ansvar för barn och unga i den egna kommunen är omfattande. Enligt 5 kap. 1 § 1 och 2 socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, ska socialnämnden verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Socialnämnden ska i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga. Redan i förarbetena till 1980 års socialtjänstlag fördes åtgärder för barns och ungdomars omvårdnad och utveckling fram som en av socialtjänstens viktigaste uppgifter (prop. 1979/80:1 Del A s. 252). Att arbeta för att barn och unga ska växa upp under trygga och goda förhållanden är alltså en av socialtjänstens viktigaste uppgifter och ska fortsatt vara i förgrunden i socialtjänstens arbete. Dessa bestämmelser bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

23.2 Förebygga och motverka att barn och unga far illa

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden ska bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelsen om att nämnden, tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, ska uppmärksamma och arbeta för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem, ska föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig om förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 5 kap 1 § 3 SoL ska socialnämnden bedriva uppsökande och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa. Nämnden ska också enligt 5 kap. 1 § 6 SoL, tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem. Det förebyggande arbetet har en central betydelse i socialtjänstens uppdrag att se till att barn, unga och deras familjer vid

behov får tillgång till stöd och skydd. Med hänsyn till socialtjänstens viktiga roll i det förebyggande arbetet anser regeringen att socialtjänstens deltagande i det generella förebyggande arbetet tillsammans med andra samhällsorgan m.fl. behöver vara tydligt i socialtjänstlagen. Det är också viktigt att socialnämndens ansvar för uppsökande verksamhet framgår av socialtjänstlagen. Socialtjänsten behöver så tidigt som möjligt få kännedom om barn och ungdomar som kan behöva individuellt anpassat stöd, för att tidigt kunna stätta in åtgärder som kan stödja barn och ungdomar som riskerar att fara illa (prop. 2012/13:10 s. 96). Regeringen anser därför att dessa bestämmelser bör föras över till den nya socialtjänstlagen.

23.3 Förebygga och motverka skadligt bruk och beroende

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att socialnämnden särskilt ska arbeta för och ta de initiativ som behövs för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, andra berusningsmedel, dopningsmedel samt spel om pengar, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget. Ett antal remissinstanser lämnar dock synpunkter på förslagen angående uttrycken missbruk och beroende. Synpunkterna behandlas i avsnitt 18.7.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 5 kap. 1 § 4 SoL ska socialnämnden aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol, andra berusningsmedel, beroendeframkallande medel och dopningsmedel bland barn och unga. En bestämmelse om att motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel bland barn och unga har funnits sedan 1980 års socialtjänstlag. Bestämmelsen har efterhand kompletterats med att också omfatta dopningsmedel (prop. 1998/99: 3 s. 87 och 88) och berusningsmedel (prop. 2000/01:80 s. 165).

Socialnämnden ska också arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar bland barn och unga (5 kap. 1 § 5 SoL). När bestämmelsen infördes uttalades det i förarbetena att det är särskilt angeläget att förebygga och motverka spelmissbruk bland barn och unga och att stödja barn och unga som växer upp i familjer där spelmissbruk förekommer. Spelproblem bland unga innebär en förhöjd risk för negativa sociala relationer, försämrade skolresultat, kriminalitet, depressioner och hög alkoholkonsumtion (prop. 2016/17:85 s. 28 och 29). Socialnämndens ansvar för olika frågor om skadligt bruk och beroende är nära förknippat med ansvaret för barns och ungas sociala och personliga utveckling i övrigt. Det är viktigt att socialtjänsten även fortsättningsvis arbetar med att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och

unga. Dessa bestämmelser bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

Som framgår av avsnitt 18.7 föreslår regeringen att språket ska moderniseras och att skadligt bruk eller beroende ska ersätta missbruk i den nya socialtjänstlagen. Det är endast en språklig förändring och innebär ingen skillnad i sak sett till socialnämndens ansvar jämfört med i dag.

Lagrådet konstaterar att förslaget till en ny socialtjänstlag innehåller ett flertal bestämmelser om att socialnämnden ska ”arbeta” för att uppnå vissa angivna mål (se t.ex. avsnitt 10.4 som behandlar bestämmelsen om att socialnämnden ska arbeta förebyggande mot skadligt bruk och beroende). *Lagrådet* menar att bestämmelserna knappast kan förstås på annat sätt än att nämnderna är skyldiga att utöva viss aktivitet. I ett par paragrafer anges emellertid att socialnämnden ska arbeta ”aktivt” (t.ex. bestämmelsen om att socialnämnden ska förebygga och motverka skadligt bruk och beroende hos barn och unga). *Lagrådet* anser att det inte är lätt att se skillnaden mellan ”arbeta” och ”aktivt arbeta” och att om en skillnad är avsedd så bör den tydligare framgå av lagtexten.

Bestämmelser om socialnämndens ansvar att förebygga och motverka missbruk infördes i 1980 års socialtjänstlag. Bestämmelserna infördes på initiativ av socialutskottet som bl.a. anförde att socialnämndens ansvar borde klargöras och att lagen borde kompletteras med bestämmelser om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka alkohol- och narkotikamissbruk. En bestämmelse infördes med lydelsen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel och att insatser för barn och ungdom därvid bör ägnas särskild uppmärksamhet. Utskottet anförde bl.a. att insatserna för att motverka missbruk bland barn och ungdomar borde få särskild uppmärksamhet och att insatserna för att hindra att barn och ungdomar tidigt kommer in i missbruk har ansetts så viktiga att de omnämnts särskilt i lagtexten (bet. 1979/80:SoU44 s. 56, 57 och 106). Bestämmelsen om socialnämndens ansvar att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga ändrade lydelse i samband med att bestämmelsen separerades från det generella ansvaret att förebygga och motverka missbruk bland befolkningen i stort. I stället för att barn och unga ska ägnas särskild uppmärksamhet i det förebyggande arbetet ska socialnämnden aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga. I propositionen *Åtgärder mot dopning* (prop. 1998/99:3 s. 96) anges att det i bestämmelsen understryks att socialtjänsten ska arbeta aktivt med dessa uppgifter.

Regeringen konstaterar således att det ända sedan bestämmelserna om det förebyggande ansvaret infördes så har det ansetts särskilt viktigt att förhindra att barn och unga utvecklar ett skadligt bruk eller beroende. Enligt regeringen är det viktigt att arbetet med att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga är effektivt och prioriterat. Det krävs att socialnämnden arbetar på ett proaktivt sätt och tar egna initiativ. Regeringen delar dock *Lagrådets* synpunkt om att ”aktivt arbeta” är ett otydligt uttryck i relation till ”arbeta” och inte fullt ut återspeglar socialnämndens ansvar. Enligt regeringen bör det i stället framgå att socialnämnden särskilt ska arbeta för och ta de initiativ som behövs för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga. Det är upp till socialnämnden att avgöra vilka åtgärder som behöver vidtas

för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende. Någon ändring i sak avses därmed inte.

Som framgår i avsnitt 10.4 innehåller socialtjänstlagen flera bestämmelser om missbruk, numera ”skadligt bruk och beroende”, som föreslås föras över till den nya lagen (avsnitt 10, 11, 18, 23 och 37). Lagrådet konstaterar, vilket framgår i avsnitt 10.4, att vad som innefattas i skadligt bruk eller beroende i de olika paragraferna varierar och att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör undersökas om de olika uttryckssätten är motiverade. I annat fall bör uttryckssätten göras enhetliga.

Regeringen konstaterar att socialnämndens ansvar för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga är bredare än det generella förebyggande ansvaret som föreslås regleras i 6 kap. 6 § förslaget till ny socialtjänstlag. Det förebyggande ansvaret mot skadligt bruk och beroende hos barn och unga omfattar även andra berusningsmedel än alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel samt dopningsmedel. Enligt regeringen bör det förebyggande ansvaret för barn och unga vara bredare än det generella ansvaret för befolkningen i stort. Socialnämnden har ett särskilt ansvar för barns och ungas uppväxtförhållanden. Socialnämnden ska t.ex. arbeta för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Socialnämnden ska vidare främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga (5 kap. 1 § 1 och 2 SoL). I avsnitt 10.4 föreslår regeringen att narkotika ska läggas till i bestämmelsen om socialnämndens generella ansvar att arbeta för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende. Av samma skäl bör narkotika läggas till även i bestämmelsen som avser barn och unga.

23.4 Förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga

Regeringens förslag: Det ska tydliggöras i den nya socialtjänstlagen att socialnämnden särskilt ska arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Några remissinstanser, däribland *Polismyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten*, för fram att socialnämndens ansvar i det brottsförebyggande arbetet bör tydliggöras i den nya socialtjänstlagen.

Promemorians förslag (S2023/03181) överensstämmer i sak med regeringens. I promemorian föreslås en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller är positiva till förslaget. Flera kommuner, bl.a. *Botkyrka kommun*, uppger att förslaget är i linje med hur socialnämnden arbetar i dag. *Göteborgs kommun* anser att förslaget underlättar socialnämndens arbete med brottsförebyggande insatser för barn och unga. *Folkhälsomyndigheten* påpekar att ett förtydligt ansvar kan gynna arbetet med att förebygga brott, inte minst bland barn och unga, vilket kan bidra till

förbättrad folkhälsa. *Socialstyrelsen* lyfter fram vikten av att socialtjänsten planerar, utformar och genomför insatser utifrån principerna om risk, behov och mottaglighet. *Statens institutionsstyrelse (SiS)* för fram att förslaget kan leda till att fler insatser till barn och unga med normbrytande beteende beviljas på ett tidigt stadium. *Kungsbacka kommun* framhåller vikten av att fokus finns på tidiga och samordnade insatser.

Några remissinstanser, bl.a. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd*, *Halmstads kommun* och *Akademikerförbundet SSR*, tror däremot inte att bestämmelsen kommer att medföra någon förändring i förhållande till de övriga ändringar om förebyggande arbete som föreslås införas i socialtjänstlagen. *Linköpings universitet (Barnafrid)* efterfrågar konkreta förslag på hur arbetet ska bedrivas.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, som avstyrker förslaget, befarar att det kan uppstå en oklarhet om hur brottsförebyggande insatser ska prioriteras i förhållande till andra insatser riktade till barn och unga. *Götene kommun* undrar om avsikten med förslaget är att det brottsförebyggande arbetet ska väga tyngre än andra delar av socialtjänstens uppdrag som rör barn och unga. *Linnéuniversitetet* pekar på att förslaget kan innebära att uppmärksamheten minskar på andra risk signaler i form av t.ex. ökad psykisk ohälsa bland unga. *Barnombuds mannen* ser en risk att kommuner kan hamna i situationer där andra verksamheter eller huvudmän inte fullgör sitt ansvar.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län understryker betydelsen av att alla barn och unga ska kunna få ett likvärdigt stöd oberoende av ålder, kön och kulturell bakgrund. *Myndigheten för delaktighet* pekar på att det finns stora behov av kunskap om hur olika risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende och kriminalitet samverkar med funktionsnedsättning hos barn och unga. Även bl.a. *Malmö kommun* väcker denna fråga och för fram att gärningspersoner med funktionsnedsättningar kan ha behov av särskilt stöd för att ta till sig information. *Jämställdhetsmyndigheten* anser att socialtjänsten även ska uppmärksamma våld i ungas nära relationer och ungas utsatthet för människohandel och exploatering. *Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF)* betonar vikten av att motverka hedersrelaterad brottslighet.

Några remissinstanser, däribland *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd*, *Härnösands kommun* och *SKR*, anser att det bör klargöras vilken nationell aktör som ska ansvara för att erbjuda utbildning, exempelvis om de insatser som *Socialstyrelsen* rekommenderar att kommuner bör erbjuda till barn med normbrytande beteende och risk att återfalla i brott.

Barnombuds mannen, *Barnafrid* samt *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* för fram att barnkonventionen inte nämns i promemorian. *Brottsofferjouren Sverige* saknar ett tydligt fokus på barns våldsutsatthet och barnrättsperspektiv utifrån barnkonventionen. Även *Länsstyrelsen i Stockholms län* tar upp vikten av att stärka det barnrättsliga perspektivet och anser att förslaget att socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga är ett steg i rätt riktning. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 45.4.

Flera remissinstanser, däribland *SKR*, för fram att förslaget kan få ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 45.2.

Kriminella nätverk är ett allvarligt hot mot barns och ungas utveckling

Att som barn utsätts för våld eller bevittna våld ökar risken för ohälsa, kriminalitet och andra problem senare i livet. Barn som upplever våld i hemmet eller i sitt närområde har också en ökad risk att själva använda våld (skr. 2023/24:68 s. 17). Att involveras och utnyttjas i ett kriminellt nätverk innebär ett betydande hot mot barnets eller den ungas framtidsutsikter och kan i värsta fall leda till en fara för liv. Barn och unga med ett normbrytande beteendemönster riskerar, förutom att hamna i kriminalitet i vuxen ålder, även försämrad psykisk hälsa, somatisk ohälsa, missbruk och tidig död ("Jag hade vitt hjärta" – Tidiga samhällsinsatser för att stärka barn och förebygga kriminalitet, Barnombudsmannen 2023). För att fånga upp barn i riskzon för kriminalitet har orosanmälningarna en stor betydelse. Antalet orosanmälningar om barn och unga som misstänks fara illa ökar, likaså antalet anmälningar per barn. En tendens i orosanmälningarna är att de i allt högre grad gäller yngre barn som riskerar att hamna i, eller redan befinner sig i, kriminalitet och missbruk (Individ- och familjeomsorg. Lägesrapport 2023, Socialstyrelsen 2023). Vidare slås det fast i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) att alla barn har rätt till frihet från våld och till social trygghet (artiklarna 19 och 26).

Det bör tydliggöras i den nya socialtjänstlagen att socialnämnden ska förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga

Socialnämnden ska enligt 5 kap. 1 § SoL bl.a. verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och aktivt arbeta för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga av alkohol, andra berusningsmedel, beroendeframkallande medel, dopningsmedel samt spel om pengar. Socialnämnden ska även bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa. Med särskild uppmärksamhet ska socialnämnden följa utvecklingen hos dem som visar tecken på en negativ utveckling och för dem som riskerar en ogynnsam utveckling, sörja för att de får det skydd och stöd som behövs. Regeringen har tidigare betonat betydelsen av förebyggande arbete i socialtjänsten för att se till att barn och unga och deras familjer vid behov får tillgång till stöd och skydd (prop. 2012/13:10 s. 96).

Ett allmänt inriktat och förebyggande arbete är en av huvuduppgifterna för socialtjänstens barn- och ungdomsvård. Regeringen anser dock, mot bakgrund av den nuvarande samhällsutvecklingen, att det är mycket angeläget att socialnämnden snabbt flyttar fram positionerna och prioriterar det brottsförebyggande arbetet riktat till barn och unga ytterligare. Insatser behöver sättas in i ett tidigt skede och särskilda brottsförebyggande, inklusive återfallsförebyggande, insatser behöver användas i större utsträckning än i dag.

Verksamheter som möter barn och unga och föräldrar behöver ha kunskap om risk- och skyddsfaktorer, rutiner för att tidigt fånga upp dem som befinner sig i riskzonen för kriminalitet samt kunskap om ändamålsenliga metoder. För att motverka en ogynnsam utveckling hos barn och unga anser regeringen, till skillnad från bl.a. *Halmstads kommun*,

att det inte är tillräckligt med de bestämmelser om förebyggande arbete som föreslås i den nya socialtjänstlagen. Det kan exempelvis handla om att barn, unga och deras familjer med stora behov när det gäller normbrytande beteenden och kriminalitet inte får det stöd och den hjälp som de behöver. Det kan också handla om att brottsförebyggande insatser inte sätts in tillräckligt tidigt. För att främja en utveckling där det brottsförebyggande arbetet riktat mot barn och unga stärks, bör det införas en bestämmelse i den nya socialtjänstlagen som tydliggör socialnämndens ansvar att arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

I avsnitt 10.5 föreslår regeringen att det även bör införas en åldersneutral bestämmelse om socialnämndens ansvar för det brottsförebyggande arbetet. Det finns enligt regeringens mening en risk för att individer som behöver insatser för att förebygga fortsatt brottslighet inte uppmärksammas tillräckligt om det brottsförebyggande ansvaret endast skulle omfatta barn och unga. Socialnämndens ansvar i det brottsförebyggande arbetet bör därför enligt regeringens mening regleras genom dels den åldersneutrala bestämmelse som föreslås i avsnitt 10.5, dels en särskild bestämmelse om att förebygga och motverka brottslighet hos barn och unga.

Socialnämnden ska särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga

De allvarliga konsekvenserna av att barn och unga utnyttjas inom ramen för kriminella nätverk ställer höga krav på det förebyggande och motverkande arbetet. Det brottsförebyggande arbetet riktat till barn och unga är särskilt prioriterat. I lagrådsremissen föreslås att socialnämnden ska arbeta aktivt med att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. *Lagrådet* anser att tillägget av ”aktivt” inte är något ändamålsenligt sätt att tydliggöra en högre ambitionsnivå för det brottsförebyggande arbetet i förhållande till barn och unga. Regeringen instämmer i Lagrådets bedömning. Regeringen föreslår dock en annan formulering av bestämmelsen än *Lagrådet*. Enligt regeringen bör det framgå att socialnämnden särskilt ska arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Detta innebär att socialnämnden behöver arbeta på ett proaktivt sätt och ta egna initiativ för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Det bör vara upp till socialnämnden att avgöra vilka brottsförebyggande åtgärder som behöver vidtas. Vad som avses med detta framgår nedan och av författningskommentaren.

En bestämmelse av ramlagskaraktär

Bestämmelsen bör, på motsvarande sätt som den åldersneutrala brottsförebyggande bestämmelse som regeringen föreslår ska införas (avsnitt 10.5), utformas så att den stämmer överens med socialtjänstlagens karaktär av ramlag. Det innebär att bestämmelsen inte bör lista särskilda insatser, metoder eller målgrupper. Av samma skäl som anförts (avsnitt 10.5) avseende den åldersneutrala regeln bör ordet brottslighet användas i stället för ordet kriminalitet.

Syftet med bestämmelsen är inte, som *Götene kommun* undrar, att det brottsförebyggande arbetet ska ta över det allmänt inriktade förebyggande arbetet. Tvärtom är det väsentligt att det brottsförebyggande arbetet kompletterar det allmänna förebyggande arbetet. Det är exempelvis, i linje med vad *Linnéuniversitetet* för fram, givetvis lika viktigt som tidigare att socialnämnden fångar upp risksignaler om exempelvis psykisk ohälsa hos barn och unga. Så som *Göteborgs kommun* påpekar, kan en tydliggörande bestämmelse dock underlätta kommunens arbete med brottsförebyggande insatser för barn och unga. Det kan exempelvis ske genom att ändamålsenliga metoder används i högre grad. Regeringen ser därför inte, till skillnad från *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, någon risk för att bestämmelsen kommer leda till oklarheter i fråga om hur socialnämndens brottsförebyggande arbete ska prioriteras i förhållande till det allmänpreventiva arbetet.

Brottsförebyggande insatser för barn och unga

För att förebygga och förhindra att barn och unga dras in i kriminalitet är det väsentligt att insatser sätts in i ett tidigt skede. Det förutsätter att socialnämnden tidigt får kännedom om att ett barn eller en ung person hamnat i eller riskerar att hamna i kriminalitet, och att nämnden vidtar adekvata åtgärder för att motverka ett normbrytande beteende. Regeringen delar *SiS* bedömning att bestämmelsen kan bidra till att fler insatser beviljas på ett tidigt stadium för att bryta ett sådant beteende. Det är socialnämnden som, utifrån lokala förutsättningar, avgör hur arbetet ska bedrivas och vilken insats som bör ges med hänsyn till den enskildes förutsättningar och behov. *Barnafrid* efterfrågar ett klargörande av vilka insatser det brottsförebyggande arbetet kan bestå av.

Enligt regeringen kan det brottsförebyggande arbetet bestå av insatser av mer allmänt förebyggande karaktär med ett brottsförebyggande fokus, såsom föräldraskapsstöd, uppsökande arbete, kontaktperson och kontaktfamilj. Det kan även bestå av olika typer av riktade insatser i form av manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende och kriminalitet, insatser i samverkan med andra aktörer såsom sociala insatsgrupper eller särskilt stöd till barn och unga som vill lämna en kriminell bana. Det är angeläget att de insatser som ges är ändamålsenliga och i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Regeringen delar även *Socialstyrelsens* uppfattning att det också är viktigt att socialtjänstens arbete och insatser utformas utifrån principerna om risk, behov och mottaglighet, de s.k. RMB-principerna.

Samverkan och ansvar

I det allmänt inriktade och förebyggande arbetet för barn och unga ska socialnämnden, enligt 5 kap. 1 a § SoL i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Bestämmelsen föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 23.6). Samverkan är således en viktig utgångspunkt i socialnämndens arbete med barn och unga. Så som *Kungsbacka kommun* framhåller, är det viktigt att de brottsförebyggande insatserna är tidiga och samordnade. Att socialtjänsten får ett utpekat ansvar i det brottsförebyggande arbetet innebär ingen inskränkning i det

ansvar som vilar på andra huvudmän. Det framgår av hittillsvarande 2 kap. 1 § SoL som föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 8.1). Regeringen delar därför inte den farhåga som *Barnombudsmannen* har, att bestämmelsen skulle leda till att andra verksamheter eller huvudmän än kommunen inte fullgör sitt ansvar.

Det behövs kunskapsutveckling för att främja ett effektivt brottsförebyggande arbete bland barn och unga

Bland barn och unga med normbrytande beteende eller som begår brott finns det grupper som får stöd i mindre utsträckning än andra. Det finns exempelvis, enligt vad som anges i promemorian, uppgifter som tyder på att flickor inte uppmärksammas i tillräckligt hög grad när det gäller kriminalitet, och att pojkar med utländsk bakgrund nås av färre insatser eftersom samtycke till insatser ofta saknas från deras vårdnadshavare. Vissa barn och unga kan också ha svårare att få det stöd som de skulle behöva på grund av begränsningar i den faktiska tillgången till lämpliga insatser. I linje med vad *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* påpekar, är det väsentligt att säkerställa att alla barn och unga i det brottsförebyggande arbetet ska kunna få ett likvärdigt stöd oberoende av ålder, kön och kulturell bakgrund. Så som bl.a. *Myndigheten för delaktighet* för fram, kan det behövas mer kunskap om hur olika risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende och kriminalitet samverkar med funktionsnedsättning hos barn och unga. Regeringen anser också att det är viktigt att tänka på att kriminalitet inte bara är gängrelaterad. I likhet med vad *Jämställdhetsmyndigheten* uppmärksammar, är det exempelvis viktigt att motverka våld i ungas nära relationer samt ungas utsatthet för människohandel och exploatering. Även hedersrelaterad brottslighet behöver motverkas, vilket *Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF)* understryker.

I promemorian beskrivs att det finns manualbaserade metoder och kunskapsstöd för flera områden, men att dessa används i relativt liten utsträckning. Samtidigt kommer det i enlighet med vad som föreslås i denna proposition ställas krav på att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet (avsnitt 9.2). Enligt regeringens uppfattning finns det behov av kunskapsutveckling inom socialtjänsten när det gäller brottsförebyggande arbete bland barn och unga. Som några remissinstanser, bl.a. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd*, ger uttryck för, kan det finnas behov av såväl utbildning som nationellt stöd för ett mer effektivt brottsförebyggande arbete. Regeringen avser att avsätta medel för att stödja kommunerna i omställningen till en långsiktigt hållbar socialtjänst under 2024–2028. Därutöver har regeringen i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.5 och 6.6.7) aviserat ytterligare medel till socialnämndernas brottsförebyggande arbete (avsnitt 45.2).

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden, med särskild uppmärksamhet, ska följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken till en ogynnsam utveckling, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelsen som innebär att nämnden ansvarar för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges bästa motiverar det, får vård, omsorg och uppfostran utanför det egna hemmet samt att ansvaret ska utövas i nära samarbete med vårdnadshavare eller annan som ansvarar för barnets dagliga omsorg, ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 5 kap. 1 § 7 SoL ska socialnämnden med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken till en ogynnsam utveckling. Av 5 kap. 1 § 8 SoL följer att socialnämnden också, i samarbete med hemmen, ansvarar för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och vid behov får vård och fostran utanför det egna hemmet. Dessa bestämmelser förtydligar socialnämndens ansvar att vidta åtgärder även om förutsättningarna för vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga saknas. Det innebär således att socialtjänsten inte kan vara passiv och avvakta tills dess att lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga är tillämplig (prop. 1984/85:171 s. 17 och 18). Om behov av vård utanför hemmet uppstår, kan den ges i familjehem, hem för vård eller boende eller i stödboende. Bestämmelserna om socialnämndens ansvar för skydd och stöd till barn och unga i riskzon är nödvändiga i den nya socialtjänstlagen och bör därför föras över oförändrade i sak.

23.6 Samverkan för att motverka att barn far illa

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samt att nämnden ska ta initiativ till att samverkan kommer till stånd, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även upplysningen om att det i socialtjänstlagen och offentlighets- och sekretesslagen finns begränsningar i fråga om utlämnande av uppgifter ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 5 kap. 1 a § SoL ska socialnämnden samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa.

Nämnden ska aktivt arbeta för att samverkan kommer till stånd. Det framgår även att vid utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 15 kap. nuvarande socialtjänstlag och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Genom bestämmelserna tydliggörs att samverkan i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa inte bara ska ske i individärenden utan också i övergripande frågor (prop. 2002/03:53 s. 58). De komplexa problem och förhållanden som behöver hanteras av verksamheter som möter barn som far illa kräver tillgång till olika slags kompetens och resurser. Samverkan är därför av särskilt stor betydelse för barn i utsatta situationer. Det gäller i synnerhet samverkan med förskola och skola. Enligt regeringen är det viktigt att samverkan sker på alla samhällsnivåer och att detta framgår av den nya socialtjänstlagen. Bestämmelserna om samverkan bör därför föras över till den nya lagen.

Enligt nuvarande bestämmelse ska socialnämnden aktivt arbeta för att samverkan kommer till stånd. Som framgår av bl.a. avsnitt 10.4 och 23.3 anser *Lagrådet* att det inte är lätt att se skillnaden mellan ”arbeta” och ”aktivt arbeta” och att om en skillnad är avsedd så bör den tydligare framgå av lagtexten. I samband med att bestämmelsen infördes uttalades i propositionen Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m. (prop. 2002/03:53 s. 108) att socialnämnden åläggs ett förstahandsansvar för att samverkan kommer till stånd. Motsvarande bestämmelser, men utan förstahandsansvar, infördes samtidigt i bl.a. hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), förkortad HSL, och skollagen (2010:800). Enligt dessa bestämmelser ska samverkan ske på socialnämndens initiativ (5 kap. 8 § HSL och 29 kap. 13 § skollagen). Enligt regeringen bör det även av bestämmelsen i den nya socialtjänstlagen framgå att det är socialnämnden som ska ta initiativ till att samverkan kommer till stånd.

23.7 Insatser när barn har utsatts för brott

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om socialnämndens ansvar för insatser till barn som utsatts för brott ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget. Några remissinstanser, såsom *Brottsoffermyndigheten*, *Linköpings universitet (Barnafrid)* och *Uppsala universitet*, har dock synpunkter på att bestämmelsen flyttas till ett särskilt kapitel om barn och unga och att socialtjänstens ansvar för brottsofferstöd splittras. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 18.1.

Skälen för regeringens förslag: I 5 kap. 11 § SoL finns bestämmelser om brottsoffer. Där framgår bl.a. att socialnämnden ansvarar för att ett barn som utsatts för brott och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvarar för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Regeringen konstaterar att barn och unga som utsatts för våld av en närstående är ett av socialtjänstens primära ansvarsområden vad gäller

barn och unga. Det är viktigt att barn och unga som utsatts för brott ges stöd i ett tidigt skede för att förebygga framtida problem. Även barn som bevittnat våld eller andra övergrepp mot närstående är offer för brott och behöver få det stöd och den hjälp som de behöver (prop. 2012/13:10 s. 98).

Som framgår i avsnitt 10.3 anser *Lagrådet*, till skillnad mot regeringen, att innebörden av begreppet närstående bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Som regeringen konstaterar i avsnitt 10.3 är utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte i lagens mening om det föreligger en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den enskilde (prop. 2006/07:38 s. s. 27, 31 och 46).

Enligt regeringen är dessa bestämmelser viktiga och relevanta och bör föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen. Socialtjänstens ansvar för brottsofferstöd generellt behandlas i avsnitt 18.1.

23.8 Barn och unga som har begått brott

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om ansvar vid påföljden ungdomstjänst och för medling med anledning av brott ska föras över till den nya socialtjänstlagen med den förändringen att det är socialnämnden, i stället för kommunen, som har ansvaret.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Ungdomstjänst ska kunna verkställas så snart som möjligt

I 5 kap. 1 b § SoL finns bestämmelser om kommunens ansvar vid påföljden ungdomstjänst. Det framgår att kommunen ansvarar för att påföljden ungdomstjänst kan verkställas så snart det kan ske och senast två månader efter det att domen fått laga kraft, om inte särskilda skäl talar mot det. Socialnämnden ska också bestämma det närmare innehållet i en utdömd ungdomstjänst och ange det i en arbetsplan och kontrollera att denna följs. Nämnden ska också utse en handledare för den unge.

Ungdomstjänst utgör ett påföljdsalternativ för unga som inte är i behov av det stöd och den hjälp som ungdomsvård förutsätter. Det är en obligatorisk uppgift för kommunerna att administrera ungdomstjänst. Ansvaret för arbetsplanen utgör en grund för att innehållet i ungdomstjänsten är strukturerat och anpassat till den unges individuella förhållanden. Flexibiliteten i påföljden innebär att behov av vård och andra insatser kan tillgodoses samtidigt som det är möjligt att ge tydliga och pedagogiska reaktioner på brott (prop. 2005/06:165 s. 65).

I paragrafens första stycke anges kommunen som ansvarig för att påföljden ungdomstjänst kan verkställas så snart det kan ske. Det är dock socialnämnden som enligt andra stycket ska bestämma det närmare innehållet i en utdömd ungdomstjänst. Av förarbetena följer även att det är handläggare inom socialtjänsten som ska hålla i rutinerna kring ungdomstjänsten och ansvara för att ordna ungdomstjänstplatser (prop. 2005/06:165 s. 66). Regeringen anser att ansvaret därför likaväl kan

ges till socialnämnden och att bestämmelsen i första stycket därför bör omformuleras och socialnämnden i stället för kommunen pekats ut som ansvarig för uppgiften.

Bestämmelserna om ungdomstjänst är fortsatt viktig och regeringen anser därför att den bör föras över till den nya socialtjänstlagen utan andra ändringar i sak än att socialnämnden, inte kommunen, ska ansvara för insatserna.

Socialnämnden ska ansvara för medling

Av 5 kap. 1 c § SoL följer att kommunen ansvarar även för att medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott kan erbjudas när brottet har begåtts av någon som är under 21 år. I förarbetena anges att medlingsverksamheten ligger väl i linje med andra insatser som socialtjänsten vidtar för ungdomar som har begått brott. Genom bestämmelsen i socialtjänstlagen kan unga lagöverträdare och brottsoffer vid ungdomsbrottslighet erbjudas medling på lika villkor i hela landet (prop. 2005/06:165 s. 105). Att just kommunen pekats ut som ansvarig berörs inte särskilt i förarbetena. Samtidigt anges att det inom socialtjänsten finns förutsättningar för en medlingsverksamhet av god kvalitet, med personal som har utbildning och vana att handskas med denna typ av problem (prop. 2005/06:165 s. 104). Enligt regeringen bör ansvaret därför i stället ges till socialnämnden.

Regeringen anser att det är viktigt att medling även fortsättningsvis kan erbjudas när brottet begåtts av någon som är under 21 år. Bestämmelserna bör därmed föras över till den nya lagen utan andra ändringar i sak än att socialnämnden, inte kommunen, ska ansvara för insatserna.

23.9 Insatser efter en vårdnadsprocess, placering eller påföljd

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska tillgodose det särskilda behov av insatser som barn och unga kan ha efter att ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts eller sedan placering utanför det egna hemmet eller verkställighet av slutna ungdomsvård har upphört, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 5 kap. 1 § 9 SoL ska socialnämnden tillgodose det särskilda behov av insatser som kan finnas hos barn och unga sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts. I förarbetena anges att socialnämnden har ett särskilt ansvar att vid behov ge stöd och hjälp åt barnet och dess föräldrar eller vårdnadshavare i samtliga dessa fall. Även föräldrar som kommit överens om vårdnad och umgänge har rätt att vid behov få stödinsatser från kommunen. Det gäller också de särskilda behov av stöd och hjälp som ett adopterat barn kan ha. Bestämmelsen tydliggör

Av 5 kap. 1 § 10 SoL följer att socialnämnden också ska tillgodose det särskilda behov av insatser som kan finnas hos barn och unga när vård och fostran utanför det egna hemmet har upphört. I förarbetena anges att en väl planerad och fungerande eftervård eller utslussning kan minska antalet barn och unga som behöver placeras för vård flera gånger och underlätta unga människors etablering i samhället (prop. 2006/07:129 s. 51). Ansvaret gäller även när verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård har upphört. I förarbetena anges att ett flertal av de unga som döms till sluten ungdomsvård har så allvarliga personliga och sociala problem att det är nödvändigt med fortsatta insatser efter frigivningen. Det finns därför i princip alltid skäl för socialtjänsten att uppmärksamma de unga som verkställer sluten ungdomsvård inför att verkställigheten ska upphöra (prop. 2014/15:25 s. 47).

Samtliga dessa bestämmelser om behov av insatser efter avgjorda mål eller ärenden om vårdnad, boende, umgänge eller adoption, vård, omsorg och uppfostran utanför hemmet och verkställighet av sluten ungdomsvård är alltjämt relevanta och bör föras över till den nya socialtjänstlagen. *Lagrådet* anser att ”vård, omsorg och uppfostran utanför hemmet” bör ersättas med ”placering utanför hemmet”. Regeringen delar den bedömningen. Regeringen anser att det i paragrafen bör anges att socialnämnden har detta ansvar ”efter att” insatserna avgjorts eller upphört i stället för ”sedan” insatserna avgjorts eller upphört. I betänkandet En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44) föreslås att sluten ungdomsvård ska utmönstras som påföljd och att barn och unga som begått allvarliga brott i stället ska dömas till fängelse. Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

23.10 Begränsning i möjligheten att ta emot andras barn

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden får förbjuda eller begränsa möjligheterna för en person som bor i kommunen att i sitt hem ta emot någon annans barn ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Det gäller även bestämmelserna om att den som överträder ett sådant förbud eller en sådan begränsning döms till böter och att allmänt åtal får väckas endast efter medgivande från Socialstyrelsen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 5 kap. 2 § SoL får socialnämnden, när ett barns bästa kräver det, förbjuda eller begränsa möjligheterna för en person att i hemmet ta emot andras barn. Förbudet omfattar inte fall då det med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogat att ett barn tas emot i hemmet. Av förarbetena framgår

att bestämmelsen gör det möjligt för socialnämnden att kunna ingripa när det behövs för att skydda barn från att vistas i olämpliga miljöer, exempelvis vid missförhållanden i feriehem eller i privata familjedaghem. Det finns också situationer när en person upplåter sitt hem till ungdomar och bjuder på alkohol m.m. och där miljön är klart olämplig för barn och unga att vistas i (prop. 2000/01:80 s. 166).

I 16 kap. 6 § SoL finns en bestämmelse om bötesstraff för den som överträder ett förbud eller en begränsning av möjligheterna ta emot andras barn i hemmet. Av paragrafen framgår även att Socialstyrelsens medgivande krävs för att väcka allmänt åtal för ett sådant brott.

Bestämmelserna om förbud och begränsningar att ta emot någon annans barn i sitt hem är viktiga för att socialnämnden ska kunna ingripa om barn vistas i olämpliga miljöer. Regeringen anser vidare att bestämmelserna om bötesstraff och åtal är nödvändiga även fortsättningsvis. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

24 Anmälan om oro för ett barn

24.1 Skyldighet att anmäla oro för ett barn

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att vissa myndigheter och yrkesverksamma är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa, ska föras över till den nya socialtjänstlagen. Det ska tydliggöras att anmälningsskyldigheten omfattar verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Även nuvarande bestämmelse om att de som är verksamma inom familjerådgivning är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet, ska föras över till den nya lagen. Det gäller även upplysningsbestämmelsen om att Barnombudsmannens skyldighet att anmäla och lämna uppgifter till socialnämnden regleras i lagen om Barnombudsman.

Det ska även tydliggöras att verksamma inom familjerådgivning inte omfattas av den allmänna bestämmelsen om anmälningsskyldighet.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår att det tydliggörs att huvudregeln om anmälningsskyldighet omfattar verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, men inte verksamma inom familjerådgivning. Utredningen föreslår vidare en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna yttrar sig inte över förslaget. *Migrationsverket* anser att det bör övervägas att i den nya socialtjänstlagen förtydliga att skyldigheten att anmäla oro för barn omfattar Migrationsverket. *Försäkringskassan* anser att all offentlig verksamhet uttryckligen bör omfattas av skyldigheten att genast anmäla

Skälen för regeringens förslag

Anmälningsskyldighet för myndigheter och yrkesverksamma

Enligt 14 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, är vissa myndigheter och yrkesverksamma skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Skyldigheten gäller myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten, Kriminalvården, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen samt andra myndigheter vars verksamhet berör barn och unga. Skyldigheten gäller även anställda hos dessa myndigheter och de som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet och fullgör uppgifter som berör barn och unga eller inom annan sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område. Anmälningsskyldigheten bryter den sekretess som gäller mellan myndigheter enligt 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL.

Anmälnings- och uppgiftsskyldighet gäller för myndigheter, anställda och yrkesverksamma som typiskt sett i sin verksamhet kommer i kontakt med barn och ungdomar och deras förhållanden på ett sådant sätt att de kan få indikationer om att barn far illa. Det har då enligt förarbetena inte någon principiell betydelse om arbetet utförs i offentlig eller privat tjänst. Således ska yrkesmässigt bedriven verksamhet inom socialtjänst, förskola, skola, kyrklig verksamhet för barn och ungdomar (t.ex. kyrkans öppna förskola, konfirmationsundervisning och liknande), hälso- och sjukvård eller tandvård, vare sig den är i offentlig eller privat tjänst, omfattas av skyldigheten att anmäla och lämna uppgifter till socialnämnden till skydd för barn och ungdomar. Utgångspunkten är att så långt möjligt säkerställa att socialtjänsten får kännedom om när ett barn far illa eller misstänks fara illa utan att för den skull försvåra för yrkesgrupper som har en särskild förtroendeställning gentemot allmänheten. Därför omfattas inte exempelvis advokater och ideellt arbetande organisationer och deras tjänstemän, t.ex. Barnens rätt i samhället (Bris) och Rädda barnen. Däremot omfattas läkare, psykologer m.fl., som är anställda i sådana ideella organisationer, när de utövar sitt yrke inom ramen för organisationens verksamhet (prop. 1996/97:124 s. 106 och 107 och prop. 2012/13:10 s. 44).

För att socialnämnden ska kunna upptäcka att ett barn far illa och erbjuda barnet skydd eller stöd är det enligt regeringen nödvändigt att andra som träffar barnet eller har kännedom om förhållanden som rör barnet anmäler eventuell oro för barnet till socialtjänsten. Att se till att barn som befinner sig i en utsatt situation får den vård och det skydd de behöver är en av socialtjänstens viktigaste uppgifter och anmälningsskyldigheten fyller en viktig funktion i det arbetet. Bestämmelsen bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

Regeringen föreslår att den nya socialtjänstlagen ska innehålla en definition av vad som avses med socialtjänst (avsnitt 5.3). Definitionen av socialtjänst omfattar inte verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och

service till vissa funktionshindrade. Nuvarande anmälningsskyldighet är formulerad så att den tar sikte på myndigheter inom socialtjänsten samt yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet inom socialtjänstens område. Det bör därför i den nya lagen tydliggöras att anmälningsskyldighet fortsatt gäller i verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, såväl inom en myndighet som inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet.

Migrationsverket anser att det bör framgå tydligare av bestämmelsen att myndigheten omfattas av skyldigheten att anmäla oro. Försäkringskassan framför att all offentlig verksamhet bör omfattas av anmälningsskyldigheten. I departementspromemorian Fler verktyg i socialtjänstens arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15) föreslås att Migrationsverket tillsammans med ett flertal andra myndigheter ska omfattas av anmälningsskyldigheten och att det uttryckligen ska framgå av bestämmelsen. Förslaget har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet.

Anmälningsskyldighet för verksamma inom familjerådgivning

Enligt 14 kap. 1 § andra stycket SoL är verksamma inom familjerådgivning skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet. Bestämmelsen är ett undantag från den absoluta sekretess som enligt 26 kap. 3 § OSL gäller inom kommunal familjerådgivning för uppgift som en enskild har lämnat i förtroende eller som har inhämtats i samband med rådgivningen. Med anledning av det särskilda förtroendeförhållande som familjerådgivningen innebär och den starka sekretess som gäller får andra uppgifter än uppgifter om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet inte röjas. I förarbetena till bestämmelsen anges att familjerådgivningen rymmer för de enskilda människorna synnerligen känsliga uppgifter. Det måste därför finnas mycket starka skäl för att inskränka sekretessen på detta område. Skyddet för de unga har dock ansetts väga tyngre än skyddet för integriteten (prop. 1979/80:1 Del A s. 419). Anmälningsskyldighet för den som är verksam inom familjerådgivning är enligt regeringen viktig och ska därför föras över till den nya lagen oförändrad i sak. I linje med vad *Lagrådet* föreslår bör det i den inledande paragrafen om anmälningsskyldighet för myndigheter och yrkesverksamma även upplysas om att anmälningsskyldigheten i fråga om verksamma inom familjerådgivning är begränsad. Regeringen anser dock att upplysningsbestämmelsen delvis bör formuleras på annat sätt än vad *Lagrådet* föreslår.

Särskilda regler om Barnombudsmannens skyldighet att anmäla

I 14 kap. 1 § fjärde stycket SoL finns en upplysning om att det för Barnombudsmannen finns bestämmelser om anmälan i 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman. Av dessa bestämmelser följer att Barnombudsmannen är skyldig att genast anmäla till socialnämnden om ombudsmannen i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa, samt att Barnombudsmannen är skyldig att lämna uppgifter om det förhållande anmälningsplikten omfattar. När anmälnings-

skyldigheten infördes bedömde regeringen att det var lämpligast att den kom till uttryck i lagen om Barnombudsman (prop. 1993/94:10 s. 14). Samtidigt infördes en upplysning om bestämmelsen i socialtjänstlagen. Regeringen anser att upplysningsbestämmelsen fortsatt är relevant och bör föras över till den nya socialtjänstlagen.

24.2 Uppmaning att anmäla oro

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla det till socialnämnden ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast *BPIS Barnperspektivet* yttrar sig och för fram att det bör tas fram system för att säkerställa att en anonym anmälare förblir anonym.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 14 kap. 1 c § SoL bör var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa anmäla det till socialnämnden. Uppmaningen att anmäla oro för ett barn gäller såväl allmänheten som de myndigheter och yrkesverksamma som inte omfattas av anmälningsskyldigheten i 14 kap. 1 § SoL. Anmälan kan alltså göras av exempelvis en granne, släkting eller vän till den anmälan gäller. Uppmaningen att anmäla gäller oavsett om misstanken gäller förhållanden i eller utanför hemmet (prop. 1996/97:124 s. 104 och prop. 2012/13:10 s. 44).

Bestämmelsen markerar att alla har ett ansvar för att uppmärksamma barn som far illa. Det är enligt regeringen en viktig markering och en betydelsefull reglering för att socialtjänsten så tidigt som möjligt ska upptäcka barn i behov av skydd och stöd. Det är enligt regeringen uppenbart att allmänhetens medverkan i detta hänseende är av stor betydelse för socialtjänsten. Bestämmelsen bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

BPIS Barnperspektivet anser att det bör tas fram system för att säkerställa att anonyma anmälare förblir anonyma. Regeringen konstaterar att det är möjligt för en privatperson att göra en anmälan anonymt. I de fall anmälaren uppgett sin identitet kommer dock uppgiften att dokumenteras hos socialnämnden. En viktig grundprincip är enligt regeringen att den som ärendet rör ska få ta del av alla handlingar som ligger till grund för ett beslut. I vissa fall kan dock uppgifter om en privatperson som anmäler till socialnämnden hemlighållas för den som anmälan avser med stöd av 26 kap. 5 § OSL.

24.3 Erbjudande om möte samt information till anmälaren

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden bör erbjuda barnet, vårdnadshavaren och den som gjort anmälan ett möte om det är lämpligt med hänsyn till barnets bästa, ska föras över till den nya socialtjänstlagen. Detsamma gäller bestämmelsen om att socialnämnden om det inte är olämpligt får informera den som gjort anmälan om att utredning har inletts, inte har inletts eller redan pågår.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna yttrar sig inte över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 14 kap. 1 a § SoL bör socialnämnden erbjuda barnet, vårdnadshavaren och den som gjort anmälan enligt 14 kap. 1 § SoL ett möte om det med hänsyn till barnets bästa är lämpligt. Av propositionen Stärkt stöd och skydd för barn och unga (prop. 2012/13:10) framgår att ett sådant möte bör infalla inom den tidsgräns som gäller för förhandsbedömningen och att det är fråga om att erbjuda ett frivilligt möte. Syftet med bestämmelsen är att ta tillvara anmälarens engagemang och kompetens och att uppmärksamma barnets situation, oavsett om anmälan leder till utredning eller inte (prop. 2012/13:10 s. 51 och 136). Bestämmelsen är enligt regeringen fortfarande relevant och bör föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Av 14 kap. 1 b § SoL följer vidare att socialnämnden får informera den som gjort anmälan enligt 14 kap. 1 § SoL om att utredning har inletts, inte har inletts eller redan pågår. Information ska på begäran lämnas till anmälaren, om det inte är olämpligt med hänsyn till omständigheterna. I förarbetena till bestämmelsen anges att benägenheten att anmäla oro anses öka om socialtjänsten lämnar någon form av återkoppling till anmälaren. Bestämmelsen reglerar en skyldighet för socialnämnden att, när anmälaren särskilt begär det, informera om att utredning inletts eller inte inletts med anledning av anmälan eller att en utredning redan pågår. Nämnden får även på eget initiativ informera anmälaren (prop. 2012/13:10 s. 52, 136 och 137). Regeringen konstaterar att bestämmelsen kan bidra till att fler anmäler oro för ett barn, och den bör därför föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

I departementspromemorian Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15) föreslås att återkopplingen ska vara skriftlig och, om det inte finns synnerliga skäl, lämnas inom 14 dagar från det anmälan inkom. Förslagen har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet.

25 Bedömning och utredning av barns och ungas behov av skydd eller stöd

Prop. 2024/25:89

25.1 När en anmälan om oro för ett barn kommer in inleds ett ärende

Regeringens bedömning: När en anmälan om oro för ett barn kommer in till socialnämnden inleds ett ärende. Det medför att förvaltningslagens bestämmelser om handläggning av ärenden aktualiseras.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Promemorians bedömning (Ds 2023:15) överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser yttrar sig över bedömningen. *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Socialstyrelsen* och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* uttrycker vissa invändningar mot bedömningen att ett ärende alltid ska anses inlett när en anmälan om oro eller misstänkt oro för ett barn (orosanmälan) kommer in till socialnämnden. Enligt dem saknas närmare överväganden och förtydliganden om vilka praktiska konsekvenser det får att förvaltningslagens bestämmelser om bl.a. partsinsyn, utredningsskyldighet och kommunikering blir gällande. En fråga som enligt Socialstyrelsen också behöver belysas är hur socialtjänstlagens handläggningsregler förhåller sig till förvaltningslagen. Enligt myndigheten är det viktigt att säkerställa dels att bestämmelserna om kommunikation och partsinsyn inte innebär att vårdnadshavare alltid måste underrättas redan före beslut om att inleda utredning, dels att det är möjligt att vid särskilda skäl avvakta ännu längre med en underrättelse. Myndigheten påpekar även att JO i några ärenden uttalat att hanteringen av en anmälan om oro inte utgör ett ärende (JO 2004/05 s. 391 och JO 2012/13 s. 268).

Enligt *Stockholms universitet* är det positivt med ett tydliggörande om att ett ärende inleds när en orosanmälan kommer in.

Skälen för regeringens bedömning

Åtgärder före beslut om huruvida en utredning ska inledas eller inte utgör en del av handläggningen av ett ärende

I 11 kap. socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns bestämmelser om handläggning av ärenden. Begreppet ärende är centralt och av betydelse såväl inom socialtjänsten som inom annan verksamhet. Detta är fallet bl.a. eftersom frågan om det är ett ärende eller inte påverkar myndigheters skyldigheter av olika slag, inte minst vad gäller vad som ska dokumenteras och hur dokumentation ska ske.

Enligt förvaltningsrättsliga principer hör frågan om vad som utgör ett ärende nära samman med begreppet beslut. Regeringen har i propositionen En modern och rättssäker förvaltning – ny förvaltningslag (prop. 2016/17:180) behandlat frågan om gränsen mellan vad som är

ärendehandläggning och vad som är annan förvaltningsverksamhet, dvs. det som vanligen brukar betecknas faktiskt handlande. Regeringen uttalade då att en principiell skillnad är att handläggningen av ett ärende avslutas med ett beslut av något slag, medan ett faktiskt handlande karaktäriseras av att myndigheten i praktiken vidtar en viss faktisk åtgärd. För att veta om ett ärende har inletts vid en myndighet är det alltså av betydelse att kunna avgöra om myndigheten måste avsluta handläggningen genom ett beslut. Det är också av vikt att kunna avgöra när en myndighet ska anses ha fattat ett beslut i ett ärende. Ett beslut innefattar regelmässigt ett uttalande från en myndighet som är avsett att ha vissa verkningar för den som beslutet är riktat mot. Uttalandet syftar ofta till att påverka mottagarens handlande i en given situation. Vidare framhöll regeringen att det är uttalandets syfte och innehåll som avgör uttalandets karaktär av beslut, inte dess yttre form. Beslut ska skiljas från en myndighets allmänna upplysningar och råd (prop. 2016/17:180 s. 24).

I propositionen Stärkt stöd och skydd för barn och unga (prop. 2012/13:10) behandlade regeringen frågan om att i lag ange att socialnämnden ska fatta ett beslut inom fjorton dagar i frågan om att inleda eller inte inleda en utredning, s.k. förhandsbedömning. Regeringen angav i propositionen att några remissinstanser hade ansett det oklart om ställningstagandet att inleda eller inte inleda en utredning är ett egentligt beslut. Regeringen föreslog därför att det i lagen tydligt skulle anges att det ska vara ett formellt beslut som ska dokumenteras på sedvanligt sätt (prop. 2012/13:10 s. 59). Bestämmelsen om att det ska fattas ett beslut när en förhandsbedömning avslutas trädde i kraft den 1 januari 2013 (prop. 2012/13:10, bet. 2012/13:SoU4, rskr. 2012/13:51). Bestämmelsen föreslås även föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 25.4).

I linje med bedömningen som görs i promemorian framstår det enligt regeringen som främmande för den svenska rättsordningen och dess krav på rättssäkerhet att en orosanmälan som leder till ett beslut inte skulle anses vara en del i handläggningen av ett ärende. Detta särskilt mot bakgrund av att beslutet, oavsett om det innebär att en utredning inleds eller inte, utgör myndighetsutövning (avsnitt 25.4). Vidare noterar regeringen att de ärenden från JO som *Socialstyrelsen* hänvisar till där anmälan om oro inte bedömts utgöra ett ärende är hänförliga till tiden före lagändringen som förtydligade att förhandsbedömningen är ett formellt beslut.

Till skillnad från vad JO, Socialstyrelsen och SKR för fram anser således regeringen, i likhet med *Stockholms universitet*, att ett ärende inleds hos socialnämnden när en orosanmälan kommer in.

Förvaltningslagens bestämmelser om handläggning av ärenden aktualiseras

När en orosanmälan kommer in till socialnämnden inleds alltså ett ärende hos socialnämnden. Enligt 1 § förvaltningslagen (2017:900), förkortad FL, gäller lagens bestämmelser för handläggning av ärenden hos förvaltningsmyndigheterna. Det handlar bl.a. om bestämmelserna om rätten till partsinsyn (10 § FL), utredningsansvar (23 § FL) och kommunikation (25 § FL).

Enligt *Socialstyrelsen* behöver det tydliggöras hur socialtjänstlagens handläggningsregler förhåller sig till förvaltningslagen. Regeringen konstaterar att det i nya socialtjänstlagen klargörs att de uppräknade bestämmelserna i nuvarande 11 kap. 8 § SoL gäller i alla ärenden hos socialnämnden som rör enskilda, även sådana ärenden där besluten kan laglighetsprövas. För att ytterligare tydliggöra förhållandet mellan socialtjänstlagen och förvaltningslagen föreslår regeringen att det i den nya socialtjänstlagen införs en bestämmelse som upplyser om att det finns bestämmelser om handläggning i förvaltningslagen (avsnitt 19.1 och 19.7).

Av 4 § FL följer att om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från förvaltningslagen, tillämpas i stället den bestämmelsen. En sådan specialbestämmelse finns bl.a. i 11 kap. 2 § SoL om socialnämndens utredning av ett barns behov av skydd eller stöd. Enligt bestämmelsens tredje stycke ska den som berörs av en sådan utredning, om inte särskilda skäl talar mot det, genast underrättas om att en utredning har inletts. Regeringen föreslår i avsnitt 25.5 att bestämmelsen förs över till den nya socialtjänstlagen.

Socialnämndens utredningsansvar när ett ärende inleds

Socialstyrelsen uttrycker en farhåga om att om ett ärende inleds när en orosanmälan kommer in kan det innebära att socialnämnden får ett utökad utredningsansvar enligt förvaltningslagen i den förhandsbedömning som ska göras. *Socialstyrelsen* ser utifrån detta en risk att förhandsbedömningen blir en slags ”miniutredning”.

Med anledning av denna farhåga konstaterar regeringen följande. Enligt 23 § FL ska en myndighet se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. Bestämmelsen innebär att det är myndigheten som har det yttersta ansvaret för att underlaget i ett ärende är sådant att det leder till ett materiellt riktigt beslut. Hur omfattande utredningsåtgärderna behöver vara kan variera med hänsyn till ärendets karaktär.

När det gäller den förhandsbedömning som socialnämnden ska göra vid en orosanmälan ligger det i sakens natur att en sådan bedömning inte ska grunda sig på en fullständig utredning, utan att det är en mer summarisk bedömning. Detta följer bl.a. av de begränsade utredningsmöjligheter som socialnämnden har i detta skede. Socialnämnden får t.ex. inte hämta in uppgifter från utomstående personer. I sådana fall har en utredning inletts (prop. 2012/13:10 s. 58, jfr även *Socialstyrelsen* 2022, Anmäla oro för barn – Stöd för anmälningskyldiga och andra anmälare s. 34).

I detta sammanhang vill regeringen också framhålla vad den tidigare uttalat i propositionen Stärkt stöd och skydd för barn och unga (prop. 2012/13:10) i samband med att fjortondagarsfristen för förhandsbedömningar infördes. Regeringen underströk då att det var oacceptabelt att förhandsbedömningar blir en form av miniutredningar för att undvika utredningar. Vidare framhölls att anmälan i normalfallet borde ge tillräcklig information som grund för beslut om huruvida utredning ska inledas eller inte. Även om det behöver tas kontakter så finns det begränsningar för vilka kontakter som kan tas innan en förhands-

bedömning övergår till en utredning (prop. 2012/13:10 s. 58). Enligt regeringen är dessa förarbetsuttalanden allttjämt gällande.

Mot denna bakgrund delar inte regeringen Socialstyrelsens farhåga att bedömningen om att ett ärende inletts när en anmälan om oro för ett barn kommer in, kommer att leda till ett utökat utredningsansvar för socialnämnden. Denna bedömning ligger även i linje med det regeringen uttalade i propositionen Ny socialtjänstlag m.m. (prop. 2000/01:80 s. 161) om att det varken är lämpligt eller ens möjligt enligt socialtjänstlagen att vid varje situation inleda en utredning och sedan avskriva den i de fall det inte finns anledning att vidta någon åtgärd.

Att ett ärende anses inlett innebär således inte att en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL ska anses inledd eller att socialnämnden får ett utökat utredningsansvar.

Kommunikationskyldighet enligt 25 § FL

Av 25 § FL följer att en myndighet innan den fattar ett beslut i ett ärende, om det inte är uppenbart obehövt, ska underrätta den som är part om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet. Myndigheten får dock avstå från sådan kommunikation bl.a. om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet eller ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse kräver att beslutet meddelas omedelbart. Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL. Huvudregeln är tillämplig i alla slags beslut som kan aktualiseras inom ramen för handläggningen av ett ärende (prop. 2016/17:180 s. 310).

Som framgår i avsnitt 25.3 ska socialnämnden när en anmälan om oro för ett barn kommer in till nämnden, samma dag som anmälan kommer in eller senast dagen efter, göra en skyddsbedömning (prop. 2012/13:10 s. 60). Denna omedelbara skyddsbedömning av ett barns behov av skydd bör, enligt regeringens uppfattning, till sin karaktär anses vara ett sådant beslut där både ett väsentligt allmänt intresse och den enskildes intresse kräver att det meddelas omedelbart. Detta innebär således att socialnämnden bör kunna avstå från att kommunicera anmälan innan nämnden gör bedömningen av barnets behov av omedelbart skydd, något som SKR efterfrågar ett förtydligande av. Detta hindrar dock inte socialnämnden från att vid behov ta vissa kontakter i syfte att kunna göra skyddsbedömningen.

Som framgår i avsnitt 25.4 ska socialnämnden efter den omedelbara skyddsbedömningen göra en bedömning av om det finns behov av att inleda en utredning angående barnet (en s.k. förhandsbedömning). Ett sådant beslut ska fattas inom fjorton dagar (11 kap. 1 a § SoL).

Mot bakgrund av Socialstyrelsens efterfrågan om ett belysande av förhållandet mellan socialtjänstlagens handläggningsregler och förvaltningslagen konstaterar regeringen följande. Det finns ingen uttrycklig bestämmelse i socialtjänstlagen, likt den i 25 § FL, som uttalar att den som är part ska underrättas om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet. Däremot bör socialnämnden enligt 14 kap. 1 a § SoL, om anmälan är gjord av någon som är anmälningsskyldig enligt 14 kap. 1 § SoL erbjuda barnet,

vårdnadshavaren och den som gjort anmälan ett möte om det med hänsyn till barnets bästa är lämpligt. Bestämmelsen innebär en möjlighet för socialnämnden att erbjuda ett möte i samband med att anmälan görs. Ett möte i samband med anmälan bör hållas inom den tidsgräns som gäller för förhandsbedömningen, dvs. två veckor. Anmälaren, vårdnadshavaren och barnet, beroende på dess ålder och mognad, bör kallas till mötet. Det är fråga om ett erbjudande om ett frivilligt möte.

I dessa situationer underrättas således t.ex. vårdnadshavare om att en anmälan kommit in och vad den rör. Även när en anmälan kommer från en person som inte är anmälningsskyldig enligt 14 kap. 1 § SoL underrättas i många fall vårdnadshavare om anmälan ändå. Socialnämnden kan i många fall behöva kontakta den eller de personer som anmälan rör, informera om innehållet i anmälan och ge honom eller henne möjlighet att bemöta uppgifterna för att kunna ta ställning till om en utredning ska inledas. Det finns dock situationer då det inte är lämpligt att ha ett möte om en inkommen anmälan. Skäl för att inte ha ett möte kan vara att anmälan rör misstanke om brott mot barnet i hemmet, hedersrelaterat våld och förtryck eller att nämnden har annan information som gör mötesformen olämplig (prop. 2012/13:10 s. 136).

Regeringen konstaterar dock att även om ett möte hålls enligt 14 kap. 1 a § SoL är det inte säkert att kravet på kommunikation, som innefattar att parten ska få del av allt relevant underlag inför beslut samt få tillfälle att yttra sig över detta, alltid kan anses uppfyllt, varför det i vissa fall kan behövas en underrättelse enligt 25 § FL.

I vissa situationer är det dock av stor vikt att vårdnadshavare eller barnet inte informeras om att en anmälan har kommit in och att en förhandsbedömning pågår. Det kan t.ex. handla om situationer då barnet utsatts för hedersrelaterat våld eller förtryck eller då en närstående är misstänkt för andra övergrepp mot barnet, då barnet själv är misstänkt för brott eller då barnet själv motsätter sig att föräldrarna kontaktas. Enligt 25 § FL får en myndighet avstå från att underrätta en part inför ett beslut, bl.a. om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet eller ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse kräver att beslutet meddelas omedelbart. Underrättelseskyldigheten gäller vidare med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § OSL. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att det finns möjligheter för socialnämnden att under en pågående förhandsbedömning inte underrätta part inför ett beslut om att inleda en utredning.

Om socialnämndens förhandsbedömning resulterar i ett beslut att inleda en utredning finns en specialbestämmelse som anger att när en förhandsbedömning leder till att socialnämnden beslutar att inleda en utredning ska den som berörs av en sådan utredning genast underrättas om att en utredning har inletts, om inte särskilda skäl talar mot det (11 kap. 2 § tredje stycket SoL). Bestämmelsen tillkom efter kritik om att socialtjänsten ansågs bedriva utredningar utan enskildas vetskap. Syftet med bestämmelsen var att skapa ett tydligare utredningsförfarande och på så sätt bidra till ett ökat förtroende för socialtjänstens arbete. Det fick därför inte råda något tvivel om att en utredning pågår (prop. 2012/13:10 s. 56, jfr även prop. 1996/07:124 s. 109 och 110). I detta skede ska således i normala fall en part underrättas om att en utredning har inletts.

Även i denna situation kan det dock finnas skäl för att inte underrätta part om att en utredning har inletts, varför det i socialtjänstlagen finns en möjlighet att göra undantag från denna underrättelseskyldighet. Som exempel på situationer då det kan finnas särskilda skäl för socialnämnden att avvakta med en underrättelse om en inledd utredning anges i förarbetena bl.a. att någon närstående är misstänkt för övergrepp mot barnet, att barnet själv är misstänkt för brott eller att barnet själv motsätter sig att föräldrarna kontaktas. Det kan handla om flickor och pojkar som rymmer eller kastas ut hemifrån eller situationer där något har utsatts för hedersrelaterat våld (prop. 2012/12:10 s. 62).

När det finns särskilda skäl att avvakta underrättelse enligt 11 kap. 2 § tredje stycket SoL ligger det i sakens natur att socialnämnden inte heller kan anses skyldig att kommunicera underlaget med parterna och ge dem tillfälle att yttra sig enligt 25 § FL innan beslutet om att inleda en utredning fattas. Om en sådan skyldighet ansågs föreligga skulle möjligheten att avvakta underrättelse om en inledd utredning omkullkastas. Oaktat detta konstaterar regeringen att även 25 § FL medger undantag från kravet på obligatorisk kommunikation, t.ex. om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet. Så kan exempelvis vara fallet när en myndighet ställs inför en situation där det gäller att avvärja en akut fara för liv eller hälsa (prop. 2012/13:10 s. 311).

Sammantaget bedömer regeringen att kommunikering inför ett beslut att inleda en utredning i många fall redan sker i dag, och att såväl bestämmelserna i förvaltningslagen som i socialtjänstlagen lämnar utrymme för att i vissa fall underlåta kommunikation då nämnden avser att inleda en utredning, något som *Socialstyrelsen* efterfrågar ett säkerställande av. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att den förändring i handläggning som tillämpningen av förvaltningslagens bestämmelser kan medföra är begränsad och snarast säkerställer rätts-säkerheten i hanteringen av anmälningar om oro för ett barn.

Socialstyrelsen och *SKR* efterfrågar även ett förtydligande av vad som gäller för kommunikering när socialnämnden beslutar att inte inleda en utredning efter att den har gjort en förhandsbedömning. I dag underrättas t.ex. inte vårdnadshavare regelmässigt om att en förhandsbedömning inte leder till en utredning.

När det gäller frågan om huruvida det får anses uppenbart obehövt att kommunicera underlaget inför ett beslut om att inte inleda utredning konstaterar regeringen att undantaget i 25 § FL ska tolkas snävt och enbart tillämpas i sådana fall där behovet av kommunikation – sett objektivt ur den enskildes perspektiv – är mindre framträdande eller helt saknas. Det måste alltså stå klart för myndigheten att åtgärden att underrätta och ge parten tillfälle att yttra sig är uppenbart obehövlig i den meningen att den inte kan tillföra något i det aktuella ärendet. Det finns således ingen absolut skyldighet för socialnämnden att underrätta vårdnadshavare och, i vissa fall, barn inför ett sådant beslut. Enligt regeringens uppfattning kan det däremot i vissa fall finnas skäl att göra det, t.ex. om underlaget innehåller känsliga uppgifter som parterna borde ges tillfälle att bemöta.

Sammantaget konstaterar regeringen att förvaltningslagens regler om kommunikation aktualiseras i och med att ett ärende ska anses inletts när en orosanmälan inkommer. Regeringen bedömer dock att detta inte kommer att leda till några större förändringar i den praktiska hanteringen

Partsinsyn enligt 10 § FL

När det gäller rätten till partsinsyn framgår det av 10 § FL att den som är part i ett ärende har rätt att ta del av allt material som har tillförts ärendet. Rätten att ta del av uppgifter gäller dock, på samma sätt som vid underrättelseskyldigheten enligt 25 § FL, med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § OSL. Enligt 10 kap. 3 § OSL hindrar sekretess inte att en part som har rätt till insyn i handläggningen av ett ärende, tar del av en handling eller annat material i ärendet. Handlingen eller materialet får dock inte lämnas ut till parten i den mån det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att en sekretessbelagd uppgift inte röjs. I sådana fall ska myndigheten på annat sätt upplysa parten om vad materialet innehåller i den mån det behövs för att parten ska kunna ta till vara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det som sekretessen ska skydda. Sekretess hindrar inte att en part i ärendet tar del av ett beslut i ärendet.

Det finns ingen legaldefinition av part. Uttrycket part i förvaltningslagen avser sökande, klagande och annan part (prop. 2016/17:180 s. 295). Med sökande avses den som hos en myndighet ansöker om en åtgärd som är reglerad i den offentlighetsrättsliga lagstiftningen. En klagande är den som överklagar ett förvaltningsbeslut. Det kan vara en sökande som fått avslag på sin framställning eller någon som drabbats av ett ingripande och vill att beslutet ska upphävas eller ändras. Uttrycket annan part inbegriper bl.a. den som är föremål för ett tillsynsärende och därmed intar ställning som s.k. förklarande part (RÅ 1994 ref. 79 och RÅ 2001 ref. 27). Bestämmelsen innebär en möjlighet för den som är part att under handläggningens alla stadier skaffa sig en fullständig insyn i allt beslutsunderlag som har tillförts ärendet. Partsinsynen innebär en rätt för en part att få en kopia av det material som har tillförts ett ärende oavsett om handlingarna är allmänna eller inte. Partsinsynen gäller i alla slags ärenden och under hela handläggningstiden. Om det finns ett beaktansvärt behov av uppgifter i ett avslutat ärende, kan partsinsynen enligt rättspraxis tas i anspråk även på ett senare stadium.

Vad gäller anmälningar som rör oro för ett barn får barnet och barnets vårdnadshavare under alla förhållanden anses vara parter. Som huvudregel har såldes barn och vårdnadshavare rätt att få ta del av material som har tillförts ärendet om de begär det. I ett ärende om anmälan om oro där socialnämnden beslutat att inte inleda en utredning består materialet vanligen av anmälan, skyddsbedömningen och förhandsbedömningen. Om t.ex. en vårdnadshavare begär att få ta del av detta, är således möjligheterna mycket begränsade för socialnämnden att inte tillåta det. Partsinsynen medför dock inte någon skyldighet för socialnämnden att självmant lämna ut uppgifterna, utan förutsätter att parten är aktiv och begär att få insyn i ärendet (prop. 2016/17:180 s. 78).

I 10 § andra meningen FL regleras begränsningarna i partsinsynen. Denna insyn får begränsas om det med hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att en sekretessbelagd uppgift inte röjs. I sådana fall ska myndigheten på annat sätt lämna parten upplysning om

innehållet i handlingen, i den utsträckning det behövs för att parten ska kunna ta till vara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen ska skydda. JO har, i ett ärende som gällde frågan om socialnämnden i en kvinnas vistelsekommun kunnat underlåta att informera barnens far om att nämnden inlett en utredning, uttalat ett visst stöd för att det är möjligt att med tillämpning av 10 kap. 3 § OSL hemlighålla vissa uppgifter som rör vad som kommer fram i ett ärende om ett barns behov av skydd eller stöd (JO 2005/06 s. 208).

Sammantaget konstaterar regeringen att förvaltningslagens regler om partsinsyn aktualiseras i och med att ett ärende ska anses inlett när en anmälan om oro för ett barn inkommer. Regeringen bedömer dock att detta inte kommer leda till några större förändringar i den praktiska hanteringen hos socialnämnden eller några risker för det barn som anmälan avser jämfört med i dag.

25.2 Orosanmälningar bör dokumenteras i personakter och vara digitalt sökbara

Regeringens bedömning: När en anmälan om oro för ett barn kommer in till en socialnämnd bör en personakt skapas, om en sådan inte redan finns för barnet, och anmälan dokumenteras i akten.

Genom att samtliga orosanmälningar dokumenteras i personakter för barn skapas förutsättningar för att de blir digitalt sökbara.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Promemorians bedömning (Ds 2023:15) överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En stor majoritet av de remissinstanser som yttrar sig i frågan, däribland *Barnombudsmannen*, *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Riksarkivet*, *Stockholms universitet* samt *Enköpings*, *Göteborgs*, *Mora* och *Örebro kommuner*, anser att orosanmälan ska dokumenteras i en personakt för barnet.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen*, *Lunds universitet* samt *Göteborgs*, *Mora* och *Skellefteå kommuner* pekar uttryckligen på fördelarna med att uppgifterna dokumenteras i en personakt, jämfört med i ett separat sammanställningsregister.

Lunds universitet poängterar dock att studier visar att personakter förekommer i både digital och analog form samt att en enhetlig hantering saknas, varför denna fråga bör utredas vidare. Även *Riksdagens ombudsmän (JO)* påpekar att kommunerna inte använder ett och samma system och att möjligheterna till att göra sökningar varierar.

Några kommuner, däribland *Helsingborgs*, *Västerås* och *Östersunds kommuner*, ställer sig inte bakom eller är tveksamma till förslaget att samtliga orosanmälningar ska föras in i en personakt. Det anses bl.a. problematiskt ur ett integritetsperspektiv att många barn finns med i socialtjänstens personregister utifrån att det kommit in obefogade orosanmälningar.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) framhåller att bedömningen kan medföra att också LVM-anmälningar och anmälningar gällande unga personer ska dokumenteras i personakter. *Karlskrona kommun* saknar förslag eller kommentarer i fråga om en liknande hantering för LVM-anmälningar. Kommunen menar att även vuxna personer med beroendeproblematik har rätt till största möjliga säkerhet i bedömningar som rör dem.

Skälen för regeringens bedömning

Dagens hantering av orosanmälningar som inte leder till en utredning är otillfredsställande

I dag registreras orosanmälningar för ett barn som inte leder till utredning och som inte dokumenteras i en befintlig personakt i kronologisk ordning i en eller flera pärmar för handlingar som inte har föranlett något ärende hos socialnämnden (s.k. kronpärmar), med skyddsbedömningen och beslutet antecknat på handlingen eller bifogade till anmälan. Dessa pärmar utgör diarier (prop. 1979/80:1 Del A s. 440 och 441) och är inte sökbara på annat sätt än att manuellt bläddra igenom pärmarna.

Regeringen anser att det vid en bedömning av barnets behov av skydd eller stöd är viktigt att socialnämnden på ett effektivt sätt kan ta del av tidigare orosanmälningar och vilka överväganden och bedömningar som då gjordes. Tidigare inkomna orosanmälningar och nämndens tidigare ställningstaganden kan vara avgörande för om en utredning ska inledas. Det kan finnas orosanmälningar som i sig inte är tillräckligt allvarliga för att motivera en utredning, men som vid upprepade orosanmälningar om samma barn kan vara en indikation på att barnet far illa och motivera en utredning.

Orosanmälningar som sätts in i fysiska och icke-sökbara diarium är svåra att överblicka och uppgår till ett stort antal inom socialnämnderna. Det kan således vara svårt för socialnämnden att fullt ut beakta och uppmärksamma tidigare inkomna orosanmälningar, eftersom det inom nämnderna finns ett flertal pärmar med många handlingar att genomsöka.

När socialtjänsten letar bland tidigare orosanmälningar som inte lett till någon utredning, får tjänstemännen även del av information som många gånger är integritetskänslig i fråga om helt andra personer. I likhet med vad som förs fram i promemorian anser regeringen att hanteringen att dokumentera orosanmälningar i pärmar inte bara framstår som rättsosäker, ineffektiv och tidsödande, utan att den även kan innebära att barn som behöver socialnämndens skydd eller stöd i förlängningen riskerar att inte få det. Regeringen bedömer därför att hanteringen av orosanmälningar bör ändras så att anmälningarna blir sökbara när det gäller barn.

Denna bedömning återspeglas även i ett tillkännagivande från riksdagen. Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om sökbara orosanmälningar (bet. 2020/21:SoU24 punkt 25, rskr. 2020/21:368). I tillkännagivandet understryks vikten av att regeringen skyndsamt bereder Socialstyrelsens rapport Att göra anmälningar som gäller barn sökbara – Rättsliga förutsättningar för personuppgiftsbehandling. Det framhålls att rapporten innehåller författningsförslag som innebär att uppgifter om anmälan som gäller barn som inte leder till utredning samt uppgifter om bedömning av behovet av

omedelbart skydd och beslut att inte inleda utredning om ett barn ska kunna sammanställas på ett sökbar sätt. Enligt tillkännagivandet bör regeringen snarast återkomma med lagförslag (bet. 2020/21:SoU24 s. 69). Regeringen föreslår nedan i avsnitt 25.3 att omedelbara skyddsbedömningar ska dokumenteras i barnets personakt. Regeringen anser att detta förtydligande av lagtexten tillsammans med de bedömningar som görs i detta avsnitt innebär att syftet med tillkännagivandet är uppnått, dvs. att orosanmälningar och förhandsbedömningar för barn blir sökbara. Regeringen bedömer att tillkännagivandet därmed får anses tillgodosett i den del som rör sökbara orosanmälningar. I avsnitt 21 bedöms tillkännagivandet i övrigt tillgodosett. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

En orosanmälan bör dokumenteras i en personakt

Det finns enligt regeringens bedömning flera fördelar med att skapa en personakt redan i samband med att en orosanmälan kommer in till en socialnämnd och dokumentera anmälan i akten. Genom att dokumentera orosanmälan i en personakt när den kommer in till socialnämnden kommer de barn som har varit föremål för en anmälan tidigare, inom samma nämnd, att ha en sammanhållen akt där samtliga handlingar och bedömningar som rör barnet finns. Detta innebär i sin tur att socialnämnden får möjlighet att få en helhetsbild av barnets situation och på ett mer effektivt sätt kan följa vad som har hänt tidigare och vilka insatser som har erbjudits alternativt när beslut fattats om att några insatser inte behövs. Det är också den hantering som framstår som mest ändamålsenlig mot bakgrund av att det som sker när anmälan inkommit utgör ärendehandläggning och mot bakgrund av att det beslut som fattas, oavsett om en utredning inleds eller inte, utgör myndighetsutövning (avsnitt 25.4).

Den dokumentation som sker i personakter omgärdas också av fler krav än när anmälningar sätts i kronologiska pärmar. Personakter inom socialtjänsten innehåller en mängd uppgifter om den enskilde och dennes anhöriga. Som allmänna utgångspunkter gäller att det i personakten endast bör tas in sådana uppgifter som har betydelse för socialtjänstens bedrivande, personakten ska inte tillföras onödiga uppgifter och värdeomdömen som inte är faktiskt underbyggda ska undvikas (prop. 1979/80:1 Del A s. 438). Eftersom dokumentation om personliga förhållanden alltid utgör ett visst integritetsintrång utgör dessa utgångspunkter ett skydd för den enskilde.

Socialnämndernas personakter med sökregister bildar ett personregister. Förutom personakter finns det andra typer av register som innehåller sammanställningar av uppgifter om enskilda. Dessa register är upprättade för att underlätta administrationen av socialtjänsten (prop. 1979/80:1 Del A s. 438). Uppgifter i dessa register har bedömts vara tillgängliga på ett mer omedelbart sätt än vad som är fallet med uppgifter i personakterna. Registren lämnar upplysningar om den enskilde utan att samtidigt kunna ge en fullständig och objektiv beskrivning av den enskildes förhållanden. Registren har därför ansetts som särskilt känsliga från integritetssynpunkt. Därtill kommer att de är mer lättillgängliga och används av ett långt större

antal tjänstemän vid socialförvaltningen än vad som är fallet med den enskilda personakten (prop. 1979/80:1 Del A s. 440).

Mot bakgrund av detta bedömer regeringen, i likhet med det som sägs i promemorian, att det kan anses utgöra ett mindre integritetsintrång om känsliga uppgifter sparas i en sammanhållen personakt än om uppgifterna blir en del av en annan typ av register, t.ex. den typ av sammanställningsregister som Socialstyrelsen föreslår i rapporten Att göra anmälningar som gäller barn sökbara – Rättsliga förutsättningar för personuppgiftsbehandling (Socialstyrelsen 2019).

Att en anmälan om oro för barn alltid blir en del av en personakt innebär vidare att socialnämnden inte behöver ta ställning till om handlingen ska registreras enligt 5 kap. 1 § OSL eftersom handlingar som blir en del av en personakt inte behöver registreras (2 § offentlighets- och sekretessförordningen [2009:641]).

Några remissinstanser, däribland *Helsingborgs*, *Kalmars* och *Östersunds kommuner*, framhåller dock att det är problematiskt ur ett integritetsperspektiv att många barn kommer finnas med i socialtjänstens personregister om anmälningarna är obefogade.

Regeringen konstaterar att det inte framkommit att antalet grundlösa anmälningar förekommer i någon större omfattning. Det förhållandet att barn kan förekomma i socialtjänstens register utan att det egentligen är befogad måste ställas mot värdet av att kunna upptäcka barn som behöver skydd och stöd. Det senare måste enligt regeringen anses vägra tyngre.

Sammantaget instämmer regeringen, i likhet med ett stort antal remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen*, *IVO*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Barnafrid*, *Riksarkivet* samt *Enköpings*, *Göteborgs*, *Mora* och *Örebro kommuner*, i promemorians bedömning att en orosanmälan bör dokumenteras i en sökbar personakt för barnet. En sådan ordning förutsätter inte några ändringar av lagstiftningen. Det är dock angeläget att Socialstyrelsen ändrar i sina föreskrifter och allmänna råd.

Orosanmälningar blir digitalt sökbara

Regeringen konstaterar att antalet orosanmälningar om barn och unga som misstänks fara illa ökar, och likaså antalet anmälningar per barn. En tendens i orosanmälningarna är att de i allt högre grad gäller yngre barn som riskerar att hamna i, eller redan befinner sig i, kriminalitet och missbruk (Socialstyrelsen 2023, Individ- och familjeomsorg, Lägesrapport 2023).

Genom att orosanmälan dokumenteras i en personakt skapas förutsättningar att söka digitalt och hitta tidigare orosanmälningar om ett barn på ett effektivt och träffsäkert sätt. Detta gäller oberoende av om anmälan leder till en utredning eller inte. Regeringen anser att en sådan hantering ger socialnämnden bättre verktyg att identifiera de barn som behöver socialnämndens skydd eller stöd. Det finns som framgår ovan också flera andra fördelar med detta.

När det gäller *JO:s* och *Lunds universitets* påpekanden om att inte samtliga kommuner använder sig av digitala personakter och att sökbarheten varierar mellan kommuner konstaterar regeringen följande. I stort sett alla socialnämnder har i dag digitala ärendehanteringssystem. Att någon eller några enstaka kommuner eventuellt inte skulle använda sig av

digitala ärendehanteringssystem ändrar inte regeringens bedömning att orosanmälningar bör vara sökbara.

Anmälningar om oro för unga vuxna och s.k. LVM-anmälningar

SKR för fram att en ändrad hantering av orosanmälningar när det gäller barn leder till att även s.k. LVM-anmälningar och anmälningar som avser unga vuxna bör dokumenteras i personakter.

Regeringen konstaterar att regelverken för hur och när anmälningar ska göras är olika. Bestämmelserna om anmälan om oro enligt 14 kap. SoL gäller t.ex. inte för den som har fyllt 18 år. För att personer i andra verksamheter ska kunna lämna uppgifter om den unge till socialtjänsten krävs därför att det är möjligt med hänsyn till de bestämmelser om sekretess eller tystnadsplikt som gäller för den verksamheten.

Vad gäller anmälningar enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall så saknas motsvarande bestämmelser som finns i socialtjänstlagen om en skyldighet att göra en omedelbar skyddsbedömning som måste dokumenteras. Det finns inte heller någon motsvarande bestämmelse som anger att ett beslut att inleda eller inte inleda utredning ska fattas inom en viss tid efter det att anmälan har kommit in.

Mot denna bakgrund anser regeringen att hanteringen av andra typer av anmälningar om oro inte behöver vara densamma som för barn. Inom ramen för denna proposition har dessutom enbart hanteringen av anmälningar som rör barn utretts. Det saknas således beredningsunderlag för att föreslå en ny hantering av andra anmälningar, något som *Karlskrona kommun* efterfrågar.

Regeringen konstaterar dock att de bedömningar som görs i propositionen kan föranleda att rutiner över hur andra anmälningar ska dokumenteras kan behöva ses över.

Gallringstid och personuppgiftsbehandling

Dokumentationen av orosanmälningar i en personakt leder även till frågor om gallring av dessa uppgifter och frågor om den personliga integriteten. Frågan om gallring behandlas i avsnitt 21. Frågor om personuppgiftsbehandling och den personliga integriteten behandlas i avsnitt 41.

25.3 Socialnämnden ska göra en omedelbar skyddsbedömning

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska göra en omedelbar skyddsbedömning när en anmälan rör barn eller unga och att en sådan bedömning ska dokumenteras ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Om bedömningen avser ett barn, ska bedömningen alltid dokumenteras i en akt som gäller barnet.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår inte att skyddsbedömningen gällande barn ska dokumenteras i en personakt.

Remissinstanserna: Endast *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* yttrar sig över förslaget. IVO anser att kravet på omedelbar skyddsbedömning även borde omfatta information om oro för barn som kommer nämnden till känna på annat sätt än genom anmälan.

Promemorian (Ds 2023:15) föreslår inte att det av lag ska framgå att skyddsbedömningen ska dokumenteras i en personakt.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig, bl.a. *Barnombudsmannen, IVO, Linköpings universitet (Barnafrid), Mora* och *Örebro kommuner* samt *Stockholms universitet*, anser att den omedelbara skyddsbedömningen m.m. ska dokumenteras i en personakt för barnet.

Socialstyrelsen invänder inte mot den föreslagna hanteringen, men anser till skillnad från vad som föreslås i promemorian att detta i så fall behöver regleras i lag.

Skälen för regeringens förslag

En omedelbar skyddsbedömning ska göras för barn och unga

Av 11 kap. 1 a § första stycket SoL framgår att när en anmälan till socialnämnden rör barn eller unga ska socialnämnden genast göra en bedömning av om barnet eller den unge är i behov av omedelbart skydd, s.k. omedelbar skyddsbedömning. En sådan bedömning ska dokumenteras. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att skyddsbedömningen ska göras samma dag som anmälan kommer in eller senast dagen efter om anmälan kommer in sent den dagen. Informationen i anmälan bör i normalfallet ge tillräcklig information för denna bedömning. I andra fall kan handläggaren behöva ta kontakt med den som berörs av anmälan och eventuellt en förnyad kontakt med anmälaren. Skyddsbedömningen kan leda till att en utredning behöver inledas omgående (prop. 2012/13:10 s. 60). Regeringen konstaterar att det fortsatt är viktigt att en omedelbar skyddsbedömning genast görs när en anmälan rör barn eller unga.

IVO anser att kravet på omedelbar skyddsbedömning även borde omfatta information om oro för barn som nämnden fått kännedom om på annat sätt än genom en anmälan. Av 11 kap. 1 § SoL framgår att socialnämnden utan dröjsmål ska inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. När en anmälan rör barn eller unga finns som nämnts krav på att socialnämnden ska göra en omedelbar skyddsbedömning samt krav på att socialnämnden inom fjorton dagar ska fatta beslut om att inleda eller inte inleda utredning från det att anmälan kommit in, s.k. förhandsbedömning (avsnitt 25.4). Kravet på att socialnämnden ska göra en omedelbar skyddsbedömning infördes med anledning av, och samtidigt som, kravet på förhandsbedömning. Av förarbetena framgår att i och med att det föreslogs en tidsgräns för när beslut om att inleda eller inte inleda utredning skulle fattas, så bedömde regeringen att det även behövde regleras att nämnden genast skulle göra en bedömning av om barnet är i behov av omedelbart skydd. I förarbetena anges vidare att tidsgränsen på fjorton dagar endast ska gälla anmälningar. Ansökningar ska alltid utredas och utredning ska inledas utan dröjsmål. Tidsgränsen ska inte heller gälla information som når nämnden ”på annat sätt”, dvs. nämndens egna iakttagelser, begäran om yttrande från åklagare och

domstol m.m. Även här gäller befintliga regler om att en utredning ska inledas utan dröjsmål. Orsaken är att det, på liknande sätt som gäller för anmälningar, inte har framkommit att det finns en tendens att det drar ut på tiden innan utredningar inleds (prop. 2012/13:10 s. 60). Enligt regeringen är dessa förarbetsuttalanden fortsatt gällande. Behovet av en omedelbar skyddsbedömning gör sig främst gällande när det gäller anmälningar. Regeringen konstaterar dessutom att det saknas beredningsunderlag för att i detta lagstiftningsärende utvidga kravet på omedelbar skyddsbedömning.

Kravet på omedelbar skyddsbedömning bör därför fortsatt gälla för anmälningar som rör barn eller unga och bestämmelsen bör därför föras över oförändrad i sak till den nya socialtjänstlagen.

Skyddsbedömningar som gäller barn ska dokumenteras i en personakt

Enligt 11 kap. 1 a § SoL ska en omedelbar skyddsbedömning dokumenteras. Av 5 kap. 4 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS följer att dokumentationen av en omedelbar skyddsbedömning enligt 11 kap. 1 a § SoL ska innehålla uppgifter om vilken bedömning som har gjorts av barnets eller den unges behov av omedelbart skydd, vilka faktiska omständigheter och händelser av betydelse som ligger till grund för nämndens bedömning, när bedömningen har gjorts och namn och befattning eller titel på den som har gjort bedömningen.

Regeringen bedömer att det alltså är viktigt att bedömningen av barnets eller den unges behov av skydd dokumenteras och motiveras för att det tydligt ska framgå hur socialtjänsten kommit fram till vilket behov av skydd barnet eller den unge har. Även denna bestämmelse bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

Av 11 kap. 1 a § SoL framgår dock inte var dokumentation av skyddsbedömningen ska ske någonstans.

I avsnitt 25.2 gör regeringen bedömningen att en personakt bör skapas när en anmälan om oro för ett barn kommer in till en socialnämnd. Regeringen anser, i likhet med den bedömning som görs i promemorian, att en skyddsbedömning avseende ett barn alltid bör antecknas i personakten för barnet. Enligt den bedömning som görs i promemorian kan detta ske utan någon ändring i lagstiftningen. *Socialstyrelsen* menar dock att en bedömning av rättsläget i sig inte kan förväntas leda till att socialnämnderna hanterar åtgärder med anledning av orosanmälningar som ärenden, och att nämnderna därmed dokumenterar handlingarna i personakter. Med hänsyn till detta föreslår regeringen att det i den nya socialtjänstlagen ska framgå att den omedelbara skyddsbedömningen ska dokumenteras i en personakt för barnet. Om barnet saknar en sådan akt, bör således en sådan akt skapas.

Vad gäller unga vuxna föreslår regeringen inte att motsvarande reglering om att dokumentationen ska ske i en personakt införs. Skyldigheten och rekommendationen att anmäla oro i 14 kap. SoL gäller bara barn. Regeringen bedömer att det är vid denna typ av anmälningar som behovet av sökbarhet framstår som allra mest angeläget. Att dokumentera den omedelbara skyddsbedömningen i en personakt är en del i att göra

anmälningar enligt 14 kap. SoL sökbara. Promemorian, liksom Socialstyrelsens rapport Att göra anmälningar som gäller barn sökbara – Rättsliga förutsättningar för personuppgiftsbehandling, behandlar vidare bara frågan om att göra orosanmälningar gällande barn sökbara.

25.4 Socialnämnden ska göra en förhandsbedömning

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden, om det inte finns synnerliga skäl, ska fatta beslut att inleda eller inte inleda utredning inom fjorton dagar efter det att en anmälan har kommit in, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även bestämmelsen om att ett sådant beslut inte behöver fattas om det redan pågår en utredning om samma person ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* yttrar sig över förslaget. IVO anser att tidsgränsen på fjorton dagar att inleda eller inte inleda utredning bör gälla även för information som kommer nämnden till känna på annat sätt än genom anmälan.

Skälen för regeringens förslag

Bestämmelserna om förhandsbedömning ska föras över till den nya socialtjänstlagen

Av 11 kap. 1 a § andra stycket SoL framgår att om en anmälan rör barn eller unga ska ett beslut att inleda eller inte inleda utredning fattas inom fjorton dagar efter det att anmälan har kommit in, om det inte finns synnerliga skäl (en s.k. förhandsbedömning). Ett sådant beslut behöver dock inte fattas om det redan pågår en utredning om det barn eller den unge som anmälan avser. Av 11 kap. 5 § SoL följer att beslut i ärenden ska dokumenteras. Regeringen föreslår i avsnitt 19.3 att bestämmelsen förs över till den nya socialtjänstlagen.

Enligt förarbetena till bestämmelsen är syftet med gränsen på fjorton dagar att förkorta tiden inför beslut om utredning och att på så sätt minska ovissheten för berörda barn och föräldrar. Tidsbegränsningen ska samtidigt ses som ett led i strävan att göra hela processen från anmälan till eventuell utredning och påbörjad insats så kort som möjligt (prop. 2012/13:10 s. 60).

IVO anser att tidsgränsen på fjorton dagar för att inleda eller inte inleda utredning bör gälla även för information som kommer nämnden till känna på annat sätt än genom anmälan. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att utredningar med anledning av ansökningar och information som når nämnden på annat sätt än genom en anmälan ska inledas utan dröjsmål. Regeln om en tidsgräns på fjorton dagar för beslut om huruvida utredning ska inledas eller inte, föreslogs endast gälla anmälningar eftersom det, på liknande sätt som gäller för anmälningar, inte framkommit att det finns en

tendens att det drar ut på tiden innan utredningar inleds (prop. 2012/13:10 s. 60). Regeringen konstaterar att skälen som anges i de tidigare förarbetena fortfarande är aktuella. Det saknas dessutom beredningsunderlag för att i detta lagstiftningsärende utvidga tillämpningsområdet för kravet att beslut att inleda eller inte inleda utredning ska fattas inom fjorton dagar. I likhet med kravet på omedelbar skyddsbedömning bör tidsgränsen för förhandsbedömningen även fortsättningsvis gälla när en anmälan rör barn och unga.

Bestämmelsen bör därför föras över oförändrad i sak till den nya socialtjänstlagen. Även bestämmelsen om att ett sådant beslut inte behöver fattas om det redan pågår en utredning om det barn eller den unge som anmälan avser är fortsatt aktuell och bör föras över till den nya lagen.

En förhandsbedömning utgör myndighetsutövning

Det är inte självklart att socialnämnden ska inleda en utredning varje gång den får in uppgifter som rör ett barn eller en ung person. Frågan om huruvida så ska ske måste avgöras från fall till fall. Socialnämnden behöver då ta ställning till om anmälan eller det som på annat sätt har kommit till socialnämndens kännedom kan eller bör föranleda någon åtgärd av socialnämnden. En förhandsbedömning kan, som redan nämnts, leda till att socialnämnden antingen beslutar att inleda eller inte inleda en utredning.

En fråga som har lyfts i detta sammanhang, bl.a. av Socialstyrelsen, är om en förhandsbedömning som leder till ett beslut om att en utredning inte ska inledas utgör myndighetsutövning (Socialstyrelsen 2019, Att göra anmälningar som gäller barn sökbara – Rättsliga förutsättningar för personuppgiftsbehandling).

Myndighetsutövning har beskrivits som ”utövning av befogenhet att för enskild bestämma om förmån, rättighet, skyldighet, disciplinär bestraffning eller annat jämförbart förhållande” (se 3 § i 1971 års förvaltningslag [1971:290], prop. 1971:30 s. 331 och prop. 2016/17:180 s. 47). Genom formuleringen ”bestämma om” markeras att det ska vara fråga om ärenden där saken avgörs ensidigt genom beslut av en myndighet och uttrycket ”bestämma om förmån etc.” klargör att endast ärenden som mynnar ut i bindande beslut omfattas av begreppet myndighetsutövning. Uttrycket ”bestämma om” syftar inte bara på sådana avgöranden då myndigheten skiljer ärendet från sig genom prövning i sak utan även på de fall då ärendet avskrivs eller annars inte prövas i sak (prop. 1971:30 s. 332 och 333).

Gemensamt för all myndighetsutövning är att det rör sig om beslut eller andra åtgärder som ytterst är uttryck för samhällets maktbefogenheter i förhållande till medborgarna. Det behöver dock inte vara fråga om åtgärder som medför förpliktelser för enskilda. Myndighetsutövning kan vara i form av gynnande beslut, t.ex. tillstånd att driva viss verksamhet, befrielse från viss i författning stadgad förpliktelse och beviljande av social förmån (jfr SOU 2020:47 s. 712). Det centrala vid myndighetsutövningsbedömningen är inte själva beslutets utan ärendets karaktär.

Riksdagens ombudsmän (JO) har uttalat att åtgärder som att ta emot anmälan eller ansökan och i förekommande fall besluta om att en utredning ska inledas utgör myndighetsutövning (JO 2001/02 s. 250).

Högsta domstolen har i avgörandet NJA 2014 s. 910 behandlat frågan om huruvida en anmälan enligt 14 kap. 1 § SoL från en förskola eller från den som är verksam där sker som ett led i myndighetsutövning. I avgörandet konstaterar Högsta domstolen bl.a. att anmälan som görs i enlighet med anmälningssskyldigheten enligt socialtjänstlagen som huvudregel ska utredas och föranleda någon åtgärd eller något ställnings-tagande av socialnämnden. Enligt Högsta domstolen får åtgärder och beslut av en socialnämnd enligt 11 kap. 1 § SoL i anledning av en sådan anmälan anses utgöra myndighetsutövning, oavsett om innebörden är att någon utredning inte ska inledas eller att en utredning som kan leda fram till en åtgärd till skydd för den enskilde vidtas.

Regeringen konstaterar, mot bakgrund av ovanstående, att en socialnämnds beslut att inte inleda en utredning utgör myndighetsutövning.

Förhandsbedömningen dokumenteras i en personakt tillsammans med orosanmälan och skyddsbedömningen

I avsnitt 25.1 och 25.2 görs bedömningen att ett ärende inleds när en anmälan om oro för ett barn kommer in till socialnämnden och att en personakt bör skapas om det inte redan finns en sådan för barnet.

I avsnitt 25.3 framgår att när en anmälan enligt 11 kap. 1 a § första stycket SoL rör barn eller unga ska socialnämnden genast göra en bedömning av om barnet eller den unge är i behov av omedelbart skydd. En sådan bedömning ska dokumenteras. I samma avsnitt föreslås att en sådan bedömning ska dokumenteras i barnets personakt.

Förhandsbedömningar ska enligt 11 kap. 5 § SoL dokumenteras. Av 5 kap. 2 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS framgår att om socialnämnden efter en förhandsbedömning beslutat att inte inleda en utredning, ska detta dokumenteras med uppgifter om att en utredning inte inleds, skälen för nämndens beslut, beslutsdatum, och namn och befattning eller titel på den som har fattat beslutet. Av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:5) till 5 kap. 2 § framgår vidare att om den enskilde redan har en personakt hos nämnden, bör beslutet att inte inleda en utredning antingen dokumenteras i personakten eller antecknas på eller i anslutning till den inkomna eller upprättade handling som låg till grund för nämndens förhandsbedömning. Om den enskilde inte redan har en personakt, bör beslutet att inte inleda en utredning antecknas på eller i anslutning till den inkomna eller upprättade handling som låg till grund för nämndens förhandsbedömning.

Sammanfattningsvis innebär ovanstående att orosanmälan, skyddsbedömningen och förhandsbedömningen för ett barn framgent kommer att dokumenteras tillsammans i en personakt.

Som framhållits tidigare skapas på detta sätt bättre förutsättningar för handläggare på socialtjänsten att söka och hitta tidigare orosanmälningar för barn. Det innebär också att socialnämnden får en bättre helhetsbild av barnets situation. Enligt regeringen ger detta socialnämnden bättre förutsättningar att identifiera de barn som behöver socialnämndens skydd eller stöd.

25.5 Befogenheter och skyldigheter under utredningen

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om socialnämndens befogenheter och skyldigheter under en utredning av ett barns behov av skydd eller stöd ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 11 kap. 2 § SoL finns bestämmelser om socialnämndens utredning av ett barns behov av skydd eller stöd. Vid en sådan utredning får nämnden konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs för bedömningen av behovet av insatser. Utredningen ska bedrivas så att inte någon i onödan utsätts för skada eller olägenhet. Utredningen ska heller inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet. Utredningen ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid. Den som berörs av en sådan utredning ska, om inte särskilda skäl talar mot det, genast underrättas om att en utredning har inletts.

När bestämmelserna infördes uttalades bl.a. följande i propositionen Ändring i socialtjänstlagen (prop. 1996/97:124). Förslaget till nya lagbestämmelser syftar till att skapa en struktur i utredningsarbetet. Socialtjänstens rätt och skyldighet att utan samtycke från vårdnadshavare inleda och genomföra en utredning som rör skyddet av barn och ungdom bör enligt regeringens mening tydliggöras. De föreslagna bestämmelserna gäller såväl utredningar som tillkommit genom anmälan som utredningar som myndigheter inleder på eget initiativ eller efter ansökan från vårdnadshavare. Det får inte råda något tvivel om att en utredning pågår. Familjen ska alltid informeras om nämndens beslut och avsikter i fråga om utredningens bedrivande. För att undanröja oklarheter om socialtjänstens möjligheter att utan samtycke från vårdnadshavaren inhämta uppgifter från olika källor, införs en bestämmelse som klargör att olika kontakter får förekomma i utredningsarbetet. Framför allt om förhållandena är så alarmerande att det kan bli aktuellt med vård utom hemmet måste socialtjänsten vara oförhindrad att ta de kontakter som bedöms nödvändiga för att utreda barnets behov av skydd. Utredningen bör bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får nämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid. Nämnden får dock inte besluta att förlänga utredningen ”tills vidare” utan måste fatta ett nytt beslut för viss bestämd tid (prop. 1996/97:124 s. 110 och 111).

Regeringen konstaterar att dessa bestämmelser alltså är aktuella och viktiga för att socialnämnden effektivt ska kunna genomföra utredningar av barns behov av skydd eller stöd. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

25.6 Skyldighet att lämna uppgifter till socialnämnden

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att när socialnämnden har beslutat om en utredning om ett barns behov av skydd eller stöd, är myndigheter, anställda och yrkesverksamma skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 14 kap. 1 § tredje stycket SoL så är de myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som är skyldiga att anmäla oro för ett barn också skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för att utreda ett barns behov av skydd och stöd. Uppgiftsskyldigheten bryter sekretessen mellan myndigheter, vilket innebär att även uppgifter som omfattas av sekretess kan lämnas till socialtjänsten (10 kap. 28 § OSL). Uppgiftsskyldigheten gäller även om någon annan har gjort anmälan eller om socialnämnden har inlett en utredning på eget initiativ (bet. SoU 1981/82:22 s. 33 och 34).

Att barn som befinner sig i en utsatt situation får den vård och det skydd de behöver är en av socialtjänstens viktigaste uppgifter. Det är enligt regeringen av stor vikt att socialnämnden kan få fram ett fullständigt och korrekt beslutsunderlag när det gäller utredningar till skydd för barn. Ofta är socialnämnden beroende av i vilken utsträckning nämnden kan få uppgifter från andra myndigheter, anställda och yrkesverksamma som kommit i kontakt med barnet och familjen. Uppgiftsskyldigheten är enligt regeringen av stor betydelse och bör därför oförändrad i sak föras över till den nya lagen.

25.7 Möjligheterna att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om möjligheten att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas utökade möjligheter att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke under en förhandsbedömning.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. Utredningen föreslår att ett barn ska få höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande inför ett beslut om att inleda eller inte inleda en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd. Utredningen föreslår även att barnets vårdnadshavare ska, om inte särskilda skäl talar mot det, genast underrättas om att barnet har hörts.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget tillstyrker eller har inte något att invända mot det, däribland *Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Jämställdhetsmyndigheten, Linköpings universitet (Barnafrid), Malmö universitet, Stiftelsen Allmänna barnhuset* samt *Bengtsfors, Gävle* och *Skellefteå kommuner*. Remissinstanserna för fram att det är angeläget att stärka barns rätt att komma till tals i frågor som rör barnet och att skapa bättre förutsättningar för socialtjänsten att skydda och stödja barn som far illa.

Flera remissinstanser tar upp de praktiska svårigheterna med samtal utan vårdnadshavarens samtycke, bl.a. *Riksdagens ombudsmän (JO), Förvaltningsrätten i Karlstad, Örebro kommun, Akademikerförbundet SSR* och *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)*. JO påpekar att socialnämnden redan i dag under vissa förutsättningar har möjligheter att höra ett barn utan vårdnadshavarens samtycke. Mot den bakgrunden har JO, liksom *Socialstyrelsen*, svårt att se vad den av utredningen föreslagna bestämmelsen ska fylla för syfte. *Stockholms universitet* som förvisso är positivt till utredningens förslag för fram att det inte är utrett hur samtalen i praktiken ska äga rum och hur sådana samtal upplevs av barnen.

Några remissinstanser, bl.a. *Socialstyrelsen* och JO, framför att det finns en risk för att nämnden använder möjligheten att höra barn under en förhandsbedömning i högre utsträckning och att utredningsmomentet på så vis förskjuts till förhandsbedömningen.

Leksands kommun menar att förslaget kan bli ett onödigt integritetskränkande intrång i familjen och att man fråntar vårdnadshavaren dennes beslutsmandat. Även *Sveriges advokatsamfund* anser att förslaget utgör en betydande inskränkning i vårdnadshavarens bestämmanderätt och ett intrång i både barnets och vårdnadshavarens integritet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Barn som uppnått en viss ålder och mognad bestämmer själva över om samtal ska hållas

I artikel 12 i barnkonventionen anges att ett barn ska beredas möjlighet att höras i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet. Det finns ingen nedre åldersgräns för när ett barn ska få komma till tals och uttrycka sina åsikter. Vikten av att barn får komma till tals i utredningar markeras på flera ställen i den nuvarande socialtjänstlagen, t.ex. i 11 kap. 10 § SoL där det framgår att när en åtgärd rör ett barn ska barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas. Hänsyn ska tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad. Av samma lagrum framgår att ett barn som har fyllt 15 år har rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt lagen. Ett barn som är yngre bör höras, om det kan vara till nytta för utredningen och barnet inte kan antas ta skada av det.

Socialtjänsten kan av olika skäl behöva höra ett barn utan vårdnadshavarens samtycke. Ofta handlar det om misstankar om brister i barnets hemförhållanden, men det kan också handla om barnets eget beteende.

Av 6 kap. 11 § föräldrabalken framgår att vårdnadshavaren har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga ange-

lägenheter. Vårdnadshavaren ska därvid i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Av förarbeten samt beslut från JO framgår att om ett barn har uppnått den ålder och mognad som krävs för att själv bestämma om sin medverkan är det barnet som råder över om samtal ska hållas. Barnets medgivande är då en både nödvändig och tillräcklig förutsättning för samtalet. Det innebär i sin tur att vårdnadshavarens samtycke till samtalet inte behöver hämtas in (se bl.a. prop. 2009/10:192 s. 16 och JO 2016/17 s. 519).

Socialnämnden bör fortsatt ha möjlighet att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke under vissa utredningar

Om ett barn inte uppnått den ålder och mognad som krävs för att själv bestämma om sin medverkan, kan vårdnadshavarens samtycke till samtalet behöva hämtas in. I den nuvarande socialtjänstlagen finns bestämmelser i 11 kap. 10 § tredje stycket som ger socialnämnden rätt att vid en utredning om behov av ingripande till ett barns skydd eller stöd höra ett barn utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Detsamma gäller vid en utredning på socialnämndens initiativ om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 7 eller 8 § föräldrabalken. När bestämmelserna infördes uttalades i propositionen Umgängesstöd och socialtjänstens förutsättningar att tala med barn (prop. 2009/10:192) bl.a. följande. Enligt regeringens uppfattning bör möjligheten att tala med ett barn utan vårdnadshavarens samtycke först och främst finnas vid s.k. barnavårdsutredningar. Behovet är här så starkt att det är berättigat att vårdnadshavarens rätt att bestämma över barnet får stå tillbaka. Socialtjänsten har dessutom redan getts extraordinära befogenheter i dessa utredningar när det gäller att inhämta uppgifter från olika källor. Ofta torde en utredning om en vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 7 eller 8 § föräldrabalken ligga nära en barnavårdsutredning. Båda utredningstyperna motiveras av barnets intressen och kan mynna ut i åtgärder som står bortom vårdnadshavarens rådighet (prop. 2009/10:192 s. 17 och 18).

Regeringen anser att gällande bestämmelser alltså är aktuella och bör föras över till den nya socialtjänstlagen.

Möjligheten att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke bör inte utökas

Utredningen föreslår att barn även ska få höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande under förhandsbedömningen. Enligt utredningen är det av stor vikt att barns rätt att komma till tals i alla frågor som rör barnet stärks. Med en utökad möjlighet för socialtjänsten att tala med barn utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande menar utredningen att det finns skäl att tro att socialtjänsten skulle kunna identifiera fler barn som behöver skydd eller stöd. Ett samtal under förhandsbedömningen syftar enbart till att socialnämnden ska kunna bedöma om en utredning ska inledas eller inte. Förslaget tar sikte på situationer i vilka barnets eget samtycke inte är tillräckligt för att samtal ska kunna hållas. Det rör sig främst om sådana situationer då barnet inte uppnått sådan ålder och mognad att hans eller hennes inställning är av avgörande betydelse för om samtal ska äga rum.

Regeringen delar utredningens uppfattning att det är av yttersta vikt att skydda och stödjda barn som far eller som riskerar att fara illa och om vikten av barns delaktighet. Regeringen bedömer dock att förslaget om att utöka möjligheten att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke inte kommer att leda till det resultat som eftersträvas. Som utredningen och flera remissinstanser, bl.a. *JO* och *Socialstyrelsen*, konstaterar kommer förslaget enbart att gälla begränsade målgrupper och situationer. Det gäller yngre barn som inte uppnått sådan ålder eller mognad att barnet själv kan avgöra om han eller hon vill tala med socialtjänsten. Som *Sveriges advokatsamfund* framför är yngre barn särskilt sårbara och det finns skäl att vara särskilt varsam vid samtal med yngre barn.

Enligt regeringen finns det även praktiska svårigheter när det gäller samtal med barn utan vårdnadshavarens samtycke, vilket även flera remissinstanser påpekar, bl.a., *Förvaltningsrätten i Karlstad*, *JO*, *Socialstyrelsen*, *Örebro kommun*, *Akademikerförbundet SSR* och *Roks*. *JO* har i flera beslut belyst svårigheterna som en socialnämnd ställs inför vid samtal med barn utan vårdnadshavarens samtycke, t.ex. hämtning av barn i förskolan till en plats som nämnden bedömer lämplig för samtal (*JO* 2020/21 s. 452), förutsättningarna att gå in i en bostad utan samtycke från den som bor där (*JO* 2020/21 s. 470) och användande av digital kommunikationstjänst i kontakterna med ett barn (*JO* 2021/22 s. 532). *JO* har också i flera fall uttalat att en allmän utgångspunkt är att vårdnadshavarens inställning till att samtal hålls med barnet ska efterfrågas och i största möjliga mån beaktas. Frivillig medverkan och bästa möjliga samarbete med barnets vårdnadshavare är alltid att föredra och bör eftersträvas så långt det är möjligt (se t.ex. *JO* 2016/17 s. 514 och *JO* 2012/13 s. 288).

Flera remissinsatser, t.ex. *JO*, *Socialstyrelsen* och *Rädda barnen*, för även fram att det finns en risk att socialnämnden använder möjligheten att höra barn under en förhandsbedömning i högre utsträckning och att utredningsmomentet på så vis förskjuts till förhandsbedömningen. Regeringen anser att en sådan utveckling inte vore önskvärd.

Förslaget skulle även innebära en inskränkning i vårdnadshavarens bestämmanderätt. Som *Sveriges advokatsamfund* konstaterar kräver en sådan lagändring noggranna proportionalitetsöverbäganden. Enligt regeringen är behovet av att utöka möjligheten att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke under förhandsbedömningen begränsat. Som konstateras ovan skulle möjligheten bara gälla begränsade målgrupper och de praktiska svårigheterna att genomföra sådana samtal är stora. Regeringen konstaterar vidare, vilket även *JO* och *Socialstyrelsen* påpekar, att om socialnämnden känner oro för ett barn så ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barns behov av skydd eller stöd. Det finns då möjlighet att höra barnet utan samtycke från vårdnadshavare enligt 11 kap. 10 § tredje stycket SoL. Enligt regeringen skulle därför en utökning av möjligheten att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke under förhandsbedömningen vara en inskränkning i vårdnadshavarens bestämmanderätt som inte kan anses vara proportionerlig. Sammanfattningsvis anser regeringen att möjligheten att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke inte bör utökas till förhandsbedömningen.

Det är därför inte heller aktuellt att, så som utredningen föreslår, införa en skyldighet för socialnämnden att informera vårdnadshavaren om att samtal med barn skett under förhandsbedömningen. När det gäller samtal utan vårdnadshavarens samtycke efter det att en utredning inletts vill regeringen framhålla att det av 1 kap. 1 § och 3 kap. 5 § SoL följer att vårdnadshavare bör informeras om samtalet innan det genomförs (prop. 2009/10:192 s. 33). I avsnitt 6.1 och 14.3 föreslås att även dessa bestämmelser förs över till den nya socialtjänstlagen.

26 Insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke

26.1 Insatser för att tillgodose barns personliga behov

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att socialnämnden även utan vårdnadshavarens samtycke får besluta om insatser för att tillgodose personliga behov för ett barn som har fyllt 12 år, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Regeringens bedömning: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden ansvarar för att det finns tillgång till öppna insatser för att kunna möta barns, ungas och vårdnadshavarens olika behov, ska inte föras över till den nya lagen.

Inte heller nuvarande bestämmelse om när socialnämnden utan vårdnadshavarens samtycke får utse kontaktperson och särskilt kvalificerad kontaktperson till barn ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag är avgränsat till barn som har fyllt 15 år. Bestämmelser om möjligheten för socialnämnden att, även utan vårdnadshavarens samtycke, få besluta om öppna insatser till barn som har fyllt 12 år trädde i kraft den 1 juli 2023 (prop. 2022/23:64, bet. 2022/23:SoU26, rskr. 2022/23:191).

Remissinstanserna: Det fåtal remissinstanser som yttrar sig över förslaget tillstyrker det, däribland *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Leksands kommun*, och *Familjevårdens centralorganisation*. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor anser att förslaget stärker unga personers egna möjligheter att påverka sin livssituation samt ger ökade möjligheter för unga att forma sina egna liv.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Öppna insatser utsträcker sig som uttryck

Av 3 kap. 6 a § första stycket socialtjänstlagen, förkortad SoL, följer att socialnämnden ansvarar för att det finns tillgång till öppna insatser för att kunna möta barns, ungas och vårdnadshavarens olika behov.

Med öppna insatser avses insatser som ges till barn och unga som bor i det egna hemmet, t.ex. stöd- och behandlingsinsatser eller förebyggande insatser som riktar sig till individer och grupper. Med öppna insatser avses inte placeringar utanför det egna hemmet. En öppen insats beslutas med stöd av 4 kap. 1 § SoL (prop. 2022/23:64 s. 25 och 26).

Då öppna insatser används som ett samlingsbegrepp för ett stort antal insatser som kan se väldigt olika ut skiljer sig regleringen av öppna insatser väsentligt från den om t.ex. familjehem och hem för vård eller boende (HVB) som avser specifika insatser. Eftersom det inte går eller bör preciseras vilka insatser som avses anser regeringen att det är det tveksamt om en reglering av enbart insatsformen ”öppna insatser” fyller någon funktion i lagen. Enligt regeringens mening finns det inte skäl att reglera en ospecificerad grupp av insatser i lagen. Nuvarande 3 kap. 6 a § första stycket SoL bör därför inte föras över till den nya socialtjänstlagen.

Det ligger självfallet i socialnämndens ansvar att även utan regleringen ansvara för att det finns insatser som tillgodoser barns, ungas och vårdnadshavares olika behov. Som framgår av avsnitt 11.1 föreslår regeringen att det ska införas ett krav om att kommunen ska planera sina insatser för enskilda. Kravet på planering omfattar även insatser med syftet att kunna möta barns, ungas och vårdnadshavares olika behov. Därutöver föreslår regeringen i avsnitt 9.2 att det ska införas ett krav på att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Regeringen bedömer därmed att förutsättningarna för den enskilde att få en insats som faktiskt motsvarar dennes behov ökar.

Socialnämnden bör även utan vårdnadshavarens samtycke få besluta om insatser för att tillgodose personliga behov för ett barn som har fyllt 12 år

Av 3 kap. 6 a § andra stycket SoL framgår att för ett barn som har fyllt 12 men inte 15 år får nämnden besluta om öppna insatser även utan vårdnadshavarens samtycke, om det är lämpligt och barnet samtycker till det. Av tredje stycket samma paragraf framgår att för ett barn som har fyllt 15 år får nämnden besluta om öppna insatser även utan vårdnadshavarens samtycke, om det är lämpligt och barnet begär eller samtycker till det.

Bestämmelsen i 3 kap. 6 a § andra stycket SoL, som ger nämnden möjlighet att besluta om öppna insatser även utan vårdnadshavarens samtycke för ett barn som har fyllt 12 men inte 15 år om det är lämpligt och barnet samtycker till det, infördes i socialtjänstlagen den 1 juli 2023, dvs. efter det att utredningen lämnade sitt betänkande (prop. 2022/23:64, bet. 2022/23:SoU26, rskr. 2022/23:191). Av propositionen En sänkt åldersgräns för öppna insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke (prop. 2022/23:64 s. 26) framgår t.ex. att socialnämnden vid bedömningen av om det är lämpligt att bevilja barnet en öppen insats bl.a. ska ta ställning till barnets behov av insatsen, vad som är barnets bästa och om insatsen kan ges på ett sådant sätt att barnets situation i hemmet inte försvåras. För att socialnämnden ska kunna besluta om en insats utan vårdnadshavarens samtycke måste barnet samtycka. Att barnet ska lämna samtycke innefattar att barnet ska förstå vad insatsen och samtycket innebär. Det är socialnämndens ansvar att se till att barnet har fått tillräcklig information för att kunna ta ställning till insatsen.

Bestämmelserna om socialnämndens möjlighet att besluta om insatser utan vårdnadshavarens samtycke bör föras över till den nya socialtjänstlagen, med den skillnaden att uttrycket öppna insatser ersätts med insatser för att tillgodose personliga behov.

Bestämmelserna om insatser för att tillgodose personliga behov omfattar även kontaktperson och särskilt kvalificerad kontaktperson

Socialnämnden får utse en kontaktperson eller kontaktfamilj till stöd för den enskilde enligt 3 kap. 6 b § första stycket SoL. Om en person som inte fyllt 21 år behöver särskilt stöd och vägledning för att motverka risk för missbruk av beroendeframkallande medel, för brottslig verksamhet eller för något annat socialt nedbrytande beteende, får nämnden utse en särskilt kvalificerad kontaktperson enligt 3 kap. 6 b § SoL. Bestämmelserna föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 18.4).

I 3 kap. 6 b § tredje stycket SoL finns särskilda bestämmelser som reglerar i vilken utsträckning samtycke krävs när en kontaktperson eller särskilt kvalificerad kontaktperson utses till ett barn. För ett barn som inte har fyllt 12 år får en kontaktperson eller en särskilt kvalificerad kontaktperson utses endast om barnets vårdnadshavare begär eller samtycker till det. För ett barn som har fyllt 12 men inte 15 år får en kontaktperson eller en särskilt kvalificerad kontaktperson utses om barnets vårdnadshavare begär eller samtycker till det eller, om sådant samtycke saknas, om det är lämpligt och barnet samtycker till det. Bestämmelsen som reglerar förutsättningarna att utse en kontaktperson eller en särskilt kvalificerad kontaktperson till barn som har fyllt 12 men inte 15 år, trädde i kraft den 1 juli 2023 (prop. 2022/23:64, bet. 2022/23:SoU26, rskr. 2022/23:191). För denna åldersgrupp får således en kontaktperson utses även utan vårdnadshavarnas samtycke under förutsättning att det är lämpligt och barnet samtycker till det. Slutligen framgår av bestämmelsen att för barn som har fyllt 15 år får en kontaktperson eller en särskilt kvalificerad kontaktperson utses endast om det är lämpligt och barnet begär eller samtycker till det.

Lagrådet för fram att även socialnämndens beslut att utse en kontaktperson utgör en ”insats för personligt behov”. Lagrådet ifrågasätter därför varför ”insatser för personligt behov” och det att utse en kontaktperson behöver regleras parallellt. En sådan parallell reglering riskerar enligt Lagrådet enbart att leda till osäkerhet om vad som i detta sammanhang avses med insatser för personliga behov. Mot den bakgrunden förordar Lagrådet att de båda paragraferna arbetas samman till en gemensam paragraf som reglerar i vilken utsträckning insatser för personliga behov kan företas utan vårdnadshavarens samtycke. Som ovan framgår slopas uttrycket öppna insatser i den nya socialtjänstlagen. I den hittillsvarande socialtjänstlagen reglerades insatserna kontaktperson och särskilt kvalificerad kontaktperson särskilt på grund av sin något mer ingripande karaktär. Regeringen konstaterar dock att kontaktperson och särskilt kvalificerad kontaktperson utgör insatser för att tillgodose ett barns personliga behov och regeringen delar därför Lagrådets bedömning att det kan leda till osäkerhet om dessa insatser regleras parallellt med insatser för personliga behov när uttrycket öppna insatser har slopats. Nuvarande bestämmelser som reglerar förutsättningarna för att bevilja ett barn

kontaktperson och särskilt kvalificerad kontaktperson utan vårdnadshavarens samtycke bör därför inte föras över till den nya socialtjänstlagen. Det innebär inte någon förändring i sak eftersom dessa insatser omfattas av bestämmelserna om insatser för att tillgodose personliga behov.

Regleringen av olika ålderskategorier bör behållas

Lagrådet konstaterar att när det gäller ålderskategorierna 12–14 år respektive 15–17 år innehåller paragraferna enbart en mindre skillnad: i det förra fallet krävs det att barnet ”samtycker till” åtgärden, i det andra fallet att barnet ”begär eller samtycker till” åtgärden. Lagrådet har svårt att se att detta i praktiken innebär någon skillnad. Den åtskillnad som i lagförslaget görs mellan de båda ålderskategorierna leder därmed enbart till onödiga tolkningsproblem. Lagrådet förordar därför att bestämmelser för de båda ålderskategorierna arbetas samman. Regeringen konstaterar att ett barn som har fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt 11 kap. 10 § andra stycket SoL. Denna reglering föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen, se avsnitt 7.4. Barn som har fyllt 15 år kan därmed själva begära en insats enligt socialtjänstlagen, varför det enligt regeringen är motiverat att detta framgår av lagtexten. Denna skillnad mellan ålderskategorierna bör därför fortsatt framgå av lagtexten.

Vissa insatser ska fortsatt inte få lämnas utan vårdnadshavarens samtycke. Liksom tidigare bör möjligheten att besluta om insatser utan vårdnadshavarens samtycke inte avse vård i familjehem, jourhem, hem för vård eller boende eller stödboende. Det bör inte heller, som Lagrådet påpekar, avse insatser i form av boende i bostäder med särskilt stöd. Insatser som lämnas utan vårdnadshavarens samtycke bör därmed, precis som enligt hittillsvarande lag, endast avse insatser som ges när barnet bor i det egna hemmet (jfr prop. 2022/23:64 s. 25 och 26).

26.2 Insatser utan behovsprövning till barn som har fyllt 15 år

Regeringens förslag: Socialnämnden får inte utan vårdnadshavarens samtycke tillhandahålla ett barn insatser som lämnas utan individuell behovsprövning. Nämnden får dock tillhandahålla ett barn sådana insatser, om barnet har fyllt 15 år och det är lämpligt att insatsen tillhandahålls på det sättet.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I utredningens lagförslag anges inte att insatsen ska vara lämplig att tillhandahålla utan behovsprövning. Av förslaget framgår inte heller att vårdnadshavarens samtycke krävs för barn som inte har fyllt 15 år.

Remissinsatserna: En majoritet av remissinstanserna, däribland *Barnombudsmannen*, *Brottsoffermyndigheten*, *Socialstyrelsen*, *Bengtssfors*, *Karlstads* och *Surahammars kommuner*, *Nationellt kompetenscentrum anhöriga*, *Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter*, *Rädda barnen* och *Unizon*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. Ett flertal av remissinstanserna framhåller även att det är viktigt att unga ges

möjlighet att på eget initiativ söka och få hjälp när behovet och motivationen finns. Enligt *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor* stärker förslaget också unga personers egna möjligheter att påverka sin livssituation och ger ökade möjligheter för unga att forma sina egna liv. *Stiftelsen Allmänna barnhuset* ser det som en välkommen förstärkning av barns rättigheter, men vill erinra om att bestämmelsen bör användas med viss försiktighet då föräldrarnas medverkan vid insatser är till hjälp för barnet.

Barnombudsmannen anser att förslaget kan leda till en ökad möjlighet för barn att på ett enkelt sätt få stöd i ett tidigt skede. Barnombudsmannen vill dock framhålla att det under inga omständigheter får leda till att barn med behov av skydd eller stöd inte får de insatser de behöver, till följd av att socialtjänsten missar eller underlåter att noga utreda barnets behov. På liknande sätt framhåller *Rädda barnen* att möjligheten att erbjuda insatser utan behovsprövning inte får innebära att ansvaret för att förändra en situation där den unge far illa läggs över på den unge själv.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att det kan vara avgörande att insatser kan ges utan vårdnadshavarens kännedom. Det kan innebära hela skillnaden för att våga ta del av insatser och bygga upp förtroendet för samhället och utforska sina egna rättigheter och möjligheter. Det gäller särskilt barn som lever i en hederskontext. Det måste dock enligt länsstyrelsen förtydligas att detta är ett komplement till dagens system där barn i första hand får en individuell bedömning av sina behov. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* vill belysa att även tjejer under 18 år blir utsatta för mäns våld mot kvinnor och kan behöva stöd för egen del, med eller utan vårdnadshavares samtycke. Roks menar att det är en välkommen förändring att kvinnan eller tjejen själv kan ta makten över sin situation och förändra den utan behovsprövning eller som i tjejers fall, utan vårdnadshavarens samtycke.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) pekar på att enligt rådande regelverk så ska socialnämnden alltid inleda utredning vid kännedom om att ett barn kan ha utsatts för eller bevittnat våld. IVO saknar ett förtydligande kring att insatser utan behovsprövning inte innebär någon förändring i socialnämndens skyldighet att inleda utredning vid kännedom om att ett barn kan ha utsatts för eller bevittnat våld.

Förbundet Sveriges socionomutbildningar ser en fara i att socialtjänsten rutinmässigt kan komma att hänvisa till öppna insatser i fall som hade krävt en utredning, varför en sådan bestämmelses konsekvenser för praktiken noggrant behöver följas upp. Motsvarande synpunkt förs fram av *Maskrosbarn*. *Unicef Sverige* ser en risk att förslaget blir ett sätt att ”avlasta” socialtjänsten i stället för att tillföra nödvändiga resurser för att socialtjänsten ska kunna utföra sitt uppdrag och avstyrker därför förslaget.

Trollhättans kommun anser att det är positivt att socialnämnden kan tillhandahålla insatser utan behovsprövning, men det bör ske med fler begränsningar när det gäller barn. Det vore önskvärt att det i lagen regleras en tidsgräns för insatser till gruppen barn och unga. Liknande synpunkter framförs av *Riksföreningen för socialt ansvarig samordnare*.

Riksdagens ombudsmän (JO) anser att förslaget är problematiskt utifrån att utföraren inte ska göra någon lämplighetsprövning, motsvarande den i 3 kap. 6 a § andra stycket SoL. Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa (1 kap. 2 § SoL). En

noggrann prövning av barnets bästa ska alltså göras vid alla åtgärder som rör barnet inom ramen för socialtjänstens verksamhet. Enligt utredningens förslag ska utföraren inte göra några bedömningar, utan endast kontrollera om den som vill ta del av insatsen uppfyller vissa villkor. Denna hantering uppfyller enligt JO:s mening inte kravet i 1 kap. 2 § SoL.

Sveriges advokatsamfund anser inte att nyttan av förslaget överväger inskränkningen i vårdnadshavarens bestämmanderätt.

Skälen för regeringens förslag

Det får anses proportionerligt att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning även utan vårdnadshavarens samtycke

Regeringen föreslår att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning (avsnitt 16). Utredningen har föreslagit att barn som fyllt 15 år ska kunna ta del av insatser utan individuell behovsprövning även utan vårdnadshavarens samtycke. Regeringen anser, precis som *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor* och *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, att förslaget kan stärka barns rättigheter och möjlighet att påverka sin egen situation. Förslaget kan också som *Barnombudsmannen* och *Rädda barnen* beskriver förenkla för barn och unga att ta kontakt och få insatser i ett tidigare skede.

En möjlighet för socialnämnden att erbjuda barn som fyllt 15 år insatser utan individuell behovsprövning innebär dock att vårdnadshavarens rätt till privat- och familjeliv inskränks, eftersom vårdnadshavarens inflytande och bestämmanderätt begränsas. Enligt artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) måste en sådan inskränkning ha ett legitimt syfte och vara proportionerlig, dvs. innehålla en rimlig balansering av motstående intressen. Särskilt viktig blir en sådan intresseavvägning när det gäller mänskliga rättigheter som ska vägas mot varandra, såsom här barns rätt till självbestämmande och vårdnadshavarens rätt till inflytande över barnet.

Av föräldrabalken, förkortad FB, följer att det är vårdnadshavarens ansvar att tillgodose barnets behov. Vårdnadshavaren har både rätt och skyldighet att enligt 6 kap. 11 § FB bestämma över barnets personliga angelägenheter. Det är en grundprincip som bygger på övertygelsen att föräldrarna är bäst lämpade att ta hand om barnet och se till barnets bästa. Utgångspunkten vid avvägningen mellan barns rätt till självbestämmande och vårdnadshavarens rätt till inflytande över barnet bör enligt regeringen vara att vårdnadshavaren och barnet har ett i grunden gemensamt intresse av att förbättra situationen. Ur barnets perspektiv kan det dessutom underlätta om vårdnadshavaren och socialtjänsten har ett fungerande samarbete och att insatser genomförs i samförstånd.

Samtidigt förekommer det att barn inte får det stöd och den hjälp som de behöver på grund av att vårdnadshavaren inte samtycker till insatser. Så kan exempelvis vara fallet i familjer där det förekommer våld, skadligt bruk eller beroende eller hedersförtryck och där vårdnadshavaren inte vill att socialtjänsten ska ha insyn i barnets förhållanden. *Nationell samverkan för psykisk hälsa* påpekar att det för ungdomar som lever med en vårdnadshavare som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning inte

själv vill ha kontakt med socialtjänsten, kan vara viktigt att kunna söka hjälp för egen del.

Det riksdagsbundna målet för barnrättspolitikerna är att barn ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127). Vidare är målet för ungdomspolitikerna att alla ungdomar, dvs. de mellan 13 och 25 år, ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (prop. 2013/14:191, bet. 2013/14:KrU9, rskr. 2013/14:354).

En klar majoritet av de remissinsatser som yttrar sig ställer sig också positiva till utredningens förslag att det ska vara möjligt för socialnämnden att erbjuda barn som fyllt 15 år insatser utan behovsprövning även utan vårdnadshavarens samtycke. Att begränsa vårdnadshavarens rättigheter enligt artikel 8 i Europakonventionen av hänsyn till barnets välmående, hälsa och utveckling har i praxis ansetts vara ett legitimt intresse (jfr Kocherov and Sergejeva mot Ryssland, nr 16899/13, dom meddelad den 12 september 2016, p. 94–95). Regeringen anser sammantaget att det i nu aktuellt avseende är proportionerligt att låta barnets bestämmanderätt ha företräde framför vårdnadshavarens rätt att bestämma vad denne bedömer är bäst för barnet.

Att beakta barnets bästa vid insatser utan individuell behovsprövning

Av 11 kap. 10 § andra stycket SoL följer att barn som har fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt socialtjänstlagen. Ett barn som har fyllt 15 år kan alltså ansöka om insatser och få sin ansökan prövad. Enligt 3 kap. 6 a § tredje stycket SoL får socialnämnden besluta om öppna insatser för barn som har fyllt 15 år även utan vårdnadshavarens samtycke, om det är lämpligt och barnet begär eller samtycker till det. Båda dessa bestämmelser föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 7.4 och 26.1). I förarbetena till 3 kap. 6 a § SoL anges att barn som fyllt 15 år som regel har uppnått en sådan ålder och mognad att deras önskemål bör ha avgörande betydelse vid en avvägning mellan vårdnadshavarens ansvar och rätt att bestämma vad som är bäst för barnet och barnets egen bestämmanderätt (prop. 2012/13:10 s. 106). När insatser beviljas utan vårdnadshavarens samtycke enligt 3 kap. 6 a § SoL görs alltid en individuell lämplighetsbedömning. Någon sådan individuell bedömning kommer inte att göras om barn som har fyllt 15 år tar del av insatser utan behovsprövning. *JO* anser att den uteblivna lämplighetsbedömningen är problematisk i förhållande till 1 kap. 2 § första stycket SoL, som anger att barnets bästa ska beaktas vid åtgärder som rör barn.

Bestämmelsen i 1 kap. 2 § SoL, som föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen, svarar mot innehållet i artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Den som fattar beslut om ett barn eller en grupp barn i Sverige har en skyldighet att beakta barnets bästa. Barnrättskommittén beskriver barnets bästa som tre delar: en materiell rättighet, en rättslig tolkningsprincip och ett tillvägagångssätt (C/C/GC/14 p. 6). Att barnets bästa är en rättslig tolkningsprincip betyder att om det är möjligt att tolka en regel på olika sätt ska den tolkning

som mest verkningsfullt tillgodoser barnets bästa ha företräde. Barnets bästa som tillvägagångssätt innebär att de beslut som påverkar barn ska föregås av en bedömning av vilka konsekvenser beslutet kan få för det enskilda barnet eller övergripande policyfrågor för barn i grupp. Den som fattar beslut behöver motivera vad barnets bästa bedöms vara, hur prövningen har genomförts och hur barnets bästa har bedömts gentemot andra intressen.

När ett barn får en insats med stöd av nuvarande socialtjänstlag görs prövningen av barnets bästa alltid i förhållande till det enskilda barnet eftersom en insats i dag endast kan ges efter en individuell behovsprövning. Regeringens förslag innebär att det införs ett nytt sätt att erbjuda insatser där det inte fattas något beslut i förhållande till det enskilda barnet. I dessa fall kommer bedömningen av barnets bästa att avse barn som grupp och mer specifikt den grupp barn som erbjudandet om insats riktar sig till. Den socialnämnd som vill erbjuda insatser utan individuell behovsprövning till barn kommer inom ramen för beslutet att göra en bedömning av barnets bästa och då också överväga om insatsen är lämplig att erbjuda utan individuell behovsprövning. Regeringen föreslår också att den lämplighetsbedömningen ska framgå i bestämmelsen. Flera remissinsatser som bevakar barns rättigheter har tillstyrkt förslaget, däribland *Barnombudsmannen*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Maskrosbarn* och *Rädda barnen*. Även *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* ställer sig positivt till förslaget.

Regeringen anser att förslaget om att insatser ska kunna erbjudas utan individuell behovsprövning till barn stärker barns rättigheter och att det är förenligt med 1 kap. 2 § första stycket SoL, även om en prövning av barnets bästa inte kommer att ske i förhållande till varje enskilt barn.

Insatser utan behovsprövning bör kunna erbjudas den som fyllt 15 år även utan vårdnadshavarens samtycke

Det är i dag möjligt att utan vårdnadshavarens samtycke besluta om öppna insatser till barn redan från 12 års ålder, om det är lämpligt och barnet samtycker till det. I propositionen En sänkt åldersgräns för öppna insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke (prop. 2022/23:64) anges att barn som fyllt 12 år i regel uppnått sådan ålder och mognad att de kan förstå vad en insats från socialtjänsten innebär och vad det innebär att ta emot den utan vårdnadshavarens stöd. Däremot kan socialnämnden behöva göra en bedömning av om barnets samtycke utifrån dess ålder och mognad är tillräckligt. Barnets mognad kan därmed vara en omständighet som vägs in i bedömningen av huruvida en insats är lämplig eller inte (prop. 2022/23:64 s. 14 och 15).

Att låta barn från 12 års ålder kunna ta del av insatser utan behovsprövning och utan vårdnadshavarens samtycke skulle kunna ge socialtjänsten möjlighet att komma in ännu tidigare. Samtidigt har regeringen i samband med att bestämmelsen, om öppna insatser till barn från 12 års ålder, infördes bedömt att socialnämnden inom ramen för lämplighetsbedömningen kan behöva göra en bedömning av om barnets samtycke utifrån dess ålder och mognad är tillräckligt. En sådan bedömning av barnets samtycke är inte möjlig att göra när en insats erbjuds utan individuell behovsprövning. Regeringen bedömer därför att den

sänkta åldersgränsen vid öppna insatser enligt 3 kap. 6 a § andra stycket SoL bör följas upp och utvärderas innan motsvarande sänkning övervägs i fråga om insatser utan behovsprövning. För barn som inte fyllt 15 år bör det därmed krävas att vårdnadshavaren ger sitt samtycke till att barnet tar del av insatser utan individuell behovsprövning.

Regeringen anser däremot att barn som har fyllt 15 år, oberoende av vårdnadshavarens samtycke, bör kunna ta del av insatser utan individuell behovsprövning. För barn i åldern 15–18 år är möjligheten att ta del av insatser utan vårdnadshavarens samtycke inte ny. Vid 15 års ålder har barn därtill i regel uppnått en sådan mognad att deras önskemål i detta sammanhang bör tillmätas avgörande betydelse i förhållande till vårdnadshavarens ansvar och rätt att bestämma vad som är bäst för barnet. Någon bedömning av barnets mognad i förhållande till hans eller hennes ålder ska alltså inte göras.

Även bland barn som fyllt 15 år kan graden av mognad vara olika. Det innebär att barn med olika mognadsnivå kommer att kunna ta del av insatser utan behovsprövning, vilket ställer krav på utföraren att bemöta och vägleda varje barn utifrån hans eller hennes individuella förutsättningar.

Trollhättans kommun och *Riksföreningen för socialt ansvariga samordnare* föreslår att det för insatser till barn och unga ska finnas en tidsram inom vilken insatser får erbjudas utan behovsprövning. Regeringen bedömer dock att en avgränsning i tid kan riskera att få oönskade effekter, t.ex. i fråga om att hålla kontakten med en ungdom över tid. Förslaget hindrar emellertid inte att socialnämnden uppsätter tidsramar för en viss insats om det bedöms ändamålsenligt.

Regeringen delar utredningens bedömning att det är socialnämnden som bäst bedömer vilka insatser som är lämpliga att tillhandahålla till gruppen 15–18 år i den egna kommunen. Eftersom frågan om det är lämpligt att tillhandahålla en viss insats utan behovsprövning till gruppen 15–18 år är av stor betydelse för socialnämndens överväganden om huruvida en insats ska erbjudas, anser regeringen att det bör framgå av lagen att möjligheten att tillhandahålla en insats utan individuell behovsprövning förutsätter att det är lämpligt att insatsen tillhandahålls på det sättet.

Vårdnadshavarens inställning och risken för konflikter

Att barn som har fyllt 15 år får ta del av en insats utan vårdnadshavarens samtycke innebär att den som fyllt 15 år kan ta del av en insats utan att vårdnadshavaren känner till det. Det är enligt *Länsstyrelsen i Östergötlands län* en avgörande faktor för att vissa barn ska våga ta del av insatser, bygga upp förtroende för samhället och utforska sina egna rättigheter och möjligheter. Det gäller enligt länsstyrelsen särskilt den som lever i en hederskontext.

Regeringen konstaterar att det finns en risk att barn som tar del av insatser mot vårdnadshavarens vilja dels kan uppleva det som jobbigt på grund av lojalitet med vårdnadshavaren, dels kan hamna i konflikt med vårdnadshavaren. Det kan försätta barnet i en besvärlig situation. I familjer där det t.ex. förekommer våld eller hedersförtryck kan barnet i vissa fall riskera att utsättas för ytterligare våld och hot. Grundproblemet är dock inte risken för en konflikt när ett barn söker hjälp för utsatthet, vilket

Länsstyrelsen i Östergötlands län också framhåller, utan det är att barnet är utsatt för våld och andra övergrepp. Regeringen delar därför länsstyrelsens bedömning att de problem som riskerar att uppstå på grund av vårdnadshavarens inställning behöver hanteras och byggas bort av vuxenvärlden för att säkerställa att barnet får rätt att ta del av insatser. Socialnämnden bör därför särskilt överväga vilka insatser som är ändamålsenliga att tillhandahålla utan vårdnadshavarens samtycke och hur insatserna utformas på ett sätt som möter barnens behov på bästa sätt.

Om en insats bedöms medföra vissa risker för de barn som deltar, bör socialnämnden noga överväga dels om insatsen alls bör tillhandahållas utan behovsprövning, dels under vilka förutsättningar och till vilka grupper en sådan insats kan tillhandahållas utan risk.

Att bygga och förvalta förtroende är en viktig uppgift för socialtjänsten. Det får därför anses lämpligt att barnet informeras om att de som arbetar i verksamheten är skyldiga att anmäla till socialnämnden om de får kännedom om eller misstänker att barnet far illa. I fråga om sekretess och tystnadsplikt innebär regeringens förslag att det regelverk som finns i dag tillämpas i fråga om barnets och vårdnadshavarens rätt att råda över uppgifterna (se t.ex. 6 kap. 11 § FB, 26 kap. 1 § och 12 kap. 1–3 §§ offentlighets- och sekretesslagen [2009:400] samt 15 kap. SoL).

Barn som far illa eller riskerar att fara illa

Såsom *Barnombudsmannen* påpekar får möjligheten att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning naturligtvis inte leda till att socialtjänsten underlåter att utreda ett barns behov av skydd eller stöd. Det får inte heller, vilket även *Rädda barnen* påpekar, medföra att ansvaret för att förändra en situation där ett barn far illa läggs över på barnet själv. Regeringen vill därför påminna om att den som utför uppgifter inom socialtjänsten omfattas av skyldigheten i 14 kap. 1 § SoL att genast anmäla till socialnämnden om denne i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Om det finns oro för ett barn så ska det anmälas. Bestämmelsen föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 24.1)

När socialtjänstens utredande verksamhet får kontakt med en ungdom kan den inte heller utan vidare hänvisa till insatser som tillhandahålls utan individuell behovsprövning. Socialtjänsten är enligt 11 kap. 1 § SoL skyldig att utan dröjsmål inleda utredning om den får kännedom om något som kan föranleda någon åtgärd av socialtjänsten. Bestämmelsen tar sikte på alla typer av stöd och hjälp och socialtjänsten måste således vid denna kontakt överväga om det finns anledning att inleda utredningen eller inte. När en anmälan rör barn eller unga ska socialnämnden enligt 11 kap. 1 a § SoL genast göra en bedömning av om barnet är i behov av omedelbart skydd. Dessa bestämmelser föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 25.3). Detta innebär bl. a. att socialtjänsten har en skyldighet att agera om den får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för eller bevittnat våld.

För de familjer som har varit i kontakt med socialtjänsten för att sedan ta del av insatser utan behovsprövning finns det inte heller något som hindrar att föräldrarna och socialtjänsten kommer överens om att de ska ha en förnyad kontakt efter att föräldrarna tagit del av en sådan insats.

27 Vård av barn och unga utanför det egna hemmet

Prop. 2024/25:89

27.1 Placering hos närstående

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden i första hand ska överväga om ett barn som placeras utanför det egna hemmet kan tas emot av någon närstående, samt att vad som är bäst för barnet alltid ska vara avgörande, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 6 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, framgår att när ett barn ska placeras ska det i första hand övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Vad som är bäst för barnet ska dock enligt 1 kap. 2 § SoL alltid beaktas.

I propositionen som föregick bestämmelsen konstaterade regeringen att socialtjänsten, när ett barn ska placeras, i varje enskilt fall bör utreda möjligheterna att placera barnet i det naturliga nätverket. Det tilltänkta familjehemmet i nätverket ska utredas på motsvarande sätt som andra tilltänkta familjehem (prop. 1996/97:124 s. 114). Regeringen ansåg inte att detta borde anges särskilt i lagen, men ansåg däremot att kontinuitetsprincipen borde tolkas så att nämnden inte förbiser möjligheten att hitta en bra placering i barnets naturliga nätverk. Vid utskottsbehandlingen ansåg dock socialutskottet att paragrafen borde kompletteras med en bestämmelse om att det i första hand bör övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Barnets bästa ska dock alltid beaktas (bet. 1996/97:SoU18). Bestämmelsen hänvisar till 1 kap. 2 § SoL och därav följer att vad som är bäst för barnet ska vara avgörande när ett barn placeras utanför det egna hemmet.

Principen om att i första hand placeras hos en anhörig eller annan närstående är en grundprincip för vård av barn och unga utanför det egna hemmet. Enligt regeringens mening bör socialnämnden även fortsättningsvis i första hand överväga om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående när ett barn behöver placeras utanför det egna hemmet, samtidigt som det tydligt bör framgå att barnets bästa ska vara avgörande. Bestämmelsen bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

I den nya bestämmelsen föreslås uttrycket ”anhörig eller annan närstående” ändras till enbart ”närstående”. Närstående omfattar både personer inom familj- eller släktkretsen och andra personer som den enskilde har en nära relation till och inbegriper därmed även anhöriga. *Lagrådet* anser, till skillnad mot regeringen, att innebörden av begreppet ”närstående” bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet (avsnitt 10.3). Som regeringen konstaterar i avsnitt 10.3 är utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte i lagens mening om det föreligger en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne

27.2 Placering kräver beslut eller medgivande

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämndens beslut eller medgivande krävs när ett barn placeras för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran i ett familjehem eller annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller annan vårdnadshavare, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Även bestämmelsen om socialnämndens utredningsansvar inför ett sådan medgivande eller beslut ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 6 kap. 6 § första stycket SoL framgår att ett barn inte utan socialnämndens medgivande eller beslut om vård får tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om honom eller henne. I andra stycket anges att socialnämnden inte får lämna medgivande eller fatta beslut om vård utan att förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet är utredda av socialnämnd.

Kravet på medgivande eller beslut inför en placering i ett familjehem eller annat enskilt hem syftar till att ge socialnämnden möjlighet att förhindra att barn placeras i hem som inte är lämpliga (jfr prop. 1979/80:1 Del A s. 312). Det är viktigt att de hem som kan komma i fråga för stadigvarande vård och fostran av barn efter medgivande från socialnämnden eller beslut om vård blir utredda. Att utredningarna är fullständiga och rättvisande krävs för att barn ska få en så bra och trygg uppväxtmiljö som möjligt. En utredning av förhållandena i ett enskilt hem och förutsättningarna för att ge vård i det ska göras av en socialnämnd. Det krävs dock inte att det är den socialnämnd som lämnar medgivande som gjort utredningen, även om det är den socialnämnd som lämnar medgivandet som ansvarar för att ärendet är utrett på ett sådant sätt att utredningen kan ligga till grund för ett beslut om placering (prop. 2006/07:129 s. 59 och 113).

Det är enligt regeringens mening särskilt angeläget att det finns tydliga bestämmelser om socialnämndens utredningsansvar av ett familjehem eller annat enskilt hem inför en placering och att det framgår av lagen att socialnämndens medgivande eller beslut om vård krävs inför placeringen. Nuvarande bestämmelser om medgivande och beslut samt utredningsskyldighet när ett barn placeras i ett enskilt hem för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska ingå avtal med och tillhandahålla utbildning för familjehemsföräldrar som nämnden avser att anlita, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Socialnämnden ska ingå avtal med familjehemsföräldrar

Av 6 kap. 6 b § SoL framgår att socialnämnden i samband med beslut om placering i ett familjehem ska ingå avtal med dem som nämnden avser att anlita som familjehem. Nämndens och familjehemmets åtaganden som avser barnets behov av stöd och skydd under placeringen ska framgå av avtalet.

Familjehem har ett ansvarsfullt uppdrag. Uppdraget är komplext och innebär många åtaganden. Det är angeläget att det är tydligt vilket ansvar och vilka uppgifter familjehemsföräldrarna respektive socialnämnden har. Syftet med avtalen ska vara att tydligt klargöra vad som är socialtjänstens respektive familjehemmets ansvar och åtaganden när det gäller stöd och skydd till barnet. Avtalen ska innehålla vad som ingår i nämndens respektive familjehemmets ansvar för att olika insatser kommer till stånd och för att målen i vård- och genomförandeplanen uppnås. De bör även innehålla övriga rättigheter och skyldigheter som nämnden respektive familjehemmet har när det gäller stöd och skydd till barnet. Därutöver bör avtalen innehålla uppgifter om bl.a. uppdragets omfattning, uppsägnings- tider och ersättning (prop. 2012/13:10 s. 70, 71, 129 och 130).

Socialnämnden har det övergripande ansvaret för insatser som andra huvudmän svarar för och kan inte delegera det till familjehemsföräldrarna. Det är även socialnämnden som har det yttersta ansvaret för de insatser som familjehemmet utför. Det är viktigt att socialnämnden noga överväger och klargör vilka uppgifter som kan läggas på familjehemsföräldrarna och ser till att detta också kommer till tydligt uttryck i avtalet (prop. 2012/13:10 s. 71).

Regeringen konstaterar att socialnämnden har det yttersta ansvaret för att ett barn får de insatser som barnet behöver när barnet har placerats i ett familjehem. Det är nödvändigt med ett avtal som tydligt anger vilket ansvar och vilka uppgifter familjehemmet respektive socialnämnden har. Regeringen anser därför att nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska ingå avtal med familjehem som nämnden avser att anlita samt om avtalets innehåll bör föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak. *Lagrådet* konstaterar dock att familjehem inte är en juridisk person. Avtal torde därför ingås med de fysiska personer som förestår familjehemmet. Lagrådet anser att dessa bör benämnas familjehemsföräldrar. Regeringen instämmer i Lagrådets synpunkt och att det därför bör anges i bestämmelsen att socialnämnden ska ingå avtal med familjehemsföräldrarna.

Av 6 kap. 6 c § SoL följer att socialnämnden ska tillhandahålla den utbildning som behövs för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i familjehem. Barn och unga som placeras i ett familjehem behöver ett gott omhändertagande. Många av dem har levt i instabila miljöer och har svåra upplevelser bakom sig när de placeras. Oavsett skälet till en placering förväntas familjehemmet kunna ge barnet relevant stöd och hantera de svåra situationer som kan uppkomma. Familjehemmet måste ha eller tillägna sig kunskap och förmåga att förstå och möta både barnet och dess föräldrar. Socialnämnden är skyldig att tillhandahålla utbildning för de hem man avser att anlita. Socialtjänsten ska arbeta för att familjehemsföräldrar genomgår utbildning innan ett barn eller en ung person placeras eller i nära anslutning till placeringen. Socialtjänsten bör vidare på olika sätt underlätta deltagande i utbildningen, t.ex. genom att erbjuda utbildningstillfällen på kvällstid eller helger. För mindre kommuner som kan ha svårt att på egen hand genomföra utbildning för sina familjehem kan en lämplig lösning vara samarbete på regional nivå eller att gå samman med grannkommuner (prop. 2012/13:10 s. 72).

Enligt regeringen har familjehem ett oerhört viktigt samhällsuppdrag. Att förhållandena är goda i hemmet och främjar barnets utveckling har stor betydelse för det enskilda barnet. Enligt regeringen är det angeläget att familjehemsföräldrarna får utbildning för att de ska få så goda förutsättningar som möjligt och ytterst att placerade barn och unga får det stöd och den vård och omsorg de behöver. Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska tillhandahålla utbildning för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i familjehem bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

27.4 Placering i jourhem

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om när ett barn får placeras i ett enskilt hem för tillfällig vård, omsorg och uppfostran (jourhem) och att socialnämnden ska tillhandahålla den utbildning som behövs för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i jourhem, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 6 kap. 6 § tredje och fjärde styckena SoL framgår att socialnämnden inte får placera ett barn i ett sådant enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård och fostran (jourhem) om inte förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i det är utredda av en socialnämnd. Om det inte finns särskilda skäl, får ett barn vårdas i ett jourhem i högst två månader efter det att socialnämndens utredning enligt 11 kap. 2 § SoL om ingripande till barnets skydd eller stöd avslutats. Av 6 kap. 6 c § SoL följer att socialnämnden ska tillhandahålla den utbildning som behövs för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i jourhem.

Ibland uppstår det situationer som innebär att ett barn omgående behöver placeras utanför det egna hemmet. Jourhem är ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård och fostran.

Barn som placeras i jourhem befinner sig ofta i en akut stressande situation. Det ställs således mycket höga krav på jourhemmen. För att säkerställa att jourhemmen kan tillgodose de krav som ställs på kvalitet och säkerhet infördes en skyldighet för socialnämnden att utreda förhållandena och förutsättningarna för vård även i jourhem innan placeringar av barn görs där. Omfattningen av utredningsskyldigheten är i enlighet med den som gäller för andra enskilda hem som tar emot barn för stadigvarande vård och fostran (prop. 2006/07:129 s. 61).

För att komma till rätta med alltför långvariga placeringar i jourhem infördes samtidigt bestämmelsen om att ett barn inte får vårdas i ett jourhem längre tid än två månader räknat från den tidpunkt då nämndens utredning om behovet av ingripande till barnets skydd eller stöd avslutades, om det inte finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan t.ex. vara att en process om vården av barnet pågår vid förvaltningsdomstol eller att det saknas ett lämpligt familjehem eller annan lämplig placeringsform där barnet kan placeras för stadigvarande vård och fostran. Det kan också handla om att barnet kan komma att flytta hem inom en kortare tid, att det finns en tilltänkt familj som kan ta emot barnet vid en något senare tidpunkt eller att behovet av en placering kommit upp i ett sent skede under utredningstiden. Beslutet om placeringen kan också ha fattats först när utredningen slutförts och i sådana fall kan två månader vara en alltför kort tid för att nämnden ska kunna finna en mer varaktig lösning (prop. 2006/07:129 s. 62).

Enligt regeringen är det angeläget med tydliga bestämmelser om placering i jourhem i socialtjänstlagen, ytterst för barns skydd i akuta situationer. Skälen är alltjämt relevanta och nödvändiga. Nuvarande bestämmelser om när ett barn får placeras i ett jourhem ska därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak. Det är även angeläget att de som nämnden avser att anlita för vård av barn i jourhem får utbildning för att de ska få så goda förutsättningar som möjligt och ytterst att placerade barn och unga får det stöd och den vård och omsorg de behöver. Nuvarande bestämmelse om utbildning av jourhem bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

27.5 Placering i skyddat boende

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden får bevilja ett barn skyddat boende endast om barnet placeras där tillsammans med en vårdnadshavare som är myndig och som också beviljas insatsen, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även upplysningsbestämmelsen om att det i lagen om placering av barn i skyddat boende finns bestämmelser om skyddat boende när samtycke saknas från en av vårdnadshavarna ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. Utredningen föreslår ingen bestämmelse om barns placering i skyddat

boende, som trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Utredningen föreslår inte heller någon upplysningsbestämmelse.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Den 1 april 2024 infördes en bestämmelse i socialtjänstlagen om placering i skyddat boende (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Av 6 kap. 6 d § SoL framgår att socialnämnden får bevilja ett barn sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § SoL endast om barnet placeras där tillsammans med en vårdnadshavare som är myndig och som också beviljas insatsen. I andra stycket finns en upplysningsbestämmelse om att det finns bestämmelser om skyddat boende när samtycke saknas från en av vårdnadshavarna i lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

Ett barn får beviljas skyddat boende endast om barnet placeras där tillsammans med en vuxen vårdnadshavare. Den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med ska vara i behov av ett skyddat boende och beviljas insatsen för egen del. Bestämmelsen gäller både när vårdnadshavaren är ensam vårdnadshavare och när barnet står under gemensam vårdnad av två vårdnadshavare. Att det i bestämmelsen anges att barnet ska placeras tillsammans med en vårdnadshavare utesluter inte att barnet kan placeras tillsammans med båda vårdnadshavarna om båda vårdnadshavarna är i behov av skyddat boende tillsammans. Av bestämmelsen framgår att vårdnadshavaren ska vara myndig, dvs. ha fyllt 18 år (prop. 2023/24:31 s. 98–100, 305 och 306).

Bestämmelsen om att barn får beviljas skyddat boende infördes för att stärka barns rättigheter (prop. 2023/24:31 s. 100). Enligt regeringen är det särskilt angeläget att det av den nya socialtjänstlagen framgår under vilka förutsättningar socialnämnden får bevilja ett barn skyddat boende. Nuvarande bestämmelse om placering i skyddat boende bör därför, liksom upplysningsbestämmelsen om lagen om placering av barn i skyddat boende, föras över till den nya socialtjänstlagen.

Barn kan vara utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående på ett sätt som kan medföra behov av insatser som liknar behoven hos våldsutsatta vuxna. Skyddsbehövande minderåriga personer som placeras utan vårdnadshavare utanför det egna hemmet har ofta stora behov som ställer omfattande krav på boendet, exempelvis i form av personal som finns på plats dygnet runt. Barn utan medföljande vårdnadshavare bör få vård i befintliga placeringsformer. Om ett barn har ett behov av stöd och skydd men barnets vårdnadshavare inte har det, ska socialnämnden utreda barnets situation och överväga andra alternativ, såsom placering i jourhem, familjehem eller hem för vård eller boende. Socialnämnden ska överväga andra insatser även när en minderårig vårdnadshavare är i behov av stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp (prop. 2023/24:31 s. 97–100, 305 och 306).

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden, inför ett beslut om eller medgivande till att ett barn ska tas emot i ett familjehem, jourhem eller annat enskilt hem som ligger i en annan kommun, är skyldig att informera och samråda med den kommunen, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Även bestämmelsen om socialnämndens skyldighet att informera och samråda med en annan kommun som beslutat att placera en person i det aktuella familjehemmet, jourhemmet eller enskilda hemmet ska föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 6 kap. 6 a § SoL framgår att om socialnämndens prövning gäller ett barn och medgivande eller beslut om vård enligt 6 § och avser ett tilltänkt enskilt hem i en annan kommun, ska nämnden informera och samråda med den kommunen innan den fattar sitt beslut. Om det finns någon i det enskilda hemmet som vistas där efter beslut av en annan kommun, ska nämnden informera och samråda även med den kommunen.

Socialnämnden har ett ansvar för att de familjehem, jourhem och andra enskilda hem som används för att ta emot barn är ordentligt utredda och har befunnits lämpliga att ta emot ett specifikt barn. I samband med en utredning av ett familjehem eller ett annat enskilt hem som ligger i en annan kommun gäller att socialtjänsten ska informera och samråda med den kommunen. Det ska göras bl.a. för att säkerställa och förbereda t.ex. barnets skolgång och eventuellt annat särskilt stöd som barnet kan behöva under placeringen. Barnets behov av insatser avgör vilka ytterligare kontakter som behöver tas. Det förekommer att en annan kommun kan ha barn och ungdomar eller vuxna placerade i ett tilltänkt enskilt hem. Den kommunen kan ha värdefull information om hemmet, som är av betydelse för den kommunen som utreder ett tilltänkt enskilt hem för placering. Kontakter med andra kommuner är då en viktig del i placeringskommunens referenstagning när det gäller att bedöma hemmets lämplighet för det aktuella barnet. Även den kommun som redan har ett barn placerat i det aktuella hemmet kan vara betjänt av att få information om att hemmet kommer att ta emot ytterligare en placering eftersom det kan påverka situationen för det barn som redan finns i familjehemmet (prop. 2012/13:10 s. 69, 70 och 129).

Samrådsskyldigheten gällde tidigare socialnämnden men utvidgades till kommunen utifrån att även andra myndigheter kan behöva informeras i förväg, t.ex. barnomsorg, skolan, fritidssysselsättning eller barnpsykiatrisk behandling (prop. 1996/97:124 s. 115 och 178).

Enligt regeringens mening är nuvarande bestämmelser om samråd och information vid övervägande av en placering i ett enskilt hem i en annan kommun både angelägna och nödvändiga, för det enskilda barnet och för

den andra kommunens förberedelser inför en sådan placering. Bestämmelserna ska därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

27.7 Underrättelse till regionen om hälsundersökning

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden, om det inte är obehövt, ska underrätta regionen om att ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år ska erbjudas en hälsundersökning i anslutning till att vård utanför det egna hemmet eller placering i skyddat boende inleds, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte placering i skyddat boende, som trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Utredningen föreslår även en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 11 kap. 3 a § SoL framgår att socialnämnden, om det inte är obehövt, ska underrätta regionen om att ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år, i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds, ska erbjudas en sådan hälsundersökning som avses i lagen (2017:209) om hälsundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Från den 1 april 2024 gäller detsamma i anslutning till att en placering av ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år i ett skyddat boende inleds (prop. 2023/21:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Bestämmelsen om placering i skyddat boende har således införts i lagen efter det att utredningen lämnade sitt förslag.

Bakgrunden till bestämmelsen är att placerade barn som grupp visat sig ha sämre fysisk och psykisk hälsa samt tandhälsa jämfört med genomsnittet bland barn. Syftet är att säkerställa att flickor, pojkar, unga kvinnor och unga män som vårdas utanför det egna hemmet får erbjudande om att genomgå en hälsundersökning i syfte att förebygga ohälsa (prop. 2016/17:59 s. 32).

En hälsundersökning kan anses obehövt om barnet eller den unge under det senaste året har genomgått en hälsundersökning eller om placeringen förväntas bli väldigt kortvarig. Om socialnämnden har underrättat regionen om att en hälsundersökning ska erbjudas är regionen skyldig att, i enlighet med lagen om hälsundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet, erbjuda barnet eller den unge en sådan undersökning (prop. 2016/17:59 s. 51).

För att förebygga ohälsa bör barn samt unga i åldern 18–20 år erbjudas en hälsundersökning i anslutning till vård utanför det egna hemmet eller placering i skyddat boende. Bestämmelserna om att socialnämnden, om det inte är obehövt, ska underrätta regionen om att barnet eller den unge ska erbjudas en hälsundersökning i anslutning till en placering bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att socialnämnden ska arbeta för att barn som vårdas utanför det egna hemmet får god vård, omsorg och uppfostran och i övrigt bra uppväxtförhållanden, lämplig utbildning samt den hälso- och sjukvård de behöver, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningens förslag omfattar inte barn som vårdas i skyddat boende, som infördes i bestämmelsen enligt en lagändring som trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130).

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 6 kap. 7 § SoL framgår att socialnämnden i fråga om barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende ska medverka till att de får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden, samt verka för att de får lämplig utbildning och den hälso- och sjukvård som de behöver.

Bestämmelsen anger skyldigheter som socialnämnden har gentemot barnet men också mot barnets vårdnadshavare och dem som har barnet i sin vård (prop. 1979/80:1 Del A s. 539).

Utbildning och hälso- och sjukvård är av grundläggande betydelse för ett barns utveckling. Tillgång till god utbildning och hälso- och sjukvård är bland de viktigaste framgångsfaktorerna för barn som är placerade utanför det egna hemmet. Försummad hälso- och sjukvård kan lägga grunden till bestående hälsoproblem. Rätten till utbildning är avgörande för ett barns framtida inkomstnivå, yrkesval, tillhörighet, beteendemönster och välbefinnande (jfr prop. 2012/13:10 s. 80). Personer som varit placerade i samhällsvård har ökade risker inom bl.a. dessa områden. Placerade barn har t.ex. oftare än andra barn en problematisk skolgång med bl.a. täta skolbyten samt sämre fysisk och psykisk hälsa än genomsnittet. Kontinuitet i skolgången är en skyddande och hälsofrämjande faktor för placerade barn. Hemkommunen ansvarar för att skolpliktiga barn får den utbildning de har rätt till. Om en skolpliktig elev har upprepade eller längre frånvaro ska hemkommunen vid behov samordna insatser med samhällsorgan, organisationer eller andra som berörs (7 kap. 19 a och 21 §§ skollagen [2010:800]). Det är en viktig uppgift för socialnämnden att verka för att alla barn som placeras utanför det egna hemmet får lämplig utbildning och den hälso- och sjukvård som de behöver. Bestämmelsen innebär inte att socialnämnden övertar andra huvudmäns ansvar för t.ex. skolgång och hälso- och sjukvård. I förarbetena betonas att det är skolan som har ansvaret för utbildningen och regionen för hälso- och sjukvården. Det är emellertid enligt regeringen angeläget att understryka att socialtjänsten ska verka för att placerade barn och unga får den utbildning de har rätt till enligt skollagen och att deras behov av hälso- och sjukvård blir tillgodosett enligt den lagstiftning som

reglerar detta område. Det betyder att nämnden ska vara aktiv i att få till stånd de insatser som barnet kan vara i behov av (prop. 2012/13:10 s. 80).

Punkten om hälso- och sjukvård syftar till att förtydliga socialtjänstens ansvar att verka för att barnet får den hälso- och sjukvård som barnet behöver. Eftersom socialnämnden inte är huvudman för hälso- och sjukvård har nämnden ålagts en skyldighet att ”verka” för att barnet får den hälso- och sjukvård som han eller hon behöver (prop. 2012/13:10 s. 130).

Från den 1 april 2024 omfattas även barn i skyddat boende av bestämmelsen (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130).

Regeringen konstaterar att socialnämnden har ett stort ansvar för placerade barn. Det tillhör socialtjänstens grundläggande uppgifter att arbeta för att barn som behöver vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende får god vård, omsorg och uppfostran och i övrigt bra uppväxtförhållanden, lämplig utbildning samt den hälso- och sjukvård de behöver. Nuvarande bestämmelser ska därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

27.9 Socialnämnden ska arbeta för kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående

Regeringens förslag: Socialnämnden ska arbeta för att de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget tillstyrker eller invänder inte mot förslaget, däribland *Barnombudsmannen*, *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Socialstyrelsen*, *Karlstads* och *Lysekils kommuner*, *Autism Sverige*, *Familjevårdens centralorganisation*, *Rädda barnen* och *Unicef Sverige*. Flera remissinstanser tillstyrker förslaget men för fram att utgångspunkten måste vara barnets bästa och att hänsyn måste tas till barnets vilja, däribland *Malmö universitet*, *Barnens rätt i samhället (Bris)*, *Barnrättsbyrån*, *Brottsofferjouren Sverige*, *Förbundet Sveriges socionomutbildningar*, *Maskrosbarn* och *Unizon*. *Stiftelsen Allmänna barnhuset* förordar att socialnämnden ska arbeta för att värna placerade barns rättigheter i kontakter med föräldrar och andra närstående och att man utgår från barnets bästa. *Lunds universitet* pekar på risken att förslaget kan stärka en redan stark föräldrarätt ytterligare och anser att barns skyddsbehov och egen vilja måste tydliggöras ytterligare. *Sametinget* anser att det bör framgå att placerade barn förutom kontakt med närstående också har rätt till sin kultur och sitt språk. *Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse* anser att kontakten med frihetsberövande föräldrar särskilt ska nämnas.

Det finns också några remissinstanser som avstyrker eller är kritiska till förslaget. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* befarar att förslaget kan få

stora negativa konsekvenser för barn som är placerade på grund av våld generellt och hedersrelaterat våld specifikt. Socialtjänsten måste ur ett barnperspektiv noga överväga för- och nackdelar med kontakter med familj och släkt i det enskilda fallet. *Kvinnors nätverk* anser att förslaget inte är applicerbart vid placeringar på grund av hedersrelaterat våld och förtryck och att detta ska framgå i förarbetena. *Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF)* avstyrker förslaget eftersom det inte anses vara tillräckligt analyserat och inte beaktar gruppen barn utsatta för hedersvåld. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* är tveksamma till förslaget och framför att det för barn som upplevt pappans våld kan innebära fortsatt otrygghet och i värsta fall fortsatt våld.

Skälen för regeringens förslag

Vikten av kontakt med syskon och föräldrar

I FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) finns barnets rätt till privat- och familjeliv uttryckt i artikel 16. Barnrättskommittén har i en allmän kommentar till barnkonventionen uttalat att i bevarandet av familjemiljön ingår att bevara barnets band i vidare bemärkelse. Det gäller kontakt med syskon, släktingar och andra personer till vilka barnet haft starka personliga relationer. Om ett barn placeras utanför familjen, ska relationernas kvalitet och behovet av att behålla dem beaktas i beslut om hur ofta och hur länge besök och andra former av kontakt ska ske (CRC/C/GC/14, p. 65).

Barnets kontakt med syskon kan vara särskilt betydelsefull. Frågan har uppmärksammats av tidigare utredningar, bl.a. Upprättelseutredningen (SOU 2011:9 s. 264) och Utredningen om tvångsvård av unga (SOU 2015:71 s. 230), som har pekat på att det behövs ett förtydligande vad gäller det placerade barnets rättigheter till kontakt med syskon, men även vad gäller kontakt med föräldrarna. Även i betänkandet *För barn och unga i samhällsvård* (SOU 2023:66), som bereds i Regeringskansliet, tas bl.a. frågan om syskonens betydelse för placerade barn upp.

En placering av ett barn utanför det egna hemmet får inte innebära att barnets kontakt med andra känslomässigt betydelsefulla närstående än föräldrarna skärs av (prop. 1989/90:28 s. 73). Regeringen anser att kontakten mellan syskon kan ha stor betydelse för placerade barn genom att skapa kontinuitet i en instabil situation. Kontakten kan också vara ett stöd när placeringen upphör och barnet ska klara sig på egen hand. Av utredningens betänkande framgår vidare att många placerade barn dessutom vill ha mer syskonkontakt.

Mot bakgrund av den kunskap och medvetenhet som numera finns om betydelsen av att placerade barn får möjlighet till kontakt med sina syskon, anser regeringen att socialtjänsten bör arbeta mer aktivt med frågan och att detta bör synliggöras i socialtjänstlagen.

I fråga om föräldrar så anges det i artikel 9.3 i barnkonventionen att konventionsstaterna ska respektera rätten för det barn som är skilt från den ena eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.

En inkluderande hållning till föräldrarna kan också göra det lättare att samarbeta med dem kring placeringen, inte minst inför en eventuell återflyttning efter placeringen.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns skäl att synliggöra vikten av att socialtjänsten arbetar med att ge barn möjlighet till kontakt med sina föräldrar.

Relationen till närstående kan även ha stor betydelse för att barnet ska kunna bevara sin egen kultur och kunna använda sitt eget språk, något som *Sametinget* för fram som viktigt. *Sametinget* framför att det även bör framgå av socialtjänstlagen att barnets rätt till sin kultur och sitt språk ska säkerställas vid placeringar utanför det egna hemmet. Regeringen konstaterar att det framgår av 6 kap. 1 § fjärde stycket SoL, som föreslås föras över till den nya lagen (avsnitt 13.3), att vård utanför det egna hemmet bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön. De krav som socialtjänstlagen ställer på utformandet av vården i fråga om samhörighet och kontakt med hemmiljön handlar inte bara om geografisk närhet, utan språkliga och kulturella skillnader i synsätt och bakgrund kan skapa väl så stora avstånd mellan människor (prop. 1996/97:124 s. 113 och 114). Nämnden har därför ett ansvar för att under placeringen på olika sätt ge barnet stöd för att behålla kontakten med sitt kulturella ursprung samt bevara och utveckla sitt språk (jfr JO 2017/18 s. 444). Regeringen anser därmed att det i nuläget inte finns skäl att reglera frågan genom en särskild bestämmelse i lagen.

Barnets behov av och rätt till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående bör inte rangordnas grupperna emellan.

En särskild bestämmelse om socialnämndens ansvar för barnets möjlighet till kontakt med syskon, föräldrar och närstående

Regeringen anser att det i socialtjänstlagen bör införas en bestämmelse om att socialnämnden, i fråga om barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende, ska arbeta för att de ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående. Att barn ges möjlighet till kontakt innebär att det enskilda barnets önskemål och behov av kontakt ska vara avgörande. Barnet får alltså inte pressas till kontakt.

Som framgår i avsnitt 10.3 anser *Lagrådet*, till skillnad mot regeringen, att innebörden av begreppet närstående bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Som regeringen konstaterar i avsnitt 10.3 är utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte i lagens mening om det föreligger en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den enskilde. Begreppet närstående omfattar därmed såväl personer inom familje- eller släktkretsen som andra personer som den enskilde har en nära relation till (jfr prop. 1996/97:124 s. 113, 114 och 132).

Med syskon avses hel- och halvsyskon och föräldrar syftar på barnets biologiska föräldrar eller adoptivföräldrar. Andra familjekonstellationer rymms dock inom uttrycket närstående, som också omfattas av bestämmelsen. Regeringen finner dock ingen anledning att särskilt ange vissa situationsberoende förhållanden vad gäller föräldrar eller andra, t.ex.

att de är frihetsberövade, som *Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse* för fram.

Med kontakt avses att upprätthålla en relation till föräldrar, syskon och andra närstående. Detta kan göras på olika sätt och måste inte innebära fysiska träffar. Socialtjänsten har ett ansvar att utreda vilka närstående barnet vill ha kontakt med, på vilket sätt kontakten bör ske och dess lämplighet utifrån barnets bästa.

Kontakterna ska utgå från barnets bästa

Precis som flera remissinstanser, såsom *Malmö universitet*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Barnrättsbyrån*, *Bris*, *Brottsofferjouren Sverige*, *Förbundet Sveriges socionomutbildningar*, *Maskrosbarn* och *Unizon*, framhåller är en förutsättning för kontakt att sådan bedöms vara till barnets bästa och vid den bedömningen måste hänsyn tas till barnets åsikter. Det kan finnas olika skäl till att barn inte vill ha kontakt. Regeringens förslag innebär inte att barn ska tvingas eller utsättas för påtryckningar att träffa sina syskon, föräldrar eller andra närstående.

Det finns, som *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, *GAPF*, *Kvinnors nätverk* och *Roks* påpekar, situationer och förhållanden där det är direkt olämpligt att barnet har kontakt med en förälder, ett syskon eller en annan närstående. Så kan t.ex. vara fallet om barnet har utsatts för kränkningar eller andra övergrepp av en förälder eller ett syskon.

Enligt barnrättskommitténs allmänna kommentarer är det viktigt att faktorer som omsorg och barnets skydd och säkerhet säkerställs vid bedömning av barnets bästa (CRS/C/CG/14, p. 71–74). Om ett barn har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck, måste barnets skyddsbehov särskilt beaktas i bedömningen av barnets bästa, vid avvägningen av för- och nackdelar med kontakter med en förälder, ett syskon eller någon annan närstående. Barnet kan ha en överhängande hotbild, vilket kräver nödvändiga skyddsåtgärder som innebär stora påfrestningar i vardagen. Barnet kan behöva leva med skyddade personuppgifter, byta skola och inte minst bryta kontakten med familj och vänner.

Hänsyn måste alltid tas till det enskilda barnets situation och åsikter. Det gäller såväl i förhållande till det barn som är placerat som till eventuella syskon. Med en sådan tydlig utgångspunkt i att kontakt ska ske om det är till barnets bästa motverkas risken att bestämmelsen uppfattas som att den skulle ge föräldrar stärkt rätt till kontakt med barnet som *Lunds universitet* befarar.

Att barn har rätt till samhörighet med föräldrar, syskon och andra närstående innebär att det är barnets rätt till kontakt som är i fokus. Kontakten är alltså till för barnet och det är barnets bästa som ska vara avgörande.

27.10 Socialnämnden ska ge råd, stöd och annan hjälp

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden ska ge vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver när ett barn vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Även nuvarande bestämmelse om att socialnämnden ska ge råd, stöd och annan hjälp till dem som vårdar barn i ett familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende ska föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte vård i skyddat boende, som införts i bestämmelsen genom en lagändring som trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Utredningen föreslår även en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Råd, stöd och hjälp till vårdnadshavare och föräldrar

Av 6 kap. 7 § 4 SoL framgår att socialnämnden, i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, ska lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Skyldigheten för socialnämnden att lämna både barnets föräldrar och den som vårdar barnet råd, stöd eller hjälp av annat slag som de behöver fanns med i 1980 års socialtjänstlag. Av förarbetena framgår att en placering av ett barn i en annan familj i princip bör inriktas på återförening av barnet och föräldrarna (prop. 1979/80:1 Del A s. 305 och 312). Regeringen anser att det alljämt är angeläget att stödja vårdnadshavare till placerade barn och underlätta för barn som är placerade att kunna återvända hem.

I propositionen Stärkt stöd och skydd för barn och unga (prop. 2012/13:10) där bestämmelsen utvidgades till att omfatta placeringar i hem för vård och boende samt föräldrar som inte är vårdnadshavare, konstateras att socialtjänstens arbete måste vara inriktat på att långsiktigt och över tid stödja vårdnadshavare och föräldrar. Stödet kan vara av olika slag beroende på orsaken till placeringen, om den är kort- eller långvarig, om det gäller yngre barn eller ungdomar. Det kan handla om erbjudande om föräldrautbildning och samtalsstöd. Den hjälp som föräldrar kan behöva omedelbart efter ett omhändertagande, t.ex. krisbearbetning, behöver ägnas särskild uppmärksamhet från socialtjänsten. Föräldrarna kan också behöva stöd när det gäller att upprätthålla kontakten med barnet på ett för barnet lämpligt sätt (prop. 2012/13:10 s. 84).

I förarbetena konstateras vidare att när det gäller ungdomar som har placerats på grund av egen problematik, t.ex. skadligt bruk eller beroende, behöver vårdnadshavarna involveras aktivt i behandlingen. Det kan också behövas stöd- och behandlingsinsatser till övriga i familjen för att de förändringar som behandlingen förhoppningsvis har medfört ska kunna vidmakthållas när personer återvänder till hemmet. Flertalet placeringar är kortvariga och de flesta barn flyttar hem igen. För att återflyttningen ska fungera väl krävs ofta att både barnet och vårdnadshavaren får stöd i placeringens slutskede. Ibland är en återförening mellan barn och vårdnadshavare orealistisk. I denna situation är det viktigt att socialtjänsten bemöter vårdnadshavarna på ett respektfullt och ärligt sätt (prop. 2012/13:10 s. 85).

Enligt regeringen är de skäl som anförts för bestämmelserna alltjämt relevanta. Det är angeläget med stöd till vårdnadshavare och föräldrar till placerade barn. Nuvarande bestämmelse om råd, stöd och annan hjälp till vårdnadshavare och föräldrar bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Råd, stöd och hjälp till dem som vårdar barnet

Av 6 kap. 7 a § SoL framgår att socialnämnden i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende ska lämna dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Regeringen konstaterar att placerade barn har rätt till en god vård. Som en del i det har socialnämnden sedan länge en skyldighet att ge råd, stöd och annan hjälp till dem som vårdar barnet. De förväntas kunna ge barnet relevant stöd och hantera de svåra situationer som kan uppkomma. Regeringen har i tidigare förarbeten framhållit att familjehem, utöver utbildning, behöver nödvändigt stöd för att kunna ge barnet god vård. Betydelsen av en kontinuerlig kontakt mellan familjehemmet och den socialsekreterare som ansvarar för familjehemmet betonas. Ett vanligt sätt att ge stöd till familjehem och jourhem är handledning. Familjehemsföräldrar kan därutöver behöva stöd även efter kontorstid och i akuta situationer, t.ex. vid plötsliga konflikter eller hotande avbrott i vården. Familjehemsföräldrar kan också behöva avlastning om barnet har stora vårdbehov (prop. 2012/13:10 s. 73). Även personal vid andra placeringsformer omfattas av bestämmelsen, men som Socialstyrelsen har konstaterat kan behovet av stöd påverkas av att den har tillgång till kollegialt stöd och nära arbetsledning (Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten, Socialstyrelsen, 2023).

Bestämmelsen omfattade ursprungligen även placeringar på privat initiativ i ett annat enskilt hem, men mot bakgrund av att det där inte finns ett uttalat behov av stöd eller skydd ansågs det inte nödvändigt med en skyldighet att ge råd, stöd och annan hjälp i de situationerna. Däremot kan nämnden göra det i förebyggande syfte när den finner att det är lämpligt (jfr prop. 2012/13:10 s. 130).

Regeringen konstaterar att det är fortsatt viktigt med stöd till dem som vårdar barnet för att de ska få så goda förutsättningar som möjligt att utföra sitt uppdrag. Nuvarande bestämmelse om råd, stöd och annan hjälp till

dem som vårdar barnet bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

27.11 Socialnämnden ska noga följa vården

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden noga ska följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende genom olika åtgärder, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Även bestämmelsen om att socialnämnden särskilt ska uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och närstående ska föras över till den nya lagen med den förändringen att föräldrar och syskon anges i stället för anhöriga.

Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska utse en socialsekreterare som ansvarar för kontakter och gör regelbundna besök när barn och unga får vård i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, ska också föras över till den nya lagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte barn som vårdas i skyddat boende, som införts i bestämmelsen enligt en lagändring som trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* anser att kravet på regelbundenhet bör omfatta alla åtgärderna i bestämmelsen.

Skälen till regeringens förslag

Åtgärder som socialnämnden ska vidta för att följa vården

Av 6 kap. 7 b § SoL framgår att socialnämnden noga ska följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende främst genom regelbundna personliga besök i det hem där barnet eller den unge vistas, enskilda samtal med barnet eller den unge, samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem och samtal med vårdnadshavarna. Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående.

Bestämmelsen om att socialnämnden noga ska följa vården genom vissa åtgärder infördes först i socialtjänstförordningen (2001:937) efter en bedömning som gjorts i propositionen Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m. (prop. 2002/03:53). Där konstaterades att eftersom samhället övertar ansvaret för barnets fostran vid en placering utanför det egna hemmet är det särskilt angeläget att uppföljningen av vården bedrivs systematiskt och är regelbunden. Samtal med barnen, föräldrarna och familjehemmet ska regelmässigt ingå i detta uppföljningsarbete. Det ansågs lämpligt att ange vissa teman som alltid ska tas upp och att låta

samma teman utgöra en ram för uppföljning av barnets fortsatta utveckling (jfr prop. 2002/03:53 s. 83 och 84).

IVO föreslår att bestämmelsen om att socialnämnden noga ska följa vården av barn och unga i samhällsvård ska omformuleras så att kravet på regelbundenhet omfattar alla de uppräknade åtgärderna. Enligt regeringen förutsätter kravet på att socialnämnden noga ska följa vården att uppföljningen sker med viss kontinuitet, och regeringen anser att det därför inte finns skäl att ändra bestämmelsen i den delen.

Enligt regeringen bör bestämmelsen om att socialnämnden särskilt ska uppmärksamma barnets eller den unges relationer till anhöriga och andra närstående ändras till att avse barnets eller den unges relationer till föräldrar, syskon och andra närstående. Enligt regeringen är det viktigt att socialtjänsten särskilt uppmärksammar barnets eller den unges relation till dessa personer. Förslaget om att ta bort termen anhöriga innebär inte någon begränsning av socialnämndens ansvar enligt bestämmelsen eftersom närstående fortsatt nämns.

Lagrådet anser, till skillnad mot regeringen, att innebörden av begreppet närstående bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet (avsnitt 10.3). Som regeringen konstaterar i avsnitt 10.3 är utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte i lagens mening om det föreligger en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den enskilde.

Samhället tar på sig ett stort ansvar när barn och unga placeras i familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende. Det är därför viktigt att socialnämnden uppmärksammar bl.a. barnets eller den unges hälsa och utveckling. En fungerande skolgång är vidare en skyddande faktor för alla barn och unga. Bestämmelsen om socialnämndens ansvar att noga följa vården av de barn och unga som placerats utanför hemmet bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen med den förändringen att socialnämnden särskilt ska uppmärksamma barnets eller den unges relationer till föräldrar och syskon.

En utsedd socialsekreterare ska ansvara för kontakterna

Enligt 6 kap. 7 c § SoL ska det, när vård ges i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, finnas en av socialnämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge. Socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål.

Bestämmelsen om en särskilt utsedd socialsekreterare motiveras i förarbetena av att kontakt och insyn i barnets eller den unges förhållande i hemmet behövs för att kunna se till att barnet eller den unge får god vård och för att kunna följa upp vårdplan och genomförandeplan. En god och förtroendefull kontakt med barnet eller den unge är dessutom en förutsättning för att eventuella missförhållanden ska kunna uppdagas. En viktig förutsättning för att kunna skapa denna kontakt är att barnet eller den unge vet vilken socialsekreterare som är ansvarig för kontakterna med just honom eller henne. Bestämmelsen syftar till att garantera att det under hela den tid vården pågår finns en särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge. Det är socialnämndens

ansvar att se till att en sådan socialsekreterare utses (prop. 2012/13:10 s. 130 och 131).

Regeringen anser att nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska utse en ansvarig socialsekreterare för barn och unga som placeras i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende fyller en viktig funktion och bör föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen.

27.12 Socialnämnden ska överväga behov av fortsatt vård, överflyttning av vårdnaden samt flyttningsförbud

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska överväga om vården av ett barn fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas, överväga om det finns särskilda skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden och därvid särskilt beakta vissa förhållanden samt överväga om det finns särskilda skäl att ansöka om flyttningsförbud, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag om övervägande av vården omfattar inte bestämmelsen om skyddat boende, som trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Enligt utredningens förslag om övervägande av om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden ska ett sådant övervägande ske efter tre år, i stället för efter två år, och i förslaget anges inte förhållanden som särskilt ska beaktas vid övervägandet. I dessa delar har det skett ändringar av bestämmelsen som trädde i kraft den 1 juli 2022 (prop. 2021/22:178, bet. 2021/22:SoU33, rskr. 2021/22:322). Utredningens förslag omfattar inte heller bestämmelsen om att socialnämnden ska överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud, som trädde i kraft den 1 juli 2022 (prop. 2021/22:178, bet. 2021/22:SoU33, rskr. 2021/22:322). Utredningens förslag omfattar inte heller bestämmelsen om att barnets sociala situation i övrigt särskilt ska beaktas när socialnämnden överväger om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden. Denna bestämmelse trädde i kraft den 1 januari 2025 (prop. 2024/25:10, bet. 2024/25:CU4, rskr. 2024/25:47).

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Övervägande av om vården behövs och hur den bör inriktas

Av 6 kap. 8 § SoL framgår att om ett barn vårdas med stöd av socialtjänstlagen i ett annat hem än det egna, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas. Detsamma gäller när ett barn har beviljats skyddat boende enligt socialtjänstlagen.

Syftet med bestämmelsen är att betona socialnämndens uppföljningsansvar även vid frivilliga placeringar. I förarbetena framhölls att det utan en sådan prövning finns en risk att vård i familjehem får fortsätta trots att det behov som föranledde beslutet inte längre finns kvar (prop. 1989/90:28 s. 99 och 129). Bestämmelsen har senare ändrats så att övervägandet även ska omfatta hur vården framöver ska inriktas och utformas för att uppnå långsiktiga och stabila lösningar (prop. 2012/13:10 s. 81, 82 och 131).

Sedan den 1 april 2024 anges även att övervägande av vården ska ske för barn som har beviljats skyddat boende enligt socialtjänstlagen. Övervägande av vården när ett barn har beviljats skyddat boende har således tillkommit efter det att utredningen har lämnat sitt förslag. Skyddat boende ska vara en tillfällig insats, men om vistelsen skulle komma att överstiga flera månader behöver socialnämnden på motsvarande sätt som gäller för övriga placeringsformer i socialtjänstlagen överväga om insatsen fortfarande behövs (prop. 2023/24:31 s. 108).

Enligt regeringen är bestämmelserna om övervägande av fortsatt vård fortsatt angelägna i socialtjänstlagen. Nuvarande bestämmelser bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Övervägande av om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden

Enligt 6 kap. 8 b § SoL ska socialnämnden, när ett barn har varit placerat i samma familjehem under två år från det att placeringen verkställdes, särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken, förkortad FB. Därefter ska frågan övervägas årligen. Vid ett sådant övervägande ska barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning, barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt, familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående, barnets relation till sina föräldrar och barnets sociala situation i övrigt särskilt beaktas.

Lagrådet anser, till skillnad mot regeringen, att innebörden av begreppet ”närstående” bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet (avsnitt 10.3). Som regeringen konstaterar i avsnitt 10.3 är utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte i lagens mening om det föreligger en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den enskilde. Regeringens avsikt är att närstående ska ha samma innebörd som det har enligt nuvarande lagstiftning. I det sammanhanget konstaterar regeringen att det i lagrådsremissen föreslås en språklig ändring som innebär att syskon nämns uttryckligen i bestämmelsen, utöver föräldrar och andra närstående. Regeringen bedömer att det föreslagna tillägget av ordet ”syskon” skulle kunna medföra tveksamheter kring vad som avses med närstående i den här bestämmelsen jämfört med bestämmelserna i 13 c § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, och 6 kap. 8 § FB. För att tydliggöra att ingen ändring i sak är avsedd anser regeringen att det i den aktuella bestämmelsen även i fortsättningen enbart bör stå ”föräldrar och andra närstående”.

Förutsättningarna för att flytta över vårdnaden av ett barn som är placerat i ett familjehem framgår av föräldrabalken. Det främsta syftet med bestämmelsen om överflyttning av vårdnaden är att förhindra att barn som har rotat sig i ett familjehem blir uppryckta från en miljö där de funnit sig till rätta och känner en större samhörighet och känslomässig förankring än i det egna hemmet (prop. 1981/82:168 s. 40 och 70; se även prop. 2024/25:10 s. 76). Vårdnadsöverflyttning för ett barn som stadigvarande vårdats i ett familjehem ska ske om det är bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över till familjehemsföräldrarna (6 kap. 8 § FB och prop. 2024/25:70 s. 76). Socialtjänstlagens intention är att barn ska återförenas med sina föräldrar när syftet med vården uppnåtts. Socialtjänsten har ett ansvar att hjälpa vårdnadshavarna att komma till rätta med de svårigheter som lett fram till att barnet placerats utanför hemmet. I vissa fall kan det dock vara bäst för barnet att bo kvar i familjehemmet och att vårdnaden flyttas över till familjehemsföräldrarna (prop. 1981/82:168 s. 39–41 och 70 samt bl.a. prop. 2021/22:178 s. 44 och prop. 2024/25:10 s. 39–41).

Frågor om överflyttning av vårdnaden prövas på talan av socialnämnden (6 kap. 8 § tredje stycket FB). Eftersom möjligheterna till överflyttning av vårdnaden ansågs ha utnyttjats i alltför liten utsträckning infördes en skyldighet för socialnämnden att överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden när barnet har varit placerad i samma familjehem i tre år. I förarbetena uttalas vidare att överflyttning av vårdnaden skapar bättre möjligheter för kontinuitet och trygghet i vården. Vidare ansågs det rimligt att ett övervägande görs när barnet varit placerad i tre år i samma hem, mot bakgrund av att de flesta barn som blir kvar länge i vården placerats i åldern noll till tre år (prop. 2002/03:53 s. 86). Sedan den 1 juli 2022 gäller skyldigheten för socialnämnden att särskilt överväga om nämnden ska ansöka om vårdnadsöverflyttning när barnet har varit placerad i två år (prop. 2021/22:178, bet. 2021/22:SoU33, rskr. 2021/22:322). Bestämmelsen markerar att överflyttning av vårdnaden enligt föräldrabalken kan vara en framkomlig väg att ge barn större trygghet och visshet om var de ska bo i framtiden. Det enskilda barnets bästa ska vara avgörande vid dessa ställningstaganden (prop. 2002/03:53 s. 84–86 och 109 och prop. 2012/13:10 s. 131).

Enligt regeringen är bestämmelserna om att socialnämnden ska överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden samt att nämnden vid övervägandet särskilt ska beakta vissa omständigheter fortsatt angelägna i socialtjänstlagen. Nuvarande bestämmelser bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Övervägande av om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud

Av 6 kap. 8 a § SoL framgår att när ett barn är placerat i ett sådant hem som avses i 6 kap. 6 § första stycket och en vårdnadshavare eller barnet, om barnet har fyllt 15 år, begär att vården ska upphöra, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud enligt 24 § LVU.

Flyttningsförbudets syfte är att förhindra en hemtagning då barnet har behov av en långsammare återflyttning till vårdnadshavaren men vårdnadshavaren inte medger det. Avsikten med ett flyttningsförbud är i

första hand att ge barn och vårdnadshavare tid att förbereda en återförening. I vissa fall kan det dock vara så att det kanske inte är lämpligt för barnet att flytta hem till vårdnadshavaren igen. Socialnämndens skyldighet att särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud när vårdnadshavare eller ett barn som har fyllt 15 år begär att vård i familjehem enligt socialtjänstlagen ska upphöra infördes den 1 juli 2022 (prop. 2021/22:178, bet. 2021/22:SoU33, rskr 2021/22:322). Enligt regeringen är det viktigt att socialnämnden överväger frågan om flyttningsförbud så snart det finns behov, eftersom flyttningsförbud kan bidra till stabilitet och trygghet för barnet (prop. 2021/22:178 s. 32–34). Det handlar ytterst om tryggheten och säkerheten för placerade barn. Nuvarande bestämmelse bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

27.13 Ersättning, råd och stöd när vårdnaden har flyttats över

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om ersättning, råd och stöd när vårdnaden flyttas över till den som tidigare varit barnets familjehem ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 6 kap. 11 § SoL framgår att om vårdnaden av ett barn har flyttats över till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare som barnet tidigare varit familjehemsplacerat hos, får kommunen fortsätta att betala dessa vårdnadshavare skälig ersättning. Vid sådan överflyttning av vårdnaden ska socialnämnden ge de särskilt förordnade vårdnadshavarna råd och stöd. Råd och stöd ska ges av socialnämnden i den kommun som beslutat om familjehemsplaceringen om en särskilt förordnad vårdnadshavare begär det.

När vårdnaden om ett barn övergår till familjehemsföräldrarna är det inte längre fråga om en familjehemsplacering. Socialnämnden kan emellertid enligt denna bestämmelse fortsätta att betala skälig ersättning till familjehemmet. Bestämmelserna syftar till att underlätta för de familjehem som överväger att ta över vårdnaden om det eller de barn som finns placerade i familjehemmet. Bestämmelsen om att kommunen får fortsätta betala dem som förordnats som vårdnadshavare skälig ersättning samt att nämnden ska ge dem råd och stöd tydliggör att socialtjänstens ansvar för barnet och särskilt förordnade vårdnadshavare inte avslutas i och med att familjehemsplaceringen ersätts av en vårdnadsöverflyttning. Bestämmelsen riktar sig till socialnämnden och grundar inte någon självständig rättighet för vårdnadshavare. När vårdnaden har flyttats över är det som regel vårdnadshavarens bosättningskommun som tar över ansvaret enligt 2 a kap. 3 § SoL. Genom bestämmelsen får emellertid särskilt förordnade vårdnadshavare en möjlighet att ha kvar den upparbetade kontakten med placeringskommunen, om de så önskar (prop. 2012/13:10 s. 131 och 132).

Enligt regeringens mening är det angeläget med fortsatt stöd när vårdnaden flyttats över. Skälen är alltfjämt relevanta. Nuvarande bestämmelser om ersättning, råd och stöd vid överflyttning av vårdnaden ska därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

27.14 Placering över nationsgränserna

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om när socialnämnden får godkänna att en utländsk myndighet placerar ett barn i Sverige samt om när socialnämnden får placera ett barn i ett annat land ska föras över till den nya socialtjänstlagen i huvudsak oförändrade. Respektive bestämmelse ska ändras på så sätt att det, i stället för att barnets inställning till placeringen så långt som möjligt ska ha klarlagts, ska anges att barnet ska ha fått möjlighet att framföra sin åsikt om placeringen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningens förslag hänvisar i sjätte punkten till 2003 års Bryssel II-förordning, som genom en lagändring som trädde i kraft den 1 augusti 2022 har ersatts med en hänvisning till rådets förordning (EU) 2019/1111 av den 25 juni 2019 om behörighet, erkännande och verkställighet av avgöranden i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar, och om internationella bortföranden av barn (2019 års Bryssel II-förordning). Utredningens förslag anger att barnets inställning ska ha klarlagts, inte att barnet ska ha fått möjlighet att framföra sin åsikt. Utredningen föreslår även en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Endast *Riksdagens ombudsmän (JO)* yttrar sig över förslaget. JO för fram att utredningens förslag till bestämmelse om när socialnämnden får godkänna att en utländsk myndighet placerar ett barn i Sverige bör ses över utifrån 2019 års Bryssel II-förordning.

Skälen för regeringens förslag

Förutsättningar för att godkänna att en utländsk myndighet placerar ett barn i Sverige

Av 6 kap. 11 a § SoL framgår att socialnämnden får godkänna att en utländsk myndighet placerar ett barn i Sverige endast om det är bäst för barnet att placeras här, särskilt med beaktande av barnets anknytning hit, barnets inställning till placeringen så långt det är möjligt har klarlagts, barnets vårdnadshavare och, om barnet fyllt 15 år, barnet samtycker till åtgärden, förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet är utredda av nämnden, barnet har beviljats uppehållstillstånd, om ett sådant tillstånd behövs, och placeringen sker med stöd av 2019 års Bryssel II-förordning eller med stöd av den i Haag den 19 oktober 1996 dagtecknade konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn (1996 års Haagkonvention).

Hänvisningen till Bryssel II-förordningen har ändrats sedan utredningen lämnat sitt förslag, något som även *JO* påpekar. Ändringen innebär att hänvisningen till 2003 års Bryssel II-förordning ersatts med en hänvisning

Enligt artikel 82.1 i Bryssel II-förordningen ska en placering alltid föregås av ett godkännande av socialnämnden. En begäran från en utländsk myndighet om godkännande ska enligt samma artikel åtföljas av en rapport med viss information om barnet, skälen för placeringen eller vården och finansieringen (prop. 2021/22:189 s. 106).

Enligt artikel 33 i 1996 års Haagkonvention ska den utländska myndigheten först samråda med socialnämnden. Detta ska ske med socialnämnden i den kommun där barnet avses bli placerat. Det är också denna socialnämnd som ska pröva en framställning från den utländska myndigheten om att få placera barnet här, i enlighet med 3 § lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention. Bestämmelserna i 6 kap. 11 a § SoL ska alltså tillämpas när barnet ännu befinner sig i utlandet och ska säkerställa att en placering i Sverige är lämplig och i övrigt genomförbar (prop. 2011/12:85 s. 65).

När barnet har kommit till Sverige ska vården genomföras på samma sätt som för ett motsvarande svenskt beslut om vård utanför det egna hemmet. Alla regler som rör vård utanför det egna hemmet är tillämpliga på samma sätt som i andra ärenden (prop. 2011/12:85 s. 66).

I förarbetena konstateras, med hänvisning till bestämmelsen i dåvarande 3 kap. 5 § SoL, att när en åtgärd rör barn är socialnämnden alltid skyldig att ta hänsyn till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad. Barnets inställning till placeringen ska därför så långt det är möjligt ha klarlagts. Vidare konstateras att praktiska svårigheter för den utländska myndigheten att höra barnet inte är ett godtagbart skäl för att inte klargöra inställningen. Om det saknas information om barnets uppfattning i den utredning som har överlämnats till socialnämnden, kan något godkännande till placeringen normalt inte lämnas. Godkänns ändå placeringen, bör nämnden noga redovisa på vilka grunder beslutet har fattats (prop. 2011/12:85 s. 65 och 66). Regeringen anser att bestämmelsen, i linje med vad som anges i avsnitt 7.2 om barnets rätt att framföra sina åsikter, bör ändras till att ange att barnet ska ha fått möjlighet att framföra sin åsikt om placeringen. Bestämmelserna om förutsättningar för att socialnämnden ska få godkänna en utländsk myndighets placering av ett barn i Sverige bör föras över till den nya socialtjänstlagen med den angivna ändringen.

Förutsättningar för att placera ett barn i ett annat land

Socialtjänstlagen anger under vilka förutsättningar socialnämnden får placera ett barn i ett annat land. Av 6 kap. 11 b § SoL framgår att socialnämnden får placera ett barn i ett annat land endast om det är bäst för barnet att placeras där, särskilt med beaktande av barnets anknytning dit, barnets inställning till placeringen så långt det är möjligt har klarlagts, barnets vårdnadshavare och, om barnet fyllt 15 år, barnet samtycker till placeringen, socialnämnden genom en överenskommelse med den behöriga myndigheten i det land där barnet ska placeras har gjort det möjligt att följa upp placeringen och landet har en tillfredsställande ordning i fråga om tillsyn.

Med en alltmer rörlig befolkning som flyttar över nationsgränserna kan det finnas situationer där det bedöms vara bäst för barnet att han eller hon placeras i ett annat land. Det kan t.ex. handla om en placering hos en anhörig eller någon annan närstående. En förutsättning för en placering av ett barn utomlands är att placeringen bedöms vara bäst för barnet, särskilt med beaktande av barnets anknytning dit (prop. 2011/12:85 s. 45 och 46).

Enligt regeringen är det viktigt med tydliga bestämmelser om placering över nationsgränserna i socialtjänstlagen, för att stärka skyddet för barn i vissa internationella situationer. Bestämmelserna om under vilka förutsättningar socialnämnden får placera ett barn i ett annat land bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen. Regeringen anser dock att bestämmelsen om att barnets inställning till placeringen så långt som möjligt ska ha klarlagts, i linje med vad som anges i avsnitt 7.2 om barnets rätt att framföra sina åsikter bör ändras till att ange att barnet ska ha fått möjlighet att framföra sin åsikt om placeringen. Som framgår av avsnitt 7.2 innebär detta inte någon begränsning av socialnämndens utrednings-skyldighet.

27.15 Ansvarig socialnämnd vid medgivande

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om vilken socialnämnd som ansvarar för att lämna medgivande till att ta emot ett barn för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Även bestämmelsen om att samma nämnd ansvarar för att under vårdtiden arbeta för att barnet får god vård, lämplig utbildning, nödvändig hälso- och sjukvård och möjlighet till kontakt med närstående, samt för att ge råd, stöd och annan hjälp till vårdnadshavaren, ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 6 kap. 9 § SoL framgår att ett medgivande enligt 6 § att ta emot ett barn för stadigvarande vård och fostran meddelas av socialnämnden i samma kommun som enligt 2 a kap. ansvarar för att tillgodose vårdnadshavarens behov av stöd och hjälp. Den nämnd som har lämnat medgivande enligt 6 kap. 6 § SoL fullgör skyldigheterna enligt 6 kap. 7 § SoL.

Stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet kräver antingen ett medgivande från socialnämnden eller ett beslut om vård från socialnämnden. Den aktuella bestämmelsen anger vilken socialnämnd som ansvarar för att lämna ett sådant medgivande.

Paragrafen ändrades 2011 till den kommun som enligt 2 a kap. SoL ska ansvara för vårdnadshavarens stöd- och hjälpinsatser. Det kan exempelvis vara bosättningskommunen enligt 2 a kap. 3 § SoL. De sammantagna ändringarna i propositionen syftade till att förtydliga kommunernas ansvar och därigenom skapa bättre förutsättningar för att bl.a. stärka den enskildes rättssäkerhet (prop. 2010/11:49 s. 1 och 90).

Enligt regeringen är det viktigt med tydliga bestämmelser om ansvarig socialnämnd vid medgivande till att ta emot ett barn för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran. Nuvarande bestämmelse ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

27.16 Förbud mot förmedling av barn samt straffansvar

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om förbud att bedriva verksamhet som syftar till att förmedla barn till familjehem, jourhem eller andra enskilda hem ska föras över till den nya socialtjänstlagen med förtydligandet att ingen får bedriva sådan verksamhet utan stöd av socialtjänstlagen.

Även nuvarande bestämmelser om straff och åtal för den som åsidosätter bestämmelsen om medgivande eller beslut för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran i ett annat hem eller bestämmelsen om förbud mot förmedling av barn, ska föras över till den nya lagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår inte något förtydligande av bestämmelsen om förbud mot förmedling av barn.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Ett barn får inte tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett familjehem eller annat enskilt hem utan beslut eller medgivande från socialnämnden enligt 6 kap. 6 § första stycket SoL. Enskilda personer eller sammanslutningar får enligt 6 kap. 10 § SoL inte bedriva verksamhet som syftar till att förmedla barn till familjehem, jourhem eller andra enskilda hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnen. Av 16 kap. 6 § första stycket 3 SoL framgår bl.a. att den som åsidosätter bestämmelsen i 6 kap. 6 § första stycket SoL döms till böter. Även den som åsidosätter bestämmelsen i 6 kap. 10 § SoL döms till böter, om inte gärningen är belagd med straff i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. Av andra stycket framgår att allmänt åtal för nu aktuella brott endast får väckas efter medgivande av Socialstyrelsen.

Kravet på medgivande eller beslut inför en placering i ett enskilt hem ger socialnämnden möjlighet att förhindra att barn placeras i hem som inte är lämpliga. Regeringen anser att bestämmelsen är av så stor vikt att den alltså bör vara straffsanktionerad. Det bör även bestämmelsen om ett generellt förbud för enskilda personer eller sammanslutningar att bedriva verksamhet som syftar till att förmedla barn till personer som önskar ta emot andras barn för vård, omsorg och uppfostran. Nuvarande bestämmelser om straff och åtal om någon åsidosätter de angivna bestämmelserna bör föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Vad gäller bestämmelsen om förbud mot verksamhet som syftar till förmedling av barn till familjehem, jourhem eller andra enskilda hem noterar *Lagrådet* att bestämmelsen är straffsanktionerad och därför bör

tolkas restriktivt. Med hänsyn till det kan uttrycket ”enskilda personer eller sammanslutningar” enligt Lagrådet inte anses vara så heltäckande som sannolikt har varit avsikten, t.ex. kan en stiftelse inte anses falla in under begreppet ”sammanslutning”. Enligt Lagrådets mening bör innebörden tydliggöras. Regeringen delar Lagrådets uppfattning att bestämmelsens tillämpningsområde behöver vidgas. Enligt regeringen får ingen, utan stöd av den nya socialtjänstlagen, bedriva verksamhet som syftar till att förmedla barn till familjehem, jourhem eller andra enskilda hem. Detta bör även återspeglas i lagtexten.

28 Uppföljning av ett barns situation

28.1 Uppföljning efter utredning

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden även utan samtycke får besluta om uppföljning av ett barns situation när en utredning som gäller barns behov av skydd eller stöd avslutas utan beslut om insats, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinsatser yttrar sig inte över förslaget. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* och *Socialstyrelsen* önskar att det förtydligas vad som gäller för uppföljning när barnet byter bosättnings- eller vistelsekommun. *Göteborgs* och *Malmö kommuner* samt *Vision* saknar överväganden om möjligheten till uppföljning vid vissa omfattande öppenvårdsärenden, s.k. hemmaplanslösningar.

Skälen för regeringens förslag

Uppföljning efter avslutad utredning utan beslut om insats

Uppföljning av ett barns situation förutsätts i regel ske under frivilliga former. Enligt 11 kap. 4 a § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, får socialnämnden emellertid även när samtycke från vårdnadshavaren eller barnet saknas besluta om uppföljning av ett barns situation när en utredning som gäller barnets behov av stöd eller skydd avslutats utan beslut om insats. Uppföljningen får ske om det bedöms att barnet, utan att det rör sig om sådana förhållanden som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, är i särskilt behov av nämndens stöd eller skydd. Möjligheten att besluta om uppföljning efter avslutad utredning gäller också om en ansökan om tvångsomhändertagande av barnet avslagits av domstol (prop. 2012/13:10 s. 65).

Syftet med bestämmelsen är att ge socialnämnden en möjlighet att följa den som är under 18 år i de fall det finns en berättigad oro för hans eller hennes situation i hemmet eller förhållanden i övrigt. I detta ligger att möjligheten till uppföljning inte ska tillämpas annat än när det finns starka skäl för det. Uppföljningen ska genomföras på ett genomtänkt, varsamt

och respektfullt sätt. Förutom fortsatt uppsikt över barnets förhållanden, syftar bestämmelsen till fortsatt motivationsarbete för att möjliggöra de insatser för barnet som behövs. Beslutet att inleda uppföljning motsvarar till sin karaktär det handläggningsbeslut som fattas när det gäller att inleda utredning. Beslutet kan inte överklagas, jfr 16 kap. 3 § SoL (prop. 2012/13:10 s. 133 och 134).

Om det efter att en utredning avslutats finns en kvarstående oro för barnet och barnet bedöms vara i särskilt behov av nämndens skydd eller stöd men samtycke från vårdnadshavaren eller barnet saknas är det enligt regeringen angeläget att socialtjänsten har möjlighet att under en tid följa barnet. Detta är inte minst viktigt ur ett barnrättsperspektiv. Under uppföljningen kan socialtjänsten försöka motivera vårdnadshavare eller barnet att ta emot en föreslagen insats samtidigt som socialtjänsten har en möjlighet att följa utvecklingen för barnet utan att en ny utredning behöver inledas. Bestämmelsen bör därför enligt regeringen föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Göteborgs och Malmö kommuner samt *Vision* för fram att socialtjänsten saknar möjlighet till uppföljning vid vissa omfattande öppenvårdsärenden, s.k. hemmaplanslösningar som innebär att barnet, som ett alternativt till en placering, får insatser av behandlingskaraktär och bor kvar i det egna hemmet eller någon form av stödboende. Regeringen konstaterar i likhet med remissinstanserna att dagens reglering inte omfattar öppenvårdsärenden. I utredningen har frågan om en utvidgning av möjligheten att besluta om uppföljning till fler situationer än vad som gäller i dag inte hanterats. Det saknas således beredningsunderlag inom ramen för detta lagstiftningsarbete att göra nya överväganden av uppföljningsmöjligheterna. Regeringen har dock den 30 november 2023 gett en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder i syfte att stärka barnrättsperspektivet vid vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (dir. 2023:160). Den 21 november 2024 beslutade regeringen om ett tilläggsdirektiv till utredaren (dir. 2024:114). Utredaren har nu även i uppdrag att bl.a. bedöma och ta ställning till om tiden bör vara längre än sex månader för den uppföljning som socialnämnden får besluta om efter att en placering med stöd av socialtjänstlagen i ett familjehem, ett skyddat boende eller i ett hem för vård eller boende har upphört samt bedöma och ta ställning till om uppföljningen efter en avslutad placering enligt socialtjänstlagen i ett familjehem, ett skyddat boende eller i ett hem för vård eller boende bör vara en skyldighet för socialnämnden och i så fall på vilket sätt. Uppdraget ska redovisas senast den 30 januari 2026.

Ansvarig kommun för uppföljningen

IVO och *Socialstyrelsen* önskar att det förtydligas vad som gäller för uppföljning när ett barn byter bosättnings- eller vistelsekommun. Enligt *IVO* kan det uppstå otydligheter i ansvarsfördelningen exempelvis när en utredning utförts av en vistelsekommun i stället för en bosättningskommun eller när ett barn fått en ny bosättningskommun under utredningens gång. Riksdagens ombudsmän (*JO*) har i ett ärende som gällde en kommun som beslutat om och genomfört en uppföljning i fråga om ett barn som flyttat från kommunen uttalat att utformningen av 11 kap. 4 a § SoL innebär att kommunen måste vara behörig att besluta om insatser för att kunna besluta

om och genomföra en uppföljning. Sådana insatser kan enbart beslutas efter att en ny utredning inletts, och en sådan kan enligt JO i de flesta fall inte inledas efter att barnet har bytt bosättningskommun. Om ett barn flyttar under en utredning som rör barnet, kan nämnden alltså inte besluta om uppföljning när utredningen avslutats. Enligt JO visar ärendet att det kan finnas vissa oklarheter om en kommuns behörighet att besluta om och genomföra en uppföljning och har därför ansett att det finns skäl att skicka en kopia av beslutet till regeringen för kännedom (JO 2023/24 s. 408).

Att det kan uppstå oklarheter i fråga om huruvida en kommun är behörig att besluta om och genomföra en uppföljning när barnet bytt bosättningskommun är enligt regeringen naturligtvis inte bra. Regeringen konstaterar, vilket också JO framhåller i sitt beslut, att den socialnämnd som avslutat en utredning men sedan inte anser sig vara behörig att besluta om och genomföra en uppföljning i stället får ta kontakt med den nya bosättningskommunen och uppmärksamma den på barnets behov av skydd eller stöd. Inom ramen för detta lagstiftningsarbete finns inte beredningsunderlag för att föreslå förändringar i kommunernas ansvarsfördelning vid uppföljningen.

28.2 Uppföljning efter placering

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden även utan samtycke får besluta om uppföljning av ett barns situation efter det att en placering i ett familjehem, skyddat boende eller i ett hem för vård eller boende med stöd av socialtjänstlagen samt en placering som beslutats med stöd av lagen om placering av barn i skyddat boende har upphört, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Det gäller även upplysningsbestämmelsen om att det i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga finns bestämmelser om uppföljning när vård enligt den lagen upphör.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte uppföljning av placeringar med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, som trädde i kraft den 1 juli 2022 (prop. 2021/22:178, bet. 2021/22:SoU33, rskr. 2021/22:322). Utredningens förslag omfattar inte heller uppföljning av placeringar i skyddat boende med stöd av socialtjänstlagen eller lagen om placering av barn i skyddat boende. Dessa bestämmelser trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Utredningen föreslår även en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen till regeringens förslag: Enligt 11 kap. 4 b § SoL får socialnämnden, oberoende av samtycke från vårdnadshavaren eller barnet, besluta om uppföljning av ett barns situation efter att en placering i ett familjehem, skyddat boende eller i ett hem för vård eller boende med stöd av socialtjänstlagen har upphört. Detsamma gäller när en placering som beslutats med stöd av lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende har upphört. Bestämmelserna om skyddat boende trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130).

Uppföljning förutsätts i regel ske under frivilliga former. Uppföljning utan samtycke får emellertid ske om barnet bedöms vara i särskilt behov av socialnämndens stöd eller skydd, och utan att förhållandena är sådana att lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga blir aktuell. Sedan den 1 juli 2022 finns bestämmelserna om uppföljning när vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga upphör i 21 b och 21 c §§ LVU (prop. 2021/22:178, bet. 2021/22:SoU33, rskr. 2021/22:322).

En uppföljning av ett barns situation efter avslutad placering syftar både till fortsatt uppsikt över barnets förhållanden och till fortsatt motivationsarbete för att möjliggöra de insatser till barnet som socialnämnden anser behövs. Socialnämnden har möjlighet att följa ett barn om det finns en berättigad oro för hans eller hennes situation i hemmet eller förhållanden i övrigt. Uppföljningen ska genomföras på ett genomtänkt, varsamt och respektfullt sätt (prop. 2012/13:10 s. 134).

Regeringen anser att det är viktigt att socialnämnden kan följa barnets situation och utveckling efter att en placering avslutats. Detta är nödvändigt för att socialnämnden ska kunna fånga upp eventuella behov av stöd och hjälp som barnet har. Bestämmelsen bör därför enligt regeringen föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak. Som framgår i avsnitt 28.1 har regeringen även gett en särskild utredare i uppdrag att bl.a. ta ställning till om uppföljningen efter en avslutad placering enligt socialtjänstlagen bör vara en skyldighet för socialnämnden och i så fall på vilket sätt (dir. 2024:114).

28.3 Information om uppföljningen

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som innebär att socialnämnden ska informera ett barn som fyllt 15 år och vårdnadshavare om ett beslut att inleda eller avsluta en uppföljning, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 11 kap. 4 c § tredje stycket SoL ska socialnämnden underrätta barn som fyllt 15 år och vårdnadshavare som berörs om beslutet att inleda respektive avsluta en uppföljning efter utredning eller placering enligt 11 kap. 4 a och b §§ SoL. Det är angeläget att ett beslut om uppföljning omgärdas med stor tydlighet och inte tillämpas slentrianmässigt. Uppföljningen måste genomföras på ett genomtänkt och respektfullt sätt med hänsyn till både vårdnadshavare och barn (prop. 2012/13:10 s. 65 och 88). Det får enligt regeringen inte råda någon tvekan om huruvida en uppföljning pågår eller inte pågår. Informationsskyldigheten är av stor betydelse för att det ska vara tydligt för dem som berörs av uppföljningen. Bestämmelsen bör därför oförändrad i sak föras över till den nya socialtjänstlagen.

28.4 Kontakter under uppföljningen

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att socialnämnden får ta hjälp av sakkunniga och i övrigt ta de kontakter som behövs samt att nämnden får samtala med barnet utan vårdnadshavarens samtycke under en uppföljning, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanser: De flesta av remissinstanserna yttrar sig inte över förslaget. *Socialstyrelsen* påpekar att socialnämndens möjligheter att hämta in uppgifter inom ramen för uppföljningen är begränsade.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 11 kap. 4 c första stycket SoL får nämnden vid en uppföljning enligt 11 kap. 4 a eller 4 b § SoL kontakta sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Socialnämnden får även samtala med barnet utan vårdnadshavarens samtycke. Bestämmelserna tydliggör vilka kontakter som socialtjänsten får ta under uppföljningen även utan samtycke från barnet om det fyllt 15 år eller vårdnadshavaren.

Socialstyrelsen anser att socialnämndens möjligheter att hämta in uppgifter inom ramen för uppföljningen är för begränsade. Socialstyrelsen framhåller att eftersom det för uppföljningar inte finns någon motsvarande uppgiftsskyldighet som vid utredningar, kommer informationen som socialnämnden begär in att begränsas av respektive myndighets eller verksamhets sekretess- eller tystnadspliktsregler.

Regeringen bedömer dock att socialnämnden har möjligheter att följa barnets situation och genomföra uppföljningar även utan en lagstadgad uppgiftsskyldighet. Ökar oron för barnet med anledning av att det uppstår svårigheter för socialnämnden att följa barnets situation, t.ex. på grund av bristande kontakt med barnet och vårdnadshavarna eller bristande information om barnet i övrigt, ska socialnämnden överväga om en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL bör inledas.

Under en pågående uppföljning får nämnden också samtala med barnet i enlighet med 11 kap. 10 § tredje stycket SoL, dvs. utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Regeringen anser att såväl barns möjlighet att komma till tals som möjligheterna till att ta relevanta kontakter är viktiga förutsättningar i uppföljningsarbetet. Bestämmelserna bör därför oförändrade i sak föras över till den nya socialtjänstlagen.

28.5 Tidsgräns för uppföljningen

Regeringens förslag: Tidsgränsen för när en uppföljning ska vara avslutad förlängs från två till sex månader.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget, däribland *Barnombudsmannen*, *Linköpings universitet* (*Barnafrid*), *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Stockholms universitet*, *Gävle* och *Lysekils kommuner*, *Barnrättsbyrån*,

Brottsofferjouren Sverige, Maskrosbarn, Glöm Aldrig Pela och Fadime, Rädda barnen, Sveriges advokatsamförbund, Unicef Sverige och Unizon.

Förbundet Sveriges socionomutbildningar, Svenska kyrkan och Vision anser att den föreslagna uppföljningstiden är för kort. *Stiftelsen Allmänna barnhuset* föreslår en ny längre uppföljningstid om 12 månader.

Riksdagens ombudsmän (JO) för fram att förslaget innebär att en familj kan komma att stå under utredning och uppföljning från samhällets sida under 10 månader i följd. JO saknar en analys av för- och nackdelar med förslaget och i vilken utsträckning som det kan anses vara proportionerligt.

Skälen till regeringens förslag

Uppföljningstiden förlängs från två till sex månader

Vid ett beslut om uppföljning av ett barns situation avgör nämnden hur länge uppföljningen ska pågå och hur den bäst ska genomföras. Uppföljningen ska emellertid enligt 11 kap. 4 c § SoL avslutas senast två månader från det att utredningen som gäller ett barns behov av stöd och skydd avslutats eller placeringen har upphört, eller när nämnden dessförinnan finner skäl att inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL.

Bestämmelserna om uppföljning syftar bl.a. till att socialnämnden ska kunna följa utvecklingen för barnet och till ett fortsatt motivationsarbete för att möjliggöra de insatser till barnet som socialnämnden anser att det finns behov av. Enligt regeringens mening förutsätter detta att det finns tillräcklig tid för att en förändring ska komma till stånd. Av förarbetena följer att socialtjänsten under uppföljningstiden med viss regelbundenhet, beroende på ålder och behov, bör ha kontakt med barn och vårdnadshavare och i övrigt ta de kontakter som behövs (prop. 2012/13:10 s. 88). Ur det perspektivet är två månader en förhållandevis kort tid. Även om barnets situation kan förändras under denna tid, är det enligt regeringen inte säkert att förändringarna är bestående. För att säkerställa att barnet får det stöd och skydd som han eller hon behöver, anser regeringen att nämnden bör kunna informera sig om utvecklingen under ytterligare en tid. Det gäller inte minst genom återkommande samtal med barnet, men även med vårdnadshavaren för att motivera denne till att ta emot en föreslagen insats. Regeringen anser därför, i likhet med flera av remissinstanserna, att tiden för uppföljning bör förlängas. I likhet med utredningen föreslår regeringen att uppföljningstiden förlängs från två till sex månader.

Förbundet Sveriges socionomutbildningar och *Svenska kyrkan* anser att sex månader är en för kort uppföljningstid och föreslår i stället tolv månader. Även *Stiftelsen Allmänna barnhuset* anser att sex månader är för kort uppföljningstid. En uppföljningstid på sex månader skapar enligt regeringen bättre förutsättningar för socialnämnden att kunna följa hur barnets situation utvecklas och ta ställning till om förändringarna är bestående. Det innebär också en utökad möjlighet att försöka motivera vårdnadshavaren att ta emot en föreslagen insats om behov finns. Enligt utredningen visar forskning därtill att nästan varannan återplacering sker under det första halvåret. Vidare finns det även andra överväganden att ta hänsyn till vid en utökad uppföljningstid, bl.a. den inskränkning i rätten i vårdnadshavarens och barnets rätt till privat- och familjeliv enligt artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) som en

uppföljning innebär (se vidare avsnitt nedan Avvägning mellan barnets och vårdnadshavarens rättigheter).

Regeringen konstaterar vidare att det inom ramen för detta lagstiftningsarbete saknas beredningsunderlag för att förlänga uppföljningstiden utöver de sex månader som utredningen föreslår. Regeringen har dock, som nämnts ovan, gett en särskild utredare i uppdrag att bl.a. bedöma och ta ställning till om tiden bör vara längre än sex månader för den uppföljning som socialnämnden får besluta om efter att en placering med stöd av socialtjänstlagen i ett familjehem, ett skyddat boende eller i ett hem för vård eller boende har upphört (dir. 2024:114).

Uppföljningen får inte vara mer ingripande än nödvändigt

Möjligheten till uppföljning ska tillämpas restriktivt och bara när det finns starka skäl för det. Uppföljningen får inte göras mer omfattande än vad som är motiverat i det enskilda fallet. Uppföljningen ska vidare genomföras på ett genomtänkt, varsamt och respektfullt sätt i förhållande till både barnet och vårdnadshavaren. Som *JO* påpekar är det viktigt att uppföljningen inte pågår längre tid än nödvändigt. Socialnämnden bedömer utifrån omständigheterna i varje enskilt fall hur länge uppföljningen ska pågå. Det är viktigt att uppföljningen är så pass omfattande att socialnämnden kan bedöma om barnets situation är trygg och stabil. Under tiden för uppföljningen bör socialtjänsten med viss regelbundenhet ha kontakt med barnet och vårdnadshavaren för att kunna följa utvecklingen av barnets förhållanden och motivera till att ta emot stöd. Denna fortlöpande kontakt och att bedömningarna ska göras utifrån varje enskilt fall kan enligt regeringen motverka eventuell risk för att uppföljningen pågår längre än nödvändigt.

Avvägning mellan barnets och vårdnadshavarens rättigheter

När bestämmelserna om uppföljning i 11 kap. 4 a–c §§ SoL trädde i kraft den 1 januari 2013 ansågs de motiverade ur ett barnrättsperspektiv även om de innebar ett intrång i vårdnadshavarens rätt till självbestämmande och integritet (prop. 2012/13:10 s. 64 och 65). En förlängd uppföljningstid från två till sex månader innebär att vårdnadshavarens bestämmanderätt begränsas ytterligare en tid genom att socialnämnden får besluta i frågor som vårdnadshavaren som huvudregel förfogar över enligt 6 kap. 1 § föräldrabalken. Det innebär också en inskränkning av barnets bestämmanderätt i de fall barnet fyllt 15 år genom att socialnämnden fortsatt kan ta kontakt med barnet och försöka motivera till en insats som barnet tackat nej till.

JO för fram att förslaget om en förlängd uppföljningstid innebär att en familj kan komma att stå under utredning och uppföljning från samhällets sida under tio månader i följd. Detta är fallet då en utredning kan pågå under fyra månader och uppföljningen därefter kan pågå i sex månader. *JO* saknar en analys av för- och nackdelar med förslaget och i vilken utsträckning som det kan anses vara proportionerligt.

Regeringen konstaterar att en förlängd uppföljningstid från två till sex månader innebär ytterligare en viss inskränkning av både vårdnadshavarens och barnets rätt till privat- och familjeliv enligt artikel 8 Europakonventionen och enligt artikel 16 i FN:s konvention om barnets

rättigheter (barnkonventionen). Som framgår i avsnittet ovan får samtidigt en uppföljning inte pågå under längre tid eller göras mer omfattande än vad som är nödvändigt i det enskilda fallet. En uppföljning ska därmed bedrivas så att inskränkningen av barnets och vårdnadshavarens rättigheter blir så liten som möjligt. En inskränkning måste, enligt artikel 8 i Europakonventionen, ha ett legitimt syfte och vara proportionerlig, dvs. innehålla en rimlig balansering av motstående intressen. Att begränsa vårdnadshavarens och barnets rättigheter enligt artikel 8 i Europakonventionen av hänsyn till barnets välmående, hälsa och utveckling får enligt regeringen anses vara ett legitimt intresse. Med beaktande av vad som anförts om den restriktiva tillämpningen och skyldigheten att begränsa intrånget bedömer regeringen vidare att begränsningen är proportionerlig. Skyldigheten att följa upp barns situation syftar vidare till att säkerställa barnets rättigheter och bedöms därför vara förenlig med barnkonventionen.

Enligt regeringen väger barnets rätt till stöd, skydd och omvårdad tyngre än både barnets och vårdnadshavarens rätt till självbestämmande och integritet. En förlängd utredningstid till sex månader är därför enligt regeringen legitim och proportionerlig.

28.6 Socialnämnden ska följa upp hur insatser genomförs

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att socialnämnden kontinuerligt ska följa upp hur insatserna kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson genomförs när dessa beviljats barn och unga ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 3 kap. 6 c § SoL framgår att socialnämnden kontinuerligt ska följa hur insatser som avses i 3 kap. 6 b § SoL genomförs när dessa har beviljats barn och unga. Bestämmelsen tydliggör att socialnämnden har ett särskilt ansvar för att kontinuerligt följa genomförandet av insatser i form av kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson när dessa har beviljats barn och unga. Dessa insatser utförs oftast av arvoderade personer som inte har något anställningsförhållande till nämnden. När det gäller kontaktfamiljer pågår insatsen dessutom ofta under lång tid och kan ha en omfattning som gränsar till en familjehemsplacering (prop. 2012/13:10 s. 128).

Enligt regeringens mening är det viktigt att socialnämnden kontinuerligt följer upp dessa insatser när de beviljats barn och unga. Bestämmelsen bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om internationella adoptioner ska föras över till den nya socialtjänstlagen med den förändringen att socialnämnden, i stället för kommunen, ska ansvara för att anvisa sökanden i ett internationellt adoptionsärende en sådan föräldrautbildning som denne ska delta i inför adoption.

Även bestämmelserna om åtal och straff för brott mot kravet att inhämta socialnämndens medgivande innan ett barn med hemvist utomlands tas emot av någon i syfte att adopteras, ska föras över till den nya lagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 6 kap. 12–16 §§ socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns bestämmelser om internationella adoptioner. Av 6 kap. 12 § SoL framgår att ett barn med hemvist utomlands inte får tas emot i syfte att adopteras utan socialnämndens medgivande. Där framgår även att ett sådant medgivande förutsätter att den sökande är lämpad att adoptera, samt hur prövningen av sökandens lämplighet ska göras.

För att kunna ge barn som adopteras så goda förutsättningar som möjligt är deltagande i föräldrautbildning en förutsättning för att den eller de som vill adoptera ska kunna ges medgivande (prop. 2003/04:131 s. 63). Innan ett medgivande lämnas ska sökanden enligt 6 kap. 12 § fjärde stycket SoL ha deltagit i en av kommunen anvisad föräldrautbildning inför adoption. Ansvar för utbildningen innebär således inte att kommunen själv behöver tillhandahålla utbildningen. I förarbetena framgår att endast en liten del av kommunerna hade tillhandahållit utbildningar. Även landstingen (numera regionerna) tillhandahöll tidigare till viss del föräldrautbildningar till blivande adoptivföräldrar inom ramen för barn- och mödrahälsovården (prop. 2003/04:131 s. 63). När dessa uppgifter sedan fördes in i socialtjänstlagen fördes inga resonemang kring varför just kommunen skulle ha detta ansvar och inte socialnämnden, trots att det är socialnämnden som anges som ansvarig för övriga uppgifter enligt 6 kap. 12 § SoL. Regeringen anser att ansvaret för denna uppgift likväl kan ges till socialnämnden och att bestämmelsen därför bör omformuleras. Socialnämnden bör därför i stället för kommunen pekats ut som ansvarig för uppgiften.

I 6 kap. SoL regleras även när ett medgivande upphör att gälla samt förutsättningar för att återkalla ett medgivande (6 kap. 12 a § och 13 § andra stycket SoL). Det framgår vidare att den sökande ska anmäla till socialnämnden om omständigheterna förändras väsentligt under den tid som medgivandet gäller och att socialnämnden ska kontrollera om omständigheterna har ändrats om ett barn inte har föreslagits inom två år efter att medgivandet lämnades (6 kap. 13 § första stycket SoL). Vidare finns bestämmelser om samtycke till fortsatt adoptionsförfarande och om tidsfrist för att pröva frågan om samtycke ska lämnas (6 kap. 14 § SoL).

Av kapitlet framgår vilken kommuns socialnämnd som ska besluta i frågor om medgivande att ta emot ett barn för adoption och samtycke till fortsatt adoptionsförfarande när det gäller internationella adoptioner (6 kap. 15 § SoL). Vidare framgår att samma socialnämnd även ansvarar för att ett barn som tagits emot för adoption får god vård och fostran och i övrigt bra uppväxtförhållanden, lämplig utbildning, och den hälso- och sjukvård som han eller hon behöver. Kapitlet innehåller även en upplysning om att det finns bestämmelser som ger auktoriserade sammanslutningar rätt att förmedla barn från utlandet för adoption i vissa fall i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling (6 kap. 16 § SoL).

I 16 kap. 6 § första stycket 3 SoL finns en bestämmelse om bötesstraff för den som åsidosätter bestämmelsen om att ett barn med hemvist utomlands inte får tas emot av någon i syfte att adopteras, om inte socialnämnden har lämnat medgivande till att barnet tas emot innan barnet lämnar det land där det har sin hemvist. Av bestämmelsen framgår att Socialstyrelsens medgivande krävs för att väcka allmänt åtal för ett sådant brott.

Bestämmelserna om internationella adoptioner är enligt regeringen alltför viktiga och relevanta. Innehållet i nuvarande 6 kap. 12–14 §§ SoL följer delvis av att Sverige ratificerat 1993 års konvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner (Haagkonventionen) och att konventionen blivit en del av svensk lagstiftning genom en särskild lag (prop. 1996/97:91 s. 82 och 83, bet. 1996/97:SoU15, rskr. 1996/97:192). Även i övrigt syftar bestämmelserna till att möjliggöra en rättssäker och effektiv adoptionsprocess som utgår från barnets bästa (prop. 2017/18:121 s. 27).

Regeringen anser att även bestämmelserna om ansvarig socialnämnd är nödvändiga för den praktiska hanteringen av internationella adoptionsärenden. Det finns även skäl att fortsättningsvis ha en upplysningsbestämmelse motsvarande den i 6 kap. 16 § SoL. Regeringen anser vidare att bestämmelserna om straff och åtal i 16 kap. 6 § SoL är nödvändiga även fortsättningsvis.

Sammanfattningsvis bör således samtliga bestämmelser i 6 kap. 12–16 §§ SoL och bestämmelserna i 16 kap. 6 § SoL föras över i sak oförändrade till den nya socialtjänstlagen med undantag för att socialnämnden i stället för kommunen bör pekats ut som ansvarig för att anvisa föräldrautbildning inför adoption.

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att det krävs behörighet för att utföra vissa uppgifter inom socialtjänsten, samt bestämmelserna om skyddad yrkestitel och böter vid användandet av yrkestiteln undersköterska i strid med lagen, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte bestämmelsen om fast omsorgskontakt som trädde i kraft den 1 juli 2022 (prop. 2021/22:116, bet. 2021/22:SoU24, rskr. 2021/22:269). Utredningens förslag omfattar inte heller bestämmelserna om skyddad yrkestitel för undersköterska som trädde i kraft den 1 juli 2023 (prop. 2020/21:175, bet. 2020/21:SoU30, rskr. 2020/21:376).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Riksförbundet FUB* föreslår att bestämmelserna om behörighet att utföra vissa uppgifter inom socialtjänsten som gäller barn och unga bör kompletteras med personer som tillhör personkrets 1 enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Skälen för regeringens förslag

Bestämmelser om behörighet för att utföra uppgifter inom socialtjänsten som gäller barn och unga

I 3 kap. socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns bestämmelser om att vissa uppgifter inom socialtjänsten endast får utföras av den som har en särskild behörighet.

För att utföra uppgifter inom socialtjänsten som gäller barn och unga krävs en svensk socionomexamen, eller annan relevant examen på minst grundnivå i högskolan, om uppgifterna innefattar vissa angivna moment. Socialnämnden ansvarar för att den som självständigt utför sådana arbetsuppgifter har tillräcklig erfarenhet för uppgiften (3 kap. 3 a § SoL). Bestämmelserna ska föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen.

Behörighetskraven omfattar inte den som utför uppgifter som rör enskilda enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Riksförbundet FUB anser att bestämmelsen i socialtjänstlagen bör kompletteras så att även den som utför uppgifter som berör enskilda med utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd (personkrets 1) enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska omfattas av behörighetskravet. Regeringen konstaterar att verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade inte omfattas av socialtjänstlagens tillämpningsområde (avsnitt 5.3). Eventuella behörighetskrav bör därför inte regleras i socialtjänstlagen utan i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Inom ramen för detta lagstiftningsarbete saknas beredningsunderlag för att införa sådana bestämmelser i den lagen.

I anslutning till bestämmelserna om behörighet i den nuvarande socialtjänstlagen finns även bestämmelser om erkännande av yrkeskvalifikationer som förvärvats eller erkänts i annan stat. I lagen (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer och i anslutande föreskrifter finns bestämmelser om tillfällig yrkesutövning och erkännande av yrkeskvalifikationer som har förvärvats eller erkänts i en annan stat än Sverige inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz. Den som har annan utländsk utbildning än sådan som avses i lagen om erkännande av yrkeskvalifikationer får utföra uppgifter som gäller barn och unga som innefattar vissa angivna moment om utbildningen, ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet, motsvarar svensk socionomexamen eller annan relevant examen på minst grundnivå i högskolan. Den myndighet som regeringen bestämmer får i enskilda fall bedöma om kraven är uppfyllda (3 kap. 3 b och 3 c §§ SoL). Bestämmelserna ska föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen.

Bestämmelser om yrkestiteln undersköterska

I 3 kap. SoL regleras även när yrkestiteln undersköterska får användas i verksamhet enligt socialtjänstlagen och vem som får utses till fast omsorgskontakt. Yrkestiteln undersköterska får bara användas av den som har ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659) om rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Den som inte har ett sådant bevis får inte heller använda en titel som kan förväxlas med yrkestiteln undersköterska (3 kap. 3 § tredje stycket SoL). Endast den som har ett sådant bevis får utses till fast omsorgskontakt (3 kap. 3 d § SoL). Den som bryter mot bestämmelserna om skydd för yrkestiteln undersköterska i 3 kap. 3 § tredje stycket SoL döms till böter (16 kap. 6 § SoL). Enligt regeringens mening är det viktigt att bestämmelserna om yrkeskvalifikation finns med i en ny socialtjänstlag för att garantera att arbetsuppgifter utförs av personal med en viss formell kompetens. Den som uppsåtligt bryter mot bestämmelserna om skyddad yrkestitel för undersköterskor bör liksom tidigare kunna dömas till böter. Bestämmelserna ska därför föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen.

31 Tillstånds- och anmälningsplikt

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om tillstånd för enskild verksamhet och avgifter för ansökan om tillstånd samt om anmälningsplikt för kommuner och regioner ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Barnperspektivet i Sverige (BPIS)* anför att det krävs utbildning

för all personal på de olika typer av boenden som nämns i bestämmelsen. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* menar att ytterligare förtydliganden kan göras i lagtexten vad gäller verksamhetsformer som omfattas av tillståndsplikt samt vad som åsyftas med väsentlig ändring av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Viss verksamhet kräver tillstånd eller anmälan

I 7 kap. socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns bestämmelser om tillståndsplikt för enskild verksamhet och anmälningsplikt för kommuner och regioner samt om avgifter för ansökan om tillstånd. Det framgår av 7 kap. 1 § första stycket SoL att ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ måste ha tillstånd av IVO för att yrkesmässigt få bedriva sådan verksamhet som anges i bestämmelsen.

De verksamheter som omfattas av tillståndsplikt anges i första stycket 1–6. Det är bl.a. verksamhet i form av stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende (HVB) (punkt 1) och verksamhet i form av boenden som motsvarar de som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 5 kap. 7 § tredje stycket SoL, dvs. boenden för äldre och personer med funktionsnedsättning (punkt 2). Kommuner och regioner som bedriver sådan verksamhet behöver inte IVO:s tillstånd men ska däremot anmäla verksamheten till IVO innan den påbörjas (7 kap. 1 § andra stycket SoL).

IVO anser att bestämmelsen i 7 kap. 1 § första stycket 2 SoL i den nya lagen bör formuleras så att det direkt framgår vilka verksamhetsformer för äldre och funktionshindrade som omfattas av tillståndsplikten. Enligt *IVO* medför det en otydlighet när bestämmelser måste korsläsas för att innebörden ska framgå. Regeringen anser emellertid att en sådan uppräkningslista kan göra bestämmelsen svårsläst och regeringen bedömer därför att utredningens förslag till lydelse är mer ändamålsenlig.

Förutsättningar för tillstånd att bedriva verksamhet

Tillstånd för att bedriva yrkesmässig verksamhet får enligt 7 kap. 2 § första stycket SoL beviljas endast om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet. Tillstånd får enligt andra stycket i samma paragraf endast beviljas den som genom erfarenhet eller på annat sätt har förvärvat insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten. I fråga om en juridisk person ska prövningen sammantaget avse den verkställande direktören och andra som genom en ledande ställning eller på annat sätt har ett bestämmande inflytande över verksamheten, styrelseledamöter och styrelsesuppleanter, bolagsmännen i kommanditbolag eller andra handelsbolag och personer som genom ett direkt eller indirekt ägande har ett väsentligt inflytande över verksamheten. Dessa bestämmelser ska, oförändrade i sak, föras över till den nya socialtjänstlagen. *Lagrådet* anser dock att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet finns anledning att se över avgränsningen av den personkrets som avses med den verkställande direktören och andra som genom en ledande ställning eller på annat sätt har ett bestämmande inflytande över verksamheten, samt tydliggöra vilka

befattningshavare som avses. Lagrådet noterar att uttrycket ”bestämmande inflytande” i associationsrättsliga sammanhang inte brukar vara knutet till innehavet av en viss befattning i ett företag. Regeringen instämmer i Lagrådets synpunkt.

Mot den bakgrunden finns det anledning att i lagtextens uppräknade separera den verkställande direktören och andra personer som genom en ledande ställning eller på annat sätt har ett bestämmande inflytande över verksamheten. Att närmare ange vilka personer som kan ha en ledande ställning eller ett bestämmande inflytande låter sig dock enligt regeringens mening inte göras. Det är inte alltid tydligt vem som har ett bestämmande inflytande över en verksamhet. Det kan vara fråga om en ledande funktion på motsvarande nivå som en verkställande direktör, exempelvis en förvaltare, eller någon som inte har en sådan formell ställning, men i praktiken utövar ett motsvarande inflytande (prop. 2017/18:158 s. 118). Det kan även vara fråga om en person som agerar som bulvan. Det behöver därför finnas ett tolkningsutrymme vid bedömningen av om en person har bestämmande inflytande över en verksamhet.

Även i tredje och fjärde styckena i samma paragraf anges vilka krav som gäller vid tillståndsprövningen för en juridisk person. Enligt femte stycket får ett tillstånd förenas med villkor av betydelse för kvaliteten och säkerheten i verksamheten. Dessa förutsättningar för tillstånd kan enligt regeringen möta *BPIS* krav på att personalen på boenden ska vara utbildad. Dessutom föreslås bestämmelserna i 3 kap. 3 § SoL med krav på att personalen ska ha lämplig utbildning och erfarenhet föras över till den nya socialtjänstlagen. Därtill föreslås att det i den nya socialtjänstlagen ska ställas krav på att kvaliteten i en verksamhet fortlöpande ska följas upp.

Om verksamheten helt eller till väsentlig del ändras eller flyttas, ska ett nytt tillstånd sökas (7 kap. 2 § sjätte stycket SoL). Detsamma gäller om förändringar sker i den krets av personer som omfattas av tillståndsprövningen (7 kap. 2 a § SoL). *IVO* anser att det behöver klargöras vad som avses med en väsentlig ändring. I tidigare förarbeten har regeringen anfört att vad som avses med väsentlig ändring inte kan anges generellt utan att det beror på många faktorer. Det anges vidare att vad som i en verksamhet i liten skala utgör en väsentlig ändring, t.ex. en utökning av antalet vårdplatser, kan för en verksamhet i stor skala kanske anses vara en mindre ändring. Att t.ex. flytta en del av verksamheten inom området för ett större hem för vård eller boende bör i regel inte kräva nytt tillstånd medan byte av adress för ett mindre hem utgör en sådan omständighet som förutsätter nytt tillstånd (prop. 1996/97:124 s. 186). Regeringen gör ingen annan bedömning nu. Vad som avses med väsentlig ändring behöver avgöras från fall till fall med beaktande av de för det enskilda fallet relevanta omständigheterna.

Slutligen finns i 7 kap. SoL bestämmelser om att *IVO* får ta ut en avgift för ansökningar om tillstånd att bedriva yrkesmässig verksamhet (7 kap. 2 b § SoL).

Nuvarande bestämmelser om tillstånds- och anmälningsplikt bör föras över till den nya socialtjänstlagen

Enligt regeringen är det viktigt att enskild verksamhet som yrkesmässig tillhandahåller vård, behandling, omvårdnad och tillsyn för barn,

ungdomar eller vuxna har tillstånd för att få bedrivas. Tillståndsprovningen syftar till att säkerställa att verksamheter bedrivs av aktörer som har förutsättningar för att göra det och att verksamheterna uppfyller kraven på kvalitet och säkerhet. Som framgår av tidigare förarbeten kan krav på insikt och lämplighet inom tillståndspliktiga verksamhetsområden även motverka en etablering av oseriösa företag (prop. 2017/18:158 s. 44 och 45). Kravet på att anmäla förändringar är vidare viktigt för tillsynsmyndigheternas arbete. Bestämmelserna om tillstånds- och anmälningsplikt ska därför föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen.

32 Missförhållanden

32.1 Rutiner mot missförhållanden ska gälla hela verksamheten

Regeringens förslag: Socialnämnden ska ansvara för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom hela socialtjänstens verksamhet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrar sig över förslaget tillstyrker eller har inget att invända mot det, däribland *Barnombudsmannen*, *Malmö universitet*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Brottsofferjouren Sverige* och *Unizon*.

Karlstads kommun, som är positiv till förslaget, anför att det är viktigt att samma kvalitetskrav gäller för all verksamhet som berör enskilda. *Famna* och *Forum* tillstyrker förslaget men betonar att det faktiska utfallet av ändringen inte får bli att barnrättsperspektivet får minskat utrymme.

Skälen för regeringens förslag: Socialnämnden ska enligt 3 kap. 3 a § första stycket socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, se till att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet som rör barn och unga. Bestämmelsen, som trädde i kraft den 1 januari 2013 (prop. 2012/13:10, bet. 2012/13:SoU4, rskr. 2012/13:51), infördes som en följd av de missförhållanden som uppmärksammades i betänkandena *Vanvård i socialbarnavård under 1900-talet* (SOU 2009:99), *Barnen som samhället svek – åtgärder med anledning av övergrepp och allvarliga försummelse i samhällsvården* (SOU 2011:9) och *Vanvård i social barnavård – slutrapport* (SOU 2011:61).

Bestämmelsen rör bara misshållanden inom socialtjänstens verksamhet som rör barn och unga. Under beredningen av lagförslaget anförde Lagrådet att en sådan skyldighet rimligen borde gälla alla grupper som rymms inom socialtjänstens ansvar och att det därför borde övervägas om skyldigheten antingen kan avvaras eller utformas så att den inte begränsas till barn och ungdomar (prop. 2012/13:10 s. 218–220). Regeringen, som konstaterade att det inte fanns beredningsunderlag för att utvidga förslaget, bedömde att bestämmelsen med hänsyn till vad som framkommit om

övergrepp och annan vanvård inom den sociala barn- och ungdomsvården, skulle införas för detta område (prop. 2012/13:10 s. 93).

Att ha rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda missförhållanden och risker för missförhållanden är enligt regeringen viktigt inom alla socialtjänstens verksamhetsområden. Risker och missförhållanden kan vara generella till sin natur och kan uppkomma i förhållande till olika grupper.

Socialnämnden ansvarar redan i dag för att det finns rutiner för att motverka missförhållanden inom ramen för sitt kvalitetsarbete, som omfattar hela socialtjänstens verksamhet (3 kap. 3 § SoL). Ett fungerande system för riskhantering är enligt regeringen en förutsättning för att kunna säkerställa god kvalitet i socialtjänsten och bör vara en del av socialtjänstens systematiska förbättringsarbete. Det framgår även av Socialstyrelsens nuvarande föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för ett systematiskt kvalitetsarbete att det bl.a. ska finnas rutiner för att säkra verksamhetens kvalitet. Vidare innehåller nuvarande socialtjänstlag andra bestämmelser som syftar till att förebygga risker och missförhållanden. Exempelvis ska den som fullgör uppgifter i verksamheter inom socialtjänsten eller vid Statens institutionsstyrelse rapportera missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden till den som bedriver verksamheten enligt 14 kap. 3 § SoL (lex Sarah). Dessa bestämmelser föreslås nedan föras över till den nya socialtjänstlagen.

Regeringen anser dock att en bestämmelse som särskilt tar sikte på att det ska finnas rutiner för att motverka missförhållanden kan bidra till att förbättra kvaliteten i verksamheten. Vid införandet av nuvarande bestämmelse, som avser rutiner för att motverka missförhållanden inom verksamhet som rör barn och unga, ansåg regeringen att det fanns ett behov av att socialtjänstens verksamhet i detta sammanhang fick en mer precis reglering (prop. 2012/13:10 s. 93, 118 och 119). Ett sådant förtydligande är enligt regeringens uppfattning fortfarande viktigt för att markera socialnämndens ansvar i detta avseende. Regeringen anser dock i likhet med *Karlstads kommun* att det är viktigt att samma kvalitetskrav gäller för all verksamhet som berör enskilda. Som Lagrådet anförde när bestämmelsen infördes i nuvarande lag bör ansvaret inte begränsas till vissa grupper, utan gälla hela verksamheten. Regeringen föreslår därför att socialtjänsten enligt den nya lagen ska ansvara för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom hela socialtjänstens verksamhet.

Att bestämmelsen utvidgas till att omfatta hela socialtjänstens verksamhet innebär ingen ändring av nuvarande ansvar för rutiner inom verksamhet som rör barn och unga. Förslaget innebär inte heller någon begränsning av socialnämndens skyldighet att beakta barnrättsperspektivet i sin verksamhet, en oro som lyfts av *Famna* och *Forum*. Socialtjänsten ska vid alla åtgärder som rör barn i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa (avsnitt 7.1).

32.2 Rapporteringsskyldighet vid missförhållanden

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som reglerar skyldigheten att rapportera missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 14 kap. 3–5 §§ SoL finns bestämmelser om skyldigheten att rapportera missförhållanden inom socialtjänsten (lex Sarah). Den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten ska enligt 14 kap. 3 § SoL genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande, som rör den som får, eller kan komma i fråga för, insatser inom verksamheten. Där framgår även vem rapporteringsskyldigheten ska fullgöras till. Den som ska ta emot sådana rapporter ska informera den som fullgör uppgifter inom respektive verksamhet om skyldigheten att rapportera missförhållanden och påtaglig risk för missförhållanden samt om skyldigheten att medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet (14 kap. 4 § SoL). Den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet ska informera berörd socialnämnd om de rapporter som han eller hon har tagit emot (14 kap. 5 § SoL).

Syftet med bestämmelserna är att verksamheten ska utvecklas och att missförhållanden ska rättas till. Det är enligt regeringen viktigt att komma till rätta med brister i verksamheten och att förhindra att liknande missförhållanden uppkommer igen. Det är en del av socialtjänstens systematiska kvalitetsarbete och regeringen anser därför att bestämmelserna bör föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

32.3 Utredning och anmälan av missförhållanden

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om skyldigheten att dokumentera, utreda och avhjälpa eller undanröja ett missförhållande eller påtaglig risk för ett missförhållande ska föras över till den nya socialtjänstlagen. Även nuvarande bestämmelser om att ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande snarast ska anmälas till Inspektionen för vård och omsorg, samt att den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet ska informera berörd socialnämnd om anmälan, ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Ett missförhållande eller en påtaglig risk för missförhållande ska dokumenteras, utredas och avhjälpas eller undanröjas snarast (14 kap. 6 § SoL). Är missförhållandet allvarligt eller

finns det en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande ska det snarast anmälas till Inspektionen för vård och omsorg. Till anmälan ska då bifogas den utredning som gjorts med anledning av det inträffade. Anmälan ska göras av socialnämnden, den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet eller myndighetschefen för Statens institutionsstyrelse. Den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet ska informera berörd socialnämnd om anmälan (14 kap. 7 § SoL). Bestämmelserna är en del av lex Sarah och är enligt regeringens mening en viktig del av socialtjänstens systematiska kvalitetsarbete. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

33 Tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om Inspektionen för vård och omsorgs tillsyn och inspektion ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak. Bestämmelserna gäller vilka verksamheter tillsynen omfattar, vad tillsynen innebär, vad som gäller vid samtal med barn i samband med tillsyn samt bestämmelser om handlingar, upplysning och tillträde samt vite och böter.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Inspektionen för vård och omsorg ansvarar för tillsynen

I 13 kap. 1–7 §§ socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns bestämmelser om Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) tillsyn över socialtjänsten. Det anges inledningsvis att tillsynen omfattar socialtjänst och verksamhet vid de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen. Det anges vidare att tillsynen över enskild verksamhet avser tillståndspliktig verksamhet, verksamhet som en kommun lämnat över till en enskild person att utföra och annan enskild verksamhet som kommunen upphandlar (13 kap. 1 § SoL).

Tillsyn innebär att IVO ska granska att verksamheten uppfyller de krav och mål som framgår av lagar och andra föreskrifter samt beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter (13 kap. 2 § SoL).

Befogenheter och skyldigheter under tillsyn

Inom ramen för tillsynen ska IVO ge råd och vägledning, kontrollera att brister och missförhållanden avhjälps, förmedla kunskap och erfarenheter utifrån tillsynen samt informera och ge råd till allmänheten (13 kap. 3 § SoL). Om tillsynen rör ett barns förhållanden får barnet höras om det kan antas att barnet inte tar skada av samtalet. Barnet får höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande

(13 kap. 4 § SoL). Den som bedriver verksamhet som står under tillsyn är skyldig att på begäran lämna över handlingar och annat material som rör verksamheten och lämna de upplysningar om verksamheten som behövs i tillsynen. IVO får förelägga den som bedriver verksamhet att lämna över handlingar. Föreläggandet får förenas med vite (13 kap. 5 § SoL).

IVO eller den som myndigheten bestämmer har rätt att inspektera verksamhet som står under dess tillsyn. Den som utför inspektionen har rätt att få tillträde till lokaler och andra utrymmen som används för verksamheten. Om tillträdet gäller bostäder krävs dock att de boende lämnar samtycke. Den som utför inspektionen har också rätt att tillfälligt omhänderta handlingar och annat material som rör verksamheten (13 kap. 6 § SoL). Den som utför inspektionen har vidare rätt att få hjälp av Polismyndigheten i samband med tillsynen (13 kap. 7 § SoL).

I 13 kap. 8–9 §§ SoL finns ytterligare bestämmelser om föreläggande. IVO får förelägga den som ansvarar för verksamheten att avhjälpa missförhållanden som har betydelse för enskildas möjligheter att kunna få de insatser som de har rätt till. Detsamma gäller om en verksamhet som beviljats tillstånd inte längre uppfyller kraven i 7 kap. 2 § andra, tredje och fjärde styckena SoL eller att en sådan förändring i den personkrets som ska lämplighetsprövas som avses i 7 kap. 2 a § SoL inte har anmälts. En kommun eller region som inte har fullgjort sin anmälningsskyldighet enligt 7 kap. 1 § andra stycket SoL får föreläggas att fullgöra denna skyldighet. Beslut om föreläggande får förenas med vite (13 kap. 8 § SoL).

Återkallelse av tillstånd, förbud mot verksamhet och straffansvar

I 13 kap. 9–11 §§ SoL finns bestämmelser om återkallelse av tillstånd. IVO får helt eller delvis återkalla tillståndet för verksamheten om ett missförhållande är allvarligt och föreläggandet inte följts. Om verksamheten inte är tillståndspliktig får IVO i stället besluta om att helt eller delvis förbjuda fortsatt verksamhet. Om missförhållandet innebär en fara för enskildas liv, hälsa eller personliga säkerhet i övrigt får IVO utan föregående föreläggande besluta att helt eller delvis återkalla tillståndet. Om verksamheten inte är tillståndspliktig får IVO i stället helt eller delvis förbjuda fortsatt verksamhet (13 kap. 9 § SoL).

IVO får också helt eller delvis förbjuda fortsatt verksamhet om det finns sannolika skäl för att tillståndet kommer att återkallas eller verksamheten helt eller delvis kommer att förbjudas och ett sådant beslut inte kan avvaktas. Ett beslut att helt eller delvis förbjuda fortsatt verksamhet gäller i sex månader men kan förlängas ytterligare sex månader om det finns synnerliga skäl (13 kap. 10 § SoL). IVO får också återkalla tillståndet om underlåtenheten att iaktta skyldigheterna enligt lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn är av allvarligt slag. Är verksamheten inte tillståndspliktig får myndigheten förbjuda fortsatt verksamhet (13 kap. 11 § SoL).

I 16 kap. SoL finns bestämmelser om straffansvar. Till böter döms den som bedriver tillståndspliktig verksamhet utan tillstånd (16 kap. 6 § första stycket 4 SoL) eller den som i strid mot ett förbud som har meddelats enligt 13 kap. 9 eller 10 § SoL fortsätter verksamheten (16 kap. 6 § första stycket 5 SoL). Allmänt åtal för brott som avses i 16 kap. 4 eller 5 § SoL får väckas

endast efter medgivande av IVO (16 kap. 6 § SoL). Det framgår vidare att det vite inte får förvandlas till fängelse (16 kap. 11 § SoL). Prop. 2024/25:89

Bestämmelserna om tillsyn bör föras över till den nya socialtjänstlagen

Regeringen konstaterar att tillsyn över såväl offentligt som privat bedriven verksamhet är ett viktigt kontroll- och styrinstrument som staten förfogar över för att se till att demokratiskt fattade beslut genomförs på det sätt som är avsett. Tillsynen utgör även tillsammans med kommunernas avtalsuppföljning en samlad kontroll över privata utförare. Regeringen anser att bestämmelser om tillsyn och inspektion är nödvändiga i den nya socialtjänstlagen.

Lagrådet för fram att det är angeläget att kretsen av dem som står under tillsyn är noggrant avgränsad. Tillsynen över enskild verksamhet avser tillståndspliktig verksamhet, verksamhet som en kommun lämnat över till en enskild person att utföra och annan enskild verksamhet som kommunen upphandlar. Enligt *Lagrådet*s mening framstår det som oklart vad som avses med ”annan enskild verksamhet som kommunen upphandlar tjänster från för att fullgöra skyldigheter enligt denna lag”. Vid en bokstavstolkning anser *Lagrådet* att det kan framstå som att ”annan enskild verksamhet som kommunen upphandlar tjänster från för att fullgöra skyldigheter enligt denna lag” syftar på varje verksamhet som anlitas av kommunen inom ramen för socialtjänstens verksamhet. Därmed skulle även exempelvis företag som tillhandahåller matleveranser till eller städning på ett äldreboende kunna omfattas av bestämmelserna om tillsyn. *Lagrådet* utgår från att detta inte har varit avsikten. En annan möjlighet är, enligt *Lagrådet*, att uttrycket enbart syftar på tjänster som i sig innebär ett fullgörande av de skyldigheter som kommunen har enligt lagen, t.ex. tillhandahållande av äldreboende. Även ett sådant tillhandahållande – också när det sker efter upphandling – grundas emellertid på ett avtal och borde därför omfattas av den punkt i lagtexten som avser verksamhet där en kommun genom avtal har överlämnat till en enskild att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. *Lagrådet* anser att denna oklarhet leder till att det område där IVO ska utöva tillsyn inte är tillfredställande avgränsat. Enligt *Lagrådet*s mening bör paragrafen därför bli föremål för fortsatta överväganden.

Regeringen konstaterar att de två sista punkterna i paragrafens andra stycke delvis är överlappande. Verksamhet som en kommun genom avtal har överlämnat till enskild att utföra och annan enskild verksamhet som kommunen upphandlar tjänster från för att fullgöra skyldigheter enligt denna lag kan träffa ett och samma tillsynsobjekt.

När paragrafen tillkom förefaller man på ett annat sätt än i dag ha skilt mellan entreprenadverksamhet och enstaka tjänster som kommunen upphandlar vilket påverkade bestämmelsens utformning (prop. 1996/97:124 s. 147 och 186). Regeringen delar givetvis *Lagrådet*s uppfattning att det är angeläget att den krets som står under tillsyn är noggrant avgränsad. Som anförs i tidigare förarbeten är det viktigt, för att tillsynen ska kunna fungera på ett trovärdigt och rättssäkert sätt, att tillsynen är tydlig och kan förstås av både de som utövar tillsyn och av dem som berörs av tillsynen (prop. 2008/09:160 s. 71). Bestämmelserna om vilka verksamheter som omfattas av tillsynen och vad den innebär är därför viktig i den nya

socialtjänstlagen. Regeringen konstaterar att den överlappning som kan ske inte innebär att fler verksamheter står under tillsyn av IVO. Regeringen delar vidare Lagrådets slutsats att avsikten med bestämmelsen inte är att även exempelvis företag som tillhandahåller matleveranser till eller städning på ett äldreboende ska kunna omfattas av bestämmelserna om tillsyn. En sådan tolkning står inte heller i överensstämmelse med syftet med tillsynen, som enligt 2 § förordningen (2013:176) med instruktion för Inspektionen för vård och omsorg är att granska att befolkningen får vård och omsorg som är säker, har god kvalitet och bedrivs i enlighet med lagar och andra föreskrifter.

Som konstateras i tidigare förarbeten (prop. 2008/09:160 s. 82) är det också viktigt att tillsynsmyndigheten har tillgång till effektiva befogenheter när påpekanden om missförhållanden och allvarliga fel inte leder till rättelse. Bestämmelser om föreläggande, vite, återkallelse av tillstånd och förbud mot fortsatt verksamhet är viktiga för att tillsynen ska bli effektiv och bör finnas med i den nya socialtjänstlagen. Enligt regeringen måste det också finnas möjlighet att höra ett barn utan att vårdnadshavaren är närvarande eller har samtyckt till detta i ett tillsynsärende. Det är berättigat att vårdnadshavarens rätt att bestämma över sitt barn får stå tillbaka till förmån för principen om barns rätt att komma till tals (prop. 2008/09:160 s. 61). Vidare finns det behov av bestämmelser om böter, när allmänt åtal får väckas och om förbud att omvandla vite till fängelse i den nya socialtjänstlagen. Sammanfattningsvis anser regeringen att bestämmelserna som rör tillsyn och inspektion bör föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen.

34 Ansvarsfördelning mellan kommuner

34.1 Bosättningskommunens ansvar

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som reglerar att den kommun som den enskilde är stadigvarande bosatt i eller har sin starkaste anknytning till (bosättningskommunen) är ansvarig för insatser till den enskilde, ska föras över till den nya socialtjänstlagen med förändringen att bosättningskommunens ansvar anges vara huvudregel.

Regeringens bedömning: Det finns inte skäl för att ändra lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att lagen om mottagande av asylsökande m.fl. ändras så att ett barn ska anses ha sin starkaste anknytning till den kommun som Migrationsverket anvisat.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrar sig över förslaget är positiva eller har inget att invända emot det, däribland *Boverket*, *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Karlstads*, *Katrineholms* och *Uppsala kommuner* samt *Familjevårdens Centralorganisation*. *Inspektionen för vård och omsorg*

(IVO) anser att utredningens förslag i huvudsak tydliggör kommunernas ansvar, men har vissa allmänna synpunkter på de föreslagna bestämmelsernas utformning.

Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF) anser att det bör klarläggas vilken kommun som är ansvarig när unga vuxna har blivit bortförda och försöker återvända hem till Sverige. GAPF anser att det bör vara den kommun där den enskilde har sin starkaste anknytning eller den kommun där den enskilde tidigare var bosatt.

Få remissinstanser yttrar sig över utredningens förslag att ändra lagen om mottagande av asylsökande m.fl. IVO anser att ansvaret för den kommun som Migrationsverket anvisat i stället ska jämföras med en bosättningskommuns ansvar. Införandet av begreppet starkast anknytning medför vissa tolkningsproblem när en ansökan om överflyttning avser ett ensamkommande barn. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* avstyrker förslaget om att 3 § lagen om mottagande av asylsökande m.fl. omformuleras. Med nuvarande reglering står det enligt SKR klart att anvisningskommunen har ansvar för såväl akuta som andra insatser till ensamkommande barn. Den kommun som individen anvisats till ansvarar därmed för resa till kommunen. SKR bedömer att förslaget kan medföra att vistelsekommunen blir ansvarig för kostnader i samband med resa till anvisningskommunen. Förslaget riskerar vidare att på sikt ändra nuvarande praxis att asylsökande inte är att anse som bosatta i socialtjänstlagens mening.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Ansvarsfördelningen utgår i dag från vistelsekommunen

I 2 kap. socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns i dag övergripande bestämmelser om kommunens ansvar för socialtjänsten. Där framgår att varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver (2 kap. 1 § SoL). Vidare finns i 2 a kap. SoL särskilda bestämmelser om ansvarsfördelningen mellan kommuner. I bestämmelserna anges vilken kommun som i olika situationer ansvarar för stöd och hjälp enligt 2 kap. 1 § SoL.

Huvudregeln i socialtjänstlagen är att den kommun där den enskilde vistas ansvarar för stöd och hjälp (2 a kap. 1 § SoL). Vistelsekommun är den kommun där den enskilde befinner sig när han eller hon ansöker om stöd och hjälp eller det på annat sätt framkommer att den enskilde behöver stöd och hjälp från kommunen. Om det står klart att en annan kommun än vistelsekommunen ansvarar för stöd och hjälp, är vistelsekommunens ansvar begränsat till akuta situationer (2 a kap. 2 § SoL).

Från huvudregeln om vistelsekommunens ansvar finns flera undantag. Ett sådant undantag är när den enskilde är bosatt i en annan kommun än vistelsekommunen. Då ansvarar bosättningskommunen för stöd och hjälp till den enskilde (2 a kap. 3 § SoL). Med bosättningskommun avses den kommun som den enskilde är stadigvarande bosatt i. Om den enskilde är stadigvarande bosatt i en kommun, men har sin starkaste anknytning till en annan kommun, räknas den sistnämnda kommunen som bosättningskommun. Om den enskilde saknar stadigvarande bostad räknas den kommun till vilken han eller hon har sin starkaste anknytning som

bosättningskommun. I vissa fall behåller dock en kommun ansvaret för stöd och hjälp åt en enskild. Det gäller när den enskilde, till följd av ett beslut av kommunen, vistas i en annan kommun i bl.a. familjehem, hem för vård eller boende eller stödboende (2 a kap. 4 § SoL). Kommunen har i dessa fall ansvar för de stöd- och hjälpinsatser som den enskilde kan behöva, inte endast de insatser som har samband med det ursprungliga hjälpbehovet. Därutöver har den kommun där den enskilde är folkbokförd ansvar för stöd och hjälp vid kriminalvård i anstalt eller vård på sjukhus. Samma sak gäller inför avslutning av sådan vård (2 a kap. 5 § SoL).

I den nya socialtjänstlagen ska ansvarsfördelningen utgå från bosättningskommunen

Det är viktigt att ansvarsfördelningen mellan kommunerna är tydlig för att enskilda ska få de insatser de är i behov av. Regeringen anser därför att det finns behov av att göra vissa förtydliganden av ansvarsfördelningen i den nya socialtjänstlagen.

Nuvarande reglering av ansvarsfördelningen utgår från vistelsekommunens ansvar. I de allra flesta fall finns det dock en kommun som den enskilde är stadigvarande bosatt i eller har sin starkaste anknytning till (bosättningskommun). Det innebär att bosättningskommunen oftast ansvarar för insatser till den enskilde. I andra fall kan ansvaret vila på den kommun som har beslutat om exempelvis placering i en annan kommun eller på den kommun där den enskilde är folkbokförd. Frågan om vistelsekommunens ansvar blir därför aktuell främst i akuta situationer eller när det inte är klarlagt vilken kommun som är ansvarig för insatser till den enskilde. I praktiken är vistelsekommunens ansvar därmed snarare att betrakta som ett undantag än en huvudregel.

I syfte att tydliggöra ansvarsfördelningen anser regeringen i likhet med utredningen samt flera remissinstanser, däribland *Barnafrid* samt *Karlstads* och *Stockholms kommuner*, att bosättningskommunens ansvar bör anges som huvudregel i den nya socialtjänstlagen. Vistelsekommunens ansvar bör därmed vara ett undantag från huvudregeln. Liksom *IVO*, *Katrineholms* och *Norrköpings kommuner* anser regeringen att den faktiska ansvarsfördelningen mellan kommunerna därigenom blir tydligare. Ändringen syftar enbart till att underlätta förståelsen av den ansvarsfördelning som redan gäller i dag. Någon ändring i sak eller inskränkning i vistelsekommunens ansvar avses inte. Den enskilde ska, liksom i dag, alltid vara garanterad omedelbar hjälp oavsett i vilken kommun han eller hon befinner sig när hjälpen behövs.

För att förtydliga ansvarsfördelningen ytterligare bör också definitionen av bosättningskommun ändras. Regeringen anser att bosättningskommun bör anges vara den kommun som den enskilde är stadigvarande bosatt i eller har sin starkaste anknytning till. Någon förändring i sak är inte avsedd. Till skillnad från *IVO* anser regeringen att det med denna definition blir tydligt att bosättningskommunen i första hand är den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt, om inte den enskilde har starkare anknytning till en annan kommun. Saknar den enskilde bosättningskommun gäller liksom tidigare att ansvarig kommun är den kommun som den enskilde har starkast anknytning till. Bestämmelsen bör även fortsättningsvis vara generellt utformad. Till skillnad från *GAPF*

anser regeringen att det inte bör anges särskilt vilken kommun som är ansvarig när unga vuxna har blivit bortförda och försöker återvända hem till Sverige.

Det finns inte behov att ändra lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Enligt 3 § andra stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, ska Migrationsverket anvisa ensamkommande barn till en kommun som ska ordna boende för barnet. När Migrationsverket anvisat en kommun ska det anses att barnet vistas i den kommunen i den mening som avses i 2 a kap. 1 § SoL. Bestämmelsen syftar således till att ange vilken kommun som är ansvarig för insatser enligt socialtjänstlagen. Utredningen föreslår att 3 § andra stycket LMA, som en följd av förslaget att bosättningskommunen ska anges som huvudregel i socialtjänstlagen, i stället ska ange att barnet ska anses ha sin starkaste anknytning till den kommun som anvisats. IVO anser att ansvaret för den kommun som Migrationsverket anvisat i stället ska jämföras med en bosättningskommuns ansvar. Att föra in uttrycket starkast anknytning i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. innebär enligt IVO vissa tolkningsproblem i förhållande till bestämmelserna om överflyttning av ärenden i socialtjänstlagen. I överflyttningsärenden är det vanligt förekommande att ensamkommande barn placeras i en annan kommun än anvisningskommunen och att denna placering inte har föregåtts av någon placering i anvisningskommunen. Starkast anknytning är ett moment som prövas i överflyttningsärenden, och med utredningens förslag på formulering finns enligt IVO en uppenbar risk att kommuner kan komma att anse att barnet inte har starkast anknytning till den kommun där barnet är stadigvarande placerat och egentligen har sin starkaste anknytning. Det kan få till följd att ensamkommande barn inte behandlas som andra barn i fråga om överflyttning av ärende.

SKR framhåller att det med den nuvarande regleringen i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. står klart att anvisningskommunen, i egenskap av vistelsekommun enligt socialtjänstlagen, har ansvar för såväl akuta som andra insatser till ensamkommande barn. Den kommun som barnet anvisats till ansvarar därmed för resa till kommunen. SKR bedömer att den ordningen fungerar väl. Utredningens förslag kan dock enligt SKR medföra att vistelsekommunen blir ansvarig för kostnader i samband med resa till anvisningskommunen. En sådan ordning får enligt SKR konsekvenser för de kommuner som ansvarar för det initiala mottagandet av ensamkommande barn, såsom kommuner som gränsar till andra länder och kommuner som har en internationell flygplats (s.k. ankomstkommuner). Enligt SKR riskerar förslaget att på sikt ändra rådande praxis, dvs. att asylsökande inte är att anse som bosatta i socialtjänstlagens mening.

Enligt regeringen är de synpunkter som IVO och SKR för fram högst relevanta. Det är viktigt att ansvaret för ett ensamkommande barn är samordnat och att ett splittrat ansvar mellan kommuner så långt det är möjligt undviks. Det är i första hand viktigt utifrån barnets perspektiv, men även för att inte vissa kommuner på grund av sitt läge eller infrastruktur ska behöva ta ett betydligt större ansvar än andra kommuner. Regeringen anser att ansvaret för det ensamkommande barnets boende samt andra

insatser även fortsatt ska inträda direkt vid anvisningen även om barnet ännu inte fysiskt befinner sig i kommunen. Regeringen delar därför SKR:s bedömning att lagen om mottagande av asylsökande m.fl. även fortsatt bör ange att barnet ska anses vistas i den kommun som anvisas. Anvisningskommunens ansvar är då inte begränsat till endast akuta insatser utan ansvaret omfattar även andra insatser till barnet, om det inte står klart att en annan kommun är ansvarig. Ett ärende kan flyttas över till en annan kommun om den person det gäller har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt (avsnitt 34.7).

34.2 Ansvar vid placering i en annan kommun eller vid vistelse i kriminalvård i anstalt eller vård på sjukhus

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att en kommun behåller ansvaret för insatser åt en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i vissa angivna boendeformer ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Även bestämmelserna om att den kommun där den enskilde är folkbokförd ansvarar för insatser vid kriminalvård i anstalt eller vård på sjukhus eller i annan sjukvårdsinrättning på initiativ av någon annan än en kommun ska föras över oförändrade i sak till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte de som vistas i en annan kommun efter ett beslut om skyddat boende som införts i bestämmelsen den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130).

Remissinsatserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 2 a kap. 4 § SoL finns regler om att en kommun behåller ansvaret för insatser till enskilda som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i vissa särskilt angivna boende- eller placeringsformer. Det rör sig om familjehem, stödboende, hem för vård eller boende, särskilda boendeformer för äldre, bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning, bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller annat boende om det inte är klarlagt vilken kommun som är den enskildes bosättningskommun. Sedan den 1 april 2024 omfattar ansvaret även skyddat boende (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Den kommun som beslutat om boende eller placering i en annan kommun har ansvar för alla stöd- och hjälpinsatser som den enskilde kan behöva, inte bara de som har samband med det ursprungliga hjälpbehovet.

Vidare följer av 2 a kap. 5 § SoL att den kommun där den enskilde är folkbokförd ansvarar för insatser vid kriminalvård i anstalt och vård på sjukhus eller i annan sjukvårdsinrättning på initiativ av någon annan än en kommun samt för sådana insatser som aktualiserats inför avslutningen av sådan vård. Ansvaret för den kommun där den enskilde är folkbokförd

omfattar i dessa fall alla stöd- och hjälpinsatser som den enskilde kan behöva.

Regeringen anser att det är viktigt att även fortsättningsvis främja enhetlighet och ett sammanhållet ansvar för den enskilde. Den kommun som beslutat om boende eller placering i en annan kommun bör därför fortsatt ha ansvar för andra insatser som den enskilde kan behöva. Av samma skäl bör den kommun där den enskilde är folkbokförd fortsatt ansvara vid kriminalvård i anstalt och vård på sjukhus eller i annan sjukvårdsinrättning. Bestämmelserna bör därför föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen.

34.3 Vistelsekommunens ansvar

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att om det uppkommer behov av insatser för en enskild under en tillfällig vistelse i en kommun, ansvarar den kommunen (vistelsekommunen) för insatser som behövs i akuta situationer samt att vistelsekommunen även ansvarar för andra insatser till den enskilde, om det inte står klart att en annan kommun är ansvarig, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrar sig över förslaget är positiva eller har inget att invända emot det, däribland *Boverket*, *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Karlstads*, *Katrineholms* och *Stockholms kommuner* samt *Familjevårdens Centralorganisation*. Enligt *Uppsala kommun* är det viktigt att den ordning som råder i dag inte förändras och att ansvaret utöver akuta insatser vid en oklarhet om ansvarig kommun inte ändras. *Inspektionen för vård och omsorg* anser att utredningens förslag i huvudsak tydliggör kommunernas ansvar.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 a kap. 1 § SoL ansvarar den kommun där den enskilde vistas för stöd och hjälp om inte annat följer av 2 a kap. 3–5 §§ SoL. Om det står klart att en annan kommun än vistelsekommunen ansvarar för stöd och hjälp åt en enskild, är vistelsekommunens ansvar begränsat till akuta situationer.

Som framgår av avsnitt 34.1 föreslår regeringen förtydliganden i kommunernas ansvarsfördelning genom att bosättningskommunens ansvar ska anges vara huvudregeln i den nya socialtjänstlagen. Det innebär dock ingen ändring i sak eller någon inskränkning i vistelsekommunens ansvar jämfört med i dag. Regeringen delar *Uppsala kommuns* bedömning att det är viktigt att vistelsekommunens ansvar vid akuta insatser, och när det är oklart vilken kommun som är ansvarig, kvarstår. Det är enligt regeringen av grundläggande betydelse att den enskilde alltid ska garanteras omedelbar hjälp oavsett i vilken kommun han eller hon befinner sig i när hjälpen behövs.

Med underrättelse av att regeringen föreslår att bosättningskommunens ansvar ska vara huvudregel i den nya socialtjänstlagen finns det behov av att även förtydliga vistelsekommunens ansvar. Enligt regeringen bör det av lagen framgå att om det uppkommer behov av insatser under en tillfällig

vistelse i en kommun så ansvarar den kommunen (vistelsekommunen) för insatser som behövs i akuta situationer. Det bör även framgå att vistelsekommunen ansvarar för andra insatser till den enskilde, om det inte står klart att en annan kommun är ansvarig.

Vistelsekommunens ansvar innebär att en enskild aldrig kan nekas insatser med beskedet att behovet kan tillgodoses i en annan kommun, om det inte står klart vilken kommun som ska ha ansvaret. Detta innebär att den kommun som tar emot en ansökan om insatser, eller som får vetskap om att en enskild eller en familj kan ha behov av insatser, aldrig kan avvisa eller avsluta ett ärende utan att vara överens med en annan kommun om vem som bär det huvudsakliga ansvaret (prop. 2010/11:49 s. 35).

Även om bosättningskommunens ansvar anges som huvudregel i den nya socialtjänstlagen kommer vistelsekommunen även fortsatt att vara garanten för att det alltid finns en ansvarig kommun. Vistelsekommunen kommer således fortsatt att ha det yttersta ansvaret för att hjälpa en person som befinner sig i kommunen och som behöver insatser som inte kan vänta.

34.4 Vistelsekommunens skyldighet att bistå bosättningskommunen

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att vistelsekommunen är skyldig att bistå bosättningskommunen med utredning och verkställighet när en enskild avser att vistas en kortare tid i en annan kommun än bosättningskommunen, och till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom behöver insatser för detta, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även nuvarande bestämmelser om att bosättningskommunen ska ersätta vistelsekommunen för verkställighetskostnader ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 2 a kap. 6 § SoL finns bestämmelser om att när en enskild avser att vistas en kortare tid i en annan kommun än bosättningskommunen, och till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom behöver stöd och hjälp för detta, så är vistelsekommunen skyldig att på begäran bistå med den utredning som bosättningskommunen behöver för att kunna pröva den enskildes behov av stöd och hjälp samt med att verkställa bosättningskommunens beslut. Med kortare tid avses semesterresor och andra kortare vistelser upp till sex månader samt att den enskilde avser att återvända till sin bosättningskommun (prop. 2010/11:49 s. 50 och 51). Vidare följer av 2 a kap. 7 § SoL att om en bosättningskommun har begärt verkställighet, så ska bosättningskommunen ersätta vistelsekommunen för verkställighetskostnaderna. Ersättningen ska betalas enligt den ersättningsnivå som bosättningskommunen tillämpar för motsvarande insatser.

För att underlätta genomförandet av kortare vistelser i en annan kommun för dem som till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig

sjukdom behöver insatser, bör förutsättningarna för bosättningskommunen att begära att vistelsekommun bistår med utredning samt även verkställighet av insats regleras i den nya socialtjänstlagen. I den nya socialtjänstlagen bör även vistelsekommunens rätt till ersättning för verkställighetskostnader regleras. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya lagen.

34.5 Ansökan om insatser i en annan kommun

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om att en enskild som önskar flytta till en annan kommun får ansöka om insatser i inflyttningskommunen om han eller hon inte kan bosätta sig där utan att beviljas de insatser som han eller hon behöver till följd av hög ålder, funktionsnedsättning, allvarlig sjukdom eller våld eller andra övergrepp, ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även nuvarande bestämmelser om hur en sådan ansökan ska behandlas ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* anser att regleringen kan leda till ett till synes olösligt dilemma för den som utsatts för våld, eftersom bestämmelsen endast är tillämpbar när den enskilde ansöker om bistånd i förväg, dvs. innan personen befinner sig i den kommun som den vill bosätta sig i.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 a kap. 8 § SoL får en person som önskar flytta till en annan kommun ansöka om insatser i den kommunen, om han eller hon till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom har ett varaktigt behov av omfattande vård- eller omsorgsinsatser och därför inte kan bosätta sig i den andra kommunen utan att den kommunen har beviljat de insatser som han eller hon behöver. Detsamma gäller om en person på grund av våld eller andra övergrepp behöver flytta till en annan kommun men inte kan göra det utan att den kommunen har beviljat de insatser som han eller hon behöver. En sådan ansökan ska behandlas som om den enskilde var bosatt i inflyttningskommunen. Är den sökandes behov tillgodosedda i bosättningskommunen, får hänsyn inte tas till den omständigheten när ansökan prövas. Bosättningskommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som den andra kommunen behöver för att kunna pröva ansökan (2 a kap. 9 § SoL). Enligt *IVO* kan det innebära ett problem för den som utsatts för våld, eftersom bestämmelsen endast är tillämpbar när den enskilde ansöker om bistånd i förväg, dvs. innan personen befinner sig i den kommun som han eller hon vill bosätta sig i. Regeringen konstaterar att bestämmelsen möjliggör för en enskild att i vissa fall ansöka om insatser i en annan kommun dit han eller hon vill flytta. I det fall den enskilde redan befinner sig i en ny kommun och inte har för avsikt att återvända till den tidigare kommunen får ansvaret i varje enskilt fall bedömas utifrån bestämmelserna om bosättnings- respektive vistelsekommunens ansvar.

Enligt regeringen är de nuvarande bestämmelserna om ansökan om insats i annan kommun en viktig förutsättning för att enskilda ska kunna flytta till en annan kommun även om de är i behov av insatser till följd av hög ålder, funktionsnedsättning, allvarlig sjukdom eller våld eller andra övergrepp. Förutsättningarna för den som tillhör någon av de i bestämmelsen angivna grupperna att ansöka om insatser i en annan kommun bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

34.6 Skyldighet att slutföra utredning

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att en kommun som har inlett en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd är skyldig att slutföra utredningen och fatta beslut i ärendet även om ansvaret för barnet övergår till en annan kommun, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Detsamma gäller bestämmelsen om att kommunen behåller sitt ansvar när en utredning inletts och ärendet avser vård på grund av skadligt bruk eller beroende samt bestämmelsen om att den andra kommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som kan behövas för att fatta beslut i ärendet.

Även bestämmelsen om att skyldigheterna inte gäller om den andra kommunen samtycker till att ta över utredningen av ärendet eller om ärendet annars flyttas över ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 11 kap. 4 § SoL är socialnämnden skyldig att slutföra en utredning om ett barns behov av skydd eller stöd och fatta beslut i ärendet även om barnet byter vistelsekommun. Detsamma gäller om en utredning inletts och ärendet avser vård av en person med missbruk. Den nya vistelsekommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som socialnämnden kan behöva för att fatta beslut i ärendet. Detta gäller inte om den nya vistelsekommunen samtycker till att ta över utredningen av ärendet eller om ärendet annars flyttas över.

Av förarbetena framgår att bestämmelsen syftar till att förhindra att oklarheter uppstår om den fortsatta handläggningen av ett ärende om skydd eller stöd för barn eller unga eller vård av en person med ett skadligt bruk eller beroende, när den som utredningen angår lämnar kommunen. Syftet är primärt att skapa säkerhet för att utredningen inte avstannar och läggs ned på grund av flytten. Syftet är också att den fortsatta utredningen ska bedrivas på bästa möjliga sätt trots de praktiska svårigheter som flytten kan ha fört med sig i detta hänseende (prop. 1996/97:124 s. 181 och prop. 2002/03:53 s. 92). Bestämmelsen är alljämt aktuell och bör därför föras över oförändrad i sak till den nya socialtjänstlagen.

Som en följd av regeringens förslag i avsnitt 34.1 om att det som huvudregel ska anges att bosättningskommunen är ansvarig för insatser till enskilda, bör bestämmelsen i stället för att ta sikte på den enskildes

34.7 Överflyttning av ärende

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser som innebär att ett ärende som avser individuellt behovsprövade insatser eller någon annan åtgärd som gäller en enskild individ kan flyttas över till en annan kommun samt förutsättningarna och formerna för detta ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* anser att bestämmelsen bör ges en annan lydelse än den utredningen föreslagit för att inte tillämpningsområdet ska bli mer begränsat än i nuvarande lag. IVO konstaterar att med bistånd avses enbart frivilliga insatser. Det medför att vissa ärenden som i dag kan bli föremål för överflyttning kommer att exkluderas. När det gäller individuell behovsprövning görs en sådan inte bara inför beslut om bistånd, dvs. en frivillig insats, utan även vid vård enligt tvångslagstiftningarna. Andra ärenden som inte utgör bistånd utan faller in under annan åtgärd men där en individuell behovsprövning ändå måste genomföras är pågående utredningar enligt 11 kap. 1 § SoL och privatplaceringar.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 a kap. 10 § SoL kan ett ärende som avser vård eller någon annan åtgärd i fråga om en enskild person flyttas över till en annan kommun. Ärendet ska flyttas över om den som berörs av ärendet har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt. Om berörda kommuner inte är överens om att flytta över ärendet, får den kommun som begärt överflyttningen ansöka om det hos IVO (2 a kap. 11 § SoL). IVO ska pröva ansökan inom tre månader. Det krävs viss varaktighet av den enskildes hjälpbehov för att en överflyttning ska ske. Det finns ingen tidsgräns, men den enskilde ska under en längre tid ha behov av insatser inom socialtjänsten. Det får alltså inte vara fråga om behov av akut hjälp som kan förutses upphöra relativt snart. Typiskt sett bör det vara fråga om mångåriga insatser (prop. 2002/03:53 s. 110). Enligt regeringen bör nuvarande möjlighet och förutsättningar för att flytta över ansvaret för ett ärende till en annan kommun regleras även i den nya socialtjänstlagen. Dessa bestämmelser bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen.

För att tydliggöra att bestämmelsens tillämpningsområde inte ändras bör det uttryckligen framgå att den avser individuellt behovsprövade insatser och andra åtgärder som gäller en enskild individ. Som *IVO* framhåller finns det ärenden som avser andra åtgärder där det också kan finnas skäl för överflyttning. Det kan t.ex. gälla pågående utredningar eller ärenden som rör ett barn som efter medgivande tagits emot i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan vårdnadshavare.

Ärendet avser då inte en insats, men socialnämnden har ett visst ansvar för barnet så länge medgivandet består.

Av 2 a kap. 12 § SoL följer vidare att den kommun som överlämnar ärendet ska lämna de uppgifter som behövs för att den andra kommunen ska kunna ta över ärendet. Även dessa bestämmelser bör föras över till den nya lagen oförändrade i sak.

35 Socialnämndens organisation och delegering av beslutanderätt

35.1 Uppgifter inom socialnämndens ansvarsområde

Regeringens förslag: Nuvarande upplysningsbestämmelse om att kommunallagens bestämmelser om nämnder gäller för socialnämnden ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak.

Detsamma gäller bestämmelserna om att socialnämnden själv eller genom ombud ska föra kommunens talan, att nämnden ska lämna de förslag som nämnden anser nödvändiga till bl.a. kommunfullmäktige samt att nämnden får begära in yttranden och upplysningar från bl.a. kommunstyrelsen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Upplysning om att kommunallagens bestämmelser om nämnder gäller

I kommunallagen (2017:725), förkortad KL, finns bl.a. bestämmelser om kommunernas organisation och verksamhetsformer. Allmänna bestämmelser om delegering av beslut i ärenden inom en kommunal nämnd finns i 6 kap. KL. Bestämmelserna om nämnder är tillämpliga även för socialnämnden, vilket i dag framgår av 10 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Regeringen anser att upplysningen om kommunallagens bestämmelser fortfarande är relevant. Bestämmelsen bör därför föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Uppgifter inom socialnämndens ansvarsområde

I 10 kap. 2 och 3 §§ SoL finns bestämmelser om socialnämndens uppgifter som förvaltningsorgan. Socialnämnden får själv eller genom ombud föra kommunens talan i mål och ärenden som socialnämnden ansvarar för enligt socialtjänstlagen eller annan författning (10 kap. 2 § SoL). Socialnämnden ska lämna de förslag som nämnden finner påkallade till kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och övriga nämnder samt myndigheter. Socialnämnden får också när det behövs begära in yttranden och upplysningar från kommunstyrelsen och övriga nämnder och från

beredningar och tjänstemän i den egna kommunen när det behövs för verksamheten (10 kap. 3 § SoL). Prop. 2024/25:89

Bestämmelserna är enligt regeringens mening fortfarande viktiga och relevanta. Regeringen anser att det finns behov av att talan förs av det organ som ansvarar för verksamheten och att förslag lämnas av nämnden när det är nödvändigt. Detsamma gäller nämndens möjlighet att begära yttranden och upplysningar när det behövs för nämndens verksamhet. Bestämmelserna bör därför föras över till den nya lagen oförändrade i sak.

35.2 Bestämmelser om nämnder i kommunallagen

Regeringens förslag: Kommunallagens bestämmelse som begränsar rätten att delegera beslutanderätten i ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda om ärendet är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt, ska inte tillämpas vid delegering av beslutanderätt till utskott i vissa angivna ärenden.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att kommunallagens huvudregel om delegering av nämnders beslutanderätt inte ska tillämpas vid delegering av beslutanderätten i vissa angivna ärenden i socialtjänstlagen. Utredningen föreslår också en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig välkomnar förslaget, däribland *Förvaltningsrätterna i Karlstad och Umeå, Kammarrätterna i Jönköping och Linköping, Norrköpings, Skellefteå och Stockholms kommuner* och *Stiftelsen Allmänna barnhuset*.

Riksdagens ombudsmän (JO) framhåller att utredningen anger att den föreslagna regleringen om att delegationsbestämmelserna i socialtjänstlagen ska ha företräde framför delegationsbestämmelserna i kommunallagen är en ovanlig lagstiftningsmetod som inte är prövad sedan tidigare. JO efterfrågar mot den bakgrunden en fördjupad utredning av frågan, för att om möjligt undvika oönskade konsekvenser av förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Bestämmelser om delegering i kommunallagen och socialtjänstlagen

Kommunallagens huvudregel om delegering av beslutanderätt anger att en kommunal nämnd får uppdra åt presidiet, ett utskott, en ledamot, en ersättare eller en automatiserad beslutsfunktion att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden (6 kap. 37 § KL). En nämnd får även uppdra åt en anställd att besluta på nämndens vägnar i vissa fall (7 kap. 5 § KL). Bestämmelserna medger delegering i alla ärenden med undantag för sådana som anges i 6 kap. 38 § KL. Där anges bl.a. att beslutanderätten inte får delegeras när det gäller ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om ärendet är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt (punkt 3). Sådana beslut ska alltså fattas av nämnden.

För socialnämndens verksamhetsområde finns även särskilda bestämmelser i socialtjänstlagen om delegering av beslut i vissa ärenden.

Enligt 10 kap. 4 § SoL får uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar endast ges åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden, i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt vissa angivna bestämmelser, bl.a. vissa tvångsåtgärder mot enskilda. Enligt 10 kap. 5 § SoL får uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar när det gäller föräldrabalken, förkortad FB, endast avse de uppgifter som räknas upp i bestämmelsen. Som framgår nedan anser regeringen att dessa bestämmelser i huvudsak bör föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 35.3–35.7).

Högsta förvaltningsdomstolen har prövat frågan om delegering

Bestämmelsen i 10 kap. 4 § SoL har av kommuner tidigare tolkats som att den ger socialnämnden rätt att delegera beslutanderätten i de uppräknade ärendena. I ett avgörande från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD 2016 ref. 74) anser emellertid domstolen att regleringen i 10 kap. 4 § SoL inte kan förstås så. Den handlar i stället endast om till vem delegation får ske när det gäller de angivna ärendetyperna.

I Högsta förvaltningsdomstolens avgörande (HFD 2016 ref. 74) som rörde frågan om socialnämnden hade haft rätt att delegera ett beslut om hemlighållande av vistelseort enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, till ordförande i nämnden, bedömde domstolen att hemlighållande av vistelseort är ett beslut som är av sådan principiell beskaffenhet eller annars större vikt att det träffas av delegationsförbudet i 6 kap. 38 § 3 KL. Ett sådant beslut ska därför fattas av socialnämnden.

Efter Högsta förvaltningsdomstolens avgörande har även frågan om delegering av beslutanderätten i ärenden om umgängesbegränsning enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga prövats i ett antal kammarrättsavgöranden. Beslut om umgängesbegränsning har då bedömts ha stora likheter med beslut om hemlighållande av vistelseort. Enligt JO får det numera anses stå klart att delegationsförbudet i kommunallagen även gäller i fråga om beslut om umgängesbegränsning (JO dnr 822–2022). Även ett sådant beslut ska således i dag fattas av socialnämnden själv.

Det behövs en tydlig reglering av när beslutanderätten får delegeras

Beslut enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga om hemlighållande av vistelseort och umgängesbegränsning påminner till sin karaktär om flera av de ärendetyper som räknas upp i 10 kap. 4 § SoL. Det rör sig om beslut som i allmänhet kan anses vara viktiga för den enskilde. Bland de ärendetyper som räknas upp kan exempelvis nämnas beslut om vård utanför det egna hemmet enligt socialtjänstlagen, omedelbart omhändertagande enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och omedelbar insats i form av skyddat boende enligt lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende. Avgörandet från Högsta förvaltningsdomstolen har skapat osäkerhet om huruvida även de ärendeslag som räknas upp i bestämmelsen kan anses omfattas av delegationsförbudet i 6 kap. 38 § 3 KL och om beslut i dessa ärenden därmed endast får fattas av socialnämnden själv.

JO har i ett beslut som överlämnats till Regeringskansliet (Socialdepartementet och Finansdepartementet) angett att det finns skäl att göra en översyn av delegationsbestämmelserna i socialtjänstlagen och kommunallagen. JO framför att det knappast kan ha varit lagstiftarens avsikt att beslut i ett individärende som rör tvång mot en enskild inte skulle få fattas av ett utskott (JO 2018/19 s. 521). Även Sveriges Kommuner och Regioner har i en skrivelse till Socialdepartementet uppmärksammat behovet av att besluten kan delegeras till utskott (S2018/01596).

Regeringen anser, i likhet med *Förvaltningsrätten i Karlstad*, *Kammarrätten i Stockholm* och *Linköpings kommun*, att den nya socialtjänstlagen bör innehålla en tydlig reglering av socialnämndens möjlighet att delegera beslutanderätten.

I förarbetena till 10 kap. 4 § SoL uttalas bl.a. att de ärendeslag som räknas upp i bestämmelsen är sådana som bedöms vara djupt ingripande för den enskilde. Genom delegation till utskott kan en snabbare beslutsordning nås utan att kravet på rättssäkerhet i förfarandet eftersätts (prop. 1979/80:1 Del A s. 392 och 393). Motsvarande synpunkter framfördes av regeringen i förarbetena till 10 kap. 5 § sjätte punkten SoL, där det anges att beslut enligt 6 kap. 13 a § FB endast får ges åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden. Regeringen ansåg att besluten bör kunna delegeras eftersom det kan gå viss tid mellan de tillfällen då socialnämnden i sin helhet sammanträder, och att avvakta med beslut till dess generellt sett skulle riskera att försvåra behandlingen. En ordning motsvarande den vilken gäller för beslut om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU och för beslut om förebyggande insatser enligt 22 § LVU skulle enligt regeringen tillgodose behovet av en skyndsam handläggning samtidigt som den har fördelen att besluten fattas av nämndledamöter som är vana att ta ställning till likartade frågor (prop. 2011/12:53 s. 20).

Regeringen anser det fortsatt finns behov av att kunna delegera beslutanderätten, framför allt av integritetsskäl men även av effektivitetsskäl. Ärendena kan därigenom hållas inom en mindre krets. Det är även enklare att sammankalla ett utskott än socialnämnden eftersom det är färre ledamöter i utskottet, vilket kan vara av stor betydelse i exempelvis ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

I socialtjänstlagen anges vilka uppgifter enligt föräldrabalken som får delegeras av socialnämnden (10 kap. 5 § SoL). Bland de uppgifter som får delegeras finns t.ex. godkännande av bekräftelse av faderskap eller annat föräldraskap enligt 1 kap. 4, 9, 13 eller 14 § FB samt beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge enligt 6 kap. 19 § FB. Enligt förarbetena ger bestämmelsen socialnämnden möjlighet att delegera beslutanderätten till en särskild avdelning, till en ledamot eller suppleant i nämnden eller till en tjänsteman i kommunen (jfr prop. 1977/78:27 s. 4). Regeringen konstaterar att det genom bestämmelsen om att socialnämnden ska få delegera vissa uppgifter enligt föräldrabalken, men inte andra, har gjorts en bedömning av i vilka fall det är lämpligt att delegera beslutanderätten.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det för ärenden i 10 kap. 4 och 5 §§ SoL bör införas ett uttalat undantag från delegationsförbudet i 6 kap. 38 § 3 KL.

Regeringen delar utredningens bedömning att ett sådant undantag lämpligen bör placeras i socialtjänstlagen. Regeringen anser inte att lagstiftningsmetoden i sig är att anse som oprövad, vilket utredningen för fram, utan konstaterar att det förekommer att det i speciallag görs undantag från kommunallagens bestämmelser. Regeringen anser därmed, till skillnad från JO, att frågan inte behöver analyseras ytterligare.

Till skillnad från utredningen anser regeringen att det inte finns skäl att göra undantag från kommunallagens huvudregel om delegering i 6 kap. 37 § KL. Regeringen konstaterar att avsikten är att beslutanderätten i dessa ärenden ska kunna delegeras. Avsikten är visserligen att beslutanderätten i de angivna ärendena ska vara mer begränsad än vad 6 kap. 37 § KL medger, men detta uppnås dels genom det föreslagna undantaget från delegationsförbudet, dels genom de regleringar som föreslås nedan om till vem delegering får ske.

35.3 Delegering i ärenden enligt socialtjänstlagen

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som reglerar hur socialnämnden får delegera rätten att besluta i vissa ärenden enligt socialtjänstlagen ska, med undantag för bestämmelsen om upphörande av medgivande till internationella adoptioner, i huvudsak föras över till den nya socialtjänstlagen. Bestämmelsen ska ändras på så sätt att det preciseras att uppdrag att besluta för nämndens räkning får ges till ett utskott i stället för till en särskild avdelning.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte beslut i ärenden om övervägande av ansökan om flyttningsförbud samt av ansökan om överflyttning av vårdnaden, som har förts in i bestämmelsen efter att utredningen lämnade sitt förslag (prop. 2021/22:178, bet. 2021/22:SoU33, rskr. 2021/22:32).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt i frågan. *Förvaltningsrätterna i Karlstad och Umeå, Kammarrätten i Jönköping och Norrköpings kommun* ställer sig positiva till förslaget att beslutanderätten ska få delegeras till utskott. Norrköpings kommun önskar emellertid att frågan om delegation till presidiet ses över ytterligare.

Skälen för regeringens förslag

Vissa ärenden enligt socialtjänstlagen ska fortsatt omfattas av delegationsbegränsningar

Enligt 10 kap. 4 § SoL får socialnämnden uppdra åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden att besluta i vissa ärenden enligt socialtjänstlagen. Det gäller beslut i ärenden om vård och fostran i ett enskilt hem, övervägande av fortsatt vård, övervägande av vårdnadsöverflyttning, övervägande av flyttningsförbud, placering över nationsgränserna, internationell adoption och beslut om att få föra talan om återkrav. Detsamma gäller beslut att vägra samtycke till fortsatt adoptionsförfarande.

Dessa beslut är många gånger av integritetskänslig natur och bör därför hållas inom en snävare krets. I avsnitt 35.2 föreslår därför regeringen ett

undantag som möjliggör att beslutanderätten i dessa fall delegeras utan hinder av 6 kap. 38 § 3 KL. Samtidigt är de ofta av sådan betydande karaktär för den enskilde att bestämmanderätten inte bör ligga hos en person. Enligt regeringen är det därför fortsatt motiverat att dessa beslut omfattas av vissa begränsningar i möjligheten att delegera beslutsfattandet. I den nya lagen bör det därför finnas en bestämmelse som begränsar rätten att delegera beslut i ärenden om vård och fostran i ett enskilt hem, övervägande av fortsatt vård, övervägande av vårdnadsöverflyttning, övervägande av flyttningsförbud, placering över nationsgränserna, internationell adoption och beslut om att få föra talan om återkrav. *Lagrådet* anser att övervägande i ”övervägande av fortsatt vård” och övervägande i ”övervägande av flyttningsförbud” bör strykas. Enligt *Lagrådet* innebär utövande av beslutanderätt alltid ett övervägande och att omnämnande av ”övervägande” i lagtexten därför blir förvirrande. Enligt regeringens bedömning är emellertid uttrycket ”övervägande” i detta sammanhang av betydelse för att beskriva ett tillvägagångssätt i socialnämndens arbete. Detta tillvägagångssätt ska också sättas i relation till uttrycket ”omprövning”. Uttrycken ”övervägande” och ”omprövning” är enligt regeringen centrala för att beskriva socialnämndens ansvar att noga följa vården enligt både socialtjänstlagen, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om placering av barn i skyddat boende. Regeringen gör således bedömningen att ”övervägande” fortsatt bör finnas kvar i den överförda bestämmelsen.

Utskott får besluta i vissa ärenden enligt socialtjänstlagen

Enligt 10 kap. 4 § SoL får beslutanderätten delegeras till ”en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden”. Uttrycket syftade i 1991 års kommunallag på utskott. Med 2017 års kommunallag blev det möjligt att enligt 6 kap. 37 § KL delegera beslutanderätten även till presidiet. Ett presidium består, enligt 6 kap. 21 § KL, av nämndens ordförande samt en eller två vice ordföranden. Således omfattar uttrycket särskild avdelning i socialtjänstlagens delegationsbestämmelser numera både utskott och presidium.

Att de beslut som enligt nuvarande socialtjänstlag endast får delegeras till en särskild avdelning ska kunna delegeras till presidiet är enligt regeringen inte självklart. En faktor som måste beaktas är att presidiet endast består av två eller tre ledamöter och att några ersättare inte finns. Därutöver saknas särskilda regler om beslutsfattande i presidiet. Om någon ledamot i presidiet får förhinder innebär det att ordföranden får utslagsröst i samtliga ärenden. Besluten fattas då i realiteten av en person vilket, som konstaterats ovan, inte kan anses lämpligt (prop. 2016/17:171 s. 216, jfr även JO 1986/87 s. 278). Enligt regeringen bör beslutanderätten i de ärenden som enligt lagen endast får delegeras till en särskild avdelning inte få delegeras till presidiet.

I förarbetena betonas vikten av att fullmäktige beslutar om särskilda beslutsförehetsregler för presidiet (prop. 2016/17:117 s. 216). *Norrköpings kommun* föreslår att en sådan reglering förs in i socialtjänstlagen så att beslutanderätt kan delegeras till presidiet när utskottssammanträde inte kan inväntas och ordförandebeslut inte får tas. Regeringen bedömer dock att det i det här fallet inte kan anses vara motiverat att föra in en sådan

detaljreglering i lag. Vidare bör även ett utskott kunna tillgodose behovet av skyndsam handläggning.

För att bestämmelsen ska återfå sin ursprungliga omfattning anser regeringen att bestämmelsen bör peka ut utskott i stället för särskild avdelning. Nuvarande bestämmelser som reglerar hur socialnämnden får delegera rätten att besluta i vissa ärenden enligt socialtjänstlagen bör därmed föras över till den nya lagen, med den förändringen att det preciseras att uppdrag att besluta för nämndens räkning får ges till utskott i stället för till en särskild avdelning.

Hänvisningen till bestämmelsen om upphörande av medgivande till internationella adoptioner förs inte över

Ett barn från utlandet får inte tas emot för adoption utan socialnämndens medgivande (6 kap. 12 § SoL). Ett sådant medgivande upphör att gälla om inte barnet har tagits emot i sökandens vård inom tre år från det att medgivandet lämnades (6 kap. 12 a § SoL).

Bestämmelsen som anger när ett medgivande automatiskt upphör tas i dag upp i delegationsbestämmelsen i 10 kap. 4 § SoL. Eftersom ett upphörande inte kräver något beslut av nämnden, finns det inget behov av att delegera beslutanderätt i dessa fall. Hänvisningen till 6 kap. 12 a § SoL i delegationsbestämmelsen bör därför inte föras över till den nya socialtjänstlagen.

35.4 Delegering i ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som reglerar hur socialnämnden får delegera rätten att besluta i vissa ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga ska föras över till den nya socialtjänstlagen, med den förändringen att det preciseras att uppdrag att besluta för nämndens räkning får ges till ett utskott i stället för till en särskild avdelning.

Bestämmelsen ska även omfatta beslut i följande ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga:

- ärenden som gäller ansökan om fortsatt omhändertagande när svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård enligt lagen,
- hemlighållande av vistelseort,
- umgängesbegränsning,
- sådan umgängesbegränsning som beslutas vid ett flyttningsförbud, och
- ärenden om omprövning och upphörande av utreseförbud.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen lämnar inget förslag om delegering av beslut i ärenden som gäller övervägande av ansökan om flyttningsförbud respektive ansökan om överflyttning av vårdnaden och inte heller vad gäller delegering av beslut i ärenden om kontroll av påverkan av alkohol, narkotika, andra berusningsmedel, dopningsmedel eller hälsofarliga varor som alla trädde i

kraft den 1 juli 2022 (prop. 2021/22:178, bet. 2021/22:SoU33, rskr. 2021/22:322). Utredningen lämnar heller inget förslag om delegering av beslut i ärenden om utreseförbud som trädde i kraft den 1 juli 2020 (prop. 2019/20:131, bet. 2019/20:JuU23, rskr. 2019/20:272). Utredningen lämnar inte heller något förslag om delegation av ärenden om omprövning och upphörande av utreseförbud.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser är positiva eller invänder inte mot förslaget. *Förvaltningsrätterna i Karlstad* och *Umeå*, *Stiftelsen Allmänna barnhuset*, *Norrköpings kommun* och *Familjevårdens centralorganisation* ställer sig positiva till att delegering får ske till utskott. Norrköpings kommun önskar emellertid att frågan om delegation till presidiet ses över ytterligare.

Förvaltningsrätten i Umeå samt *Bengtstors*, *Karlstads*, *Nacka* och *Oskarshamns kommuner* är positiva till att beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort ska kunna delegeras till utskott. *Kammarrätten i Jönköping*, Förvaltningsrätten i Umeå samt Nacka, Norrköpings, *Sollefteå* och *Tomelilla* kommuner anser att de bestämmelser om utreseförbud som numera räknas upp i nuvarande 10 kap. 4 § SoL bör ingå i uppräknningen även i den nya lagen.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tillstyrker utredningens förslag, men anser att förslaget bör kompletteras med en hänvisning till 31 c § LVU som rör beslut om omprövning och upphörande av utreseförbud. Motsvarande beslut i fråga om vård, flyttningsförbud, hemlighållande av vistelseort och umgängesbegränsning enligt 13, 14, 21 och 26 §§ LVU anges i nuvarande 10 kap. 4 § SoL.

Stiftelsen Allmänna barnhuset och *Familjevårdens centralorganisation* tillstyrker förslaget att det ska framgå av bestämmelsen att det är möjligt att delegera beslut om ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Kammarrätten i Jönköping välkomnar översynen av delegationsbestämmelserna men anser att det bör tydliggöras om uppräknningen av ärenden är avsedd att vara en uttömmande reglering. Enligt kammarrätten skulle det kunna finnas fler beslut som träffas av delegationsförbudet i 6 kap. 38 § 3 KL. Som exempel nämner Kammarrätten i Jönköping att det av 32 § LVU framgår att socialnämnden får besluta om läkarundersökning av den unge.

Skälen för regeringens förslag

Vissa ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga bör fortsatt omfattas av delegationsbegränsningar

Enligt 10 kap. 4 § SoL får socialnämnden uppdra åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden att besluta i vissa ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Det gäller beslut i ärenden om ansökan om vård, omedelbart omhändertagande, vårdens innehåll och utformning, övervägande och omprövning av vård, övervägande av om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud, övervägande av om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning, övervägande av om beslut om umgängesbegränsning eller hemlighållande av vistelseort ska fortsätta att gälla, upphörande av vård, förebyggande insatser, ansökan om flyttningsförbud,

övervägande av om flyttningsförbud fortfarande behövs, tillfälligt flyttningsförbud och beslut om handräckning. Sedan utredningen lämnade sitt förslag har som, *Kammarrätten i Jönköping* och flera kommuner påpekar, bestämmelser om delegation av beslut i ärenden om utreseförbud förts in i socialtjänstlagen (prop. 2019/20:131, bet. 2019/20:JuU23, rskr. 2019/20:272). Det har även tillkommit bestämmelser om delegering av beslut om provtagning för kontroll av påverkan av alkohol, narkotika, andra berusningsmedel, dopningsmedel eller hälsofarliga varor vid umgänge och upphörande av vård samt beslut om övervägande av ansökan om flyttningsförbud respektive ansökan om överflyttning av vårdnaden (prop. 2021/22:178, bet. 2021/22:SoU33, rskr. 2021/22:322). Regeringen anser att rätten att delegera beslut i sådana ärenden även fortsättningsvis bör regleras på samma sätt som övriga ärenden som räknas upp i 10 kap. 4 § SoL.

De beslut enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga som i dag räknas upp i 10 kap. 4 § SoL är många gånger av integritetskänslig natur och bör därför hållas inom en snävare krets. I avsnitt 35.2 har regeringen därför föreslagit ett undantag som möjliggör att beslutanderätten i dessa fall delegeras utan hinder av bestämmelsen i 6 kap. 38 § 3 KL. Samtidigt är de ofta av så ingripande karaktär för den enskilde, att bestämmanderätten inte bör ligga hos en person. Enligt regeringen är det därför fortsatt motiverat att dessa beslut omfattas av vissa begränsningar i möjligheten att delegera beslutsfattandet. I den nya lagen bör det därför finnas en bestämmelse som begränsar rätten att delegera beslut i de ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga som räknas upp i 10 kap. 4 § SoL.

Av de skäl som redogörs för i avsnitt 35.3 anser *Lagrådet* att orden ”övervägande av” bör strykas. Regeringen bedömer dock, liksom i avsnitt 35.3, att uttrycket beskriver ett tillvägagångssätt i socialnämndens arbete och att det är centralt för att beskriva socialnämndens ansvar att noga följa vården enligt bl.a. lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Mot bakgrund av detta bedömer regeringen att ”övervägande” bör föras över till den aktuella bestämmelsen i den nya socialtjänstlagen.

Utskott får besluta i vissa ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

Enligt nuvarande bestämmelse i 10 kap. 4 § SoL får beslutanderätten i de angivna ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga delegeras till ”en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden”. Av de skäl som framgår av avsnitt 35.3 anser regeringen att beslutanderätten inte bör kunna delegeras till en särskild avdelning utan endast till utskott. Detta bör även gälla beslut i sådana ärenden som har tillförts bestämmelsen efter att utredningen lämnade sitt förslag

Kammarrätten i Jönköping anser att det bör tydliggöras om uppräkningslistan av ärenden är avsedd att vara en uttömmande reglering. Enligt kammarrätten skulle det kunna finnas fler beslut som träffas av delegationsförbudet i 6 kap. 38 § 3 KL. Som exempel nämner kammarrätten att det av 32 § LVU framgår att socialnämnden får besluta om läkarundersökning av den unge. Regeringen konstaterar att det föreslagna undantaget från bestämmelsen i 6 kap. 38 § 3 KL endast gäller

för ärenden som räknas upp i någon av de angivna bestämmelserna. Samma sak gäller begränsningen av delegationsrätten, som innebär att beslutanderätten endast får delegeras till utskott. För beslut i övriga ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga gäller delegationsbestämmelserna i kommunallagen.

Ärenden om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort

Utredningen föreslår att beslutanderätten i ärenden om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort enligt 14 § andra stycket LVU (som gäller vid vård enligt den lagen) samt i ärenden om umgängesbegränsning enligt 31 § LVU (som aktualiseras vid beslut om flyttningsförbud eller tillfälligt flyttningsförbud) ska läggas till bland de ärenden som socialnämnden, med undantag från vad som gäller enligt 6 kap. 38 § 3 KL, får delegera till utskott.

Det ansågs länge möjligt för socialnämnden att delegera beslutanderätt till utskott i fråga om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort. Många socialnämnder har också tidigare delegerat beslutanderätten i dessa fall. Högsta förvaltningsdomstolens avgörande (HFD 2016 ref. 74) samt efterföljande kammarättsavgöranden klargör emellertid att dessa beslut inte får delegeras.

Regeringen konstaterar att beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort, i likhet med beslut i andra ärenden enligt nuvarande 10 kap. 4 § SoL, är mycket ingripande åtgärder som förutsätter en grundlig prövning av den enskildes personliga förhållanden. Regeringen anser därför att sådana ärenden av integritetsskäl bör kunna hållas inom en snävare krets. Även behovet av effektiv handläggning i dessa fall talar för att delegation ska vara möjligt. Regeringen anser därför i likhet med *Förvaltningsrätten i Umeå*, *SKR* och flera kommuner att beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort enligt 14 § LVU bör kunna delegeras till utskott. Samma sak bör gälla beslut enligt 31 § LVU om umgängesbegränsning under ett pågående beslut om flyttningsförbud eller tillfälligt flyttningsförbud.

Ärenden om utreseförbud enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

Efter att utredningen lämnade sitt förslag har bestämmelser om utreseförbud förts in i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (prop. 2019/20:131, bet. 2019/20:JuU23, rskr. 2019/20:272). I samband med införandet gjordes tillägg i nuvarande 10 kap. 4 § SoL för att göra det möjligt att delegera vissa beslut i ärenden om utreseförbud. Dessa bestämmelser bör i enlighet med vad regeringen anför ovan föras över till den nya socialtjänstlagen. Beslut om omprövning och upphörande av utreseförbud lades inte till i uppräknningen över beslut som får delegeras. *SKR* anser att bestämmelsen bör kompletteras med en hänvisning till 31 c § LVU, som rör beslut om omprövning och upphörande av utreseförbud.

Regeringen konstaterar att delegationsbestämmelsen i 10 kap. 4 § SoL omfattar beslut om omprövning och upphörande när det gäller vård, flyttningsförbud, hemlighållande av vistelseort och umgängesbegränsning enligt 13, 14, 21 och 26 §§ LVU. Av förarbetena framkommer inte några

skäl till att reglera beslut om omprövning och upphörande av utreseförbud enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga på ett annat sätt (prop. 2019/20:131). Regeringen kan inte se att det finns skäl att göra skillnad i fråga om omprövning och upphörande av utreseförbud enligt 31 c § LVU. I syfte att motverka omotiverade skillnader mellan de olika ärendetyperna i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga anser regeringen att delegationsbestämmelsen i den nya socialtjänstlagen bör omfatta även beslut om omprövning och upphörande av utreseförbud enligt 31 c § LVU.

Beslut om ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård

I lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga finns särskilda bestämmelser om omedelbart omhändertagande i sådana situationer när svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. I regel rör det sig om sådana situationer då den unge vistas i Sverige men saknar hemvist här (prop. 2018/2019:102).

Om svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, får socialnämnden enligt 6 a § LVU under vissa förutsättningar besluta att den som är under 18 år omedelbart ska omhändertas. Anser socialnämnden att den unge fortsatt behöver tillfällig vård kan nämnden enligt 9 a § LVU ansöka om att förvaltningsrätten ska medge att omhändertagandet ska fortsätta. Detta förutsätter att en rad angiva förutsättningar är uppfyllda. Beslut i ärenden om omedelbart omhändertagande enligt 6 a § LVU omfattas av delegationsbegränsningen i 10 kap. 4 § SoL. Som skäl för detta anges i förarbetena bl.a. att det inte bör finnas omotiverade skillnader mellan omedelbart omhändertagande i nationella och internationella situationer. Regleringen kom därmed att motsvara vad som sedan tidigare gäller vid omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU, dvs. i ärenden utan internationell anknytning. Det gjordes även andra följdändringar i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och socialtjänstlagen för att det inte skulle uppstå omotiverade skillnader beroende på om ett ärende eller mål har internationell anknytning eller inte (prop. 2018/19:102 s. 31 och 41).

Beslut om att ansöka om fortsatt tillfällig vård enligt 9 a § LVU omfattas däremot inte av bestämmelsen om delegering i 10 kap. 4 § SoL, trots att en sådan ansökan i övrigt hanteras på i princip samma sätt som ansökan om beredande av vård enligt 4 § LVU. I sistnämnda fall gäller att beslutanderätten omfattas av delegationsbestämmelsen i 10 kap. 4 § SoL. Några särskilda överväganden om varför beslut att ansöka om tillfällig vård enligt 9 a § LVU inte omfattas av delegationsbestämmelsen i socialtjänstlagen finns inte i förarbetena.

Utredningen beskriver att det i flera kommuner finns en osäkerhet kring möjligheten att delegera beslutanderätten i dessa fall. För att det inte ska uppstå omotiverade skillnader mellan nationella och internationella situationer anser regeringen att delegationsbestämmelsen bör omfatta även beslut att ansöka om fortsatt tillfällig vård enligt 9 a § LVU. På så sätt tydliggörs att möjligheten att delegera beslutanderätt till utskott även omfattar ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

35.5 Delegering i ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som reglerar hur socialnämnden får delegera rätten att besluta i vissa ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende ska föras över till den nya lagen, med den förändringen att det preciseras att uppdrag att besluta för nämndens räkning får ges till ett utskott i stället för till en särskild avdelning.

Bestämmelsen ska även omfatta beslut i ärenden som gäller hemlighållande av vistelseort och umgängesbegränsning enligt lagen om placering av barn i skyddat boende.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte delegering av beslut i ärenden enligt lagen om skyddat boende, som trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130).

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig i frågan.

Skälen för regeringens förslag

Vissa ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende ska fortsatt omfattas av delegationsbegränsningar

Lagen om placering av barn i skyddat boende trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Enligt 10 kap. 4 § SoL får socialnämnden uppdra åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden att besluta i vissa ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende. Det gäller beslut i ärenden om ansökan om skyddat boende för ett barn, omedelbar insats i form av skyddat boende, var barnet ska vistas under placeringen och hur insatsen i övrigt ska ordnas, övervägande av om insatsen ska fortsätta, övervägande av om beslut om hemlighållande av vistelseort och umgängesbegränsning ska fortsätta att gälla, att insatsen ska upphöra och beslut i ärenden om handräckning.

De beslut i ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende som i dag räknas upp i 10 kap. 4 § SoL är av integritetskänslig natur och bör därför hållas inom en snävare krets. I avsnitt 35.1 har regeringen föreslagit ett undantag som möjliggör att beslutanderätten i dessa fall delegeras utan hinder av bestämmelsen i 6 kap. 38 § 3 KL. Samtidigt är de ofta av sådan ingripande karaktär för den enskilde att bestämmanderätten inte bör ligga hos en person. Enligt regeringen är det därför fortsatt motiverat att dessa beslut omfattas av vissa begränsningar i möjligheten att delegera beslutsfattandet. I den nya lagen bör det därför finnas en bestämmelse som begränsar rätten att delegera beslut i de ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende som räknas upp i 10 kap. 4 § SoL.

Som framgår i avsnitt 35.3 och 35.4 anser *Lagrådet* att orden ”överväganden om” bör strykas ur den föreslagna lagtexten. Även här bedömer dock regeringen att uttrycket ”överväganden” är av betydelse för att beskriva ett tillvägagångssätt i socialnämndens arbete. Mot den

bakgrunden gör regeringen bedömningen att ”överväganden om” bör föras över till den aktuella bestämmelsen i den nya socialtjänstlagen när det gäller fjärde punkten. De beslut som delegeras enligt femte punkten avser endast till en del sådana överväganden, och punkten bör ges en formulering som tydliggör detta.

Utskott får besluta i vissa ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende

Enligt nuvarande delegationsbestämmelse i socialtjänstlagen får beslutanderätten i vissa ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende delegeras till ”en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden”. Rätten att delegera beslut i ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende har förts in i socialtjänstlagen efter att utredningen lämnade sitt förslag. Regeringen anser dock att det inte finns skäl att hantera beslut i sådana ärenden på något annat sätt än övriga beslut som omfattas av bestämmelsen.

Av de skäl som framgår av avsnitt 35.3 anser regeringen att bestämmelsen bör peka ut utskott i stället för särskild avdelning. Detta bör enligt regeringen gälla även för ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende. I de uppräknade ärendetyperna får socialnämnden alltså bara delegera beslutanderätten till utskott. För beslut i övriga ärenden gäller delegationsbestämmelserna i kommunallagen.

Ärenden om hemlighållande av vistelseort och begränsning av umgänge

Beslut om umgänsbegränsning och hemlighållande av vistelseort vid placering av ett barn i skyddat boende är, som konstaterats i avsnitt 35.4, ingripande åtgärder som förutsätter en grundlig prövning av den enskildes personliga förhållanden. Högsta förvaltningsdomstolens avgörande (HFD 2016 ref. 74) samt efterföljande kammarättsavgöranden klargör att beslut om hemlighållande av vistelseort och umgänsbegränsning enligt 14 § LVU i dagsläget inte får delegeras. Regeringen anser emellertid att dessa ärenden av integritetsskäl måste kunna hållas inom en mindre krets. Även behovet av effektiv handläggning i dessa fall talar för att delegation bör vara möjlig. Regeringen föreslår därför i avsnitt 35.4 att beslut om umgänsbegränsning och hemlighållande av vistelseort enligt 14 § LVU samt umgänsbegränsning under ett pågående beslut om flyttningsförbud eller tillfälligt flyttningsförbud enligt 31 § LVU bör kunna delegeras till utskott. Beslut om placering av barn i skyddat boende har många likheter med beslut enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Regeringen anser därför att beslut om hemlighållande av vistelseort och umgänsbegränsning vid en placering av barn i skyddat boende bör kunna delegeras till utskott.

35.6 Delegering i ärenden enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall

Prop. 2024/25:89

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som reglerar hur socialnämnden får delegera rätten att besluta i ärenden som gäller ansökan om vård eller omedelbart omhändertagande enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall ska föras över till den nya socialtjänstlagen, med den förändringen att det preciseras att uppdrag att besluta för nämndens räkning får ges till ett utskott i stället för till en särskild avdelning.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt i frågan. *Förvaltningsrätterna i Karlstad och Umeå, Kammarrätten i Jönköping och Norrköpings kommun* ställer sig positiva till förslaget att delegering får ske till utskott. Norrköpings kommun önskar emellertid att frågan om delegation till presidiet ses över ytterligare.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 10 kap. 4 § SoL får socialnämnden uppdra åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden att besluta i ärenden som gäller ansökan om vård eller omedelbart omhändertagande enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, förkortad LVM.

De beslut enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall som i dag räknas upp i 10 kap. 4 § SoL är många gånger av integritetskänslig natur och bör därför hållas inom en snävare krets. I avsnitt 35.1 har regeringen föreslagit ett undantag som möjliggör att beslutanderätten i dessa fall delegeras utan hinder av bestämmelsen i 6 kap. 38 § 3 KL. Samtidigt är sådana ärenden ofta av så ingripande karaktär för den enskilde, att bestämmanderätten inte bör ligga hos en person ensam. Regeringen anser att delegation av dessa beslut enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall fortsatt bör omfattas av vissa begränsningar. I likhet med vad regeringen anför i avsnitt 35.3 bör bestämmelsen ändras så att den i stället för särskild avdelning avser utskott. Delegation kan såldes, till skillnad från vad *Norrköpings kommun* efterfrågar, inte ske till presidiet.

35.7 Vissa beslut enligt föräldrabalken och socialförsäkringsbalken får inte delegeras

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse om att delegering av beslut enligt föräldrabalken endast får avse vissa uppgifter ska föras över till den nya socialtjänstlagen, med den förändringen att det preciseras att uppdrag att besluta för nämndens räkning får ges till ett utskott i stället för till en särskild avdelning när det gäller beslut om åtgärd till stöd för barnet som fattas utan den ene vårdnadshavarens samtycke.

Även bestämmelserna om att socialnämnden inte får delegera befogenhet att besluta i frågor om förbud att ta emot andras barn enligt socialtjänstlagen respektive i frågor om begäran om utbetalning av barnbidrag eller underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i frågan. *Förvaltningsrätterna i Karlstad och Umeå* samt *Norrköpings kommun* ställer sig positiva till förslaget att delegering får ske till utskott. Norrköpings kommun efterfrågar dock en översyn av delegationsbestämmelser vid beslut enligt föräldrabalken. Enligt kommunen borde flertalet beslut kunna delegeras till utskott, vilket skulle förenkla handläggningen.

Skälen för regeringens förslag

Vissa ärenden bör fortsatt omfattas av delegationsbegränsningar

Enligt 10 kap. 5 § första stycket SoL får uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar när det gäller föräldrabalken endast avse de uppgifter som räknas upp i bestämmelsen. Det gäller bl.a. fader- och moderskapsutredningar, utredningar om vårdnad, boende och umgänge samt avtal om underhållsbidrag. I avsnitt 35.1 har regeringen föreslagit ett undantag som möjliggör att beslutanderätten i dessa fall delegeras utan hinder av bestämmelsen i 6 kap. 38 § 3 KL. Beslut som inte anges i bestämmelsen kan inte delegeras.

Norrköpings kommun anser att det borde vara möjligt att delegera beslutanderätten i fler fall i dag. Något beredningsunderlag för en sådan ändring finns emellertid inte inom ramen för detta lagstiftningsarbete. Besluten bedöms även vara av sådan betydande karaktär för den enskilde att regeringen anser att det fortsatt är motiverat att dessa beslut omfattas av vissa begränsningar i möjligheten att delegera beslutsfattandet. Regleringen av vilka beslut i ärenden enligt föräldrabalken som får delegeras bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utskott får besluta i ärenden om stöd till barn där ena vårdnadshavarens samtycke saknas

I 6 kap. 13 a § FB anges att om ett barn står under vårdnad av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra

vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa. Enligt 10 kap. 5 § sjätte strecksatsen SoL får beslut enligt 6 kap. 13 a § FB delegeras, men endast till en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden.

Beslut om stöd utan den ene vårdnadshavarens samtycke får enligt 6 kap. 13 a § FB fattas när åtgärden gäller psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § SoL, utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket SoL eller en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Enligt förarbetena är det för barnets skull viktigt att handläggningen av ärendet inte fördröjs. Det kan gå viss tid mellan de tillfällen då socialnämnden i sin helhet sammanträder, och att avvakta med beslut till dess skulle generellt sett riskera att försvåra behandlingen. Besluten bör därför kunna delegeras. En sådan ordning tillgodoser enligt förarbetena behovet av en skyndsam handläggning samtidigt som den har fördelen att besluten fattas av nämndledamöter som är vana att ta ställning till likartade frågor (prop. 2011/12:53 s. 19, 20 och 33).

Regeringen föreslår i avsnitt 35.3 att beslut som enligt nuvarande socialtjänstlag endast får delegeras till en särskild avdelning i stället bör få delegeras till utskott, för att undvika att beslutet i praktiken fattas av en person. Regeringen anser att de skäl som framgår där är relevanta även vid beslut om åtgärd till stöd för barnet utan den ene vårdnadshavarens samtycke. Beslut enligt 6 kap. 13 a § FB är av ingripande karaktär och regeringen anser att motsvarande förutsättning för delegation bör gälla som i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Regeringen föreslår därför att beslut i ärenden enligt 6 kap. 13 a § FB bör få delegeras endast till utskott.

Vissa beslut enligt socialtjänstlagen och uppgifter enligt socialförsäkringsbalken får inte delegeras

Enligt 10 kap. 5 § andra stycket SoL får uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar inte omfatta beslut om att förbjuda eller begränsa möjligheterna för en person som har sitt hem inom kommunen att ta emot andras barn enligt 5 kap. 2 § SoL. Detsamma gäller begäran om utbetalning av barnbidrag eller underhållsstöd enligt 16 kap. 18 § eller 18 kap. 19 § socialförsäkringsbalken.

Regeringen anser att förbudet att delegera dessa beslut fortsatt är motiverat. Förbudet mot att delegera beslutanderätten i ärenden enligt socialtjänstlagen om att förbjuda eller begränsa möjligheten att ta emot någon annans barn bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen. Även förbudet mot att delegera beslutanderätten i fråga om nämndens uppgifter i ärenden enligt socialförsäkringsbalken om utbetalning av barnbidrag eller underhållsstöd bör föras över till den nya lagen.

35.8 Kompletterande beslutanderätt

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelse som upplyser om att det i lagen om vård av missbrukare i vissa fall, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om placering av barn i skyddat boende finns bestämmelser om rätt att i vissa fall fatta beslut i socialnämndens ställe ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag innehåller ingen hänvisning till lagen om placering av barn i skyddat boende, som trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130).

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 10 kap. 6 § SoL finns en upplysning om att det i lagen om vård av missbrukare i vissa fall, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om placering av barn i skyddat boende finns bestämmelser om rätten att i vissa fall fatta beslut i socialnämndens ställe. Lagen om placering av barn i skyddat boende trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130) och omfattades därför inte av utredningens förslag.

I respektive lag finns bestämmelser om att nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden förordnat i vissa fall får fatta beslut, om ett beslut är så brådskande att nämndens beslut inte kan avvaktas. Det är i dessa fall inte fråga om delegering utan om en kompletterande beslutanderätt som följer direkt av lag. Då särskilda bestämmelser om delegering och kompletterande beslutanderätt regleras i olika lagar anser regeringen att socialtjänstlagen bör upplysa om dessa bestämmelser. Bestämmelsen bör därför föras över till den nya socialtjänstlagen.

36 Bemyndiganden

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om när regeringen, eller den som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter ska föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Bemyndigande till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa

I socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns vissa bemyndiganden som ger regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, rätt att meddela föreskrifter. Av 16 kap. 10 § SoL framgår att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv,

personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet när det gäller vissa målgrupper. Dessa målgrupper är barn och unga, äldre personer, personer med funktionsnedsättning, personer som har ett skadligt bruk eller beroende, personer som har utsatts för brott och deras närstående samt personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp. Bemyndigandet gäller även till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet och hälsa i verksamhet vid sådana särskilda ungdomshem och LVM-hem som avses i nuvarande 6 kap. 3 § SoL. Av tidigare förarbeten framgår att bestämmelsen innebär en möjlighet att meddela föreskrifter såväl när det gäller handläggning av ärenden som utförandet av insatser. Med stöd av bemyndigandet kan t.ex. föreskrifter om vilken kvalitet en viss verksamhet ska hålla och vilka kompetenskrav som kan ställas på personal som är ansvarig för socialtjänstutredningar eller som utför insatser inom socialtjänsten meddelas (prop. 2008/09:160 s. 117). Regeringen anser att det för de ovan nämnda målgrupperna fortsatt finns ett behov av föreskrifter inom socialtjänsten till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa. Bestämmelsen som ger regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, möjlighet att meddela sådana föreskrifter bör därför föras över i sak oförändrad till den nya socialtjänstlagen.

Bemyndigande som gäller villkor och avgifter

Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får vidare meddela föreskrifter om villkor för tillstånd att bedriva enskild verksamhet och avgift för ansökningar om sådana tillstånd (16 kap. 10 a § SoL). Av tidigare förarbeten framgår att föreskrifterna exempelvis kan avse vilken dokumentation som måste lämnas in av den som ansöker om tillstånd att ta emot offentlig finansiering eller krav på att kontinuerligt lämna in viss information vid sidan av årsredovisningen (prop. 2017/18:158 s. 120). Regeringen anser att det även fortsatt finns behov av att kunna meddela föreskrifter inom detta område för att förenkla tillståndsmyndigheternas arbete med dessa frågor. Dessa bestämmelser bör därför föras över oförändrade till den nya socialtjänstlagen.

Regeringen får också meddela föreskrifter om den högsta ersättning som får tas ut varje dag för den som på grund av skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika eller därmed jämförbara medel får vård eller behandling i ett hem för vård eller boende eller i ett familjehem (8 kap. 1 § första stycket SoL). Vidare får regeringen meddela föreskrifter om vilka av kommunens utgifter som föräldrarna är skyldiga att i skäligen utsträckning bidra till om ett barn genom socialnämndens försorg får vård i ett annat hem än det egna (8 kap. 1 § andra stycket SoL). Det är enligt regeringen angeläget att regeringen även fortsättningsvis kan meddela föreskrifter om detta, varför bestämmelserna bör föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Bemyndigande som gäller vid krig och krigsfara

Regeringen får även meddela särskilda föreskrifter om socialtjänsten om landet kommer i krig eller krigsfara eller vid andra utomordentliga förhållanden framkallande av krig eller krigsfara (16 kap. 9 § SoL). Det är enligt regeringen viktigt att socialtjänsten kan organiseras och bedrivas så

att den tillgodoser de särskilda krav som kan ställas på den vid krig eller krigsfara. Bestämmelsen bör därför föras över oförändrad i sak till den nya socialtjänstlagen.

Lagrådet förordar att ordet ”utomordentliga” byts ut mot ”extraordinära”. Uttrycket ”utomordentliga förhållanden” förekommer i och för sig i en rad författningar och har då den innebörd som får antas vara avsedd i paragrafen (”förhållanden som går utöver det vanliga”). I modern svenska torde det dock sällan användas med denna innebörd. I bestämmelserna i 15 kap. 6 och 12 §§ regeringsformen, som behandlar regeringens och kommunernas befogenheter i krig och krigsfara och när det råder förhållanden som är föranledda av krig som landet har befunnit sig i, används i stället uttrycket ”extraordinära”. Regeringen instämmer i Lagrådets synpunkt.

37 Avgifter

37.1 När en kommun får ta ut avgifter

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om när en kommun får ta ut avgifter ska föras över till den nya socialtjänstlagen. Kommunen ska därutöver få ta ut skäliga avgifter som inte överstiger kommunens självkostnader även för verksamhet för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga, om verksamheten inte är av behandlingskaraktär.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen lämnar inget förslag om uttag av avgifter för verksamhet för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Utredningen föreslår även en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Synskadades riksförbund* anser att det är problematiskt att bistånd enligt socialtjänstlagen kan medföra en avgift för den enskilde. *Synskadades riksförbund* anser att stödbehov på grund av funktionshinder ska vara kostnadsfritt för individen.

Promemorians förslag (S2023/03181) överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 8 kap. socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, finns bestämmelser om när en kommun får ta ut avgifter för sina tjänster. Kommunen får, under vissa angivna förutsättningar, ta ut skäliga avgifter för familjerådgivning, verksamhet för barn och unga, föräldrautbildning inför adoption, hemtjänst, dagverksamhet och bostad i särskilt boende. Stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär medför inte kostnadsansvar för den enskilde vårdtagaren. Däremot får kommunen, utom när det gäller barn, under vissa förutsättningar ta ut ersättning för uppehållet av den som på grund av missbruk av alkohol, narkotika eller därmed jämförbara medel får vård eller behandling i ett hem för vård eller boende eller i ett familjehem (8 kap. 1 och 2 §§ SoL).

Synskadades riksförbund anser att det är problematiskt att bistånd enligt socialtjänstlagen kan medföra en avgift för den enskilde, då den enskilde inte alltid har råd med grundläggande stöd. Synskadades riksförbund anser att stödbehov på grund av funktionshinder ska vara kostnadsfritt för individen. Kommunernas rätt att ta ut avgifter regleras i kommunallagen (2017:725), förkortad KL. Av 2 kap. 6 § KL följer att kommuner och regioner inte får ta ut högre avgifter än som motsvarar kostnaderna för de tjänster eller nyttigheter som de tillhandahåller. En annan viktig kommunalrättslig princip som ska beaktas vid avgiftssättningen är likställighetsprincipen i 2 kap. 3 § KL. Den innebär att kommunerna ska behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat. Enligt regeringens mening ska inte den enskildes ekonomi avgöra om han eller hon ska få biståndsinsatser som han eller hon är i behov av. Som framgår nedan föreslår regeringen att nuvarande bestämmelser om förbehållsbelopp, högkostnadsskydd samt beräkning av avgiftsunderlag ska föras över till den nya lagen. Dessa bestämmelser syftar bl.a. till skydda den enskilde mot för höga avgifter (prop. 2000/01:149 s. 19).

Förutsättningarna för kommunerna att ta ut avgifter för sina tjänster bör regleras i den nya socialtjänstlagen. Dessa bestämmelser bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen. I avsnitt 23.4 föreslås att socialnämnden särskilt ska arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Förutsättningarna för att ta ut avgifter för verksamhet för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga bör motsvara det som gäller annan förebyggande verksamhet för barn och unga. Den nya lagen bör därför innehålla en bestämmelse om att kommunen får ta ut avgifter för sådan verksamhet, om verksamheten inte är av behandlingskaraktär.

Som framgår i avsnitt 10.4 innehåller socialtjänstlagen flera bestämmelser om missbruk, numera skadligt bruk och beroende, som föreslås föras över till den nya lagen (avsnitt 10, 11, 18, 23 och 37). *Lagrådet* konstaterar, vilket framgår i avsnitt 10.4, att vad som innefattas i skadligt bruk eller beroende i de olika lagrummen varierar och att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör undersökas om de olika uttryckssätten är motiverade. I annat fall bör uttryckssätten göras enhetliga.

Bland de bestämmelser som föreslås föras över finns en reglering av när kommunen får ta ut ersättning för uppehållet av den som på grund av missbruk av alkohol, narkotika eller därmed jämförbara medel får vård eller behandling i ett hem för vård eller boende eller i ett familjehem (8 kap. 1 § första stycket SoL). Genom tillägget ”därmed jämförbara medel” innefattas enligt förarbetena även t.ex. läkemedelsmissbrukare samt missbrukare av lösningsmedel och andra liknande medel (prop. 1986/87:129 s. 17). Lösningsmedel och beroendeframkallande läkemedel är sådana substanser som täcks av uttrycket ”beroendeframkallande medel” (jfr bl.a. prop. 2012/13:77 s. 51). Regeringen bedömer att avsikten inte har varit att även icke-beroendeframkallande läkemedel ska omfattas av bestämmelsen. Mot denna bakgrund anser regeringen att ”därmed jämförbara medel” i den nya lagen bör ersättas av ”beroendeframkallande medel”, i syfte att göra uttryckssätten mer enhetliga, som *Lagrådet* föreslår.

Av 8 kap. 1 § andra stycket SoL, som föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen, följer att föräldrarna är skyldiga att i skälig utsträckning

bidra till kommunens kostnader om ett barn vårdas utanför det egna hemmet. Enligt andra stycket andra meningen får socialnämnden i sådana fall ta emot underhållsbidrag som avser barnet. *Lagrådet*, som anser att bestämmelsen är svårförstådd, konstaterar att det inte framgår om bidraget ska sparas för barnets räkning eller om det ska avräknas mot kommunens utgifter för barnet. *Lagrådet* konstaterar vidare att tillägget knappast kan medföra att en förälder kan betala underhållsbidraget till socialnämnden med befriande verkan. Enligt *Lagrådet* bör meningen övervägas ytterligare i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Regeringen konstaterar att bestämmelsen infördes på initiativ av utskottet och att motiven därmed är knapphändiga. Därtill utformades bestämmelsen utifrån andra förhållanden än de som gäller i dag. Det framgår dock att utskottet ansåg det nödvändigt att i lag fastställa den avsikt som uttrycktes i propositionen (bet. 1979/80:SoU44 s. 86). Avsikten enligt propositionen var att föräldrar som har barn som vårdas i ett annat hem än det egna ska svara för kostnaden för sitt barns uppehälle och utbildning precis som andra föräldrar, men inte mer än vad de normalt skulle ha gjort om underhållsskyldigheten fastställts t.ex. i samband med en skilsmässa. Barnets tillgångar ska däremot inte få tas i anspråk i den mån de inte utgörs av underhållsbidrag från föräldrarna (prop. 1979/80:1 Del A s. 369 och 370). Regeringen delar *Lagrådets* uppfattning att bestämmelsen inte innebär att en förälder kan betala underhållsbidraget till socialnämnden med befriande verkan. Underhållsbidrag som har betalats ut till barnet får användas för barnets löpande kostnader när barnet är placerat i ett annat hem än det egna. Har socialnämnden fått underhållsbidrag enligt 8 kap. 1 § andra stycket SoL ska nämnden enligt hittillsvarande 6 kap. 4 § socialtjänstförordning (2001:937) redovisa den del av underhållsbidraget som överstiger vad kommunen får tillgodoräkna sig till den som annars haft rätt till bidraget.

37.2 Beräkning och ändring av avgifter

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om hur enskildas avgifter ska beräknas och under vilka förutsättningar de ska ändras ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Synskadades riksförbund* anser att det finns stora och orimliga skillnader i avgifter mellan kommuner.

Skälen för regeringens förslag: I 8 kap. SoL finns bestämmelser om beräkning av avgifter. I kapitlet finns bl.a. bestämmelser om vad den enskildes avgifter högst får uppgå till för hemtjänst och dagverksamhet samt för bostad i särskilt boende (8 kap. 5 § SoL). Det framgår även att avgifterna inte får uppgå till ett så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader, s.k. förbehållsbelopp (8 kap. 6 § SoL). Kapitlet innehåller även bestämmelser om hur kommunen ska bestämma den enskildes förbehållsbelopp, vilket sker med ledning av ett minimibelopp (8 kap. 7 § SoL) och när kommunen ska höja respektive får

minska minimibeloppet (8 kap. 8 § SoL). Det finns även bestämmelser om när kommunen ska ändra en avgift och vad som gäller i anslutning till en sådan ändring (8 kap. 9 § SoL).

Synskadades riksförbund menar att det finns stora och orimliga skillnader i avgifter från kommun till kommun. Regeringen konstaterar att bestämmelserna om förbehållsbelopp, högkostnadsskydd i form av en högsta avgift samt regler för beräkning av avgiftsunderlag infördes för att minska olikheter mellan kommuner och skydda den enskilde mot för höga avgifter (prop. 2000/01:149 s. 19).

Enligt regeringens mening är det nödvändigt att bestämmelser om hur enskildas avgifter ska beräknas och under vilka förutsättningar de ska ändras finns med i en ny socialtjänstlag. Dessa bestämmelser bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen.

38 Återkrav

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om när socialnämnden får kräva tillbaka ekonomiskt bistånd, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak. Detsamma gäller bestämmelserna om inom vilken tid och var nämnden får väcka talan om återkrav och ersättning samt när en sådan talan inte får bifallas.

Även bestämmelsen som ger socialnämnden möjlighet att avstå från ett krav på ersättning ska föras över till den nya lagen oförändrad i sak.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Karlstads kommun* anser att lydelsen om att talan ska väckas vid den förvaltningsrätt inom vars domkrets den enskilde är bosatt bör omformuleras för att även inkludera en situation där en person väljer att flytta över gränsen till exempelvis Norge.

Skälen för regeringens förslag

Förutsättningar för att kräva tillbaka ekonomiskt bistånd

Bestämmelser om återkrav finns i 9 kap. socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Om någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att lämna uppgifter eller på annat sätt förorsakat att ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL betalats ut obehörigen eller med för högt belopp, får socialnämnden återkräva vad som har betalats ut för mycket. Om någon i annat fall tagit emot sådant ekonomiskt bistånd obehörigen eller med för högt belopp och skäligen borde ha insett detta, får socialnämnden återkräva vad som har betalats ut för mycket (9 kap. 1 § SoL). Socialnämnden får i andra fall återkräva bistånd som den enskilde har erhållit enligt 4 kap. 1 § SoL endast om det har lämnats som förskott på en förmån eller ersättning, till den som är indragen i en arbetskonflikt, eller till den som på grund av förhållanden som han eller hon inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster och tillgångar. Har

ekonomisk hjälp lämnats i annat fall än som avses i 4 kap. 1 § SoL får socialnämnden återkräva hjälpen, om den har getts under villkor om återbetalning (9 kap. 2 § SoL).

Talan om återkrav eller ersättning samt eftergift

Om en enskild inte frivilligt återbetalar ekonomiskt bistånd eller ekonomisk hjälp eller kostnader som kommunen har haft enligt 8 kap. 1 § första eller andra stycket SoL, får socialnämnden väcka talan om ersättning i förvaltningsrätten. Talan ska väckas inom tre år från det att kommunens kostnader uppkom vid den förvaltningsrätt inom vars domkrets den enskilde är bosatt (9 kap. 3 § SoL). Som *Karlstads kommun* påpekar finns det inte någon bestämmelse i lagen som reglerar var talan om återkrav ska väckas i de fall den enskilde inte är bosatt i Sverige vid tidpunkten för nämndens ansökan. Regeringen konstaterar, precis som *Karlstads kommun*, att det kan uppstå situationer då det saknas behörig domstol som kan pröva socialnämndens talan om ersättning enligt 9 kap. 3 § SoL. Regeringen bedömer dock att antalet fall där detta problem uppstår bör vara begränsat och att problematiken får lösas inom ramen för rättstillämpningen. Regeringen konstaterar vidare att det inom ramen för detta lagstiftningsarbete saknas beredningsunderlag för att införa bestämmelser om var talan om återkrav ska väckas i de fall som den enskilde inte är bosatt i Sverige vid tidpunkten för nämndens ansökan.

Slutligen framgår av 9 kap. SoL att socialnämnden helt eller delvis får efterge ersättningskyldigheten (9 kap. 4 § SoL).

Nuvarande bestämmelser om återkrav bör föras över till den nya socialtjänstlagen

Regeringen anser att det behöver finnas tydliga bestämmelser som reglerar när socialnämnden får kräva tillbaka ekonomiskt bistånd som lämnats för att ge en skälig levnadsnivå samt annat ekonomiskt bistånd, inom vilken tid och var nämnden får väcka talan om återkrav eller ersättning samt när en sådan talan inte får bifallas. Det är även nödvändigt med bestämmelser som ger socialnämnden möjlighet att avstå från krav på ersättning. Dessa bestämmelser bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen.

39 Bristande verkställighet och särskild avgift

Prop. 2024/25:89

39.1 Åtgärder när gynnande beslut inte verkställs i tid

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om socialnämndens skyldighet att till Inspektionen för vård och omsorg och till de kommunala revisorerna rapportera gynnande beslut som inte har verkställts samt när rapporterade beslut har verkställts, ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Även bestämmelserna om att socialnämndens skyldighet att lämna en statistikrapport till kommunfullmäktige över gynnande beslut som inte har verkställts ska föras över till den nya lagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att tiden för rapportering av beslut som inte är verkställda ska förlängas från tre till sex månader.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget om att ändra tiden för rapportering av beslut som inte är verkställda från tre till sex månader. *Riksrevisionen*, *Botkyrka*, *Norrköpings* och *Södertälje kommuner* tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Riksrevisionen* och *Kungsbacka kommun* anser att motsvarande ändring bör göras i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) avstyrker förslaget. IVO anser att nuvarande reglering bör kvarstå tills dess att frågan utretts ytterligare. Även *Svensk sjuksköterskeförening* avstyrker förslaget och anser att det tillsammans med förslaget om att den särskilda avgiften ska tas bort försvagar medborgarens möjligheter att få sina behov tillgodosedda både vad gäller kvalitet och tidsaspekter.

Skälen för regeringens förslag: Av 16 kap. 6 f § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, framgår att socialnämnden ska rapportera alla gynnande beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL som inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet till IVO och till de revisorer som utsetts för att granska den kommunala verksamheten. För varje beslut ska nämnden ange tidpunkten för beslutet och vilken typ av bistånd beslutet gäller samt kortfattat uppge skälen för dröjsmålet. I 16 kap. 6 f § andra stycket SoL regleras motsvarande rapporteringsskyldighet för sådana beslut som inte har verkställts på nytt inom tre månader efter det att verkställigheten avbröts. Även i dessa fall ska nämnden uppge tidpunkten för beslutet och vilken typ av bistånd beslutet gäller samt kortfattat uppge skälen för dröjsmålet. Rapporteringen ska ske en gång per kvartal. Av 16 kap. 6 g § SoL framgår att socialnämnden även ska anmäla till IVO och revisorerna när nämnden har verkställt ett gynnande beslut, som socialnämnden tidigare har rapporterat som ej verkställt. Vidare ska socialnämnden enligt 16 kap. 6 h § SoL till kommunfullmäktige lämna en statistikrapport över hur många av nämndens beslut enligt 4 kap. 1 § SoL som inte har verkställts inom tre månader från dagen för respektive beslut.

Det gäller även beslut som inte har verkställts på nytt efter att verkställigheten avbrutits. Även denna rapportering ska ske en gång per kvartal. Därutöver gäller, enligt 16 kap. 6 i § SoL, skyldigheten att till IVO rapportera om beslut som inte har verkställts och att lämna statistikrapporter till kommunfullmäktige även för en vistelsekommun som ska bistå en bosättningskommun med verkställighet enligt 2 a kap. 6 § 2 SoL.

Rapporteringskyldigheten syftar till att stärka rättssäkerheten för personer som beviljats bistånd (prop. 2005/06:115 s. 2). Rapporteringsskyldigheten infördes för att komma till rätta med de brister i uppföljningen av gynnande beslut som ofta ledde till långa väntetider för enskilda att få sådana beslut verkställda. Av förarbetena framgår att rapporteringsskyldigheten bedöms leda till en förbättrad uppföljning av kommunernas beslut samtidigt som även möjligheterna att planera verksamheten påverkas positivt. Det medför också att fullmäktigemedlemmarna uppmärksammas på vilka rättigheter enskilda har enligt socialtjänstlagen och förhållandena i kommunen. Rapporteringen ska också underlätta för revisorernas granskning samt för tillsynen (prop. 2005/06:115 s. 118).

Regeringen beslutade i juni 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över möjligheterna att förbättra förutsättningarna för IVO att utöva tillsyn och ha möjlighet att ingripa när tillsynen visar på brister inom socialtjänsten (dir. 2022:65). Utredaren har bl.a. haft i uppdrag att analysera och ta ställning till om en förlängd tid för kommunernas rapporteringsskyldighet när det gäller beslut om insatser enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade som inte verkställts skulle innebära en sådan minskad administrativ börda för kommunerna att det uppväger eventuella negativa effekter av förlängningen för brukarna. Utredningen om en effektivare tillsyn av socialtjänsten (S 2022:05) lämnade sitt betänkande En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25) till regeringen den 3 april 2024. Utredningen bedömer att dagens regler i 16 kap. 6 f–6 i §§ SoL bör kvarstå oförändrade. Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Enligt regeringen bidrar rapporteringen av gynnande beslut som inte är verkställda till kunskap om förhållandena i kommunen samt till kommunens uppföljning och övergripande planering av verksamheten och insatser. Den är också underlag för IVO:s möjlighet till uppföljning. Nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska rapportera gynnande beslut som inte har verkställts inom tre månader, anmäla när rapporterade beslut har verkställts samt lämna en statistikrapport till kommunfullmäktige över beslut som inte har verkställts bör därför, i avvaktan på den fortsatta beredningen av förslagen i betänkandet, föras över till den nya socialtjänstlagen.

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om en kommuns skyldighet att betala en särskild avgift om den inte tillhandahåller insatser som beslutats inom skälig tid ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. Utredningen föreslår att bestämmelserna om särskild avgift ska upphävas.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Göteborgsregionens kommunalförbund*, *Region Värmland*, *Botkyrka*, *Kungsbacka*, *Leksands* och *Torsås kommuner* samt *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* är positiva till utredningens förslag att upphäva bestämmelserna om särskilda avgifter och för fram att särskilda avgifter inte är ett effektivt styrmedel för att minska oskäliga tider mellan beslut och verkställighet. Några remissinstanser, t.ex. *Norrköpings* och *Oskarshamns kommuner*, framför att de särskilda avgifterna mest upplevts som en kontroll eller en repressiv åtgärd av kommuner. SKR framför att hanteringen av ärenden om särskild avgift kan ta flera år och att de flesta insatserna är verkställda eller avslutade då Inspektionen för vård och omsorg ansöker om särskild avgift. Den särskilda avgiften har enligt SKR ingen betydelse för verkställigheten av insatsen. SKR anför att ett nytt krav på planering för hela socialtjänsten förutsätter att den särskilda avgiften vid bristande verkställighet tas bort.

Samtidigt avstyrker flera remissinstanser utredningens förslag, däribland *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)*, *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Socialstyrelsen*, *Alvesta kommun*, *Civil Right Defenders* och *Funktionsrätt Sverige*.

Flera remissinstanser anser att det behövs ytterligare analys, däribland *Kammarrätten i Jönköping* som anser att det särskilt behöver analyseras vilka konsekvenser det kan medföra för enskilda brukare och deras rättssäkerhet. JO anser att en särskild avgift kan bidra positivt till den enskildes upplevelse av att förfarandet är rättssäkert. JO för även fram att bestämmelserna om sanktionsavgifter, utöver ett repressivt syfte, även har ett vinsteliminierande syfte.

Därutöver är det några remissinstanser som inte tar ställning till förslaget men framför synpunkter. *Förvaltningsrätten i Karlstad* anser att om avgiften tas bort skulle det kunna sända en signal till kommunerna om att det är accepterat att avvakta med verkställandet av insatser. *Östersunds kommun* anser att det är viktigt att det klargörs hur insatser som tillhandahålls utan behovsprövning ska hanteras i förhållande till icke verkställda beslut. *Riksrevisionen* för fram att kommunernas administrativa börda noga bör vägas mot enskildas rättssäkerhet innan sanktionsåtgärderna tas bort. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* anser att det är viktigt att följa upp effekterna av förändringen för att säkerställa att antalet beslut som inte är verkställda inte ökar efter att sanktionsavgifterna avskaffas.

Skälen för regeringens förslag: Av 16 kap. 6 a § SoL framgår att en kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL ska åläggas att betala en särskild avgift. Det gäller även en kommun som inte inom skälig tid på nytt tillhandahåller biståndet efter det att verkställigheten av ett sådant avgörande avbrutits. Särskild avgift ska inte

åläggas om den enskilde har begärt att få senarelägga verkställandet. Av bestämmelsen följer även att vistelsekommunen ansvarar för skyldigheten att betala särskild avgift så snart bosättningskommunen i enlighet med 2 a kap. 6 § 2 SoL har begärt att vistelsekommunen ska verkställa beslutet. Den särskilda avgiften tillfaller staten.

I 16 kap. 6 b § SoL anges att den särskilda avgiften fastställs till lägst 10 000 kronor och högst en miljon kronor. När avgiftens storlek fastställs ska det särskilt beaktas hur lång tid dröjsmålet har pågått och hur allvarligt det i övrigt kan anses vara. Avgiften får efterges om det finns synnerliga skäl för det. I ringa fall ska inte någon avgift tas ut. Av 16 kap. 6 c § SoL framgår att frågor om särskild avgift prövas efter ansökan av IVO av den förvaltningsrätt inom vars domkrets kommunen är belägen. Enligt 6 kap. 6 d § SoL får en ny särskild avgift dömas ut om en kommun efter att ha ålagts att betala särskild avgift fortfarande underlåter att tillhandahålla biståndet. I 6 kap. 6 e § SoL finns bestämmelser om när kommunen måste ha delgetts för att särskild avgift ska få dömas ut.

Rapporteringskyldigheten och bestämmelserna om särskild avgift syftar till att stärka rättssäkerheten för personer som beviljats bistånd (prop. 2005/06:115 s. 2). Sanktionsavgiften infördes som ett yttersta påtryckningsmedel för att gynnande beslut ska verkställas inom skälig tid. Av förarbetena framgår även att sanktionsavgiften, utöver ett repressivt syfte, även har ett vinstelimineringssyfte (prop. 2001/02:122 s. 24 och prop. 2005/06:115 s. 122–126).

Som ovan nämnts beslutade regeringen i juni 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över möjligheterna att förbättra förutsättningarna för IVO att utöva tillsyn och ha möjlighet att ingripa när tillsynen visar på brister inom socialtjänsten (dir. 2022:65). I uppdraget ingick även att analysera för- och nackdelar med en särskild avgift och undersöka kompletterande eller andra tänkbara sätt för IVO att ingripa mot kommuner som inte planerar insatser för enskilda, oavsett om de är behovsprövade eller inte samt när kommuner inte verkställer insatser inom skälig tid. I uppdraget ingick också att lämna förslag på hur IVO genom sin tillsyn ska kunna verka för att kommuner ska planera sina insatser för enskilda och verkställa dessa inom skälig tid. Utredningen lämnade sitt betänkande En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25) till regeringen den 3 april 2024. Utredningen bedömer att reglerna om särskild avgift i 16 kap. 6 a–6 e §§ SoL tjänar sitt syfte och inte bör upphävas. Utredningen föreslår dock att beloppsgränserna för särskild avgift justeras så att de motsvarar dagens penningvärde. Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. I avvaktan på den fortsatta beredningen av förslagen i betänkandet anser regeringen i likhet med bl.a. IVO att nuvarande bestämmelser om särskild avgift bör föras över till den nya socialtjänstlagen. Som *Lagrådet* påpekar bör bestämmelserna om att ny särskild avgift får dömas ut om en kommun fortfarande inte tillhandahåller en insats, även omfatta situationen när en vistelsekommun ska verkställa ett beslut. Detta förhållande gäller i dag och dessa bestämmelser bör därför föras över utan någon ändring i sak.

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om överklagande av beslut av socialnämnden och Inspektionen för vård och omsorg samt förbud mot överklagande av beslut av Socialstyrelsen ska föras över till den nya socialtjänstlagen.

Även nuvarande bestämmelse om att prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan redaktionell utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* anser att även beslut om tillstånd ska gälla omedelbart.

Skälen för regeringens förslag

Rätten att överklaga beslut till allmän förvaltningsdomstol

Av 16 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, följer vilka av socialnämndens beslut som får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Vidare anges i 16 kap. 4 § SoL vilka beslut av IVO som får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. I fråga om överklagande av IVO:s beslut om utlämnande av handling i personakt till den akten rör enligt 7 kap. 4 § SoL gällande i tillämpliga delar 6 kap. 7–11 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Av 16 kap. 4 § SoL följer att beslut av Socialstyrelsen om medgivande till att väcka åtal enligt 16 kap. 6 § andra stycket SoL inte får överklagas. Enligt 16 kap. 5 § SoL krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten. Bestämmelser om överklagande av beslut som har fattats av socialnämnden, IVO och Socialstyrelsen enligt socialtjänstlagen är nödvändiga i en ny socialtjänstlag. Dessa bestämmelser bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen.

Besluten gäller omedelbart

Socialnämndens beslut gäller omedelbart, men en förvaltningsrätt eller kammarrätt får förordna att dess beslut ska gälla först sedan det fått laga kraft. På begäran av sökanden får verkställandet av beslut om insatser enligt 4 kap. 1 § SoL senareläggas om verkställandet sker inom ett valfrihetssystem enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem.

IVO anser att även myndighetens beslut om tillstånd enligt socialtjänstlagen ska gälla omedelbart i likhet med lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. *IVO* ser inga skäl till nuvarande skillnad mellan de två lagarna. Enligt 27 § LSS gäller beslut om tillstånd omedelbart, men inte enligt 16 kap. 4 § femte stycket SoL. Regeringen konstaterar att socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade har olika regleringar av denna fråga. Inom ramen för detta lagstiftningsarbete har dock inte frågan om vilka beslut som ska gälla omedelbart analyserats närmare, varför det inte finns beredningsunderlag för att föreslå en sådan ändring som *IVO* efterfrågar. Bestämmelserna om vilka beslut som gäller omedelbart ska därför föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade.

Regeringens bedömning: Förslagen medför inte behandling av några ytterligare kategorier av personuppgifter än vad som redan förekommer i socialtjänstens verksamhet. Däremot medför förslagen en viss ökad behandling av sådana personuppgifter som redan förekommer.

Den befintliga regleringen på personuppgiftsområdet är tillräcklig för den personuppgiftsbehandling som kan komma att ske med anledning av förslagen. Förslagen är förenliga med EU:s dataskyddsförordning och tillämplig nationell dataskyddsreglering.

Utredningen gör inte någon bedömning av frågor om personuppgiftsbehandling med anledning av en ny socialtjänstlag.

Remissinstanserna: *Integritetsskyddsmyndigheten (IMY)* anger att myndigheten med anledning av betänkandets omfång begränsar sitt yttrande till frågor av väsentlig betydelse för enskildas personliga integritet och då särskilt förslaget till en lag om socialtjänstdataregister. Myndigheten yttrar sig inte särskilt i fråga om förslaget till ny socialtjänstlag.

Promemorians bedömning (S2022/02856) överensstämmer med regeringens i fråga om behandlingen av personuppgifter som förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare ger upphov till.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över promemorians bedömning. *IMY* framhåller att för att uppfylla kraven enligt EU:s dataskyddsförordning i ett konkret lagstiftningsärende krävs att det intrång som sker i den enskildes privata sfär måste vara befogat och inte större än nödvändigt. *IMY* anser att det krävs en fördjupad analys av integritetsfrågorna i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Enligt *Humana* är det tveksamt om behovet av personuppgifterna står i proportion till det integritetsintrång som förslaget innebär.

Sveriges advokatsamfund anser att huvudregeln bör vara att informationen ska vara avidentifierad och att integritetskänsliga uppgifter i vart fall inte ska samlas in utan den enskildes vetskap. *Sveriges advokatsamfund* anser vidare att det bör övervägas om den enskilde ska beredas möjlighet att invända mot informationsöverföringen.

Promemorians bedömning (Ds 2023:15) överensstämmer med regeringens i fråga om behandlingen av personuppgifter som förslaget och bedömningarna om förbättrad sökbarhet för orosanmälningar ger upphov till.

Remissinstanserna: *Barnombudsmannen, Lunds universitet* och *Luleå kommun* instämmer i huvudsak med promemorians bedömning. *IMY* anser att det gjorts en gedigen integritetsanalys, men delar inte bedömningen att de personuppgiftsansvariga i de allra flesta fall inte behöver göra en konsekvensbedömning enligt artikel 35 i EU:s dataskyddsförordning.

Enligt *Botkyrka* och *Helsingborgs kommuner* innebär promemorians olika förslag sammantaget ett alltför stort integritetsintrång. Några kommuner, däribland *Helsingborgs, Västerås* och *Östersunds kommuner*, anser det bl.a. problematiskt ur integritetshänseende att många barn finns med i socialtjänstens personregister utifrån obefogade orosanmälningar.

Promemorian (S2023/03181) innehåller inte någon bedömning av frågor om personuppgiftsbehandling. Prop. 2024/25:89

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan om personuppgiftsbehandling.

Skälen för regeringens bedömning

Personuppgiftsbehandling inom socialtjänstens verksamhetsområde

Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att personer får det stöd och den hjälp som de behöver (2 kap. 1 § socialtjänstlagen [2001:453], förkortad SoL). Socialtjänstens individinriktade verksamheter omfattar ett brett område och information behöver hanteras för många olika ändamål. Exempel på områden inom kommunernas socialtjänst är hemtjänst för äldre, insatser till personer med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättningar, insatser till våldsutsatta kvinnor och personer med skadligt bruk eller beroende samt insatser till barn och unga. Socialtjänsten handlägger även ärenden om bl.a. fastställande av faderskap samt vårdnad, boende och umgänge.

Socialtjänstens verksamheter har i hög grad behov av att behandla uppgifter om personers hälsa och andra personliga förhållanden. Det handlar ofta om känsliga personuppgifter som omfattas av sekretess. Uppgifterna behandlas huvudsakligen inom ramen för socialtjänstens ärendehandläggning samt vid genomförande av insatser (jfr 11 kap. 5 § SoL). Personuppgifter används även vid tillsyn, uppföljning och utvärdering av socialtjänstens verksamhet.

Socialtjänstens verksamhet består till stor del av att utreda, bedöma och verkställa enskildas behov av insatser. Inom ramen för detta arbete har socialtjänsten behov av att utreda och dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden för att sedan kunna bedöma den enskildes behov av en insats samt för att följa hur insatser genomförs. Exempel på personuppgifter som då behandlas är person- och samordningsnummer, kön, bostadsadress, ekonomi, funktionsnedsättning och familjeförhållanden. Det kan även vara uppgifter om olika slag av insatser, åtgärder och aktiviteter. Känsliga personuppgifter som behandlas kan exempelvis vara uppgifter om att en enskild fått vård eller annat stöd på grund av skadligt bruk eller beroende eller uppgifter om psykisk ohälsa. Det förekommer även att uppgifter behandlas om exempelvis allvarliga beteendeproblem eller dysfunktionella relationer. Även uppgifter om lagöverträdelse förekommer inom socialtjänstens behandling av personuppgifter.

Vilken ny personuppgiftsbehandling kommer att ske med anledning av förslagen i den nya socialtjänstlagen?

Personuppgifter kommer även i fortsättningen att behöva behandlas inom socialtjänsten i en hög utsträckning. Den nya lagen innebär dock i de allra flesta fall inte någon förändrad personuppgiftsbehandling jämfört med i dag. Nedan beskrivs de förändringar som förslaget medför.

I avsnitt 16 föreslår regeringen att socialnämnden ska få möjlighet att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Förslaget innebär att insatser ska kunna erbjudas utan föregående utredning och beslut.

Genomförande av insatser utan individuell behovsprövning ska som huvudregel dokumenteras. Ett av syftena med förslaget är att socialnämnden ska ges fler verktyg att nå enskilda som i dag är svåra att nå. Ett annat syfte är att minska administrationen i ärenden där socialnämnden vet att bifallsfrekvensen är hög och i stället låta enskilda ta del av insatsen direkt utan utredning och beslut. Det är således enligt regeringen möjligt att förslaget innebär att uppgifter om fler personer än i dag kommer att behandlas. Samtidigt kommer behandlingen av personuppgifter att minska för dem som i stället för att ansöka om en insats väljer att ta del av den direkt utan någon behovsprövning. Enligt regeringen innebär förslaget inte att några nya kategorier av personuppgifter kommer att behandlas.

Regeringen föreslår även i avsnitt 28.5 att tiden för uppföljning av ett barns situation enligt 11 kap. 4 a–c §§ SoL ska förlängas från två till sex månader. Bestämmelserna innebär en möjlighet för socialnämnden att följa upp ett barn även utan samtycke från vårdnadshavarna eller barnet när det fyllt 15 år. Möjligheten att följa upp ett barns situation finns redan i dag och förslaget bör inte innebära att fler barn följs upp. Uppföljningen kommer dock att kunna pågå under längre tid. Detta innebär således att personuppgifter kommer att behandlas under en längre tid. Förslaget innebär att personuppgifter som redan i dag behandlas inom socialtjänsten även fortsättningsvis kommer att behandlas där. Det är samma kategorier av personuppgifter som kommer att behandlas. Regeringen anser att personuppgiftsbehandlingen är nödvändig för att uppnå det angelägna syftet med behandlingen.

Regeringen föreslår också i avsnitt 10.5 att det i den nya socialtjänstlagen ska tydliggöras att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet. I avsnitt 23.4 föreslås att det i den nya socialtjänstlagen även ska tydliggöras att socialnämnden särskilt ska arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. De nya bestämmelserna syftar bl.a. till att sätta in insatser i ett tidigt skede. Det kan handla om exempelvis manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende, samverka med andra aktörer och annat stöd till den som vill lämna en kriminell livsstil. Det kan också handla om allmänpreventiva insatser såsom föräldraskapsstöd, uppsökande arbete, kontaktperson eller kontaktfamilj med en brottsförebyggande inriktning, eller andra insatser. Regeringen konstaterar att socialnämnden redan i dag har en viktig roll i det förebyggande och brottsförebyggande arbetet, vilket kommer till uttryck i flera bestämmelser i socialtjänstlagen. Mot bakgrund av att förslagen tydliggör det brottsförebyggande ansvaret är det dock möjligt att personuppgifter om fler personer än i dag kan komma att behandlas. Det kommer dock till stor del att röra sig om personuppgifter som redan behandlas av socialtjänsten. Det är vidare samma kategorier av personuppgifter som behandlas av socialtjänsten redan.

I avsnitt 20.4 föreslår regeringen att det bör införas uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten. Uppgiftsskyldigheten innebär att en kommun, Statens institutionsstyrelse eller någon som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet som utför insatser inom socialtjänsten är skyldig att lämna ut uppgifter till den socialnämnd som ansvarar för insatsen. Samma uppgiftsskyldighet gäller för en annan kommunal eller

gemensam nämnd som utför insatser som har beslutats av socialnämnden. När socialnämnden tar emot personuppgifterna från uppgiftslämnarna som omfattas av uppgiftsskyldigheten är det att se som insamling av personuppgifter (prop. 2017/18:298 s. 61). När utförandet lämnats över till någon annan än socialnämnden själv kommer utföraren att hämta personuppgifterna i den dokumentation som denne har i fråga om genomförande av insatser som den enskilde fått. Uppgifterna kommer sedan att lämnas till socialnämnden. Uppgifterna kommer att dokumenteras i enlighet med bestämmelser om dokumentation i socialtjänstlagen. Den dokumentationsskyldighet som gäller enligt socialtjänstlagen omfattar både uppgifter som hanteras i socialtjänstverksamhet inom socialnämnden och verksamhet hos den som utför insatser på uppdrag av socialnämnden.

Uppgifter som enligt förslaget ska lämnas är sådana som socialnämnden behöver för kvalitetssäkring, administration, uppföljning eller utvärdering. Förslaget syftar till att i lag tydliggöra och säkerställa att socialnämnden kan följa upp utförda insatser och fullgöra sitt ansvar som huvudman. Uppgiftsskyldigheten innebär en skyldighet för utförarna att lämna uppgifter till ansvarig socialnämnd när socialnämnden behöver uppgifterna för kvalitetssäkring, administration, uppföljning eller utvärdering. Det är socialnämnden som bedömer behovet av uppgifter.

Förslaget innebär att uppgifter som antingen direkt eller indirekt kan hänföras till enskilda kommer att behöva behandlas på ett automatiserat sätt. Socialnämnden kommer i vissa fall att behöva behandla personuppgifter om såväl barn som vuxna som tar del av insatser, och om andra enskilda som berörs av deras ärenden. Den dokumentation socialnämnden kan behöva inhämta kan exempelvis innehålla uppgifter om namn, adress, insats eller antal besök. Även personnummer och samordningsnummer samt känsliga uppgifter om t.ex. enskildas hälsa kommer behöva behandlas. Den socialnämnd som väljer att tillhandahålla insatser utan behovsprövning bör exempelvis ha möjlighet att ta del av vem som deltar i en insats för att kontrollera att avtalet följs och att underlag för betalning är korrekt. Uppgifterna behövs också för att kunna bedöma om insatsen når den tilltänka målgruppen och om det finns risk för undanträngningseffekter. Personuppgifter om lagöverträdelse kan också i ett mindre antal fall komma att behandlas. Exempelvis kan socialnämnden behöva få information om att medling med anledning av brott har utförts i fall där socialnämnden ansvarar för att sådan erbjuds, men där nämnden inte utför medlingen i egen regi. De kategorier av uppgifter som kommer att behandlas med anledning av förslaget är desamma som de som behandlas av socialnämnden enligt nuvarande reglering. I vilken utsträckning den föreslagna uppgiftsskyldigheten kommer att innebära att personuppgifter behandlas i större omfattning jämfört med i dag är enligt regeringen svårt att bedöma. Omfattningen beror bl.a. på hur kommunerna väljer att organisera sin verksamhet. En socialnämnd som väljer att utföra sin verksamhet i egen regi kommer exempelvis att ha tillgång till uppgifterna utan att tillämpa uppgiftsskyldigheten. I de fall socialnämnden väljer att låta någon annan stå för utförandet kommer den föreslagna uppgiftsskyldigheten dock att leda till ny personuppgiftsbehandling.

I avsnitt 25 bedömer regeringen att orosanmälningar för barn som inte leder till en utredning bör bli sökbara genom att dokumenteras i en personakt. Regeringen föreslår också att 11 kap. 1 a § SoL ändras på så sätt att en omedelbar skyddsbedömning ska dokumenteras i barnets personakt. Även en förhandsbedömning kommer att dokumenteras i akten. Uppgifterna kommer att dokumenteras i enlighet med bestämmelser om dokumentation i socialtjänstlagen.

De kategorier av uppgifter som kommer att behandlas med anledning av förslaget och bedömningarna är desamma som de som behandlas av socialnämnden enligt nuvarande reglering. För att socialnämnder ska kunna utföra sin uppgift att bedöma om en utredning ska inledas efter en inkommen anmälan om oro för ett barn förutsätts att det sker en personuppgiftsbehandling. Uppgifter i anmälningar om oro för barn, omedelbara skyddsbedömningar och förhandsbedömningar innehåller förutom vanligt förekommande personuppgifter även som regel känsliga personuppgifter om barnet, exempelvis uppgifter om hälsa eller familjeförhållanden. En anmälan om oro kan även innehålla personuppgifter om andra personer än den anmälan rör, exempelvis barnets vårdnadshavare, syskon eller andra anhöriga. Personuppgifter om lagöverträdelse kan också komma att behandlas i vissa ärenden. Sammantaget innebär regeringens förslag och bedömningar att uppgifterna i fråga kommer att behandlas på ett sådant sätt att de blir sökbara, samt att de i många fall kommer att sparas under längre tid än i dag. I dag sparas handlingarna i s.k. kronologiska pärmar och omfattas därför inte av gallringsbestämmelserna i socialtjänstlagen. I promemorian framgår att många kommuner gallrar handlingarna i pärmen efter två till tre år i enlighet med interna arkivföreskrifter. Regeringens förslag och bedömningar innebär att handlingarna i stället kommer att sparas i fem år enligt gallringsbestämmelserna i 12 kap. 1 § SoL. Bestämmelserna föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 21).

Regelverk för personuppgiftsbehandlingen i socialtjänstens verksamhet

För den behandling av personuppgifter som är nödvändig inom socialtjänstens verksamhet finns ett omfattande regelverk. Detta regelverk utgörs huvudsakligen, men inte uttömmande, av

- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning,
- lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning,
- förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning,
- lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, förkortad SoLPuL,
- förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, förkortad SoLPuF,
- Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga

myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF, här benämnt EU:s dataskyddsdirektiv,

- brottsdatalagen (2018:1177), och
- brottsdataförordningen (2018:1202).

EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen

EU:s dataskyddsförordning utgör den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU. Förordningen skyddar fysiska personers grundläggande rättigheter och friheter, särskilt deras rätt till skydd av personuppgifter (artikel 1.2 i EU:s dataskyddsförordning). Dataskyddet är en del av den grundläggande rättigheten om skydd för den enskildes privatliv. Förordningen ska tillämpas på sådan behandling av personuppgifter som helt eller delvis företas på automatisk väg samt på annan behandling än automatisk av personuppgifter som ingår i eller kommer att ingå i ett register (artikel 2.1 i EU:s dataskyddsförordning). Behandling är ett vidsträckt begrepp och omfattar exempelvis insamling, registrering, lagring, bearbetning och utlämnande genom överföring (artikel 4.2 i EU:s dataskyddsförordning). Behandlingen av personuppgifter måste uppfylla ett antal principer (artikel 5 i EU:s dataskyddsförordning). För att en behandling av personuppgifter ska vara tillåten, krävs att någon av de rättsliga grunder som anges i artikel 6 i EU:s dataskyddsförordning är tillämplig. Av särskilt intresse för myndigheters verksamhet är artikel 6.1 c som gäller när behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige och artikel 6.1 e som gäller när behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning. Om den rättsliga grunden är allmänt intresse behöver denna grund vara proportionerlig mot det legitima mål som eftersträvas.

Dataskyddslagen innehåller bestämmelser som kompletterar EU:s dataskyddsförordning på ett generellt plan i svensk rätt. Inom ramen för det utrymme som EU:s dataskyddsförordning ger reglerar lagen bl.a. frågor om rättslig grund för behandling av personuppgifter och särskilda kategorier av personuppgifter (som i nationell lagstiftning benämns känsliga personuppgifter). Dataskyddslagen är subsidiär i förhållande till annan lag eller förordning. Det gör det möjligt att ha bestämmelser som avviker från dataskyddslagen i sektorsspecifika registerförfattningar.

Brottsdatalagen

För personuppgiftsbehandling som sker i brottsbekämpande syfte gäller EU:s dataskyddsdirektiv. I svensk rätt har dataskyddsdirektivet genomförts genom bl.a. brottsdatalagen. Brottsdatalagen gäller, med vissa undantag, bl.a. vid behandling av personuppgifter som utförs av behöriga myndigheter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder (1 kap. 2 och 4 §§ brottsdatalagen). Med behörig myndighet avses enligt 1 kap. 6 § brottsdatalagen en myndighet, eller en annan aktör

som har anförtrots myndighetsutövning, som har till uppgift att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder eller upprätthålla allmän ordning och säkerhet, när den behandlar personuppgifter för ett sådant syfte. Ett grundläggande krav för att brottsdatalagen ska vara tillämplig är således att den som behandlar personuppgifterna är en behörig myndighet i lagens mening och att behandlingen utförs för något av de syften som anges i lagen.

Regeringen bedömde i propositionen Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning (prop. 2017/18:171) att i verksamheter som bedriver socialtjänst så kan brottsdatalagen komma att aktualiseras, vilket främst gäller vid behandling av personuppgifter som rör verkställigheten av påföljder. Det kan t.ex. handla om olika beslut om tvångsvård och om tvångsåtgärder som vidtas därvid. När det gäller behandling av personuppgifter för socialtjänstens syften omfattas sådan personuppgiftsbehandling emellertid inte av brottsdatalagen. Personuppgiftsbehandling regleras då i stället av EU:s dataskyddsförordnings reglering och av de kompletterande bestämmelserna som finns i dataskyddslagen och den sektorsspecifika lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Har behandlingen flera syften kan de olika regelverken vara tillämpliga parallellt (prop. 2017/18:171 s. 184).

EU:s dataskyddsförordning och brottsdatalagen skiljer sig åt i vissa avseenden, exempelvis när det gäller möjligheten att behandla känsliga personuppgifter och den enskildes rätt till information.

Socialnämnder och därmed socialtjänster har inte som huvuduppgift att förebygga brott, men brottsdatalagen kan som framgår ovan bli tillämplig i vissa fall. Arbetsuppgifterna och syftet med behandlingen är avgörande för när en myndighet är behörig. Brottsdatalagen gäller endast vid personuppgiftsbehandling för syftena brottsbekämpning, lagföring, straffverkställighet, och upprätthållande av allmän ordning och säkerhet (prop. 2017/18:232 s. 100). De nya förslag som lämnas i denna proposition om socialnämndens ansvar att arbeta för att förebygga och motverka brottslighet innebär inte att socialtjänster har fått en uppgift eller ett uppdrag att förebygga brottslig verksamhet på sätt som krävs för att de ska bli behöriga myndigheter enligt brottsdatalagen. Brottsdatalagen är således inte tillämplig på de nya förslagen.

Lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

Inom svensk rätt finns ett stort antal s.k. registerförfattningar som innehåller mer sektorsspecifika bestämmelser om personuppgiftsbehandling vid myndigheter och som kompletterar EU:s dataskyddsförordning, dataskyddslagen och brottsdatalagen. Vid behandling av personuppgifter inom socialtjänsten kompletteras EU:s dataskyddsförordning av lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

Lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten innehåller bestämmelser som kompletterar EU:s dataskyddsförordning. Lagen kommer att vara fortsatt tillämplig på den behandling av personuppgifter som kommer att ske med anledning av den nya socialtjänstlagen.

I lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten definieras vad som avses med socialtjänst. I 2 § SoLPuL anges att med socialtjänst avses bl.a. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst och den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av unga eller av missbrukare och den särskilda lagstiftningen om insatser för barn i form av skyddat boende, verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd samt verksamhet som i övrigt bedrivs av Statens institutionsstyrelse.

Enligt 6 § SoLPuL får personuppgifter behandlas bara om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras. Personuppgifter får även behandlas för uppgiftsutlämnande som föreskrivs i lag eller förordning.

Person- och samordningsnummer, personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) samt uppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden får behandlas om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten (7 § SoLPuL).

I 11 § SoLPuF anges att en kommunal myndighet är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter inom socialtjänsten som myndigheten utför. Om behandlingen görs gemensamt för flera myndigheter inom kommunen är varje myndighet personuppgiftsansvarig för den behandling som utförs hos den myndigheten.

I 12 § SoLPuF anges vidare att en kommunal myndighet får behandla personuppgifter för

- handläggning av ärenden om bistånd och annat stöd samt genomförande av beslut om bistånd, stödinsatser, vård och behandling samt annan social service som följer av bestämmelserna i socialtjänstlagen och 2 kap. 7 § lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter,
- faderskapsutredningar, utredning om vårdnad av barn, adoptionsärenden samt annan verksamhet inom familjerätten som följer av bestämmelserna i föräldrabalken,
- handläggning av ärenden och annan verksamhet som följer av bestämmelserna i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende,
- handläggning av ärenden om insatser och för särskilda uppgifter som följer av bestämmelserna i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- handläggning av ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade,
- handläggning av ärenden om bistånd som lämnas av socialnämnd enligt lagstiftning om mottagande av asylsökande m.fl.,
- handläggning av ärenden om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar,
- handläggning av ärenden och annan verksamhet inom socialtjänsten som utförs vid kommunal invandrarbyrå,
- handläggning av ärenden som följer av bestämmelserna i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och körkortsförordningen (1998:980), och

- tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamheten.

Ändamålen för Statens institutionsstyrelses behandling av personuppgifter framgår av 7 § SoLPuF. Statens institutionsstyrelse får bl.a. enligt 7 § 2 SoLPuF behandla personuppgifter för dokumentation av vård, behandling och behandlingsresultat samt verkställighet, samt enligt 7 § 4 SoLPuF för uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamheten.

I privat verksamhet får personuppgifter enligt 18 § SoLPuF behandlas för dokumentation av sådan vård, behandling eller omsorg av enskilda som ges inom verksamheten. Personuppgifter får även behandlas för administrationen av verksamheten.

För uppgifter om enskilda som förs helt eller delvis automatiserat ska den personuppgiftsansvarige bestämma villkor för tilldelning av behörighet för åtkomst, se till att åtkomst till uppgifterna dokumenteras och kan kontrolleras samt göra systematiska och återkommande kontroller av om någon obehörigen kommer åt uppgifterna. Behörigheten ska vidare begränsas till det som var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter inom socialtjänsten (10 § SoLPuL).

Rättslig grund för behandling av personuppgifter

En grundläggande förutsättning för att en behandling av personuppgifter ska vara laglig och tillåten är att den ryms inom någon av de rättsliga grunderna för behandling som finns i artikel 6.1 i EU:s dataskyddsförordning.

Inom socialtjänsten är främst tre lagliga grunder aktuella: avtal, rättslig förpliktelse och myndighetsutövning eller allmänt intresse. Avtal används som grund för majoriteten av personuppgifterna om anställda. Allt som behöver behandlas för att kunna uppfylla anställningsavtalet omfattas av denna grund. Även behandlingar som sker för att kunna genomföra avtal med leverantörer omfattas av denna grund.

Rättslig förpliktelse är en tillämplig laglig grund inom socialtjänsten eftersom flera personuppgiftsbehandlingar som utförs inom verksamheten framgår direkt av lag. Socialtjänstverksamhet bedrivs på grundval av nationell rätt och i enlighet med verksamhetslagstiftningen på området. Grunden för behandling av personuppgifter som är nödvändig för att utföra en arbetsuppgift som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning mot en enskild är således fastställd i nationell rätt. Rättsliga förpliktelser är till sin natur sådana förpliktelser som redan framgår av eller meddelas med stöd av gällande rätt. I vissa fall kan den rättsliga förpliktelsen framgå av registerförfattningen, t.ex. bestämmelser om att ett visst register ska föras, att personuppgifter ska gallras, att uppgifter ska lämnas ut eller att journaler ska föras.

Allmänt intresse eller myndighetsutövning utgör laglig grund för majoriteten av personuppgiftsbehandlingarna inom socialtjänsten. Alla uppgifter som riksdagen eller regeringen gett i uppdrag åt statliga myndigheter att utföra är enligt regeringens mening av allmänt intresse. På motsvarande sätt är de obligatoriska uppgifter som ålagts kommuner att utföra av allmänt intresse (prop. 2017/18:105 s. 56 och 57).

Den rättsliga grunden i EU:s dataskyddsförordning för den behandling av såväl personuppgifter som känsliga personuppgifter som tillkommer med anledning av förslaget till ny socialtjänstlag är dels att behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige (artikel 6.1 c), dels att den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning (artikel 6.1 e). Det finns således flera rättsliga grunder för behandlingen. Grunden för sådan personuppgiftsbehandling måste vidare vara fastställd i unionsrätten eller den nationella rätten (artikel 6.3).

Regeringen konstaterar att grunden för behandling av personuppgifter är fastställd i nationell rätt, genom förslaget till ny socialtjänstlag och den verksamhetslagstiftning som finns på området. Personuppgiftsbehandlingen kommer att ske i syfte att socialnämnden ska kunna fullgöra de uppgifter som åläggs nämnden genom socialtjänstlagen. Till nämndens uppgifter hör bl.a. att systematiskt och fortlöpande följa upp, utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten samt att säkerställa att de insatser som nämnden finansierar också levereras. Det finns även en övergripande skyldighet för kommunen att kontrollera och följa upp verksamhet som överlämnats till en privat utförare enligt 10 kap. 8 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL. I 12 kap. SoL regleras socialnämndernas behandling av uppgifter. Där finns regler om gallring (12 kap. 1 och 2 §§ SoL) och om socialnämndernas uppgiftsskyldighet m.m. (12 kap. 5–10 §§ SoL). Reglerna föreslås föras över oförändrade i sak till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 20.2 och 21). Bestämmelserna i 12 kap. 10 § SoL omformuleras dock till en mer generell upplysningsbestämmelse (avsnitt 20.1).

Nationella bestämmelser som reglerar personuppgiftsbehandling inom socialtjänsten, samt ändamålen för denna behandling, finns även i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

Regeringen bedömde i propositionen Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning (prop. 2017/18:171 s. 82 och 83) att det får förutsättas att t.ex. de ändamål som fastställts i befintliga registerförfattningar vad gäller att fullgöra rättslig förpliktelse, allmänt intresse eller myndighetsutövning i samband med tidigare författningsarbeten har bedömts vara relevanta och proportionerliga i förhållande till det integritetsintrång personuppgiftsbehandlingen kan innebära. Detta gäller även i de fall registerförfattningar saknar förarbeten i den meningen att t.ex. förarbetena inte tydligt redovisar bedömningarna eller om det är fråga om en förordning, som i regel saknar förarbeten.

Enligt 6 § första stycket SoLPuL får personuppgifter behandlas bara om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras. Personuppgifter får även behandlas för uppgiftslämnande som föreskrivs i lag eller förordning. I 12 § SoLPuL framgår ändamålen för då en kommunal myndighet får behandla personuppgifter. En kommunal myndighet får exempelvis enligt 12 § första stycket 1 behandla personuppgifter för handläggning av ärenden om bistånd och annat stöd samt genomförande av beslut om bistånd, stödinsatser, vård och

behandling samt annan social service som följer av bestämmelserna i socialtjänstlagen.

En kommunal myndighet får vidare, enligt 12 § första stycket 10 SoLPuF, behandla personuppgifter för tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamheten. Statens institutionsstyrelse får enligt 7 § 2 SoLPuF behandla personuppgifter för dokumentation av vård, behandling och behandlingsresultat samt verkställighet, samt enligt 7 § 4 SoLPuF för uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamheten. I privat verksamhet får personuppgifter enligt 18 § SoLPuF behandlas för dokumentation av sådan vård, behandling eller omsorg av enskilda som ges inom verksamheten.

Den personuppgiftsbehandling som kommer att ske med anledning av den nya socialtjänstlagen omfattas således av lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

Behandling av känsliga personuppgifter

Behandlingen av vissa kategorier av personuppgifter, t.ex. uppgifter om hälsa, etniskt ursprung, religiös övertygelse eller en persons sexualliv, anses som särskilt känsliga och är förbjuden (artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning). Förbudet ska enligt artikel 9.2 inte tillämpas vid någon av de situationer som beskrivs i punkterna a–j. Enligt artikel 9.2 h får behandling av sådana särskilda kategorier av personuppgifter, även kallade känsliga personuppgifter, ske om den är nödvändig av skäl som hör samman med bl.a. tillhandahållande och förvaltning av social omsorg på grundval av unionsrätten eller den nationella rätten eller enligt avtal med yrkesverksamma på hälsoområdet.

Regeringen bedömde i propositionen Ny dataskyddslag att begreppet social omsorg i artikel 9.2 h avser arbetsuppgifter som utförs inom socialtjänsten (prop. 2017/18:105 s. 92–94). Vidare har regeringen i propositionen Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning bedömt att den behandling av känsliga personuppgifter som kan bli aktuell inom socialtjänstens verksamhet är förenlig med undantaget för hälso- och sjukvård samt social omsorg i artikel 9.2 h (prop. 2017/18:171 s. 185 och 186).

Både i registerlagstiftningen och i den generella dataskyddslagen upplyses om att socialtjänsten har rätt att behandla känsliga personuppgifter med stöd av artikel 9.2 h i de fall uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten, respektive för social omsorg eller förvaltning av social omsorg samt deras system (7 § SoLPuL och 3 kap. 5 § dataskyddslagen).

Begreppet verksamhet omfattar inte enbart den verksamhet som utgör själva handläggningen av ett ärende, utan också rent faktisk verksamhet som t.ex. social hemhjälp, vård och behandling vid behandlingshem, servicehus och annan social service som lämnas av socialnämnden (prop. 2000/01:80 s. 137). Om en behandling av känsliga personuppgifter är nödvändig för verksamheten – inklusive rent faktiskt handlande som hör till den löpande verksamheten – är den således tillåten med stöd av 7 § SoLPuL.

Den behandling av personuppgifter som tillkommer med anledning av förslaget om en ny socialtjänstlag innebär att känsliga personuppgifter om såväl barn som vuxna kan komma att behandlas. Det kan exempelvis handla om uppgifter om hälsa eller familjeförhållanden.

Regeringen konstaterar att socialnämnden redan i dag behandlar uppgifter som, enligt EU:s dataskyddsförordnings definition, är känsliga personuppgifter. Regeringen bedömer att den behandling av känsliga personuppgifter som kan ske till följd av förslaget kommer att uppfylla dessa krav, dvs. att behandlingen är nödvändig för verksamheten.

En ytterligare förutsättning för att behandling av känsliga personuppgifter inom social omsorg ska vara tillåten med stöd av undantaget i artikel 9.2 h i EU:s dataskyddsförordning är att uppgifterna enligt artikel 9.3 i förordningen behandlas av eller under ansvar av en yrkesutövare eller annan person som omfattas av tystnadsplikt. Även 3 kap. 5 § andra stycket dataskyddslagen och 7 § SoLPuL hänvisar till detta krav. Tystnadsplikt gäller inom socialtjänsten enligt 26 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, och 15 kap. SoL (se även prop. 2017/18:171 s. 97–106). I detta sammanhang vill regeringen också nämna bestämmelsen i 11 kap. 5 § andra stycket SoL som anger att handlingar som rör enskildas personliga förhållanden ska förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem, vilket också utgör en skyddsåtgärd av särskild betydelse vid behandling av känsliga personuppgifter. Bestämmelserna föreslås flyttas över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 19.4 och 22.7). I 11 kap. 6 § SoL anges också att dokumentation hos socialtjänsten ska utformas med respekt för den enskildes integritet. Av 4 kap. 1 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS framgår också att handlingar som upprättas och gäller den enskilde ska begränsas till att innehålla uppgifter som bedöms vara tillräckliga, väsentliga och ändamålsenliga i förhållande till vad saken gäller.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att det finns stöd för den behandling av känsliga personuppgifter som förslaget kan ge upphov till.

Samlad nödvändighets- och proportionalitetsanalys

Av artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning framgår att grunden för behandlingen av personuppgifter ska vara fastställd i unionsrätten eller i nationell rätt. Som redovisas ovan är grunden för behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten fastställd i nationell rätt. Regeringen konstaterar att den behandling av personuppgifter som kommer att ske med anledning av regeringens förslag och bedömningar är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras.

När det gäller förslaget om att förlänga tiden för uppföljning av ett barns situation bedöms förslaget vara nödvändigt för att kunna säkerställa att barn får det stöd och skydd som de behöver (avsnitt 28.5). Även förslagen om att det i den nya socialtjänstlagen ska tydliggöras att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bedöms vara nödvändiga för att motverka att barn och unga rekryteras in i kriminalitet, liksom för att förebygga och motverka brottslighet i befolkningen generellt.

I fråga om förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare bör det enligt regeringen vid bedömningen av om förslaget är nödvändigt och proportionerligt beaktas att det är fråga om uppgifter som är grundläggande för att socialnämnden ska kunna fullgöra sitt ansvar att svara för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver (2 kap. 1 § SoL) och att insatserna är av god kvalitet. Det är också uppgifter som redan i dag dokumenteras bl.a. i syfte att kunna följa upp och utvärdera insatser såväl på individuell som på övergripande nivå. Socialnämnden ska därtill säkerställa att enskilda får del av insatser av god kvalitet samt att utförare av offentligt finansierad socialtjänst fullgör sitt uppdrag på sätt som överenskommit (3 kap. 3 § SoL samt 6 kap. 6 § och 10 kap. 8 § KL). Flera remissinsatser, däribland *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Malmö, Södertälje, Uppsala* och *Örebro kommuner* samt *Sveriges Kommuner och Regioner* ser också ett behov av ett tydligt lagstöd som möjliggör för kommuner att följa upp, särskilt privata utförare. Att endast använda sig av oidentifierade uppgifter som *Sveriges advokatsamfund* föreslår bedömer regeringen inte är tillräckligt för att uppnå syftet med regleringen. Samtycke bedöms inte heller ändamålsenligt för att uppnå förslagets syfte eftersom socialnämnden då kan gå miste om viktiga uppgifter. Samtycke bör inte heller utgöra rättslig grund för behandling av personuppgifter när det råder en betydande ojämlikhet mellan den registrerade och den personuppgiftsansvarige, som när den personuppgiftsansvarige är en offentlig myndighet (beaktandesats 43 till EU:s dataskyddsförordning). Även om möjligheten att behandla personuppgifterna har stöd i lag ska personuppgifter emellertid endast begäras när det är nödvändigt för att socialnämnden ska kunna utföra arbete med det givna ändamålet. Socialnämnden behöver således noga överväga när personuppgifter är nödvändiga och när t.ex. uppföljning kan ske utan att enskilda individer behöver identifieras. Vidare bör det vid bedömningen beaktas att socialnämnden har rätt att behandla motsvarande personuppgifter om den utför insatserna i egen regi. Uppgiftsskyldigheten innebär inte att socialnämnden behöver direktåtkomst till utförarnas uppgifter. Utgångspunkten bör vidare vara att uppgifter lämnas oidentifierade när det är tillräckligt och att personuppgifter bara inhämtas i de fall det är nödvändigt. Uppgifterna kommer att dokumenteras i enlighet med bestämmelser om dokumentation i socialtjänstlagen. Den dokumentationsskyldighet som gäller enligt socialtjänstlagen omfattar både uppgifter som hanteras i socialtjänstverksamhet inom socialnämnden och verksamhet hos den som utför insatser på uppdrag av socialnämnden. Mot bakgrund av syftet med uppgiftsskyldigheten bedömer regeringen, till skillnad från *Humana*, att den personuppgiftsbehandling som förslaget ger upphov till är nödvändig.

När det gäller förslaget och bedömningarna om förbättrad sökbarhet för orosanmälningar konstaterar regeringen att de inte enbart innebär att vissa uppgifter inom socialtjänsten kommer att sparas under en längre tid, utan också att fler uppgifter kommer att sparas på ett och samma ställe. Som vissa remissinstanser påpekar, däribland *Botkyrka* och *Helsingborgs kommuner*, kan detta utgöra en integritetsrisk, eftersom en personakt i vissa fall kan innebära en omfattande kartläggning av ett barns liv. Det är ofrånkomligt att dokumentation om personliga förhållanden i personakter utgör ett visst integritetsintrång. Regeringen konstaterar dock att det endast

är tjänstemän vid socialtjänsterna som, inom ramen för sin ärendehantering, kommer att ta del av uppgifterna. Personakter, jämfört med andra sammanställningar (s.k. sammanställningsregister), är dessutom mindre tillgängliga, ger en mer fullständig och objektiv bild av en enskilds förhållanden och används av färre tjänstemän vid socialtjänsterna (jfr prop. 2002/03:36 s. 19). Förslaget är alltså ur integritetssynpunkt mindre ingripande än om handlingarna i stället registreras i ett sammanställningsregister eller som i dag, ofta finns i s.k. kronologiska pärmar. Förslaget innebär även att dagens ordning där ansvariga handläggare vid socialtjänsten i många fall behöver bläddra i de kronologiska pärmarna för att hitta uppgifter om ett visst barn, kan upphöra. Därmed kommer integritetsskyddet för andra barn än det barn som anmälan avser att stärkas eftersom handläggarna inte längre får del av integritetskänslig information om dem, utan bara om det barn som anmälan avser. Regeringen konstaterar också att förslaget och bedömningarna ytterst syftar till att socialtjänsten ska få bättre möjligheter att identifiera barn som riskerar att fara illa. Mot bakgrund av ovanstående anser regeringen att förslaget är nödvändigt för att ge socialnämnder bättre verktyg för att se till att barn får det skydd och stöd som de behöver.

Regeringen konstaterar att det finns ett omfattande dataskyddsrätligt regelverk för den personuppgiftsbehandling som sker inom socialtjänstens verksamhetsområde. Samma ramverk kommer att gälla för den personuppgiftsbehandling som kommer att ske med stöd av den nya socialtjänstlagen.

I lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten finns bestämmelser som skyddar personuppgifterna från en alltför långtgående behandling. Där anges t.ex. en yttersta ram för när personuppgiftsbehandling är tillåten, genom att personuppgifter bara får behandlas om det är nödvändigt för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras (6 § första stycket). Där anges även att känsliga personuppgifter endast får behandlas under förutsättning att kravet på tystnadsplikt är uppfyllt (7 § tredje stycket). När det gäller behandlingen som omfattar personuppgifter som rör lagöverträdelse finns också begränsningar. Av 7 § första stycket 3 och andra stycket SoLPuL följer att uppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden får behandlas inom socialtjänsten endast om uppgifterna har lämnats i ett ärende och är nödvändig för verksamheten. Inom ramen för proportionalitetsbedömningen vill regeringen också nämna bestämmelsen i 11 kap. 5 § andra stycket SoL som anger att handlingar som rör enskildas personliga förhållanden ska förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem, vilket också utgör en skyddsåtgärd av särskild betydelse vid behandling av känsliga personuppgifter. Uppgifterna omfattas således av ett omfattande regelverk för att de inte ska spridas till fler än vad som är nödvändigt. Behörigheten för åtkomst till personuppgifter ska också vara begränsad utifrån det var och en behöver för att kunna fullgöra sina uppgifter för att kunna utföra sitt för tillfället aktuella arbete. Den personuppgiftsansvarige ska även se till att åtkomst till uppgifterna dokumenteras och kan kontrolleras samt göra systematiska och återkommande kontroller av om någon obehörigen kommer åt uppgifterna (10 § SoLPuL).

Som framgår ovan följer det vidare av 11 kap. 6 § SoL att dokumentation hos socialtjänsten ska utformas med respekt för den enskildes integritet. Av 4 kap. 1 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS framgår också att handlingar som upprättas och gäller den enskilde ska begränsas till att innehålla uppgifter som bedöms vara tillräckliga, väsentliga och ändamålsenliga i förhållande till vad saken gäller.

I fråga om kravet på tystnadsplikt i EU:s dataskyddsförordning konstaterar regeringen att det finns sekretessbestämmelser i 26 kap. OSL och bestämmelser om tystnadsplikt i 15 kap. SoL. Även i förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten finns skyddande bestämmelser, bl.a. bestämmelser om sökbegrepp och samkörning av uppgifter.

Enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen, förkortad RF, är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och om det innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Av förarbetena framgår att bestämmelsen är avsedd att omfatta endast vissa kvalificerade intrång i den personliga integriteten. Vid bedömningen av vilka åtgärder som ska betraktas som betydande intrång ska både åtgärdens omfattning och uppgifternas karaktär beaktas. Även åtgärdens ändamål och andra omständigheter kan ha betydelse vid bedömningen (prop. 2009/10:80 s. 184 och 250).

I avsnitt 20.4 bedömer regeringen att den behandling av personuppgifter som kommer att ske med anledning av förslaget om en uppgiftsskyldighet för utförare inte utgör ett sådant betydande intrång i den personliga integriteten som omfattas av skyddet enligt 2 kap. 6 § andra stycket RF. Därtill bedömer regeringen att den tillkommande personuppgiftsbehandling som övriga förslag innebär inte heller utgör ett sådant betydande intrång i den personliga integriteten som omfattas av skyddet enligt 2 kap. 6 § andra stycket RF.

Sammantaget bedömer regeringen att den tillkommande behandling av personuppgifter som en ny socialtjänstlag medför är förenlig med kraven på proportionalitet enligt EU:s dataskyddsförordning. Det befintliga regelverket är tillräckligt för den personuppgiftsbehandling som kommer att ske med anledning av den nya socialtjänstlagen. Någon ytterligare reglering av behandlingen av personuppgifter behövs därför inte.

Skyldigheten att göra en konsekvensbedömning

Regeringen håller med *IMY* om att den bedömning av risker och lämpliga skyddsåtgärder som gjorts i promemorian Ds 2023:15 inte kan anses uppfylla förutsättningarna för ett undantag från skyldigheten att göra en konsekvensbedömning enligt artikel 35.10 EU:s dataskyddsförordning.

De personuppgiftsansvariga behöver alltså göra egna konsekvensbedömningar enligt artikel 35 där de specifika förutsättningarna för de aktuella behandlingarna tas i beaktande.

42 Genomförande och uppföljning av reformen

Prop. 2024/25:89

42.1 Stöd i genomförandet samt uppföljning av reformen

Regeringens bedömning: De nationella myndigheterna bör aktivt stödja kommunerna i genomförandet av den nya socialtjänstlagen och omställningen till en långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst.

En nationell myndighet bör få i uppdrag att följa upp centrala bestämmelser i den nya socialtjänstlagen. En nationell myndighet bör även få i uppdrag att följa upp omställningen till en långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst.

Utredningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att följa upp och utvärdera arbetet med den föreslagna bestämmelsen om insatser utan individuell behovsprövning.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget att följa upp och utvärdera bestämmelsen om insatser utan individuell behovsprövning tillstyrker förslaget, däribland *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Nationellt kompetenscentrum anhöriga*, *Socialstyrelsen*, *Uppsala universitet*, *Östersunds kommun* och *Vision*. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys anser att det är särskilt viktigt att regeringen följer hur reformen utvecklas och är beredd på att vid behov justera lagstiftningen ifall något område inom socialtjänsten visar sig dåligt lämpat att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning. Socialstyrelsen för fram att en uppföljning och utvärdering är särskilt viktig då det i dag saknas någon större kunskap om hur denna typ av insatser bör utformas och genomföras. *Östersunds kommun* stöder förslaget men anser att en uppföljning även ska omfatta exempelvis hur väl bestämmelsen uppfyller kraven på rättssäkerhet, ett förebyggande perspektiv och en kunskapsbaserad socialtjänst.

Därutöver yttrar sig ett fåtal remissinstanser om stödstrukturer för regional samordning och som stöd i kunskapsstyrningen och kunskapsutvecklingen, däribland *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *Göteborgsregionens kommunalförbund*. Länsstyrelserna i Stockholms och *Östergötlands län* för även fram angränsande uppdrag inom folkhälsoområdet och inom social hållbarhet samt länsstyrelsernas möjliga roll som regional stödstruktur i utvecklandet av en hållbar socialtjänst.

Skälen för regeringens bedömning

Nationella myndigheter bör aktivt stödja kommunerna i genomförandet och omställningen

Enligt regeringens mening har de nationella myndigheterna en stor betydelse för genomförandet av reformen och att ge kommunerna förutsättningar för omställningen till både en mer förebyggande

socialtjänst och en kunskapsbaserad socialtjänst, dvs. en långsiktigt hållbar socialtjänst. Socialstyrelsen har som förvaltningsmyndighet inom socialtjänstens område en särskild roll. Socialstyrelsen ansvarar bl.a. för föreskrifter och allmänna råd samt kunskapsstöd på socialtjänstens område. Socialstyrelsen stöder även kommunernas socialtjänst i bl.a. systematisk uppföljning. Socialstyrelsen har också getts ett särskilt uppdrag för att planera och förbereda för nationella kompetenshöjande insatser för att stödja kommunerna (S2024/00196). Enligt regeringen behöver Socialstyrelsen och andra myndigheter aktivt arbeta för att nå ut till kommunerna med kunskap om den nya socialtjänstlagen och att stödja kommunerna i omställningen till en hållbar socialtjänst.

Det är också viktigt att den nya kunskap som utvecklas av Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys systematiskt och kontinuerligt används av kommunernas socialtjänst i utvecklingen av sin verksamhet och sina insatser. SBU genomför oberoende utvärderingar av metoder och insatser inom socialtjänstens område, och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys följer upp och analyserar socialtjänsten och omsorgen ur ett brukar- och medborgarperspektiv. Dessa kunskapsunderlag är av största vikt för att ge kommunerna förutsättningar för en kunskapsbaserad socialtjänst.

Regeringen delar uppfattningen som förs fram av bl.a. *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *Göteborgsregionens kommunalförbund* om betydelsen av regional samordning och stödstrukturer. De regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS) stöder kommunerna inom socialtjänstens område. De verkar på länsnivå, för samverkan och utveckling och är utformade efter förutsättningar och behov i respektive län. Därutöver är länsstyrelserna en viktig aktör på regional nivå genom bl.a. uppgifter enligt förordningen (2016:1258) om regional samordning inom det brottsförebyggande området samt förordningen (2012:606) om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelområdet.

Därutöver har regeringen aviserat ett långsiktigt stöd till kommunerna, i form av en bemannings- och kompetenssatsning under åren 2024–2028 samt en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (prop. 2023/24:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.5). Regeringen har också aviserat ett stöd till kommunerna i omställningsarbetet för socialtjänstens brottsförebyggande arbetet 2025–2028 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.5). Vidare har regeringen gett Socialstyrelsen i uppdrag att planera för nationella kompetenshöjande insatser för att stödja kommunerna i omställningen och genomförandet av den nya socialtjänstlagen (S2024/00196).

Reformen bör följas upp

Enligt regeringen är det angeläget att införandet av den nya socialtjänstlagen noga följs upp, med fokus på de grundläggande bestämmelserna för att nå en långsiktigt hållbar socialtjänst.

Utredningen föreslår särskilt att den föreslagna bestämmelsen om att insatser får tillhandahållas utan individuell behovsprövning följs upp och utvärderas. Regeringen anser, i likhet med bland andra *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* och *Socialstyrelsen*, att detta är en central

bestämmelse som bör följas upp på nationell nivå och ingå i en nationell uppföljning. Precis som Myndigheten för vård- och omsorgsanalys för fram är det enligt regeringen viktigt att följa upp utvecklingen inom de olika verksamhetsområden där befogenhet ges att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning.

Därutöver bör fokus för uppföljningen enligt regeringen vara de ytterligare grundläggande bestämmelserna för en långsiktigt hållbar socialtjänst, vilket också förs fram av *Östersunds kommun*. Det handlar om att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig, att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet samt övergripande planering av socialtjänstens insatser. Det handlar också om bestämmelser för att stärka barnrättsperspektivet och om jämställda levnadsvillkor. Enligt regeringen syftar uppföljningen till att analysera tillämpningen av de nya bestämmelserna, så långt det är möjligt analysera resultaten för enskilda och kommuner samt andra erfarenheter som kan vara till stöd för det fortsatta arbetet, bl.a. vad gäller kommunernas arbete med att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning.

Regeringen avser att återkomma med formen för uppföljningen av reformen, dels vad gäller en uppföljning av grundläggande bestämmelser i den nya lagen, dels vad gäller en uppföljning av omställningen till en långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst.

42.2 Frågan om en ny lag om socialtjänstdataregister utreds vidare

Regeringens bedömning: Frågan om en ny lag om socialtjänstdataregister bereds vidare.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. Utredningen föreslår att det införs en ny lag om socialtjänstdataregister.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget, däribland *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Socialstyrelsen*, *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)*, *Göteborgs*, *Malmö* och *Örebro kommuner* samt *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*.

Några remissinstanser, däribland *Integritetsskyddsmyndigheten (IMY)* och *Riksdagens ombudsmän (JO)*, lämnar synpunkter på att integritetsanalysen inte är tillräcklig, framför allt när det gäller de integritetsrisker som förslaget medför. IMY anser att analysen i fråga om personuppgiftsbehandling inte är tillräckligt omfattande med hänsyn till de integritetsrisker som de föreslagna bestämmelserna medför. *Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige* framför frågor om individens integritet och ser en risk för att personer i mindre utsträckning kommer att söka sig till denna typ av insatser.

Skälen för regeringens bedömning: För att stärka socialtjänstens förutsättningar att arbeta kunskapsbaserat, dvs. i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, behövs mer kunskap om vilka metoder och insatser som ger goda resultat. För att skapa långsiktiga och stabila

förutsättningar för utvecklingen av en kunskapsbaserad socialtjänst är det viktigt att stärka och utveckla statistiken inom socialtjänsten på nationell nivå. Socialstyrelsen framställer för närvarande såväl officiell statistik som annan statistik på nationell nivå, ofta i samverkan med SKR, till stöd för beslutfattare och professioner. Utredningen bedömer att den nationella statistiken för socialtjänsten brister i många hänseenden. Även Socialstyrelsen har i ett flertal rapporter och skrivelser till regeringen framfört att statistik som avser socialtjänst behöver förbättras, t.ex. i en framställning om ändring av förordningen (1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken (S2019/04276). I syfte att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för den fortsatta utvecklingen av en kunskapsbaserad socialtjänst föreslår utredningen att den nationella statistiken inom socialtjänsten ska stärkas och Socialstyrelsens möjligheter att behandla personuppgifter för nationell statistik utökas. Det bedöms vid sidan av utveckling av nuvarande mängdstatistik finnas behov av individbaserad statistik för att kunna följa upp, inte bara vilka insatser som beviljats, utan även bl.a. insatsernas resultat. Utredningen föreslår mot denna bakgrund en ny lag om socialtjänstdataregister hos Socialstyrelsen.

I remissbehandlingen har synpunkter lämnats, till exempel från *IMY* och *JO*, om att analysen inte är tillräcklig, framför allt när det gäller de integritetsrisker som förslaget medför. *IMY* konstaterar att de föreslagna bestämmelserna medför en omfattande behandling av personuppgifter som är av mycket känslig karaktär, och som rör en stor del av Sveriges befolkning. *IMY* anser att den analys utredningen gjort i fråga om personuppgiftsbehandling inte är tillräckligt omfattande med hänsyn till de integritetsrisker som de föreslagna bestämmelserna medför. *IMY* anser att det krävs en fördjupad analys av integritetsfrågorna i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Regeringen delar remissinstansernas synpunkter. En utredare har därför haft i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av förslaget och lämna förslag om ett samlat regelverk för socialtjänstdataregister, som är förenligt med bestämmelserna om skydd för den personliga integriteten i regeringsformen liksom dataskyddsregleringen (S 2023:B). Utredningen lämnade promemorian *Bättre förutsättningar för att utveckla en kunskapsbaserad socialtjänst* (Ds 2024:13) i juni 2024. Promemorian har remissbehandlats och förslagen bereds vidare inom Regeringskansliet.

43 Följdändringar med anledning av förslaget om en ny socialtjänstlag

Prop. 2024/25:89

43.1 Följdändringar i andra lagar

Regeringens förslag: Ett stort antal lagar ska ändras till följd av den nya socialtjänstlagen. Följdändringar ska göras genom att hänvisningar till den nuvarande socialtjänstlagen byts ut mot hänvisningar till den nya lagen.

Följdändringar i andra lagar ska också göras med anledning av terminologin i den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag saknar en del lagändringar som införts, ändrats eller upphävts efter det att utredningen lämnade sitt förslag. Utredningen föreslår även en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över följdändringarna.

Skälen för regeringens förslag

Ett stort antal följdändringar behöver göras

Regeringens förslag till ny socialtjänstlag innebär att de lagar som hänvisar till nuvarande socialtjänstlag (2001:453), förkortad SoL, måste ändras. Det rör sig om ett stort antal lagar. Vilka lagar och vilka ändringar som föreslås framgår av avsnitt 2 och 46. Jämfört med lagrådsremissen föreslås även följdändringar i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott och i lagen (2024:562) om ändring i den lagen. Av förbiseende fanns inte dessa följdändringar med i lagrådsremissen.

I huvudsak innebär dessa följdändringar att ett antal hänvisningar till socialtjänstlagen ska ändras. Dessa kan delas upp i lagar som endast hänvisar till hela socialtjänstlagen och sådana som hänvisar till en eller flera specifika bestämmelser.

Följdändringar med anledning av nya begrepp

I den föreslagna socialtjänstlagen görs begreppsanvändningen mer enhetlig. Flera begrepp och uttryck med samma innebörd ersätts med ett och samma begrepp eller uttryck. Exempelvis ersätts uttrycken ”stöd och hjälp” och ”sociala tjänster” med ”insatser”, och uttrycket ”öppna insatser” förs inte alls över till den nya lagen (t.ex. avsnitt 8.1, 14.1 och 26.1). Den föreslagna socialtjänstlagen innehåller således bestämmelser som helt eller delvis motsvarar de som finns i den nuvarande lagen, men med vissa materiella, begreppsmässiga och språkliga ändringar. Detta leder till att vissa följdändringar även innebär att ord eller uttryck ersätts. Vidare föreslås att den nya socialtjänstlagen i större utsträckning ska återfå karaktären av ramlag. Lagens detaljeringsgrad minskar således och vissa bestämmelser som i dag enbart gäller för särskilda grupper ska gälla alla (avsnitt 5.1).

Följändringar i lagar som reglerar skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd och stöd

När det gäller de lagar som i dag hänvisar till bestämmelserna om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd och stöd i 14 kap. 1 § SoL anser regeringen att hänvisningen bör ske till 19 kap. 1 § i den nya lagen. I ett par fall finns dock fortsatt behov av att även hänvisa till 19 kap. 2 § som gäller anmälningsskyldighet för verksamma inom familjerådgivning. Bestämmelsen i 14 kap. 1 § tredje stycket SoL om skyldigheten att även lämna nämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd och stöd föreslås placeras i en separat bestämmelse (19 kap. 5 §) i den nya lagen. Det finns enligt regeringen inget behov av att hänvisa även till denna bestämmelse, som gäller något annat än anmälningsskyldighet.

Följändringar med anledning av att biståndsbestämmelsen delas upp

Eftersom biståndsbestämmelsen i 4 kap. 1 § SoL föreslås delas upp i två paragrafer som skiljer mellan insatser för personliga behov (11 kap. 1 §) och ekonomiskt bistånd (12 kap. 1 §) behöver de lagar som hänvisar till 4 kap. 1 § SoL anpassas till förslaget om ny socialtjänstlag. I vissa fall måste hänvisning ske till båda bestämmelserna och i andra fall måste hänvisning ske till enbart någon utav bestämmelserna. Exempelvis gäller detta för 6 kap. 13 a § föräldrabalken, 107 kap. 5 § socialförsäkringsbalken och 1 kap. 1 § lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation (avsnitt 46).

Följändring i lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Enligt 2 kap. 8 a § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet får en socialnämnd ha direktåtkomst till vissa uppgifter som avser t.ex. underlag för fastställande av skatter och avgifter. Åtkomsten får endast förekomma om uppgifterna behövs i ärende om ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. SoL eller i ärende om återkrav m.m. av sådant bistånd enligt 9 kap. samma lag. Med anledning av förslagen i denna proposition behöver bestämmelsens hänvisningar till socialtjänstlagen ändras.

Lagrådet anser att vad som avses med ”ärende om återkrav m.m.” inte är tydligt och kan enligt Lagrådets mening inte tolkas på annat sätt än att även en kommuns krav på ersättning för sådana utgifter som kommunen har haft enligt 32 kap. 2 § första stycket eller 3 § första stycket socialtjänstlagen ska omfattas. Lagrådet föreslår därför att paragrafen om socialnämndens direktåtkomst till beskattningsdatabasen formuleras om för att även omfatta kommunens krav på ersättning.

När möjligheten till direktåtkomst infördes uttalades i propositionen Utökat elektroniskt informationsutbyte (prop. 2007/08:160 s. 147) bl.a. att bestämmelser om direktåtkomst bör begränsas till att avse uppgifter som har betydelse hos socialnämnden i ärenden avseende socialbidrag, dvs. i ärenden om ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. SoL och ärenden om återkrav m.m. av sådant bistånd enligt 9 kap. SoL. Vidare uttalades att det i ärenden om ekonomiskt bistånd är av stor vikt för enskilda att beslut kan fattas snabbt. Direktåtkomst skulle även kunna förbättra kontrollmöjligheterna

och därigenom förhindra felaktiga utbetalningar. Ekonomiskt bistånd är bland de välfärdssystem som har störst andel felaktiga utbetalningar. Regeringen konstaterar att det av förarbetena framgår att avsikten är att direktåtkomst ska gälla i ärenden om ekonomiskt bistånd och i ärenden om återkrav av ekonomiskt bistånd. Enligt regeringen bör därför inte bestämmelsen ändras till att även omfatta kommunens krav på ersättning för vissa utgifter som kommunen har haft så som Lagrådet föreslår. Bestämmelsen bör däremot, som Lagrådet föreslår, ändras på så sätt att ordet ”ett” läggs till framför ”ärende”.

Följändringar i lagar som reglerar att vissa ersättningar inte ska beaktas vid bestämmandet av vissa slag av bidrag eller avgifter

I ett antal lagar finns bestämmelser som reglerar att vissa ersättningar inte ska beaktas vid bestämmandet av vissa slag av bidrag eller avgifter. Det gäller bl.a. vid bestämmandet av sådana avgifter som den enskilde ska betala enligt 8 kap. 2 § SoL. Dessa bestämmelser finns i lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall, lagen (2005:466) om beräkning av inkomstprövade socialförsäkringsförmåner m.m. för neurosedynskadade, lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall och lagen (2018:162) om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall.

Enligt *Lagrådet* är det oklart vilken praktisk betydelse bestämmelserna om att vissa ersättningar inte ska beaktas får, såvitt gäller beräkningen av avgifter enligt socialtjänstlagen. Bestämmelserna om hur avgifter ska bestämmas anknyter, såvitt *Lagrådet* har kunnat finna, enbart till den avgiftsskyldiges inkomster, inte till förmögensvärdet av hans eller hennes tillgångar. *Lagrådet* anser att frågan bör klargöras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

När bestämmelsen infördes i lagen om ersättning till steriliserade i vissa fall uttalades i propositionen *Ändring i lagen om ersättning till steriliserade i vissa fall*, m.m. (prop. 1998/99:139 s. 7 och 8) bl.a. följande. Kommunerna har stora friheter att själva bestämma nivån på avgifter för bl.a. hemtjänst och särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre samt bostäder med särskild service för funktionshindrade. De inkomstbegrepp som används i kommunerna varierar. Om inte steriliseringsersättningen undantas vid beräkning av avgifter inom äldre- och handikappomsorg kommer de omsorgstagare som får del av denna ersättning att få vidkännas höjda avgifter om de är bosatta i kommuner som har en taxa där förmögenhetens storlek eller tillgängliga medel påverkar avgiftsnivån.

Enligt regeringen är det viktigt att det tydligt framgår om en ersättning som en enskild får inte ska beaktas vid bestämmandet av inkomstprövade bidrag och avgifter. Det bör därför även fortsättningsvis framgå av de nämnda lagarna att ersättning som en enskild fått inte ska beaktas vid bestämmandet av avgifter enligt socialtjänstlagen.

Följändringar som kräver närmare överväganden

Utöver följändringarna finns några ändringar som enligt regeringens mening kräver närmare överväganden (avsnitt 43.2–43.4).

43.2 Bestämmelser som bör upphävas

Regeringens förslag: De bestämmelser ska upphävas som upplyser om vilka bestämmelser i socialtjänstlagen som gäller för

- tvångsvårdens innehåll och utformning i lagen om vård av missbrukare i vissa fall,
- vårdens innehåll och utformning i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, och
- placeringens innehåll och utformning i lagen om placering av barn i skyddat boende.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte lagen om placering av barn i skyddat boende, som trädde i kraft den 1 april 2024 (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130).

Remissinstanserna: Inga remissinstanser yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I dag finns bestämmelser som anger vilka bestämmelser i socialtjänstlagen som är tillämpliga i fråga om vårdens innehåll och utformning i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, förkortad LVM, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, och lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

I 10 § andra stycket LVU anges att för vårdens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i socialtjänstlagen och föreskrifterna i 11–20 §§ LVU. I 2 § andra stycket LVM anges att för tvångsvårdens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i socialtjänstlagen, om inte något annat anges i lagen om vård av missbrukare i vissa fall. En liknande bestämmelse finns i 5 kap. 2 § lagen om placering av barn i skyddat boende där det anges att för placeringens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i lagens 5 kap. samt socialtjänstlagen. Då förhållandet mellan socialtjänstlagen och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen om vård av missbrukare i vissa fall samt lagen om placering av barn i skyddat boende föreslås regleras i socialtjänstlagen anser regeringen att bestämmelserna i 10 § andra stycket LVU, 2 § andra stycket LVM och 5 kap. 2 § andra stycket lagen om placering i skyddat boende inte längre behövs och att de därför bör upphävas.

43.3 Upplysning i minoritetslagen om socialtjänstlagen

Regeringens förslag: Minoritetslagen ska innehålla en upplysning om bestämmelserna i socialtjänstlagen som reglerar rätten för enskilda att i vissa fall erbjudas sådan service och omsorg som bedrivs inom ramen för äldreomsorgen på de nationella minoritetsspråken.

Utredningen föreslår ingen upplysningsbestämmelse.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk regleras i dag i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och

minoritetsspråk, härafter minoritetslagen. Regeringen föreslår i avsnitt 12.6 att bestämmelserna i 18–18 c §§ minoritetslagen som reglerar rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk förs över till den nya socialtjänstlagen samtidigt som bestämmelserna i 18–18 c §§ minoritetslagen föreslås upphävas. Regeringen anser att det till följd av detta bör föras in en bestämmelse i minoritetslagen som upplyser om bestämmelserna i socialtjänstlagen.

43.4 Upplysning i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. om socialtjänstlagen

Regeringens förslag: Lagen om mottagande av asylsökande m.fl. ska innehålla en upplysning om bestämmelserna i socialtjänstlagen som reglerar att den som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. i vissa fall inte har rätt till insatser eller ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen.

Utredningen föreslår ingen upplysningsbestämmelse.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 1 § andra stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, framgår att den som omfattas av lagen inte har rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL för förmåner av motsvarande karaktär. Rätt till bistånd föreligger inte heller för bostadskostnader. Regeringen föreslår i avsnitt 14.1 att bestämmelserna i 1 § andra stycket LMA med vissa justeringar bör föras in i den nya socialtjänstlagen. Regeringen anser att det till följd av detta bör föras in en bestämmelse i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. som upplyser om att dessa bestämmelser finns i socialtjänstlagen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Den nya socialtjänstlagen samt följdändringar i flertalet andra lagar ska träda i kraft den 1 juli 2025. Den nuvarande socialtjänstlagen ska samtidigt upphöra att gälla. Följdändringar i den nya lagen om arbetslöshetsförsäkring och lagen om ändring i lagen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska dock träda i kraft den 1 oktober 2025. Vidare ska följdändringen i lagen om ändring i lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott träda i kraft den 1 oktober 2028.

Bestämmelsen i 14 kap. 9 § första stycket i den nya lagen ska inte tillämpas på beslut om insatser som gäller tills vidare som har fattats före ikraftträdandet.

Tillstånd eller förbud som har beslutats enligt den upphävda lagen ska gälla som tillstånd eller förbud enligt den nya lagen.

Den upphävda lagen ska fortfarande gälla vid prövningen av ett överklagande av ett beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

Den som vid ikraftträdandet är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska ska även i fortsättningen få använda titeln trots att han eller hon saknar ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen om rätt att använda den, dock längst fram till och med den 30 juni 2033.

Den som vid ikraftträdandet är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska ska få utses att vara fast omsorgskontakt, trots att han eller hon saknar ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen, dock längst fram till och med den 30 juni 2033.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. Utredningen föreslår ett ikraftträdande den 1 januari 2023. Utredningen föreslår inte några övergångsbestämmelser för yrkestiteln undersköterska och fast omsorgskontakt.

Remissinsatserna: Endast *Göteborgs* och *Uppsala kommuner* yttrar sig. Göteborgs kommun tillstyrker utredningens förslag. Uppsala kommun föreslår att ikraftträdandet flyttas fram tills frågan om en särslagstiftning för äldre är utredd.

Skälen för regeringens förslag

Ikraftträdande

Enligt regeringen är det angeläget att lagen kan träda i kraft så snart som möjligt. Det gäller inte minst förslaget att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning samt att socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Givet de samhällsutmaningar som finns är det också angeläget att det förebyggande arbetet stärks så snart som möjligt.

Vid bedömningen av när en ny socialtjänstlag kan träda i kraft bör dock beaktas att vissa förslag påverkar socialtjänstens sätt att arbeta. Det gäller t.ex. förslagen om att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig, att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och

beprövad erfarenhet samt övergripande planering av socialtjänstens insatser till enskilda. Socialstyrelsen och landets kommuner behöver därför ges förutsättningar att genomföra anpassningar inför den nya lagen. Det behövs bl.a. tid för att nå ut med information om den nya regleringen och för förberedande administrativa åtgärder. Arbetet kommer behöva fortgå även efter det att lagen trätt i kraft.

För att stödja kommunerna har regeringen redan den 1 februari 2024 beslutat om statsbidrag till kommunerna i syfte att ge kommunerna förutsättningar att analysera behoven utifrån sina lokala förhållanden och förbereda sig inför den nya lagen (S2024/00196). Socialstyrelsen har också getts i uppdrag att planera för och förbereda nationella kompetenshöjande insatser för att stödja kommunerna (S2024/00196). Även Sveriges Kommuner och Regioner har en betydande roll i att stödja kommunerna inför och under genomförandet. Mot denna bakgrund bör den nya lagen träda i kraft den 1 juli 2025.

De föreslagna ändringarna i andra författningar utgör följdändringar och måste därför träda i kraft samtidigt som den nya socialtjänstlagen träder i kraft. Med anledning av att lagen (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (2024:515) om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten träder i kraft den 1 oktober 2025 ska följdändringar som görs i dessa lagar i stället träda i kraft detta datum. Även följdändringen i lagen (2024:562) om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott måste ha ett senare ikraftträdande, då den lagen träder i kraft först den 1 oktober 2028.

Möjligheten att ändra gynnande beslut som gäller tills vidare

Enligt förslaget till ny socialtjänstlag ska det införas en möjlighet för socialnämnden att, utöver bestämmelserna i 37 § andra stycket förvaltningslagen (2017:900), ändra ett beslut om en insats som gäller tills vidare om förhållandena för den enskilde väsentligt har förändrats. Som framgår ovan följer av allmänna principer att lagen ska tillämpas omedelbart vid ikraftträdandet. Regeringen anser dock att möjligheten för socialnämnden att ändra ett beslut som gäller tills vidare till den enskildes nackdel inte bör gälla beslut som har fattats före ikraftträdandet. Regeringen föreslår därför en bestämmelse som reglerar detta. Därmed gäller även fortsättningsvis att ett beslut som gäller tills vidare och som fattats före ikraftträdandet endast kan ändras till den enskildes nackdel med stöd av bestämmelserna i 37 § andra stycket förvaltningslagen.

Övergångsbestämmelser för tillstånd, förbud och överklaganden

Den nya socialtjänstlagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2025. Av allmänna principer följer att lagen ska tillämpas omedelbart vid ikraftträdandet. Regeringen anser dock att beslut om tillstånd eller förbud som har meddelats före ikraftträdandet fortsatt bör vara gällande till dess att giltighetstiden för tillstånden eller förbuden löper ut. På så sätt behöver nya beslut inte meddelas efter ikraftträdandet. Det innebär även en ökad rättssäkerhet.

Regeringen anser även att äldre föreskrifter fortfarande bör gälla för beslut som meddelats före ikraftträdandet som överklagas. Det innebär

bl.a. att beslut som fattats före ikraftträdandet och som ska omprövas eller överprövas i domstol efter ikraftträdandet ska prövas enligt de regler som gällde före ikraftträdandet. Regeringen föreslår därför att äldre föreskrifter fortfarande ska gälla för beslut som meddelats före ikraftträdandet som överklagas.

Övergångsbestämmelser för yrkestiteln undersköterska och fast omsorgskontakt

Den 1 juli 2023 trädde bestämmelser om skyddad yrkestitel för undersköterska i kraft (prop. 2020/21:175, bet. 2020/21:SoU30, rskr. 2020/21:376). Enligt 3 kap. 3 § tredje stycket SoL får yrkestiteln undersköterska bara användas av den som har ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659) om rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Bestämmelserna föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 30). Enligt övergångsbestämmelserna får den som vid ikraftträdandet var tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska även i fortsättningen använda titeln trots att han eller hon inte har fått bevis enligt 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659) om rätt att använda den, dock längst fram till och med den 30 juni 2033.

Den 1 juli 2022 trädde bestämmelserna om fast omsorgskontakt i hemtjänsten i kraft (prop. 2021/22:116, bet. 2021/22:SoU24, rskr. 2021/22:269). Enligt 3 kap. 3 d § SoL får endast den som har ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659) utses till fast omsorgskontakt. Bestämmelsen föreslås föras över till den nya socialtjänstlagen (avsnitt 30). Enligt övergångsbestämmelserna får den som vid ikraftträdandet var tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska utses att vara fast omsorgskontakt, trots att han eller hon inte har fått bevis enligt 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen om rätt att använda yrkestiteln undersköterska, dock längst fram till och med den 30 juni 2033.

Regeringen konstaterar att de nuvarande övergångsbestämmelserna för yrkestiteln undersköterska och fast omsorgskontakt alltjämt är aktuella. Regeringen anser att motsvarande övergångsbestämmelser bör finnas även i den nya socialtjänstlagen.

45 Konsekvenser av förslagen

45.1 Samhällsekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Sammantaget förväntas den nya socialtjänstlagen, som ger socialtjänsten förutsättningar att arbeta mer förebyggande och kunskapsbaserat, bidra till en långsiktigt hållbar socialtjänst och en effektivare resursanvändning.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om bedömningen. Flera remissinstanser yttrar sig över ekonomiska konsekvenser. Dessa remissynpunkter behandlas i avsnitt 45.2.

Promemorians bedömning (S2022/02856) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om samhälls-ekonomiska konsekvenser i relation till uppgiftsskyldighet för utförare.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser behandlar frågan om uppgiftsskyldighet för utförare i verksamhet enligt socialtjänstlagen. *Södertälje kommun* för fram att den föreslagna bestämmelsen om uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten kan bidra till ökade möjligheter för kommunen att säkerställa kvalitet i insatser och att stävja välfärdsbrottslighet.

Promemorians bedömning (Ds 2023:15) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om samhälls-ekonomiska konsekvenser i relation till att anmälningar om oro för ett barn blir sökbara.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om bedömningen. Några remissinstanser yttrar sig över de ekonomiska konsekvenserna av förslaget. Dessa remissynpunkter behandlas i avsnitt 45.2.

Promemorians bedömning (S2023/03181) överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om att socialnämnderna ska arbeta förebyggande och motverka brottslighet. Flera remissinstanser yttrar sig dock över de ekonomiska konsekvenserna av förslaget. Dessa remissynpunkter behandlas i avsnitt 45.2.

Skälen för regeringens bedömning

En hållbar socialtjänst och effektivt resursutnyttjande över tid

Ambitionen med regeringens förslag till en ny socialtjänstlag är att ge kommuner förutsättningar för en långsiktigt hållbar socialtjänst och få till förändringar över tid som påverkar enskilda och kommunernas socialtjänst positivt. En hållbar socialtjänst förutsätter enligt regeringens bedömning att samhällets resurser används till största möjliga nytta för medborgarna och att socialtjänsten arbetar förebyggande.

Den demografiska utvecklingen, långtidsarbetslöshet, kriminalitet, mäns våld mot kvinnor och hemlöshet är exempel på svåra samhällsutmaningar. Tillsammans och var och en för sig utgör de faktorer som direkt påverkar kommunens socialtjänst och kostnaderna för den.

Sociala problem och behov av omsorgsinsatser för med sig stora kostnader för samhället i stort och för kommunerna. Ju längre tid det tar innan effektiva åtgärder sätts in, desto mer fördjupas problemen och ökar behoven på såväl en övergripande nivå som på individnivå. Det i sig ökar kostnaderna för socialtjänstens insatser och för omsorgen. Därtill uppkommer förluster när personer står utanför arbetsmarknaden och samhället har kostnader för transferering för att delvis kompensera inkomstbortfallet för individen.

Oavsett kostnader för det förebyggande arbetet, belastas statsbudgeten i sin helhet och samhället av kostnader för olika sociala problem och mer ingripande insatser. Det är angeläget att så långt möjligt säkerställa att samhällets resurser används effektivt. En effektiv användning av offentliga resurser ligger i kommunernas, regionernas, statens men också det allmännas intresse.

Flera större förslag utgör tillsammans grunden för en hållbar socialtjänst. Det handlar om förslagen om en mer kunskapsbaserad socialtjänst, att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig, övergripande planering av socialtjänstens insatser samt att insatser ska kunna tillhandahållas utan individuell behovsprövning. De positiva samhälls-ekonomiska konsekvenserna är beroende av den gemensamma effekten av förslagen. Konsekvenserna av de större förslagen behöver ses på längre sikt och även beakta indirekta effekter över tid.

Förslagen syftar tillsammans till att frigöra resurser för att göra det möjligt för socialtjänsten att arbeta mer förebyggande. Det innebär att sätta in rätt insatser i ett tidigt skede och på längre sikt förebygga behov av mer omfattande insatser. Det handlar också om att arbeta med långsiktigt förebyggande åtgärder på grupp- och samhällsnivå. Därmed kan insatser sättas in där de ger störst effekt både socialt och ekonomiskt.

Regeringen bedömer att vissa av förslagen innebär initiala kostnader, men att den möjliga nyttan för såväl kommuner som stat och övriga delar av samhället förväntas bli större och uppväga kostnaderna. De positiva effekterna för samhället av en mer förebyggande men också en mer kunskapsbaserad socialtjänst förväntas på längre sikt. Därtill kommer värdet för den enskilde.

Mer förebyggande arbete har potential att leda till samhällsekonomiska vinster

Förebyggande arbete består av insatser som sätts in tidigt innan problem uppstår eller för att motverka och förhindra mer omfattande behov av stöd. Tidiga och lätt tillgängliga insatser är viktiga och ofta en förutsättning för att förebyggande arbete ska ha effekt och uppnå resultat. Målet med tidiga och förebyggande insatser är att färre personer ska behöva insatser från socialtjänsten och att behoven av mer ingripande insatser ska minska alternativt skjutas fram i tiden.

I avsnitt 6.4 och 6.5 föreslår regeringen som nytt mål för socialtjänsten att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig. Enligt regeringen ska målet leda till att socialtjänsten ska utföra sitt arbete mer proaktivt. Enligt regeringen har en långsiktig omställning av socialtjänstens verksamhet mot förebyggande arbete potential att leda till besparingar i form av uteblivna kostnader för kommunen, regionen, staten samt till samhällsekonomiska vinster till följd av bättre effekter av socialtjänstens insatser. Det förutsätter en omställning av kommunerna. För att förslagen ska ha avsedd effekt och leda till varaktig förändring krävs det att kommunerna utvecklar nya arbetssätt, att metoder systematiskt följs upp och ger underlag för en kunskapsbaserad och mer hållbar socialtjänst. Förslaget om att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig understryker vikten av långsiktighet och helhetssyn i den kommunala verksamheten.

Krav på vetenskap och beprövad erfarenhet för en kunskapsbaserad socialtjänst

I avsnitt 9.2 föreslår regeringen att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Regeringen bedömer att den föreslagna bestämmelsen om krav på vetenskap och

beprövad erfarenhet på sikt kan leda till effektivare och mer ändamåls-
enliga insatser som bättre förebygger eller minskar förekomsten av
framtida problem. Minskade sociala problem i befolkningen minskar
sannolikt också behovet av bl.a. kriminalvård, hälso- och sjukvård och nya
insatser från socialnämnden.

Ett effektivt brottsförebyggande arbete innebär besparingar på sikt

Regeringen föreslår dels i avsnitt 10.5 att det i den nya socialtjänstlagen
ska tydliggöras att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och
motverka brottslighet, dels i avsnitt 23.4 att socialnämnden särskilt ska
arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland
barn och unga.

Enligt beräkningar i betänkandet Kommuner mot brott (SOU 2021:49)
uppgår samhällets utgifter för en gängkriminell person under en
tjuugoårsperiod till cirka 70 miljoner kronor, inräknat samhällets kollektiva
skyddsåtgärder. Av dessa kostnader fördelar sig den största delen på
rättsväsendet. Andra studier visar att brottsligheten också innebär stora
direkta kostnader för kommunerna även om omfattningen skiljer sig åt
beroende på vilken brottslighet det rör sig om. Det rör bl.a. kostnader för
socialtjänst, hälso- och sjukvård och produktionsbortfall som leder till
minskade skatteintäkter. Regeringen bedömer således att ett effektivt
brottsförebyggande arbete innebär möjligheter till besparingar för
samhället. Förslagen om att tydliggöra socialnämndens brottsföre-
byggande ansvar kan således bidra till sådana besparingar.

Övergripande planering för en mer långsiktig hållbar socialtjänst

I avsnitt 11.1 föreslår regeringen att kommunen ska planera socialtjänstens
insatser för enskilda och särskilt väga in behovet av tidiga och
förebyggande insatser. Enligt regeringens mening ska förslaget om
övergripande planering av socialtjänstens insatser möjliggöra för social-
tjänsten att arbeta förebyggande och bidra till en hållbar socialtjänst där
samhällets resurser används till största möjliga nytta för medborgarna.
Utifrån bl.a. samhällsekonomiska analyser i kommunen, kan kommunen
övergripande planera vilka insatser som socialtjänsten kan och bör till-
handahålla. Den nya lagen ska även fortsättningsvis ge kommunerna
utrymme att anpassa socialtjänsten utifrån lokala förhållanden och förut-
sättningar och en föränderlig omvärld.

Enligt regeringen kommer utgångspunkten med en universell
utformning i planeringen och utformandet av socialtjänstens insatser bidra
till en långsiktig hållbar socialtjänst. Vidare uppnås genom förslaget även
positiva effekter för alla enskilda, inte minst för personer med funktions-
nedsättning och äldre personer.

*Möjligheten att ge insatser utan individuell behovsprövning kan bidra till
att socialtjänsten kommer in tidigare och når fler*

I avsnitt 16.1 föreslår regeringen att socialnämnden ska få tillhandahålla
insatser utan individuell behovsprövning. Regeringen bedömer att
förslaget om insatser utan individuell behovsprövning kan stimulera
enskilda att ta del av insatser i ett tidigare skede än i dag och även öka
möjligheterna att rikta insatser mot aktuella samhällsproblem och

samhällsutmaningar. Enligt regeringens mening utgör förslaget om insatser utan individuell behovsprövning en viktig del av en långsiktigt hållbar socialtjänst och en förutsättning för ett effektivt förebyggande arbete.

En betydande del av socialtjänsten utförs i dag av privata utförare. Det är kommunen som bedömer i vilken regi en viss verksamhet ska bedrivas. Regeringen bedömer att förslaget kan medföra en viss risk för s.k. välfärdsbrottslighet. Vid anlitan av privata aktörer med vinstintresse kan det inte uteslutas att den privata utföraren, i syfte att hålla nere kostnaderna skär ner på kvaliteten. Det finns också en risk för att utföraren lämnar oriktiga uppgifter i sin redovisning till kommunen och t.ex. uppger att utföraren utfört mer arbete än vad den faktiskt gjort. För att motverka detta är det viktigt att kommunen har ett väl utvecklat kontrollsystem. När kommunen väljer att anlita en privat utförare behöver kommunen som huvudman bl.a. följa upp att insatserna är av god kvalitet och att avtalet mellan kommunen och utföraren efterlevs (jfr 10 kap. 8 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL, och 3 kap. 3 § SoL). Det gäller oavsett om det rör insatser efter eller utan individuell behovsprövning. För att underlätta uppföljning har regeringen även kompletterat utredningens förslag med förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten.

Enligt regeringen innebär förslaget om insatser utan individuell behovsprövning att kommunerna ges möjlighet att nå fler människor i ett tidigare skede, vilket kan förhindra att mer omfattande behov av stöd och hjälp uppstår. Kommunerna ges med förslaget fler verktyg för att arbeta förebyggande och med tidiga insatser, t.ex. mot sociala problem såsom våld, skadligt bruk och beroende, hedersförtryck samt kriminalitet bland unga. Detsamma gäller äldreomsorgen och insatser till personer med funktionsnedsättning där lite stöd eller avlastning tidigt kan fördröja behovet av mer omfattande stöd och insatser. Regeringen bedömer att förslagets samhälls-ekonomiska konsekvenser är övervägande positiva. De positiva samhälls-ekonomiska konsekvenserna uppnås också genom att förslaget genomförs tillsammans med de övriga förslag som utgör grunden för en långsiktigt hållbar socialtjänst.

Även förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten kan medföra positiva samhällsekonomiska effekter

I avsnitt 20.4 föreslår regeringen en uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten. Enligt regeringen kan förslaget ge förutsättningar för stärkt kvalitet i välfärdsverksamhet samt ökad insyn i privat utförd verksamhet som är offentligt finansierad, vilket kan få positiva effekter ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Som *Södertälje kommun* för fram kan förslaget även bidra till ökade möjligheter för kommunen att stävja välfärdsbrottslighet.

Sökbara orosanmälningar kan leda till insatser i ett tidigare skede och därmed besparingar även för samhället

I avsnitt 25.2 bedömer regeringen att när en anmälan om oro för ett barn kommer in till en socialnämnd bör en personakt skapas, om en sådan inte redan finns för barnet, och anmälan dokumenteras i akten. Genom att samtliga orosanmälningar dokumenteras i personakter för barn skapas

förutsättningar för att de blir digitalt sökbara. Genom förslaget att en akt ska skapas så snart en orosanmälan inkommer, om en sådan inte redan finns för barnet, blir samtliga orosanmälningar sökbara, oavsett om de leder till en utredning eller inte. Regeringen anser att socialnämndens arbete med att ta del av dokumentation om huruvida ett barn har förekommit tidigare hos nämnden därigenom underlättas. Förslaget innebär att socialtjänsten får ökade möjligheter att upptäcka de barn som behöver insatser, att sätta in rätt resurser och att i förlängningen undvika skada eller i värsta fall död. Att identifiera och uppmärksamma barn så tidigt som möjligt för att förebygga att de inte får illa medför i sin tur att kostnader kan förhindras i samhället men framför allt att lidande för barnet kan minskas och barnet ges förutsättningar för en trygg och säker uppväxt. Detta kan leda till att barn ges bättre framtidsutsikter när det gäller hälsa, utbildning, personlig utveckling och yrkesliv, vilket på sikt är gynnsamt för samhällsekonomin. Sammantaget bedömer regeringen att förslaget kan leda till ekonomiska besparingar för samhället som helhet, inte minst för kommunerna, då insatser för barn kan sättas in i ett tidigare skede.

45.2 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Den nya socialtjänstlagen innebär i viss mån nya skyldigheter och ambitionshöjningar för kommunerna. Detta leder till ökade kostnader för kommunerna. Den kommunala finansieringsprincipen bör tillämpas för de kostnader som följer av nya skyldigheter och ambitionshöjningar.

Några förslag leder till ökade kostnader för domstolarna, dock inte med ett större belopp än att det ryms inom befintliga ekonomiska ramar.

Även vissa ökade kostnader kan uppstå initialt för privata utförare av förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser för fram olika synpunkter om ekonomiska konsekvenser av förslagen. *Göteborgsregionens kommunalförbund*, *Norrköpings*, *Vindelns* och *Örebro kommuner* samt *Vision* anser att medel behöver tillföras för att den nya lagens intentioner ska kunna uppnås. Flera remissinstanser, däribland *Göteborgs* och *Malmö kommuner*, tar särskilt upp behovet av djupare analyser av de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna. *Linköpings universitet (Barnafrid)* efterfrågar en fördjupad analys av kostnader för kommuner och myndigheter. *Botkyrka kommun* anser att förslagen om det förebyggande perspektivet, planering av insatser och en kunskapsbaserad socialtjänst ställer stora krav på kommunens resurser, framför allt initialt. Den minskade administrationen bedömer Botkyrka kommun inte står i proportion till de ökade kostnaderna. *Leksands*, *Norrköpings*, *Skellefteå*, *Sorsele*, *Uppsala* och *Östersunds kommuner* för fram att kostnaderna för kommunerna kan komma att öka. *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)* anser att ekonomiskt stöd bör ges i förhållande till ett tydligare krav på vetenskap och beprövad erfarenhet inom socialtjänstens verksamhet. *Surahammars kommun* anser att det kommer att behövas ekonomiskt stöd till kommunerna för lika förutsättningar över

landet att uppfylla kraven. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att förslagen kommer att leda till kostnader för kommunerna utöver vad som föreslås av utredningen, åtminstone under en omställningsperiod. SKR anser att riktade statsbidrag under en följd av år kan vara en framkomlig väg att finansiera omställningsarbetet.

Brottsofferjouren, Malmö universitet, Vårdföretagarna Almega och Norrköpings kommun anser att utredningens förslag om att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv behöver tillföras resurser. Örebro kommun för fram att det finns en risk för kostnadsökningar om förebyggande insatser ökar samtidigt som fortsatt högt behov av ordinarie insatser. SKR samt *Karlstads* och Örebro kommuner anser att det behövs ekonomiskt stöd för att driva på en omställning till mer förebyggande insatser. *Föreningen Sveriges socialchefer* framför att det inte är säkert att effekten av det förebyggande arbetet leder till minskade kostnader inom just socialtjänsten utan kan i stället vara hos exempelvis skola, hälso- och sjukvård och rättsväsendet.

Ett antal remissinstanser lämnar även synpunkter på förslaget om övergripande planering av socialtjänstens insatser. *Borlänge kommun* och SKR framför att det behöver tillföras mer resurser för ändamålet. *Södertälje kommun* anser att det är svårt att bedöma resursbehovet för planeringen. Vindelns kommun tar upp att socialtjänsten inte har tillräckliga resurser för att utveckla och säkerställa planeringsmodeller för både kommun och region och att förslaget kommer innebära ökade kostnader för kommunerna. *Sollefteå* och *Tomelilla kommuner* bedömer att utredningens förslag till kompensation till kommunerna inte motsvarar behovet för mindre kommuner.

Några instanser uttalar sig särskilt om förslaget om insatser utan individuell behovsprövning. *Domstolsverket* för fram att förslaget kommer innebära en ny måltyp för de allmänna domstolarna. Göteborgsregionens kommunalförbund, *Karlstads* och *Malmö kommuner* bedömer att förslaget initialt kan leda till ökade kostnader för vissa insatser i enskilda kommuner inom socialtjänsten. *Gävle kommun* för fram att målgruppen som blir föremål för socialtjänstens insatser kan komma att utökas och ser därmed en risk för att förslaget blir kostnadsdrivande. *Hjo kommun* anser att förslaget är kostnadsdrivande. *Stockholms universitet* tar upp att ökad tillgänglighet sannolikt driver upp kommunernas kostnader för hemtjänst och korttidsboende. Vidare ser universitetet en risk för ökade kostnader om den enskilde direkt ska kunna vända sig till en utförare som erbjuder insatser.

Promemorians bedömning (S2022/02856) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om ekonomiska konsekvenser i relation till uppgiftsskyldighet för utförare.

Remissinstanserna: Endast *Kungsbacka kommun* yttrar sig om de ekonomiska konsekvenserna av förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare i verksamhet enligt socialtjänstlagen. *Kungsbacka kommun* bedömer att förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten kan innebära en ökad kostnad för kommunen. Promemorian innehåller ingen vägledning om vilka tekniska hjälpmedel som ska användas och därmed tillkommer kostnader för såväl utredning som införande av de tekniska hjälpmedel som ska användas.

Promemorians bedömning (Ds 2023:15) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om ekonomiska konsekvenser i relation till att anmälningar om oro för ett barn blir sökbara.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser för fram olika synpunkter om ekonomiska konsekvenserna med anledning av frågan om sökbarhet för anmälningar om oro för barn. *Socialstyrelsen* framhåller att kostnaderna av att tillämpa förvaltningslagens (2017:900) bestämmelser på förhandsbedömningar inte har utretts tillräckligt, mot bakgrund av att det bedöms att ett ärende ska anses ha inletts så snart en orosanmälan för ett barn kommit in till socialnämnden. *Kammarrätten i Stockholm* framför att förslaget sannolikt kan medföra fler ärenden om utlämnande av allmänna handlingar och därmed en ökad målinströmning till kammarrätterna eftersom en myndighets beslut att avslå en begäran om att få ut allmänna handlingar överklagas till kammarrätt. Kammarrätten saknar en analys i promemorian vilka konsekvenser förslaget får för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Nacka kommun anser att förslaget om att en personakt alltid ska skapas när det kommer in en orosanmälan avseende ett barn innebär en ökad administration och handläggning för socialtjänsten. *Länsstyrelserna i Västmanlands och Örebro län* tar upp att förslaget kommer att innebära administrativa och arbetsrelaterade tidsvinster.

Promemorians bedömning (S2023/03181) överensstämmer inte med regeringens. I promemorian bedöms att förslagen innebär ett tydliggörande av befintlig reglering utan att den kommunala finansieringsprincipen aktualiseras.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna lämnar synpunkter om finansieringen avseende förslaget till en generell bestämmelse om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Akademikerförbundet SSR, Borlänge, Götene, Härnösands och Sorseles kommuner, Länsstyrelserna i Skåne och Västra Götalands län, Riksorganisationen Glöm Aldrig Pela och Fadime (GAPF), Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Vision anser att förslaget om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet innebär ett nytt åtagande för kommunerna vad gäller vuxna och att de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna därför behöver ses över. *Botkyrka kommun* tar upp att utökade insatser för vuxna innebär en omfattande omställning i arbetet och en ekonomisk kostnad. *Sundsvalls kommun* befarar att promemorians uppskattning att förslaget kommer ha en marginell påverkan på kommunernas ekonomi är en grov felbedömning.

SKR anser att även förslaget om att socialnämnden aktivt ska förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga syftar till en ambitionshöjning inom området och delar inte promemorians uppfattning att denna endast skulle innebära en marginell påverkan på kommunernas ekonomi.

Flera remissinstanser, däribland *Brottsförebyggande rådet (Brå)* och *Brottsofferjouren*, anser att båda förslagen om att reglera socialnämndens brottsförebyggande ansvar innebär en ökning av socialnämndens ansvar som medför kostnader för kommunerna. Flera remissinstanser bedömer att det kommer att krävas resurser för de föreslagna förändringarna, däribland *Halmstads, Katrineholms, Kungsbacka, Lysekils, Malmö, Skellefteå* och

Stockholms kommuner. Länsstyrelsen i Stockholms län anser att det kommer att behövas en förstärkning av socialtjänstens resurser för att få till stånd en förändring i praktiken. *Tomelilla kommun* för fram att de ekonomiska konsekvenserna behöver ses över med fokus på implementeringen i mindre kommuner. En liknande frågeställning tar *Surahammars kommun* upp och framför att kostnaderna för att införa nya arbetssätt kan bli hög i förhållande till klientantalet.

Statens institutionsstyrelse (SiS) bedömer att förslaget kan medföra att socialnämnder i större utsträckning ansöker om placering hos SiS och att det därmed kan få ekonomiska och planeringsmässiga konsekvenser för myndigheten.

Skälen för regeringens bedömning

Den nya socialtjänstlagen innehåller vissa nya respektive utvidgade uppgifter för kommunerna

Regeringens förslag till ny socialtjänstlag ska ge kommunerna förutsättningarna till en långsiktigt hållbar socialtjänst, dvs. en mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst. Flera remissinstanser, däribland *Göteborgs* och *Malmö kommuner*, tar upp behovet av djupare analyser av de ekonomiska konsekvenserna för framför allt kommunerna. Därutöver för flera remissinstanser fram, exempelvis *Göteborgsregionens kommunalförbund*, *Norrköpings*, *Vindelns* och *Örebro kommuner* samt *Vision*, att medel behöver tillföras för att den nya lagens intentioner ska kunna uppnås.

Förslaget till ny socialtjänstlag innebär i viss mån nya respektive utvidgade uppgifter för kommunerna. I avsnitt 9.2 föreslår regeringen att det införs ett krav på att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och i avsnitt 11.1 föreslår regeringen ett utvidgat krav om planering av socialtjänstens insatser för hela socialtjänsten. Regeringen redogör nedan mer utförligt för sin bedömning av de ekonomiska konsekvenserna av förslagen.

Förslaget till ny socialtjänstlag innebär även att en stor del av bestämmelserna i hittillsvarande socialtjänstlag förs över till den nya lagen. Enligt regeringen innebär inte bestämmelserna som förs över till den nya lagen några förändrade ekonomiska konsekvenser.

Ökade initiala kostnader kompenseras

Uppsala och *Östersunds kommuner* bedömer att flera av förslagen kan leda till ökade kostnader för kommunerna åtminstone initialt. Enligt regeringens mening behövs det också ett långsiktigt stöd till kommunerna i omställningen till en långsiktigt hållbar socialtjänst, vilket även förs fram av t.ex. *SKR*. Syftet är att skapa långsiktighet, förutsägbarhet och goda planeringsförutsättningar för kommunerna inför att en ny socialtjänstlag träder i kraft. Regeringen har avsatt 200 miljoner kronor för det ändamålet under det förberedande året 2024. Av medlen fördelas 650 000 kronor (lika belopp) till varje kommun. Kommunernas förutsättningar och behovsområden inför omställningen skiljer sig åt. Under det förberedande året 2024 får kommunerna använda medel till att genomföra läges- och behovsanalyser inför den nya socialtjänstlagen. Det är en viktig

utgångspunkt för kommunerna i planeringen av socialtjänstens verksamhet inför att den nya lagen träder i kraft.

Regeringen beräknar att ytterligare 1,2 miljarder kronor kommer att avsättas till kommunerna för omställningen i form av en bemannings- och kompetenssatsning 2025 och 2,2 miljarder kronor årligen för ändamålet under perioden 2026–2028, under förutsättning att riksdagen beviljar medel för ändamålet. Omställningsstödet finansieras genom medlen som tillfördes i budgetpropositionen för 2024. Det handlar om totalt 8 miljarder kronor fram till och med 2028. Som *Surahammars kommun* framför är det viktigt för lika förutsättningar för kommunerna över landet för att genomföra den nya lagen och uppfylla lagens krav. Regeringen avser att återkomma om fördelningen av stödet till kommunerna i ett särskilt beslut.

Jämställda levnadsvillkor innebär ett tydliggörande i det övergripande målet

I avsnitt 6.1 föreslår regeringen att målbestämmelsen för socialtjänsten tydliggörs på så sätt att socialtjänsten ska främja jämlika och jämställda levnadsvillkor. Jämlika levnadsvillkor framgår av lagen redan i dag. Förslaget reglerar ett övergripande mål för socialtjänsten. Bestämmelsen innebär därmed inte en ny skyldighet för socialnämnden att vidta vissa särskilda åtgärder. Kommunerna åläggs således inte en ny uppgift. Till skillnad från *Malmö kommun* bedömer regeringen därvid att förslaget inte bedöms medföra några ekonomiska konsekvenser för kommunerna.

Värdigt liv och välbefinnande som ett övergripande mål för hela socialtjänsten

I avsnitt 6.3 föreslår regeringen att socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Förslaget innebär att värdegrunden inom äldreomsorgen utvidgas till att ta sikte på hela socialtjänsten. Bestämmelsen föreslås i den nya lagen vara en del av socialtjänstens övergripande mål.

Regeringen anser att förslaget, liksom det uttrycks i förarbetena för bestämmelsen om äldreomsorgens värdegrund, avser ett förhållningssätt i arbetet som inte innebär ökade kostnader för kommuner och enskilda verksamheter. Bestämmelsen syftar till att förtydliga för alla hur insatser ska utformas och att ge verksamheterna drivkrafter att arbeta i enlighet med denna inriktning. Förslaget har fokus på etiska frågor som handlar om att påverka attityder, synsätt, värderingar och förhållningssätt i arbetet (jfr prop. 2009/10:116, s. 92–94).

Regeringen delar även utredningens bedömning att kommunerna har värdefulla erfarenheter från äldreomsorgen av att arbeta med frågor om värdigt liv, välbefinnande och inflytande över stöd och hjälp i boendet. Det bör underlätta implementeringen av den nya bestämmelsen, även när den nu också berör andra delar av socialtjänsten. Regeringen bedömer att förslaget kan medföra behov av förnyat kunskapsstöd från Socialstyrelsen, som ansvarar för kunskapsstöd inom socialtjänstens område. Förslaget bedöms i övrigt inte medföra ökade kostnader.

Målet att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig innebär inte en ny uppgift

I avsnitt 6.4 föreslår regeringen att socialtjänsten ska arbeta förebyggande. Bestämmelsen kompletterar de befintliga målbestämmelserna i socialtjänstlagen genom att tydliggöra socialtjänstens förebyggande arbete med innebörden att socialtjänsten i sin verksamhet uppmärksammar behovet av och möjligheten att utföra sitt uppdrag proaktivt. Målet som anges i den föreslagna bestämmelsen ska ses som en konkretisering av de övergripande målen samt befintlig reglering av det förebyggande arbetet.

Flera remissinstanser anser att det behöver tillföras resurser för genomförande av förslaget, däribland *Malmö universitet*, *Brottsofferjouren*, *Göteborgsregionens kommunalförbund*, och *Vårdföretagarna Almega*. Även *Örebro kommun* framhåller att det finns en risk för kostnadsökningar om de förebyggande insatserna ökar samtidigt som ett fortsatt högt behov av ordinarie insatser finns kvar och att det kommer krävas resurser under en lång tid framöver för att ställa om arbetssätt och processer. *Göteborgs kommun* är positiv till att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv men anser inte att de ekonomiska konsekvenserna för en sådan inriktning är tillräckligt utredda.

Enligt regeringen är målet att ett proaktivt förebyggande arbetssätt ska genomsyra hela socialtjänstens verksamhetsområde och samtliga nivåer; samhälls-, grupp- och individnivå. Det ska beaktas vid övergripande arbete, i samverkan med andra, i kommunens planering, i insatser till grupper eller insatser till enskilda. Förslaget är ett övergripande mål för socialtjänsten och bestämmelsen innebär inte att kommunerna ska vidta vissa särskilda åtgärder. Förslaget innebär inte något nytt åtagande för kommunerna eller någon ambitionshöjning utan en målsättning att ett nytt arbetssätt och synsätt ska appliceras på socialtjänstens arbete på alla nivåer. Den föreslagna regleringen medför därför inga kostnader för kommunerna.

Regeringen vill i detta sammanhang understryka att ett förebyggande arbete syftar till en mer effektiv användning av socialtjänstens resurser och bedöms inte skapa nya uppgifter som socialtjänsten inte redan har. För de kommuner som inte arbetar förebyggande i dag kommer det, såsom *Jämställdhetsmyndigheten* också tar upp, krävas att kommunen prioriterar och därvid resurssätter det förebyggande arbetet för att åstadkomma det önskvärda skiftet till ett mer förebyggande arbete. En förändring kräver ett aktivt arbete från kommunerna. Regeringen bedömer att otillräckliga resurser till förebyggande arbete i stället kan vara kostnadsdrivande.

Karlstads och *Örebro kommuner* samt *SKR* anser att ekonomiskt stöd ska tillföras för att driva på en omställning till mer förebyggande insatser. Regeringen har också aviserat ett långsiktigt stöd till kommunerna under 2024–2028 för omställningsarbetet.

Såsom några remissinstanser, däribland *Bengtsfors och Borlänge kommuner* samt Göteborgsregionens kommunalförbund, framhåller kommer en stor del av effekterna av det förebyggande arbetet kunna ses först på längre sikt. Likt *Föreningen Sveriges socialchefer* anför så är det inte säkert att effekten av det förebyggande arbetet leder till minskade kostnader inom just socialtjänsten utan kan i stället vara hos exempelvis skolan, rättsväsendet och hälso- och sjukvården. Regeringens bedömning

är att en omställning av socialtjänstens verksamhet mot förebyggande arbete har potential att leda till besparingar för kommunerna, regionerna och staten och till samhällsekonomiska vinster som följd av bättre effekter av socialtjänstens insatser.

I avsnitt 6.5 föreslår regeringen också att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig. För att socialtjänsten ska kunna arbeta förebyggande och erbjuda tidiga insatser krävs att människor har kunskap om socialtjänsten och att det är enkelt att komma i kontakt med den. Den föreslagna bestämmelsen om att socialtjänsten ska inriktas på att vara lätt tillgänglig syftar till att markera betydelsen av att en tillgänglig socialtjänst är en del av arbetet med de skyldigheter som kommunerna redan har för verksamheten, inte minst vid ledning och styrning av socialtjänsten. Av bestämmelsen följer inga krav på särskilda åtgärder eller nya skyldigheter i förhållande till enskilda. De åtgärder som redan regleras i bl.a. förvaltningslagen, diskrimineringslagen (2008:567) och lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk påverkas inte av den föreslagna bestämmelsen. Regeringen bedömer därför att bestämmelsen inte innebär några ekonomiska konsekvenser för kommunerna.

Barnets bästa och barnets rätt till information

I avsnitt 7.1 föreslår regeringen att bestämmelsen om barnets bästa förtydligas så att det framgår att det vid alla åtgärder som rör barn i första hand ska beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Vidare behandlar regeringen i avsnitt 7.3 barns rätt till information. Regeringen föreslår att det av den nya lagen ska framgå att informationen ska ges kontinuerligt. Regeringen föreslår även bestämmelser om att informationen ska vara anpassad till barnets individuella behov och situation i fråga om ålder, mognad och individuella förutsättningar och att den som lämnar informationen ska så långt det är möjligt försäkra sig om att barnet har förstått informationen.

Förslaget till bestämmelser i socialtjänstlagen om barnets bästa och barnets rätt till information utgör tydliggöranden som syftar till att lydelsena bättre ska stämma överens med artikel 3 och 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Mot bakgrund av hur viktigt det är med kontinuerlig information föreslår regeringen att det framgår av lagen att information ska ges kontinuerligt. Det här innebär inte något nytt åtagande för kommunerna. Det som nu tydliggörs har tidigare framgått av bestämmelsernas förarbeten och av barnkonventionen.

Enligt regeringen medför det inga förändrade ekonomiska konsekvenser för kommunerna att den nuvarande bestämmelsen som anger att om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt, inte förs över till den nya socialtjänstlagen. Detta då det främst handlar om ett förhållningssätt till barnet och dess rätt att framföra och få sina åsikter beaktade och inte kan anses påverka socialtjänstens arbetsbörda.

Kravet på vetenskap och beprövad erfarenhet medför kostnader för kommunerna

I avsnitt 9.2 föreslår regeringen att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Förslaget

förutsätter god tillgång till kunskapsstöd, vetenskap och beprövad erfarenhet samt att verksamheterna arbetar med systematisk uppföljning. Tillgången till forskningsresultat och beprövad erfarenhet varierar och kommer att variera över tid. Etablerad kunskap kan komma att omprövas, ny kunskap utvecklas och nya forskningsbehov uppstå. Socialtjänsten kommer ha ett kontinuerligt behov av att tillämpa ny kunskap. Samtidigt som personalen bidrar till kunskapsutvecklingen behöver även tid avsättas för att ta del av ny kunskap. Området är brett och behöver täcka flera verksamhetsgrenar och forskningsområden.

Socialstyrelsen, SBU och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) är viktiga aktörer för att stödja kommunerna med nationellt kunskapsstöd och forskning om kunskapsläget och beprövade arbetsätt. Socialstyrelsen ansvarar för föreskrifter, kunskapsstöd på socialtjänstens område, och tar fram statistik samt gör uppföljningar och utvärderingar. SBU har i uppdrag att göra oberoende utvärderingar av metoder och insatser inom socialtjänstens område. Forte har sedan 2017 regeringens uppdrag att bedriva ett tioårigt nationellt forskningsprogram om tillämpad välfärdsforskning, och ska verka för att förbättra kunskapsläget inom socialtjänsten. Syftet är att stärka klient- och praktikinära forskning inom socialtjänstens verksamhetsområden och finansiera en forskarskola för yrkesverksamma personer i socialtjänsten. Stöd utarbetas även av de andra myndigheterna som ingår i Rådet för styrning med kunskap samt Brottsförebyggande rådet. Regeringens bedömning är att utbudet av kunskapsstöd är relativt välförsett. Behov av att anpassa och vidareutveckla olika kunskapsstöd bedöms rymmas inom ramen för myndigheternas ordinarie verksamhet.

SBU delar utredningens uppfattning om behovet av ekonomiskt stöd till kommunerna i förhållande till ett tydligare krav på vetenskap och beprövad erfarenhet inom socialtjänstens verksamhet. Enligt regeringen medför förslaget ett utökat ansvar på huvudmännen att utveckla beprövad erfarenhet. Grunden till att utveckla beprövad erfarenhet är individuell systematisk uppföljning som innebär att socialtjänsten löpande följer upp den enskildas problem och behov, insatser och resultat. Kravet på systematisk uppföljning medför kostnader för kommunerna. Utredningen har bedömt, givet samordningsvinster med kravet om övergripande planering, att kostnaderna för kommunerna motsvarar hälften av kostnaderna för den övergripande planeringen. Regeringen instämmer i denna bedömning. Det innebär att kommunerna tillförs 42 miljoner kronor årligen för ändamålet. De ökade kostnaderna finansieras genom medlen som tillfördes i budgetpropositionen för 2024.

Att kvaliteten ska följas upp innebär ingen ny uppgift

I avsnitt 9.3 föreslår regeringen att socialnämnden fortlöpande ska följa upp kvaliteten i verksamheten. Förslaget innebär att bestämmelsen tydligare kommer ge uttryck för bestämmelsens nuvarande innebörd. Då kommunerna redan i dag ska arbeta med att utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten innebär uppföljning i sig ingen ny uppgift för kommunerna. Innebörden av bestämmelsen är, enligt förarbetena, att en uppföljning och utvärdering av verksamhetens kvalitet och resultat ska göras av socialnämnden (prop. 1997/98:113 s. 119). Vidare framgår det av

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete att den som bedriver socialtjänst, med stöd av ett ledningssystem, bl.a. ska kontrollera, följa upp och utvärdera verksamheten. Till skillnad från vad *Karlstads*, *Norrköpings* och *Sollefteå kommuner* anför anser regeringen att förslaget därmed inte medför ekonomiska konsekvenser för kommunerna, eller några ekonomiska konsekvenser i övrigt.

Förslagen om socialnämndens brottsförebyggande ansvar utgör inte ett nytt åtagande för kommunerna ...

Regeringen föreslår dels i avsnitt 10.5 att det i den nya socialtjänstlagen ska tydliggöras att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet, dels i avsnitt 23.4 att socialnämnden särskilt ska arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

I promemorian bedöms att socialnämnden redan har ett ansvar för förebyggande arbete och att förslagen innebär att socialnämndens specifika brottsförebyggande ansvar tydliggörs. Den sammantagna bedömningen i promemorian är att de åtaganden som förslagen innebär har en marginell påverkan på kommunernas ekonomi och att den kommunala finansieringsprincipen därför inte aktualiseras. Denna bedömning ifrågasätts dock av ett stort antal remissinstanser. Exempelvis anser *Akademikerförbundet SSR* och flera kommuner, däribland *Borlänge* och *Götene kommuner*, att förslaget om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet innebär ett nytt åtagande vad gäller vuxna och att de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna därför behöver ses över. Flera remissinstanser, bl.a. *SKR*, anser att förslaget ska finansieras i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen. Vidare för flera instanser, däribland *Brå* och *Halmstads kommun*, fram att det är sannolikt att förslagen kommer få ekonomiska konsekvenser.

I promemorian anges att kommuner har kommit olika långt i arbetet med att utveckla och erbjuda insatser som är inriktade på att förebygga och motverka kriminalitet. Det förs även fram att det brottsförebyggande arbetet är ett område under utveckling som genomgår snabb förändring. Regeringen delar den bedömningen. Enligt regeringens mening kompletterar förslaget om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet socialnämndens ansvar för det generella förebyggande arbetet. De föreslagna bestämmelserna ska därmed ses som ett tydliggörande av det ansvar, att arbeta förebyggande mot sociala problem, som socialnämnden redan har. Regeringen delar därför inte den bedömning, som bl.a. *SKR* och *Borlänge kommun* för fram, att förslaget om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet utgör ett nytt åtagande för kommunerna. Samma skäl gäller enligt regeringen även förslaget att socialnämnden särskilt ska arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

... men den kommunala finansieringsprincipen aktualiseras

Enligt regeringens mening innebär förslagen, även om dessa inte är ett nytt åtagande för kommunerna, en ambitionshöjning genom ett ökat fokus och

ansvar samt krav på större prioritering vad gäller det brottsförebyggande arbetet för kommunerna. Det innebär att finansieringsprincipen aktualiseras. Flera remissinstanser, däribland *Föreningen Sveriges socialchefer*, *Malmö*, *Nacka* och *Skellefteå kommuner*, efterfrågar också en fördjupad analys av de ekonomiska konsekvenserna av de föreslagna bestämmelserna.

De exakta ekonomiska konsekvenserna av förslagen är svåra att bedöma. Enligt regeringen är det brottsförebyggande arbetet ofta sammanflätat med socialtjänstens förebyggande arbete, varför kostnaderna behöver ses i ett större sammanhang. De kostnader som kan tänkas uppstå för kommunerna är t.ex. så som *Kungsbacka* och *Lysekils kommuner* för fram, ökade kostnader för kompetensutveckling och implementering av nya metoder. Exempel på insatser som kommunerna kan behöva prioritera är t.ex. uppsökande arbete, föräldraskapsstöd med ett brottsförebyggande fokus, olika typer av insatser i samverkan med andra aktörer, exempelvis sociala insatsgrupper, stöd till den som vill lämna en kriminell livsstil, och manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende och kriminalitet.

Regeringen bedömer att bestämmelserna om att socialtjänsten ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet på kort sikt innebär ett omställningsarbete i kommunerna och på längre sikt vissa mindre kostnader för kommunerna.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2024 aviserat ekonomiskt stöd under 2024–2028 till kommunerna för den större omställningen till en långsiktigt hållbar socialtjänst, dvs. en mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst. Regeringen har fördelat 200 miljoner kronor för ändamålet det förberedande året 2024. Regeringen har även aviserat 1 200 miljoner kronor 2025 och 2 200 miljoner kronor årligen 2026–2028 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.5 och 6.7.7). Regeringen avser, i likhet med vad *Surahammars* och *Tomelilla kommuner* för fram, att beakta t.ex. mindre kommuners förutsättningar vid implementeringen av den nya lagen inom omställningsstödet till kommunerna.

Regeringen har dessutom, i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.5 och 6.6.7), föreslagit att 200 miljoner kronor fördelas till kommunerna 2025, 300 miljoner 2026 samt 600 miljoner kronor årligen 2027–2028. Medlen är avsedda att stödja kommunerna i omställningen mot att socialtjänsten ska arbeta mer brottsförebyggande. Därutöver tillförs 30 miljoner kronor 2025 och därefter 60 miljoner kronor årligen till de allmänna statsbidragen till kommunerna (prop. 2024/25:1 utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner avsnitt 2.8.1). Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (bet. 2024/25:SoU1, rskr. 2024/25:92).

Vad gäller *SiS* synpunkt om ekonomiska konsekvenser för myndigheten avser regeringen att noga följa utvecklingen och kapaciteten för myndigheten.

Övergripande planering innebär en ambitionshöjning som ska finansieras

I avsnitt 11.1 föreslår regeringen att kommunens ansvar för planering av insatser ska utvidgas till att omfatta alla socialtjänstens insatser för

enskilda. Förslaget innebär att planeringsansvaret vidgas från att omfatta enbart insatser för äldre personer och personer med funktionsnedsättning till att omfatta hela socialtjänsten. Det gäller såväl de insatser som riktar sig till grupper som de som riktar sig till enskilda. Kommunen ska i planeringen särskilt beakta behovet av tidiga och förebyggande insatser. Kommunen ska vid planeringen samverka med regionen samt med andra relevanta samhällsorgan och organisationer.

Flera remissinstanser tar upp de ekonomiska aspekterna av förslaget. *Södertälje kommun* instämmer i vikten av en planering med god framförhållning inom socialtjänstens verksamheter men menar att det är svårt att bedöma resursbehovet eftersom utredningen inte definierat formerna för planering. *SKR* och några kommuner framför att det kommer att behövas resurser för förslagets genomförande. Exempelvis *Borlänge kommun* anger att kommuner saknar ekonomiska resurser som möjliggör en långsiktig strategisk analys och planering om framtida behov socialtjänsten ska tillgodose och att en förutsättning är att kommuner tillförs mer resurser för ändamålet. *Vindelns kommun* tar upp att socialtjänsten inte har tillräckliga resurser att utveckla och säkerställa planeringsmodeller för både kommun och region, och att förslaget kommer innebära ökade kostnader för kommunen. *Sollefteå* och *Tomelilla kommuner* uppfattar det som att kommunerna åläggs ett stort resurskrävande planeringsuppdrag och bedömer att den föreslagna ekonomiska situationen för det utvidgade ansvaret inte motsvarar behovet för en mindre kommun.

Regeringen delar utredningens bedömning att kravet på en övergripande planering av insatser för enskilda inom samtliga socialtjänstens verksamhetsområden innebär en ambitionshöjning för kommunerna jämfört med i dag, och förslaget ska därför finansieras i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen.

Som utredningen beskriver och som bekräftas av *Södertälje kommun* så finns det vissa svårigheter i att beräkna förslaget. Det är svårt att fastställa en nivå på planeringen som bedöms rimlig i samtliga kommuner. Det är inte heller enligt regeringen lämpligt att mer ingående beskriva i vad planeringen ska bestå. Kommunerna bör själva bestämma över formerna för planeringen och utifrån lokala förutsättningar vilket kunskaps- och beslutsunderlag som behövs för planeringen inom olika verksamhetsområden.

Regeringen utgår därför från utredningens antaganden och beräkningar. Utredningen har uttryckt ambitionsnivån i termer av personalresurser med förväntade kostnader för en kommunal tjänsteman om 700 000 kronor i lön och overheadkostnader. Utredningen har också utgått ifrån att det finns en lägsta kostnad för att bedriva en sådan planerande verksamhet, en kostnad som är helt oberoende av kommunens storlek eller verksamhetens omfattning. Samtidigt är det enligt utredningen rimligt att anta att kommunens storlek har betydelse för kostnaderna. Förslaget innebär en samlad kostnad om knappt 84 miljoner kronor som ska fördelas mellan kommunerna. De ökade kostnaderna finansieras genom medlen som tillfördes i budgetpropositionen för 2024.

Regeringen har förståelse för att det utvidgade planeringsansvaret kan innebära en större ambitionshöjning för mindre kommuner, jämfört med en större kommun som redan i dag arbetar med övergripande planering av samtliga av socialtjänstens verksamhetsområden och därmed också redan

lever upp till den nya bestämmelsens ambitionsnivå. Regeringen bedömer att planering är en grundförutsättning för att socialtjänsten ska kunna möta behovet av insatser hos dem kommunen har en skyldighet att tillhandahålla insatser till och för att socialtjänstens insatser har den inriktning och omfattning som behövs. För en mindre kommun kan det innebära en större initial uppgift att utveckla planeringsprocessen. Som Vindelns, Sollefteå och Tomelilla kommuner för fram, tar regeringen hänsyn till kommuners olika förutsättningar, däribland mindre kommuner, vid utformningen av det långsiktiga ekonomiska stöd för omställningen som regeringen avser att avsätta åren 2024–2028 (avsnitt 42.1).

Regeringen konstaterar också att socialnämndens skyldighet att medverka i samhällsplaneringen sedan tidigare är reglerad i socialtjänstlagen. Det innebär att det redan i dag ligger på socialnämnden att ta fram underlag för kommunens planering och att samverka med kommunens samhällsplanering. Det är upp till kommunen att bestämma vilken typ av underlag som ska sammanställas.

Förslaget innebär att kommunens skyldighet att vid planeringen av insatser samverka med regionen samt med andra relevanta samhällsorgan och organisationer utökas till att omfatta hela socialtjänsten. Regeringen anser att det inte alltid är relevant att samverka med alla parter, t.ex. är det inte alltid nödvändigt att samverka med regionen vid planeringen av vissa insatser inom individ- och familjeomsorgens område. Kommunen bör enligt regeringens mening samverka med de för den aktuella planeringen relevanta samhällsorganen och organisationerna. Regeringen bedömer att det för vissa insatser i regel finns behov av att samverka med regionen. Det gäller, t.ex. planeringen av insatser för äldre personer och för personer med funktionsnedsättning, eftersom personerna vanligtvis har insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård. Även med organisationer som representerar grupperna kan det ofta finnas behov av samverkan. Kravet på samverkan när det är relevant gäller dock redan enligt nu gällande bestämmelser om krav på planering och samverkan. Enligt regeringen kan bestämmelsen om att kommunen vid planeringen av insatser ska samverka med regionen samt med andra relevanta samhällsorgan och organisationer till att omfatta hela socialtjänsten därmed endast medföra marginella kostnader för regioner som bedöms rymmas inom ram.

Förslaget om att insatser ska utformas för att stärka den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv medför inga nya kostnader

Regeringen föreslår i avsnitt 14.5 att nuvarande bestämmelse i socialtjänstlagen om att biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv ändras till att alla insatser till enskilda utformas för att stärka enskildas möjligheter till att leva ett självständigt liv. Det gäller oavsett om de tillhandahålls efter en individuell behovsprövning eller utan en individuell behovsprövning. Förslaget om insatser utan individuell behovsprövning är en ny befogenhet för kommunerna och inte ett nytt åtagande. Regeringen anser därför att förslaget om att insatser till enskilda ska ge möjligheter till ett självständigt liv inte medför några ekonomiska konsekvenser för kommuner.

Uppdelningen av insatser för personliga behov och insatser för ekonomiska behov innebär ingen ändring i sak och därmed inga nya kostnader

Regeringen föreslår i avsnitt 15.1 att nuvarande biståndsbestämmelse i 4 kap. 1 § SoL ska delas i två bestämmelser, en som reglerar insatser för personliga behov och en som reglerar insatser för ekonomiskt behov. Att de separeras lagstiftningstekniskt innebär inte någon ändring i sak och medför inga ekonomiska konsekvenser för kommuner.

Regeringen föreslår vidare att begreppet ”skäliga levnadsförhållanden” ersätter ”skälig levnadsnivå” i den bestämmelse som reglerar insatser för personliga behov. Ändringen är språklig och innebär inte någon ändring i sak. Regeringen bedömer därmed att förslagen inte medför några förändrade krav på kommunerna. Förslaget bedöms därmed inte heller medföra några ekonomiska konsekvenser för kommuner.

Insatser utan individuell behovsprövning är en befogenhet och ska möjliggöra en effektivare resursanvändning

Regeringen föreslår i avsnitt 16.1 att socialnämnden ges möjlighet att, när de bedömer det lämpligt, tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Förslaget bedöms bidra till en effektivare resursanvändning inom socialtjänsten. Det är enligt regeringen viktigt att socialtjänsten tidigt kan nå enskilda på ett enklare sätt än i dag. Genom att sänka trösklarna till socialtjänsten kan kommunerna nå fler vilket i sin tur underlättar tidiga insatser och ger enskilda möjlighet att ta del av insatser när de är motiverade och vill ha hjälp. En minskad administration kan också ge möjligheter till resursomfördelning, där resurser kan omfördelas till mer förebyggande arbete och resurser för utredningar avse mer kvalificerade ärenden.

Regeringen bedömer att förslaget inte kommer få några ekonomiska konsekvenser av betydelse för staten. Det kommer inte fattas några individuella beslut i den utförande verksamheten. Däremot kommer socialnämnden fatta ett övergripande beslut om att tillhandahålla insatser utan föregående individuell behovsprövning, vilket kommer kunna överklagas genom laglighetsprövning enligt kommunallagen. Det kommer i linje med det som *Domstolsverket* anför innebära en ny måltyp för de allmänna domstolarna. Antalet beslut som fattas av landets socialnämnder kommer emellertid sett till domstolarnas arbete att vara begränsat. Besluten får bara överklagas av kommunmedlemmar och regeringen bedömer inte att besluten kommer att överklagas i någon större utsträckning. Regeringens förslag bedöms därför endast i mycket liten omfattning påverka måltillströmningen till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Regeringen bedömer att eventuella merkostnader ryms inom befintliga ramar.

Regeringen bedömer inte heller att förslaget kommer innebära några ökade kostnader för Inspektionen för vård och omsorg.

Sett till kostnader för kommunerna påverkar förslaget om insatser utan individuell behovsprövning inte rätten till insatser. Förslaget bedöms därför inte innebära några ökade kostnader för insatser. Enligt regeringens förslag får socialnämnden en befogenhet att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Socialnämnden får således välja om den vill

använda sig av befogenheten eller inte. Bestämmelsen förpliktar inte kommunerna att tillhandahålla insatser och innebär därför inte heller något nytt åtagande. Kommunernas skyldighet att tillhandahålla insatser har därmed inte gjorts mer omfattande än vad som redan gäller i dag. Det är upp till socialnämnden att bestämma vilka insatser som ska tillhandahållas och vilka grupper insatserna ska riktas till.

Regeringen bedömer att de administrativa kostnaderna kan förväntas minska för de kommuner som väljer att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Detta till följd av minskade handläggningskostnader. Socialnämnden bör i och med det kunna frigöra tid till att kvalitetssäkra och följa upp insatser i större utsträckning än i dag. Förslaget ger socialnämnden fler verktyg att arbeta med. Som en följd av tillgängliggörandet förväntas socialnämnden kunna nå fler, t.ex. grupper som vanligtvis har svårare för att vända sig till socialtjänsten. Det kan i likhet med vad som anförs av bl.a. *Göteborgsregionens kommunalförbund*, *Karlstads* och *Malmö kommuner* initialt öppna för att kostnaden för vissa insatser i enskilda kommuner kommer att öka. Detta får dock anses ligga i linje med ett av huvudsyftena med förslaget, att nå fler i ett tidigare skede. På så sätt antas kommunerna på sikt kunna styra om sina kostnader och minska behoven av mer ingripande åtgärder och insatser.

Det finns i dag ingen forskning som pekar på att enskilda, då insatser ges utan individuell behovsprövning, skulle ta del av insatser som de inte har behov av. Det bedöms enligt utredningen inte heller vara fallet vid olika former av förenklat beslutsfattande. Socialnämnden ges med förslaget möjlighet att styra utbudet av insatser mot de sociala problem som finns i kommunen. På så sätt kan socialnämnden säkerställa att den erbjuder insatser som motsvarar uppmärksammade problem och behov. Kommunen kan även styra insatsernas omfattning och avgifter på ett sådant sätt att kommunen når önskad effekt.

Några remissinsatser har i fråga om insatser utan behovsprövning, liksom förebyggande arbete, anfört att det behöver tillföras resurser för att driva på omställningen till mer förebyggande och tidiga insatser. Regeringen har aviserat ett långsiktigt ekonomiskt stöd till kommunerna för omställningen 2024–2028 (avsnitt 42.1).

Regeringen bedömer inte heller att förslaget leder till normering, dvs. att enskilda ser insatser utan individuell behovsprövning som något de har rätt till och att socialnämnden i praktiken blir tvungna att tillhandahålla desamma. I likhet med vid införandet av förenklat beslutsfattande i hemtjänsten (4 kap. 2 a § SoL) bedömer regeringen att bestämmelsen inte kommer leda till normering eftersom den inte innebär någon skyldighet för kommunen att tillämpa bestämmelsen (jfr prop. 2017/18:106 s. 31). Risken för normering torde dessutom minska då det vid tillämpningen av förslaget finns stort utrymme för socialnämnden att anpassa utbudet av insatser efter lokala förutsättningar och behov. Socialnämnden bör enligt regeringen, utifrån behoven och förutsättningarna i den egna kommunen, på ett ansvarsfullt sätt bedöma om befogenheten ska tillämpas eller inte. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att förslaget inte förväntas leda till normering. Av samma skäl bedöms inte heller finansieringsprincipen bli tillämplig.

För de kommuner som väljer att tillhandahålla insatser utan behovsprövning inträder en skyldighet för den som utför insatserna att informera

den enskilde som vänder sig till verksamheten om rätten att ansöka om insatser. Denna skyldighet inträder först om kommunen väljer att använda sig av befogenheten och innebär därför inte något nytt åtagande för kommunerna. Av samma anledning bedöms inte heller finansieringsprincipen bli tillämplig.

Regeringen delar utredningens bedömning att förslaget inte medför kostnader för företag eller andra enskilda personer som kan komma att utföra insatser för socialnämndernas räkning. Enligt regeringen innebär förslaget inte heller att företag påförs skyldigheter eller särbehandlas. Om ett företag väljer att arbeta på uppdrag av kommunen kommer den dock att omfattas av en informationsskyldighet. Regeringen bedömer att förslaget inte kommer att påverka kommunernas möjlighet att ingå avtal med privata utförare på området.

Sammantaget bedömer regeringen att förslaget inte innebär några ekonomiska konsekvenser i övrigt.

Uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten kan medföra initiala kostnader för utförare

I avsnitt 20.4 föreslår regeringen en uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten. Den föreslagna uppgiftsskyldigheten ger socialnämnden ett tydligt lagstöd för att inhämta det underlag som nämnden behöver för kvalitetssäkring, administration, uppföljning eller utvärdering samt sådana uppgifter som nämnden behöver för att erbjuda en fast omsorgskontakt. *Kungsbacka kommun* för fram att förslaget kan innebära en ökad kostnad för kommunen att utreda och införa de tekniska hjälpmedel som ska användas. Regeringen vill understryka att socialnämnden redan i dag ansvarar för att följa upp och kvalitetssäkra verksamheten och ställa krav i avtal på att information lämnas. Socialnämnden har också ansvar att erbjuda den som har hemtjänst en fast omsorgskontakt. Av bestämmelsen följer inga krav på särskilda åtgärder eller nya skyldigheter för socialnämnden. Det är upp till socialnämnden att avgöra vilken typ av underlag som behöver sammanställas. Förslaget bedöms därmed inte medföra ökade kostnader för kommunerna.

Förslaget syftar till att tydliggöra att uppgifter för de angivna ändamålen får lämnas och undanröja den osäkerhet som finns hos både socialnämnder och utförare. Det bör medföra ett förenklat överlämnande av dokumentation eftersom bedömningen av om uppgifterna kan lämnas blir betydligt enklare och uppgifter inte behöver avidentifieras i samma utsträckning. Förslaget skulle därmed kunna minska administrationskostnader för utförarna. Det kan emellertid inte uteslutas att uppgiftsskyldigheten kan komma att innebära merarbete för privata utförare i form av ökad administration och anpassning av system. Det beror dock helt på vilket utgångsläge företaget har, i vilken omfattning ytterligare uppgifter kommer att begäras i förhållande till i dag och hur utlämnandet sker. Det är därför svårt att beräkna de eventuella kostnader som kan uppkomma för företag. Enligt regeringen rör det sig i så fall sannolikt om en initial kostnad för nya rutiner och anpassning av system. Den eventuella kostnad för utförare som kan uppkomma av förslaget måste emellertid anses acceptabel för att uppnå syftet med förslaget.

I avsnitt 25.2 bedömer regeringen att när en anmälan om oro för ett barn kommer in till en socialnämnd bör en personakt skapas, om en sådan inte redan finns för barnet, och anmälan dokumenteras i akten. Genom att samtliga orosanmälningar dokumenteras i personakter för barn skapas förutsättningar för att de blir digitalt sökbara.

Regeringen bedömer att förslaget om att en akt ska skapas för barnet så snart en orosanmälan kommer in inte medför några kostnadsmässiga konsekvenser för kommunerna. Regeringen konstaterar att kommunernas socialnämnder i dag har verksamhetssystem för sin dokumentation och för att skapa personakter. Förslaget medför inte att något nytt verksamhetsstöd eller system behöver införskaffas och inte heller att befintliga verksamhetssystem behöver justeras eller uppdateras. Regeringen bedömer att förslaget snarare kan medföra kostnadsmässiga besparingar för kommunerna. I dag dokumenteras orosanmälningar som inte leder till utredning många gånger i manuella pärmar, vilka förutsätter att det finns fysiskt utrymme för att spara dem i låsbara skåp. Genom förslaget gör kommunerna således kostnadsbesparingar för att finansiera fysiskt utrymme och låsbara skåp.

Socialstyrelsen framhåller att kostnaderna av att tillämpa förvaltningslagens (2017:900) bestämmelser på förhandsbedömningar inte har utretts tillräckligt, mot bakgrund av att det bedöms att ett ärende ska anses ha inletts så snart en orosanmälan för ett barn kommit in till socialnämnden. *Nacka kommun* lyfter att förslaget om att en personakt alltid ska skapas när det kommer in en orosanmälan avseende ett barn innebär en ökad administration och handläggning för socialtjänsten. Regeringen håller med om att förslaget i och för sig innebär att hanteringen av orosanmälningar som inte leder till utredning, kommer behöva administreras på ett annat sätt jämfört med i dag hos många socialnämnder. Samtidigt vill regeringen betona att förslaget innebär en effektivisering för socialtjänstens arbete. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS anger vad en personakt ska och bör innehålla. De krav som ställs på vad en personakt ska innehålla kan innebära att den administrativa hanteringen av en anmälan tar något längre tid i anspråk om den ska bli en del av en personakt än vad som är fallet om handlingen endast sätts in i en fysisk pärm. Den ökade tiden får dock enligt regeringens mening antas vara försumbar. Som regeringen redogjort för i avsnitt 25.1, är de förändringar i handläggning som tillämpningen av förvaltningslagens bestämmelser kan medföra begränsade. Mot denna bakgrund anser regeringen att kostnaderna för kommunerna för de tillkommande administrativa moment till följd därav, som Socialstyrelsen lyfter, får antas vara försumbara.

Socialstyrelsen rekommenderar också i sina allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS (SOSFS 2014:5) att socialnämnderna, om det är möjligt, beaktar tidigare inkomna anmälningar hos den egna nämnden när en anmälan om oro inkommit. Regeringen bedömer i likhet med bl.a. *Länsstyrelserna i Västmanlands och Örebro län* att förslaget kommer att innebära admini-

strativa och arbetsrelaterade tidsvinster. Socialtjänstens arbete effektiviseras genom att arbetet med att ta fram tidigare orosanmälningar underlättas och den tid som socialtjänstens personal i dag lägger på att manuellt genomsöka pärmar frigörs. I stället kan denna tid användas till exempelvis utredningsarbete.

Kammarrätten i Stockholm framför att förslaget sannolikt kan medföra fler ärenden om utlämnande av allmänna handlingar och därmed en ökad målinströmning till kammarrätterna eftersom en myndighets beslut att avslå en begäran om att få ut allmänna handlingar överklagas till kammarrätt. Enligt Kammarrätten i Stockholm saknas det i promemorian helt en analys av vilka konsekvenser förslagen får för de allmänna förvaltningsdomstolarna. Enligt regeringens mening medför förslaget om att en personakt alltid ska skapas vid en inkommen orosanmälan inte att fler allmänna handlingar upprättas eller kommer in till kommunerna, utan förslaget rör var dessa handlingar ska dokumenteras. Regeringen anser därför att det saknas anledning att anta att förslaget kommer att medföra fler ärenden om utlämnande av allmänna handlingar och att förslaget kommer att ge upphov till en ökad målinströmning och kostnader för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Kontakt med syskon under placering innebär ingen ny uppgift

I avsnitt 27.9 föreslår regeringen att det i socialtjänstlagen ska anges att socialnämnden, i fråga om barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende, ska arbeta för att de ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående. I lagen framgår redan i dag att socialtjänsten ska medverka till att placerade barn får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden. Av förarbeten framgår att möjligheten att bevara kontakten med föräldrar och andra närstående är en högprioriterad uppgift för socialtjänsten och att bruten kontakt kan leda till negativa konsekvenser i vuxen ålder (prop. 1989/90:28 s. 73 och prop. 2002/03:53 s. 86). I artikel 16 i barnkonventionen anges barnets rätt till privat- och familjeliv. I rättigheten ingår att bevara barnets band till familjemiljön i vid bemärkelse vilket inbegriper både föräldrar och syskon. Att medverka till goda uppväxtförhållanden innebär således bl.a. att arbeta för att barnet bevarar kontakten med föräldrar och andra närstående. Syskon omfattas av begreppet närstående. Att detta lyfts fram i lagen innebär således ingen ny uppgift för socialtjänsten.

Regeringen föreslår också att socialnämnden noga ska följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, att socialnämnden särskilt ska uppmärksamma barnets eller den unges relationer till föräldrar, syskon och andra närstående (jämfört med relationer till anhöriga och andra närstående i dag). Syskon och föräldrar omfattas således av dagens lydelse och anhöriga omfattas även av regeringens förslag. Regeringen bedömer därför att förslagen inte medför några ekonomiska konsekvenser för kommunerna.

I avsnitt 28.5 föreslår regeringen att tidsgränsen för när en uppföljning ska vara avslutad förlängs från två till sex månader. Förslaget om att tiden för uppföljning av ett barns situation – när en utredning som gäller barnets behov av stöd eller skydd avslutas utan beslut om insats samt efter att en placering har upphört – förlängs innebär att socialtjänsten under en längre tid ges möjlighet att följa ett barns situation. Det är dock fortsatt socialnämnden som beslutar om ett barns situation ska följas upp, hur detta ska genomföras och under hur lång tid. Förslaget innebär således att den maximala tiden för uppföljning förlängs från två till sex månader.

När nuvarande reglering infördes konstaterade regeringen att bestämmelsen inte innebär krav på uppföljning. Bestämmelsen, som ska användas restriktivt, ska snarare ses som en möjlighet för nämnden att följa den som är under 18 år i de fall det finns en berättigad oro för barnets situation. Bestämmelsen gör det möjligt att fortsätta motivationsarbetet och att hålla fortsatt uppsikt över barnet under ett par månader. Regeringen ansåg att förslagen inte ökade kommunens kostnader eftersom de inte innebär några nya uppgifter för kommunen. De ger i stället kommunerna möjlighet att på ett bättre sätt arbeta förebyggande med motivationsarbete, ta nödvändiga kontakter eller att kunna gripa in i tid, vilket kan leda till besparingar (prop. 2012/13:10 s. 122 och 123).

Att förlänga uppföljningstiden från två till sex månader innebär inte heller det att kommunen åläggs en ny uppgift utan att kommunen ges möjlighet att under längre tid följa ett barn som socialnämnden känner fortsatt oro för. Regeringen bedömer därför att förslaget inte medför ökade kostnader för kommunerna.

Rutiner mot missförhållanden ingår i kvalitetsarbetet redan i dag

I avsnitt 32.1 föreslår regeringen att socialnämnden ska ansvara för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom hela socialtjänstens verksamhet. Förslaget innebär att bestämmelsen som i dag omfattar socialtjänstens verksamhet rörande barn och unga utvidgas till att omfatta hela socialtjänsten. När regleringen infördes anförde regeringen att bestämmelsen innebar en mer precis reglering av socialtjänstens verksamhet. Detta då man ansåg att lagen i detta avseende behövde en högre detaljeringsgrad. Förslaget innebar enligt regeringen i princip inga nya åtaganden och därmed inte heller några ekonomiska konsekvenser (prop. 2012/13:10 s. 118, 119 och 122).

I 14 kap. 6 § SoL regleras en skyldighet att dokumentera, utreda och avhjälpa eller undanröja ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande. Redan i dag finns således ett krav på den som utför socialtjänst att *åtgärda* missförhållanden och risker för påtagliga missförhållanden. Enligt den nu föreslagna bestämmelsen ska socialnämnden emellertid även ha rutiner för att *förebygga* och *upptäcka* missförhållanden och risker för missförhållanden.

Att socialtjänsten har ett fungerande system för riskhantering är en förutsättning för att kunna säkerställa socialtjänstlagens krav på god kvalitet. En verksamhet med missförhållanden är inte en verksamhet av god kvalitet och för att motverka missförhållanden krävs att socialnämnden identifierar de risker vilka kan leda till missförhållanden.

Av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9) följer även att den som bedriver socialtjänst ska utarbeta och fastställa de rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet (4 kap. 4 §). Vidare ska det fortlöpande bedömas om det finns risk för att händelser skulle kunna inträffa som kan medföra brister i verksamhetens kvalitet (5 kap. 1 §). De åtgärder som krävs ska vidtas för att säkra verksamhetens kvalitet och om det finns rutiner som inte är ändamålsenliga så ska dessa förändras (5 kap. 7–8 §§).

Det finns således redan i dag krav på att den som bedriver socialtjänst ska ha rutiner för att säkra god kvalitet. Risker ska fortlöpande bedömas och de åtgärder som krävs ska vidtas. Arbetet med att åtgärda och upptäcka missförhållanden och risker för missförhållanden är en del i att uppnå god kvalitet. Föreskrifterna ger uttryck för att den som bedriver socialtjänst ska förebygga och upptäcka missförhållanden eller risker för missförhållanden men även att denna ska åtgärda dem.

Regeringen anser därmed att kommunerna redan i dag, inom ramen för sitt kvalitetsarbete, måste arbeta med rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda missförhållanden. Regeringens förslag innebär emellertid att detta preciseras i socialtjänstlagen. Då det är en uppgift för kommunerna redan i dag att arbeta med och ha rutiner mot missförhållanden, innebär den föreslagna bestämmelsen, enligt regeringens bedömning, inga ekonomiska konsekvenser för kommunerna.

45.3 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Regeringens bedömning: Följande förslag i propositionen bedöms innebära en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

- Förslaget om krav på att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet samt förslaget att socialnämnden systematiskt och fortlöpande ska följa upp, utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten (avsnitt 9.2 och avsnitt 9.3).
- Förslaget att kommunen ska planera socialtjänstens insatser för enskilda och i planeringen särskilt ska väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser (avsnitt 11.1).
- Förslaget att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet (avsnitt 10.5).
- Förslaget om utformning av insatser till enskilda (avsnitt 14.3 och avsnitt 14.4).
- Förslaget att socialnämnden ska verka för att placerade barn håller kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående (avsnitt 27.9).
- Förslaget om socialnämndens ansvar för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet (avsnitt 32.1).

Den inskränkning av den kommunala självstyrelsen som de nya skyldigheterna och ambitionshöjningarna innebär får anses vara nödvändig mot bakgrund av förslagets syften.

Regeringen bedömer att förslaget om insatser utan individuell behovsprövning samt förslaget om en tydlig reglering i

socialtjänstlagen om socialnämndens möjlighet att delegera beslutanderätten stärker den kommunala självstyrelsen.

Övriga förslag bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om bedömningen.

Promemorians bedömning (S2022/02856) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för den kommunala självstyrelsen i relation till uppgiftsskyldighet för utförare.

Remissinstanserna: Endast *Katrineholms kommun* yttrar sig i frågan. Katrineholms kommun instämmer i att den föreslagna uppgiftsskyldigheten å ena sidan kan vara en inskränkning i det kommunala självstyret, om kommunen ingår samarbetsavtal med annan kommun eller väljer en nämndorganisation som involverar den föreslagna uppgiftsskyldigheten. Å andra sidan ökar förslaget kommunernas möjligheter att hämta in och kontrollera underlag för utbetalningar till utförare och på så sätt möjligheter att skydda välfärdssystemet mot felaktiga utbetalningar och ekonomiska brott. Katrineholms kommun anser att förslagets fördelar överväger.

Promemorians bedömning (Ds 2023:15) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för den kommunala självstyrelsen i relation till att anmälningar om oro för ett barn blir sökbara.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om bedömningen av om det är en inskränkning i den kommunala självstyrelsen att göra anmälningar om oro för ett barn sökbara.

Promemorians bedömning (S2023/03181) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för den kommunala självstyrelsen i relation till att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om bedömningen av om det är en inskränkning i den kommunala självstyrelsen att det tydliggörs i lagen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen syftar sammantaget till att ge kommunerna bättre förutsättningar för en hållbar socialtjänst

Enligt 14 kap. 3 § regeringsformen bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den. Denna proportionalitetsprincip innebär att förslaget inte får vara onödigt långtgående och om syftet med det kan uppnås på ett mindre ingripande sätt så ska den väg väljas som lägger minst band på kommunernas självbestämmande. Vid proportionalitetsbedömningen ska det således göras dels en analys av de konsekvenser det tänkta förslaget får för den kommunala självstyrelsen, dels en avvägning mellan betydelsen av kommunal självstyrelse och de nationella intressen som den föreslagna lagstiftningen ska tillgodose.

De förslag som regeringen lämnar i denna proposition syftar sammantaget till att ge kommunerna förutsättningar för en långsiktig hållbar socialtjänst. Det handlar om en kunskapsbaserad socialtjänst, att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig, övergripande planering av socialtjänstens insatser samt att insatser ska kunna tillhandahållas utan individuell behovsprövning. Ett av syftena med kravet på övergripande planering av socialtjänstens insatser är också att säkerställa att enskilda får sina behov av insatser tillgodosedda. Nedan kommenteras särskilt alla de förslag som är nya i förhållande till nuvarande socialtjänstlag.

Socialtjänstens mål om jämställda levnadsvillkor och att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig

I avsnitt 6.1 föreslås att det bland socialtjänstens mål ska införas en bestämmelse om att socialtjänsten ska främja jämställda levnadsvillkor. Förslaget innebär enligt regeringens mening inte någon ny skyldighet att vidta särskilda åtgärder för att främja jämställda levnadsvillkor. Kommunerna kommer att ha stora möjligheter att efter lokala förutsättningar besluta om hur de ska arbeta för att uppnå målet, som överensstämmer med en grundläggande strävan efter jämställdhet i det svenska samhället som inte är ny för kommunerna.

I avsnitt 6.4 föreslår regeringen att socialtjänsten ska arbeta förebyggande. Enligt regeringens mening tydliggör förslaget det uppdrag och ansvar för förebyggande arbete som socialtjänsten har. Främjande och förebyggande arbete har varit ett viktigt del av socialtjänstens arbete sedan socialtjänstlagens införande. Förslaget utgör en bärande del av och en förutsättning för en hållbar socialtjänst. Förslaget ger kommunerna stora möjligheter att efter lokala förutsättningar, besluta om hur det förebyggande arbetet ska se ut. Omställningen till en mer förebyggande socialtjänst ska på sikt minska belastningen på kommunens myndighetsutövning och på så sätt frigöra utrymme. I kombination med förslaget om insatser utan individuell behovsprövning kommer kommunens förebyggande arbete också att kunna organiseras och utföras på ett betydligt enklare sätt än i dag.

Vidare föreslår regeringen i avsnitt 6.5 att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig. Enligt regeringen innebär förslaget att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig att kommunerna har stora möjligheter att efter lokala förutsättningar besluta om hur de ska arbeta för att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig.

Sammantaget anser regeringen att förslagets påverkan på den kommunala självstyrelsen är proportionerlig i förhållande till betydelsen av att jämställdhet anges som mål samt att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig i bestämmelserna om socialtjänstens mål.

Barns rättigheter

I avsnitt 7 lämnar regeringen flera förslag med syftet att stärka barns rättigheter i socialtjänstlagen. Förslagen att socialtjänstlagens bestämmelser om barnets bästa och barnets rätt till information tydliggörs så att lydelsen bättre överensstämmer med artikel 3 och 12 i

barnkonventionen bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen, då innebörden av bestämmelserna är den samma som tidigare.

Nuvarande bestämmelse om att när ett barn inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt, föreslår regeringen inte ska föras över till den nya lagen. Om socialtjänsten har skapat goda förutsättningar för ett barn att uttrycka sina åsikter och barnet väljer att inte göra det, anser regeringen att detta ska respekteras och att barnets åsikter inte ska försöka klarläggas på annat sätt. Socialnämnden har fortsatt samma ansvar att utreda barnet i vilket ingår att bl.a. ta del av uppgifter på andra sätt som ger information om barnets situation. Det kan t.ex. handla om kontakter med skolan. Regeringen bedömer inte att förslaget påverkar den kommunala självstyrelsen.

Kravet om vetenskap och beprövad erfarenhet

I avsnitt 9.2 föreslår regeringen att det förs in en bestämmelse om att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Regeringen bedömer att bestämmelsen innebär en inskränkning i den kommunala självstyrelsen då kommunen påförs en ny uppgift. Enligt regeringens mening är det nödvändigt med en reglering i lag för att uppnå syftet med bestämmelsen; en kunskapsbaserad socialtjänst med likvärdiga, effektiva och säkra insatser. Det utvecklingsarbete som fordras för att socialtjänstens verksamhet ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet måste bedrivas uthålligt och långsiktigt. Flera remissinstanser, däribland *Socialstyrelsen* och *SKR* ger ett starkt stöd för en reglering i lag. Genom bestämmelsen kan kommuninvånare komma att få en högre och mer likvärdig kvalitet i socialtjänstens insatser oavsett problematik, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller bostadsort. Likvärdiga, effektiva och säkra insatser stärker också legitimiteten och människors förtroende för socialtjänsten och dess verksamhet. Sammantaget får bestämmelsen därför anses utgöra ett proportionerligt ingrepp i den kommunala självstyrelsen.

Kravet på uppföljning som införs

I avsnitt 9.3 föreslår regeringen att socialnämnden fortlöpande ska följa upp kvaliteten i verksamheten. Förslaget innebär en ökad detaljeringsgrad. Då kommunerna redan måste arbeta på detta sätt i dag måste inskränkningen emellertid ses som marginell. Uppföljning är nödvändigt för att kommunerna ska kunna säkra god kvalitet i verksamheten. Syftet med den föreslagna bestämmelsen är att synliggöra vikten av uppföljning och skapa bättre förutsättningar för god kvalitet inom socialtjänsten. Regeringen anser därför att inskränkningen i den kommunala självstyrelsen är proportionerlig.

Socialnämndens mer uttalade brottsförebyggande ansvar

I avsnitt 10.5 och 23.4 föreslås att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet samt särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Förslagen innebär att socialnämndens generellt förebyggande arbete kompletteras

med ett uttalat brottsförebyggande ansvar. Bestämmelserna är formulerade på ett sätt som stämmer överens med socialtjänstlagens karaktär av en ramlag, dvs. den listar inte särskilda insatser, metoder och målgrupper. Bestämmelserna kan anpassas i förhållande till de brottsproblem och behov som finns lokalt och till andra relevanta lokala förutsättningar och utmaningar. Insatserna kan därmed komma att variera från kommun till kommun. Inskränkningen av den kommunala självstyrelsen får därför enligt regeringen ses som marginell och proportionerlig i förhållande till ändamålet med regleringen.

Övergripande planering av socialtjänstens insatser

Regeringen föreslår i avsnitt 11.1 att kommunen ska planera socialtjänstens insatser för enskilda. Kommunen ska särskilt beakta behovet av tidiga och förebyggande insatser. I planeringen ska kommunen, när det är lämpligt, samverka med regionen samt andra samhällsorgan och organisationer. Förslaget innebär en utvidgning av nu gällande bestämmelser och begränsar i viss mån den kommunala självstyrelsen. Kommunen har dock redan i dag ansvar för att tillhandahålla insatserna till de personer som behöver och har rätt till dem. På så sätt innebär regleringen bara ett krav på att insatser som ska tillhandahållas ska planeras på en övergripande nivå. Planeringen är en förutsättning för att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och även för befogenheten att tillhandahålla insatser utan föregående behovsprövning. Förslaget ingår som en avgörande del av en hållbar socialtjänst.

Ett av syftena med kravet på planering är att säkerställa att enskilda får sina behov av insatser tillgodosedda och att de inte behöver vänta på verkställighet av gynnande beslut. Med hänsyn till de väntetider som drabbar enskilda i dag pga. bristande planering, bedömer regeringen att begränsningen av självstyret är motiverad. I en avvägning mellan det kommunala självstyret och enskildas möjligheter att få insatser i skälig tid väger enskildas rättssäkerhet tyngre.

Den enskildes önskemål och självständighet ska vägas in

I avsnitt 14.5 föreslår regeringen att insatser till enskilda ska utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. Regeringen delar utredningens uppfattning att förslaget inte påverkar den kommunala självstyrelsen. Bestämmelsen gäller i dag i fråga om bistånd, men kommer med regeringens förslag gälla även när socialnämnden väljer att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Dessa insatser kommer kunna tillhandahållas med vissa begränsningar, men i förhållande till i dag får kommunerna ett större handlingsutrymme. Förslaget om att insatser ska utformas så att de stärker den enskildes möjlighet till ett självständigt liv innebär därvid ingen inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

Övriga förslag om utformning av insatser till enskilda, att insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och enskilda organisationer (avsnitt 14.3) samt att när en insats utförs i boendet ska den enskilde så långt det är möjligt kunna välja när och hur insatsen ges (avsnitt 14.4), innebär inskränkningar i den kommunala självstyrelsen när dessa insatser ges efter

behovsprövning. Motsvarande inskränkningar har tidigare gjorts i de situationer som insatserna ges efter behovsprövning till äldre personer. Regeringen anser att det är proportionerligt att göra motsvarande inskränkning när insatserna ges efter behovsprövning till personer i andra åldrar, med hänsyn till vikten av jämlikhet och likvärdighet mellan enskilda. I likhet med vad som anförs i stycket ovan om socialnämndens möjlighet att ge insatser utan individuell behovsprövning innebär förslaget enligt regeringen ingen inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

Insatser utan individuell behovsprövning innebär ökad kommunal självstyrelse

I avsnitt 16.1 föreslås att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Kommunernas skyldighet att lämna insatser till enskilda för personliga behov samt den enskildes rätt att erhålla ekonomiskt bistånd kommer fortsatt att regleras i den nya socialtjänstlagen. Ett av socialtjänstlagens grundläggande syften är att garantera att enskilda får sina behov av insatser tillgodosedda. Med förslaget får kommunerna en befogenhet att tillhandahålla insatser även utan behovsprövning. Förslaget i sig påverkar inte den skyldighet kommunerna har att lämna insatser eller den enskildes rätt till insatser. Förslaget innebär en möjlighet att erbjuda insatser direkt till enskilda utan sedvanlig behovsprövning.

Enligt regeringen är förslaget formulerat som en befogenhet, inte en skyldighet, och innebär inget nytt åtagande för kommunerna. Det medför emellertid en utvidgning av det kommunala handlingsutrymmet och öppnar för möjligheter att tillhandahålla socialtjänst på fler sätt. Förslaget blir därmed kompetensutvidgande i förhållande till vad som gäller i dag. På så sätt stärks den kommunala självstyrelsen.

Utförarens skyldighet att informera

I avsnitt 16.4 föreslås att den som genomför insatser utan individuell behovsprövning ska informera enskilda som vänder sig till verksamheten om möjligheten att ansöka om behovsprövade insatser enligt socialtjänstlagen. Informationsskyldigheten följer direkt av lag och behöver inte regleras särskilt i förhållande till utföraren. Skyldigheten inträder dock endast om och när kommunen väljer att använda sig av befogenheten. Enligt regeringen innebär därför inte bestämmelsen någon inskränkning av den kommunala självstyrelsen eller något nytt åtagande för kommunerna.

Uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten

I avsnitt 20.4 föreslås en uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten. Den föreslagna uppgiftsskyldigheten syftar bl.a. till att förbättra kommunens möjligheter att följa upp socialtjänstverksamheten. I likhet med vad *Katrineholms kommun* för fram, kan det ses som positivt för den kommunala självstyrelsen genom att möjligheten till kontroll av utförare ökar. Den föreslagna uppgiftsskyldigheten innebär att kommunala utförare är skyldiga att lämna ut uppgifter. Skyldigheten inträder emellertid först om kommunen valt att ingå ett samverkansavtal med en annan kommun eller valt en viss nämndorganisation. Regeringen bedömer att

kommunernas bestämmanderätt därmed får anses oförändrad och att den kommunala självstyrelsen inte inskränks av förslaget. Det Katrineholms kommun anför om att förslaget kan innebära en inskränkning i den kommunala självstyrelsen ändrar inte regeringens bedömning.

Ansvarigt organ för att fullgöra vissa uppgifter ändras till socialnämnden

I avsnitt 18.2, 18.3, 23.8 och 29 föreslår regeringen att ansvarigt organ för att fullgöra vissa uppgifter inom socialtjänsten ska ändras från kommunen till socialnämnden. Detta gäller budget- och skuldrådgivning (avsnitt 18.2), familjerådgivning, samarbetsamtal, informationssamtal samt hjälp för föräldrar att träffa avtal om vårdnad, boende eller umgänge enligt föräldrabalken (avsnitt 18.3), föräldrautbildning inför adoption (avsnitt 29), verkställighet av påföljden ungdomstjänst samt medling med anledning av brott (avsnitt 23.8). Att socialnämnden pekats ut som ansvarigt organ i dessa fall skulle kunna uppfattas som en begränsning av kommunfullmäktiges frihet att organisera kommunens verksamhet. Enligt nuvarande 2 kap. 4 § SoL ska emellertid kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgöras av den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer. Dessa nämnder kallas i lagstiftningen för socialnämnder. Av detta följer att ifrågakvarande uppgifter redan i dag ska fullgöras av den eller de nämnder som fullmäktige bestämmer, dvs. socialnämnden. Regeringen delar därmed utredningens uppfattning att förslaget inte kan anses begränsa kommunens organisationsfrihet eller på annat sätt påverka den kommunala självstyrelsen.

Sökbara orosanmälningar

I avsnitt 25.2 bedömer regeringen att när en anmälan om oro för ett barn kommer in till en socialnämnd bör en personakt skapas, om en sådan inte redan finns för barnet, och anmälan dokumenteras i akten. Genom att samtliga orosanmälningar dokumenteras i personakter för barn skapas förutsättningar för att de blir digitalt sökbara. Regeringen bedömer att förslaget att göra anmälningar om oro för ett barn sökbara inte innebär att kommunerna åläggs någon ny uppgift och inskränker således inte den kommunala självstyrelsen.

Förslaget att socialnämnden ska arbeta för att placerade barn ges möjlighet till kontakt med syskon

I avsnitt 27.9 föreslår regeringen att socialnämnden ska arbeta för att placerade barn ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående. Det har inte tidigare reglerats i socialtjänstlagen. Däremot anges att socialtjänsten ska medverka till att placerade barn får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden. Att medverka till goda uppväxtförhållanden innebär bl.a. att arbeta för att barnet bevarar kontakten med föräldrar och andra närstående. Syskon omfattas av begreppet närstående. Därutöver har socialnämnden redan i dag ett ansvar för att särskilt uppmärksamma placerade barns relation till närstående, däribland föräldrar och syskon. Enligt regeringens mening kan förslaget att socialnämnden ska arbeta för att placerade barn håller kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående därför bara anses ha marginell

påverkan på den kommunala självstyrelsen. Denna inskränkning måste vägas mot att vård utanför det egna hemmet är en ingripande åtgärd för det enskilda barnet och att en bibehållen relation till barnets syskon har visat sig vara av stor betydelse för att barnet ska känna kontinuitet i en annars instabil situation och att kontakten kan vara ett stöd när placeringen upphör och barnet ska klara sig på egen hand. Enligt regeringen får den inskränkning som följer av förslaget därför anses vara proportionerlig i förhållande till betydelsen och nyttan av att placerade barn upprätthåller en relation till sina syskon.

Förlängd tid för uppföljning av barnets situation

I avsnitt 28.5 föreslås att tidsgränsen för när en uppföljning ska vara avslutad förlängs från två till sex månader. Förslaget ger kommunerna ett ökat handlingsutrymme. Regeringen bedömer att detta ökade handlingsutrymme gäller i förhållande till det enskilda barnet och vårdnadshavaren och kan inte anses vara av sådan karaktär att det påverkar den kommunala självstyrelsen.

Rutiner mot missförhållanden

I avsnitt 32.1 föreslås att socialnämnden ska ansvara för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom hela socialtjänstens verksamhet. Förslaget utvidgas från att avse verksamhet som rör barn och unga till att omfatta all verksamhet. Förslaget innebär att det åtagande som anges i lagen utökas, men att det omfattar sådant arbete som socialtjänsten redan i dag är skyldiga att utföra. Då förslaget innebär en ökad detaljeringsgrad i lag kan det emellertid anses innebära en inskränkning i det kommunala självstyret. Då kommunerna redan i dag måste arbeta på detta sätt är inskränningen emellertid marginell. Syftet med den föreslagna bestämmelsen är att det ska bli tydligare för kommunerna att de är skyldiga att arbeta med rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda missförhållanden. Missförhållanden kan i socialtjänstens verksamhet få mycket allvarliga konsekvenser. Regeringen anser därför att inskränkning i den kommunala självstyrelsen är proportionerlig.

Tydlig reglering i socialtjänstlagen om socialnämndens möjlighet att delegera beslutanderätten

I avsnitt 35.3 föreslår regeringen att bestämmelsen i 6 kap 38 § 3 KL, som begränsar rätten att delegera beslutanderätten i ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda om ärendet är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt, inte ska tillämpas vid delegering av beslutanderätt till utskott i vissa angivna ärenden i socialtjänstlagen. Syftet är att vissa ärenden, av integritets- och effektivitets-skäl, bör kunna hållas inom en trängre krets. Detta torde vara positivt för enskilda, såväl barn som vuxna, vilka är part i ärendet. Då socialnämnden ges möjlighet att delegera beslutanderätten i fler ärendetyper än tidigare innebär det enligt regeringen en utvidgning av det kommunala självstyret.

Regeringens bedömning: Den nya socialtjänstlagen bedöms i sin helhet medföra positiva effekter för barn, bl.a. omformuleras bestämmelser för att ge en tydligare koppling till och överensstämmelse med barnkonventionen. Även ett antal andra förslag får positiva konsekvenser för barn.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Linköpings universitet (Barnafrid)* anser att utredningens förslag som förtydligar och säkerställer ett barnrättsperspektiv bör få positiva konsekvenser för den sociala barnvården. Barnafrid för samtidigt fram avsaknaden att helhetsperspektiv där barnrättighetsperspektivet genomsyrar hela socialtjänsten.

Promemorians bedömning (S2022/02856) överensstämmer delvis med regeringens. Promemorian behandlar bara frågan om uppgiftsskyldighet för utförare i verksamhet enligt socialtjänstlagen.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan om förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare i verksamhet enligt socialtjänstlagen medför några konsekvenser för barn.

Promemorians bedömning (Ds 2023:15) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för barn i relation till att anmälningar om oro för ett barn blir sökbara.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om förslaget om sökbarhet för anmälningar om oro för ett barn har konsekvenser för barn.

Promemorians bedömning (S2023/03181) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för barn i relation till att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser yttrar sig i fråga om konsekvenser för barn i relation till förslaget att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet. *Myndigheten för delaktighet* understryker den särskilda situation och de särskilda förutsättningar som barn med funktionsnedsättning kan befinna sig i.

Skälen för regeringens bedömning

Inriktningen om att få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande bidrar till att stärka barnrättsperspektivet

I avsnitt 6.3 föreslår regeringen att socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Enligt regeringens mening bidrar förslaget till att stärka barnrättsperspektivet i socialtjänstlagen då också insatser till barn kommer omfattas av bestämmelsen.

Socialtjänstens mål att arbeta förebyggande och planering av socialtjänstens insatser bedöms medföra positiva konsekvenser för barn

I avsnitt 6.4 föreslår regeringen att socialtjänsten ska arbeta förebyggande. Regeringen föreslår också i avsnitt 11.1 att kommunen ska planera för socialtjänstens insatser till enskilda. Regeringen bedömer att den

föreslagna bestämmelsen om att socialtjänsten ska arbeta förebyggande tillsammans med bestämmelsen om övergripande planering av socialtjänstens insatser till enskilda har positiva konsekvenser för barn. Det kan handla om att förbygga risker för utsatthet och ge möjlighet att bygga på det som är positivt för att främja och skapa trygga uppväxt- och levnadsförhållanden för alla barn med barns rättigheter och lika värde som utgångspunkt. Det handlar också om att förutse, identifiera och i ett tidigt skede avvärja risker för exempelvis våld. Forskningsresultat visar också att de viktigaste skyddsfaktorerna för att skapa goda förutsättningar för barn och ungas uppväxtvillkor är att fullfölja grund- och gymnasieskolan. Skolrelaterade problem och social utsatthet hänger ofta samman och kan förstärka varandra. Såväl skolan som socialtjänsten har därför en viktig roll i det förebyggande arbetet. Enligt regeringen ger kravet om övergripande planering av socialtjänstens insatser, och då särskilt beakta behov av tidiga och förebyggande insatser, kommunerna förutsättningar att tillsammans med t.ex. skolan verkligen planera och möta barns behov av insatser. Det finns även goda möjligheter att inkludera barn i planeringsprocessen och på så sätt öka tillgången till insatser och möta barns behov på nya sätt.

Enligt regeringens mening kan förebyggande arbete också bidra till ett ökat fokus på att förhindra att barn och unga börjar begå brott. Med ett så tidigt stöd som möjligt minskar risken för en allvarlig problematik senare i livet. *Barnrättsbyrån* framhåller att när det gäller barn och unga så kan det inte nog förtydligas hur viktigt det är att arbeta preventivt. Det är viktigt för att minska lidande här och nu men också förhindra mer ingripande insatser i ett senare skede.

Bestämmelser om barns rättigheter placeras i den inledande avdelningen i lagen

I avsnitt 7 föreslår regeringen bestämmelser om barns rättigheter. Regeringen har placerat bestämmelserna i lagens inledande avdelning om socialtjänstens mål och andra grundläggande bestämmelser. Syftet är att synliggöra att barns rättigheter är relevanta i alla delar av socialtjänstens verksamhet och inte enbart vid handläggning av ärenden som rör barnet. Placeringen i lagen förtydligar enligt regeringens bedömning barnrättsperspektivet i lagen.

Bestämmelser omformuleras för en tydligare koppling till barnkonventionen

I avsnitt 7 behandlar regeringen bestämmelser om barns rättigheter. Regeringen lämnar i avsnittet flera förslag med syftet att förtydliga och i vissa fall stärka barnrättsperspektivet i socialtjänstlagen vilket också ligger i linje med behovet av fortsatt transformering av barnkonventionen i relevant lagstiftning för att konventionen ska få genomslag (prop. 2017/18:186, s. 93). Bestämmelserna om barnets bästa (avsnitt 7.1), barnets rätt till information (avsnitt 7.3) och barnets rätt till att framföra sina åsikter (avsnitt 7.2) har därför omformulerats i den nya lagen för att få en tydligare koppling till och överensstämmelse med artikel 3 och 12 i barnkonventionen. Att det placerade barnets behov av kontakt med föräldrar och syskon lyfts fram i lagen (avsnitt 27.9) ligger i linje med

artikel 16 i barnkonventionen i vilken barnets rätt till privat- och familjeliv kommer till uttryck. Där ingår att bevara barnets band till familjemiljön i vidare bemärkelse vilket bl.a. inbegriper såväl föräldrar som syskon. Att barnets rättigheter enligt barnkonventionen tydliggörs i socialtjänstlagen ska enligt regeringen stärka förutsättningarna för tillämpningen, dvs. bidra till att bestämmelserna tillämpas korrekt. I linje med vad *Linköpings universitet (Barnafrid)* efterfrågar, anser regeringen att förslagen därmed bidrar till att verka för att barnrättsperspektivet genomsyrar hela socialtjänstens arbete.

Kravet om att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet

I avsnitt 9.2 föreslår regeringen att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Regeringen bedömer att förslaget har positiva konsekvenser för barn. Mycket talar för att socialtjänstens verksamhet för barn i dag inte fullt ut arbetar i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Exempelvis är inte tillämpningen av bedömningsinstrument allmänt spridd.

Barn är en särskilt utsatt grupp där det är angeläget att goda kunskaper om insatsers resultat, risker och möjligheter, ligger till grund både för planeringen av insatser riktade till barn och i beslut om insatser till det enskilda barnet. En verksamhet för barn som systematiskt använder sig av den kunskap som redan finns, som kompletterar med beprövad erfarenhet och tar till sig ny kunskap, kommer få betydligt bättre utfall av insatserna för barn som grupp.

Socialnämndens brottsförebyggande ansvar

I avsnitt 10.5 föreslår regeringen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga och i avsnitt 23.4 att socialnämnden särskilt ska arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

Förslagen syftar till att förebygga och motverka att barn och unga rekryteras in i kriminalitet, liksom att förebygga annan brottslighet genom ett starkt brottsförebyggande arbete riktat mot barn och unga samt genom tidiga insatser. Forskning visar att när barn tidigt uppvisar normbrytande beteende ökar risken för att det fortsätter över tid. Tidiga insatser för barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet lönar sig på många sätt, inte minst för barnen själva. Förslagen bedöms medföra att särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser används i större utsträckning än i dag.

Vidare bedömer regeringen att förslagen, som bl.a. *Barnombudsmannen* och *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* för fram, bidrar till att stärka efterlevnaden av Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). I barnkonventionen slås fast att alla barn har rätt till frihet från våld och till social trygghet (artiklarna 19 och 26). Socialnämnden behöver tidigt identifiera barn och unga i riskzonen och förebygga fortsatt kriminalitet och normbrytande beteende. Barn och unga med ett normbrytande beteendemönster riskerar, förutom att hamna i kriminalitet i vuxen ålder, bl.a. sämre psykisk och somatisk hälsa och problematik med skadligt bruk och beroende. Att som barn involveras i

kriminalitet i allmänhet eller utnyttjas i ett kriminellt nätverk i synnerhet innebär ett betydande hot mot framtidsutsikter och möjligheter i livet. I värsta fall kan det innebära en fara för barnets liv. Även den generella bestämmelsen om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet har betydelse för barns uppväxtvillkor och bör bidra till att stärka skyddet för barn som riskerar att fara illa. Enligt regeringens mening bidrar förslagen till att stärka alla barns rätt till frihet från våld och social trygghet.

Brottsofferjouren Sverige för även fram betydelsen av att fokusera på barns våldsutsatthet. Enligt regeringens mening är det allmänt inriktade och förebyggande arbetet en grundläggande uppgift för socialtjänstens barn- och ungdomsvård. Därutöver behöver socialnämndens arbete för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga tydliggöras.

Myndigheten för delaktighet understryker den särskilda situation som barn med funktionsnedsättning kan befinna sig i. Regeringen delar myndighetens uppfattning och anser att den föreslagna bestämmelsen kan bidra till att tillgodose behovet av att utveckla kunskapen om barn och unga med funktionsnedsättning och våldsutsatthet, våldsutövande, normbrytande beteende och kriminalitet.

Sammantaget bedömer regeringen att ett uttalat brottsförebyggande ansvar har positiva konsekvenser för barn och unga i allmänhet och för utsatta grupper av barn och unga i synnerhet.

Övergripande planering av socialtjänstens insatser

I avsnitt 11.1 föreslår regeringen att kommunen ska planera för socialtjänstens insatser för enskilda och att kommunen vid planeringen särskilt ska väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser. Genom att kommunerna ska planera sina insatser, särskilt tidiga och förebyggande insatser, finns möjlighet för kommunerna att verkligen planera och möta barns behov av insatser. Att inkludera barn och göra barn delaktiga i planeringsprocessen kan förväntas bidra positivt sett till tillgången till insatser och möta behoven på nya sätt. Det finns möjlighet till samverkan med skolan och med för barn viktiga organisationer. Genom principen om universell utformning som utgångspunkt i planeringen bedöms också förutsättningarna till jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället öka för barn med funktionsnedsättning. Sammantaget bedömer regeringen att förslaget bidrar positivt till att tillgodose barns rättigheter.

Insatser utan individuell behovsprövning

I avsnitt 16.1 föreslår regeringen att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Med förslaget om följer ökat självbestämmande för den enskilde och förslaget bedöms göra det lättare för den enskilde att i vissa fall ta del av stöd och hjälp. På så sätt kan socialtjänsten bli mer tillgänglig för både barn och föräldrar.

Barn och familjer söker sig i dag i mycket liten omfattning själva till socialtjänsten för att ansöka om stöd och hjälp. Orosanmälningar inkommer i mycket större omfattning än ansökningar. En orosanmälan föranleds av att någon fått kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. I vissa fall hade en orosanmälan troligen kunnat undvikas om socialtjänsten hade fått kontakt med barnet eller familjen tidigare. Regeringen

kan dock konstatera att det, precis som i dag, kommer att finnas enskilda och familjer som inte på eget initiativ vänder sig till socialtjänsten. Detta gäller även om fler insatser erbjuds utan individuell behovsprövning. Socialtjänsten måste därför fortsatt arbeta med att nå dessa grupper på olika sätt, exempelvis genom att arbeta uppsökande och initiera samt motivera enskilda till kontakt med socialtjänsten.

Det är i stor grad en orosanmälan som leder till kontakt med socialtjänsten och vägen till stöd och hjälp för både barn och deras föräldrar blir onödigt lång. I stället bör barnet och föräldrarna ges stöd tidigt så att det inte behöver bli fråga om någon orosanmälan. Förslaget ger socialtjänsten möjlighet att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning vilket kan underlätta socialtjänstens arbete med tidiga och förebyggande insatser. Att socialtjänsten med detta arbetssätt är mer lätt tillgänglig än i dag kan bidra till att socialtjänsten kommer i kontakt med barn och föräldrar tidigt. Det kan också ge tillgång till insatser snabbare än i dag, när behovet är påtagligt för den enskilde och motivationen finns. Det kan t.ex. vara insatser som ger föräldrar stöd i sitt föräldraskap men också insatser som avser andra behov hos föräldern, men som kan påverka föräldraförmågan eller situationen kring barnet.

Enligt regeringens mening bör fler verktyg för socialtjänsten att ge tidiga insatser medföra att barn, som är i behov av stöd och skydd, får ökad uppmärksamhet och hjälp i ett tidigt skede. Det förbättrar förutsättningarna för barn att växa upp under trygga och goda förhållanden. Det kan även motverka behovet av framtida mer omfattande insatser. Förslaget stämmer överens med Sveriges åtagande enligt barnkonventionen och då särskilt artikel 3 om barnets bästa, artikel 6 om att konventionsstaterna ska säkerställa barnets överlevnad och utveckling samt artikel 19 om skydd mot bl.a. våld, övergrepp och vanvård. Sammantaget bedömer regeringen i likhet med *Stiftelsen Allmänna barnhuset* att förslaget är positivt för barn och stärker barnrättsperspektivet.

Uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten kan medföra positiva effekter

I avsnitt 20.4 föreslår regeringen en uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten. Förslaget innebär att personuppgifter om såväl barn som vuxna får lämnas och behandlas för de angivna ändamålen. Barn är en särskilt utsatt grupp där det är angeläget att kunna följa upp, kvalitetssäkra och utvärdera de insatser som ges. Det ger kunskaper som kan ligga till grund både för övergripande beslut om utbud av insatser riktade till barn och beslut om insatser till enskilda barn.

Barn som brottsoffer synliggörs

I avsnitt 18.1 behandlas insatsen brottsofferstöd. Bestämmelsen gäller både för barn som vuxna. Det innebär att det ansvar som regleras i bestämmelsen rörande brottsofferstöd avser barn både som brottsoffer och närstående.

I avsnitt 23.7 föreslår regeringen även en specifik bestämmelse om insatser till barn som utsatts för brott. Socialnämndens ansvar för insatser till barn som utsatts för brott synliggörs på så sätt även i avdelningen Skydd och stöd till barn och unga i den nya socialtjänstlagen. Regeringen

bedömer att barn som brottsoffer synliggörs i större utsträckning i den nya lagen och att det innebär positiva konsekvenser för barn.

Sökbara orosanmälningar

I avsnitt 25.2 bedömer regeringen att när en anmälan om oro för ett barn kommer in till en socialnämnd bör en personakt skapas, om en sådan inte redan finns för barnet, och anmälan dokumenteras i akten. Genom att samtliga orosanmälningar dokumenteras i personakter för barn skapas förutsättningar för att de blir digitalt sökbara. Bör framgå att detta ska ske oavsett om barnet redan har en personakt eller inte. I dag görs ju detta redan för de barn som har en personakt hos nämnden. Regeringen anser att det är viktigt att socialnämnden vid en bedömning av barnets behov av skydd eller stöd kan ta del av tidigare orosanmälningar och vilka överväganden och bedömningar som gjorts tidigare. Tidigare inkomna orosanmälningar och nämndens tidigare ställningstaganden kan vara avgörande för om en utredning ska inledas.

Blir en orosanmälan, den omedelbara skyddsbedömningen och förhandsbedömningen för ett barn alltid en del av barnets akt innebär det att samtliga uppgifter som kan vara relevanta för bedömningen av barnets behov av skydd eller stöd kommer finnas samlade på en plats och mer lättillgängliga för nämnden. Regeringen bedömer att förslaget kommer att öka möjligheten att upptäcka och identifiera barn som kan behöva socialnämndens skydd eller stöd. Därigenom stärks skyddet för barn som far illa eller som riskerar att fara illa.

Regeringen bedömer att förslaget även innebär en förbättring för barns personliga integritet, då socialnämnden inte längre behöver bläddra i en pärm där uppgifter om flera barn förekommer för att hitta en tidigare orosanmälan.

Regeringen bedömer att förslaget inte förväntas medföra några kostnader för barn eller deras familjer.

Sammantaget anser regeringen att förslaget innebär att barns rättigheter kan tillvaratas bättre än i dag.

Insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke

I avsnitt 26.3 föreslår regeringen att socialnämnden ska, även utan vårdnadshavarens samtycke, få tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning till barn som har fyllt 15 år om insatsen är lämplig att tillhandahålla på det sättet. Förslaget innebär att barn som har fyllt 15 år på egen hand kommer att kunna vända sig till en utförare för att ta del av insatser. Regeringens bedömning är att den som har fyllt 15 år i allmänhet har uppnått en sådan mognad att hans eller hennes önskemål och bestämmanderätt bör tillmätas avgörande betydelse i fråga om insatser som ges utan individuell behovsprövning. Förslaget innebär att barns rätt till självbestämmande stärks. Det är kommunen som beslutar vilka insatser som ska tillhandahållas för barn som har fyllt 15 år men barnet själv bestämmer om han eller hon vill ta del av en sådan insats eller inte.

Regeringens förslag innebär en lägsta åldersgräns på 15 år. Någon bedömning ska inte göras av det enskilda barnets mognad i förhållande till hans eller hennes ålder. Det innebär att även barn som på grund av t.ex. en kognitiv funktionsnedsättning möter vissa svårigheter kommer att kunna

ta del av insatser utan individuell behovsprövning. Frågan är om det kan vara förenat med några risker för dessa barn. Det får dock förutsättas att kommunala utförare eller de utförare som socialnämnden väljer att anlita är professionella och att de kan bemöta och vägleda barnet utifrån hans eller hennes individuella förutsättningar. Informationsskyldigheten innebär också att utförarna ska lämna informationen på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning. Att barnet har kontakt med en av socialtjänstens verksamheter vilken har till uppgift att stödja och hjälpa torde som utgångspunkt inte vara till skada för ett barn som inte har uppnått viss mognad även om nyttan för vissa kan antas bli begränsad. För det fall att vissa insatser bedöms medföra risker för barn som deltar bör kommunen noga överväga om dessa alls bör tillhandahållas utan behovsprövning och under vilka förutsättningar och till vilka grupper en sådan insats kan tillhandahållas utan risk. Regeringen har därför föreslagit att det i bestämmelsen ska anges att insatser utan individuell behovsprövning får tillhandahållas till barn som fyllt 15 år om insatsen är lämplig att tillhandahålla på det sättet. Vid ett sådant övervägandet måste också beaktas vad som bedöms vara till barnets bästa.

Utgångspunkten bör, enligt regeringen, vara att vårdnadshavare vill sitt barns bästa. Det kommer dock att finnas barn som tar del av insatser mot vårdnadshavarens vilja eller utan vårdnadshavarens vetskap. Det finns en risk att barn som tar del av insatser mot vårdnadshavarens vilja dels kan uppleva det som jobbigt på grund av lojalitet med vårdnadshavaren, dels kan hamna i konflikt med vårdnadshavaren. Det kan försätta barnet i en besvärlig situation. I familjer där det t.ex. förekommer våld eller hedersrelaterat våld eller förtryck kan barnet i vissa fall riskera att utsättas för ytterligare hot och våld. Det är en försvårande faktor som måste hanteras och byggas bort för att säkerställa att barnet får rätt att ta del av insatser.

Möjligheten att ge insatser utan vårdnadshavarens samtycke förbättrar enligt regeringen förutsättningarna för barnet och socialtjänsten att få kontakt med varandra. Att socialtjänsten får kontakt med barnet är en förutsättning för att kunna hjälpa. När socialnämnden tar ställning till om en insats ska tillhandahållas utan behovsprövning till de som fyllt 15 år görs även en bedömning av barnets bästa. I denna bedömning ligger en bedömning av om insatsen som övervägs är lämplig att tillhandahålla på detta sätt och hur den bör utformas för att möta det enskilda barnets behov på bästa sätt.

Förlängd tid för uppföljning av barnets situation

I avsnitt 28.5 föreslår regeringen att tidsgränsen för när en uppföljning ska vara avslutad förlängs från två till sex månader. Förslaget innebär att socialnämnden under längre tid kan arbeta med att motivera vårdnadshavare och barnet, när detta är över 15 år, att ta emot en föreslagen insats. Det ger också möjlighet att följa barnets utveckling och då kunna uppmärksamma om hemförhållandena inte är stabila eller om barnet själv utvecklar ett skadligt beteende. Förslaget stärker socialnämndens förutsättningar att bl.a. arbeta för att barn växer upp under trygga och goda levnadsförhållanden. Förslaget ska stärka skyddet och stödet för barn och bedöms få positiva effekter för barn.

45.5 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Regeringens bedömning: Den nya socialtjänstlagen bedöms få positiva effekter för jämställdheten mellan kvinnor och män samt flickor och pojkar.

Förslaget att det ska anges som ett övergripande mål att socialtjänsten ska främja människors jämställda levnadsvillkor bedöms särskilt ge positiva effekter för jämställdheten, genom att socialtjänstens ansvar för ett målinriktat arbete inom området synliggörs.

Även ett antal andra förslag får konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om bedömningen.

Promemorians bedömning (S2022/02856) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män i relation till uppgiftsskyldighet för utförare.

Remissinstanserna: Endast *Jämställdhetsmyndigheten* yttrar sig i frågan om vilken påverkan uppgiftsskyldighet för utförare i verksamhet enligt socialtjänstlagen har för jämställdheten mellan kvinnor och män. Jämställdhetsmyndigheten bedömer att förslaget kan få vissa positiva effekter för jämställdheten. Det kan handla om att erhålla könsuppdelad statistik för beviljade insatser inom äldreomsorgen, inom individ- och familjeomsorgen samt inom enheten för funktionsnedsättning.

Promemorians bedömning (Ds 2023:15) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män i relation till att anmälningar om oro för ett barn blir sökbara.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan om förslaget om sökbarhet för anmälningar om oro för ett barn får konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Promemorians bedömning (S2023/03181) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män i relation till att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Remissinstanserna: I avsnitt 10.5 och 23.4 föreslår regeringen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet samt särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Bland barn och unga med normbrytande beteende eller som begår brott finns det grupper som får stöd i lägre utsträckning än andra. Det finns uppgifter som tyder på att flickor inte uppmärksammas i tillräckligt hög grad. Det skiljer sig också åt i tillgången till insatser över landet. Socialtjänstens brottsförebyggande arbete ställer krav på att individer och grupper får del av brottsförebyggande insatser oavsett kön, etnicitet,

sexuell läggning, funktionsnedsättning etc. Insatserna ska utgå från de behov som finns. Genom att socialnämndens brottsförebyggande arbete tydliggörs ökar förutsättningarna för att också flickor med behov av stöd får detta. Det bedöms även bidra till att barn och unga som utsätts, eller riskerar att utsättas, för hedersrelaterad brottslighet uppmärksammas mer. Sammantaget innebär det att de insatser som ges är jämlika, jämställda och likvärdiga i förhållande till de grupper och individer som behöver sådant stöd. Regeringen bedömer därmed att förslagen ger förutsättningar för positiva konsekvenser för jämställdheten.

Skälen för regeringens bedömning

Övergripande om målen för jämställdhetspolitiken

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det finns också sex jämställdhetspolitiska delmål. Delmålet Jämställd hälsa innebär att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor. En god folkhälsa handlar inte endast om att hälsan bör vara så god som möjligt, den bör också vara så jämnt och jämnt fördelad som möjligt. Delmålet jämställd hälsa avser fysisk, psykisk och sexuell/reproduktiv hälsa, och omfattar såväl förebyggande folkhälsoarbete som åtgärder och insatser till enskilda personer gällande socialtjänst, stöd och service till personer med funktionsnedsättning samt hälso- och sjukvård. När det gäller omsorg tar målet sikte på offentligt finansierad omsorg. Delmålet Mäns våld mot kvinnor ska upphöra innebär att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Delmålet omfattar alla yttringar av fysiskt och psykiskt våld, inklusive sexuellt våld, och hot om våld som riktas mot kvinnor och flickor. Delmålet omfattar vidare bl.a. hedersrelaterat våld och förtryck. Delmålet är således mer omfattande än vad som räknas till begreppet våld i nära relationer, dvs. mellan närstående. Delmålet om mäns våld mot kvinnor har även en stark koppling till närliggande former av våld såsom våld i samkönade relationer och våld mot barn (skr. 2016/17:10 s. 71).

Nedan kommenteras särskilt alla de förslag som är nya i förhållande till nuvarande socialtjänstlag och som bedöms ha konsekvenser för jämställdheten.

Socialtjänstens övergripande mål och kravet om övergripande planering av socialtjänstens insatser

I avsnitt 6.1 föreslår regeringen att målbestämmelsen för socialtjänsten tydliggörs på så sätt att socialtjänsten ska främja jämlika och jämställda levnadsvillkor. Enligt regeringens mening bedöms förslaget att det i socialtjänstlagens kapitel om socialtjänstens mål ska anges att socialtjänsten ska främja jämställda levnadsvillkor ha positiva konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män, genom att socialtjänstens ansvar för ett målinriktat arbete inom området synliggörs. Bestämmelsen ger uttryck för en grundläggande strävan efter jämställdhet i det svenska samhället.

I avsnitt 6.4 och 6.5 föreslår regeringen också att det som övergripande mål ska anges att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig. Att socialtjänsten ska inriktas på att vara lätt tillgänglig ökar förutsättningarna för att både kvinnor och män som behöver det får kontakt med socialtjänsten. Det är ett första steg till att kvinnor och män ska kunna erbjudas insatser på lika villkor som delmålet en jämställd hälsa tar sikte på. Den föreslagna bestämmelsen bidrar därför positivt till arbetet med jämställdheten mellan kvinnor och män.

Vidare föreslår regeringen i avsnitt 11.1 att socialtjänsten ska planera för socialtjänstens insatser till enskilda. Att socialtjänsten ska arbeta förebyggande, tillsammans med förslaget om övergripande planering av verksamheten där kommunen särskilt ska beakta tidiga och förebyggande insatser, kan förväntas bidra positivt till att uppnå målen i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor inklusive hedersrelaterat våld och förtryck (skr. 2016/17:10). Genom det uttalade jämställdhetsmålet i kombination med det föreslagna målet om att arbeta förebyggande och skyldigheten att planera socialtjänstens insatser kan ett mer strategiskt arbete uppnås. Exempelvis kan tillgången till förebyggande insatser förväntas öka, vilket i sin tur kan bidra till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Det kan handla om ett ökat utbud av insatser som vänder sig till grupper och individer som lever i våld eller i en hederskontext. Det kan gälla insatser som vänder sig till exempelvis flickor och kvinnor som befinner sig i riskmiljöer och där skyddet och stödet behöver stärkas.

Att jämställdhet anges som ett övergripande mål för socialtjänsten bör också få betydelse för planeringen av insatser och bidra positivt till jämställda levnadsvillkor mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.

Planeringen bör även bidra till att stärka äldre kvinnors situation genom bättre anpassad äldreomsorg, där den övervägande delen är kvinnor, och stöd till anhöriga.

Kravet om att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet

I avsnitt 9.2 föreslår regeringen att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Regeringen bedömer att förslaget på sikt få positiva konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män. Fler studier och bättre uppföljning kommer visa om en insats eller åtgärd är lämplig för män respektive kvinnor, men också uppgifter om män respektive kvinnor missgynnas på något sätt. Det finns viss sådan kunskap redan i dag men för stora delar av socialtjänsten saknas kunskap helt.

Socialtjänstens brottsförebyggande ansvar

I avsnitt 10.5 och 23.4 föreslår regeringen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet samt särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Bland barn och unga med normbrytande beteende eller som begår brott finns det grupper som får stöd i lägre utsträckning än andra. Det finns

uppgifter som tyder på att flickor inte uppmärksammas i tillräckligt hög grad. Det skiljer sig också åt i tillgången till insatser över landet. Socialtjänstens brottsförebyggande arbete ställer krav på att individer och grupper får del av brottsförebyggande insatser oavsett kön, etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning etc. Insatserna ska utgå från de behov som finns. Genom att socialnämndens brottsförebyggande arbete tydliggörs ökar förutsättningarna för att också flickor med behov av stöd får detta. Det bedöms även bidra till att barn och unga som utsätts, eller riskerar att utsättas, för hedersrelaterad brottslighet uppmärksammas mer. Sammantaget innebär det att de insatser som ges är jämlika, jämställda och likvärdiga i förhållande till de grupper och individer som behöver sådant stöd. Regeringen bedömer därmed att förslagen ger förutsättningar för positiva konsekvenser för jämställdheten.

Insatser utan individuell behovsprövning

I avsnitt 16.1 föreslår regeringen att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Ett av syftena med förslaget om insatser utan individuell behovsprövning är att möjliggöra för kommuner att erbjuda insatser till enskilda på ett enklare sätt och öka den enskildes självbestämmande. Detta bl.a. för att öka möjligheterna för socialtjänsten att nå grupper som man i dag har svårt att nå. Kvinnor och flickor som utsätts för våld eller hedersrelaterat förtryck är en sådan grupp. En förutsättning för att kvinnor och flickor som utsätts för våld i nära relationer ska få adekvat stöd och hjälp är att våldet upptäcks. Personer som utsätts för våld av närstående kan ha komplexa och omfattande behov av insatser som behöver utredas. Det finns dock enskilda som inte vill bli föremål för utredning eller som av annan anledning inte vill vända sig till socialnämndens myndighetsutövande verksamhet. Genom insatser utan individuell behovsprövning kan dessa personer ändå få tillgång till – ibland livsviktiga – insatser. Med regeringens förslag ges socialtjänsten förutsättningar att vara mer tillgänglig även för denna grupp och därvid fler vägar att nå utsatta kvinnor samt fler sätt att ge dem stöd och hjälp. Rätt utformade kan insatserna leda till att kvinnor och flickor får bättre förutsättningar att undvika upprepad utsatthet för våld i nära relationer. Varje utförare ska dessutom informera om möjligheten att ansöka om bistånd, vilket kan bidra till att dessa kvinnor och flickor får kännedom om och i vissa fall kan motiveras till att ta kontakt med socialnämndens utredande verksamhet. Den enskildes rättssäkerhet äventyras därvid inte. Regeringens förslag bedöms därför ha positiva effekter för socialtjänstens arbete med att minska mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Vid insatser utan individuell behovsprövning är huvudregeln att dokumentation ska ske. Regeringen har dock föreslagit att socialnämnden ska få besluta om undantag från dokumentation av enskilds personliga förhållanden för en insats. För att undantag ska kunna göras förutsätts att det föreligger särskilda skäl. Ett sådant skäl är att det finns ett behov av anonymitet för att insatsen ska nå dem som den är avsedd för. Vid genomförande av en sådan insats kommer det således inte finnas några uppgifter om personliga förhållanden som går att koppla till enskilda individer. Det innebär att det inte kommer finnas personbundna uppgifter

som kan ligga till grund för Socialstyrelsens utredningsverksamhet enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall eller vid framställning av statistik enligt den föreslagna lagen om socialtjänstdataregister. Här måste dock beaktas att i fråga om t.ex. våldsutsatta så kan socialnämnden besluta om undantag från dokumentation för att genom anonymiteten alls kunna nå dessa. Regeringen instämmer i utredningens uppfattning att vikten av att socialnämnden får kontakt med dessa individer väger tyngst och är viktigt för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Först när kontakt etableras kan stöd och hjälp ges. Redan i dag finns viss råd- och stödverksamhet till våldsutsatta där det av samma skäl inte sker någon dokumentation. Dessa får nu ett tydligt lagstöd.

På samma sätt som vid utförande av behovsprövade insatser är det viktigt att de utförare som, inom ramen för regeringens förslag, möter kvinnor och flickor är lyhörda för att de kan vara utsatta för våld, även om det inte är av det skälet de deltar i en viss insats. Forskning visar att upptäckten av våld ökar markant när personal i olika verksamheter ställer frågor om våld. Att personal i olika verksamheter frågar om erfarenhet av våld kan underlätta för kvinnor och flickor att berätta om sin situation och att söka stöd och hjälp. Även våldsutövare kan upptäckas genom rutinmässiga frågor om utsatthet för våld respektive våldsanvändning i samband med kontakt med utförande verksamheter, t.ex. vid behandling av skadligt bruk eller beroende. I fråga om insatser till äldre bedöms regeringens förslag om insatser utan behovsprövning kunna leda till minskat tryck på anhöriga vilket har störst betydelse för kvinnor eftersom de oftare än män stödjer anhöriga. Förslaget om insatser utan behovsprövning bedöms sammantaget ha positiva effekter för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten

I avsnitt 20.4 föreslår regeringen en uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten. Regeringen bedömer att den föreslagna uppgiftsskyldigheten kan ge ökad insyn hos utförare och bättre data inom socialtjänsten. Det ger i likhet med vad *Jämställdhetsmyndigheten* framhåller, socialnämnden bättre möjligheter att följa hur verksamheten påverkar förutsättningarna för kvinnor och män. Förslaget kan därför få vissa positiva effekter för jämställdheten.

Insatsen brottsofferstöd

I avsnitt 18.1 behandlas insatsen brottsofferstöd. I avsnitt 23.7 föreslår regeringen även en specifik bestämmelse om insatser till barn som utsatts för brott. Socialnämndens ansvar att erbjuda brottsofferstöd till den som har utsatts för brott och till dennes närstående förs över till den nya socialtjänstlagen. Regeringens förslag innebär att socialnämnden ska vara särskilt uppmärksam på att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av en närstående man, och andra personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av någon närstående kan vara i behov av insatser för att förändra sin situation. En viktig del av socialnämndens arbete med att ge brottsofferstöd är att ge stöd och hjälp till kvinnor som är eller har varit utsatta för mäns våld. Regeringen

framhåller socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn. Utformningen av lagtexten bedöms inte få konsekvenser för jämställdheten. Insatsen brottsofferstöd bedöms däremot även fortsatt ha positiva konsekvenser för jämställdheten mellan män och kvinnor.

Sökbara orosanmälningar

I avsnitt 25.2 bedömer regeringen att när en anmälan om oro för ett barn kommer in till en socialnämnd bör en personakt skapas, om en sådan inte redan finns för barnet, och anmälan dokumenteras i akten. Genom att samtliga orosanmälningar dokumenteras i personakter för barn skapas förutsättningar för att de blir digitalt sökbara. Regeringen bedömer att förslaget kan förväntas öka möjligheterna att följa upp socialtjänstens verksamhet, vilket kan inkludera att följa upp jämställdhetsperspektiv. Det kan t.ex. röra hur antalet unika barn som anmäls fördelar sig på kön och om det finns omotiverade skillnader i hur anmälningarna bedöms och vad de leder till. Förslaget kan på så sätt ha vissa positiva konsekvenser för jämställdheten.

45.6 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Regeringens bedömning: Den nya socialtjänstlagen förväntas medföra positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om bedömningen.

Promemorians bedömning (S2022/02856) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för brottsligheten i relation till uppgiftsskyldighet för utförare.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare i verksamhet enligt socialtjänstlagen får effekter för det brottsförebyggande arbetet.

Promemorians bedömning (Ds 2023:15) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för brottsligheten i relation till att anmälningar om oro för ett barn blir sökbara.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan om förslaget om sökbarhet för anmälningar om oro för ett barn får effekter för det brottsförebyggande arbetet.

Promemorians bedömning (S2023/03181) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för brottsligheten i relation till att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Remissinstanserna: Endast *Folkhälsomyndigheten* yttrar sig i fråga om bedömningen. Folkhälsomyndigheten anser att ett förtydligt ansvar för det brottsförebyggande arbetet kan gynna arbetet med att förebygga brott med ett specifikt fokus på barn och unga.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen för en hållbar socialtjänst bedöms i sin helhet kunna påverka brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet positivt

Brottslighet är ett samhällsproblem med påverkan på såväl enskilda som samhället i stort. Sverige är i grunden ett tryggt och säkert land med en relativt låg nivå av brottsutsatthet och ett högt förtroende för rättsväsendet. Samtidigt är utsattheten för brott och den upplevda tryggheten ojämnt fördelad i samhället. På senare tid har den allvarliga brottsligheten med koppling till kriminella nätverk ökat. Den brottsligheten präglas av bl.a. dödligt skjutvapenvåld, narkotikahandel och angrepp på välfärdens utbetalningssystem. Därutöver finns det sedan länge problem med brottslighet som exempelvis avser våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och sexuellt våld mot kvinnor. Även om utsattheten för brott och brottslighetens karaktär skiljer sig åt i olika delar av landet finns det utmaningar relaterade till brott i hela samhället, såväl i glesbygd och mindre orter som i storstadsområden.

Situationen har bidragit till att människors otrygghet över tid har ökat i stora delar av det svenska samhället, vilket kan leda till negativa och allvarliga effekter på såväl individ- som samhällsnivå. Otryggheten är nära kopplad till tilliten i samhället och tillsammans kan otrygghet och bristande tillit ha påverkan på enskildas hälsa i betydelsen fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. Detta innebär att brottslighetens påverkan på samhället inte endast handlar om stora kostnader och faktiskt lidande för dem som utsatts för brott utan att konsekvenserna är mer långtgående än så. Att motverka brottsligheten är mot denna bakgrund en av nutidens mest angelägna samhällsutmaningar.

Brottsförebyggande arbete syftar till att minska risken för att brott alls ska inträffa genom att påverka orsakerna till eller förutsättningarna för brottsligheten. Socialtjänsten spelar här en stor roll då den möter och har stor kunskap om enskilda i utsatta situationer med sociala problem. Det gäller såväl i förhållande till individer och grupper av individer som på ett övergripande plan i samhällsplaneringen och i kommunens brottsförebyggande arbete.

Regeringen bedömer att det i propositionen finns fyra större förslag som alla bedöms kunna påverka brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet positivt och bidra till en långsiktigt hållbar socialtjänst.

Det handlar om att socialtjänsten ska arbeta förebyggande, ansvara för en övergripande planering av socialtjänstens insatser till enskilda, bedriva en kunskapsbaserad socialtjänst samt ges möjlighet att tillhandhålla insatser utan individuell behovsprövning. Socialtjänstens centrala roll i arbetet med att förebygga brott lyfts fram genom förslagen.

Nedan kommenteras särskilt de förslag som är nya i förhållande till nuvarande socialtjänstlag och som bedöms ha konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

Socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig

I avsnitt 6.4 och 6.5 föreslår regeringen att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig. Det finns en tydlig koppling mellan förebyggande arbete och sänkta trösklar för kontakter med socialtjänsten, exempelvis vid uppsökande arbete. Förslaget om det övergripande målet

att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig är av övergripande karaktär och införs för att markera dess betydelse för att socialtjänsten ska nå sina mål. Regeringen bedömer att en lätt tillgänglig socialtjänst innebär sänkta trösklar för enskilda som inte har sökt sig till socialtjänsten trots behov av exempelvis tidiga och förebyggande insatser. Det kan gälla personer som inte har kunskap om socialtjänsten eller uppfattar att det i dag är för svårt att ha kontakt med den. Regeringen bedömer också att en socialtjänst som är utåtriktad och har ett gott bemötande också kan bygga tillit och underlätta kontakt med enskilda. För vissa kan en kontakt med socialtjänsten innebära att personen inte ger sig in på en kriminell bana begår nya brott. Enligt regeringens mening bidrar en lätt tillgänglig socialtjänst därför positivt till arbetet med att förebygga brott. Även ett målinriktat arbete för jämställdhet mellan kvinnor och män kan öka socialtjänstens förutsättningar att bidra till minskad brottslighet och till medverkan i det brottsförebyggande arbetet, inte minst när det gäller våld i nära relationer.

Kravet på vetenskap och beprövad erfarenhet

I avsnitt 9.2 föreslår regeringen att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och detta bedöms på sikt kunna bidra till att minska brottsligheten. En socialtjänst som arbetar fullt ut i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet kommer sannolikt leda till bättre resultat, men också bli bättre och styra mot mer av förebyggande insatser.

Exempelvis är barn som är långvarigt placerade utanför hemmet eller som haft insatsen kontaktperson eller kontaktfamilj, kraftigt överrepresenterade i brottsstatistiken som unga vuxna. Skulle socialtjänsten fullt ut arbeta utifrån den kunskap som finns om hur man förebygger detta skulle antalet barn som senare begår brott med hög sannolikhet minska. Likaså löper personer med ett skadligt bruk eller beroende större risk att lagföras för brott. Med effektivare insatser skulle sannolikt antalet personer med ett skadligt bruk eller beroende i samhället minska och därvid bidra till färre gärningsmän.

Att socialtjänsten genom forskning och beprövad erfarenhet får ökade kunskaper om vilka insatser som ger resultat kommer att vara positivt för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

Socialnämndens brottsförebyggande ansvar

I avsnitt 10.5 och 23.4 föreslår regeringen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet samt särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Förslagen har ett uttalat brottsförebyggande syfte. Den sociala brottspreventionen är i fokus, vilken syftar till att minska individens risk och benägenhet att begå brott. Det handlar om insatser för att tidigt fånga upp dem som har ett normbrytande beteende. Barn och unga i riskzonen för normbrytande beteende och kriminalitet behöver upptäckas i ett tidigt skede, så att destruktiva mönster kan motverkas. Det handlar också om insatser för att förebygga fortsatt kriminalitet och normbrytande beteende. Att tydliggöra det brottsförebyggande ansvaret lägger en grund till att socialnämnden vidtar sådana åtgärder, som svarar mot individernas behov.

Regeringen delar därför *Folkhälsomyndighetens* uppfattning att förtydligandet av socialtjänstens ansvar stärker arbetet med att förebygga brottslighet hos bl.a. barn och unga.

Centralt i de båda inriktningarna – att tidigt fånga upp dem som befinner sig i riskzonen samt att förebygga fortsatt utveckling av normbrytande beteende och kriminalitet – är att ändamålsenliga insatser sätts in utifrån bästa tillgängliga kunskap. Det gäller såväl bedömning av behovet av insatser som de insatser som utifrån dessa bedömningar anses lämpliga. Ett tydligt brottsförebyggande ansvar innebär större krav på och incitament för att ändamålsenliga kunskapsbaserade insatser på detta område används i högre grad än i dag. Sammantaget bedömer regeringen att ett förtydligande av socialnämndens ansvar medför ett stärkt brottsförebyggande arbete med verksamma metoder, vilket har positiva konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet.

Övergripande planering av socialtjänstens insatser

I avsnitt 11.1 föreslår regeringen att kommunen ska planera socialtjänstens insatser för enskilda och att kommunen i planeringen särskilt ska väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser. Genom att den föreslagna bestämmelsen omfattar alla socialtjänstinsatser och anger att kommunen ska samverka med regionen samt andra relevanta samhällsorgan och organisationer om det inte saknas behov av det, så kan bestämmelsen få direkt betydelse för det brottsförebyggande arbetet och samverkan i det hänseendet. Det finns enligt regeringens mening möjlighet för kommunerna att tillsammans med andra aktörer, som Polismyndigheten och skola, planera insatser som direkt påverkar det brottsförebyggande arbetet.

Insatser utan individuell behovsprövning

I avsnitt 16.1 föreslår regeringen att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Det är av central betydelse att brottsförebyggande arbete bedrivs på lokal nivå utifrån en lokal problembild, nära människor. Förslaget ger socialnämnden en befogenhet att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning utifrån lokala förutsättningar och behov. En insats kan exempelvis riktas mot ett visst socialt problem eller en särskild riskgrupp, antingen genom sin utformning men även genom att erbjudas i ett geografiskt område. Det kan t.ex. vara ett område som socialtjänsten vet är brottsdrabbat. Att erbjuda mer öppna insatser från socialtjänsten i områden som är brottsdrabbade kan också bidra till att skapa större trygghet och stärka tilliten till socialtjänsten hos de som bor och vistas där. Regeringen bedömer att förslaget kan bidra positivt till det brottsförebyggande arbetet.

För många som befinner sig i riskzonen för kriminalitet eller begår kriminella handlingar är det i dag inte självklart att vända sig till socialtjänsten för stöd och hjälp. Med regeringens förslag att socialnämnden ska kunna tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning ges socialtjänsten nya verktyg i arbetet med att komma i kontakt med t.ex. barn och unga i riskzonen för kriminalitet eller den som vill lämna en kriminell livsstil. Det ger även socialtjänsten möjlighet att i det uppsökande arbetet erbjuda och hänvisa ungdomar till ett direkt stöd utan individuell

behovsprövning. Det ger bättre förutsättningar att fånga upp den unge när denne är mottaglig och motiverad.

Föräldrastöd som riktar sig till föräldrar som begått brott eller vars barn har begått brott eller uppvisar ett riskbeteende kan också bli mer tillgängligt om det tillhandahålls utan individuell behovsprövning. Förslaget skulle därvid i förlängningen kunna minska enskildas benägenhet eller motivation att begå brott.

Det förebyggande arbetet för att förmå personer som utsätter närstående för våld att upphöra med våldet är ett utvecklingsområde. Med möjligheten att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning direkt till män som utövar våld mot närstående kvinnor får socialtjänsten ytterligare ett sätt att försöka nå dessa män. I förlängningen kan det motverka fortsatt våldsanvändning. Mörkertalet är dock stort när det gäller antalet kvinnor och barn som utsätts för mäns våld i hemmet.

Med förslaget kommer det att vara möjligt att erbjuda exempelvis samtal individuellt eller i grupp utan behovsprövning. Möjligheten till en första kontakt och en insats utan utredning och beslut kan öka förutsättningarna för socialtjänsten att nå utsatta kvinnor och barn för att upptäcka fler fall av våld. Det kan även förenkla för den som är utsatt för våld men som i dag drar sig för att ta kontakt med socialtjänsten. När socialtjänsten väl fått kontakt med någon som utsätts för våld finns också större möjlighet att denne ser möjligheten och behovet av att ansöka om andra insatser, t.ex. skyddat boende och ekonomiskt bistånd. Det kommer även vara möjligt för socialtjänsten att erbjuda skyddat boende utan individuell behovsprövning till den som fyllt 21 år och inte har medföljande barn.

Förslaget att möjliggöra insatser utan individuell behovsprövning öppnar också för nya och mer flexibla former för samverkan mellan socialtjänsten och andra samhällsaktörer, bl.a. den idéburna sektorn och skolan. Socialtjänsten kan också genom samverkan och t.ex. samlokalisering med polisen öka möjligheterna att komma in tidigt. Det kan underlätta ett gemensamt arbete mellan socialtjänsten och polisen, och i sin tur öppna för nya arbetsmetoder och former av insatser som kan användas för att förebygga och motverka kriminalitet bland barn och unga.

Regeringen bedömer emellertid att förslaget kan medföra en viss risk för s.k. välfärdsbrottslighet. Vid anlitan av privata aktörer med vinstintresse kan det inte uteslutas att den privata utföraren, i syfte att hålla nere kostnaderna skär ner på kvaliteten. Det finns också en risk för att utföraren lämnar oriktiga uppgifter i sin redovisning till kommunen och t.ex. uppger att utföraren utfört mer arbete än vad den faktiskt gjort. För att motverka detta är viktigt att kommunen har ett väl utvecklat kontrollsystem. När kommunen väljer att anlita en privat utförare behöver kommunen som huvudman bl.a. följa upp att insatserna är av god kvalitet och att avtalet mellan kommunen och utföraren efterlevs (jfr 10 kap. 8 § KL och 3 kap. 3 § SoL). Det gäller även insatser efter individuell behovsprövning.

Regeringens förslag att socialnämnden, om det finns särskilda skäl, ska kunna tillhandahålla insatser där enskilda är anonyma innebär emellertid en högre risk för s.k. välfärdsbrottslighet. Vid uppföljning och kontroll av privata utförare kommer det inte att med stöd av personnummer gå att kontrollera vilka personer som faktiskt tagit del av insatsen. Den risken bör därför särskilt beaktas när socialnämnden överväger att tillhandahålla en insats där deltagarna kan vara anonyma. Samtidigt bör det framhållas

att de insatser där den enskilde är anonym förutsätter just särskilda skäl som motiverar att dokumentation av uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska ske. Omfattningen ska alltså vara begränsad till vissa specifika insatser där syftet med anonymiteten väger tyngre än uppföljning av de enskilda individerna. Kommunen bestämmer också om insatser ska tillhandahållas i egen regi, i samverkan med en eller flera andra kommuner eller av en privat utförare.

Uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten

I avsnitt 20.4 föreslår regeringen en uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten. Förslaget ger socialnämnden tydligare stöd för att inhämta och kontrollera underlag för utbetalning till utförare. Det minskar enligt regeringens mening risken för att beslut om ersättningar från välfärdssystemen blir felaktiga och ökar förutsättningarna för att motverka och upptäcka ekonomisk brottslighet mot välfärden.

Kontakten med föräldrar och syskon för placerade barn

I avsnitt 27.9 föreslår regeringen att socialnämnden ska arbeta för att de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende, ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående. En viktig uppgift för socialtjänsten är att medverka till att placerade barn får god vård, omsorg och uppfostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden. Kontakten med syskon kan ha stor betydelse för placerade barn genom att skapa kontinuitet i en instabil situation. Kontakten kan också vara ett stöd när placeringen upphör och barnet ska klara sig på egen hand. Kontakten mellan syskon kan även fungera som en skyddsfaktor för psykisk hälsa. Regeringen bedömer att förslaget som synliggör vikten av kontakt med föräldrar och syskon under en placering kan medverka till att det placerade barnet får mer gynnsamma uppväxtförhållanden och när placeringen upphör en mer stabil situation i livet. Det kan i förlängningen minska risken för att dessa barn senare i livet begår brott.

Förlängd tid för uppföljning av barnets situation

I avsnitt 28.5 föreslår regeringen att tidsgränsen för när en uppföljning ska vara avslutad förlängs från två till sex månader. Förslaget innebär att socialnämnden under längre tid kan arbeta med att motivera vårdnadshavare och barnet, när detta är över 15 år, att ta emot en föreslagen insats. Det ger också möjlighet att följa barnets utveckling och då kunna uppmärksamma om hemförhållandena inte är stabila eller om barnet själv har utvecklat ett skadligt beteende. Möjligheten att följa upp barnets situation under en längre tid ökar enligt regeringens mening förutsättningarna för att upptäcka och förhindra att ett barn utsätts för brott från närstående eller att barnet själv begår kriminella handlingar.

Regeringens bedömning: Den nya socialtjänstlagen bedöms kunna få positiva effekter för möjligheten att nå det integrationspolitiska målet.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om bedömningen.

Promemorians bedömning (S2022/02856) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för möjligheterna att nå det integrationspolitiska målet i relation till uppgiftsskyldighet för utförare.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare i verksamhet enligt socialtjänstlagen får effekter för möjligheten att nå det integrationspolitiska målet.

Promemorians bedömning (Ds 2023:15) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om att nå det integrationspolitiska målet i relation till att anmälningar om oro för ett barn blir sökbara.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan om bedömningen av sökbarhet för anmälningar om oro för ett barn får effekter för möjligheten att nå det integrationspolitiska målet.

Promemorians bedömning (S2023/03181) överensstämmer delvis med regeringens. Promemorians bedömning utgår från det tidigare integrationspolitiska målet. I promemorian behandlas bara frågan om att nå det tidigare målet i relation till att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om att förslaget om socialnämnden ska arbeta förebyggande och motverka brottslighet får effekter för möjligheten att nå det integrationspolitiska målet.

Skälen för regeringens bedömning

Övergripande om målet för integrationspolitiken

Riksdagen har beslutat om ett nytt mål för integrationspolitiken: utrikes födda kvinnor och män ska ha samma skyldigheter, rättigheter och möjligheter som den övriga befolkningen att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv inom samhällsgemenskapen. Detta förutsätter att den som långvarigt befinner sig i Sverige anstränger sig för att bli en del av det svenska samhället och att samhället både ställer krav och ger möjligheter till integration. Integrationspolitiken ska bidra till social och kulturell, ekonomisk, språklig och demokratisk integration samt att genom utbildning förbättra förutsättningarna för flickor och pojkar med utländsk bakgrund (prop. 2023/24:99, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:250).

I det nedanstående kommenteras de förslag som bedöms ha konsekvenser för möjligheterna att nå det integrationspolitiska målet.

I avsnitt 6.1 föreslår regeringen att målbestämmelserna i socialtjänstlagen ska kompletteras genom att tydliggöra att socialtjänsten ska främja jämställda levnadsvillkor bedöms bidra positivt till att nå det i dag gällande integrationspolitiska målet. Åtgärder för jämställda levnadsvillkor har betydelse för arbetet med de integrationspolitiska målen, bl.a. när det gäller nyanländas etablering där ett jämställdhetsperspektiv är centralt t.ex. vad gäller utrikes födda kvinnors etablering. Regeringen bedömer att förslaget bedöms öka socialtjänstens förutsättningar att bidra till det arbetet.

I avsnitt 6.4 och 6.5 föreslår regeringen också att socialtjänsten ska arbeta förebyggande samt vara lätt tillgänglig som mål för socialtjänsten. Förslaget om målet att socialtjänsten ska arbeta förebyggande understryker och förstärker det som redan gäller i dag, dvs. att socialtjänsten ska bedriva en aktiv uppsökande verksamhet med information och erbjudande av tjänster. På så sätt ökar möjligheten att nå människor som normalt sett inte vänder sig till socialtjänsten, exempelvis nyanlända invandrare. Förebyggande arbete kräver långsiktiga och samordnade åtgärder på olika nivåer samt en långsiktig planering av kommunens insatser till grupper och enskilda. Genom att kartlägga vilka problem och behov som finns inom en kommun kan socialtjänsten skapa bättre förutsättningar för att även nå de integrationspolitiska målen. Vidare innebär en lätt tillgänglig socialtjänst sänkta trösklar till enskilda som inte har kontakt med socialtjänsten trots behov av exempelvis tidiga och förebyggande insatser. Det kan gälla personer som inte har kunskap om socialtjänsten eller uppfattar att det i dag är för svårt att ha kontakt med den. Den föreslagna bestämmelsen bidrar enligt regeringens mening till arbetet med att nå de integrationspolitiska målen, särskilt i fråga om att ge alla möjlighet till kontakt med socialtjänsten.

Kravet på vetenskap och beprövad erfarenhet

I avsnitt 9.2 föreslår regeringen att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Enligt regeringen kan förslaget medföra positiva konsekvenser för möjligheten att nå det integrationspolitiska målet. Fler studier och bättre uppföljning kommer ge ny kunskap som visar om en insats eller åtgärd är lämplig för en viss grupp. Det kommer även kunna ge bättre förutsättningar för att få reda på om vissa grupper missgynnas på något sätt. Viss kunskap finns redan i dag men för stora delar av socialtjänsten saknas den kunskapen helt.

Socialtjänstens brottsförebyggande ansvar

I avsnitt 10.5 och 23.4 föreslår regeringen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet samt särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Förslagen, som innebär ett uttalat brottsförebyggande ansvar, ställer krav på att individer och grupper får del av brottsförebyggande insatser oavsett kön, etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning etc. Insatserna ska utgå från de behov som finns. Genom det uttalade ansvaret för det brottsförebyggande arbetet ökar förutsättningarna för att alla, även de med

utländsk bakgrund med behov av stöd, får detta. Det innebär att de insatser som ges är jämlika, jämställda och likvärdiga i förhållande till de grupper och individer som behöver sådant stöd. Regeringen bedömer därmed att förslagen ökar förutsättningarna för att nå det integrationspolitiska målet.

Övergripande planering av socialtjänstens insatser

I avsnitt 11.1 föreslår regeringen att kommunen ska planera socialtjänstens insatser för enskilda och särskilt väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser. Regeringen bedömer att förslaget kan bidra marginellt till målen för integrationspolitiken om lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Kommunen har det yttersta ansvaret för att vuxna och barn som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Ett förtydligt uppdrag om övergripande planering av socialtjänstens insatser bör bidra till fördjupade analyser av de behov som finns i kommunen. Eftersom förslaget om planering av insatser föreslås vidgas till all socialtjänst bör det i viss mån kunna bidra till en mer likvärdig tillgång till insatser och därmed positivt till de integrationspolitiska målen.

Insatser utan individuell behovsprövning

I avsnitt 16.1 föreslår regeringen att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Ett av syftena med förslaget om insatser utan individuell behovsprövning är att nå grupper vilka i dag är svåra att nå. Regeringen bedömer att möjligheten till en första kontakt och en insats utan utredning och beslut kan öka förutsättningarna för socialtjänsten att nå ut till fler. Att erbjuda mer öppna insatser från socialtjänsten kan också bidra till att stärka tilliten till socialtjänsten. Enligt regeringen kan förslaget på så sätt bidra till att öka möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten

I avsnitt 20.4 föreslår regeringen en uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten. Förslaget kan ge socialnämnden bättre möjligheter att följa upp och upptäcka eventuella skillnader som har sin grund i etnisk och kulturell bakgrund. Tillsammans med förslaget om insatser utan individuell behovsprövning ger uppgiftsskyldigheten socialnämnden bättre förutsättningar att följa upp vilka som tar del av insatser och upptäcka eventuella undanträngningseffekter som har sin grund i etnisk och kulturell bakgrund. Förslaget kan bidra till att nå de integrationspolitiska målen.

45.8 Konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet

Regeringens bedömning: Den nya socialtjänstlagen medför vissa positiva effekter för den offentliga servicen i olika delar av landet. Förslagen som innebär en ambitionshöjning jämfört med i dag kan komma att innebära nya kommunala tjänster och därmed få viss positiv effekt för sysselsättningen.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över bedömningen.

Promemorians bedömning (S2022/02856) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet i relation till uppgiftsskyldighet för utförare.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig i frågan om förslaget om uppgiftsskyldighet för utförare i verksamhet enligt socialtjänstlagen får effekter för den offentliga servicen i olika delar av landet.

Promemorian (Ds 2023:15) behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig i frågan om sökbara oroanmälningar för barn får effekter för den offentliga servicen i olika delar av landet.

Promemorians bedömning (S2023/03181) överensstämmer inte med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet i relation till att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning

Vissa effekter för offentlig service i olika delar av landet

I avsnitt 9.2 föreslår regeringen att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och i avsnitt 11.1 att kommunen ska planera socialtjänstens insatser till enskilda. I avsnitt 10.5 och 23.4 föreslår regeringen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet samt särskilt arbeta för och ta de initiativ som behövs för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Regeringen föreslår också i avsnitt 16.1 att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning.

Regeringen bedömer att förslagen om vetenskap och beprövad erfarenhet, socialnämndens brottsförebyggande ansvar, planering av insatser och insatser utan individuell behovsprövning kan medföra vissa effekter för offentlig service i olika delar av landet. Genom förslaget om att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet kan kommuninvånare komma att få en högre och mer likvärdig kvalitet i socialtjänstens utredningar, bedömningar och insatser oavsett bostadsort. Bestämmelsen innebär att kunskap om insatsers resultat, möjligheter och risker blir synliggjord och kan ligga till grund bl.a. för

socialnämndernas övergripande beslut om utbud av insatser. Kravet leder till att mer effektiva insatser kan erbjudas på sikt, vilket höjer kvaliteten i insatserna generellt. Dessutom innebär kravet att tveksamma eller skadliga insatser kan utmönstras, vilket leder till minskade skillnader i kvalitet bland de insatser som socialtjänsten tillhandahåller. Även övriga delar av verksamheten så som utredning och bedömning kommer att synliggöras. Sannolikt kommer t.ex. kunskap och användning av systematiska bedömningsmetoder öka och ett mer kunskapsbaserat arbetssätt kan utvecklas. Det innebär att den offentliga servicen i olika delar av landet kan bli mer likvärdig.

Förslagen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet samt särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga innebär att socialtjänsten kommer att utöka sitt brottsförebyggande arbete. Inom det området rymms en rad insatser för att t.ex. motverka normbrytande beteende och kriminalitet. Det kan t.ex. vara manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende, samverkan med andra aktörer i form av t.ex. sociala insatsgrupper och annat stöd till den som vill lämna en kriminell livsstil såväl som brottsförebyggande insatser. Det kan även handla om mer allmänpreventiva insatser såsom föräldraskapsstöd, uppsökande arbete, kontaktperson eller kontaktfamilj med en brottsförebyggande inriktning. Förslagen är även förenade med ekonomiskt stöd till kommunerna (se avsnitt 45.2). Den förväntade satsningen från kommunerna kan, enligt regeringen, därmed förbättra tillgången till insatser och leda till en ökad likvärdighet sett över landet. Förslagen bedöms på så sätt kunna bidra positivt till offentlig service i olika delar av landet.

Förslaget om planering av socialtjänstens insatser innebär en ambitionshöjning jämfört med i dag. Ambitionshöjningen medför finansiering till kommunerna. Förslaget om planering bör förbättra tillgången till insatser och leda till en ökad likvärdighet sett över landet. Förslaget bedöms kunna bidra positivt till offentlig service i olika delar av landet.

Regeringen bedömer att förslaget om insatser utan individuell behovsprövning kan öka graden av service, eftersom det öppnar för möjligheten att ta del av insatser på ett enklare sätt. Tillgången till offentlig service kan därmed förbättras något.

Viss effekt för sysselsättningen

I avsnitt 10.5 och 23.4 föreslår regeringen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet samt särskilt arbeta för och ta de initiativ som behövs för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Förslagen bedöms kunna få viss positiv effekt för sysselsättningen. Förutsättningarna kommer att se olika ut i landet och kan bl.a. innebära att kommunen använder medlen till nya tjänster. Regeringen bedömer därmed att förslagen kan medföra viss positiv effekt för sysselsättningen, framför allt under åren 2025–2028.

I avsnitt 11.1 föreslår regeringen att kommunen ska planera socialtjänstens insatser till enskilda och i planeringen särskilt väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser. Enligt regeringen kan förslaget, vilket medför finansiering till kommunerna, ha viss positiv

effekt för sysselsättningen. Förutsättningarna kommer att se olika ut i landet och kan bl.a. innebära att kommunen använder medlen till nya tjänster.

Regeringen bedömer inte att förslagen i övrigt har några konsekvenser för sysselsättningen i olika delar av landet.

45.9 Övriga konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslaget i den nya socialtjänstlagen om uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten kan medföra effekter på företagens förutsättningar. Förslagen i övrigt i denna proposition bedöms inte medföra några konsekvenser för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företag.

Förslagen bedöms heller inte medföra några konsekvenser för miljö eller klimat.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna yttrar sig särskilt i fråga om bedömningen.

Promemorians bedömning (S2022/02856) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara övriga konsekvenser i relation till uppgiftsskyldighet för utförare.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om bedömningen.

Promemorians bedömning (Ds 2023:15) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om övriga konsekvenser i relation till att anmälningar om oro för ett barn blir sökbara.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om bedömningen.

Promemorians bedömning (S2023/03181) överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian behandlas bara frågan om övriga konsekvenser i relation till att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i fråga om att socialnämnden ska arbeta förebyggande och motverka brottslighet.

Skälen för regeringens bedömning: I avsnitt 20.4 föreslår regeringen en uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten. Regeringen bedömer att den föreslagna uppgiftsskyldigheten för utförare inom socialtjänsten kan medföra effekter på företagens förutsättningar. Den föreslagna uppgiftsskyldigheten kommer att gälla för de företag som utför socialtjänst på uppdrag av socialnämnden. Dessa ska således oavsett storlek kunna lämna uppgifterna till socialnämnden. Hur detta påverkar företag beror på vilket utgångsläge företaget har, i vilken omfattning uppgifter ska lämnas i förhållande till i dag och hur det sker. Det är därför svårt att säkert säga hur det kommer påverka små respektive stora företag. Sannolikt är dock att en eventuell kostnad, även om den bara är initial, kan komma att bli mer kännbar för små än för stora företag. Det får emellertid enligt regeringen anses som en självklarhet att alla privata utförare ska omfattas av uppgiftsskyldigheten och att åtskillnad inte kan göras utifrån

företagets storlek. Konsekvensen måste därför anses acceptabel för att uppnå syftet med förslaget. Den information som socialnämnden vill ta del av kommer sannolikt att i första hand regleras redan i avtalet med utföraren, men förslaget hindrar inte att socialnämnden efterfrågar information därutöver. Att utförare med offentlig finansiering ska lämna viss information till socialnämnden bedöms inte hindra eller göra det mindre attraktivt att utöva eller begränsa den fria rörligheten av tjänster. Tystnadsplikten kan inte begränsas genom avtal och det bedöms inte ändamålsenligt att socialnämndens tillgång till uppgifterna ska vara beroende av samtycke från enskilda. För att säkerställa att socialnämnden får ta del av uppgifterna behöver utlämnandet därför regleras i lag. Uppgiftsskyldigheten innebär inte att uppgifterna ska lämnas på ett visst sätt och innehåller inte heller några andra begränsningar som kan tänkas strida mot kravet på icke-diskriminering. Att socialnämnden kan följa upp, kvalitetssäkra och utvärdera de insatser som privata utförare utför på nämndens uppdrag och med offentlig finansiering är enligt regeringen motiverat, och de ändamål som anges för uppgiftsskyldigheten nödvändiga och proportionerliga.

Regeringen bedömer att lagförslagen i övrigt inte innebär några konsekvenser för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till stora företags villkor. Regeringen bedömer inte heller att förslagen får konsekvenser för miljön eller klimatet.

46 Författningskommentar

46.1 Förslaget till socialtjänstlag

Lagen är ny och innebär till stora delar en redaktionell omarbetning av den hittillsvarande socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Den nya lagen har en annan struktur och ett modernare språk än den hittillsvarande lagen. Det innebär bl.a. att den nya lagen är indelad i avdelningar och kapitel och att paragraferna har fått en delvis ny inbördes placering. Flera äldre uttryck ersätts utan att någon ändring i sak är avsedd, bl.a. ändras uttrycken ”sörja för” och ”verka för” till ”arbeta för”. Den språkliga omarbetningen innebär även att uttrycket ”insatser” i den nya lagen ersätter bl.a. uttrycken ”stöd och hjälp” och ”sociala tjänster” som i hittillsvarande lag används för att uttrycka samma sak. Även uttrycket ”bistånd” ändras med något undantag till ”insatser”.

Ett stort antal av paragraferna överensstämmer i sak med den hittillsvarande lagen. I de fallen är författningskommentaren utformad så att det anges vilken eller vilka paragrafer i den hittillsvarande lagen som den aktuella paragrafen motsvarar. Dessutom anges hänvisningar till tidigare lagförarbeten.

I *bilaga 16* finns en jämförelsetabell där det anges vilken bestämmelse i den nya socialtjänstlagen som motsvarar vilken bestämmelse i hittillsvarande socialtjänstlag, och i *bilaga 17* finns en motsatt jämförelsetabell.

I vissa fall anges att en paragraf delvis motsvarar en paragraf i den hittillsvarande lagen. I dessa fall kan det ha gjorts en ändring i sak, t.ex. genom att bestämmelsen i paragrafen har fått ett större tillämpningsområde. I några fall har en bestämmelse i den hittillsvarande lagen delats upp i två separata bestämmelser som placerats i olika paragrafer. I sådana fall anges att paragrafen motsvarar delar av en paragraf i den hittillsvarande lagen. I de fall en paragraf enbart delvis har en motsvarighet i den hittillsvarande lagen, kommenteras de sakliga skillnaderna särskilt. Motsvarande gäller om en paragraf i den nya lagen inte har någon tidigare motsvarighet.

Därutöver kommenteras några paragrafer mer utförligt utan att det finns någon skillnad i sak jämfört med hittillsvarande socialtjänstlag. Det är huvudsakligen fråga om bestämmelser där en kommentar behövs på grund av att paragrafen har placerats i ett nytt sammanhang eller att paragrafen delvis har ändrats vilket medför behov av att kommentera även de delar som är oförändrade i sak.

AVDELNING I. SOCIALTJÄNSTENS MÅL OCH ANDRA GRUNDLÄGGANDE BESTÄMMELSER

1 kap. Lagens innehåll och tillämpningsområde

Lagens innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om samhällets socialtjänst.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, upplyser om innehållet i lagen. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Definition av socialtjänst

2 § Med socialtjänst avses i den här lagen

1. verksamhet som bedrivs med stöd av denna lag,
2. verksamhet som bedrivs med stöd av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,
3. verksamhet som bedrivs med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
4. verksamhet som bedrivs med stöd av lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, eller
5. verksamhet som en socialnämnd eller Statens institutionsstyrelse ska bedriva enligt någon annan lag eller förordning.

Verksamhet som Statens institutionsstyrelse bedriver med stöd av skollagen (2010:800) är inte socialtjänst. Tillsyn eller andra uppgifter som Inspektionen för vård och omsorg utför med stöd av den här lagen är inte heller socialtjänst.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, redogör för vad som avses med socialtjänst i lagen. Paragrafen utformas i huvudsak enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

I *första stycket* anges att med socialtjänst avses verksamhet som bedrivs med stöd av denna lag, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och

lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende. Med socialtjänst avses även annan verksamhet som socialnämnden enligt lag eller förordning ska bedriva, t.ex. medverkan vid fastställande av faderskap enligt föräldrabalken eller provisorisk dödsboförvaltning enligt ärvdabalken. Vidare avses annan verksamhet som Statens institutionsstyrelse (SiS) ska bedriva enligt lag eller förordning.

Begreppet verksamhet innefattar alla åtgärder som genomförs med stöd av nämnda lagar och förordningar. Det kan t.ex. handla om handläggning av ärenden, genomförande av insatser, uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring. Även verksamhet som överlämnats till en privat utförare utgör socialtjänst.

I *andra stycket* anges att verksamhet som SiS bedriver med stöd av skollagen (2010:800) inte är socialtjänst. Det innebär att när SiS bedriver utbildningsverksamhet vid särskilda ungdomshem är det inte socialtjänst.

Inte heller när SiS bedriver hälso- och sjukvård vid särskilda ungdomshem eller vid LVM-hem är det socialtjänst. Detta anges inte uttryckligen i andra stycket men följer av att SiS inte har någon skyldighet enligt lag eller förordning att bedriva hälso- och sjukvård i dessa fall, se 3 kap. 6 § socialtjänstförordningen (2001:937) där det enbart anges att dessa hem ska respektive bör ha tillgång till läkare och psykologisk expertis.

Hälso- och sjukvård som kommunen erbjuder i bl.a. särskilda boenden för stöd och service eller i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 och 2 §§ hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) utgör inte heller socialtjänst. Ansvarigt organ för hälso- och sjukvården är då kommunen och inte socialnämnden. Tillsyn och andra uppgifter som Inspektionen för vård och omsorg utför med stöd av socialtjänstlagen är enligt sista stycket sista meningen inte heller socialtjänst.

Innebörden av socialtjänst gäller endast i denna lag och hindrar inte att termen används eller definieras på annat sätt i andra sammanhang. Till exempel har begreppet en delvis annan innebörd i 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och 2 § lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Det finns inte något hinder mot att annan verksamhet, exempelvis verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, ligger under samma nämnds ansvar och bedrivs inom ramen för samma organisation som socialtjänsten.

Bestämmelser i annan lag

3 § Om en annan lag eller förordning innehåller en avvikande bestämmelse för verksamhet som avses i 2 § första stycket 2–5, ska den bestämmelsen gälla.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, innebär att avvikande bestämmelser i annan lag eller förordning i vissa fall ska gälla i stället för bestämmelserna i denna lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

Om en annan lag eller förordning innehåller en bestämmelse som avviker från regleringen i denna lag ska den bestämmelsen gälla om bestämmelsen avser verksamhet som bedrivs med stöd av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller lagen (2024:79) om

placering av barn i skyddat boende, liksom om bestämmelsen gäller annan verksamhet som enligt lag eller förordning ska bedrivas av en socialnämnd eller Statens institutionsstyrelse (SiS). Till exempel finns det i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om vård av missbrukare i vissa fall särskilda bestämmelser om vårdens innehåll och utformning. Ett annat exempel är 20 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. där det finns särskilda bestämmelser om rätten för barn att själva föra sin talan. Dessa bestämmelser ska alltså tillämpas i stället för motsvarande bestämmelser i denna lag.

4 § För den som omfattas av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns bestämmelser om insatser även i den lagen.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, upplyser om att det i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns bestämmelser om insatser för den som omfattas av den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

Lagens disposition

5 § Lagen består av nio avdelningar:

Avdelning I. Socialtjänstens mål och andra grundläggande bestämmelser (1–5 kap.).

Avdelning II. Ansvar för planering, förebyggande arbete och samverkan (6 och 7 kap.).

Avdelning III. Ansvar för boende, delaktighet och för vård utanför det egna hemmet (8 och 9 kap.).

Avdelning IV. Insatser till enskilda (10–13 kap.).

Avdelning V. Handläggning och hantering av uppgifter (14–17 kap.).

Avdelning VI. Skydd och stöd för barn och unga (18–24 kap.).

Avdelning VII. Behörighet, tillstånd, missförhållanden och tillsyn (25–28 kap.).

Avdelning VIII. Ansvarsfördelning, organisation och bemyndiganden (29–31 kap.).

Avdelning IX. Avgifter, återkrav, bristande verkställighet och överklagande (32–35 kap.).

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, anger hur lagen är disponerad. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

2 kap. Socialtjänstens mål

Övergripande mål och principer

1 § Socialtjänsten ska med utgångspunkt i demokrati och solidaritet främja enskildas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlika och jämställda levnadsvillkor, och
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Verksamheten ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet.

Paragrafen innehåller de övergripande målen och de grundläggande värderingarna för socialtjänsten. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Första stycket motsvarar i huvudsak hittillsvarande 1 kap. 1 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 163 och prop. 1979:80:1 Del A s. 522), med det tillägget att socialtjänsten även ska främja enskildas jämställda levnadsvillkor. I bestämmelsen anges ett övergripande mål för socialtjänsten som är normgivande för verksamhetens inriktning. Med jämställda levnadsvillkor menas att kvinnor och män ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Detta kan i den praktiska verksamheten t.ex. komma till uttryck genom att socialtjänsten säkerställer att kvinnor och män bemöts utifrån sina individuella förutsättningar – utan könsstereotypa föreställningar – och att verksamhetens praktiska utformning inte bidrar till att upprätthålla omotiverade skillnader mellan könen. Bestämmelsen ändras också språkligt.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 1 kap. 1 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 163 och prop. 1979:80:1 Del A s. 522). Bestämmelsen ändras också språkligt.

Verksamhetens inriktning

2 § Socialtjänsten ska inriktas på att utveckla enskildas och grupperns egna resurser och samtidigt beakta den enskildes ansvar för sin och andras sociala situation.

Paragrafen anger socialtjänstens inriktning. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 1 kap. 1 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 163 och prop. 1979/80:1 Del A s. 522 och 523). Bestämmelsen ändras språkligt.

3 § Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

Paragrafen anger en värdegrund för socialtjänstens verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 5 kap. 4 § första stycket SoL (jfr prop. 2009/10:116 s. 97). Bestämmelsen utgör, till skillnad från värdegrundsbestämmelsen i hittillsvarande lag, en del av lagens övergripande mål och omfattar inte bara äldre personer utan alla enskilda.

I paragrafen anges att socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Bestämmelsens placering i det kapitel som innehåller socialtjänstens mål innebär att den ska ses som ett övergripande mål för socialtjänstens verksamhet. De värden som bestämmelsen ger uttryck för ska vara en del av socialtjänstens arbets sätt, och inte utgöra kriterier för prövningen av huruvida en person har behov av att beviljas en insats.

Utgångspunkten är att varje människa har en grundläggande värdighet och ett unikt värde bara genom att vara människa. Ett värdigt liv kan innebära sådant som respekt för privatliv och kroppslig integritet, självbestämmande, delaktighet, individanpassning, insatser av god kvalitet och gott bemötande (jfr prop. 2009/10:116 s. 27).

Vad som gör att människor upplever välbefinnande är individuellt, men i förarbetena till bestämmelsen i hittillsvarande socialtjänstlag konstateras

att till en persons välbefinnande kan höra sådant som känsla av trygghet och meningsfullhet (jfr prop. 2009/10:116 s. 29). Ambitionen att ta hänsyn till den enskildes välbefinnande kan i den praktiska verksamheten komma till uttryck som en drivkraft att utveckla insatser till enskilda på individuell nivå, där mål kan formuleras och följas upp utifrån den enskildes behov, förutsättningar och önskemål.

4 § Socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig.

I paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, regleras den övergripande inriktningen för socialtjänstens verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 6.4 och 6.5.

I paragrafens *första led* anges att socialtjänsten ska arbeta förebyggande. Bestämmelsens placering i det kapitel som anger socialtjänstens mål innebär att den ska ses som ett övergripande mål för socialtjänstens verksamhet. Med det menas att förebyggande arbete ska ses som en självklar och integrerad del av verksamheten på samtliga nivåer inom socialtjänsten. Det kan komma till uttryck genom att det vid målformulering, verksamhetsplanering, resursfördelning, uppföljning och i det praktiska arbetet beaktas vilka åtgärder som kan motverka sociala problem och förebygga behov av social omsorg.

Det praktiska arbetet kan bedrivas på olika sätt och bestämmelsen förutsätter inte att vissa bestämda åtgärder vidtas. På samhällsnivå kan det förebyggande arbetet t.ex. ta sig uttryck i att socialtjänsten är väl insatt i levnadsvillkoren i kommunen och kartlägger lokala förhållanden, organiserar sig för att underlätta kontakt med personer som befinner sig i risksituationer och i riskmiljöer, bidrar med kunskap i sociala frågor till kommunens samhällsplanering och andra verksamheter, samverkar med andra berörda aktörer och samlokaliseras med andra verksamheter exempelvis på familjecentraler.

Förebyggande insatser kan riktas mot en viss grupp utifrån ett socialt problem eller gemensam riskfaktor, eller direkt till enskild där behov av insatser redan konstaterats. Socialtjänsten kan exempelvis erbjuda tidiga insatser och särskilt stöd till barn som uppvisar problembeteenden eller till föräldrar som har svårt att klara sin föräldraroll.

Inom socialtjänstens kompensatoriska uppdrag, som bl.a. innefattar omvårdnadsinsatser till barn och unga, stöd och omsorgsinsatser till personer med funktionsnedsättning, stöd till den som vårdar eller stödjer en närstående samt äldreomsorg, kan det förebyggande arbetet bestå i att identifiera risker och avhjälpa dessa för att förebygga behov av mer ingripande och omsorgskrävande insatser. Det kan t.ex. handla om att ge äldre personer möjlighet till fysisk aktivitet så att de kan behålla sin självständighet längre.

I paragrafens *andra led* anges att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig. Att vara lätt tillgänglig innebär bl.a. att det ska vara enkelt för enskilda att komma i kontakt med socialtjänsten. Tillgänglighet kan uppnås på olika sätt och bestämmelsen förutsätter inte att vissa bestämda åtgärder vidtas. Att socialtjänsten ska vara lätt tillgänglig betyder att frågan om tillgänglighet kontinuerligt ska uppmärksammas och övervägas inom ramen för den ordinarie verksamheten.

Enskilda bör kunna nå socialtjänsten på olika sätt, såväl genom personliga besök som via olika elektroniska kommunikationstjänster. I akuta situationer bör det vara möjligt att komma i kontakt med socialtjänsten efter ordinarie kontorstid, genom s.k. socialjour.

Att vara lätt tillgänglig innebär i det här sammanhanget även att göra det lättare för människor att ta steget att kontakta socialtjänsten. Det kan handla om att socialtjänsten är synlig i miljöer eller sammanhang där enskilda som behöver stöd och hjälp befinner sig, eller att socialtjänsten erbjuder insatser utan föregående individuell behovsprövning. Kravet på en lätt tillgänglig socialtjänst gäller utöver de krav på tillgänglighet som följer av förvaltningslagen (2017:900), diskrimineringslagen (2008:567), lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och plan- och bygglagen (2010:900).

3 kap. Barns rättigheter

Barnets bästa

1 § Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand det som bedöms vara barnets bästa beaktas. Vid bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter. Om ett beslut eller en annan åtgärd rör vård- eller behandlingsinsatser för ett barn, ska det som är bäst för barnet vara avgörande.

Med barn avses en person under 18 år.

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om barnets bästa. Övervägandena finns i avsnitt 7.1.

Bestämmelsen i *första stycket första meningen* motsvarar i huvudsak hittillsvarande 1 kap. 2 § första stycket SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 126 och prop. 1996/97:124 s. 167). Jämfört med hittillsvarande lydelse läggs ”i första hand” och ”bedöms” till i bestämmelsen. Bestämmelsen överensstämmer därmed med artikel 3.1 i den reviderade svenska översättningen av Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Av bestämmelsen framgår att det vid alla åtgärder som rör barn i första hand ska beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Barnets bästa kan inte fastställas en gång för alla, utan måste bedömas vid alla åtgärder som rör barnet, t.ex. vid handläggning av ett ärende, genomförande av en insats eller uppföljning av barnets situation. Vad som är bäst för barnet ska undersökas och vägas mot andra intressen. Vid denna avvägning ska barnets bästa – vilket följer av uttrycket i första hand beaktas – ha hög prioritet och inte bara vara ett bland flera överväganden. Om barnets bästa står i konflikt med någon annans intressen eller rättigheter, t.ex. föräldrarnas, måste en avvägning göras i varje enskilt fall.

I *första stycket andra meningen*, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, anges att hänsyn ska tas till barnets åsikter vid bedömningen av barnets bästa. En förutsättning för detta är att barnet ges möjlighet att uttrycka sina åsikter. Barnets åsikter ska därefter tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Barnets rätt att framföra sina åsikter följer av 2 §.

Första stycket tredje meningen motsvarar hittillsvarande 1 kap. 2 § andra stycket SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 126). Bestämmelsen ändras språkligt.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 1 kap. 2 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 126). Bestämmelsen ändras språkligt.

Rätt att framföra sina åsikter

2 § Ett barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Paragrafen innehåller bestämmelser om barns rätt att komma till tals. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

Första meningen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 10 § första stycket andra meningen SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 135). Ett barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Om barnet inte framför sina åsikter ska detta respekteras och socialnämnden ska inte försöka klargöra barnets inställning på annat sätt. Detta innebär dock inte någon begränsning av nämndens ansvar att utreda barnets behov av skydd och stöd. Det utgör inte heller något hinder mot att nämnden, inom ramen för en sådan utredning, konsulterar sakkunniga samt i övrigt tar de kontakter som behövs enligt 20 kap. 6 §. I det enskilda fallet kan omständigheterna vara sådana att barnet inte har förmåga att ge uttryck för sina åsikter, inte ens med hjälp av kommunikationsverktyg. Med hänsyn till principen om barnets bästa är det i sådana fall angeläget att barnets åsikter klarläggs på ett sätt som iakttar respekten för barnets integritet och självbestämmande.

Andra meningen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 11 kap. 10 § första stycket fjärde meningen SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166, prop. 2012/13:10 s. 135 och prop. 1996/97:124 s. 176).

Rätt till information

3 § Barnet ska kontinuerligt få relevant information vid en åtgärd som rör barnet. Informationen ska vara anpassad till barnets individuella behov och situation i fråga om ålder, mognad och individuella förutsättningar. Den som lämnar informationen ska så långt det är möjligt försäkra sig om att barnet har förstått informationen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om barns rätt till information. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

Första meningen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 11 kap. 10 § första stycket första meningen SoL (jfr prop. 2006/07:129 s. 112 och prop. 2012/13:10 s. 135). I bestämmelsen införs ett tillägg som tydliggör att information ska ges kontinuerligt. Ett barn som är i kontakt med socialtjänsten ska informeras kontinuerligt och bli delaktig i det som pågår och planeras och som har med barnets situation att göra. Information behöver ges kontinuerligt under hela tiden som ett ärende pågår (jfr prop. 2006/07:129 s. 38). Bestämmelsen ändras även språkligt.

I *andra meningen*, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, anges att informationen ska anpassas till barnets ålder, mognad och individuella

förutsättningar. Det innebär att informationen kan behöva ges på ett enkelt och tydligt språk och vid flera tillfällen. Informationen kan även behöva anpassas utifrån barnets kognitiva förmåga att förstå information och till barnets förmåga att hantera starka känslor.

Vidare anges i *tredje meningen*, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, att den som lämnar informationen så långt det är möjligt ska försäkra sig om att barnet har förstått informationen. Det kan t.ex. göras genom att ställa frågor om den information som har lämnats, även om barnet inte får pressas att besvara frågor. Den som lämnar informationen behöver vara lyhörd och reflektera över hur barnet reagerar på informationen för att kunna ta ställning till om han eller hon har förstått den.

Rätt att föra sin egen talan

4 § Ett barn som har fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt denna lag. Ett barn som är yngre får höras i domstol, om barnet inte kan antas ta skada av det.

Paragrafen innehåller bestämmelser om barns processbehörighet. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 10 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 233, prop. 2012/13:10 s. 135 och 136 samt prop. 1979/80:1 Del A s. 567).

4 kap. Ansvaret för uppgifter inom socialtjänsten

Kommunen är ytterst ansvarig för socialtjänsten

1 § En kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser som de behöver. Kommunens ansvar inskränker inte det ansvar som andra huvudmän har.

Bestämmelser om ansvarsfördelningen mellan kommuner när det gäller insatser finns i 29 kap.

Paragrafen innehåller bestämmelser om kommunens yttersta ansvar för socialtjänsten. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 kap. 1 § första och andra styckena SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 164, prop. 2010/11:49 s. 84 och prop. 1979/80:1 Del A s. 523 och 524). Bestämmelsen i första stycket ändras språkligt, bl.a. på så sätt att uttrycket ”stöd och hjälp” ersätts av ”insatser”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Vad som avses med socialnämnd

2 § Kommunfullmäktige bestämmer vilken eller vilka nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter inom socialtjänsten.

Med socialnämnd i denna lag eller annan författning avses en nämnd som enligt första stycket fullgör uppgifter inom socialtjänsten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ansvarig nämnd för socialtjänsten. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 2 kap. 4 § första stycket första meningen SoL (jfr prop. 2002/03:20 s. 46 och bet. 1990/91:SoU9 s. 42). Bestämmelsen ändras språkligt.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 2 kap. 4 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och bet. 1990/91:SoU9 s. 42). Bestämmelsen ändras språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”i förekommande fall” utgår ur bestämmelsen. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Andra utförare inom socialtjänsten

3 § Kommunen får ingå avtal med ett privaträttsligt organ eller en fysisk person om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får dock inte överlämnas.

Bestämmelser om att en kommun får ingå avtal om att någon av dess uppgifter helt eller delvis ska utföras av en annan kommun eller en region finns i 9 kap. 37 § kommunallagen (2017:725).

Paragrafen innehåller bestämmelser om kommunens möjlighet att ingå avtal med andra om att utföra uppgifter inom socialtjänsten. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 2 kap. 5 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164, prop. 2013/14:118 s. 100, prop. 2017/18:151 s. 61 och prop. 1992/93:43 s. 20–22). Bestämmelsen ändras språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”en enskild person” ersätts av ”ett privaträttsligt organ eller en fysisk person”. Någon ändring i sak är inte avsedd. Bestämmelsen ändras även redaktionellt.

Andra stycket, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, upplyser om att det i 9 kap. 37 § kommunallagen (2017:725) finns bestämmelser om avtalssamverkan.

En kommun som inte tillhör någon region

4 § Lagens bestämmelser om regioner ska även tillämpas på en kommun som inte tillhör någon region.

Paragrafen upplyser om att lagens bestämmelser om regioner ska tillämpas på en kommun som inte tillhör någon region. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 8 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 172, prop. 2018/19:162 s. 208 och prop. 1979/80:1 Del A s. 577). Paragrafen ändras språkligt.

5 kap. Verksamhetens kvalitet

Vetenskap och beprövad erfarenhet

1 § Verksamhet inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet.

Paragrafen innehåller krav på kvalitet och kunskap i socialtjänstens verksamhet. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 9.1 och 9.2.

Första stycket första meningen, motsvarar hittillsvarande 3 kap. 3 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 1996/97:124 s. 176). Bestämmelsen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ersätts ordet ”insatser” av ”verksamhet”. Med verksamhet avses alla åtgärder och aktiviteter som socialnämnden genomför. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Första stycket andra meningen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, anger att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Med vetenskap avses vetenskaplig kunskap som har tagits fram med olika forskningsmetoder. Med beprövad erfarenhet avses kunskap som vuxit fram i verksamheten genom att kunskaper från profession och brukare har synliggjorts, värderats och systematiserats genom uppföljning, dokumentation, kritisk granskning och spridning. Att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet innebär att verksamheten ska vara förenlig med tillgänglig vetenskap och beprövad erfarenhet. Detta förutsätter att en sammanvägd bedömning görs av olika vetenskapliga studier samt beprövad erfarenhet. Det är också viktigt att värdera om och på vilket sätt forskningen är relevant för verksamheten. Om det inom ett visst område saknas vetenskapliga studier eller beprövad erfarenhet, eller om underlaget är begränsat, utgör bestämmelsen inget hinder mot att socialtjänsten ändå bedriver verksamhet inom detta område. Bestämmelsen utgör inte heller något hinder mot att tillhandahålla insatser av socialpolitisk karaktär, t.ex. försörjningsstöd, som inte har sin grund i vetenskap och beprövad erfarenhet. Däremot ska hänsyn tas till vetenskap och beprövad erfarenhet vid utformningen av sådana insatser.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 14 kap. 2 § SoL. Bestämmelsen utgör en del av den skyldighet som finns för personal i vissa verksamheter att rapportera missförhållanden s.k. lex Sarah (jfr prop. 2009/10:131 s. 50 och prop 1997/98:113 s. 120 och 121). Bestämmelsen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse anges inte uttryckligen att den som fullgör uppgifter vid Statens institutionsstyrelse (SiS) omfattas av bestämmelsen. Av definitionen i 1 kap. 2 § framgår att verksamhet som enligt lag eller förordning ska bedrivas av SiS, med undantag för viss verksamhet inom skolans område, utgör socialtjänst. Det innebär att den som fullgör uppgifter vid SiS i regel ändå omfattas av bestämmelsen.

Med den som fullgör uppgifter avses den som är yrkesverksam inom den verksamhet som omfattas av bestämmelsen, dvs. den som får ersättning utöver ren kostnadstäckning för sina insatser. Frivilligarbetare faller utanför bestämmelsens tillämpningsområde. Utanför tillämpningsområdet faller även den som endast tillfälligt utför uppgifter om dessa uppgifter inte tillhör områdets kärnverksamhet. T.ex. bör en elektriker som tillkallas för att göra mindre omfattande reparationsarbeten som tar endast några dagar i anspråk inte omfattas av skyldigheten. Däremot omfattas personer som inte endast tillfälligt arbetar i verksamheten, även om det är med uppgifter utanför kärnverksamheten, av bestämmelsen; t.ex. ordinarie vaktmästare och ekonomiansvarig personal. Även familjehem faller

utanför bestämmelsen (prop. 2009/10:131 s. 50). Någon ändring i sak är inte avsedd.

Uppföljning och kvalitetsutveckling

2 § Socialnämnden ska systematiskt och fortlöpande följa upp, utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten.

Paragrafen innehåller krav på att socialnämnden arbetar med kvalitetsutveckling. Övervägandena finns i avsnitt 9.3.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 3 kap. 3 § fjärde stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 1997/98:113 s. 119). Det införs ett tillägg i bestämmelsen om att kvaliteten i verksamhet ska följas upp. Tillägget innebär ett tydliggörande av socialnämndens ansvar att följa upp kvaliteten i verksamheten. Uppföljning anses redan ingå i formuleringen att kvaliteten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras (prop. 1997/98:113 s. 119). Bestämmelsen ändras även språkligt.

Personalens utbildning och erfarenhet

3 § Personal som utför uppgifter inom socialtjänsten ska ha lämplig utbildning och erfarenhet.

Paragrafen reglerar personalens utbildning och erfarenhet. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 3 § andra stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 164, prop. 2008/09:160 s. 109 och prop. 1996/97:124 s. 176). Bestämmelsen ändras språkligt.

AVDELNING II. ANSVAR FÖR PLANERING, FÖREBYGGANDE ARBETE OCH SAMVERKAN

6 kap. Allmänt förebyggande arbete

Kunskap om förhållandena i kommunen

1 § Socialnämnden ska vara väl insatt i levnadsförhållandena i kommunen.

Paragrafen reglerar socialnämndens skyldighet att hålla sig informerad om levnadsförhållandena i kommunen. Övervägandena finns i avsnitt 10.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 1 § första strecksatsen SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 1979/80:1 Del A s. 525). Bestämmelsen ändras språkligt.

Information om socialtjänsten

2 § Socialnämnden ska informera om socialtjänsten i kommunen.

Paragrafen reglerar socialnämndens skyldighet att informera om socialtjänsten i kommunen. Övervägandena finns i avsnitt 10.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 1 § tredje strecksatsen SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 1979/80:1 Del A s. 525). Bestämmelsen ändras språkligt.

Uppsökande verksamhet

3 § Socialnämnden ska genom uppsökande verksamhet och på annat sätt bidra till att skapa förutsättningar för goda levnadsförhållanden.

Socialnämnden ska i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och vilka insatser den kan erbjuda. När det är lämpligt ska nämnden samverka med andra samhällsorgan och med enskilda organisationer.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens uppsökande verksamhet. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 10.2.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 3 kap. 1 § fjärde strecksatsen SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 1979/80:1 Del A s. 525). Bestämmelsen ändras språkligt.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 3 kap. 4 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 1979/80:1 Del A s. 528). Bestämmelsen ändras språkligt, bl.a. genom att uttrycket organisationer och andra föreningar ändras till enskilda organisationer. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Samhällsplanering och samhällsmiljö

4 § Socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen. Nämnden ska främja goda miljöer i kommunen i samverkan med andra samhällsorgan, enskilda organisationer och fysiska personer.

Socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen ska bygga på nämndens sociala erfarenheter och särskilt syfta till att påverka utformningen av bostadsområden i kommunen. Nämnden ska också arbeta för att offentliga lokaler och allmänna kommunikationer utformas så att de blir lätt tillgängliga för alla.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 3 kap. 1 § andra strecksatsen SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 1979/80:1 Del A s. 525). Bestämmelsen ändras språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”samarbete” ändras till ”samverka” och ”organisationer, föreningar och enskilda” byts ut mot ”enskilda organisationer och fysiska personer”. Någon ändring i sak är inte avsedd. Bestämmelsen ändras även redaktionellt.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 3 kap. 2 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 1979/80:1 Del A s. 527). Bestämmelsen ändras språkligt. Uttrycket ”verka för” ändras till ”arbeta för”. Vidare nämns inte uttryckligen att ”bostadsområden” omfattar både nya och äldre bostadsområden. Någon ändring i sak är inte avsedd.

5 § Socialnämnden ska ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga, för äldre, för personer med funktionsnedsättning, för dem som utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående och för andra grupper som har behov av samhällets

särskilda stöd. Socialnämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.

Paragrafen reglerar socialnämndens skyldighet att bidra till en god samhällsmiljö och goda förhållanden för dem som har behov av samhällets särskilda stöd. Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 3 kap. 2 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 2023/24:31 s. 302 samt prop. 1979/80:1 Del A s. 527 och 528). Jämfört med hittillsvarande lydelse förtydligas att personer med funktionsnedsättning omfattas av socialnämndens ansvar för god samhällsmiljö och goda förhållanden. Bestämmelsen ändras även språkligt.

Förebyggande arbete mot skadligt bruk och beroende

6 § Socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel samt spel om pengar.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar att arbeta förebyggande mot skadligt bruk och beroende. Paragrafen utformas efter synpunkter från Lagrådet. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 7 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165 och prop. 2016/17:85 s. 45 samt bet. SoU 1979/80:44 s. 106 och 107). Bestämmelsen ändras språkligt, bl.a. genom att ordet ”missbruk” ersätts med ”skadligt bruk och beroende”. Vidare förtydligas att narkotika omfattas av bestämmelsen. Någon ändring i sak är inte avsedd.

7 § Socialnämnden ska genom information till myndigheter, grupper och enskilda samt genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av skadligt bruk och beroende och om de hjälpmöjligheter som finns.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar att sprida kunskap om skadeverkningar av skadligt bruk och beroende och om de hjälpmöjligheter som finns. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 7 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165 samt bet. SoU 1979/80:44 s. 106 och 107). Paragrafen ändras språkligt, bl.a. ersätts ordet ”missbruk” av ”skadligt bruk och beroende”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Förebyggande arbete mot brottslighet

8 § Socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Paragrafen, som inte har någon tidigare motsvarighet, reglerar socialnämndens ansvar att arbeta förebyggande mot brottslighet. Övervägandena finns i avsnitt 10.5.

Bestämmelsen tydliggör att socialnämnden har ett brottsförebyggande ansvar utöver det generella förebyggande ansvaret. Socialnämnden ska genom olika insatser arbeta för att förebygga och motverka brottslighet. Insatser behöver sättas in i ett tidigt skede och särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser behöver användas.

Exempel på insatser som kan vara aktuella att använda är föräldraskapsstöd med ett brottsförebyggande fokus, uppsökande arbete, kontaktperson och kontaktfamilj, olika typer av insatser i samverkan med andra aktörer, manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende, sociala insatsgrupper och stöd till avhoppare. Det är väsentligt att de insatser som ges är i enhetlighet med bästa tillgängliga kunskap enligt de kunskapsstöd som finns. Socialnämnden i respektive kommun avgör vilken insats som bör ges med hänsyn till den enskildes förutsättningar och behov.

7 kap. Övergripande planering och samverkan

Planering av insatser

1 § Kommunen ska planera sina insatser för enskilda. Kommunen ska särskilt väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser.

Om det inte är obehövligt ska kommunen samverka med regionen och med andra relevanta samhällsorgan och organisationer vid planeringen av insatser.

I paragrafen regleras den övergripande planeringen av socialtjänstens insatser. Övervägandena finns i avsnitt 11.1.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 5 kap. 6 § andra stycket och 8 § andra stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 166, prop. 1987/88:176 s. 121 och prop. 1992/93:159 s. 199). Jämfört med hittillsvarande bestämmelser är skyldigheten att planera inte begränsad till att avse insatser för äldre människor och människor med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar. Även skyldigheten att samverka justeras till följd av att bestämmelsen utvidgas.

I *första stycket* anges att kommunen ska planera sina insatser för enskilda. Genom bestämmelsen utvidgas kommunens ansvar att planera insatser för äldre personer och personer med funktionsnedsättning till att omfatta alla insatser för enskilda.

Bestämmelsen innebär att kommunen ska planera sina insatser till enskilda för att tillgodose behovet av insatser och för att kunna anpassa socialtjänstens insatser efter nya förhållanden och samhällsförändringar. Kommunen behöver i sin planering ha kunskap om demografin och kommuninvånarnas behov. Förändringar i befolkningens storlek och sammansättning är en avgörande faktor för behovet av insatser inom socialtjänsten. Kommunen behöver i planeringen även utgå från sociala förändringar och sociala problem, t.ex. ungdomsbrottslighet, våld i nära relationer och skadligt bruk och beroende, vilka ofta kräver samordnade insatser. Kommunen behöver i sin planering ha kunskap om förutsättningarna på samhälls- och gruppnivå oavsett om insatserna riktar sig till enskilda personer eller grupper. Utvecklade kunskaps- och beslutsunderlag kommer att behövas i planeringen av insatserna, t.ex. olika omvärldsanalyser.

I bestämmelsen ställs det inte upp några krav på formerna för planeringen, men den bör ha sin utgångspunkt i de lokala förutsättningarna i kommunen. Kommunen avgör alltså själv hur planeringsarbetet ska bedrivas. Det kan dock vara lämpligt att kommunen samordnar denna

planering med annan planering som kommunen är skyldig att svara för, exempelvis bostadsförsörjningsplaneringen.

I planeringen ska kommunen särskilt väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser. Tidiga och förebyggande insatser kan bidra till att behovet av mer ingripande vård- och omsorgsinsatser skjuts fram eller i bästa fall aldrig uppstår.

I *andra stycket* anges att kommunen i planeringen ska samverka med regionen samt med andra relevanta samhällsorgan och organisationer vid planeringen av alla insatser utom sådana där det saknas behov av samverkan. Jämfört med hittillsvarande bestämmelser utvidgas kommunens skyldighet att samverka från att omfatta äldre personer och personer med funktionsnedsättning till att omfatta alla insatser för enskilda.

Det är inte alltid relevant att samverka med alla parter vid alla typer av insatser till enskilda, t.ex. är det inte alltid nödvändigt att samverka med regionen vid planering av vissa insatser inom individ- och familjeomsorgens område. Däremot kan det exempelvis finnas behov av samverkan med skola och polis vid övergripande planering av insatser mot ungdomsbrottslighet. Det kan även handla om intern samverkan inom kommunen. Kommunen bör därför samverka med de för den aktuella planeringen relevanta samhällsorganen och organisationerna. Vilken form av insats som kommunen planerar för avgör behovet av samverkan och med vem som kommunen bör samverka. Om kommunen kan konstatera att det saknas behov av samverkan med regionen, andra samhällsorgan eller organisationer vid planeringen av insatser kan kommunen avstå samverkan.

Vissa insatser finns det i regel behov av att samverka om. Vid t.ex. den övergripande planeringen av insatser för äldre personer och för personer med funktionsnedsättning, vilka vanligtvis har insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård, finns det behov av samverkan med regionen men även med organisationer som representerar grupperna.

Överenskommelser om samverkan i fråga om vissa grupper

2 § Kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om att samverka i fråga om

- barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet eller som är placerade i ett skyddat boende,
- personer med psykisk funktionsnedsättning, och
- personer som har ett skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar.

Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa grupper av personer eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen.

Paragrafen reglerar kommunens skyldighet att ingå en överenskommelse med regionen om samverkan i fråga om vissa grupper. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 1 d, 8 a och 9 a §§ SoL (jfr prop. 2008/09:193 s. 33 och 34, prop. 2012/13:77 s. 50 och 51 samt prop. 2016/17:59 s. 50). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt, bl.a. genom att ordet ”missbrukare” ändras till uttrycket ”personer

som har ett skadligt bruk eller beroende”. Någon ändring i sak är inte avsedd. Prop. 2024/25:89

Överenskommelser om effektivare användning av resurser

3 § Kommunen får träffa en överenskommelse med regionen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om att samverka inom ramen för socialtjänstens uppgifter i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser. Kommunen ska bidra till finansieringen av verksamhet som bedrivs i sådan samverkan. Enligt bestämmelser i lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser får kommunen delta i finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet.

Riksrevisionen får granska verksamhet som bedrivits i samverkan med och som delvis finansierats av Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen. Vid granskningen har Riksrevisionen rätt att ta del av de uppgifter som behövs för att granska verksamheten.

Paragrafen reglerar kommunens möjlighet att ingå en överenskommelse om samverkan i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 kap. 6 § SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 1997/98:1 utg. omr. 10, avsnitt 3.4.1). Paragrafen ändras språkligt.

AVDELNING III. ANSVAR FÖR BOENDE, DELAKTIGHET OCH FÖR VÅRD UTANFÖR DET EGNA HEMMET

8 kap. Boende och delaktighet i samhället

Möjligheten att bo hemma och ha kontakt med andra

1 § Socialnämnden bör underlätta för enskilda att bo hemma och att ha kontakt med andra, genom hemtjänst, dagverksamheter eller andra liknande insatser.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att socialnämnden på olika sätt bör underlätta för enskilda att bo hemma och ha kontakt med andra. Övervägandena finns i avsnitt 12.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 6 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164, prop. 1979/80:1 Del A s. 212 och 529 samt prop. 1996/97:124 s. 88). Bestämmelsen ändras språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”social tjänst” ändras till ”insats”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Äldre personer

Självständighet, gemenskap och goda bostäder

2 § Socialnämnden ska arbeta för att äldre personer får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

Paragrafen ger uttryck för principerna om självbestämmande och normalisering, dvs. att den enskilde så långt som möjligt ska kunna leva som andra, inom äldreomsorgen. Övervägandena finns i avsnitt 12.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 4 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166, prop. 1979/80:1 Del A s. 533 och prop. 1996/97:124 s. 121 och 122). Bestämmelsen ändras språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”verka för” ändras till ”arbeta för”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

3 § Socialnämnden ska arbeta för att äldre personer får goda bostäder. Nämnden ska därutöver ge äldre som behöver det insatser i hemmet och tillgång till andra lättåtkomliga tjänster.

Paragrafen innehåller bestämmelser om äldres boendesituation och skyldigheten för socialnämnden att vid behov ge äldre insatser i hemmet och tillgång till andra lättåtkomliga tjänster. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 12.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 5 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 1979/80:1 Del A s. 533). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen språkligt, bl.a. genom att ”verka för” ändras till ”arbeta för”, ”lättåtkomlig service” ändras till ”lättåtkomliga tjänster” och ”stöd och hjälp” ändras till ”insatser”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Särskilda boendeformer för äldre personer

4 § Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för äldre personer som behöver omvårdnad och särskilt stöd.

Kommunen får även inrätta särskilda boendeformer för äldre personer som främst behöver insatser i boendet och andra lättåtkomliga tjänster och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering.

Paragrafen innehåller bestämmelser om särskilda boendeformer för äldre personer. Övervägandena finns i avsnitt 12.4.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 5 kap. 5 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 1979/80:1 Del A s. 533 och 534). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”service” tas bort. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 5 kap. 5 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2017/18:273 s. 56). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”stöd och hjälp” ändras till ”insatser” och uttrycket ”lättåtkomlig service” ändras till ”lättåtkomliga tjänster”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Minoritetsspråk

5 § Kommunen ska arbeta för att det ska finnas tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre personer.

Paragrafen reglerar en skyldighet för kommunen att arbeta för att det ska finnas tillgång till personal med kunskap i de nationella minoritetsspråken

när det behövs i omsorgen om äldre personer. Övervägandena finns i avsnitt 12.5. Prop. 2024/25:89

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 6 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2008/09:158 s. 137 och 138). Paragrafen ändras språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”verka för” ändras till ”arbeta för”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

6 § En kommun som ingår i ett förvaltningsområde enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli eller samiska.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, innehåller en bestämmelse om rätt till äldreomsorg på finska, meänkieli och samiska. Övervägandena finns i avsnitt 12.6.

Bestämmelsen ersätter hittillsvarande 18 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (jfr prop. 2008/09:158 s. 135 och prop. 2017/18:199 s. 96). Bestämmelsen i den lagen upphävs med anledning av att den här bestämmelsen införs. Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

7 § En kommun som inte ingår i något förvaltningsområde enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska, om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper. Detsamma gäller för en kommun som ingår i ett förvaltningsområde för ett visst minoritetsspråk vad gäller övriga minoritetsspråk.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, innehåller en bestämmelse om rätt till äldreomsorg på minoritetsspråken. Övervägandena finns i avsnitt 12.6.

Bestämmelsen ersätter hittillsvarande 18 a § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (jfr prop. 2008/09:158 s. 136 och prop. 2017/18:199 s. 97). Bestämmelsen i den lagen upphävs med anledning av att den här bestämmelsen införs. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen språkligt och redaktionellt.

8 § Kommunen ska inom ramen för äldreomsorg som erbjuds enligt 6 och 7 §§ beakta äldre personers behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, innebär att kommunen i den äldreomsorg som erbjuds på minoritetsspråk även ska beakta den äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Övervägandena finns i avsnitt 12.6.

Bestämmelsen ersätter hittillsvarande 18 b § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (jfr prop. 2017/18:199 s. 97). Bestämmelsen i den lagen upphävs med anledning av att den här bestämmelsen införs. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen språkligt.

9 § Kommunen ska informera den som ansöker om insatser inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna att få omvårdnad av personal som behärskar något av de angivna minoritetsspråken enligt 6 och 7 §§.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, innebär att kommuner ska informera den som ansöker om insatser inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till äldreomsorg på minoritetsspråk. Övervägandena finns i avsnitt 12.6.

Bestämmelsen ersätter hittillsvarande 18 c § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (jfr prop. 2017/18:199 s. 97 och 98). Bestämmelsen i den lagen upphävs med anledning av att den här bestämmelsen införs. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen språkligt.

Personer med funktionsnedsättning

Delaktighet i samhället

10 § Socialnämnden ska arbeta för att personer som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.

Socialnämnden ska medverka till att dessa personer får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter deras individuella behov av särskilt stöd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar att arbeta för delaktighet, meningsfull sysselsättning och anpassat boende för personer med funktionsnedsättning. Övervägandena finns i avsnitt 12.7.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 7 § första och andra styckena SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 1979/80:1 Del A s. 534). Bestämmelserna ändras språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”verka för” ändras till ”arbeta för”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Bostäder med särskilt stöd

11 § Kommunen ska inrätta bostäder med särskilt stöd för personer som behöver ett sådant boende till följd av att de möter betydande svårigheter i sin livsföring av fysiska, psykiska eller andra skäl.

Paragrafen reglerar en skyldighet för kommunen att inrätta bostäder med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning som inte kan bo i ett ordinarie boende. Övervägandena finns i avsnitt 12.8.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 7 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 1990/91:14 s. 147). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt, bl.a. genom att uttrycket ”särskild service” ändras till ”särskilt stöd”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

9 kap. Vård utanför det egna hemmet och skyddat boende

Ansvar för att erbjuda vård utanför hemmet

1 § Socialnämnden ansvarar för att enskilda som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i

– ett familjehem,

- ett stödboende för barn och unga i åldern 16–20 år (stödboende), eller
- ett hem för vård eller boende.

Barn som är 16 eller 17 år får tas emot i ett stödboende endast om det finns särskilda skäl.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar för att enskilda som behöver det kan tas emot för vård utanför det egna hemmet. Övervägandena finns i avsnitt 13.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 1 § första och andra styckena SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166, prop. 1979/80:1 Del A s. 535 och prop. 2015/16:43 s. 65). Bestämmelserna ändras språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”sörja för” ändras till ”ansvarar för”. Någon ändring i sak är inte avsedd. Bestämmelsen ändras även redaktionellt.

Vad som avses med familjehem, stödboende och hem för vård eller boende

Familjehem

2 § Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt.

Paragrafen definierar vad som avses med familjehem. Övervägandena finns i avsnitt 13.1.

Bestämmelsen ersätter hittillsvarande 3 kap. 2 § socialtjänstförordningen (2001:937), som upphävs med anledning av att den här bestämmelsen införs. Bestämmelsen ändras också språkligt.

Stödboende

3 § Med stödboende avses en verksamhet inom socialtjänsten som tar emot enskilda i åldern 16–20 år i ett eget boende med individanpassat stöd. Om en sådan verksamhet drivs av ett privaträttsligt organ eller en fysisk person, krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt.

Paragrafen definierar vad som avses med stödboende. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 13.1.

Bestämmelsen ersätter hittillsvarande 3 kap. 1 a § socialtjänstförordningen (2001:937), som upphävs med anledning av att den här bestämmelsen införs. Jämfört med hittillsvarande lydelse ersätts ”ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ” med ”ett privaträttsligt organ eller en fysisk person”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Hem för vård eller boende

4 § Med hem för vård eller boende avses ett hem inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med ett boende. Om ett sådant hem drivs av ett privaträttsligt organ eller en fysisk person, krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt. Som hem för vård eller boende räknas inte sådana särskilda boendeformer för äldre personer som avses i 8 kap. 4 § och inte heller sådana särskilda boendeformer för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 11 §.

Paragrafen definierar vad som avses med hem för vård eller boende. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 13.1.

Bestämmelsen ersätter hittillsvarande 3 kap. 1 § socialtjänstförordningen (2001:937), som upphävs med anledning av att den här bestämmelsen införs. Jämfört med hittillsvarande lydelse ersätts ”ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ” med ”ett privaträttsligt organ eller en fysisk person”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Ansvar för att erbjuda skyddat boende

5 § Socialnämnden ansvarar för att enskilda som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i ett skyddat boende.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar för att enskilda som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i ett skyddat boende. Övervägandena finns i avsnitt 13.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 1 a § SoL (jfr prop. 2023/24:31 s. 303 och 304). Paragrafen ändras språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”sörja för” ändras till ”ansvarar för”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Vad som avses med skyddat boende

6 § Med skyddat boende avses ett boende inom socialtjänsten som tillhandahåller platser för tillfällig heldygnsvistelse tillsammans med individanpassat stöd åt enskilda i behov av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp. Om ett sådant boende drivs av ett privaträttsligt organ eller en fysisk person, krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt.

Paragrafen definierar vad som avses med skyddat boende. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 13.1.

Bestämmelsen ersätter hittillsvarande 3 kap. 1 b § socialtjänstförordningen (2001:937), som upphävs med anledning av att den här bestämmelsen införs. Jämfört med hittillsvarande lydelse ersätts ”ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ” med ”ett privaträttsligt organ eller en fysisk person”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Ansvar för att hem och boenden finns tillgängliga

7 § Kommunen ansvarar för att det finns tillgång till familjehem, stödboenden, skyddade boenden och hem för vård eller boende. Enligt 8 § ska dock behovet av vissa hem tillgodoses av staten.

Paragrafen reglerar kommunens samlade resursansvar för vård utanför det egna hemmet. Övervägandena finns i avsnitt 13.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 2 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 1996/97:12 s. 177).

Ansvar för särskilda ungdomshem och LVM-hem

8 § Staten ska tillgodose behovet av sådana hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilda ungdomshem) och sådana hem som avses i 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem).

Staten får ta ut en avgift för vård i särskilda ungdomshem och LVM-hem av den kommun som begärt placeringen.

Paragrafen reglerar statens ansvar för särskilda ungdomshem och LVM-hem samt statens rätt att ta ut avgift för en placering från kommunen. Övervägandena finns i avsnitt 13.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 3 § första stycket första meningen och tredje stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 1992/93:61 s. 38 och 39). Bestämmelserna ändras språkligt.

9 § Statens institutionsstyrelse leder verksamheten vid särskilda ungdomshem och LVM-hem. Bestämmelser om tillsyn m.m. över verksamheten vid hemmen finns i 28 kap.

Statens institutionsstyrelse får genom avtal ge en region eller en kommun i uppdrag att inrätta och driva ett särskilt ungdomshem eller LVM-hem om det finns särskilda skäl.

Paragrafen reglerar Statens institutionsstyrelses ansvar för de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen. Övervägandena finns i avsnitt 13.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 3 § första stycket andra och tredje meningarna och andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 1992/93:61 s. 38 och 39). Bestämmelserna ändras språkligt.

God vård som bedrivs i samråd med socialnämnden

10 § Socialnämnden ansvarar för att den som på initiativ av nämnden har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård.

Vården bör utformas så att den bidrar till att den enskilde får samhörighet med närstående samt kontakt med hemmiljön.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar för god vård för dem som tagits emot i ett annat hem än det egna. Övervägandena finns i avsnitt 13.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 1 § tredje och fjärde styckena SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166, prop. 1979/80:1 Del A s. 534 och 535 och prop. 1996/97:124 s. 177). Bestämmelserna ändras språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”anhöriga och andra närstående” ändras till enbart ”närstående”. Närstående är ett vidare begrepp som inbegriper anhöriga. Någon ändring i sak är inte avsedd.

11 § Vård i familjehem, stödboende, skyddat boende, hem för vård eller boende, särskilda ungdomshem och LVM-hem ska bedrivs i samråd med socialnämnden.

Paragrafen reglerar att vård utanför det egna hemmet ska bedrivs i samråd med socialnämnden. Övervägandena finns i avsnitt 13.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 4 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 1979/80:1 Del A s. 535). Paragrafen ändras språkligt.

Vård- och genomförandeplan

12 § Om en enskild behöver vårdas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, ska socialnämnden upprätta en plan för vården (vårdplan).

För barn och unga som vårdas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende ska nämnden också upprätta en plan över hur vården ska genomföras (genomförandeplan).

Av en vårdplan och en genomförandeplan ska det även framgå vilka åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för.

Paragrafen reglerar socialnämndens skyldighet att upprätta en vårdplan och en genomförandeplan för vård utanför det egna hemmet samt anger vad som ska framgå av dessa planer. Övervägandena finns i avsnitt 13.4.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 11 kap. 3 § första stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 169 och prop. 2006/07:129 s. 115).

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 11 kap. 3 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2006/07:129 s. 115 och 116).

Tredje stycket motsvarar hittillsvarande 11 kap. 3 § fjärde stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169).

Bestämmelserna ändras språkligt.

13 § En vårdplan ska revideras vid behov. Om en vårdplan revideras, och det finns en genomförandeplan, ska även genomförandeplanen ses över.

Den första revideringen av en vårdplan som gäller ett barn ska ske senast när barnet har varit placerat i två år. Om det inte finns särskilda skäl mot det, ska vårdplanen vid den tidpunkten särskilt ta upp frågan om barnets långsiktiga boende.

Paragrafen innehåller bestämmelser om revidering av vårdplan och genomförandeplan. Paragrafen utformas med beaktande av *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 13.4.

Första stycket motsvarar delvis hittillsvarande 11 kap. 3 § andra stycket sista meningen SoL. Genom att bestämmelsen placeras i ett eget stycke förtydligas att alla vårdplaner ska revideras vid behov. Det görs även ett tillägg som innebär att om vårdplanen revideras, ska även planen för genomförande av vården ses över, om det finns en sådan plan. Genomförandeplanen ska därmed vid behov göras om och anpassas till nya förhållanden. Bestämmelsen ändras även redaktionellt.

Andra stycket motsvarar i huvudsak hittillsvarande 11 kap. 3 § andra stycket första och andra meningarna SoL (jfr bet. 2020/21:SoU5 s. 22). Bestämmelsen ändras även språkligt.

AVDELNING IV. INSATSER TILL ENSKILDA

10 kap. Socialnämndens ansvar att erbjuda insatser

Insatser kan ges i olika former och på olika sätt

1 § Socialnämnden ansvarar för att erbjuda insatser i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det.

Paragrafen reglerar socialnämndens övergripande ansvar att erbjuda insatser till enskilda. Övervägandena finns i avsnitt 14.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 1 § femte strecksatsen SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 1979/80:1 Del A s. 525). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt. I paragrafen används uttrycket ”insatser” som övergripande benämning för ”rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp” till enskilda som behöver det. Jämfört med hittillsvarande lydelse nämns inte längre service, upplysningar, ekonomisk hjälp och annat bistånd. Dessa ryms dock i uttrycken ”rådgivning, stöd eller annan hjälp” och omfattas därmed fortfarande av bestämmelsen.

Insatser ska erbjudas till enskilda som behöver det. En insats är en aktivitet som är inriktad på ett visst resultat och som ges till en enskild. Insatsen kan utformas på olika sätt, den kan t.ex. vara allmänt utformad och öppen för alla eller individuellt inriktad och anpassad efter den enskildes behov. Den kan även vara inriktad mot vissa målgrupper, situationer eller problem. Jämfört med hittillsvarande lydelse nämns inte längre familjer. Familjer ryms dock i begreppet enskilda, varför insatser även fortsättningsvis kan och ska vid behov riktas till familjer som en enhet. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Bestämmelser i annan lag

2 § Den som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. har inte rätt till sådana insatser enligt 11 kap. 1 § eller sådant ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § som motsvarar förmåner enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Han eller hon har inte heller rätt till ekonomiskt bistånd för bostadskostnader.

Paragrafen reglerar att den som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. i vissa fall inte har rätt till insatser eller ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Paragrafen utformas i huvudsak enligt *Lagrådets* förslag. Överväganden finns i avsnitt 14.1.

Paragrafen ersätter hittillsvarande 1 § andra stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (jfr prop. 1993/94:94 s. 93 och prop. 2004/05:28 s. 17), där det i stället införs en upplysningsbestämmelse om denna paragraf. Bestämmelsen ändras även språkligt.

Den enskildes önskemål och självständighet ska vägas in

3 § Insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och enskilda organisationer.

Paragrafen reglerar den enskildes delaktighet samt samverkan vid utformningen och genomförandet av insatser. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 14.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 5 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164 och prop. 1979/80:1 Del A s. 528 och 529). Paragrafen ändras språkligt, bl.a. ersätts ”organisationer och andra föreningar” med ”enskilda organisationer”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

4 § När en insats utförs i boendet ska den enskilde så långt det är möjligt kunna välja när och hur insatsen ges.

Paragrafen reglerar den enskildes möjlighet till inflytande vid insatser i boendet. Övervägandena finns i avsnitt 14.4.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 5 kap. 5 § fjärde stycket SoL (jfr prop. 2009/10:116 s. 97 och 98), men är inte längre begränsad till äldre personer, utan gäller alla som får insatser i boendet. Med boende avses den bostad eller det hem där den enskilde tillbringar sin huvudsakliga dygnsvila. Även andra boendeformer där den enskilde tillbringar sin huvudsakliga dygnsvila omfattas av begreppet. Det innebär att möjligheten för den enskilde att bestämma när och hur insatser i boendet ges t.ex. omfattar familjehem, stödboende, skyddat boende och hem för vård eller boende. Socialnämnden ska även fortsättningsvis kunna ta hänsyn till praktiska och ekonomiska faktorer vid val av insatser för att tillgodose den enskildes behov och vid utförandet av insatserna. Vid bedömningen av vilken insats som kan komma i fråga måste en sammanvägning göras av olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål (jfr prop. 2000/01:80 s. 91). I bedömningen ska även vetenskap och beprövad erfarenhet beaktas (avsnitt 9.2). Bestämmelser i arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen är andra relevanta faktorer som påverkar hur långt det är möjligt för den enskilde att kunna välja när och hur en insats ska ges.

5 § Insatser ska utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Paragrafen reglerar hur insatser till enskilda ska utformas. Övervägandena finns i avsnitt 14.5.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 4 kap. 1 § fjärde stycket andra meningen SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165, prop. 1996/97:124 s. 169 och prop. 1979/80:1 Del A s. 525–527). Bestämmelsen gäller numera alla insatser, dvs. både insatser som ges efter individuell behovsprövning och insatser som ges utan individuell behovsprövning. Bestämmelsen ändras även språkligt.

Digital teknik

6 § Digital teknik får användas när insatser ges i form av hemtjänst eller boende i en sådan särskild boendeform för äldre personer som avses i 8 kap. 4 §. Den digitala tekniken får bara användas utanför den mänskliga kroppen.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att använda digital teknik. Övervägandena finns i avsnitt 14.6.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 2 c § SoL (jfr prop. 2022/23:131 s. 55 och 56). Paragrafen ändras språkligt.

Fast omsorgskontakt

7 § Den som har hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt, om det inte är uppenbart obehövt.

Den fasta omsorgskontakten ska tillgodose den enskildes behov av trygghet, kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning när hemtjänstinsatsen verkställs.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för fast omsorgskontakt. Övervägandena finns i avsnitt 14.7.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 2 b § SoL (jfr prop. 2021/22:116 s. 36 och 37). Fast omsorgskontakt ska erbjudas oavsett om den enskilde beviljas hemtjänst med stöd av 11 kap. 1 § eller tar del av en sådan insats utan individuell behovsprövning enligt 11 kap. 5 §.

När insatser ska samordnas i en individuell plan

8 § Om en enskild har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården, ska kommunen tillsammans med regionen upprätta en individuell plan. Planen ska upprättas om kommunen eller regionen bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda, och om den enskilde samtycker till att den upprättas. Arbetet med planen ska påbörjas genast.

Av planen ska det framgå

1. vilka insatser som behövs,
2. vilka insatser respektive huvudman ska ansvara för,
3. vilka åtgärder som ska vidtas av någon annan än kommunen eller regionen, och
4. vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förutsättningarna för och innehållet i en individuell plan. Övervägandena finns i avsnitt 14.8.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 kap. 7 § första och tredje styckena SoL (jfr prop. 2008/09:193 s. 93 och 94). Bestämmelsen i första stycket ändras språkligt.

9 § Den individuella planen ska upprättas tillsammans med den enskilde när det är möjligt. Närstående ska ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det.

Paragrafen reglerar den enskildes och närståendes delaktighet vid upprättandet av en individuell plan. Övervägandena finns i avsnitt 14.8.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 kap. 7 § andra stycket SoL (jfr prop. 2008/09:193 s. 32 och 33). Bestämmelsen ändras språkligt.

11 kap. Insatser för personliga behov

Insatser efter behovsprövning

Den enskilde har rätt till insatser för att tillgodose sina personliga behov

1 § En enskild som inte själv kan tillgodose sina personliga behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt att få insatser av socialnämnden för dessa behov.

Den enskilde ska tillförsäkras skäligen levnadsförhållanden genom insatserna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätten till insatser för personliga behov efter behovsprövning. Övervägandena finns i avsnitt 15.1.

Första stycket motsvarar delar av hittillsvarande 4 kap. 1 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165 och prop. 1979/80:1 Del A s. 525 och 526). Bestämmelsen ändras redaktionellt på så sätt att bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § första stycket SoL delas upp. Insatser för ekonomiska behov regleras i 12 kap. Bestämmelsen ändras även språkligt, bl.a. genom att uttrycken ”bistånd” och ”livsföringen i övrigt” ersätts av ”insatser” och ”personliga behov”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Med personliga behov avses sådana behov som enligt hittillsvarande lag täcks av uttrycket livsföringen i övrigt och som inte utgör ekonomiskt bistånd, dvs. alla behov som rör den enskildes dagliga liv eller på annat sätt är kopplade till honom eller henne som person. Det kan t.ex. handla om behov av hjälp med dagliga sysslor i hemmet, såsom att hålla rent, laga mat och tvätta kläder. Det kan även handla om behov av hjälp att klä på sig, äta, dricka eller sköta sin personliga hygien. Vidare kan det handla om behov av att bryta önskad isolering och stöd för att sköta kontakter med familj och vänner såväl som med organisationer och myndigheter. Ytterligare exempel är behov av omfattande omsorg eller vård som kräver närhet till personal dygnet runt. Personliga behov kan även avse behov av stöd för att lämna en våldsam relation eller för att ta sig ur ett skadligt bruk eller beroende. Det kan också handla om stöd till föräldrar eller anhöriga. Vissa barn och unga kan därtill ha behov av att vårdas utanför det egna hemmet för att få trygghet och goda uppväxtförhållanden. Det är inte möjligt att lämna en uttömmande uppräknings av alla behov som ska anses ingå i begreppet, utan en individuell bedömning måste göras i varje enskilt fall (jfr prop. 2000/01:80 s. 92).

Andra stycket motsvarar delar av hittillsvarande 4 kap. 1 § fjärde stycket första meningen SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165 och prop. 1979/80:1 Del A s. 525 och 526). Bestämmelsen ändras redaktionellt på så sätt att bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § fjärde stycket första meningen SoL delas upp. Bestämmelsen ändras även på så sätt att uttrycket ”skälig levnadsnivå” ändras till ”skäliga levnadsförhållanden”. Insatserna ska därmed tillförsäkra den enskilde skäliga levnadsförhållanden. I stället för en mät- och jämförbar nivå syftar ”levnadsförhållanden” på sådana förhållanden som är viktiga för den enskildes sammantagna livssituation. Ingen ändring i sak är avsedd.

Vad som är skäliga levnadsförhållanden måste avgöras i varje enskilt fall utifrån den enskildes individuella behov och situation. Vid bedömningen av vilken insats som kan komma i fråga ska socialnämnden även fortsättningsvis väga samman olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål (jfr prop. 2000/01:80 s. 91).

Vidare framgår av 5 kap. 1 § att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet (avsnitt 9.2). Av 5 kap. 1 och 2 §§ framgår även att verksamheten ska vara av god kvalitet och att kvaliteten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras (avsnitt 9.1 och 9.3). För utförandet av insatserna ska det enligt 5 kap. 3 § även finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet (avsnitt 9.4).

Den enskildes ekonomi ska inte alltid beaktas

2 § Socialnämnden får inte ta hänsyn till en persons ekonomiska förhållanden när nämnden prövar om den enskilde behöver insatser för att tillförsäkras skäligena levnadsförhållanden och behovet gäller sådana insatser där rätten att ta ut avgifter för insatsen regleras i 32 kap.

Paragrafen reglerar när hänsyn inte ska tas till den enskildes ekonomiska förhållanden vid prövningen av behovet av insats. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 15.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 1 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2009/10:57 s. 29). Bestämmelsen ändras språkligt.

Äldre par har rätt att fortsätta bo tillsammans

3 § För att anses ha skäligena levnadsförhållanden, ska den som har beviljats eller beviljas boende i en sådan särskild boendeform för äldre personer som avses i 8 kap. 4 § kunna bo med sin make eller sambo. Det gäller under förutsättning att paret stadigvarande bor tillsammans. Om den ena parten redan bor i ett sådant boende, ska paret dessförinnan stadigvarande ha bott tillsammans.

Rätten att bo tillsammans gäller oavsett om maken eller sambon har behov av boende i en särskild boendeform.

Paragrafen reglerar rätten för äldre par att fortsätta att bo tillsammans i en särskild boendeform för äldre personer. Övervägandena finns i avsnitt 15.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 1 c § SoL (jfr prop. 2011/12:147 s. 42 och 43 samt prop. 2012/13:94 s. 4). Paragrafen ändras språkligt.

Socialnämnden får ge ytterligare insatser

4 § Socialnämnden får ge insatser för att tillgodose personliga behov utöver vad som följer av 1 § om det finns skäl för det.

Paragrafen reglerar socialnämndens möjligheter att ge insatser utöver dem som ges för att uppnå skäligena levnadsförhållanden. Övervägandena finns i avsnitt 15.4.

Paragrafen motsvarar delar av hittillsvarande 4 kap. 2 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165). Paragrafen ändras redaktionellt på så sätt att bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 2 § SoL delas upp. Att socialnämnden, utöver ekonomiskt bistånd för att uppnå en skäligen levnadsnivå, får ge ytterligare ekonomiskt bistånd, om det finns skäl för det framgår av 12 kap. 2 §. Paragrafen ändras även språkligt.

Insatser utan individuell behovsprövning*Socialnämnden får erbjuda insatser utan individuell behovsprövning*

5 § Socialnämnden får tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning. Följande insatser kräver dock alltid en individuell behovsprövning:

1. kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,
2. vård i familjehem,
3. vård i LVM-hem,
4. vård i särskilda ungdomshem,

5. vård av barn eller unga mellan 18 och 20 år i jourhem, stödboende, skyddat boende och andra hem för vård eller boende utöver sådana LVM-hem och särskilda ungdomshem som avses i 3 och 4,

6. bostad i ett boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 4 eller 11 §, och

7. vård i hem för viss annan heldygnsvård.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, reglerar en möjlighet för socialnämnden att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Övervägandena finns i avsnitt 16.1–16.3.

Av *första meningen* framgår att socialnämnden får tillhandahålla insatser för personliga behov utan individuell behovsprövning. Det är därmed upp till varje socialnämnd att avgöra om insatser ska erbjudas utan individuell behovsprövning samt vilken eller vilka insatser som i sådant fall ska tillhandahållas på det sättet. Det är därmed endast insatser för personliga behov som kan erbjudas utan individuell behovsprövning. Insatser för ekonomiska behov, dvs. att den enskilde får pengar eller motsvarande av socialnämnden, får inte ges utan behovsprövning.

Att insatser ges utan behovsprövning innebär att det inte ska göras någon individuell prövning av den enskildes behov innan denne tar del av insatsen. Däremot förutsätts socialnämnden göra en generell bedömning av behovet, t.ex. om insatsen kan verka för att förebygga mer ingripande behov av stöd eller om den svarar mot ett behov hos en viss grupp.

En insats kan riktas till en viss grupp genom att socialnämnden beslutar om villkor för att ta del av insatsen, t.ex. att den enskilde ska ha uppnått en viss ålder. En insats kan även inriktas mot ett specifikt problem, exempelvis våld i nära relationer eller skadligt bruk och beroende. Eventuella villkor bör vara tydligt utformade och avse förhållanden som är lätta att kontrollera för den som ska genomföra insatsen. Socialnämnden måste även beakta den s.k. likställighetsprincipen i 2 kap. 3 § kommunallagen (2017:725) som innebär kommunen ska behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat.

De krav på att verksamheten ska vara av god kvalitet samt bedrivs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet som gäller enligt 5 kap. 1 § gäller även för insatser som erbjuds utan individuell behovsprövning.

Av *andra meningen* framgår att vissa insatser alltid kräver en individuell behovsprövning. Det innebär att de är undantagna från nämndens befogenhet och därmed inte får tillhandahållas utan individuell behovsprövning.

I *första punkten* undantas kontaktperson, kontaktfamilj och kvalificerad kontaktperson. I *andra punkten* undantas vård i familjehem och i *tredje punkten* undantas vård i särskilda ungdomshem och LVM-hem. Andra och tredje punkten gäller såväl barn som vuxna. *Fjärde punkten* gäller däremot bara barn och unga mellan 18 och 20 år. Där undantas vård av barn och unga i jourhem, stödboende, skyddat boende samt andra hem för vård eller boende (HVB), utöver sådana särskilda ungdomshem och LVM-hem som avses i tredje punkten. Det innebär att vård av barn och unga utanför det egna hemmet inte får tillhandahållas utan individuell behovsprövning.

För insatsen skyddat boende gäller enligt 22 kap. 5 § att ett barn endast får beviljas insatsen om barnet placeras i det skyddade boendet tillsammans med en vårdnadshavare som är myndig och som också

beviljas insatsen. Även då socialnämnden beslutar om skyddat boende för ett barn enligt 3 kap. 1 § lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, på grund av att samtycke från en av vårdnadshavarna saknas, krävs att vårdnadshavaren också beviljas insatsen genom ett individuellt beslut. Det innebär att vuxna personer med medföljande barn inte kan ta del av skyddat boende utan individuell behovsprövning.

I *femte punkten* undantas plats i särskilda boendeformer för äldre personer respektive bostäder med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning. I *sjätte punkten* undantas hem för viss annan heldygnsvård, vilket avser s.k. korttidsboenden som är ett tillfälligt boende utanför det egna hemmet avsett för tillfällig vård och omsorg dygnet runt.

Information om möjligheten till individuellt behovsprövade insatser

6 § Den som genomför insatser som har beslutats enligt 5 § ska informera enskilda som vänder sig till verksamheten om möjligheten att ansöka om insatser enligt 1 §.

Informationen ska lämnas på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, reglerar en informationsskyldighet för den som genomför insatser utan individuell behovsprövning, dvs. utföraren. Övervägandena finns i avsnitt 16.4.

Enligt *första stycket* ska den som genomför insatser utan individuell behovsprövning informera om möjligheten att ansöka om behovsprövade insatser för personliga behov enligt 1 §. För att fullgöra skyldigheten behöver utföraren lämna övergripande information om rätten att få behovsprövade insatser och var den enskilde kan ansöka om sådana insatser. Informationen ska lämnas till enskilda som vänder sig till verksamheten, vilket innefattar situationer då en enskild tar kontakt med utföraren för att ställa frågor om eller anmäla sitt intresse för att ta del av en insats.

Information ska, enligt *andra stycket*, lämnas på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning. Det innebär att informationsskyldigheten inte kan fullgöras genom att samma information lämnas till alla som vänder sig till verksamheten, utan att informationen måste anpassas efter den enskildes individuella förutsättningar. Utföraren måste därmed beakta om den enskilde exempelvis har en kognitiv funktionsnedsättning eller av andra skäl behöver anpassad information.

12 kap. Insatser för ekonomiska behov

Ekonomiskt bistånd för att få en skälig levnadsnivå

1 § En enskild som inte själv kan tillgodose sina ekonomiska behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt att få ekonomiskt bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sina levnadskostnader i övrigt.

Den enskilde ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå genom biståndet.

Paragrafen reglerar rätten till ekonomiskt bistånd. Övervägandena finns i avsnitt 17.1.

Första stycket motsvarar delar av hittillsvarande 4 kap. 1 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165 och prop. 1979/80:1 Del A s. 525 och 526). Bestämmelsen ändras redaktionellt på så sätt att bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § första stycket SoL delas upp. Insatser för att tillgodose personliga behov regleras i 11 kap.

Bestämmelsen ändras även språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras uttrycket ”livsföring i övrigt” till ”levnadskostnader i övrigt”. Någon ändring i sak är inte avsedd. Levnadskostnader i övrigt omfattar således allt som inte är direkt försörjning, men som ändå kan behövas för att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå.

Andra stycket motsvarar delar av hittillsvarande 4 kap. 1 § fjärde stycket första meningen SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165 och prop. 1979/80:1 Del A s. 525 och 526). Bestämmelsen ändras redaktionellt på så sätt att bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § fjärde stycket första meningen SoL delas upp.

Socialnämnden får ge ytterligare ekonomiskt bistånd

2 § Socialnämnden får ge ekonomiskt bistånd utöver vad som följer av 1 § om det finns skäl för det.

Paragrafen reglerar socialnämndens möjlighet att lämna ytterligare ekonomiskt bistånd till en enskild. Övervägandena finns i avsnitt 17.2.

Paragrafen motsvarar delar av hittillsvarande 4 kap. 2 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165). Paragrafen ändras redaktionellt på så sätt att hittillsvarande 4 kap. 2 § SoL delas upp. Socialnämndens möjlighet att ge ytterligare insatser för personliga behov regleras i 11 kap. 4 §. Paragrafen ändras även språkligt.

Förutsättningar för försörjningsstöd

Skyldighet att stå till arbetsmarknadens förfogande

3 § En enskild som kan arbeta, men som inte kan försörja sig, har rätt till försörjningsstöd om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande. I detta ingår att vid behov delta i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning vid folkhögskola.

Om det finns godtagbara skäl, har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om han eller hon inte står till arbetsmarknadens förfogande.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den enskildes skyldighet att stå till arbetsmarknadens förfogande som en förutsättning för försörjningsstöd. Övervägandena finns i avsnitt 17.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 1 § andra stycket SoL (jfr prop. 2015/16:136 s. 28). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

Skyldighet att delta i praktik

4 § Om en enskild som får försörjningsstöd inte har kunnat erbjudas någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd, får socialnämnden begära att han eller hon under viss tid ska delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som nämnden anvisar.

Syftet med praktiken eller den kompetenshöjande verksamheten ska vara att utveckla den enskildes möjligheter att i framtiden försörja sig själv. Verksamheten ska förbättra den enskildes möjligheter att komma in på arbetsmarknaden eller, när det är lämpligt, på en fortsatt utbildning. Den enskildes individuella önskemål och förutsättningar ska vägas in i skäligen utsträckning när verksamheten utformas.

Socialnämnden ska samråda med Arbetsförmedlingen inför beslut om att anvisa praktik eller någon annan kompetenshöjande verksamhet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den enskildes skyldighet att delta i praktik som en förutsättning för försörjningsstöd. Övervägandena finns i avsnitt 17.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 4 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165, prop. 2012/13:94 s. 41 och prop. 1996/97:124 s. 171 och 172). Paragrafen ändras språkligt.

5 § Om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer att delta i praktik eller någon annan kompetenshöjande verksamhet som anvisats enligt 4 §, får fortsatt försörjningsstöd nekas eller sättas ned. Detsamma gäller om han eller hon uteblir från praktiken eller den kompetenshöjande verksamheten utan godtagbart skäl.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att vägra eller sätta ned försörjningsstöd för den som avböjer att delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 17.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 5 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165 och prop. 1996/97:124 s. 173). Paragrafen ändras språkligt.

6 § En enskild som deltar i praktik eller någon annan kompetenshöjande verksamhet enligt 4 § ska inte anses som arbetstagarare. I den utsträckning den enskilde utför uppgifter som stämmer överens med eller liknar sådant som vanligen utförs vid förvärvsarbete, ska han eller hon dock likställas med arbetstagarare vid tillämpning av 2 kap. 1–9 §§, 3 kap. 1–4 och 6–13 §§, 4 kap. 1–4 och 8–10 §§ samt 7–9 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160) och av bestämmelserna om arbetsskadeförsäkring i socialförsäkringsbalken.

Paragrafen reglerar när en enskild som deltar i av socialnämnden anvisad verksamhet ska anses som arbetstagarare. Övervägandena finns i avsnitt 17.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 6 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165 och prop. 1996/97:124 s. 173 och 174). Paragrafen ändras språkligt.

Beräkning av försörjningsstöd

7 § Försörjningsstöd lämnas för skäligen kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon, och
2. boende, hushållsöl, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

Regeringen anger en norm (riksnorm) för hur skäligen kostnader enligt första stycket 1 ska beräknas. Riksnormen gäller i hela landet och sätts utifrån officiella prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion.

Socialnämnden ska i ett enskilt fall beräkna dessa kostnader till en högre nivå om det finns särskilda skäl för det. Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för det.

Paragrafen reglerar hur försörjningsstöd ska beräknas. Övervägandena finns i avsnitt 17.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 3 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165 och prop. 1996/97:124 s. 169 och 170). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

Särskild beräkningsregel för den som börjat arbeta

8 § För den som har fått försörjningsstöd under sex månader i följd ska 25 procent av inkomsterna av anställning inte beaktas vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd (särskild beräkningsregel).

Den särskilda beräkningsregeln gäller under två år. Därefter måste kravet på att försörjningsstöd ska ha lämnats under sex månader i följd uppfyllas på nytt för att den särskilda beräkningsregeln ska gälla igen.

Den särskilda beräkningsregeln gäller inte hemmavarande barns och skolungdomars inkomster som anges i 9 § tredje stycket.

Paragrafen innehåller en särskild beräkningsregel för försörjningsstöd för den som börjat arbeta. Övervägandena finns i avsnitt 17.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 1 b § SoL (jfr prop. 2012/13:94 s. 39–41). Paragrafen ändras språkligt.

Barns och skolungdomars inkomster vid beräkningen av ekonomiskt bistånd

9 § Vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd ska socialnämnden inte räkna in

- hemmavarande barns inkomster av eget arbete, eller
- hemmavarande skolungdomars inkomster av eget arbete om skolungdomarna är under 21 år.

Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning.

Hemmavarande barns och skolungdomars inkomster av eget arbete får dock räknas in vid bedömningen av den enskildes behov av ekonomiskt bistånd till den del dessa inkomster per kalenderår överstiger ett prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

Paragrafen innehåller särskilda bestämmelser om hemmavarande barns och skolungdomars inkomster vid beräkningen av ekonomiskt bistånd. Övervägandena finns i avsnitt 17.6.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 1 a § SoL (jfr prop. 2007/08:1 utg. omr. 9 avsnitt 9.9.1 och prop. 2012/13:94 s. 39). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

13 kap. Vissa insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda

Prop. 2024/25:89

Brottsofferstöd

1 § Socialnämnden ska erbjuda brottsofferstöd. Insatsen kan riktas till både den som har utsatts för brott och dennes närstående.

I socialnämndens ansvar enligt första stycket ingår att nämnden ska vara uppmärksam på att personer kan vara i behov av insatser för att förändra sin situation, såsom kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av en närstående man, andra personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av någon närstående samt personer som är eller har varit utsatta för våld eller förtryck med hedersmotiv.

Paragrafen reglerar en skyldighet för socialnämnden att erbjuda brottsofferstöd. Paragrafen utformas delvis enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 18.1.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 5 kap. 11 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 2006/07:38 s. 46 samt prop. 2000/01:79 s. 65).

Andra stycket motsvarar delvis hittillsvarande 5 kap. 11 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166, prop. 2006/07:38 s. 46 och prop. 1997/98:55 s. 137). Jämfört med hittillsvarande lydelse så omfattar bestämmelsen inte endast kvinnor, utan alla som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående samt personer som är eller har varit utsatta för våld eller förtryck med hedersmotiv. Bestämmelsen gäller alltså oavsett den enskildes kön, könsidentitet eller könsuttryck. Socialtjänstens ansvar för kvinnor som utsätts för våld eller andra övergrepp av en närstående man kvarstår dock i samma omfattning. Bestämmelsen synliggör de skyldigheter som åvilar socialnämnden, men är ingen rättighetsbestämmelse och enskilda beviljas inte insatser med stöd av den. I praktiken innebär detta att socialtjänsten vid behov, dvs. efter en individuell bedömning, ska ge stöd och hjälp till alla brottsoffer (jfr prop. 2006/07:38 s. 11 och 12). Det finns inget hinder mot att socialtjänsten även erbjuder insatser utan individuell behovsprövning. Att socialtjänstens stöd ska grunda sig i det behov som finns innebär att så länge mäns våld mot kvinnor är den form av våld i nära relationer som tar sig allvarligast uttryck behöver socialtjänsten i högre utsträckning vara beredd att ge stöd till våldsutsatta kvinnor.

Utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte är om det finns en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den som utsatts för brottet. Exempelvis kan makar, sambor, pojk- och flickvänner som en person har ett mer fast och varaktigt förhållande med, föräldrar och fosterföräldrar, mor- och farföräldrar, mostrar och fastrar, syskon, barn och barnbarn komma att omfattas av närståendebegreppet. Bedömningen ska göras utifrån familje- och levnadsförhållandena i det enskilda fallet (jfr prop. 2006/07:38 s. 46). Som bestämmelsen utformats kan den också bli tillämplig även om våldet i stället utövas av t.ex. en flickvän, en syster eller en mamma. Även hedersrelaterat våld mot t.ex. döttrar eller systrar omfattas av bestämmelsen (jfr prop. 2006/07:38 s. 27). Den som utsätts för våld eller andra övergrepp av någon som inte är att

anse som närstående omfattas av socialnämndens allmänna ansvar för att ge stöd till brottsoffer enligt första stycket.

Något krav på att den närstående ska vara dömd eller ens polisanmäld finns inte, utan socialnämnden ska kunna erbjuda hjälpinsatser av olika slag på ett mycket tidigt stadium till den som behöver det. Det är viktigt att socialtjänsten är lyhörd för vad den som är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av. Socialtjänsten måste aktivt erbjuda hjälp av olika slag (jfr prop. 1997/98:55 s. 137 och 138).

I bestämmelsens andra stycke framhålls vidare att socialnämndens ansvar för brottsofferstöd omfattar att vara uppmärksam på socialnämndens ansvar för brottsofferstöd omfattar att vara uppmärksam på om en person behöver hjälp att förändra sin situation på grund av att denne är eller har varit utsatta för våld eller förtryck med hedersmotiv.

Med heder avses en sådan kollektivt präglad heder som kännetecknas av starka patriarkala eller heteronormativa föreställningar och att familjens eller släktens anseende, ställning eller liknande är beroende av de individuella medlemmarnas handlande, t.ex. kvinnliga familjemedlemmars kyskhets och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till sådana ideal. Begreppen familj eller släkt avses i vid bemärkelse och kan alltså avse såväl nära familjemedlemmar som mer avlägsna släktingar. Vidare omfattas annan liknande grupps heder. Härmed avses andra med familjen eller släkten jämförbara kollektiv som i formell mening inte utgör familj eller släkt, men som betraktas som familj eller släkt. Det är alltså inte ett krav att det finns ett släktskap, men avsikten är inte att träffa grupper eller sammanslutningar som inte kan likställas med familj eller släkt, t.ex. kriminella nätverk (jfr prop. 2019/20:131 s. 104). Uttrycket ”våld eller förtryck” är ett etablerat begrepp för den brottslighet som här avses och uttrycket hedersförtryck används bl.a. i 4 kap. 4 e § brottsbalken.

Budget- och skuldrådgivning

2 § Socialnämnden ska erbjuda budget- och skuldrådgivning om en skuldsatt person behöver vägledning för att hitta långsiktiga lösningar på sina ekonomiska svårigheter.

Insatsen ska även erbjudas under ett skuldsaneringsförfarande och till dess att en beviljad skuldsanering eller F-skuldsanering är helt avslutad.

I paragrafen regleras en skyldighet för socialnämnden att erbjuda budget- och skuldrådgivning. Övervägandena finns i avsnitt 18.2.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 5 kap. 12 § första stycket SoL (jfr prop. 2015/16:125 s. 275 och 276). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att det anges att socialnämnden, och inte kommunen, ska ansvara för budget- och skuldrådgivning. Bestämmelsen ändras också språkligt och redaktionellt.

3 § Konsumentverket ska stödja och ge vägledning för den budget- och skuldrådgivning som socialnämnden ansvarar för.

Paragrafen reglerar Konsumentverkets ansvar för vägledning för budget- och skuldrådgivning. Övervägandena finns i avsnitt 18.2.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 5 kap. 12 § andra stycket SoL (jfr prop. 2015/16:125 s. 276). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att socialnämnden, och inte kommunen, anges som ansvarig för budget- och skuldrådgivning. Bestämmelsen ändras också språkligt.

Familjerådgivning och samarbetsamtal

Familjerådgivning

4 § Socialnämnden ska erbjuda den som begär det familjerådgivning i form av samtal som syftar till att hjälpa par och familjer att bearbeta samlevnadskonflikter. Annan familjerådgivning än sådan som en kommun anordnar ska ske i yrkesmässigt bedriven verksamhet.

I paragrafen regleras en skyldighet för socialnämnden att erbjuda familjerådgivning. Paragrafen utformas i huvudsak enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 18.3.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 5 kap. 3 § andra och tredje styckena SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 1993/94:4 s. 10).

Familjerådgivning ska erbjudas till den som begär det. Det innebär att familjerådgivning ska ges utan individuell behovsprövning. Bestämmelsen ändras så att socialnämnden, och inte kommunen, ska ansvara för att erbjuda familjerådgivning.

Bestämmelsen ändras även språkligt, bl.a. på så sätt att den anger att familjerådgivning ska ges till den, inte dem, som begär det. Formuleringen tydliggör att familjerådgivning även ska ges till ena parten i en relation om den andra parten t.ex. inte kan eller vill delta i samtal. En annan skillnad är att det inte längre anges att familjerådgivning ska erbjudas ”genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare”. Det följer redan av 4 kap. 3 § att en kommun får ingå avtal med andra utförare om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Ingen ändring i sak är avsedd.

Informationssamtal

5 § Socialnämnden ska erbjuda föräldrar som inte är överens i frågor om vårdnad, boende eller umgänge informationsamtal enligt lagen (2021:530) om informationsamtal. Samtalen ska ledas av en sakkunnig person.

Paragrafen reglerar kommunens skyldighet att erbjuda informationsamtal till föräldrar som inte är överens i frågor om vårdnad, boende eller umgänge. Övervägandena finns i avsnitt 18.3.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 5 kap. 3 a § SoL (jfr prop. 2020/21:150 s. 160). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att socialnämnden, och inte kommunen, anges som ansvarig för att erbjuda informationsamtal. Paragrafen ändras också språkligt och redaktionellt.

6 § Socialnämnden ska erbjuda samarbetsamtal i syfte att föräldrar ska nå enighet i frågor som gäller vårdnad, boende och umgänge och i frågor som gäller barnets försörjning. Samtalen ska ledas av en sakkunnig person.

Socialnämnden ska även erbjuda föräldrar hjälp med att träffa avtal om vårdnad, boende eller umgänge enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om kommunens skyldighet att erbjuda samarbetsamtal samt hjälp att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge. Övervägandena finns i avsnitt 18.3.

Första stycket motsvarar i huvudsak hittillsvarande 5 kap. 3 § första stycket 1 SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 1990/90:8 s. 70).

Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att socialnämnden, och inte kommunen, anges som ansvarig för att erbjuda samarbetsamtal. Bestämmelsen ändras också språkligt.

Andra stycket motsvarar i huvudsak hittillsvarande 5 kap. 3 § första stycket 2 SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 och prop. 1997/98:7 s. 131 och 132). I likhet med första stycket pekas socialnämnden, inte kommunen, ut som ansvarigt organ. Bestämmelsen ändras också språkligt.

Kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson

7 § Socialnämnden får utse en person (kontaktperson) eller en familj (kontaktfamilj) med uppgift att hjälpa den enskilde och hans eller hennes närmaste i personliga angelägenheter, om den enskilde begär eller samtycker till det.

Om en person som inte har fyllt 21 år har behov av särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka en risk för skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika eller andra beroendeframkallande medel, för brottslig verksamhet eller för något annat socialt nedbrytande beteende, får nämnden utse en särskilt kvalificerad kontaktperson för den unge om denne begär eller samtycker till det.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens skyldighet att erbjuda insatser i form av kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson. Paragrafen utformas efter synpunkter från Lagrådet. Övervägandena finns i avsnitt 18.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 6 b § första och andra styckena SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 164, prop. 2005/06:165 s. 145 och 146, prop. 2012/13:10 s. 128 samt prop. 1979/80:1 Del A s. 529 och 530). Det förtydligas att alkohol och narkotika omfattas av beroendeframkallande medel. Bestämmelserna ändras även språkligt. Socialnämndens ansvar att följa upp dessa insatser när de ges till barn och unga framgår av 23 kap. 6 §.

Stöd för att ändra beteendet hos våldsutövare

8 § Socialnämnden ska erbjuda insatser som syftar till att ändra beteendet hos den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp.

När socialnämnden erbjuder sådana insatser ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och för dennes närstående.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens skyldighet att erbjuda stöd för att ändra beteendet hos den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp. Övervägandena finns i avsnitt 18.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 11 a § SoL (jfr prop. 2020/21:163 s. 61). Paragrafen ändras språkligt.

Stöd till den som vårdar eller stöder en närstående

9 § Socialnämnden ska erbjuda stöd till den som vårdar en närstående, som är äldre eller långvarigt sjuk, och till den som stöder en närstående med funktionsnedsättning.

Paragrafen reglerar en skyldighet för socialnämnden att erbjuda stöd till den som vårdar eller stöder en närstående. Övervägandena finns i avsnitt 18.6.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 10 § SoL (jfr prop. 2008/09:82 s. 37 och 38). Paragrafen ändras språkligt.

Stöd vid skadligt bruk eller beroende

10 § Socialnämnden ska erbjuda insatser till den som behöver stöd eller vård för att komma ifrån ett skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar. Nämnden ska ta de initiativ som krävs för att sådana insatser kan erbjudas dem som har behov av insatser.

Socialnämnden ska planera insatserna i samförstånd med den enskilde och noga följa upp att planen fullföljs.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens skyldighet att erbjuda stöd till personer med skadligt bruk eller beroende. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 18.7.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 9 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166 samt bet. SoU 1979/80:44 s. 106 och 107). Paragrafen ändras språkligt, bl.a. ändras ordet ”missbruk” till uttrycket ”skadligt bruk eller beroende”. Jämfört med hittillsvarande lydelse ersätts ordet ”aktivt” med att nämnden ska ta de initiativ som krävs för att insatser ska kunna erbjudas dem som har behov av det. Några ändringar i sak är inte avsedda. Paragrafen ändras även redaktionellt.

AVDELNING V. HANDLÄGGNING OCH HANTERING AV UPPGIFTER

14 kap. Handläggning och dokumentation

Bestämmelser i annan lag

1 § Bestämmelser om handläggning av ärenden finns i förvaltningslagen (2017:900).

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, upplyser om att det finns bestämmelser om handläggning av ärenden i förvaltningslagen (2017:900). Övervägandena finns i avsnitt 19.1.

Av 1 och 4 §§ förvaltningslagen följer att förvaltningslagens bestämmelser gäller vid handläggning av ärenden inom socialtjänsten om inte annat anges i lag eller förordning.

När socialnämnden ska inleda en utredning

2 § Om socialnämnden får information om något som skulle kunna leda till en åtgärd av nämnden, ska nämnden genast inleda en utredning.

Det som har kommit fram vid en utredning, och som har betydelse för avgörandet av ett ärende, ska hanteras på ett betryggande sätt.

I paragrafen regleras en skyldighet för socialnämnden att inleda en utredning samt en skyldighet att dokumentera vad som kommit fram under en utredning, exempelvis genom att anteckna muntliga uppgifter som lämnas. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 19.2.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 11 kap. 1 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169 och prop. 1979/80:1 Del A s. 562 och 563). Jämfört med hittillsvarande reglering anges inte att nämnden kan ha fått informationen genom en ansökan, anmälan eller på annat sätt. Någon ändring i sak är inte avsedd. Paragrafen ändras även språkligt.

Dokumentation av uppgifter

Skyldighet att dokumentera

3 § Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av insatser ska dokumenteras, om inte annat följer av 4 eller 5 §. Beslut och åtgärder i ärendet ska dokumenteras. Även faktiska omständigheter och händelser av betydelse ska dokumenteras.

Paragrafen innehåller bestämmelser om dokumentationsskyldighet. Övervägandena finns i avsnitt 19.3.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 11 kap. 5 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169 och prop. 1996/97:124 s. 181 och 182).

Handläggning av ärenden som rör enskilda ska dokumenteras. Jämfört med hittillsvarande reglering är skyldigheten att dokumentera inte längre begränsad till genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling. Dokumentationsskyldigheten utvidgas till att gälla genomförande av alla insatser, även sådana som inte har föregåtts av ett beslut. Insatser har samma innebörd som i 10 kap. 1 §, dvs. rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det. Endast sådana uppgifter som är av betydelse med hänsyn till verksamhetens art och det enskilda fallet behöver dokumenteras. Dokumentationens omfattning kommer att variera utifrån insatsens karaktär och till vem den riktar sig. Ingripande och intensiva insatser av behandlingskaraktär kräver i regel mer utförlig dokumentation än omvårdande eller stödjande insatser. När den enskildes kommunikationsförmåga är begränsad kan det också krävas mer utförlig dokumentation.

Av första meningen andra ledet följer att dokumentationsskyldigheten inte gäller i situationer som omfattas av något av undantagen i 4 och 5 §§, som innebär att uppgifter om enskildas personliga förhållanden respektive den enskildes identitet i vissa fall inte behöver dokumenteras. Hänvisningen är ny, eftersom bestämmelserna i 4 och 5 §§ saknar motsvarighet i den hittillsvarande lagen. Bestämmelsen ändras även språkligt.

Undantag från skyldigheten att dokumentera

4 § Skyldigheten att dokumentera gäller inte uppgifter om enskildas personliga förhållanden vid rådgivning.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, reglerar ett undantag från skyldigheten att dokumentera enligt 3 §. Övervägandena finns i avsnitt 19.3.

Undantaget innebär att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte behöver dokumenteras vid genomförande av rådgivning. Vad som menas med personliga förhållanden får bestämmas utifrån vanligt språkbruk (jfr prop. 1979/80:2 Del A s. 84). Det kan t.ex. handla om namn, personnummer eller adress. Andra exempel är försörjningsförmåga, psykiskt mående, skadligt bruk eller beroende. Undantaget gäller vid genomförande av rådgivning, t.ex. familjerådgivning eller alkoholrådgivning, och gäller oavsett om insatsen ges efter behovsprövning eller utan individuell behovsprövning. Dokumentation av andra uppgifter, t.ex. övergripande uppgifter som behövs för att följa upp eller kontrollera verksamheten, omfattas inte av undantaget.

5 § Socialnämnden får, om det finns särskilda skäl, besluta att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan individuell behovsprövning enligt 11 kap. 5 §.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, ger socialnämnden en befogenhet att medge undantag från skyldigheten att dokumentera enligt 3 §. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 19.3.

Socialnämnden får besluta att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan individuell behovsprövning. Det kan t.ex. handla om namn, personnummer eller adress, men även andra uppgifter som ensamt eller tillsammans med övriga uppgifter innebär att dokumentationen kan härledas till en viss person.

Uppgifter som kan röja den enskildes identitet får bara undantas från kravet på dokumentation om det finns särskilda skäl. Vad som utgör särskilda skäl måste bedömas utifrån insatsens syfte och karaktär. Undantag kan exempelvis vara motiverat om det bedöms vara svårt att nå utsatta grupper utan en möjlighet för enskilda att delta anonymt, såsom vid insatser som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, skadligt bruk eller beroende. Vidare kan undantag vara motiverat när öppna verksamheter är utformade som mötesplatser eller träffpunkter, där det inte är lämpligt eller behövligt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer. Skälen för att göra

undantag från dokumentationskravet måste vägas mot behovet av att kunna följa upp insatsen på individnivå. Vid insatser som utförs i den enskildes hem, som exempelvis hemtjänst, får det i allmänhet anses finnas ett så stort behov av att kunna följa upp insatsen på individnivå att det inte kan bli aktuellt att göra undantag från dokumentationskravet.

Andra uppgifter än sådana som på något sätt kan avslöja den enskildes identitet ska alltid dokumenteras enligt vad som följer av 3 §. Det kan t.ex. handla om uppgifter om antalet deltagare, deras ålder och kön. Det kan även handla om avidentifierade uppgifter om problem eller svårigheter som uppkommer under genomförandet av en insats och orsaken till att deltagare avbryter insatsen i förtid. Ytterligare exempel är avidentifierade uppgifter om deltagarnas mående och sociala situation när insatsen inleds respektive avslutas.

Det ankommer på socialnämnden att besluta om undantag från kravet på dokumentation. En utförare får alltså inte på eget initiativ avstå från att dokumentera. Nämndens beslut gäller i förhållande till alla som deltar i en viss insats. Det innebär att beslutet inte får avse bara en enskild individ. Nämndens beslut ska vidare gälla i förhållande till en specifik insats. Det är inte möjligt att göra ett generellt undantag från kravet på dokumentation.

Hur dokumentationen ska utformas och förvaras

6 § Dokumentationen ska utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är felaktig ska det antecknas.

Paragrafen reglerar bl.a. hur dokumentationen ska utformas. Övervägandena finns i avsnitt 19.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 6 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169, prop. 1979/80:1 Del A s. 563 samt prop. 1996/97:124 s. 182 och 183). Paragrafen ändras språkligt.

7 § Handlingar som rör enskildas personliga förhållanden ska förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem.

Paragrafen anger hur vissa handlingar ska förvaras och kompletterar relevanta bestämmelser om sekretess. Övervägandena finns i avsnitt 19.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 5 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169 och prop. 1979/80:1 Del A s. 563). Bestämmelsen ändras språkligt.

Möjlighet att lämna uppgifter muntligt inför socialnämnden

8 § En enskild som ska underrättas och ges tillfälle att yttra sig enligt 25 § förvaltningslagen (2017:900) har rätt att lämna uppgifter muntligt inför socialnämnden, om det inte finns särskilda skäl mot det.

En enskild som ges tillfälle att yttra sig ska informeras om sin rätt att muntligt lämna uppgifter inför nämnden.

Paragrafen reglerar rätten att lämna uppgifter inför socialnämnden. Övervägandena finns i avsnitt 19.5.

Första stycket motsvarar i huvudsak hittillsvarande 11 kap. 9 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 233 och prop. 1979/80:1 Del A s. 566 och 567).

Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att rätten att lämna uppgifter inför nämnden enbart är kopplad till 25 § förvaltningslagen (2017:900). Det innebär att rätten att lämna uppgifter inför nämnden gäller i alla ärenden som rör enskilda och där en enskild är part.

Därutöver ändras bestämmelsen språkligt bl.a. genom att uttrycket ”rätt att få företräde inför nämnden” ändras till ”rätt att muntligen lämna uppgifter” inför socialnämnden. Genom formuleringen inför nämnden markeras att den enskilde även fortsättningsvis har rätt att lämna sina uppgifter vid personlig inställelse inför den som ska fatta beslut i det enskilda ärendet, om det inte finns särskilda skäl mot det (jfr prop. 1979/80:1 Del A s. 407). Någon ändring i sak är inte avsedd.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 11 kap. 9 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 233 och prop. 1979/80:1 Del A s. 566 och 567). Bestämmelsen ändras språkligt.

När ett beslut får ändras till den enskildes nackdel

9 § Socialnämnden får ändra ett beslut om en insats som gäller tills vidare till den enskildes nackdel om förhållandena för den enskilde har förändrats väsentligt.

I 37 § andra stycket förvaltningslagen (2017:900) finns ytterligare bestämmelser om när beslut får ändras.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, anger när socialnämnden får ändra ett gynnande beslut. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 19.6.

Paragrafen kompletterar 37 § andra stycket förvaltningslagen (2017:900), förkortad FL, som reglerar när ett beslut får ändras till den enskildes nackdel.

Ett beslut som till sin karaktär är gynnande för någon enskild part får enligt 37 § andra stycket FL ändras till den enskildes nackdel endast om det framgår av beslutet eller de föreskrifter som det har grundats på att beslutet under vissa förutsättningar får återkallas, om tvingande säkerhetsskäl kräver att beslutet ändras omedelbart, eller om felaktigheten beror på att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Paragrafen innebär att socialnämnden, utöver de situationer som följer av 37 § andra stycket FL, i vissa fall får ändra ett beslut om en insats som gäller tills vidare. Att ett beslut gäller tills vidare innebär att det gäller utan någon angiven tidsbegränsning.

Ett sådant beslut får ändras om förhållandena för den enskilde har förändrats väsentligt. Det innebär att inte varje förändring kan motivera en ändring av ett beslut till den enskildes nackdel, utan det ska röra sig om en påtaglig och varaktig ändring. De förändrade förhållanden ska dessutom vara knutna till den enskilde, t.ex. den enskildes fysiska eller kognitiva förmåga i något visst avseende. Det ska röra sig om sådana förhållanden som nämnden hade kunnat beakta vid det ursprungliga ställningstagandet till den enskildes rätt till insatsen. Andra förhållanden, som t.ex. att rättspraxis har förändrats eller att kommunens ekonomiska förhållanden

har ändrats utgör inte omständigheter som får beaktas vid bedömningen av om förhållandena har förändrats väsentligt (jfr RÅ 2000 ref. 16).

Handläggning av ärenden där besluten kan laglighetsprövas

10 § Följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900) ska gälla i alla ärenden hos socialnämnden som rör enskilda, även sådana ärenden där besluten kan laglighetsprövas enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725):

- 10 § om partsinsyn,
- 11 och 12 §§ om åtgärder om handläggningen försenas,
- 23 § om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 25 § om kommunikation,
- 31 § om dokumentation av beslut,
- 32 § om motivering av beslut,
- 33 och 34 §§ om underrättelse om innehållet i beslut och hur ett överklagande går till, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Första stycket gäller också vid handläggning av en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör en enskild.

Paragrafen innehåller undantag från 2 § förvaltningslagen (2017:900), förkortad FL, som innebär att vissa bestämmelser i förvaltningslagen inte ska tillämpas vid handläggning av sådana ärenden där beslutet kan laglighetsprövas enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725). Övervägandena finns i avsnitt 19.7.

Första stycket motsvarar i huvudsak hittillsvarande 11 kap. 8 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169, prop. 2017/18:235 s. 158 och prop. 1979/80:1 Del A s. 564). De angivna bestämmelserna ska tillämpas i alla ärenden som rör enskilda. För ärenden där beslutet får överklagas av den beslutet angår, följer det dock redan av 1 § FL att förvaltningslagens bestämmelser är tillämpliga.

Jämfört med hittillsvarande lydelse är bestämmelsen inte längre avgränsad till ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild utan gäller alla ärenden som rör enskilda. Med detta avses ärenden som på ett konkret eller direkt sätt påverkar enskilda, t.ex. ärenden om ytterligare insatser enligt 11 kap. 4 §. Sådana ärendetyper innefattar dock vanligtvis myndighetsutövning. Bestämmelsen ändras också språkligt.

Andra stycket motsvarar i huvudsak hittillsvarande 11 kap. 8 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169 och prop. 1979/80:1 Del A s. 564). Bestämmelsen ändras språkligt.

11 § Bestämmelserna om remiss i 26 § förvaltningslagen (2017:900) ska gälla i alla ärenden hos socialnämnden, även sådana där besluten kan laglighetsprövas enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725).

Paragrafen innehåller bestämmelser om remiss. Övervägandena finns i avsnitt 19.7.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 7 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169 och prop. 1979/80:1 Del A s. 564).

Bestämmelsen utgör ett undantag från 2 § förvaltningslagen (2017:900), förkortad FL, och innebär att bestämmelserna om remiss ska tillämpas även vid handläggning av ärenden där besluten kan laglighetsprövas

genom att överklagas enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725). Bestämmelserna om remiss ska därmed tillämpas i alla ärenden som rör enskilda. För ärenden där beslutet får överklagas av den beslutet angår följer det dock redan av 1 § FL att förvaltningslagens bestämmelser är tillämpliga. Paragrafen ändras språkligt.

Delgivning

12 § Om ett mål eller ärende enligt denna lag avser myndighetsutövning, får delgivning med en enskild inte ske på sådant sätt som anges i 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932).

Paragrafen reglerar på vilket sätt delgivning får ske. Övervägandena finns i avsnitt 19.8.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 12 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 233 och prop. 1979/80:1 Del A s. 567 och 568). Paragrafen ändras språkligt.

15 kap. Uppgiftsskyldighet och rätt att ta del av uppgifter

Bestämmelser i annan lag

1 § Bestämmelser om sekretess i det allmännas verksamhet och om förbud att lämna ut allmänna handlingar finns i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Där finns även sekretessbrytande bestämmelser och bestämmelser om undantag från sekretess.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, upplyser om de bestämmelser om sekretess samt de sekretessbrytande bestämmelser som finns i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Övervägandena finns i avsnitt 20.1.

Socialnämndens skyldighet att lämna uppgifter

Personuppgifter som behövs för statistiska ändamål

2 § Socialnämnden ska lämna personuppgifter till Socialstyrelsen för angelägna statistiska ändamål.

Regeringen får meddela föreskrifter om socialnämndens skyldighet enligt första stycket.

Paragrafen innehåller en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som innebär att socialnämnden ska lämna uppgifter för angelägna statistiska ändamål. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 20.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 12 kap. 5 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 170 och prop. 1979/80:1 Del A s. 570 och 571). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

Personuppgifter som behövs för forskningsändamål

3 § Socialnämnden ska på begäran lämna personuppgifter till statliga myndigheter för forskningsändamål, om det kan ske utan risk för att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men.

Paragrafen innehåller en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som innebär att socialnämnden ska lämna personuppgifter för forskningsändamål. Övervägandena finns i avsnitt 20.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 12 kap. 6 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 170 och prop. 1979/80:1 Del A s. 571). Paragrafen ändras språkligt.

Uppgifter om utbetalat ekonomiskt bistånd

4 § Socialnämnden ska på begäran lämna uppgifter om utbetalat ekonomiskt bistånd till en annan myndighet, om syftet är att undvika felaktiga utbetalningar från det allmänna eller en felaktig beskattning.

Paragrafen innehåller en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som innebär att socialnämnden ska lämna uppgifter om utbetalat ekonomiskt bistånd. Övervägandena finns i avsnitt 20.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 12 kap. 7 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 170 och prop. 1979/80:1 Del A s. 572). Uppgiftsskyldigheten gäller ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 och 2 §§. Bestämelsen ändras språkligt.

Underrättelse till åklagaren

5 § Om en person har dömts till ungdomsvård eller ungdomstjänst eller om ungdomstjänst har beslutats genom ett godkänt strafföreläggande, är socialnämnden skyldig att underrätta åklagaren när det kan antas att det finns förutsättningar

1. att meddela en varning enligt 30 b § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, eller
2. att undanröja påföljden enligt 32 kap. 4 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som innebär att socialnämnden ska lämna uppgifter om det finns förutsättningar att meddela en varning eller undanröja påföljden för en ung lagöverträdare. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 20.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 12 kap. 8 § SoL (jfr prop. 2005/06:165 s. 147 och prop. 2022/23:7 s. 76 och 77). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

Underrättelse till Folkhälsomyndigheten

6 § Om socialnämnden i sin verksamhet har uppmärksammat något som tyder på att det förekommer skadligt bruk eller beroende av nya medel eller att ändringar sker i mönstret för skadligt bruk eller beroende av kända medel, ska nämnden genast underrätta Folkhälsomyndigheten om det.

Paragrafen innehåller en skyldighet för socialnämnden att lämna uppgifter om ändrat eller nytt skadligt bruk av olika substanser. Övervägandena finns i avsnitt 20.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 12 kap. 9 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 170 och prop. 1997/98:183 s. 51). Paragrafen ändras språkligt.

7 § Socialnämnden ska lämna

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett familjehem, stödboende, skyddad boende eller hem för vård eller boende, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket eller Tullverket,

2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481), eller

3. uppgifter om en studerande, om uppgifterna behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som innebär att socialnämnden i vissa fall ska lämna uppgifter om att någon vistas i bl.a. ett familjehem eller stödboende, uppgifter i ärenden om skyddad folkbokföring och uppgifter i ärenden om avskiljning från viss utbildning. Paragrafen utformas i huvudsak enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 20.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 12 kap. 10 § tredje stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 170, prop. 2005/06:161 s. 106, prop. 2017/18:145 s. 138 och 139, prop. 2024/25:65 s. 214 samt prop. 1979/80:1 Del A s. 572). Bestämmelsen ändras språkligt.

Uppgiftsskyldighet för nämnder, kommuner och andra utförare*Uppgiftslämnande mellan nämnder*

8 § Om kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgörs av flera nämnder, ska varje sådan nämnd, i den utsträckning det begärs, till de övriga lämna

1. uppgifter om att en person är aktuell i ett ärende inom socialtjänsten, och

2. de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser inom särskilda boendeformer i kommunen.

Uppgiftsskyldigheten gäller inte uppgifter som omfattas av sekretess enligt 26 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Paragrafen innehåller en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som innebär att vissa uppgifter ska lämnas mellan nämnder inom kommunen som fullgör uppgifter inom socialtjänsten. Övervägandena finns i avsnitt 20.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 12 kap. 7 § andra och tredje styckena SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 170 och prop. 1995/96:196 s. 25 och 26).

Uppgiftsskyldighet för utförare

9 § Om en kommun har överlämnat åt en annan kommun, åt Statens institutionsstyrelse eller åt någon som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet att utföra insatser enligt denna lag, ska utföraren på begäran lämna uppgifter till den socialnämnd som ansvarar för insatsen. Detsamma gäller om en annan kommunal eller gemensam nämnd utför insatser som har beslutats av socialnämnden.

Uppgifter som ska lämnas är sådana som socialnämnden behöver för kvalitetssäkring, administration, uppföljning eller utvärdering.

Skyldigheten att lämna uppgifter gäller inte uppgifter som en enskild har lämnat i förtroende vid familjerådgivning som erbjuds av socialnämnden eller som har inhämtats i samband med rådgivningen.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, innehåller en bestämmelse om uppgiftsskyldighet som bryter sekretess- och tystnadsplikt för vissa uppgifter som ska lämnas till en socialnämnd från utförare av insatser enligt socialtjänstlagen. Överväganden finns i avsnitt 20.4.

Enligt *första stycket* ska uppgifter på begäran lämnas till den socialnämnd som ansvarar för insatser inom socialtjänsten. Genom uppgiftsskyldigheten blir den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) tillämplig och utföraren kan därmed överlämna en uppgift till socialnämnden utan hinder av sekretess. Att uppgifter ska lämnas på begäran innebär att det är socialnämnden som ska ta initiativ i frågan om uppgiftsutlämnande. Med socialnämnd avses, som framgår av 4 kap. 2 §, en nämnd som fullgör kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Uppgifter ska lämnas till socialnämnden av kommuner, Statens institutionsstyrelse och yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter, som har fått i uppgift att utföra en insats som socialnämnden ansvarar för. Uppgifter ska även lämnas av kommunala och gemensamma nämnder som utför insatser som har beslutats av socialnämnden.

Av *andra stycket* framgår att de uppgifter som ska lämnas är sådana som socialnämnden behöver för kvalitetssäkring, administration, uppföljning eller utvärdering. Endast sådana uppgifter som socialnämnden behöver utifrån de angivna ändamålen ska lämnas ut. Det innebär att socialnämnden som huvudregel bör tydliggöra vilka uppgifter som är nödvändiga för det givna ändamålet. Kravet på att endast de uppgifter som behövs ska lämnas ut innebär även att inte fler personuppgifter ska behandlas än vad som är nödvändigt för ändamålet. I den utsträckning det är tillräckligt för att uppnå syftet med uppföljningen bör utgångspunkten vara att uppgifter lämnas oidentifierade, eller att uppgifterna åtminstone inte går att hänföra direkt till enskilda individer.

Uppgiftsskyldigheten gäller därutöver endast uppgifter som socialnämnden behöver för att fullgöra sitt ansvar som huvudman för socialtjänsten. Uppgiftsskyldigheten innebär inte att socialnämnden kan begära in uppgifter för att granska utförarens verksamhet i andra avseenden än de som faller inom socialnämndens ansvar.

En myndighets beslut att inte lämna ut en uppgift till en annan myndighet kan överklagas enligt 6 kap. 7 § andra stycket offentlighets- och sekretesslagen. Någon möjlighet för en myndighet att överklaga en privat utförarens bedömning i fråga om uppgiftsskyldighet finns inte.

I *tredje stycket* undantas uppgifter som lämnats eller inhämtats vid familjerådgivning som erbjuds av socialnämnden från tillämpningsområdet.

Socialnämndens rätt att ta del av uppgifter

Uppgifter om enskilda hos Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och arbetslöshetskassorna

10 § Socialnämnden har rätt att ta del av uppgifter om förmåner, ersättning eller annat stöd åt enskilda hos Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och arbetslöshetskassorna. Om det finns skäl för det, ska

dessa myndigheter och arbetslöshetskassorna på eget initiativ lämna sådana uppgifter till socialnämnden. Prop. 2024/25:89

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas ut enligt första stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet för vissa uppgifter som ska lämnas till en socialnämnd från Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och arbetslöshetskassorna. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 20.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 11 § SoL (jfr prop. 2007/08:160 s. 167). Paragrafen ändras språkligt.

Uppgifter om enskilda hos Arbetsförmedlingen

11 § Socialnämnden har rätt att ta del av uppgifter om enskilda hos Arbetsförmedlingen. Om det finns skäl för det, ska Arbetsförmedlingen på eget initiativ lämna sådana uppgifter till socialnämnden.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas ut enligt första stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som ger socialnämnden rätt att få uppgifter om enskilda från Arbetsförmedlingen. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 20.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 11 a § SoL (jfr prop. 2007/08:160 s. 168). Paragrafen ändras språkligt.

Uppgifter om enskilda hos Skatteverket

12 § Socialnämnden har rätt att hos Skatteverket ta del av uppgifter om enskilda som avser inkomstslaget kapital enligt inkomstskattelagen (1999:1229) eller återbetalning av skatt enligt skatteförfarandelagen (2011:1244). Om det finns skäl för det, ska Skatteverket på eget initiativ lämna sådana uppgifter till socialnämnden.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas ut enligt första stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som ger socialnämnden rätt att ta del av vissa uppgifter om enskilda hos Skatteverket. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 20.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 11 b § SoL (jfr prop. 2007/08:160 s. 168). Paragrafen ändras språkligt.

16 kap. Gallring

Socialnämndens skyldighet att gallra anteckningar och uppgifter

1 § Anteckningar och andra uppgifter i en personakt hos socialnämnden som ingår i en sådan sammanställning av uppgifter som avses i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska gallras fem år efter det att sista anteckningen gjordes i akten. Socialnämnden ska dock inte gallra uppgifterna

så länge uppgifter om samma person inte har gallrats av nämnden enligt andra stycket.

Uppgifter i en sammanställning som avses i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska gallras fem år efter det att de förhållanden som uppgifterna avser har upphört.

Gallringen ska vara avslutad senast kalenderåret efter det att gallringsskyldigheten inträde.

Paragrafen innehåller bestämmelser om gallring. Övervägandena finns i avsnitt 21.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 12 kap. 1 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 170, prop. 2002/03:36 s. 27 och prop. 1979/80:1 Del A s. 569 och 570). Paragrafen ändras språkligt.

Undantag från gallringsskyldigheten

Faderskap, vårdnad, adoption samt vissa insatser som gäller barn

2 § Gallring med stöd av bestämmelserna i 1 § första stycket får inte göras av handlingar som har kommit in eller upprättats i samband med

1. utredning om faderskap eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken,
2. utredning om adoption, eller
3. att ett barn har placerats eller tagits emot i ett

– familjehem,

– stödboende,

– skyddat boende,

– hem för vård eller boende,

– boende med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning, eller

– annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om undantag från gallringsskyldigheten. Övervägandena finns i avsnitt 21.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 12 kap. 2 § första stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 170, prop. 2002/03:36 s. 27, prop. 2023/24:31 s. 312 och 313 samt prop. 1989/90:72 s. 105 och 106). Bestämmelsen ändras språkligt.

Avtal om vårdnad, boende eller umgänge

3 § Avtal om vårdnad, boende eller umgänge enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken som godkänts av socialnämnden får inte gallras förrän barnet har fyllt arton år.

Paragrafen reglerar när avtal om vårdnad, boende eller umgänge får gallras. Övervägandena finns i avsnitt 21.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 12 kap. 2 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 170 och prop. 2002/03:36 s. 27). Bestämmelsen ändras språkligt.

Forskningens behov

4 § I ett representativt urval av kommuner ska handlingar undantas från gallring av hänsyn till forskningens behov. I övriga kommuner ska undantag från gallring göras i fråga om ett representativt urval av personer.

Paragrafen reglerar undantag från gallring av hänsyn till forskningens behov. Övervägandena finns i avsnitt 21.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 12 kap. 2 § tredje stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 170, prop. 2002/03:36 s. 27 och prop. 1989/90:72 s. 105). Bestämmelsen ändras språkligt.

Ytterligare bestämmelser om gallring

5 § Ytterligare bestämmelser om undantag från gallringsskyldigheten finns i 17 kap. 4, 5 och 8 §§.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, upplyser om att det finns ytterligare bestämmelser om undantag från gallringsskyldigheten. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 21.

Undantagen från gallringsskyldigheten i 17 kap. 4, 5 och 8 §§ gäller för vissa handlingar som ska överlämnas från enskild verksamhet till socialnämnden för bevarande samt för personakter som har tagits om hand av Inspektionen för vård och omsorg.

17 kap. Hantering av uppgifter i enskild verksamhet

Bestämmelser om dokumentation gäller även i enskild verksamhet

1 § I enskild verksamhet som står under tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg enligt denna lag gäller bestämmelserna om dokumentation i 14 kap. 3–7 §§ vid genomförande av insatser.

I paragrafen anges vilka bestämmelser om krav på dokumentation som gäller i enskild verksamhet som står under tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg. Övervägandena finns i avsnitt 22.1.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 7 kap. 3 § första stycket första meningen SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168, prop. 2012/13:20 s. 113 och prop. 1996/97:124 s. 187). Jämfört med hittillsvarande lydelse förtydligas att skyldigheten gäller vid genomförande av insatser. Bestämmelsen ändras även språkligt.

Skyldighet att bevara och gallra uppgifter

Anteckningar och andra uppgifter som ska gallras

2 § Anteckningar och andra uppgifter i en personakt som ingår i en sammanställning av uppgifter som avses i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska, i enskild verksamhet som står under tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg enligt denna lag, bevaras och därefter gallras två år efter det att den sista anteckningen gjordes i akten. Uppgifterna ska dock inte gallras så länge uppgifter om samma person inte har gallrats enligt andra stycket.

Uppgifter i en sammanställning som avses i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska gallras två år efter det att de förhållanden som uppgifterna avser har upphört.

Gallringen ska vara avslutad senast kalenderåret efter det att gallringsskyldigheten inträdde.

Paragrafen innehåller bestämmelser om bevarande och gallring av uppgifter i enskild verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 22.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 3 § första stycket andra och tredje meningarna och andra och tredje styckena SoL (jfr prop. 2006/07:129 s. 114 och 115).

I *första stycket* görs ett tillägg jämfört med den hittillsvarande lydelsen som klargör att bestämmelsen gäller i enskild verksamhet som står under tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg. Någon ändring i sak är inte avsedd. Bestämmelsen i första stycket ändras också språkligt.

Avtal om att lämna handlingar till socialnämnden

3 § Den socialnämnd som har beslutat om en insats som genomförs i en enskild verksamhet får träffa avtal med den som bedriver verksamheten om att handlingar ska överlämnas till nämnden när gallringsskyldigheten inträder. Detta gäller dock inte handlingar som avses i 4 och 5 §§.

Paragrafen innehåller bestämmelser om avtal om att handlingar i enskild verksamhet ska lämnas till socialnämnden i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 22.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 3 § fjärde stycket SoL (jfr prop. 2006/07:129 s. 114 och 115).

Personakter som avser barn

4 § Handlingar i en personakt i enskild verksamhet som avser barn som har placerats eller tagits emot i ett stödboende, skyddat boende, hem för vård eller boende eller i en sådan bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 11 § ska överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen, vid den tidpunkt då uppgifterna ska gallras enligt 2 § första stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att vissa handlingar i enskild verksamhet ska lämnas till socialnämnden vid den tidpunkt då uppgifterna ska gallras. Övervägandena finns i avsnitt 22.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 3 a § första stycket SoL (jfr prop. 2006/07:129 s. 115). Bestämmelsen ändras språkligt.

Forskningens behov

5 § Vid tidpunkten för gallring enligt 2 § första stycket ska handlingar i enskild verksamhet, av hänsyn till forskningens behov, i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner i fråga om ett representativt urval av personer överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen.

Paragrafen reglerar att vissa handlingar i enskild verksamhet ska lämnas till socialnämnden vid den tidpunkt då uppgifterna ska gallras. Övervägandena finns i avsnitt 22.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 3 a § andra stycket SoL (jfr prop. 2006/07:129 s. 115). Bestämmelsen ändras språkligt.

Utlämnande av handling i personakt till den akten gäller

6 § Den som en personakt gäller ska, om han eller hon begär det, så snart som möjligt få ta del av en handling i personakten i enskild verksamhet som står under

tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg enligt denna lag. Personen kan erbjudas att ta del av handlingen på plats eller att få en kopia av handlingen. Rätten att ta del av handlingar begränsas av bestämmelserna om tystnadsplikt i 11 §.

En fråga om utlämnande prövas av den som ansvarar för personakten. Om den ansvarige anser att personakten, eller någon del av den, inte bör lämnas ut ska han eller hon genast överlämna frågan om utlämnande till Inspektionen för vård och omsorg för prövning tillsammans med ett yttrande om skälen till att ett utlämnande inte bör ske.

Paragrafen, reglerar utlämnande av handling i personakt i enskild verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 22.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 4 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168, prop. 2012/13:20 s. 114 och prop. 1996/97:124 s. 188). Paragrafen ändras språkligt.

En personakt får omhändertas

När en personakt får tas om hand respektive återlämnas

7 § Inspektionen för vård och omsorg får besluta att en personakt i enskild verksamhet som står under myndighetens tillsyn enligt denna lag ska tas om hand om

1. verksamheten upphör,
2. det på sannolika skäl kan antas att personakten inte kommer att hanteras enligt bestämmelserna i denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, eller
3. den som ansvarar för personakten ansöker om det och det finns ett påtagligt behov av att akten tas om hand.

En omhändertagen personakt ska återlämnas, om det är möjligt och det inte finns skäl för omhändertagande. Beslut om återlämnande meddelas av Inspektionen för vård och omsorg efter ansökan av den som ansvarade för personakten vid beslutet om omhändertagande.

Paragrafen reglerar när Inspektionen för vård och omsorg får omhänderta en personakt i enskild verksamhet som står under myndighetens tillsyn samt när en sådan akt ska återlämnas. Övervägandena finns i avsnitt 22.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 5 § första och andra styckena SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168, prop. 2012/13:20 s. 114 och prop. 1996/97:124 s. 188 och 189). Bestämmelsen ändras språkligt.

Hantering av en omhändertagen personakt

8 § Personakter som har tagits om hand av Inspektionen för vård och omsorg ska förvaras avskilda hos arkivmyndigheten i den kommun där akterna omhändertagits. Personakterna ska bevaras i minst två år från det att de kom in till arkivmyndigheten. Handlingar som avses i 4 § får inte gallras. En myndighet som har hand om en omhändertagen personakt har samma skyldighet att lämna en uppgift ur akten som den som var ansvarig för akten före omhändertagandet, om en uppgift ur akten begärs.

Paragrafen gäller hantering av personakter som tagits om hand av Inspektionen för vård och omsorg. Övervägandena finns i avsnitt 22.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 5 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168, prop. 2006/07:129 s. 115 och prop. 1996/97:124 s. 188 och 189). Bestämmelsen ändras språkligt, bl.a. genom att det

förtydligas att bestämmelsen gäller då Inspektionen för vård och omsorg har omhändertagit personakterna. Ingen ändring i sak är avsedd.

Hjälp av Polismyndigheten vid omhändertagande av en personakt

9 § Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs för att verkställa ett beslut om omhändertagande av en personakt. Begäran om sådan hjälp får dock göras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver användas, eller
2. det finns synnerliga skäl.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hjälp av Polismyndigheten vid omhändertagande av personakt. Övervägandena finns i avsnitt 22.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 4 a § SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 172, prop. 2004/05:39 s. 60 och prop. 1996/97:124 s. 192 och 193). Paragrafen ändras språkligt.

Utredning av missförhållanden och hantering av uppgifter

10 § Ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande, som har rapporterats enligt 27 kap. 2 §, ska i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet utredas av den som bedriver verksamheten.

Rapporten, utredningen och övrig dokumentation enligt 27 kap. 5 § ska bevaras och därefter gallras fem år efter det att den sista anteckningen gjordes.

Den socialnämnd som har beslutat om en insats som genomförs i en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet, får träffa avtal med den som bedriver verksamheten om att sådana handlingar som avses i andra stycket ska överlämnas till nämnden när gallringsskyldigheten inträder.

Paragrafen innehåller bestämmelser om utredning av rapporterade missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden samt hantering av dokumentation i samband med sådan utredning. Övervägandena finns i avsnitt 22.6.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 6 § SoL (jfr prop. 2009/10:131 s. 49 och 50).

Tystnadsplikt

Uppgifter om enskildas personliga förhållanden

11 § Den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som avser insatser enligt denna lag får inte obehörigen röja vad han eller hon då har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om tystnadsplikt i enskild verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 22.7.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 15 kap. 1 § SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 172 och prop. 1992/93:159 s. 199 och 200). Paragrafen ändras språkligt.

12 § Den som är eller har varit verksam inom enskilt bedriven familjerådgivning får inte obehörigen röja en uppgift som en enskild har lämnat i förtroende eller som har begärts in i samband med rådgivningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tystnadsplikt inom enskilt bedriven familjerådgivning. Övervägandena finns i avsnitt 22.7.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 15 kap. 2 § SoL, (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 172 och prop. 1995/96:117 s. 16). Paragrafen ändras språkligt.

AVDELNING VI. SKYDD OCH STÖD FÖR BARN OCH UNGA

18 kap. Socialnämndens ansvar för barns och ungas uppväxtförhållanden

Trygghet och utveckling

1 § Socialnämnden ska arbeta för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden.

Nämnden ska främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga i nära samarbete med vårdnadshavare eller andra som ansvarar för barns och ungas dagliga omsorg.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar för barns och ungas uppväxt och utveckling. Övervägandena finns i avsnitt 23.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 1 § 1 och 2 SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165, prop. 2015/16:43 s. 64 och 65, prop. 1979/80:1 Del A s. 530 samt SoU 1979/80:44 s. 130). Bestämmelserna ändras språkligt. Bestämmelsen i första stycket ändras på så sätt att ”verka för” ändras till ”arbeta för”. I bestämmelsen i andra stycket ändras bl.a. ”hemmen” till ”vårdnadshavare eller andra som ansvarar för barns och ungas dagliga omsorg”. Ingen ändring i sak är avsedd. Bestämmelserna ändras även redaktionellt.

Förebygga och motverka att barn och unga far illa

Uppsökande verksamhet och samarbete mot vistelse i skadliga miljöer

2 § Socialnämnden ska bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa.

Nämnden ska tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs uppmärksamma om barn och unga vistas i miljöer som är skadliga för dem och arbeta för att förhindra att de vistas i sådana miljöer.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar att förhindra att barn och unga far illa. Övervägandena finns i avsnitt 23.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 1 § 3 och 6 SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165, prop. 2012/13:10 s. 128 och 129, prop. 2015/16:43 s. 64 och 65, prop. 1979/80:1 Del A s. 530 samt

Förebygga och motverka skadligt bruk och beroende

3 § Socialnämnden ska särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel, andra berusningsmedel, dopningsmedel samt spel om pengar.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 23.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 1 § 4 och 5 SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 165 och 166 och prop. 1998/99:3 s. 96). Bestämmelserna ändras språkligt, bl.a. genom att ordet ”missbruk” ändras till ”skadligt bruk och beroende” och uttrycket ”sörja för” ändras till ”ansvara för”. Dessutom ersätts uttrycket ”aktivt arbeta” med ”särskilt arbeta för och ta initiativ till”. Det innebär att socialnämnden behöver arbeta proaktivt och ta egna initiativ för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga. Ändringen innebär ett förtydligande av socialnämndens ansvar. Vidare förtydligas att narkotika omfattas av bestämmelsen. Någon ändring i sak är inte avsedd. Bestämmelserna ändras även redaktionellt.

Förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga

4 § Socialnämnden ska särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

Paragrafen, som inte har någon tidigare motsvarighet, reglerar socialnämndens ansvar i det brottsförebyggande arbetet för barn och unga. Paragrafen utformas delvis enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 23.4.

Socialnämnden ska särskilt arbeta för och ta de initiativ som behövs för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. I detta arbete behöver socialnämnden agera proaktivt och ta egna initiativ för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Insatser behöver sättas in i ett tidigt skede och särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser behöver användas. Exempel på insatser som kan vara aktuella är föräldraskapsstöd med ett brottsförebyggande fokus, uppsökande arbete, kontaktperson och kontaktfamilj, olika typer av insatser i samverkan med andra aktörer, manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende och kriminalitet, sociala insatsgrupper och stöd till avhoppare. Det är väsentligt att de insatser som ges är i enhetlighet med bästa tillgängliga kunskap enligt de kunskapsstöd som finns. Socialnämnden avgör vilken insats som bör ges med hänsyn till den enskildes förutsättningar och behov.

Skydd och stöd till barn och unga i riskzon

5 § Socialnämnden ska med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken till en ogynnsam utveckling.

Socialnämnden ansvarar för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges bästa motiverar det, får vård, omsorg och uppfostran utanför det egna hemmet. Ansvaret ska utövas i nära samarbete med vårdnadshavaren eller andra som står för barnets eller den unges dagliga omsorg.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar för barn och unga med ogynnsam utveckling. Övervägandena finns i avsnitt 23.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 1 § 7 och 8 SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 165, prop. 1979/80:1 Del A s. 530 och bet. SoU 1979/80:44 s. 130). Bestämmelsen i andra stycket ändras språkligt, bl.a. genom att ”sörja för” ändras ”ansvara för” och ”hemmen” ändras till ”vårdnadshavare eller andra som ansvarar för barns och ungas dagliga omsorg”. Ingen ändring i sak är avsedd. Bestämmelserna ändras redaktionellt.

Samverkan för att motverka att barn far illa

6 § Socialnämnden ska, i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Nämnden ska ta initiativ till att samverkan kommer till stånd. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 17 kap. 11 och 12 §§ och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Paragrafen reglerar skyldigheten att samverka i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 23.6.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 1 a § SoL (jfr prop. 2002/03:53 s. 107 och 108). Paragrafen ändras språkligt, genom att uttrycket ”aktivt verka för” ersätts av ”ta initiativ till”, och redaktionellt. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Insatser när barn har utsatts för brott

7 § Socialnämnden ansvarar för att ett barn som har utsatts för brott, och barnets närstående, får de insatser som de behöver.

Socialnämnden ska beakta att även ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar när ett barn har utsatts för brott. Övervägandena finns i avsnitt 23.7.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 5 kap. 11 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 129). Bestämmelsen ändras språkligt, bl.a. genom att ”stöd och hjälp” ändras till ”insatser”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 5 kap. 11 § fjärde stycket SoL (jfr prop. 2005/06:166 s. 37 och prop. 2012/13:10 s. 129). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt. Jämfört med hittillsvarande lydelse nämns inte särskilt att socialnämnden ansvarar för att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående får det stöd och den hjälp som barnet behöver, eftersom det följer av första stycket. Ingen ändring i sak är avsedd.

Barn och unga som har begått brott

Ungdomstjänst ska kunna verkställas så snart som möjligt

8 § Socialnämnden ansvarar för att påföljden ungdomstjänst kan verkställas så snart som möjligt. Verkställigheten ska påbörjas senast två månader efter det att domen har fått laga kraft, om inte särskilda skäl talar mot det.

Socialnämnden ska i en arbetsplan bestämma vad en beslutad ungdomstjänst ska innehålla och utse en handledare för den unge. Socialnämnden ska kontrollera att arbetsplanen följs.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar för verkställighet av ungdomstjänst. Övervägandena finns i avsnitt 23.8.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 5 kap. 1 b § SoL (jfr prop. 2005/06:165 s. 146 och prop. 2014/15:25 s. 64 och 65). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att socialnämnden, inte kommunen, anges som ansvarigt organ för att påföljden ungdomstjänst kan verkställas så snart som möjligt. Paragrafen ändras också språkligt, bl.a. genom att ”ska sörja för” ändras till ”ansvarar för”. Ingen ändring i sak är avsedd.

Socialnämnden ansvarar för medling

9 § Socialnämnden ansvarar för att medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott kan erbjudas när brottet har begåtts av någon som är under 21 år.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar för medling. Övervägandena finns i avsnitt 23.8.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 5 kap. 1 c § SoL (jfr prop. 2005/06:165 s. 146 och 147). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att socialnämnden, inte kommunen, anges som ansvarigt organ för att medling kan erbjudas när ett brott har begåtts av någon som är under 21 år. Paragrafen ändras även språkligt. Uttrycket ”sörja för” ändras till ”ansvara för”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Insatser efter en vårdnadsprocess, placering eller påföljd

10 § Socialnämnden ska tillgodose de särskilda behov av insatser som barn och unga kan ha efter att

- ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts,
- placering utanför det egna hemmet har upphört, eller
- verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård har upphört.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar efter en vårdnadsprocess, placering eller påföljd. Paragrafen utformas i huvudsak enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 23.9.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 1 § 9 och 10 SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 530, prop. 2006/07:129 s. 112, prop. 2014/15:25 s. 63 och 64 samt prop. 1990/91:8 s. 69). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

Förbud och begränsningar

11 § När ett barns bästa kräver det, får socialnämnden förbjuda eller begränsa möjligheterna för en person som bor i kommunen att i sitt hem ta emot någon annans barn.

Ett sådant förbud omfattar inte fall då det med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogat att ett barn vistas i hemmet.

Paragrafen reglerar socialnämndens möjlighet att förbjuda eller begränsa en person att ta emot någon annans barn i sitt hem. Övervägandena finns i avsnitt 23.10.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 2 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 166, prop. 1996/97:124 s. 177 och 178 samt prop. 1979/80:1 Del A s. 540). Paragrafen ändras språkligt.

Straffansvar

12 § Den som överträder ett förbud eller en begränsning av möjligheterna att i hemmet ta emot någon annans barn döms till böter.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast efter medgivande av Socialstyrelsen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straff och åtal för den som överträder ett förbud eller en begränsning av möjligheterna att ta emot någon annans barn i hemmet. Övervägandena finns i avsnitt 23.10.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 § första stycket 2 och andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 172 och prop. 1979/80:1 Del A s. 577 samt bet. SoU 1979/80:44 s. 140). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

19 kap. Anmälan om oro för att ett barn far illa

Skyldighet att anmäla oro för ett barn

Myndigheter och yrkesverksamma

1 § Följande myndigheter och yrkesverksamma är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa:

1. myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten, verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, Kriminalvården, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen,

2. andra myndigheter vars verksamhet berör barn och unga,

3. anställda hos sådana myndigheter som avses i 1 och 2, och

4. de som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet och fullgör uppgifter som berör barn och unga eller inom annan sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården, på socialtjänstens område eller enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

För verksamma inom familjerådgivning gäller i stället för första stycket bestämmelserna i 2 §.

Paragrafen reglerar anmälningsskyldighet för myndigheter och yrkesverksamma vid oro för ett barn. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 24.1.

Första stycket motsvarar i huvudsak hittillsvarande 14 kap. 1 § första stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2012/13:10 s. 136, prop. 2000/01:80 s. 171, prop. 1989/90:28 s. 131 och 132, prop. 1979/80:1 Del A s. 536 och 537 samt SoU 1979/80:44 s. 112 och 113). Jämfört med hittillsvarande lydelse anges uttryckligen att verksamhet som bedrivs enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade omfattas av bestämmelsen. Sådan verksamhet anses omfattas av anmälningsskyldigheten enligt hittillsvarande lag, men utgör inte socialtjänst enligt definitionen i 1 kap. 1 § och nämns därför särskilt i bestämmelsen. Någon ändring i sak är inte avsedd. Bestämmelsen ändras även redaktionellt.

I andra stycket, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, tydliggörs att första stycket inte omfattar de som är verksamma inom familjerådgivning. De som är verksamma inom familjerådgivning omfattas i stället av 2 §.

Verksamma inom familjerådgivning

2 § De som är verksamma inom familjerådgivning är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet.

Paragrafen reglerar anmälningsskyldighet för verksamma inom familjerådgivning. Övervägandena finns i avsnitt 24.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 14 kap. 1 § andra stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 171 och prop. 1995/96:117 s. 15 och 16).

Särskilda regler om Barnombudsmannens skyldighet att anmäla

3 § Barnombudsmannens skyldighet att anmäla och lämna uppgifter till socialnämnden regleras i 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman.

Paragrafen innehåller en upplysning om Barnombudsmannens anmälningsskyldighet. Övervägandena finns i avsnitt 24.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 14 kap. 1 § fjärde stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 171). Bestämmelsen ändras språkligt.

Uppmaning att anmäla oro

4 § Var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla det till socialnämnden.

Paragrafen innehåller en uppmaning till var och en att anmäla oro för ett barn. Övervägandena finns i avsnitt 24.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 14 kap. 1 c § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 171, prop. 2012/13:10 s. 137, prop. 1979/80:1 Del A s. 537 samt bet. SoU 1979/80:44 s. 112 och 113).

Erbjudande om möte

5 § Socialnämnden bör erbjuda barnet, vårdnadshavaren och den som gjort anmälan enligt 1, 2 eller 3 § ett möte, om det är lämpligt med hänsyn till barnets bästa.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om erbjudande om möte efter en anmälan om oro för ett barn. Övervägandena finns i avsnitt 24.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 14 kap. 1 a § SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 136). Paragrafen ändras språkligt.

Information till anmälaren

6 § Socialnämnden får informera den som har gjort anmälan enligt 1, 2 eller 3 § om att en utredning har inletts, inte har inletts eller redan pågår. Sådan information ska på begäran lämnas till anmälaren, om det inte är olämpligt med hänsyn till omständigheterna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om information till den som gjort en anmälan om oro för ett barn. Övervägandena finns i avsnitt 24.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 14 kap. 1 b § SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 136 och 137). Paragrafen ändras språkligt.

20 kap. Bedömning och utredning av barns och ungas behov av skydd eller stöd

Socialnämnden ska göra en omedelbar skyddsbedömning

1 § Om en anmälan till socialnämnden gäller barn eller unga, ska socialnämnden genast göra en bedömning av om barnet eller den unge behöver omedelbart skydd (omedelbar skyddsbedömning).

Bedömningen ska dokumenteras. För barn ska dokumentationen göras i en personakt.

Paragrafen reglerar omedelbar skyddsbedömning och dokumentationen av denna. Övervägandena finns i avsnitt 25.3.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 11 kap. 1 a § första stycket första meningen SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 132). Bestämmelsen ändras språkligt.

Andra stycket första meningen motsvarar 11 kap. 1 a § första stycket andra meningen SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 132). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

Av *andra stycket andra meningen*, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, framgår att en socialnämnds bedömning av om ett barn behöver omedelbart skydd ska dokumenteras i en personakt. För personer som har fyllt 18 år regleras inte var den omedelbara skyddsbedömningen ska dokumenteras.

Socialnämnden ska göra en förhandsbedömning

2 § Om en anmälan till socialnämnden gäller barn eller unga, ska socialnämnden fatta beslut om att inleda eller inte inleda utredning inom fjorton dagar efter det att anmälan har kommit in (förhandsbedömning). Ett sådant beslut behöver dock inte fattas om det redan pågår en utredning om det barn eller den unge som anmälan

avser. Tiden för förhandsbedömningen får endast förlängas om det finns synnerliga skäl.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förhandsbedömning. Övervägandena finns i avsnitt 25.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 1 a § andra stycket SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 132 och 133). Bestämmelsen ändras språkligt.

Socialnämndens utredning av barns behov av skydd eller stöd

Skyndsamt utredning

3 § En utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd inom fyra månader från det att den inleddes. Om det finns särskilda skäl, får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid.

Paragrafen reglerar när en utredning av barns behov av skydd eller stöd ska vara slutförd. Övervägandena finns i avsnitt 25.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 2 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169 och prop. 1996/97:124 s. 180). Bestämmelsen ändras språkligt.

Information om utredning

4 § Den som berörs av en utredning av ett barns behov av skydd eller stöd ska, om inte särskilda skäl talar mot det, genast informeras om att en utredning har inletts.

Paragrafen reglerar rätten till information när en utredning har inletts. Övervägandena finns i avsnitt 25.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 2 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169, prop. 2012/13:10 s. 133 och prop. 1996/97:124 s. 180). Bestämmelsen ändras språkligt.

Utredningens bedrivande

5 § Socialnämnden får ta hjälp av sakkunniga i en utredning av ett barns behov av skydd eller stöd och i övrigt ta de kontakter som behövs för att bedöma behovet av insatser.

Utredningen ska bedrivas så att ingen utsätts för skada eller besvär utöver vad som är nödvändigt. Den ska inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet.

Paragrafen reglerar rätten att ta kontakter under utredningen och innehåller ett krav på att utredningsåtgärder ska vara proportionerliga. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 25.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 2 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169 och prop. 1996/97:124 s. 180 och 181). Bestämmelsen ändras språkligt.

Skyldighet att lämna uppgifter till socialnämnden

6 § När socialnämnden har beslutat om en utredning om ett barns behov av skydd eller stöd, är myndigheter, anställda och yrkesverksamma som anges i 19 kap. 1 §

skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen. Prop. 2024/25:89

Paragrafen reglerar en skyldighet att lämna uppgifter till socialnämnden. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 25.6.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 14 kap. 1 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 171, bet. SoU 1981/82:22 s. 34 och 55 och prop. 1989/90:28 s. 131 och 132). Bestämmelsen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ersätts ”befattningshavare” med ”anställda”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Samtal med barn utan vårdnadshavarens samtycke

7 § Samtal med ett barn får ske utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande

– vid en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till barnets skydd eller stöd, och

– vid en utredning om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 7 eller 8 § föräldrabalken när utredningen sker på socialnämndens initiativ.

Paragrafen reglerar när samtal får ske med barn utan vårdnadshavarens samtycke. Övervägandena finns i avsnitt 25.7.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 10 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2009/10:192 s. 32–34). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

Samtal med barn utan vårdnadshavarens samtycke får även ske vid uppföljning efter utredning eller placering (23 kap. 4 §) och vid tillsyn (28 kap. 4 §).

21 kap. Insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke

Insatser för att tillgodose personliga behov

1 § Om ett barn inte har fyllt 12 år, får socialnämnden besluta om insatser för att tillgodose barnets personliga behov endast om vårdnadshavaren samtycker till det.

För ett barn som har fyllt 12 men inte 15 år får nämnden besluta om insatser för att tillgodose barnets personliga behov även utan vårdnadshavarens samtycke, om det är lämpligt och barnet samtycker till det.

För ett barn som har fyllt 15 år får nämnden besluta om insatser för att tillgodose barnets personliga behov även utan vårdnadshavarens samtycke, om det är lämpligt och barnet begär eller samtycker till det.

Vårdnadshavarens samtycke krävs dock alltid för insatser i form av vård i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende och för insatser i form av boende i bostäder med särskilt stöd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens möjligheter att besluta om insatser till ett barn utan vårdnadshavarens samtycke. Paragrafen utformas delvis enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 26.1.

Första och *andra styckena* motsvarar hittillsvarande 3 kap. 6 a § andra och tredje styckena SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 127 och 128 samt prop. 2022/23:64 s. 25 och 26). Bestämmelserna ändras språkligt. Jämfört

med hittillsvarande lydelse används inte uttrycket ”öppna insatser” i bestämmelserna. Avgränsningen av vilka insatser som socialnämnden får ge utan vårdnadshavarens samtycke görs i stället i *tredje stycket*, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag. Enligt bestämmelsen får inte insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke avse vård i familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende och inte heller insatser i form av boende i bostäder med särskilt stöd. Insatser som lämnas utan vårdnadshavarens samtycke får därmed, precis som enligt hittillsvarande lag, endast avse insatser som ges när barnet bor i det egna hemmet (jfr prop. 2022/23:64 s. 25 och 26). Någon ändring i sak är inte avsedd.

Insatser till barn utan individuell behovsprövning

2 § Socialnämnden får inte utan vårdnadshavarens samtycke tillhandahålla ett barn insatser som lämnas utan individuell behovsprövning. Nämnden får dock tillhandahålla ett barn sådana insatser, om barnet fyllt 15 år och det är lämpligt att insatsen tillhandahålls på det sättet.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, ger socialnämnden möjlighet att under vissa förutsättningar tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning till barn utan vårdnadshavarens samtycke. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 26.2.

Av paragrafen framgår att vårdnadshavarens samtycke krävs för att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning till barn som inte har fyllt 15 år.

Socialnämnden får dock tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning till barn som har fyllt 15 år utan vårdnadshavarens samtycke om insatsen är lämplig att tillhandahålla utan individuell behovsprövning. Det innebär att nämnden vare sig behöver inhämta vårdnadshavarens samtycke eller informera vårdnadshavaren. Insatser får även tillhandahållas mot vårdnadshavarens uttryckliga vilja. En grundläggande förutsättning är dock alltid att barnet vill ta del av den aktuella insatsen.

Om socialnämnden vill erbjuda insatser utan individuell behovsprövning till barn mellan 15 och 18 år, ska nämnden överväga om insatsen är lämplig att erbjuda den tänkta målgruppen på det sättet. Nämnden bör som ett led i övervägandet göra en övergripande bedömning av barnets bästa, sett till vilka för- och nackdelar det kan innebära för barn i den tilltänkta målgruppen att ta del av insatsen utan individuell behovsprövning och utan vårdnadshavarens samtycke. Av 11 kap. 5 § följer vidare att vissa insatser inte får erbjudas barn utan individuell behovsprövning.

22 kap. Vård av barn och unga utanför det egna hemmet

Placering hos närstående

1 § När ett barn placeras utanför det egna hemmet ska socialnämnden i första hand överväga om barnet kan tas emot av någon närstående. Vad som är bäst för barnet ska dock alltid vara avgörande.

Paragrafen innebär att det vid placering av ett barn ska övervägas om barnet kan tas emot i det naturliga nätverket, men att barnets bästa alltid ska vara avgörande. Övervägandena finns i avsnitt 27.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 5 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 1996/97:124 s. 177 och bet. 1996/97:SoU18 s. 84).

Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras paragrafen språkligt, bl.a. genom att uttrycket ”anhörig eller annan närstående” ändras till enbart ”närstående”. Närstående omfattar både personer inom familj- eller släktkretsen och andra personer som den enskilde har en nära relation till och inbegriper därmed även anhöriga. Vidare ersätts hänvisningen till bestämmelsen om barnets bästa med en formulering som tydliggör att barnets bästa i dessa fall ska vara avgörande, något som följer även av hänvisningen till 1 kap. 2 § SoL i hittillsvarande lag. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Placering i ett familjehem eller annat enskilt hem kräver beslut eller medgivande

2 § Ett barn får inte utan beslut om vård tas emot för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran i ett familjehem. Ett barn får inte heller utan socialnämndens medgivande tas emot för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran i ett annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan vårdnadshavare.

Socialnämnden får inte lämna medgivande eller fatta beslut om vård utan att förhållandena i familjehemmet eller det enskilda hemmet samt förutsättningarna för vård i hemmet har utretts av en socialnämnd.

Paragrafen innebär att det krävs medverkan samt utredning av en socialnämnd vid vård av barn i ett enskilt hem som inte tillhör någon vårdnadshavare. Övervägandena finns i avsnitt 27.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 6 § första och andra styckena SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 2006/07:129 s. 113 och prop. 1979/80:1 Del A s. 538). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt, bl.a. genom att ordet ”fostran” ändras till uttrycket ”omsorg och uppfostran”. Vidare anges det uttryckligen att bestämmelsen omfattar både vård i familjehem och då barnet efter medgivande tagits emot i ett annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan vårdnadshavare (s.k. privatplaceringar). Någon ändring i sak är inte avsedd.

Avtal med familjehemsföräldrar

3 § Socialnämnden ska i samband med beslut om placering i ett familjehem ingå avtal med familjehemsföräldrarna. Av avtalet ska nämndens och familjehemsföräldrarnas åtaganden som avser barnets behov av skydd och stöd under placeringen framgå.

Socialnämnden ska tillhandahålla den utbildning som behövs för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i familjehem.

Paragrafen innehåller bestämmelser om avtal med och utbildning av familjehemsföräldrar. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 27.3.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 6 kap. 6 b § SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 129).

Andra stycket motsvarar delar av hittillsvarande 6 kap. 6 c § SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 130).

Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

Placering i jourhem

4 § Socialnämnden får inte placera ett barn i ett sådant enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård, omsorg och uppfostran (jourhem) om inte förhållandena i jourhemmet och förutsättningarna för vård i det har utretts av en socialnämnd.

Ett barn får vårdas i ett jourhem i högst två månader efter det att socialnämnden har avslutat en utredning av om nämnden behöver ingripa till barnets skydd eller stöd. Om det finns särskilda skäl, får barnet vårdas längre i jourhemmet.

Socialnämnden ska tillhandahålla den utbildning som behövs för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i jourhem.

Paragrafen reglerar placering av barn i jourhem. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 27.4.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 6 kap. 6 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2006/07:129 s. 113).

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 6 kap. 6 § fjärde stycket SoL (jfr prop. 2006/07:129 s. 113).

Tredje stycket motsvarar delar av hittillsvarande 6 kap. 6 c § SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 130).

Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

Placering i skyddat boende

5 § Socialnämnden får bevilja ett barn sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § endast om barnet placeras där tillsammans med en vårdnadshavare som är myndig och som också beviljas insatsen.

Bestämmelser om skyddat boende när samtycke saknas från en av vårdnadshavarna finns i lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

Paragrafen anger särskilda förutsättningar för när socialnämnden får bevilja ett barn skyddat boende. Övervägandena finns i avsnitt 27.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 6 d § SoL (jfr prop. 2023/24:31 s. 305 och 306).

Information och samråd med annan kommun

6 § Om ett familjehem, jourhem eller annat enskilt hem ligger i en annan kommun, ska socialnämnden innan den lämnar medgivande eller fattar beslut om vård enligt 2 eller 4 § informera och samråda med den kommunen. Om en annan person är placerad i det aktuella familjehemmet, jourhemmet eller enskilda hemmet efter beslut av en annan kommun, ska nämnden informera och samråda med även den kommunen.

Paragrafen innebär att socialnämnden i vissa fall ska samråda med en annan berörd kommun inför ett beslut om vård i ett familjehem, jourhem eller medgivande till vård i ett annat enskilt hem. Övervägandena finns i avsnitt 27.6.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 6 a § SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 129). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt. Jämfört med hittillsvarande lydelse anges inte uttryckligen att paragrafen är avgränsad till sådana situationer då socialnämndens prövning gäller ett barn. Detta följer dock av att medgivande eller beslut om vård enligt 2 eller 4 § bara gäller barn. Vidare förtydligas att bestämmelsen avser familjehem, jourhem eller annat enskilt hem. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Underrättelse till regionen om hälsoundersökning

7 § När sådan vård av barn eller unga i åldern 18–20 år som ska ske utanför det egna hemmet inleds, ska socialnämnden underrätta regionen om att barnet eller den unge ska erbjudas en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Någon underrättelse behöver dock inte lämnas om det är obehövt.

Detsamma gäller i anslutning till att en placering av ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år i ett skyddat boende inleds.

Paragrafen reglerar socialnämndens skyldighet att underrätta regionen om att ett barn eller en ung person ska erbjudas en hälsoundersökning. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 27.7.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 3 a § SoL (jfr prop. 2016/17:59 s. 51). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

Socialnämndens ansvar under vårdtiden

Socialnämnden ska arbeta för bra uppväxtförhållanden

8 § Socialnämnden ska arbeta för att de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende får

1. god vård, omsorg och uppfostran och i övrigt bra uppväxtförhållanden,
2. lämplig utbildning, och
3. den hälso- och sjukvård som de behöver.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar när barn vårdas utanför det egna hemmet. Övervägandena finns i avsnitt 27.8.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 7 § 1–3 SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 2012/13:10 s. 130 och prop. 1979/80:1 Del A s. 539 och 540). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras uttrycket ”medverka till” och ”verka för” till ”arbeta för”. Vidare ändras ordet ”fostran” till ”omsorg och uppfostran”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

9 § Socialnämnden ska arbeta för att de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, anger att socialnämnden ska arbeta för att barn som vårdas utanför det egna hemmet ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående. Övervägandena finns i avsnitt 27.9.

Att barn ges möjlighet till kontakt innebär att det enskilda barnets önskemål och behov av kontakt ska vara styrande. Barnet får alltså inte pressas till kontakt. Med kontakt avses att upprätthålla en relation mellan barnet och dennes närstående. Kontakten kan upprätthållas på olika sätt. Om avståndet är långt mellan barnet och den närstående kan kontakten underlättas genom digitala möten. Med närstående avses andra personer än föräldrar och syskon inom familj- eller släktkretsen samt andra personer som barnet har en nära relation till, t.ex. tidigare familjehemsföräldrar. Bestämmelsen innebär ingen rangordning mellan de olika kategorierna av närstående, utan barnets behov av kontakt ska vara avgörande.

Socialnämnden ska ge råd, stöd och annan hjälp

10 § Socialnämnden ska lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver när ett barn vårdas utanför det egna hemmet eller efter socialnämndens medgivande vistas i ett annat enskilt hem.

Nämnden ska även ge dem som vårdar barn i ett familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar att ge råd stöd och annan hjälp i samband med att barn vårdas utanför det egna hemmet. Övervägandena finns i avsnitt 27.10.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 6 kap. 7 § 4 SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 2012/13:10 s. 130 och prop. 1979/80:1 Del A s. 539 och 540).

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 6 kap. 7 a § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 2012/13:10 s. 130 och prop. 1979/80:1 Del A s. 539 och 540).

Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

Socialnämnden ska noga följa vården

11 § Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende. Detta ska främst ske genom

1. regelbundna personliga besök i det hem eller boende där barnet eller den unge vårdas,
2. enskilda samtal med barnet eller den unge,
3. samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem eller på boendet, och
4. samtal med vårdnadshavarna.

Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till föräldrar, syskon och andra närstående.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar att noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende. Övervägandena finns i avsnitt 27.11.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 6 kap. 7 b § första stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2002/03:53 s.130). Bestämmelsen ändras språkligt.

Andra stycket motsvarar i huvudsak hittillsvarande 6 kap. 7 b § andra stycket SoL (jfr prop. 2002/03:53 s. 130). Jämfört med hittillsvarande lydelse görs ett tillägg som lyfter fram att socialnämnden särskilt ska uppmärksamma barnets relationer till föräldrar och syskon. Därutöver ändras formuleringen ”anhöriga och andra närstående” till enbart ”närstående”. Närstående omfattar både personer inom familj- eller släktkretsen och andra personer som den enskilde har en nära relation till och innefattar därmed även anhöriga.

Socialnämnden ska utse en ansvarig socialsekreterare

12 § Socialnämnden ska utse en socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge när vård ges i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende.

Socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en särskilt utsedd socialsekreterare för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Övervägandena finns i avsnitt 27.11.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 7 c § SoL (jfr bl.a. prop. 2012/13:10 s. 130 och 131). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

Överväganden som socialnämnden ska göra

Behov av fortsatt vård

13 § Om ett barn vårdas i ett annat hem än det egna med stöd av denna lag, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

Detsamma gäller när ett barn har beviljats skyddat boende enligt denna lag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om regelbundna överväganden av vården när barn vårdas utanför det egna hemmet. Övervägandena finns i avsnitt 27.12.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 8 § SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 2012/13:10 s. 131 och prop. 1989/90:28 s. 129). Paragrafen ändras språkligt.

Överflyttning av vårdnaden

14 § När ett barn har varit placerat i samma familjehem under två år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Därefter ska frågan övervägas årligen.

När socialnämnden överväger att ansöka om överflyttning av vårdnaden ska nämnden särskilt beakta

- barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning,
- barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygghet och god uppväxt,
- familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående,

- barnets relation till sina föräldrar, och
- barnets sociala situation i övrigt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om övervägande av ansökan om överflyttning av vårdnad. Övervägandena finns i avsnitt 27.12.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 8 b § SoL (jfr prop. 2021/22:178 s. 118 och 119 och prop. 2024/25:10 s. 85). Paragrafen ändras språkligt.

Ersättning, råd och stöd när vårdnaden flyttats över

15 § Om vårdnaden av ett barn har flyttats över till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare som tidigare har varit barnets familjehem, får kommunen fortsätta att betala dessa vårdnadshavare skälig ersättning. Socialnämnden ska ge de särskilt förordnade vårdnadshavarna råd och stöd vid överflyttning av vårdnaden.

Råd och stöd ska ges av socialnämnden i den kommun som har beslutat om familjehemsplaceringen, om en särskilt förordnad vårdnadshavare begär det.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättning, råd och stöd när vårdnaden har flyttats över till de som tidigare varit barnets familjehem. Övervägandena finns i avsnitt 27.13.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 11 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 2012/13:10 s. 131 och 132 samt prop. 1996/97:124 s. 192). Paragrafen ändras språkligt.

Flyttningsförbud

16 § Om ett barn är placerat i ett familjehem eller annat enskilt hem och en vårdnadshavare eller barnet, om barnet har fyllt 15 år, begär att vården ska upphöra, ska socialnämnden överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud enligt 24 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om övervägande av ansökan om flyttningsförbud. Övervägandena finns i avsnitt 27.12.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 8 a § SoL (jfr prop. 2021/22:178 s. 118). Paragrafen ändras språkligt.

Placering över nationsgränserna

Placering av barn i Sverige av utländsk myndighet

17 § Socialnämnden får godkänna att en utländsk myndighet placerar ett barn i Sverige endast om

1. det är bäst för barnet att placeras här, särskilt med beaktande av barnets anknytning hit,
2. barnet har fått möjlighet att framföra sin åsikt om placeringen,
3. barnets vårdnadshavare och, om barnet har fyllt 15 år, barnet samtycker till placeringen,
4. förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet är utredda av nämnden,
5. barnet har beviljats uppehållstillstånd, om ett sådant tillstånd behövs, och
6. placeringen sker med stöd av rådets förordning (EU) 2019/1111 av den 25 juni 2019 om behörighet och verkställighet av avgöranden i äktenskapsmål och mål om föräldrans ansvar och internationella bortföranden av barn (Bryssel II-förordningen) eller med stöd av den i Haag den 19 oktober 1996 dagtecknade

Paragrafen anger förutsättningarna för att socialnämnden ska få godkänna att en utländsk myndighet placerar ett barn i Sverige. Övervägandena finns i avsnitt 27.14.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 6 kap. 11 a § SoL (jfr prop. 2011/12:85 s. 65–67). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras *andra punkten* till att ange att barnet ska ha fått möjlighet att framföra sin åsikt om placeringen, i stället för att barnets inställning till placeringen så långt det är möjligt ska ha klarlagts. Ändringen innebär ett förtydligande av att barnet har rätt att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet, men att barnets integritet också ska respekteras. Ändringen innebär däremot ingen begränsning i socialnämndens skyldighet att försäkra sig om att barnet har fått komma till tals samt att ta hänsyn till barnets vilja jämfört med hittillsvarande lydelse (jfr prop. 2011/12:85 s. 65 och 66).

Socialnämndens placering av barn i ett annat land

18 § Socialnämnden får placera ett barn i ett annat land än Sverige endast om

1. det är bäst för barnet att placeras där, särskilt med beaktande av barnets anknytning dit,
2. barnet har fått möjlighet att framföra sin åsikt om placeringen,
3. barnets vårdnadshavare och, om barnet har fyllt 15 år, barnet samtycker till placeringen,
4. socialnämnden genom en överenskommelse med den behöriga myndigheten i det land där barnet ska placeras har gjort det möjligt att följa upp placeringen, och
5. landet har en tillfredsställande ordning i fråga om tillsyn.

Paragrafen anger förutsättningarna för att socialnämnden ska få placera ett barn i ett annat land. Övervägandena finns i avsnitt 27.14.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 6 kap. 11 b § SoL (jfr prop. 2011/12:85 s. 67–69). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras *andra punkten* till att ange att barnet ska ha fått möjlighet att framföra sin åsikt om placeringen, i stället för att barnets inställning till placeringen så långt det är möjligt ska ha klarlagts. Ändringen innebär ett förtydligande av att barnet har rätt att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet, men att barnets integritet också ska respekteras. Ändringen innebär däremot ingen begränsning i socialnämndens utredningsskyldighet, eller i det ansvar nämnden har för att ge barnet förutsättningar att uttrycka sin åsikt. Det innebär heller ingen ändring vad avser nämndens skyldighet att ta hänsyn till barnets vilja (jfr prop. 2011/12:85 s. 68).

Ansvarig socialnämnd

19 § Ett medgivande till att ta emot ett barn för stadigvarande vård, omsorg och uppfostran enligt 2 § lämnas av socialnämnden i den kommun som enligt 29 kap. ska tillgodose vårdnadshavarens behov av insatser.

Den nämnd som har lämnat medgivande ska fullgöra skyldigheterna enligt 8 och 9 §§ samt 10 § första stycket.

Paragrafen reglerar vilken socialnämnd som är ansvarig för att lämna medgivande till att ett barn tas emot utanför det egna hemmet och att följa barnets förhållanden. Övervägandena finns i avsnitt 27.15.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 9 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 2010/11:49 s. 89 samt prop. 1979/80:1 Del A s. 542 och 543). Paragrafen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bl.a. uttrycket ”stöd och hjälp” till ”insatser” och ordet ”fostran” ändras till ”omsorg och uppfostran”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Förbud mot förmedling av barn

20 § Ingen får, utan stöd av denna lag, bedriva verksamhet som syftar till att förmedla barn till familjehem, jourhem eller andra enskilda hem som avses i 2 och 4 §§.

Paragrafen innehåller ett förbud mot verksamhet som syftar till att förmedla barn till familjehem, jourhem och andra enskilda hem. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 27.16.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 10 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167 och prop. 1979/80:1 Del A s. 543 och 544). Jämfört med hittillsvarande lydelse förtydligas att ingen får bedriva sådan verksamhet som syftar till att förmedla barn utan stöd av denna lag. Paragrafen ändras även språkligt.

Straffansvar

21 § Den som åsidosätter bestämmelsen i 2 § första stycket döms till böter. Till böter döms även den som åsidosätter bestämmelsen i 20 §, om inte gärningen är belagd med straff enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast efter medgivande av Socialstyrelsen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straff och åtal för den som åsidosätter förbudet mot att bedriva verksamhet som syftar till att förmedla barn till enskilda hem. Övervägandena finns i avsnitt 27.16.

Paragrafen motsvarar delar av hittillsvarande 16 kap. 6 § första stycket 3 och andra stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 172, prop. 1979/80:1 Del A s. 577). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

23 kap. Uppföljning av ett barns situation

Uppföljning efter utredning och placering

Beslut om uppföljning efter utredning

1 § När en utredning som gäller ett barns behov av skydd eller stöd har avslutats utan beslut om insats, kan socialnämnden besluta om uppföljning av barnets situation. Ett sådant beslut får fattas utan vårdnadshavarens och barnets samtycke, om barnet bedöms vara i särskilt behov av nämndens skydd eller stöd utan att förhållandena är sådana som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppföljning av ett barns situation när en utredning avslutats utan beslut om insats. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 28.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 4 a § SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 133 och 134). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

Beslut om uppföljning efter en placering

2 § När placeringen av ett barn i ett familjehem, skyddat boende eller hem för vård eller boende har upphört, kan socialnämnden besluta om uppföljning av barnets situation. Ett sådant beslut får fattas utan vårdnadshavarens eller barnets samtycke, om barnet bedöms vara i särskilt behov av nämndens skydd eller stöd utan att förhållandena är sådana som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Detsamma gäller när en placering som beslutats med stöd av lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende har upphört.

Bestämmelser om uppföljning när vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga upphör finns i 21 b och 21 c §§ den lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppföljning av ett barns situation efter att en placering upphört. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 28.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 4 b § SoL (jfr bl.a. prop. 2012/13:10 s. 134 och prop. 2023/24:31 s. 312). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

Information om uppföljningen

3 § Socialnämnden ska informera barn som har fyllt 15 år och vårdnadshavare om ett beslut att inleda eller avsluta en sådan uppföljning som avses i 1 och 2 §§.

Paragrafen reglerar socialnämndens skyldighet att informera om en uppföljning. Övervägandena finns i avsnitt 28.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 4 c § tredje stycket SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 134 och 135). Paragrafen ändras språkligt.

Kontakter under uppföljningen

4 § Vid en uppföljning av ett barns situation enligt 1 eller 2 § får socialnämnden ta hjälp av sakkunniga och i övrigt ta de kontakter som behövs. Socialnämnden får även samtala med barnet utan vårdnadshavarens samtycke i enlighet med 20 kap. 7 §.

Paragrafen reglerar socialnämndens möjlighet att ta kontakter vid en uppföljning enligt 1 eller 2 §. Övervägandena finns i avsnitt 28.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 kap. 4 c § första stycket SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 134 och 135). Paragrafen ändras språkligt.

Tidsgräns för uppföljningen

5 § En uppföljning enligt 1 eller 2 § ska avslutas senast sex månader från det att utredningen som gäller ett barns behov av skydd eller stöd har avslutats eller placeringen har upphört, eller när nämnden dessförinnan inleder en utredning enligt 14 kap. 2 § första stycket.

Paragrafen anger när en uppföljning enligt 1 eller 2 § senast ska vara avslutad. Övervägandena finns i avsnitt 28.5.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 11 kap. 4 c § andra stycket SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 134 och 135). Tiden för uppföljningen förlängs från två till sex månader. Paragrafen ändras även språkligt och redaktionellt.

Uppföljning av kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson

6 § Socialnämnden ska kontinuerligt följa upp hur insatser i form av kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson genomförs när dessa har beviljats barn och unga.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar att följa hur insatser som beviljats barn och unga i form av kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson genomförs. Övervägandena finns i avsnitt 28.6.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 6 c § SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 128). Paragrafen ändras språkligt.

24 kap. Internationella adoptioner

Medgivande till internationell adoption

Socialnämndens medgivande krävs

1 § Ett barn med hemvist utomlands får inte utan socialnämndens medgivande tas emot av någon i syfte att adopteras. Medgivandet ska ha lämnats innan barnet lämnar det land där barnet har sin hemvist.

Socialnämnden får lämna medgivande om sökanden är lämpad att adoptera. Nämnden ska göra en samlad bedömning av sökandens lämplighet och vid bedömningen särskilt beakta

- sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov och den planerade adoptionens innebörd,
- sökandens personliga egenskaper och sociala nätverk,
- sökandens ålder och hälsotillstånd, och
- stabiliteten i relationen, om medgivande söks av makar eller sambor.

Om det är känt vilket barn sökanden vill adoptera, ska sökandens lämplighet prövas i förhållande till det enskilda barnet. Adoptionen ska även i övrigt kunna antas vara till barnets bästa.

Paragrafen innehåller krav på och förutsättningar för socialnämndens medgivande till att adoptera ett barn med hemvist utomlands. Övervägandena finns i avsnitt 29.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 12 § första–tredje styckena SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 167 och prop. 2017/18:121 s. 175–177). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

Föräldrautbildning

2 § Innan socialnämnden lämnar sitt medgivande ska sökanden ha deltagit i en föräldrautbildning inför adoption som anvisats av nämnden. Om sökanden har

Paragrafen innehåller bestämmelser om föräldrautbildning för den som vill adoptera. Övervägandena finns i avsnitt 29.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 6 kap. 12 § fjärde stycket SoL (jfr prop. 2003/04:131 s. 86 och 87). Jämfört med hittillsvarande lydelse anges socialnämnden, i stället för kommunen, som ansvarigt organ för att anvisa föräldrautbildning inför adoption. Därutöver ändras paragrafen språkligt och redaktionellt.

När ett medgivande upphör att gälla

3 § Ett medgivande enligt 1 § upphör att gälla om inte barnet har tagits emot i sökandens vård inom tre år från det att medgivandet lämnades.

Paragrafen anger när ett medgivande till adoption upphör att gälla. Övervägandena finns i avsnitt 29.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 12 a § SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 2017/18:121 s. 178 och prop. 1979/80:1 Del A s. 538 och 539). Paragrafen ändras språkligt.

Skyldighet att informera om förändrade förhållanden

4 § Den eller de som vill adoptera är skyldiga att informera socialnämnden om deras omständigheter ändras mer väsentligt under den tid medgivandet gäller. Om ett barn inte har föreslagits för adoption inom två år från det att medgivandet lämnades, ska socialnämnden kontrollera om omständigheterna har ändrats. En kontroll behöver inte göras om det är obehövligt.

Medgivandet ska återkallas, om förutsättningarna för det inte längre finns. Medgivandet får återkallas även när barnet har tagits emot av den eller dem som vill adoptera, om en fortsatt vistelse hos dem inte skulle vara förenlig med barnets bästa.

Paragrafen innehåller bestämmelser om skyldighet att anmäla respektive kontrollera om förhållandena har förändrats samt om återkallelse av ett medgivande till adoption. Övervägandena finns i avsnitt 29.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 13 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 2017/18:121 s. 78 och 79 samt prop. 1996/97:91 s. 83). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras ”kan” till ”får”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Samtycke till fortsatt adoptionsförfarande

5 § När ett visst barn har föreslagits för adoption, ska socialnämnden pröva om samtycke ska ges till att adoptionsförfarandet får fortsätta. Prövningen ska göras skyndsamt och senast två veckor från det att den eller de som vill adoptera har meddelat nämnden att ett barn har föreslagits för adoption. Om adoptionsförfarandet omfattas av lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner, ska 3 § den lagen tillämpas. Den tid inom vilken prövning ska ske får förlängas om det finns synnerliga skäl.

Paragrafen innehåller bestämmelser om samtycke till fortsatt adoptionsförfarande. Övervägandena finns i avsnitt 29.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 14 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167 och prop. 1996/97:91 s. 82–84). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

Ansvarig socialnämnd

6 § Medgivande enligt 1 § och samtycke enligt 5 § lämnas av socialnämnden i den kommun som enligt 29 kap. ansvarar för insatser till den eller de sökande.

Den socialnämnd som har lämnat samtycke enligt 5 § ska fullgöra skyldigheterna enligt 22 kap. 8 § och 10 § första stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilken socialnämnd som ansvarar för vissa beslut samt att fullgöra vissa skyldigheter under ett adoptionsförfarande. Övervägandena finns i avsnitt 29.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 15 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 2010/11:49 s. 90 och prop. 1979/80 s. 542 och 543). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras uttrycket ”stöd och hjälp” till ”insatser”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Förmedling av barn för adoption

7 § I lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling finns bestämmelser om rätt för auktoriserade sammanslutningar att i vissa fall förmedla barn från utlandet för adoption.

Paragrafen upplyser om lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. Övervägandena finns i avsnitt 29.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 16 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167 och prop. 1979/80:1 Del A s. 543 och 544). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

Straffansvar

8 § Den som åsidosätter bestämmelserna i 1 § första stycket döms till böter.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast efter medgivande av Socialstyrelsen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straff och åtal för den som åsidosätter förbudet mot att utan socialnämndens medgivande ta emot ett barn med hemvist utomlands i syfte att adoptera. Övervägandena finns i avsnitt 29.

Paragrafen motsvarar delar av hittillsvarande 16 kap. 6 § första stycket 3 samt andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 171 och prop. 1979/80:1 Del A s. 577). Paragrafen ändras redaktionellt.

25 kap. Behörighetskrav

Krav på den som utför uppgifter som gäller barn och unga

Krav på socionomexamen

1 § För att utföra uppgifter inom socialtjänsten som gäller barn och unga krävs en svensk socionomexamen, eller annan relevant examen på minst grundnivå i högskolan, om uppgifterna innefattar

1. bedömning av om utredning ska inledas,
2. utredning och bedömning av behovet av insatser, eller
3. uppföljning av beslutade insatser.

Socialnämnden ansvarar för att den som självständigt utför arbetsuppgifter som avses i första stycket har tillräcklig erfarenhet för uppgiften.

Paragrafen innehåller krav på socionomexamen och tillräcklig erfarenhet för att utföra vissa uppgifter inom socialtjänsten. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 30.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 3 a § andra och tredje stycket SoL (jfr prop. 2012/13:175 s. 93 och 94 samt prop. 2015/16:44 s. 129 och 130). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

Yrkeskvalifikation från ett land inom EES eller från Schweiz

2 § I lagen (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer och i anslutande föreskrifter finns bestämmelser om tillfällig yrkesutövning och erkännande av yrkeskvalifikationer som har förvärvats eller erkänts i en annan stat än Sverige inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz.

Paragrafen innehåller en upplysningsbestämmelse om att det i lagen (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer och i anslutande föreskrifter finns bestämmelser om tillfällig yrkesutövning och erkännande av yrkeskvalifikation från stater inom EES eller Schweiz. Övervägandena finns i avsnitt 30.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 3 b § SoL (jfr prop. 2015/16:44 s. 130). Paragrafen ändras språkligt.

Annan utländsk utbildning

3 § Den som har en annan utländsk utbildning än sådan som avses i 2 § får utföra de uppgifter som anges i 1 § första stycket om utbildningen, ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet, motsvarar svensk socionomexamen eller någon annan relevant examen på minst grundnivå i högskolan.

Den myndighet som regeringen bestämmer får i enskilda fall bedöma om kraven enligt första stycket är uppfyllda.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för den som har annan utländsk utbildning än sådan som förvärvats eller godkänts i en stat inom EES eller Schweiz att utföra vissa uppgifter inom socialtjänsten. Övervägandena finns i avsnitt 30.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 3 c § SoL (jfr prop. 2012/13:175 s. 94 och prop. 2015/16:44 s. 130). Paragrafen ändras språkligt.

Yrkestiteln undersköterska och fast omsorgskontakt

Bevis om skyddad yrkestitel

4 § I verksamhet inom socialtjänsten får yrkestiteln undersköterska inte användas av den som saknar ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659). Den som saknar ett sådant bevis får inte heller använda en titel som kan förväxlas med yrkestiteln undersköterska.

Endast den som har ett sådant bevis som avses i första stycket får utses till fast omsorgskontakt enligt 10 kap. 7 §.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att få använda yrkestiteln undersköterska och utses till fast omsorgskontakt. Övervägandena finns i avsnitt 30.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 3 kap. 3 § tredje stycket SoL (jfr prop. 2020/21:175 s. 77).

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 3 kap. 3 d § SoL (jfr prop. 2021/22:116 s. 35).

Bestämmelserna ändras språkligt.

Straffansvar

5 § Den som bryter mot 4 § första stycket döms till böter.

Paragrafen reglerar påföljd för den som bryter mot bestämmelserna om skyddad yrkestitel för undersköterskor. Övervägandena finns i avsnitt 30.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 § första stycket 1 SoL (jfr prop. 2020/21:175 s. 77 och 78). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

26 kap. Tillstånds- och anmälningsplikt

Tillståndsplikt för att bedriva viss verksamhet

1 § Ett privaträttsligt organ eller en fysisk person får inte utan tillstånd yrkesmässigt bedriva

1. verksamhet i form av stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende som avses i 9 kap.,

2. verksamhet i form av boende för äldre personer och för personer med funktionsnedsättning som motsvarar dem som avses i 8 kap. 4 eller 11 §,

3. verksamhet i form av hem för viss annan heldygnsvård,

4. verksamhet i form av hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet,

5. verksamhet som har till uppgift att till socialnämnden föreslå familjehem och jourhem till barn samt som lämnar stöd och handledning till sådana hem som tar emot barn, eller

6. verksamhet i form av hemtjänst.

Tillstånd enligt första stycket meddelas av Inspektionen för vård och omsorg.

Paragrafen reglerar när tillstånd krävs för att bedriva yrkesmässig enskild verksamhet inom socialtjänst. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 31.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 1 § första stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 167, prop. 2016/17:59 s. 50 och 51, prop. 2017/18:158 s. 117, prop. 2023/24:31 s. 308 och 309 samt prop. 1996/97:124 s. 183–186). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ersätts ”ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ” med ”ett privaträttsligt organ eller en fysisk person”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Anmälningsskyldighet för kommuner och regioner

2 § En kommun eller en region som bedriver verksamhet som avses i 1 § 1–4 och 6 ska anmäla verksamheten till Inspektionen för vård och omsorg innan den påbörjas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om anmälningsskyldighet för kommun och region att bedriva viss verksamhet inom socialtjänst. Övervägandena finns i avsnitt 31.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 1 § andra stycket SoL (jfr prop. 2006/07:129 s. 133 och 134). Paragrafen ändras språkligt.

Förutsättningar för tillstånd

Förutsättningar för att bevilja tillstånd att bedriva verksamhet

3 § Tillstånd att bedriva en sådan verksamhet som avses i 1 § får beviljas endast under förutsättning att

1. verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet,
2. sökanden genom erfarenhet eller på annat sätt har fått insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten,
3. sökanden har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten, och
4. sökanden i övrigt bedöms lämplig.

Vid lämplighetsbedömningen ska sökandens vilja och förmåga att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av betydelse beaktas.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att en enskild person ska beviljas tillstånd att bedriva tillståndspliktig verksamhet. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 31.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 7 kap. 2 § första–fjärde styckena SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167 och prop. 2017/18:158 s. 117–119). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

Personkrets som omfattas av prövningen

4 § För en juridisk person ska prövningen enligt 3 § första stycket 2 av om sökanden har tillräcklig insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten sammantaget avse

1. den verkställande direktören,
2. styrelseledamöter och styrelsesuppleanter,
3. bolagsmännen i kommanditbolag eller andra handelsbolag,

4. andra personer som har en ledande ställning i verksamheten,
5. personer som har ett bestämmande inflytande över verksamheten, och
6. personer som genom ett direkt eller indirekt ägande har ett väsentligt inflytande över verksamheten.

Det krävs även att samtliga personer som anges i första stycket bedöms lämpliga enligt 3 § andra stycket.

Paragrafen reglerar den personkrets som omfattas av tillståndsprovningen. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 31.

Paragrafen motsvarar delvis 7 kap. 2 § andra och tredje styckena SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167 och prop. 2017/18:158 s. 117–119). Bestämmelserna ändras redaktionellt.

Tillstånd med villkor

5 § Tillstånd får förenas med villkor som har betydelse för kvaliteten och säkerheten i verksamheten.

Paragrafen reglerar att tillstånd får förenas med villkor. Övervägandena finns i avsnitt 31.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 2 § femte stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167 och prop. 1996/97:124 s. 186). Bestämmelsen ändras språkligt.

Förändringar i verksamheten

Nytt tillstånd vid flytt eller ändring av verksamhet

6 § Om en yrkesmässigt bedriven verksamhet som kräver tillstånd enligt 1 § helt eller till väsentlig del ändras eller flyttas, ska ett nytt tillstånd sökas.

Paragrafen reglerar att nytt tillstånd i vissa fall ska sökas vid flytt eller ändring av verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 31.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 2 § sjätte stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 167 och prop. 1996/97:124 s. 186). Bestämmelsen ändras språkligt.

Förändringar i den personkrets som omfattas av tillståndsprovning

7 § Den som har beviljats tillstånd att bedriva yrkesmässig verksamhet enligt 1 § ska anmäla förändringar i den krets av personer som avses i 4 § till Inspektionen för vård och omsorg senast en månad efter förändringen.

Paragrafen reglerar skyldigheten att anmäla förändringar i den personkrets som omfattades av tillståndsprovningen. Övervägandena finns i avsnitt 31.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 2 a § SoL (jfr prop. 2017/18:158 s. 119). Paragrafen ändras språkligt.

Avgift för ansökan

8 § Inspektionen för vård och omsorg får ta ut en avgift för ansökningar om tillstånd att bedriva yrkesmässig verksamhet enligt 1 §.

Paragrafen reglerar möjligheten att ta ut en avgift för ansökningar om tillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 31. Prop. 2024/25:89

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 2 b § SoL (jfr prop. 2017/18:158 s. 119). Paragrafen ändras språkligt.

27 kap. Missförhållanden

Rutiner mot missförhållanden

1 § Socialnämnden ansvarar för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar för att det finns rutiner mot missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 32.1.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 3 kap. 3 a § första stycket SoL (jfr prop. 2012/13:10 s. 126 och 127). Jämfört med hittillsvarande lydelse är kravet på rutiner mot missförhållanden inte begränsat till verksamhet som rör barn och unga, utan sådana rutiner ska finnas för hela socialtjänstens verksamhet. Paragrafen ändras också språkligt.

Rapporteringskyldighet

Skyldighet att rapportera missförhållanden

2 § Den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten ska genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rör den som får, eller kan komma i fråga för, insatser inom verksamheten.

I yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet fullgörs rapporteringskyldigheten till den som bedriver verksamheten.

I verksamhet vid Statens institutionsstyrelse fullgörs rapporteringskyldigheten till myndighetschefen, och i övrigt fullgörs skyldigheten till den berörda socialnämnden.

Paragrafen innehåller bestämmelser som innebär en skyldighet att rapportera missförhållanden eller risk för missförhållanden. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 32.2.

Första stycket motsvarar i huvudsak hittillsvarande 14 kap. 3 § första stycket SoL (jfr prop. 2009/10:131 s. 51). Jämfört med hittillsvarande lydelse anges inte längre att rapporteringskyldigheten gäller den som fullgör uppgifter vid Statens institutionsstyrelse (SiS). Av definitionen i 1 kap. 1 § framgår att verksamhet som enligt lag eller förordning ska bedrivas av SiS, med undantag för viss verksamhet inom skolans område, utgör socialtjänst. Det innebär att den som fullgör uppgifter vid SiS i regel ändå omfattas av rapporteringskyldigheten.

Andra och tredje styckena motsvarar i huvudsak hittillsvarande 14 kap. 3 § andra stycket SoL (jfr prop. 2009/10:131 s. 51). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

3 § Den som enligt 2 § ska ta emot rapporter om missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden ska informera den som fullgör uppgifter inom respektive verksamhet om

1. rapporteringsskyldigheten enligt 2 §, och
2. skyldigheten att medverka till god kvalitet enligt 5 kap. 1 § andra stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ansvar att informera om skyldigheterna att bl.a. rapportera missförhållanden enligt 2 §. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 32.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 14 kap. 4 § SoL (jfr prop. 2009/10:131 s. 51 och 52). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

4 § Den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet ska informera den berörda socialnämnden om de rapporter om missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden som har tagits emot i verksamheten.

Paragrafen reglerar en skyldighet att informera berörd socialnämnd om bl.a. missförhållanden som rapporteras i yrkesmässig enskild verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 32.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 14 kap. 5 § SoL (jfr prop. 2009/10:131 s. 52). Paragrafen ändras språkligt.

Dokumentation och avhjälpande

5 § Ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska genast dokumenteras och utredas samt avhjälpas eller undanröjas.

Paragrafen anger att ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska dokumenteras, utredas samt avhjälpas eller undanröjas snarast. Övervägandena finns i avsnitt 32.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 14 kap. 6 § SoL (jfr prop. 2009/10:131 s. 52). Paragrafen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras uttrycket "utan dröjsmål" till "genast". Någon ändring i sak är inte avsedd.

Anmälan om allvarliga missförhållanden

6 § Ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande ska snarast anmälas till Inspektionen för vård och omsorg. Den utredning som gjorts med anledning av det inträffade ska bifogas anmälan.

Anmälan ska göras av

1. socialnämnden,
2. den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet, eller
3. myndighetschefen för Statens institutionsstyrelse.

Den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet ska informera den berörda socialnämnden om anmälan.

Paragrafen reglerar en skyldighet att anmäla ett allvarligt missförhållande eller påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande till Inspektionen för vård och omsorg. Övervägandena finns i avsnitt 32.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 14 kap. 7 § SoL (jfr bl.a. prop. 2009/10:131 s. 52). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras *andra stycket 3* från att ange att anmälan ska göras av Statens institutionsstyrelses ledning till att den ska göras av myndighetschefen för Statens institutionsstyrelse. Paragrafen ändras även redaktionellt. Någon ändring i sak är inte avsedd.

28 kap. Tillsyn

Verksamheter som omfattas av tillsyn

1 § Inspektionen för vård och omsorg utövar tillsyn över socialtjänsten.

Tillsynen över enskild verksamhet avser

1. verksamhet för vilken det krävs tillstånd enligt 26 kap. 1 §,
2. verksamhet där en kommun genom avtal enligt 4 kap. 3 § första stycket har överlämnat till en enskild att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten, samt
3. annan enskild verksamhet som kommunen upphandlar tjänster från för att fullgöra skyldigheter enligt denna lag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillsyn över socialtjänsten. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 13 kap. 1 § SoL (jfr bl.a. prop. 2008/09:160 s. 111). Jämfört med hittillsvarande lydelse nämns inte uttryckligen verksamhet vid sådana hem som avses i 9 kap. 3 § då sådan verksamhet omfattas av definitionen av socialtjänst i 1 kap. 1 §. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Vad tillsynen innebär

Granskning av att verksamheten uppfyller krav och mål

2 § Tillsyn enligt lagen innebär att Inspektionen för vård och omsorg ska granska att den verksamhet som avses i 1 § uppfyller de krav och mål som framgår av lagar och andra föreskrifter samt beslut som har fattats med stöd av sådana föreskrifter.

Paragrafen anger vad tillsyn enligt lagen innebär. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 13 kap. 2 § första stycket SoL (jfr prop. 2008/09:160 s. 111 och 112 samt prop. 2012/13:20 s. 114). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

Råd, uppföljning och andra uppgifter

3 § Inspektionen för vård och omsorg ska inom ramen för sin tillsyn

1. ge råd och vägledning,
2. kontrollera att brister och missförhållanden avhjälpas,
3. förmedla kunskap och erfarenheter som myndigheten får genom tillsynen, och
4. informera och ge råd till allmänheten.

Paragrafen anger uppgifter som Inspektionen för vård och omsorg ska utföra inom ramen för sin tillsyn. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 13 kap. 3 § SoL (jfr prop. 2008/09:160 s. 112 och prop. 2012/13:20 s. 114). Paragrafen ändras språkligt.

Samtal med barn

4 § Vid tillsyn som rör ett barns förhållanden får barnet höras om han eller hon inte kan antas ta skada av det. Barnet får höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att vid tillsyn hålla samtal med barn. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 13 kap. 4 § SoL (jfr prop. 2008/09:160 s. 112). Paragrafen ändras språkligt.

Handlingar, upplysningar och tillträde

Skyldighet att lämna handlingar och upplysningar

5 § Den som bedriver verksamhet som står under tillsyn enligt denna lag är skyldig att på begäran av Inspektionen för vård och omsorg lämna över handlingar och annat material som rör verksamheten och lämna de upplysningar om verksamheten som myndigheten behöver för sin tillsyn.

Paragrafen reglerar skyldigheten att lämna bl.a. handlingar och upplysningar till tillsynsmyndigheten. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 33

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 13 kap. 5 § första stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2008/09:160 s. 112 och prop. 2012/13:20 s. 114). Bestämmelsen ändras språkligt.

Rätt till tillträde och att omhänderta handlingar vid inspektion

6 § Inspektionen för vård och omsorg eller den som myndigheten förordnar har rätt att inspektera verksamhet som står under dess tillsyn.

Den som utför inspektionen har rätt att få tillträde till lokaler och andra utrymmen som används för verksamheten. För tillträde till bostäder krävs dock att den eller de boende lämnar sitt samtycke till inspektionen.

Den som utför inspektionen har rätt att tillfälligt omhänderta handlingar och annat material som rör verksamheten. Den vars verksamhet inspekteras är skyldig att lämna den hjälp som behövs vid inspektionen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om bl.a. rätten att inspektera verksamhet, att få tillträde till lokaler och andra utrymmen samt att omhänderta handlingar och annat material. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 13 kap. 6 § SoL (jfr bl.a. prop. 2008/09:160 s. 113 och prop. 2012/13:20 s. 114). Paragrafen ändras redaktionellt.

Hjälp av Polismyndigheten vid inspektion

7 § Vid inspektion av verksamhet som står under tillsyn enligt denna lag har den som utför inspektionen rätt att få hjälp av Polismyndigheten om det behövs för att inspektionen ska kunna genomföras.

Paragrafen reglerar rätten till hjälp av Polismyndigheten vid inspektion. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 13 kap. 7 § SoL (jfr prop. 2008/09:160 s. 114 och prop. 2012/13:20 s. 114). Paragrafen ändras språkligt.

Föreläggande

Lämna handlingar eller upplysningar

8 § Inspektionen för vård och omsorg får förelägga den som bedriver verksamhet som står under tillsyn enligt denna lag att lämna över handlingar eller annat material som rör verksamheten samt att lämna de upplysningar om verksamheten som myndigheten behöver för sin tillsyn. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Paragrafen reglerar Inspektionen för vård och omsorgs rätt att besluta om föreläggande om att lämna handlingar och upplysningar till tillsynsmyndigheten. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 13 kap. 5 § andra stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2008/09:160 s. 112 och prop. 2012/13:20 s. 114). Bestämelsen ändras språkligt.

Avhjälpa missförhållanden och brister

9 § Om Inspektionen för vård och omsorg finner att det i verksamhet som står under tillsyn enligt denna lag förekommer ett missförhållande som har betydelse för enskildas möjligheter att kunna få de insatser de har rätt till, får myndigheten förelägga den som svarar för verksamheten att avhjälpa missförhållandet.

Om myndigheten finner att en verksamhet som beviljats tillstånd inte uppfyller kraven för tillstånd i 26 kap. 3 § eller att en förändring av den personkrets som ska lämplighetsprövas inte har anmälts enligt 26 kap. 7 §, får myndigheten förelägga den som beviljats tillståndet att avhjälpa bristen.

Ett föreläggande ska innehålla uppgifter om de åtgärder som myndigheten anser nödvändiga för att missförhållandet eller bristen ska kunna avhjälpas. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Paragrafen innehåller bestämmelser om föreläggande för att avhjälpa missförhållanden och brister i en verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 13 kap. 8 § första stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2008/09:160 s. 114 och prop. 2012/13:20 s. 114). Bestämelsen ändras språkligt.

Fullgöra anmälningsskyldighet

10 § Inspektionen för vård och omsorg får förelägga en kommun eller region som inte har fullgjort sin anmälningsskyldighet enligt 26 kap. 2 § att fullgöra denna skyldighet. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens rätt att förelägga en kommun eller region att fullgöra sin anmälningsskyldighet. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 13 kap. 8 § andra stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2008/09:160 s. 114, prop. 2012/13:20 s. 114 och prop. 2017/18:158 s. 120). Bestämmelsen ändras språkligt.

Återkallelse av tillstånd och förbud mot fortsatt verksamhet

Återkallelse och förbud vid missförhållanden

11 § Om ett missförhållande enligt 9 § första stycket är allvarligt och tillståndshavaren inte har följt ett föreläggande från Inspektionen för vård och omsorg, får myndigheten besluta att helt eller delvis återkalla tillståndet för verksamheten. Om verksamheten inte är tillståndspliktig, får myndigheten i stället besluta att helt eller delvis förbjuda fortsatt verksamhet.

Om missförhållandet innebär fara för enskildas liv, hälsa eller personliga säkerhet i övrigt, får Inspektionen för vård och omsorg utan föregående föreläggande besluta att helt eller delvis återkalla tillståndet för verksamheten. Om verksamheten inte är tillståndspliktig, får myndigheten i stället besluta att helt eller delvis förbjuda fortsatt verksamhet.

Ett tillstånd att bedriva verksamhet får även återkallas utan föregående föreläggande om tillståndshavaren inte uppfyller kraven för tillstånd i 26 kap. 3 och 4 §§.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att återkalla tillstånd och förbjuda fortsatt verksamhet vid missförhållanden. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 13 kap. 9 § SoL (jfr prop. 2008/09:160 s. 114 och 115 samt prop. 2012/13:20 s. 114). Paragrafen ändras språkligt.

Tillfälligt förbud mot fortsatt verksamhet

12 § Om det finns sannolika skäl för att ett tillstånd helt eller delvis kommer att återkallas eller om det finns sannolika skäl för att verksamheten helt eller delvis kommer att förbjudas enligt 10 §, och ett sådant beslut inte kan avvaktas, får Inspektionen för vård och omsorg besluta att tills vidare helt eller delvis förbjuda fortsatt verksamhet.

Ett beslut enligt första stycket gäller i högst sex månader. Om det finns synnerliga skäl, får beslutets giltighet förlängas med ytterligare sex månader.

Paragrafen reglerar rätten för tillsynsmyndigheten att tills vidare helt eller delvis förbjuda fortsatt verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 13 kap. 10 § SoL (jfr prop. 2008/09:160 s. 115 och prop. 2012/13:20 s. 114). Paragrafen ändras språkligt.

Återkallelse och förbud vid bristande registerkontroll

13 § Inspektionen för vård och omsorg får återkalla tillståndet för en verksamhet som inte uppfyller skyldigheterna enligt lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn, om bristen är av allvarligt slag. Om verksamheten inte är tillståndspliktig, får myndigheten besluta att förbjuda fortsatt verksamhet.

Paragrafen reglerar återkallelse av tillstånd och förbud mot fortsatt verksamhet vid bristande registerkontroll. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 13 kap. 11 § SoL (jfr prop. 2008/09:160 s. 115, prop. 2012/13:20 s. 114 och prop. 2015/16:43 s. 67 och 68). Paragrafen ändras språkligt. Prop. 2024/25:89

Straffansvar

14 § Till böter döms den som

1. utan tillstånd driver verksamhet som avses i 26 kap. 1 §, eller
2. i strid mot ett förbud som har meddelats enligt 11 eller 12 § fortsätter verksamheten.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast efter medgivande av Inspektionen för vård och omsorg.

Paragrafen innehåller bestämmelser om påföljd för den som driver verksamhet utan tillstånd eller i strid mot ett förbud. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 § första stycket 4 och 5 och tredje stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 172 och prop. 1979/80:1 Del A s. 577). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

Vite

15 § Om ett föreläggande har förenats med vite enligt denna lag, får vitet inte förvandlas till fängelse.

Paragrafen reglerar att vite inte får förvandlas till fängelse. Övervägandena finns i avsnitt 33.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 11 § SoL (jfr prop. 2008/09:160 s. 117).

AVDELNING VIII. ANSVARSFÖRDELNING, ORGANISATION OCH BEMYNDIGANDEN

29 kap. Ansvarsfördelning mellan kommuner

Ansvarig kommun

Bosättningskommunens ansvar

1 § Den kommun som den enskilde är stadigvarande bosatt i eller har sin starkaste anknytning till (bosättningskommunen) ansvarar för insatser till den enskilde, om inte annat följer av 2, 3 eller 4 §.

Paragrafen innehåller huvudregeln för ansvarsfördelningen mellan kommuner. Övervägandena finns i avsnitt 34.1.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 2 a kap. 3 § SoL (jfr prop. 2010/11:49 s. 85 och 86). Av paragrafen framgår att bosättningskommunen ansvarar för insatser till den enskilde, om inte annat följer av 2, 3 eller 4 §. Om det är en sådan situation som avses i någon av dessa paragrafer, är det i stället den kommunen som ansvarar för insatser. Med bosättningskommun avses den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt eller annars har sin starkaste anknytning. I regel är den enskilde

stadigvarande bosatt där han eller hon är eller borde vara folkbokförd enligt folkbokföringslagen (1991:481). Detta gäller dock inte vid skyddad folkbokföring, eftersom den enskilde då är folkbokförd på en annan folkbokföringsort än den där han eller hon är bosatt (16 § folkbokföringslagen). Det kan även i andra fall vara missvisande att utgå från var den enskilde är folkbokförd, t.ex. när den enskilde flyttar ofta eller saknar stadigvarande boende. I dessa fall måste en bedömning i stället göras av vilken kommun den enskilde har starkast anknytning till. Till exempel kan hänsyn då tas till den enskildes familje- och arbetsförhållanden samt sociala nätverk i övrigt. Hänsyn kan även tas till hur den enskilde själv uppfattar sin anknytning till en viss kommun.

Ansvar vid placering i en annan kommun

2 § En kommun behåller ansvaret för insatser till en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i

1. ett familjehem enligt 9 kap. denna lag eller 9 § 8 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
2. ett stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende enligt 9 kap.,
3. en särskild boendeform för äldre personer enligt 8 kap. 4 § eller 26 kap. 1 § 2,
4. en bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning enligt 8 kap. 11 § eller 26 kap. 1 § 2,
5. en bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 8 eller 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller
6. ett annat boende, om det inte är klarlagt vilken kommun som är den enskildes bosättningskommun.

Paragrafen reglerar när en kommun behåller ansvaret för insatser åt en enskild som vistas i en annan kommun. Övervägandena finns i avsnitt 34.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 a kap. 4 § SoL (jfr bl.a. prop. 2010/11:49 s. 86 och 87). Paragrafen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bl.a. uttrycket ”stöd och hjälp” till ”insatser”. Vidare ändras uttrycket ”bostad med särskild service” till ”bostad med särskilt stöd”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Ansvar vid vistelse i kriminalvårdsanstalt och på sjukhus

3 § Den kommun där den enskilde är folkbokförd ansvarar för insatser

1. vid kriminalvård i anstalt,
2. vid vård på sjukhus eller i annan sjukvårdsinrättning på initiativ av någon annan än en kommun, eller
3. som aktualiserats inför avslutningen av vård enligt 1 eller 2.

Paragrafen reglerar att den kommun där den enskilde är folkbokförd är ansvarig för insatser i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 34.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 a kap. 5 § SoL (jfr bl.a. prop. 2010/11:49 s. 87). Paragrafen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bl.a. uttrycket ”stöd och hjälp” till ”insatser”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Vistelsekommunens ansvar

4 § Om det uppkommer behov av insatser för en enskild under en tillfällig vistelse i en kommun, ansvarar den kommunen (vistelsekommunen) för insatser som behövs i akuta situationer.

Vistelsekommunen ansvarar även för andra insatser till den enskilde, om det inte står klart att en annan kommun är ansvarig.

Paragrafen reglerar vistelsekommunens ansvar för insatser till den enskilde. Övervägandena finns i avsnitt 34.3.

Första stycket motsvarar delvis hittillsvarande 2 a kap. 2 § SoL (jfr prop. 2010/11:49 s. 85). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt. Med vistelsekommun avses den kommun där den enskilde vistas när det aktuella behovet uppstår och den enskilde ansöker om en insats. Var behovet ursprungligen har uppstått saknar betydelse (prop. 2010/11:49 s. 85). Det kan t.ex. handla om hjälp att arrangera en hemresa, logi och matpengar fram till avresan eller insatser i övrigt som den enskilde inte kan vänta med (prop. 2010/11:49 s. 85). En förutsättning för att vistelsekommunens ansvar ska vara begränsat till akuta situationer är att det rör sig om en tillfällig vistelse. Med detta avses att den enskilde inte vistas stadigvarande i kommunen, utan t.ex. är bosatt eller placerad i en annan kommun. Om vistelsen av någon anledning övergår till att bli av mer stadigvarande karaktär, kan vistelsekommunen komma att betraktas som den enskildes bosättningskommun. Ansvaret är i så fall inte längre begränsat till akuta situationer.

Andra stycket motsvarar delvis hittillsvarande 2 a kap. 1 § SoL (jfr prop. 2010/11:49 s. 85). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt. Bestämmelsen reglerar situationer då ansvarsfördelningen mellan olika kommuner är oklar eller omtvistad, t.ex. på grund av att den enskilde har anknytning till flera olika kommuner. Vistelsekommunens ansvar är i dessa fall inte begränsat till akuta situationer, utan gäller för alla insatser som den enskilde kan behöva fram till dess att frågan om ansvarsfördelning har retts ut. Ansvaret innebär att den enskilde aldrig kan nekas insatser i en kommun med beskedet att behovet kan tillgodoses i en annan kommun om det inte står klart vilken kommun som ska ha ansvaret. Av detta följer även att den kommun som tar emot en ansökan om insatser eller som får vetskap om att en enskild kan ha behov av insatser, aldrig kan avvisa eller avsluta ett ärende utan att vara överens med en annan kommun om vem som bär det huvudsakliga ansvaret (prop. 2010/11:49 s. 35).

Vistelsekommunens skyldighet att bistå bosättningskommunen*Utredning och verkställighet*

5 § När en enskild avser att vistas en kortare tid i en annan kommun än bosättningskommunen, och till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom behöver insatser för detta, är vistelsekommunen skyldig att på begäran

1. bistå med den utredning som bosättningskommunen behöver för att kunna pröva den enskildes behov av insatser, och
2. verkställa bosättningskommunens beslut.

Paragrafen reglerar vistelsekommunens skyldigheter när en enskild avser att vistas en kortare tid i kommunen. Övervägandena finns i avsnitt 34.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 a kap. 6 § SoL (jfr prop. 2010/11:49 s. 87 och 88). Paragrafen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras uttrycket ”stöd och hjälp” till ”insatser”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Ersättning

6 § Om en bosättningskommun har begärt att vistelsekommunen ska verkställa ett beslut, ska bosättningskommunen betala ersättning för verkställighetskostnaderna. Ersättningen ska betalas enligt den ersättningsnivå som bosättningskommunen tillämpar för motsvarande insatser.

Paragrafen reglerar bosättningskommunens skyldighet att betala ersättning för verkställighetskostnader. Övervägandena finns i avsnitt 34.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 a kap. 7 § SoL (jfr prop. 2010/11:49 s. 88). Paragrafen ändras språkligt.

Ansökan om insatser i en annan kommun

7 § En enskild som önskar flytta till en annan kommun får ansöka om insatser i den kommunen om han eller hon

1. har ett varaktigt behov av omfattande vård- eller omsorgsinsatser till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom och därför inte kan bosätta sig i kommunen utan att beviljas de insatser som han eller hon behöver, eller

2. behöver flytta till en annan kommun på grund av våld eller andra övergrepp men inte kan göra det utan att beviljas de insatser som han eller hon behöver.

Paragrafen reglerar när en enskild får ansöka om insatser i en kommun som han eller hon önskar flytta till. Övervägandena finns i avsnitt 34.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 a kap. 8 § SoL (jfr prop. 2010/11:49 s. 88 och 89). Paragrafen ändras språkligt.

8 § En ansökan från en enskild som önskar flytta till en annan kommun och som är i behov av insatser enligt 7 § ska behandlas som om den enskilde var bosatt i den kommunen. Är den sökandes behov tillgodosedda i bosättningskommunen, får hänsyn inte tas till den omständigheten när ansökan prövas.

Bosättningskommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som den andra kommunen behöver för att kunna pröva ansökan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om prövningen av en ansökan om insatser från en enskild som önskar flytta till en annan kommun. Övervägandena finns i avsnitt 34.5.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 a kap. 9 § SoL (jfr prop. 2010/11:49 s. 89). Paragrafen ändras språkligt.

Skyldighet att slutföra utredning

9 § En kommun som har inlett en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd är skyldig att slutföra utredningen och fatta beslut i ärendet även om ansvaret för barnet enligt 1, 2, 3 eller 4 § övergår till en annan kommun. Detsamma gäller om en utredning har inletts och ärendet avser vård på grund av skadligt bruk eller beroende. Den andra kommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som kan behövas för att fatta beslut i ärendet.

Paragrafen reglerar kommunens skyldighet att i vissa fall slutföra en utredning när den enskilde byter kommun. Övervägandena finns i avsnitt 34.6.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 11 kap. 4 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 169, prop. 2002/03:53 s. 109 och prop. 1996/97:124 s. 180 och 181). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras ansvaret för att slutföra en påbörjad utredning från socialnämnden till en kommun. Vidare har den hittillsvarande kopplingen till vistelsekommunen ändrats till enbart kommunen eftersom huvudregeln för ansvarsfördelning mellan kommuner har ändrats (se 1 §). Av detta följer att en kommun som har inlett en sådan utredning som avses i denna paragraf alltid ansvarar för att avsluta utredningen, även om den enskilde flyttar eller av annan anledning lämnar kommunen. Paragrafen ändras även språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bl.a. uttrycket ”vård av missbrukare” till ”vård på grund av skadligt bruk eller beroende”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Överflyttning av ärende

Förutsättningar för att flytta över ett ärende

10 § Ett ärende som avser individuellt behovsprövade insatser eller andra åtgärder som gäller en enskild individ får flyttas över till en annan kommun.

En kommun som anser att ett ärende ska flyttas över ska begära det hos den andra kommunen. Ärendet ska då flyttas över om den som berörs av ärendet har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt.

En begäran om att ett ärende ska flyttas över till en annan kommun ska vara skriftlig. Den andra kommunen ska genast skriftligen meddela sin inställning.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att flytta över ett ärende som gäller individuellt behovsprövade insatser eller andra åtgärder till en annan kommun. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 34.7.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 a kap. 10 § SoL (jfr bl.a. prop. 2010/11:49 s. 89 och prop. 2002/03:53 s. 110). Jämfört med hittillsvarande lydelse ersätts uttrycket ”vård eller någon annan åtgärd” med ”individuellt behovsprövade insatser eller andra åtgärder som gäller en enskild individ”. Därigenom förtydligas att överflyttning inte kan komma i fråga när insatser ges utan individuell behovsprövning. Ett ärende kan flyttas över om det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt. Någon tidsgräns för hjälpbehovets varaktighet är inte möjlig att ange men det bör inte vara fråga om behov av akut hjälp som kan förutses upphöra relativt snart. Typiskt sett bör det i ärenden som ska flyttas över vara fråga om mångåriga insatser (se prop. 2002/03:53 s. 110). Paragrafen ändras också språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras ”kan” till ”får”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

11 § Om berörda kommuner inte är överens om att flytta över ett ärende, får den kommun som begärt överflyttning ansöka om det hos Inspektionen för vård och omsorg. En sådan ansökan får också göras av en kommun som inte inom en månad har fått svar från en annan kommun på en begäran om överflyttning.

Inspektionen för vård och omsorg ska pröva ansökningen så snart som möjligt. Myndigheten ska fatta beslut i ärendet inom tre månader från det att ansökan kom in, om det inte finns särskilda skäl för en längre handläggningstid.

Paragrafen reglerar situationen om kommunerna inte är överens om att ett ärende ska flyttas över. Övervägandena finns i avsnitt 34.7.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 a kap. 11 § SoL (jfr bl.a. prop. 2010/11:49 s. 89 och prop. 2002/03:53 s. 110). Paragrafen ändras språkligt.

Uppgiftslämnande mellan kommuner

12 § Uppgifter som behövs för att en kommun ska kunna ta över ett ärende enligt 10 eller 11 § ska lämnas ut av den kommun som överlämnar ärendet.

Paragrafen reglerar uppgiftslämnande mellan kommuner när ett ärende flyttas över. Övervägandena finns i avsnitt 34.7.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 a kap. 12 § SoL (jfr prop. 2010/11:49 s. 89 och prop. 2002/03:53 s. 109 och 110).

30 kap. Socialnämndens organisation och delegering av beslutanderätt

Bestämmelser i annan lag

1 § För en socialnämnd gäller bestämmelserna om nämnder i kommunallagen (2017:725) om inte annat följer av detta kapitel.

Paragrafen innehåller en upplysning om att kommunallagens (2017:725) bestämmelser om nämnder gäller om inget annat följer av detta kapitel. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 35.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 10 kap. 1 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1991/92:17 s. 37). Bestämmelsen ändras språkligt.

Uppgifter inom socialnämndens ansvarsområde

Företräda kommunen i mål och ärenden

2 § Socialnämnden ska själv eller genom ombud föra kommunens talan i mål och ärenden som socialnämnden ansvarar för enligt denna lag eller annan författning.

Paragrafen reglerar socialnämndens rätt att föra kommunens talan. Övervägandena finns i avsnitt 35.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 10 kap. 2 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1991/92:17 s. 37). Paragrafen ändras språkligt.

3 § Socialnämnden ska lämna de förslag som nämnden anser är nödvändiga till kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och övriga nämnder och andra myndigheter.

Paragrafen reglerar att det ingår i socialnämndens uppgift att lämna förslag till bl.a. kommunfullmäktige. Övervägandena finns i avsnitt 35.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 10 kap. 3 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1979/80:1 Del A s. 555). Bestämmelsen ändras språkligt.

Begära yttranden och upplysningar från kommunstyrelsen

4 § Socialnämnden får begära in yttranden och upplysningar från kommunstyrelsen och övriga nämnder och från beredningar och tjänstemän i den egna kommunen, när det behövs för nämndens verksamhet.

Paragrafen reglerar att socialnämnden får begära in yttranden och upplysningar från bl.a. kommunstyrelsen och övriga nämnder när det behövs för nämndens verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 35.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 10 kap. 3 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1979/80:1 Del A s. 555). Bestämmelsen ändras språkligt.

Delegering av ärenden och uppgifter

5 § Bestämmelsen i 6 kap. 38 § 3 kommunallagen (2017:725) om begränsning av rätten att delegera beslutanderätt ska inte tillämpas vid delegering av beslutanderätt i sådana ärenden som anges i 6–9 §§ och för sådana uppgifter som anges i 10 §.

Paragrafen reglerar undantag från delegationsbestämmelserna i kommunallagen. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 35.2.

I paragrafen, som saknar motsvarighet i hittillsvarande lag, finns ett undantag från bestämmelsen i 6 kap. 38 § 3 kommunallagen om begränsning av möjligheten att delegera beslutanderätt. Det innebär att beslutanderätten i sådana ärenden som räknas upp i 6–10 §§ får delegeras även om ärendet rör myndighetsutövning mot enskilda och är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Däremot finns begränsningar av delegationsrätten i 6–9 §§, som anger till vem beslutanderätten får delegeras, och 10 § i fråga om uppgifter enligt föräldrabalken.

Delegering i ärenden enligt denna lag

6 § Socialnämnden får endast delegera beslutanderätten till ett utskott i ärenden som gäller

1. vård, omsorg och uppfostran i ett familjehem, jourhem eller annat enskilt hem enligt 22 kap. 2 och 4 §§,

2. övervägande av fortsatt vård, vårdens inriktning och utformning samt av om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 22 kap. 13 och 14 §§,

3. övervägande av flyttningsförbud enligt 22 kap. 16 §,

4. placering över nationsgränserna enligt 22 kap. 17 och 18 §§,

5. internationell adoption enligt 24 kap. 1, 2 och 4 §§, eller

6. beslut enligt 33 kap. 4 § om att föra talan om återkrav enligt 33 kap. 1 §.

Första stycket gäller även i ärenden om samtycke till fortsatt adoptionsförfarande enligt 24 kap. 5 §, om samtycke vägras.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att beslutanderätten i vissa ärenden enligt lagen endast får delegeras till utskott. Övervägandena finns i avsnitt 35.3.

Av 1 § framgår att kommunallagens (2017:725), förkortad KL, bestämmelser om nämnder gäller för en socialnämnd. Det innebär bl.a. att socialnämnden som huvudregel får delegera beslutanderätten i ett ärende till presidiet, ett utskott, en ledamot, en ersättare eller en automatiserad beslutsfunktion i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden. En nämnd får även i vissa fall uppdra åt en anställd att besluta (6 kap. 37 § och 7 kap. 5 § KL). Av 1 § framgår vidare att begränsningen av rätten att delegera i 6 kap. 38 § 3 KL inte ska tillämpas vid delegering av beslutanderätten i de ärenden som räknas upp i denna paragraf. Beslutanderätten i de uppräknade ärendena får därmed delegeras även om ärendet rör myndighetsutövning mot enskilda och är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

Första stycket motsvarar delar av hittillsvarande 10 kap. 4 § första och andra styckena SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s.168 och prop. 1986/87:91 s. 70 och 71). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att socialnämnden endast får delegera beslutanderätten i de uppräknade ärendena till ett utskott, i stället för till en särskild avdelning. Därigenom begränsas möjligheten att delegera beslutanderätten enligt 6 kap. 37 § och 7 kap. 5 § KL i dessa fall så att den bara får delegeras till utskott, dvs. inte till presidiet, en ledamot, en ersättare eller en anställd. Det görs en redaktionell ändring som innebär att hittillsvarande 10 kap. 4 § första stycket delas upp. Delegering av beslutanderätt i ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen om placering av barn i skyddat boende respektive lagen om vård av missbrukare i vissa fall regleras i 6, 7 respektive 8 §. Bestämmelsen om talan om återkrav i hittillsvarande 10 kap. 4 § andra stycket placeras tillsammans med bestämmelserna i första stycket.

Andra stycket motsvarar delar av hittillsvarande 10 kap. 4 § andra stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1986/87:91 s. 70 och 71). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att beslut att vägra samtycke till fortsatt adoptionsförfarande enligt 24 kap. 5 § endast får delegeras till utskott, i stället för till en särskild avdelning. Det innebär att ett beslut om samtycke till adoptionsförfarande får delegeras till en enskild tjänsteman, men om samtycke ska vägras måste nämnden eller ett utskott besluta om detta.

Bestämmelserna ändras också språkligt och redaktionellt.

7 § I fråga om lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga får socialnämnden endast delegera beslutanderätten till ett utskott i ärenden som anges i följande bestämmelser i den lagen:

1. ansökan om vård enligt 4 §,
2. omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§,
3. ansökan om fortsatt omhändertagande enligt 9 a §,
4. vårdens innehåll och utformning enligt 11 § första och andra styckena,
5. övervägande av fortsatt vård, vårdens inriktning och utformning samt omprövning av vårdbeslut enligt 13 §,
6. övervägande av ansökan om flyttningsförbud enligt 13 b §,
7. övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning enligt 13 c §,
8. umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort enligt 14 § andra och tredje styckena,
9. upphörande av vård enligt 21 §,
10. förebyggande insatser enligt 22 §,
11. ansökan om flyttningsförbud och beslut om tillfälligt flyttningsförbud enligt 24 och 27 §§,
12. övervägande av fortsatt flyttningsförbud samt upphörande av flyttningsförbud enligt 26 §,
13. umgängesbegränsning vid ett flyttningsförbud enligt 31 §,
14. utreseförbud enligt 31 b–d och 31 i §§,
15. provtagning inför umgänge och provtagning inför upphörande av vård enligt 32 a och 32 b §§, eller
16. begäran om hjälp av Polismyndigheten eller Kriminalvården enligt 43 §.

Paragrafen reglerar att beslut i de uppräknade ärendena enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga endast får delegeras till utskott. Paragrafen utformas delvis enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 35.4.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 10 kap. 4 § första stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1986/87:91 s. 70 och 71). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att beslutanderätten endast får delegeras till utskott, i stället för till en särskild avdelning. Vidare omfattas även beslut i ärenden som rör ansökan om fortsatt omhändertagande enligt 9 a §, umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort enligt 14 § andra stycket och 31 § samt upphörande av utreseförbud enligt 31 c § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Därutöver ändras bestämmelsen språkligt och redaktionellt.

Förutsättningarna för att delegera beslutanderätten motsvarar vad som gäller enligt 6 §. Se kommentaren till den paragrafen.

Delegering i ärenden enligt lagen om placering av barn i skyddat boende

8 § I fråga om lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende får socialnämnden endast delegera beslutanderätten till ett utskott i ärenden som anges i följande bestämmelser i den lagen:

1. ansökan om vård enligt 3 kap. 3 §,
2. omedelbar insats i form av skyddat boende enligt 4 kap. 1 §,
3. vårdens innehåll och utformning enligt 5 kap. 1 §,
4. överväganden om huruvida insatsen ska fortsätta enligt 5 kap. 3 §,

5. umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort enligt 5 kap. 4 § och överväganden av sådana beslut enligt 5 kap. 6 §,
6. upphörande av insats enligt 7 kap. 1 §, eller
7. begäran om hjälp av Polismyndigheten enligt 8 kap. 7 §.

Paragrafen reglerar att beslut i de uppräknade ärendena enligt lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende endast får delegeras till utskott. Paragrafen utformas delvis enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 35.5.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 10 kap. 4 § första stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2023/24:31 s. 310). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att beslutanderätten endast får delegeras till utskott, i stället för till en särskild avdelning. Vidare omfattas även beslut i ärenden som rör hemlighållande av vistelseort och umgängesbegränsning enligt 5 kap. 4 § lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende. Bestämmelsen ändras också språkligt och redaktionellt.

Förutsättningarna för att delegera beslutanderätten motsvarar vad som gäller enligt 6 §. Se kommentaren till den paragrafen.

Delegering i ärenden enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall

9 § I fråga om lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall får socialnämnden endast delegera beslutanderätten till ett utskott i ärenden som anges i följande bestämmelser i den lagen:

1. ansökan om vård enligt 11 §, eller
2. omedelbart omhändertagande enligt 13 §.

Paragrafen reglerar att beslut i de uppräknade ärendena enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall endast får delegeras till utskott. Övervägandena finns i avsnitt 35.6.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 10 kap. 4 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1986/87:91 s. 70 och 71). Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bestämmelsen så att beslutanderätten endast får delegeras till utskott, i stället för till en särskild avdelning. Bestämmelsen ändras också språkligt och redaktionellt.

Förutsättningarna för att delegera beslutanderätten motsvarar vad som gäller enligt 6 §. Se kommentaren till den paragrafen.

Delegering av uppgifter enligt föräldrabalken

10 § I fråga om föräldrabalken får beslutanderätten endast delegeras för uppgifter som anges i följande bestämmelser i den balken:

1. 1 kap. 4, 9, 13 och 14 §§,
2. 2 kap. 1, 4–6 och 8–9 §§, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja en utredning eller att lägga ner en påbörjad utredning,
3. 3 kap. 5, 6 och 8 §§,
4. 4 kap. 14 §,
5. 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § tredje stycket,
6. 6 kap. 13 a §,
7. 6 kap. 15 c § tredje stycket,
8. 6 kap. 19 § när det gäller beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge,
9. 7 kap. 7 § när det gäller godkännande av avtal om att underhållsbidrag ska betalas för längre perioder än tre månader, och

10. 11 kap. 16 § andra stycket.

I fråga om uppgifter enligt första stycket 6 får beslutanderätten endast delegeras till ett utskott.

Paragrafen begränsar socialnämndens rätt att delegera uppgifter enligt föräldrabalken. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 35.7.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 10 kap. 5 § första stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1979/80:1 Del A s. 561). Jämfört med hittillsvarande lydelse får dock, enligt *andra stycket*, uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar i fråga om ärenden enligt 6 kap. 13 a § föräldrabalken endast ges till ett utskott, i stället för till en särskild avdelning. Bestämmelsen ändras också språkligt och redaktionellt.

Förutsättningarna för att delegera beslutanderätten motsvarar vad som gäller enligt 6 §. Se kommentaren till den paragrafen.

Ärenden där beslutanderätten inte får delegeras

11 § Beslutanderätten får inte delegeras i frågor som avses i 18 kap. 11 § denna lag eller i fråga om nämndens uppgifter enligt 16 kap. 18 § eller 18 kap. 19 § socialförsäkringsbalken.

Paragrafen reglerar att socialnämnden i vissa fall inte får delegera beslutanderätten. Övervägandena finns i avsnitt 35.7.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 5 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1979/80:1 Del A s. 561). Bestämmelsen ändras språkligt.

Ordförandebeslut

12 § Bestämmelser om rätt för ordföranden, eller någon annan ledamot som nämnden har utsett, att i vissa fall fatta beslut i socialnämndens ställe finns i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

Paragrafen upplyser om att det finns bestämmelser om rätt att fatta beslut i socialnämndens ställe i annan lag. Övervägandena finns i avsnitt 35.8.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 10 kap. 6 § SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1979/80:1 Del A s. 561 och 562). Paragrafen ändras språkligt.

31 kap. Rätt att meddela föreskrifter

Bemyndigande till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser

1. barn och unga,
2. äldre personer,
3. personer med funktionsnedsättning,
4. personer som har ett skadligt bruk eller beroende,

5. personer som har utsatts för brott och deras närstående, och

6. personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela sådana föreskrifter som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet vid sådana LVM-hem och särskilda ungdomshem som avses i 9 kap. 8 §.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa. Övervägandena finns i avsnitt 36.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 10 § SoL (jfr prop. 2008/09:160 s. 116 och 117 samt prop. 2020/21:163 s. 62 och 63). Bemyndiganden enligt *första stycket punkterna 5 och 6* avser således personer som omfattas av 13 kap. 1 och 8 §§. Paragrafen ändras också språkligt och redaktionellt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras ordet ”missbrukare” till uttrycket ”personer som har ett skadligt bruk eller beroende”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Bemyndigande som gäller villkor och avgifter

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. villkor för tillstånd enligt 26 kap. 3 § första stycket 2–4 och andra stycket samt 26 kap. 4 §, och

2. avgift för ansökningar enligt 26 kap. 8 §.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om villkor och avgift för tillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 36.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 10 a § SoL (jfr prop. 2017/18:158 s. 120).

3 § Regeringen får meddela föreskrifter om

1. den högsta ersättning som får tas ut varje dag för uppehälle enligt 32 kap. 2 § första stycket, och

2. vilka av kommunens utgifter för ett barn som föräldrarna är skyldiga att i skäligen utsträckning bidra till enligt 32 kap. 3 § första stycket.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter dels om ersättning för uppehälle till kommuner, dels om föräldrars ersättningsskyldighet för en kommuns utgifter för ett barn som vårdas i ett annat hem än det egna. Övervägandena finns i avsnitt 36.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 8 kap. 1 § första och andra styckena (jfr prop. 2000/01:80 s. 168, prop. 1979/80:1 Del A s. 546 och 547 samt prop. 1986/87:129 s. 17). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

Bemyndigande som gäller vid krig och krigsfara

4 § Regeringen får meddela särskilda föreskrifter om socialtjänsten enligt denna lag, om landet kommer i krig eller krigsfara eller om det råder sådana extraordinära

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela särskilda föreskrifter vid krig och krigsfara. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 36.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 9 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 172 och prop. 1986/87:95 bilaga 4 s. 25 och 26). Paragrafen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ersätts ”utomordentliga” med ”extraordinära”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

AVDELNING IX. AVGIFTER, ÅTERKRAV, BRISTANDE VERKSTÄLLIGHET OCH ÖVERKLAGANDE

32 kap. Avgifter

När kommunen får ta ut avgifter

Insatser där kommunen får ta ut avgifter

1 § Kommunen får enligt grunder som kommunen bestämmer ta ut skäliga avgifter som inte överstiger kommunens självkostnader i följande fall:

1. familjerådgivning,
2. verksamhet för barn och unga enligt 18 kap. 1–5, 9 och 10 §§ som inte är insatser av behandlingskaraktär,
3. föräldrautbildning inför adoption,
4. hemtjänst,
5. dagverksamhet,
6. sådan särskild boendeform för äldre personer som avses i 8 kap. 4 § eller bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 11 § och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken, och
7. annan liknande insats.

I fråga om avgifter för hemtjänst, dagverksamhet, bostad i särskild boendeform för äldre personer och bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning finns ytterligare bestämmelser i 4–10 §§.

Paragrafen reglerar när kommunen får ta ut avgifter för insatser. Övervägandena finns i avsnitt 37.1.

Paragrafen motsvarar i huvudsak hittillsvarande 8 kap. 2 § SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 168, prop. 2000/01:149 s. 55 och prop. 2017/18:273 s. 57). Paragrafen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras uttrycket ”stöd och hjälpinsatser” till ”insatser”. Även uttrycket ”social tjänst” ändras till ”insats”. Vidare ändras uttrycket ”särskilt boende” till ”särskild boendeform för äldre personer” respektive ”bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Insatser av behandlingskaraktär

2 § Kommunen får inte ta ut avgifter för insatser av behandlingskaraktär. Kommunen får dock, utom i fråga om barn, ta ut ersättning för uppehållet av den

som på grund av skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika eller andra beroendeframkallande medel får vård eller behandling i ett hem för vård eller boende eller i ett familjehem.

I 31 kap. 3 § 1 finns en bestämmelse om att regeringen får meddela föreskrifter om den högsta ersättning som får tas ut för varje dag. För andra insatser får kommunen ta ut skälig ersättning.

Första och andra styckena gäller inte i fråga om insatser för vilka avgift har bestämts enligt 1 §.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att ta ut avgifter för insatser av behandlingskaraktär. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 37.1.

Paragrafen motsvarar delar av hittillsvarande 8 kap. 1 § första och tredje styckena SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1986/87:129 s. 17). Att regeringen får meddela föreskrifter om den högsta ersättningen som får tas ut varje dag framgår av 31 kap. 3 § 1. Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras uttrycket ”stöd- och hjälpinsatser” samt ”tjänster” till ”insatser”. Vidare ändras ordet ”missbruk” till ”skadligt bruk eller beroende” samt ”därmed jämförbara medel” till ”andra beroendeframkallande medel”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Barn som vårdas i ett annat hem än det egna

3 § Om ett barn på initiativ av socialnämnden får vård i ett annat hem än det egna, är föräldrarna skyldiga att i skälig utsträckning bidra till kommunens utgifter för barnet. Socialnämnden får i sådana fall ta emot underhållsbidrag som avser barnet.

Första stycket gäller inte i fråga om barn som är placerade i skyddat boende med stöd av denna lag eller lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

Paragrafen reglerar föräldrars skyldighet att bidra till kommunens utgifter när ett barn får vård i ett annat hem än det egna. Övervägandena finns i avsnitt 37.1.

Paragrafen motsvarar delar av hittillsvarande 8 kap. 1 § andra och fjärde styckena SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168, prop. 2023/24:31 s. 309, prop. 1979/80:1 Del A s. 546 och 547 och bet. SoU 1979/80:44 s. 86). Att regeringen får meddela föreskrifter om vilka av kommunens utgifter för barnet som föräldrarna är skyldiga att i skälig utsträckning bidra till framgår av 31 kap. 3 § 2. Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

Beräkning av avgifter

Prisbasbelopp

4 § Med prisbasbelopp avses i detta kapitel prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

Paragrafen anger vad som avses med prisbasbelopp. Övervägandena finns i avsnitt 37.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 8 kap. 3 § SoL (jfr prop. 2000/01:149 s. 55).

Avgiftsunderlag

5 § Med avgiftsunderlag avses den inkomst som den enskilde kan antas komma att få under de närmaste tolv månaderna, fördelad med lika belopp per månad.

Inkomsten ska beräknas med tillämpning av 102 kap. 29 § 1, 2, 4 och 5 socialförsäkringsbalken. Vid tillämpning av 102 kap. 29 § 4 socialförsäkringsbalken ska dock endast sådan inkomst som avses i 97 kap. 13 § första stycket 1 räknas med. Som inkomst ska även räknas bostadsbidrag enligt 96–98 kap., särskilt bostadstillägg enligt 102 kap. 26 § och boendetillägg enligt 103 a–103 e kap. samma balk. En kommun får i sitt beslut om avgifter bestämma att inkomsten ska beräknas på ett sätt som är mer fördelaktigt för den enskilde.

I fråga om makar ska den enskildes inkomst anses utgöra hälften av makarnas sammanlagda inkomster.

Paragrafen innehåller bestämmelser om avgiftsunderlag för beräkning av avgift. Övervägandena finns i avsnitt 37.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 8 kap. 4 § SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:149 s. 55 och 56). Paragrafen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras ”kan” till ”får”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Högsta avgift

6 § Den enskildes avgifter får

1. för hemtjänst och dagverksamhet, tillsammans med avgifter som avses i 17 kap. 8 § första stycket 1 och 2 hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,5392 prisbasbelopp,

2. för en bostad i särskild boendeform för äldre personer och bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning, per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,5539 prisbasbelopp.

Paragrafen anger vad den enskildes avgift högst får uppgå till för vissa insatser. Övervägandena finns i avsnitt 37.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 8 kap. 5 § SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:149 s. 56 och 57 samt prop. 2016/17:106 s. 123). Paragrafen ändras språkligt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras uttrycket ”särskilt boende” till ”särskild boendeform för äldre personer” respektive ”bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Förbehållsbelopp

7 § De sammanlagda avgifterna enligt 6 § får inte uppgå till ett så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader (förbehållsbelopp). När avgifterna fastställs ska kommunen dessutom försäkra sig om att den enskildes make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation. Om avgifterna baseras på den enskildes betalningsförmåga, ska avgiftsunderlaget beräknas enligt 5 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att avgifter inte får uppgå till ett så stort belopp att den enskilde inte har tillräckliga medel för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader, s.k. förbehållsbelopp. Övervägandena finns i avsnitt 37.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 8 kap. 6 § SoL (jfr prop. 2000/01:149 s. 57 och 58). Paragrafen ändras språkligt.

Beräkning av förbehållsbelopp

8 § Kommunen ska bestämma den enskildes förbehållsbelopp genom att beräkna den enskildes levnadskostnader, utom boendekostnaden, med ledning av ett minimibelopp. Boendekostnaden ska beräknas för sig och läggas till minimibeloppet. För sådan boendekostnad som anges i 6 § ska dock inget förbehåll göras.

Minimibeloppet ska, om inte annat följer av 9 §, per månad utgöra lägst en tolfedel av

1. 1,4789 prisbasbelopp för ensamstående, eller
2. 1,2066 prisbasbelopp för var och en av sammanlevande makar och sambor.

Minimibeloppet ska täcka normalkostnader för livsmedel, kläder, skor, fritid, hygien, dagstidning, telefon, hemförsäkring, öppen hälso- och sjukvård, tandvård, hushållsel, förbrukningsvaror, resor, möbler, husgeråd och läkemedel.

Paragrafen reglerar hur förbehålls- och minimibelopp beräknas. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 37.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 8 kap. 7 § SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:149 s. 58 och 59).

Ändring av minimibelopp

9 § Kommunen ska höja minimibeloppet i skäligen omfattning om den enskilde på grund av särskilda omständigheter varaktigt har behov av ett inte oväsentligt högre belopp än det som anges i 8 § andra stycket.

Kommunen får minska minimibeloppet i skäligen omfattning om den enskilde inte har en kostnad för en sådan post som anges i 8 § tredje stycket därför att

1. kostnaden ingår i avgiften för hemtjänst och dagverksamhet,
2. kostnaden ingår i avgiften eller hyran för en sådan särskild boendeform för äldre personer som avses i 8 kap. 4 § eller en bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 11 §, eller
3. posten tillhandahålls kostnadsfritt.

Kommunen får dock inte minska minimibeloppet med anledning av att den enskilde omfattas av sådan avgiftsfrihet som avses i 17 kap. 3 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

Paragrafen innehåller bestämmelser om ändring av minimibeloppet. Övervägandena finns i avsnitt 37.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 8 kap. 8 § SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:149 s. 59 och 60). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras uttrycket ”särskilt boende” till ”särskild boendeform för äldre personer” respektive ”bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Ändring av avgift

10 § Kommunen ska ändra en avgift om något förhållande som påverkar avgiftens storlek har ändrats. Avgiften får ändras utan föregående underrättelse, om ändringen beror på förändringar i prisbasbeloppet.

En ändring av avgiften ska gälla från och med den månad som följer närmast efter den månad då de förhållanden som motiverar ändringen uppkom. En ändring av avgiften ska dock gälla från och med den månad under vilken de förhållanden som motiverar ändringen uppkom, om förhållandena avser hela den månaden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ändring av avgift. Övervägandena finns i avsnitt 37.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 8 kap. 9 § SoL (jfr prop. 2000/01:149 s. 60 och 61). Paragrafen ändras språkligt.

33 kap. Återkrav

När ekonomiskt bistånd får krävas tillbaka

1 § Om någon genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgiftsskyldighet eller på annat sätt orsakat att ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § betalats ut felaktigt eller med för högt belopp, får socialnämnden kräva tillbaka det som har betalats ut för mycket.

Om någon i annat fall än som avses i första stycket tagit emot sådant ekonomiskt bistånd felaktigt eller med för högt belopp och skäligen borde ha insett detta, får socialnämnden kräva tillbaka det som har betalats ut för mycket.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för återkrav av ekonomiskt bistånd när den enskilde tagit emot ekonomiskt bistånd felaktigt eller med för högt belopp. Övervägandena finns i avsnitt 38.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 9 kap. 1 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1996/97:124 s. 179). Paragrafen ändras språkligt.

2 § Socialnämnden får, i andra fall än som avses i 1 §, kräva tillbaka ekonomiskt bistånd som den enskilde har fått enligt 12 kap. 1 § endast om det har lämnats

1. som förskott på en förmån eller ersättning,
2. till den som är indragen i en arbetskonflikt, eller
3. till den som på grund av förhållanden som han eller hon inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster och tillgångar.

Paragrafen reglerar vissa specifika situationer när ekonomiskt bistånd får krävas tillbaka. Övervägandena finns i avsnitt 38.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 9 kap. 2 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1996/97:124 s. 178). Bestämmelsen ändras språkligt.

3 § Socialnämnden får kräva tillbaka ekonomiskt bistånd som har lämnats enligt 12 kap. 2 § om beslutet om bistånd

1. har getts under villkor om återbetalning,
2. har meddelats genom ett skriftligt beslut som har delgetts den enskilde, och
3. har innehållit uppgifter om den eller de omständigheter enligt 2 § som utgör grund för återbetalningsskyldighet.

Paragrafen reglerar när ekonomiskt bistånd som ges utöver vad som krävs för en skälig levnadsnivå får krävas tillbaka. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 38.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 9 kap. 2 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1996/97:124 s. 178). Bestämmelsen ändras språkligt, bl.a. ersätts ”ekonomisk hjälp” med ”ekonomiskt bistånd”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Talan om återkrav eller ersättning

4 § Socialnämnden får väcka talan hos förvaltningsrätten om den enskilde inte frivilligt

1. betalar tillbaka ekonomiskt bistånd i enlighet med 1–3 §§, eller
2. ersätter kommunen för sådana utgifter som kommunen har haft enligt 32 kap. 2 § första stycket eller 3 § första stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens rätt att föra talan om återkrav och ersättning. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 38.

Paragrafen motsvarar delar av hittillsvarande 9 kap. 3 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1979/80:1 Del A s. 548 och 549). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

5 § Talan enligt 4 § väcks vid den förvaltningsrätt inom vars domkrets den enskilde är bosatt och inom tre år från det att kommunens kostnader uppkom.

Talan får inte bifallas, om den enskilde därigenom kan antas komma att sakna medel för att klara sin försörjning eller sina dagliga levnadskostnader eller om det annars finns synnerliga skäl.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol, inom vilken tid talan ska väckas och när en talan inte får bifallas. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 38.

Första stycket motsvarar delar av hittillsvarande 9 kap. 3 § första stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1979/80:1 Del A s. 548 och 549). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 9 kap. 3 § andra stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1979/80:1 Del A s. 548 och 549). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt. Jämfört med hittillsvarande lydelse ändras bl.a. ordet ”livsföring” till ”levnadskostnader”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Socialnämnden får avstå från krav

6 § Socialnämnden får besluta att helt eller delvis avstå från ett krav på ersättning som avses i 1–3 §§ och i 32 kap. 2 § första stycket eller 3 § första stycket.

Paragrafen reglerar att socialnämnden får avstå från krav på ersättning. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 38.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 9 kap. 4 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 168 och prop. 1979/80:1 Del A s. 549). Paragrafen ändras språkligt.

Åtgärder när gynnande beslut inte verkställs i tid

Socialnämnden ska rapportera beslut som inte har verkställts

1 § Om ett gynnande beslut enligt 11 kap. 1 § eller 12 kap. 1 § inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet, ska socialnämnden rapportera det till Inspektionen för vård och omsorg och till de revisorer som avses i 3 kap. 10 § kommunallagen (2017:725). För varje beslut ska nämnden ange tidpunkten för beslutet och vilken typ av insats beslutet gäller samt kortfattat ange skälen för fördröjningen.

Socialnämnden ska vidare dels till Inspektionen för vård och omsorg, dels till revisorerna rapportera alla gynnande beslut enligt 11 kap. 1 § och 12 kap. 1 § som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. För varje beslut ska nämnden ange tidpunkten för beslutet och vilken typ av insats beslutet gäller samt kortfattat ange skälen för fördröjningen.

Rapportering ska ske en gång per kvartal.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens skyldighet att rapportera beslut om insatser som inte har verkställts. Övervägandena finns i avsnitt 39.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 f § SoL (jfr bl.a. prop. 2005/06:115 s. 181). Paragrafen ändras språkligt.

Socialnämnden ska anmäla när rapporterade beslut har verkställts

2 § När socialnämnden har verkställt ett gynnande beslut som tidigare enligt 1 § har rapporterats som inte verkställt, ska nämnden anmäla det till Inspektionen för vård och omsorg och till de revisorer som avses i 3 kap. 10 § kommunallagen (2017:725). Datum för verkställigheten ska då anges.

Paragrafen reglerar socialnämndens skyldighet att anmäla när rapporterade beslut har verkställts. Övervägandena finns i avsnitt 39.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 g § SoL (jfr bl.a. prop. 2005/06:115 s. 181). Paragrafen ändras språkligt.

Statistikrapport över beslut som inte har verkställts

3 § Socialnämnden ska lämna en statistikrapport till kommunfullmäktige över hur många gynnande beslut enligt 11 kap. 1 § och 12 kap. 1 § som inte har verkställts inom tre månader från dagen för respektive beslut. Nämnden ska vidare ange vilka typer av insatser dessa beslut gäller samt hur lång tid som har gått från dagen för respektive beslut.

Socialnämnden ska till kommunfullmäktige även lämna en statistikrapport över hur många gynnande beslut enligt 11 kap. 1 § och 12 kap. 1 § som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. Nämnden ska vidare ange vilka typer av insatser dessa beslut gäller samt hur lång tid som har gått från dagen för respektive beslut.

Rapportering ska ske en gång per kvartal.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens skyldighet att lämna statistikrapporter över beslut som inte verkställts. Övervägandena finns i avsnitt 39.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 h § SoL (jfr prop. 2005/06:115 s. 181). Paragrafen ändras språkligt.

Rapporteringskyldighet för vistelsekommunen

4 § Om en bosättningskommun har begärt att en vistelsekommun ska verkställa ett beslut enligt 29 kap. 5 § 2, gäller skyldigheten att rapportera till Inspektionen för vård och omsorg och till kommunfullmäktige enligt 1–3 §§ även vistelsekommunen.

Paragrafen anger vistelsekommunens ansvar att rapportera beslut som inte verkställts. Övervägandena finns i avsnitt 39.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 i § SoL (jfr bl.a. prop. 2010/11:49 s. 91). Paragrafen ändras språkligt.

Särskild avgift

Avgift för kommunen vid bristande verkställighet

5 § En kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller en insats enligt 11 kap. 1 § eller 12 kap. 1 § som någon har rätt till enligt ett beslut av socialnämnden, är skyldig att betala en särskild avgift. Detsamma gäller en kommun som inte inom skälig tid på nytt tillhandahåller en insats efter det att verkställigheten av ett sådant beslut har avbrutits.

En kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller en insats enligt 11 kap. 1 § eller 12 kap. 1 § som någon är berättigad till enligt en domstols avgörande, är skyldig att betala en särskild avgift. Detsamma gäller en kommun som inte inom skälig tid på nytt tillhandahåller en insats efter det att verkställigheten av ett sådant avgörande har avbrutits.

Om en bosättningskommun med stöd av 29 kap. 5 § 2 har begärt att en vistelsekommun ska verkställa ett beslut, ska vistelsekommunen i fall som avses i första och andra styckena betala den särskilda avgiften enligt denna paragraf.

Avgifter enligt denna paragraf tillfaller staten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om särskild avgift vid bristande verkställighet av beslut om insatser. Övervägandena finns i avsnitt 39.2.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 16 kap. 6 a § första, andra, fjärde och femte styckena SoL (jfr bl.a. prop. 2001/02:122 s. 31, prop. 2005/06:115 s. 179 och 180 samt prop. 2010/11:49 s. 90). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

Undantag från avgiftsskyldigheten

6 § En kommun är inte skyldig att betala en särskild avgift enligt 5 § om den enskilde enligt 35 kap. 5 § tredje stycket begärt att få senarelägga verkställandet.

Paragrafen reglerar undantag från kommunens skyldighet att betala särskild avgift. Övervägandena finns i avsnitt 39.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 a § tredje stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2001/02:122 s. 31, prop. 2005/06:115 s. 179 och 180 samt prop. 2010/11:49 s. 90). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

Beräkning av den särskilda avgiften

7 § Den särskilda avgiften ska fastställas till lägst 10 000 kronor och högst 1 000 000 kronor.

När avgiftens storlek fastställs ska det särskilt beaktas hur lång tid som har gått sedan insatsen beviljades och hur allvarlig fördröjningen i övrigt kan anses vara.

Kommunen får befrias från särskild avgift om det finns synnerliga skäl för det. Prop. 2024/25:89
I ringa fall ska inte någon avgift tas ut.

Paragrafen reglerar hur den särskilda avgiften ska beräknas. Övervägandena finns i avsnitt 39.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 b § SoL (jfr prop. 2001/02:122 s. 31). Paragrafen ändras språkligt.

Förvaltningsrätten prövar frågor om särskild avgift

8 § Frågor om särskild avgift prövas efter ansökan av Inspektionen för vård och omsorg av den förvaltningsrätt vars domkrets kommunen tillhör.

Paragrafen reglerar att förvaltningsrätten prövar frågor om särskild avgift. Övervägandena finns i avsnitt 39.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 c § SoL (jfr bl.a. prop. 2001/02:122 s. 31). Paragrafen ändras språkligt.

Ny avgift vid fortsatt underlåtenhet

9 § Om en kommun efter att särskild avgift dömts ut fortfarande inte tillhandahåller insatsen, får en ny särskild avgift enligt 5 § dömas ut.

Paragrafen reglerar att ny avgift får dömas ut om kommunen fortfarande inte har tillhandahållit insatsen efter det att särskild avgift dömts ut. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 39.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 d § SoL (jfr prop. 2001/02:122 s. 31). Paragrafen ändras språkligt.

Preskription

10 § Särskild avgift enligt 5 § första stycket får bara dömas ut om ansökan enligt 8 § har delgetts kommunen inom två år från tidpunkten för det gynnande beslutet om insatsen eller inom två år från det att verkställigheten av det gynnande beslutet avbrutits.

Särskild avgift enligt 5 § andra stycket får bara dömas ut om ansökan enligt 8 § har delgetts kommunen inom två år från det att domen om insatsen fått laga kraft eller inom två år från det att verkställigheten av domen avbrutits.

Om en vistelsekommun enligt 5 § tredje stycket ska betala den särskilda avgiften, ska första och andra styckena avse vistelsekommunen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om preskription. Övervägandena finns i avsnitt 39.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 6 e § SoL (jfr prop. 2005/06:115 s. 180 och 181 samt prop. 2010/11:49 s. 91). Paragrafen ändras språkligt.

35 kap. Överklagande

Beslut av socialnämnden

1 § Socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol i fråga om

1. insatser enligt 11 kap. 1 § eller 12 kap. 1 §,

2. nekat eller nedsatt försörjningsstöd enligt 12 kap. 5 §,
3. förbud mot eller begränsning av att ta emot andras barn enligt 18 kap. 11 §,
4. medgivande att ta emot ett barn enligt 22 kap. 2 §,
5. medgivande inför adoption enligt 24 kap. 1 §,
6. återkallelse av medgivande inför adoption enligt 24 kap. 4 §,
7. samtycke till fortsatt adoptionsförfarande enligt 24 kap. 5 §,
8. ansökan om insatser i en annan kommun enligt 29 kap. 7 §, och
9. avgifter eller förbehållsbelopp enligt 32 kap. 5–10 §§.

Paragrafen reglerar vilka beslut av socialnämnden som får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 40.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 3 § första stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 172). Paragrafen ändras språkligt och redaktionellt.

Beslut av Inspektionen för vård och omsorg

2 § Beslut av Inspektionen för vård och omsorg får överklagas till allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. omhändertagande av personakt enligt 17 kap. 7 §,
2. tillstånd enligt 26 kap. 1 §,
3. föreläggande enligt 28 kap. 5, 8, 9 eller 10 §,
4. förbud och återkallelse av tillstånd enligt 28 kap. 10, 11 eller 12 §, och
5. överflyttning av ärende enligt 29 kap. 11 §.

I fråga om överklagande av Inspektionen för vård och omsorgs beslut när det gäller utlämnande av handling i en personakt i enskild verksamhet enligt 17 kap. 6 § gäller i tillämpliga delar 6 kap. 7–11 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Andra beslut av Inspektionen för vård och omsorg enligt denna lag får inte överklagas.

Paragrafen reglerar vilka beslut av Inspektionen för vård och omsorg som får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 40.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 4 § första–tredje styckena SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 172). Bestämmelserna ändras språkligt och redaktionellt.

Beslut av Socialstyrelsen

3 § Beslut av Socialstyrelsen om medgivande till att väcka allmänt åtal enligt 18 kap. 12 § andra stycket, 22 kap. 21 § andra stycket eller 24 kap. 8 § andra stycket får inte överklagas.

Paragrafen reglerar att Socialstyrelsens beslut om medgivande att väcka åtal inte får överklagas. Övervägandena finns i avsnitt 40.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 4 § fjärde stycket SoL (jfr bl.a. prop. 2000/01:80 s. 172 och prop. 2012/13:175 s. 94). Bestämmelsen ändras språkligt.

Prövningstillstånd

4 § Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av beslut enligt denna lag.

Paragrafen reglerar att prövningstillstånd krävs vid överklagande av beslut till kammarrätten. Övervägandena finns i avsnitt 40.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 5 § SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 172 och prop. 1994/95:27 s. 176).

Verkställighet

5 § Beslut av socialnämnd och av domstol i frågor som avses i 1 § gäller omedelbart. En förvaltningsrätt eller kammarrätt får dock bestämma att beslutet ska verkställas först sedan det har fått laga kraft.

Beslut av Inspektionen för vård och omsorg och av domstol i frågor som avses i 2 § första stycket 1, 3 och 4 gäller omedelbart.

På begäran av sökanden får verkställandet av beslut om insatser enligt 11 kap. 1 § senareläggas om verkställandet sker inom ett valfrihetssystem enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem.

Paragrafen innehåller bestämmelser om verkställighet av beslut av socialnämnden, domstol och Inspektionen för vård och omsorg. Paragrafen utformas i huvudsak enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 40.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 kap. 3 § andra och tredje styckena SoL samt 16 kap. 4 § femte stycket SoL (jfr prop. 2000/01:80 s. 172 och prop. 2008/09:29 s. 148 och 149). Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.
2. Genom lagen upphävs socialtjänstlagen (2001:453).
3. Bestämmelsen i 14 kap. 9 § första stycket tillämpas inte på beslut om insatser som gäller tills vidare och som har fattats före ikraftträdandet.
4. Tillstånd eller förbud som har beslutats enligt den upphävda lagen gäller som tillstånd eller förbud enligt denna lag.
5. Den upphävda lagen gäller fortfarande vid prövningen av ett överklagande av ett beslut som har meddelats före ikraftträdandet.
6. Den som vid ikraftträdandet är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska ska även i fortsättningen få använda titeln trots att han eller hon saknar ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659), dock längst till och med den 30 juni 2033.
7. Den som vid ikraftträdandet är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska får utses att vara fast omsorgskontakt, trots att han eller hon saknar ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659), dock längst till och med den 30 juni 2033.

Övervägandena till ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finns i avsnitt 44.

I *första punkten* anges att lagen träder i kraft den 1 juli 2025. I samband med detta upphör enligt *andra punkten* hittillsvarande socialtjänstlag att gälla.

I *tredje punkten* anges att bestämmelsen om att socialnämnden får ändra ett beslut om en insats som gäller tills vidare om förhållandena för den enskilde väsentligen har förändrats inte ska tillämpas på beslut som fattats före ikraftträdandet. Det innebär att den nya bestämmelsen endast är tillämplig på beslut som fattas från och med den 1 juli 2025. För gynnande beslut som gäller tills vidare och som fattats före ikraftträdandet gäller även fortsättningsvis att de endast kan ändras med stöd av bestämmelserna i 37 § andra stycket förvaltningslagen (2017:900).

I *fjärde punkten* anges att tillstånd eller förbud som har beslutats enligt den upphävda lagen gäller som tillstånd eller förbud enligt den nya socialtjänstlagen. Det innebär att den nya lagen inte påverkar befintliga tillstånd eller förbud som meddelats med stöd av hittillsvarande lag.

Femte punkten innebär att äldre föreskrifter ska gälla vid överklagande av beslut som har meddelats före ikraftträdandet. Det innebär att domstolarna ska tillämpa äldre föreskrifter vid prövningen av beslut som har meddelats före den 1 juli 2025.

Enligt *sjätte punkten* ges personer som vid ikraftträdandet är tillsvidareanställda med yrkestiteln undersköterska möjlighet att fram till och med den 30 juni 2033 fortsätta använda yrkestiteln undersköterska utan att behöva ansöka och få bevis om skyddad yrkestitel enligt 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659).

En sådan anställning torde i regel kunna styrkas med ett anställningsbevis. Som tillsvidareanställning räknas även en deltidsanställning. Kravet på att vara tillsvidareanställd vid ikraftträdandet innebär att den som utbildat sig till undersköterska innan dess men vid ikraftträdandet saknar en tillsvidareanställning inte omfattas av övergångsbestämmelsen. Däremot omfattas den som den 1 juli 2025 är tillsvidareanställd och innan övergångsperiodens slut byter arbetsgivare eller tjänst, även om den nya anställningen inte skulle vara en tillsvidareanställning. Kravet på en anställning med yrkestiteln undersköterska innebär också att övergångsbestämmelsen inte kan åberopas av någon som vid ikraftträdandet är anställd med någon annan yrkestitel, även om personen skulle ha utfört sådana arbetsuppgifter som brukar utföras av undersköterskor. Efter den 30 juni 2033 kommer dock även den som den 1 juli 2025 varit tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska att behöva uppfylla kraven enligt 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen på att ha en utbildning med inriktning mot vård och omsorg från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning, eller motsvarande kompetens, för att kunna fortsätta använda yrkestiteln.

Enligt *sjunde punkten* ges personer som vid ikraftträdandet är tillsvidareanställda med yrkestiteln undersköterska möjlighet att fram till och med den 30 juni 2033 vara fast omsorgskontakt trots att han eller hon inte har fått bevis om skyddad yrkestitel som undersköterska enligt 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen. Se vidare sjätte punkten angående kravet på tillsvidareanställning med yrkestiteln undersköterska.

27 kap.

22 a § Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2025:000), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

I paragrafens *första stycke andra punkten* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

36 kap.

5 § Den som till följd av 15 kap. 1 eller 2 §, 16 kap. 1 § eller 18 kap. 5, 6 eller 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller någon bestämmelse, till vilken det hänvisas i något av dessa lagrum, inte får lämna en uppgift får inte höras som vittne om uppgiften utan att den myndighet, i vars verksamhet uppgiften har inhämtats, har gett sitt tillstånd.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2025:000) och deras biträden samt auktoriserade patentombud och deras biträden såvitt avser patenträttsliga angelägenheter enligt 2 § 1 lagen (2010:1052) om auktorisation av patentombud, får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrots dem eller som de i samband därmed har erfårit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. Medlare enligt denna balk, 6 kap. 18 a § föräldrabalken, lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder eller lagen (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister och deras biträden, får höras som vittnen om vad som anförtrots dem vid medlingen eller som de i samband därmed erfårit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. Den som till följd av 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, biträden eller försvarare får höras som vittnen om vad som anförtrots dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det.

Trots det som sägs i andra eller tredje stycket föreligger skyldighet att vittna för

1. advokater och deras biträden, dock inte försvarare, i mål angående brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. andra än försvarare och advokater samt deras biträden i mål angående brott som avses i 10 kap. 21 och 23 §§ offentlighets- och sekretesslagen, och

3. den som har uppgiftsskyldighet enligt 20 kap. 6 § socialtjänstlagen i mål enligt 18 kap. 11 §, 22 kap. 2 eller 4 § eller 24 kap. 4 eller 5 § samma lag, enligt

lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller enligt lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i 3 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Om någon enligt det som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. I *fjärde stycket tredje punkten* ersätts hänvisningarna till delvis motsvarande bestämmelser i den nya lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.3 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

6 kap.

13 a § Om barnet *står* under vårdnad av två vårdnadshavare och endast den ena *samttycker* till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller

1. psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),

2. behandling i öppna former som ges med stöd av 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000),

3. utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 13 kap. 7 § *första stycket* socialtjänstlagen, eller

4. en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Ett beslut enligt första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. Rätten får dock bestämma att dess beslut ska gälla först sedan det har *fått* laga kraft.

I lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende finns bestämmelser om vårdnadshavares bestämmanderätt när ett barn har beviljats skyddat boende.

I paragrafens *första stycke andra punkten* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och delvis motsvarande bestämmelse i den lagen.

Bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § socialtjänstlag föreslås delas upp i två paragrafer som skiljer mellan insatser för personliga behov (11 kap. 1 § i den nya lagen) och ekonomiskt bistånd (12 kap. 1 § i den nya lagen). Eftersom första stycket andra punkten i aktuell paragraf avser insatser för personliga behov hänvisas bara till 11 kap. 1 § i den nya socialtjänstlagen. Ingen ändring i sak är avsedd.

Även i *tredje punkten* ersätts hänvisningen till motsvarande bestämmelse i den nya lagen.

Paragrafen ändras också språkligt. Övervägandena finns i avsnitt 15.1 Prop. 2024/25:89 och 43.1.

14 § Om rätten för barn och vårdnadshavare att få *insatser* hos socialnämnden finns bestämmelser i socialtjänstlagen (2025:000). Socialnämnden förmedlar kontakter med andra rådgivande samhällsorgan.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Paragrafen ändras också språkligt genom att uttrycket ”stöd och hjälp” ändras till ”insatser”. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

17 a § Föräldrar kan enligt 13 kap. 6 § andra stycket socialtjänstlagen (2025:000) få hjälp att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge.

Socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört prövar om ett avtal mellan föräldrarna enligt 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket ska godkännas.

Om det kan antas att sekretess gäller för de uppgifter som behövs för att avgöra var barnet är folkbokfört, får även socialnämnden i en kommun där någon av föräldrarna är folkbokförd pröva om ett avtal som avses i andra stycket ska godkännas. Om det kan antas att sekretess gäller också för de uppgifter som behövs för att avgöra var föräldrarna är folkbokförda, får ett sådant avtal godkännas av socialnämnden i den kommun som föräldrarna väljer. Detsamma gäller om det kan antas att sekretess gäller för de uppgifter som behövs för att avgöra var barnet och en förälder är folkbokförda och den andra föräldern inte är folkbokförd i landet.

Vid sin prövning av föräldrarnas avtal ska socialnämnden se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillräckligt utredda.

Socialnämndens beslut enligt andra eller tredje stycket får inte överklagas.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

17 c § För att rätten, när föräldrarna inte är överens i sakfrågan, ska få ta upp ett yrkande om vårdnad, boende eller umgänge till prövning i ett mål enligt 5, 14 a eller 15 a § eller i ett mål om äktenskapsskillnad, ska en förälder som framställer ett sådant yrkande ha deltagit i informationssamtal som avses i 13 kap. 5 § socialtjänstlagen (2025:000). Informationssamtalet ska ha ägt rum inom ett år före det att yrkandet framställs. Kravet på deltagande i informationssamtal gäller inte när ett yrkande om vårdnad, boende eller umgänge redan är upptaget till prövning i målet.

Ett yrkande som enligt första stycket inte får tas upp till prövning får ändå tas upp om det finns särskilda skäl.

Om kravet på deltagande i informationssamtal hindrar att ett yrkande om vårdnad, boende eller umgänge tas upp till prövning, ska rätten avvisa samtliga yrkanden om vårdnad, boende och umgänge i målet.

I paragrafens *första stycke* ändras hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

18 § Föräldrar kan enligt 13 kap. 6 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000) genom samarbetsamtal få hjälp att nå enighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge.

I mål om vårdnad, boende eller umgänge får rätten uppdra åt socialnämnden eller något annat organ att i barnets intresse anordna samarbetsamtal i syfte att nå enighet mellan föräldrarna.

Om rätten lämnar uppdrag enligt andra stycket, kan den förklara att målet ska vila under en viss tid. Detsamma gäller om samarbetsamtal redan har inletts och fortsatta samtal kan antas vara till nytta. Om det finns särskilda skäl, kan rätten förlänga den utsatta tiden.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. *Tredje stycket* ändras språkligt. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

21 kap.

11 § Vid hämtning och omhändertagande ska någon som kan vara till stöd för barnet närvara. Finns det en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (2025:000), bör han eller hon anlitas. I brådskande fall får en åtgärd som krävs för skydd av barnet vidtas utan att en person till stöd för barnet är närvarande.

Om det är möjligt ska en barnläkare, barnpsykiater eller barnpsykolog medverka vid hämtning och omhändertagande.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Paragrafen ändras även språkligt. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.4 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

102 kap.

20 § När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreforesörjningsstöd och livränta som föranleds av att den försäkrade

- är häktad,
- är intagen i kriminalvårdsanstalt,
- är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av slutna ungdomsvård, eller
- på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

107 kap.

5 § Om någon som har rätt till periodisk ersättning enligt denna balk har fått ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) får retroaktivt

beviljad ersättning på begäran av socialnämnden betalas ut till nämnden. Betalning till socialnämnden får göras, till den del den ersättningsberättigade inte har återbetalat biståndet och det återstående beloppet överstiger 1 000 kronor, med det belopp som motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till den ersättningsberättigade och dennes familj för eller under den tid som den retroaktiva ersättningen avser.

Första stycket gäller inte barnbidrag och assistansersättning.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och delvis motsvarande bestämmelse i den lagen.

Bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § socialtjänstlag föreslås delas upp i två paragrafer som skiljer mellan insatser efter behovsprövning för personliga behov (11 kap. 1 § i den nya lagen) och ekonomiskt bistånd (12 kap. 1 § i den nya lagen). Eftersom första stycket i aktuell paragraf avser ekonomiskt bistånd hänvisas enbart till 12 kap. 1 § i den nya socialtjänstlagen. Ingen ändring i sak är avsedd.

Andra stycket ändras språkligt.

Övervägandena finns i avsnitt 17.1 och 43.1.

46.5 Förslaget till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

1 kap.

4 § För deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 7 § lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

För deltagare i praktik eller annan kompetenshögande verksamhet som har anvisats av socialnämnd är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 12 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000).

För dem som Migrationsverket ger sysselsättning enligt 4 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 5 § lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands framgår av 5 § lagen (2010:449) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.6 Förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387)

6 § Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska samarbeta med varandra och med åklagarmyndigheterna.

Polismyndigheten ska fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem. Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden

att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 19 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska också samarbeta med andra myndigheter och organisationer vilkas verksamhet berör polisverksamheten.

Andra myndigheter ska ge polisen stöd i dess arbete.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningen till 14 kap. 1 § hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till delvis motsvarande bestämmelser i den nya socialtjänstlagen.

Av 14 kap. 1 § tredje stycket i hittillsvarande socialtjänstlag följer att myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som är skyldiga att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd, även är skyldiga att lämna nämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd och stöd. I den nya socialtjänstlagen placeras motsvarande skyldighet i 19 kap. 5 §.

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.7 Förslaget till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

3 § Tandvården ska bedrivas så att den uppfyller kravet på en god tandvård. Detta innebär att den ska

1. vara av god kvalitet med en god hygienisk standard och lägga särskild vikt vid förebyggande åtgärder,
2. tillgodose patientens behov av trygghet i vården och behandlingen,
3. vara lätt tillgänglig,
4. bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet,
5. främja goda kontakter mellan patienten och tandvårdspersonalen.

Akuta fall ska behandlas med förtur.

När tandvård ges till barn ska barnets bästa särskilt beaktas.

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 19 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafens *fjärde stycke* ersätts hänvisningen till 14 kap. 1 § hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till delvis motsvarande bestämmelser i den nya socialtjänstlagen.

Av 14 kap. 1 § tredje stycket i hittillsvarande socialtjänstlag följer att myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som är skyldiga att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd, även är skyldiga att lämna nämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd och stöd. I den nya socialtjänstlagen placeras motsvarande skyldighet i 19 kap. 5 §.

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

1 § De i 2 kap. 1–4 §§ socialtjänstlagen (2025:000) angivna målen för samhällets socialtjänst ska vara vägledande för all vård som syftar till att hjälpa enskilda människor att komma ifrån missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga

lösningsmedel. Vården *ska* bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet och *ska* så långt det är möjligt utformas och genomföras i samverkan med den enskilde.

I paragrafen ersätts hänvisningen till 1 kap. 1 § hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till motsvarande bestämmelse och nya målbestämmelser i den nya socialtjänstlagen.

I den nya socialtjänstlagen kompletteras de övergripande målen i vissa avseenden. Utöver vad som gäller i dag ska socialtjänsten främja människornas jämställda levnadsvillkor (2 kap. 1 § i den nya lagen). Socialtjänsten ska även inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (2 kap. 3 § i den nya lagen). Socialtjänsten ska vidare arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig. (2 kap. 4 § i den nya lagen). Paragrafen ändras också språkligt.

Övervägandena finns i avsnitt 6 och 43.1.

2 § Vård inom socialtjänsten ges en missbrukare i samförstånd med honom eller henne enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2025:000). En missbrukare *ska* dock beredas vård oberoende av eget samtycke under de förutsättningar som anges i denna lag (tvångsvård).

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen.

I paragrafens hittillsvarande lydelse finns ett andra stycke som anger att bestämmelserna i socialtjänstlagen gäller för tvångsvårdens innehåll och utformning, om inte något annat anges i denna lag. Detta stycke upphävs eftersom 1 kap. 1 och 2 §§ i den nya socialtjänstlagen har motsvarande innebörd. Paragrafen ändras också språkligt.

Övervägandena finns i avsnitt 43.1 och 43.2.

4 § Tvångsvård *ska* beslutas om

1. någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningemedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk,

2. vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen (2025:000) eller på något annat sätt, och

3. han eller hon till följd av missbruket

a) utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara,

b) löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv, eller

c) kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.

Om någon för kortare tid ges vård med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård hindrar detta inte ett beslut om tvångsvård enligt denna lag.

Paragrafens *första stycke* ändras språkligt. I *andra punkten* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

47 § Med socialnämnden avses i denna lag socialnämnden i den kommun som enligt 29 kap. socialtjänstlagen (2025:000) har ansvaret för att den enskilde får *de insatser* som han eller hon behöver. Att överflyttning av ärenden till en annan socialnämnd kan ske i vissa fall framgår av 29 kap. 10 och 11 §§ socialtjänstlagen.

Beslut om tvångsvård enligt 5 § och beslut med anledning av omhändertagande enligt 13 § fattas av den förvaltningsrätt inom vars domkrets den ansvariga

kommunen är belägen. Den förvaltningsrätt som meddelade beslutet om vård beslutar också i frågor som avses i 44 § första stycket.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Paragrafen ändras också språkligt genom att uttrycket ”stöd och hjälp” ändras till ”insatser”. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

1 § Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2025:000). Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Den som är under 18 år ska dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.

Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 22, 24, 31 a, 32 a och 32 b §§.

Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

10 § Vården ska anses påbörjad när den unge på grund av ett beslut om omedelbart omhändertagande eller om vård har placerats utanför sitt eget hem.

I paragrafens hittillsvarande lydelse finns ett andra stycke som anger att bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453) och föreskrifterna i 11–20 §§ gäller för vårdens innehåll och utformning. Detta stycke upphävs eftersom 1 kap. 1 och 2 §§ i den nya socialtjänstlagen har motsvarande innebörd. Paragrafen ändras också språkligt. Övervägandena finns i avsnitt 43.1 och 43.2.

13 b § När socialnämnden prövar om vård som har beslutats med stöd av denna lag ska upphöra för någon som är under 18 år och som är placerad i ett hem som avses i 22 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000), ska socialnämnden också särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud enligt 24 §.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

21 c § Vid en uppföljning enligt 21 b § får socialnämnden konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Socialnämnden får samtala med den unge utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

När uppföljningen inleds respektive avslutas ska socialnämnden underrätta den unge, om den unge har fyllt 15 år, och vårdnadshavare som berörs.

En uppföljning ska avslutas senast sex månader från det att den inleddes. Uppföljningen ska också avslutas om nämnden inleder en utredning enligt 14 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafens *tredje stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

24 § Förvaltningsrätten får efter ansökan av socialnämnden för viss tid eller tills vidare förbjuda den som har vårdnaden om en underårig att ta denne från ett hem som avses i 22 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000) om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas om han eller hon skiljs från hemmet (flyttningsförbud).

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

25 § Ansökan om flyttningsförbud görs av den socialnämnd som har lämnat medgivande enligt 22 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000) att ta emot den unge i ett enskilt hem. Samma nämnd beslutar om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 §.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:1402) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar

3 § Sjukhem och andra vårdinrättningar, som övertagits av kommunerna med stöd av denna lag, ska anses som sådana boendeformer som anges i 8 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Paragrafen ändras också språkligt. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.11 Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

15 § En vistelse i en sådan *särskild boendeform* för äldre personer som avses i 8 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) i en annan kommun än den där personen

var eller borde ha varit folkbokförd när han eller hon flyttade till den aktuella bostaden, ska inte anses leda till ändrad bosättning om vistelsen har beslutats av den kommun där han eller hon var eller borde ha varit folkbokförd. Om personen inte längre disponerar en bostad på den fastighet där han eller hon förut var eller borde ha varit folkbokförd, anses personen bosatt endast i kommunen eller, om ändrade förhållanden föranleder det, på en annan fastighet.

Första stycket ska även tillämpas på den som vistas i ett hem för äldre *personer* som drivs av någon annan än kommunen, om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till *insatser* och *andra lättåtkomliga tjänster* kan anses motsvara vistelse som avses i första stycket.

I *första stycket* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Vidare ändras stycket språkligt genom att formuleringen ”vistelse för service och omvårdnad eller för stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service i en sådan bostad för äldre människor” ändras till ”vistelse i en sådan särskild boendeform för äldre personer”. Ingen ändring i sak är avsedd.

Andra stycket ändras språkligt genom att ordet ”äldre” ändras till ”äldre personer”. Vidare ändras formuleringen ”vård eller stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service” till ”insatser och andra lättåtkomliga tjänster”. Ingen ändring i sak är avsedd.

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård

31 a § Om en patient önskar att stödpersonens uppdrag ska övergå till ett uppdrag som kontaktperson enligt 13 kap. 7 § socialtjänstlagen (2025:000) när tvångsvården upphört och stödpersonen samtycker till det, ska den nämnd som avses i 30 § underrätta socialnämnden i den kommun där patienten är folkbokförd om patientens önskemål.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning

14 § Den som bedriver verksamhet där det gäller sekretess enligt 25 kap. 1–5 §§ eller 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt enligt 29 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, 17 kap. 11 § socialtjänstlagen (2025:000) eller 6 kap. 12 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska trots sekretessen eller tystnadsplikten lämna ut sådana uppgifter om den misstänkte som behövs för en rättspsykiatrisk undersökning.

Detsamma gäller uppgifter om den misstänkte som behövs för ett läkarutlåtande som avses i 4 § andra stycket liksom för ett yttrande av Socialstyrelsen över ett sådant utlåtande eller ett sådant läkarintyg som avses i 4 § första stycket.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

14 b § Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i *19 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000)*.

I paragrafen ersätts hänvisningen till 14 kap. 1 § hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till delvis motsvarande bestämmelser i den nya socialtjänstlagen.

Av 14 kap. 1 § tredje stycket i hittillsvarande socialtjänstlag följer att myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som är skyldiga att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd, även är skyldiga att lämna nämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd och stöd. I den nya socialtjänstlagen placeras motsvarande skyldighet i 19 kap. 5 §.

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.

8 § Den som bedriver verksamhet där det gäller sekretess enligt 25 kap. 1–5 §§ eller 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikten enligt 29 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, *17 kap. 11 § socialtjänstlagen (2025:000)* eller 6 kap. 12 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska trots sekretessen eller tystnadsplikten lämna ut sådana uppgifter om en misstänkt som behövs för ett läkarintyg enligt 7 §.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

16 d § En kommun har ansvar enligt denna lag gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen är bosatt i en annan kommun i

1. familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende enligt *9 kap. socialtjänstlagen (2025:000)*,

2. särskild boendeform för äldre *personer* enligt *8 kap. 4 § eller 26 kap. 1 § 2 socialtjänstlagen*, eller

3. bostad med *särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning* enligt *8 kap. 11 § eller 26 kap. 1 § 2 socialtjänstlagen*.

En kommun har ansvar enligt denna lag även gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i ett skyddat boende enligt *9 kap. socialtjänstlagen*.

I *första stycket* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Första stycket ändras också språkligt genom att ordet ”människor” byts ut till ”personer” och formuleringen ”bostad med särskild service” ändras till ”bostad med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning”. Ingen ändring i sak är avsedd.

I *andra stycket* ersätts hänvisningen till motsvarande kapitel i den nya socialtjänstlagen.

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

24 g § Ytterligare bestämmelser om anmälnings- och rapporteringsskyldighet finns i *19 kap. 1 § och 27 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000)*.

I paragrafen ersätts hänvisningen till 14 kap. 1 och 3 §§ hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till delvis motsvarande bestämmelser i den nya socialtjänstlagen.

Av 14 kap. 1 § tredje stycket i hittillsvarande socialtjänstlag följer att myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som är skyldiga att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd, även är skyldiga att lämna nämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd och stöd. I den nya socialtjänstlagen placeras motsvarande skyldighet i 19 kap. 5 §.

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.16 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

1 § I denna lag *finns* bestämmelser om sysselsättning för och bistånd till utlänningar som

1. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting enligt 4 kap. 1 § eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § utlänningslagen (2005:716) eller motsvarande äldre bestämmelser (asylsökande),

2. har ansökt om eller beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd med stöd av bestämmelserna i 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen och som inte är folkbokförda här i landet, eller

3. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas.

I 10 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000) finns bestämmelser som innebär att den som omfattas av denna lag i vissa fall inte har rätt till insatser eller ekonomiskt bistånd enligt den lagen.

I paragrafens *andra stycke* införs en hänvisning till den nya socialtjänstlagen om att det där finns bestämmelser som innebär att den som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. i vissa fall inte har rätt till insatser eller ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag.

Paragrafen ändras också språkligt och redaktionellt. Övervägandena finns i avsnitt 14.1 och 43.4.

3 § Utlänningar som avses i 1 § första stycket 1 och 2 ska av Migrationsverket erbjudas plats på en förläggning. För utlänningar som avses i 1 § första stycket 2 får Migrationsverket även anvisa en kommun som ska ordna boendet.

Första stycket gäller inte ensamkommande barn som avses i 1 § första stycket 1 och 2. För dessa barn ska Migrationsverket i stället anvisa en kommun som ska ordna boendet. När Migrationsverket anvisat en kommun ska det anses att barnet vistas i den kommunen i den mening som avses i 29 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000).

En kommun som har anvisats att ta emot ett ensamkommande barn får placera barnet i ett boende i en annan kommun endast om

1. kommunerna har ingått en överenskommelse om placeringen,
2. placeringen sker med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller med stöd av socialtjänstlagen i fråga om barn med motsvarande vårdbehov, eller
3. det med hänsyn till barnets vårdbehov finns synnerliga skäl.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.17 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner

3 § Ansökningar som avses i artikel 14 i konventionen ska göras hos socialnämnden i sökandens eller sökandenas hemkommun.

Socialnämnden ska

- a) sammanställa rapporter enligt artikel 15.1 i konventionen,
- b) pröva frågor om samtycke enligt artikel 17.c i konventionen,
- c) vidta åtgärder enligt artikel 21 i konventionen.

I 24 kap. 1–6 §§ socialtjänstlagen (2025:000) finns bestämmelser om att socialnämnden prövar frågor om medgivande att i adoptionssyfte ta emot barn med hemvist utomlands.

I paragrafens *tredje stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Paragrafen ändras också språkligt och redaktionellt. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.18 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling

8 b § En auktoriserad sammanslutning är skyldig att dokumentera förmedlingsverksamheten. Dokumentationen ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärenden samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. Dokumentationen ska bevaras så länge den kan antas ha betydelse för den som förmedlats för adoption genom sammanslutningen, eller för honom eller henne närmstående personer.

Kopia av handlingar som avser en viss adoption ska skickas till den socialnämnd som avses i 24 kap. 6 § *andra stycket* socialtjänstlagen (2025:000).

Om sammanslutningen upphör med sin förmedlingsverksamhet, ska dokumentation av förmedlingsverksamheten överlämnas till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd för förvaring.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.19 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

16 § När ramtid ska bestämmas räknas inte den tid då den sökande varit förhindrad att arbeta på grund av

1. styrkt sjukdom,
2. vård av eget barn som inte har fyllt 2 år eller vård av adoptivbarn i 2 år efter barnets ankomst i familjen,
3. vård av närstående när närståendepenning lämnas enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken, eller
4. uppdrag av socialnämnden att ta emot barn i ett sådant hem som avses i 22 kap. 2 § *första stycket* och 4 § *första stycket* socialtjänstlagen (2025:000) samt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, om uppdraget, på socialnämndens begäran, varit av sådan omfattning att den sökande varit tvungen att helt avstå från förvärsarbete och mottagandet inte bedrivits yrkesmässigt.

I paragrafens *fjärde punkt* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.20 Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall

3 a § För den som har fått ersättning enligt denna lag ska tillgångar uppgående till ett belopp om etthundrašjuttiofemtusen (175 000) kr anses som förmögenhet och inte beaktas vid tillämpning av

1. bestämmelserna om bostadsbidrag i 97 kap. 6–10 §§ socialförsäkringsbalken,
2. bestämmelserna om bostadstillägg i 102 kap. 10–13 §§ samma balk,
3. 11 kap. 1 §, 12 kap. 1 § och 32 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000),
4. 17 kap. 2 och 8 §§ hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), och
5. 19 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

I paragrafens *tredje punkt* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen.

Bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § socialtjänstlag föreslås delas upp i två paragrafer som skiljer mellan insatser för personliga behov

(11 kap. 1 § i den nya lagen) och ekonomiskt bistånd (12 kap. 1 § i den nya lagen). Prop. 2024/25:89

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.21 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

8 kap.

11 § Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2025:000) och äldreförsörjningsstöd enligt 74 kap. socialförsäkringsbalken och liknande ersättningar är skattefria.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Paragrafen ändras också språkligt genom att ordet ”bistånd” ändras till ”ekonomiskt bistånd”. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.22 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

2 kap.

8 a § En socialnämnd får ha direktåtkomst till uppgifter som avses i 3 § första stycket 1, 4 och 5. Åtkomsten får endast förekomma om uppgifterna behövs i *ett* ärende om ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. socialtjänstlagen (2025:000) eller i *ett* ärende om återkrav av sådant bistånd enligt 33 kap. samma lag. En socialnämnd får ha direktåtkomst först sedan Skatteverket har försäkrat sig om att handläggare hos socialnämnden bara kan ta del av uppgifter om personer som är aktuella i ärenden hos nämnden.

I paragrafen ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande kapitel i den lagen. Paragrafen ändras också språkligt. Paragrafen utformas delvis enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.23 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

8 § I fråga om utlämnande av personuppgifter som finns inom socialtjänsten gäller de begränsningar som följer av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), socialtjänstlagen (2025:000) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

9 § Om den digitala teknik som används vid insatser enligt *10 kap. 6 §* socialtjänstlagen (2025:000) har funktioner som möjliggör monitorering, sensorering eller positionering, ska den personuppgiftsansvarige säkerställa att

1. endast de personuppgifter som är nödvändiga för att uppnå ändamålet med användningen av tekniken behandlas, och

2. insamlade personuppgifter inte sparas under längre tid än vad som är nödvändigt för att uppnå det ändamål för vilket uppgifterna samlades in.

Den personuppgiftsansvarige får endast behandla personuppgifter om den som beviljats en sådan insats som avses i första stycket samtycker till behandlingen. Om insatsen medför behandling av personuppgifter som avser en närstående som stadigvarande sammanbor med den som beviljats insatsen, ska även den närstående samtycka till behandlingen.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.24 Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

5 § Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för tillhandahållande av information som behövs inom

1. Försäkringskassans, Centrala studiestödsnämndens eller arbetslöshetskassornas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd,

2. Skatteverkets verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av skatt,

3. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens verksamhet som avser tillsyn och uppföljning samt utfärdande av intyg enligt 48 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring,

4. Kronofogdemyndighetens verksamhet som underlag för bedömning enligt 4 kap. utsködningsbalken av i vilken utsträckning en gäldenär har utmättningsbar egendom,

5. socialnämndernas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt *12 kap. socialtjänstlagen (2025:000)*,

6. Migrationsverkets verksamhet som underlag för beslut om bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,

7. leverantörers verksamhet att utföra arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen, och

8. Utbetalningsmyndighetens verksamhet.

Arbetsförmedlingen får även behandla personuppgifter för att tillhandahålla information till riksdagen eller regeringen eller till någon annan för att fullgöra uppgiftslämnande i enlighet med lag eller förordning.

I paragrafens *första stycke femte punkten* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande kapitel i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

10 § Uppgifter om att den enskilde har vårdats med stöd av socialtjänstlagen (2025:000) eller varit föremål för åtgärd enligt utlänningslagen (2005:716) får behandlas i en databas endast om de har lämnats i ett ärende.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.25 Förslaget till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168)

5 kap.

22 § Om den isolerade önskar att stödpersonens uppdrag ska övergå till ett uppdrag som kontaktperson enligt 13 kap. 7 § socialtjänstlagen (2025:000) när isoleringen upphört och stödpersonen samtycker till det, ska den nämnd som avses i 20 § första stycket underrätta socialnämnden i den kommun där den isolerade är folkbokförd om hans eller hennes önskemål.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.26 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:466) om beräkning av inkomströvade socialförsäkringsförmåner m.m. för neurosedynskadade

2 § För den som enligt regeringsbeslut fått ersättning för fosterskador som antas orsakade av de i Sverige sålda läkemedlen Neurosedyn eller Noxodyn ska tillgångar uppgående till ett belopp om femhundrausen (500 000) kronor anses som förmögenhet och inte beaktas vid tillämpningen av

1. 17 kap. 2 och 8 §§ hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
2. 19 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
3. 97 kap. 6–10 §§ socialförsäkringsbalken,
4. 2 kap. 7 § och 4 kap. 14 § studiestödslagen (1999:1395),
5. 11 kap. 1 §, 12 kap. 1 § och 32 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000), och
6. 102 kap. 10–13 §§ socialförsäkringsbalken.

I paragrafens *femte punkt* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen.

Bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § socialtjänstlag föreslås delas upp i två paragrafer som skiljer mellan insatser för personliga behov (11 kap. 1 § i den nya lagen) och ekonomiskt bistånd (12 kap. 1 § i den nya lagen).

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.27 Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

5 kap.

15 c § Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ska på ansökan av socialnämnden beviljas ett barn som avses bli placerat här i landet enligt 22 kap. 17 § socialtjänstlagen (2025:000) om uppehållstillstånd behövs för vistelsen. Upphållstillståndet ska gälla i minst ett år.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

8 kap.

9 § En EES-medborgare eller en familjemedlem till en EES-medborgare får avvisas under de tre första månaderna efter inresan om han eller hon visar sig utgöra en orimlig belastning för biståndssystemet enligt socialtjänstlagen (2025:000). En utlännings som har uppehållsrätt får inte avvisas enligt första stycket.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.28 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund

4 § Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 13 kap. 16 och 18–27 §§ mervärdesskattelagen (2023:200). Bestämmelsen i 13 kap. 26 § mervärdesskattelagen ska dock inte tillämpas i fråga om

1. *särskilda boendeformer och bostäder* som anges i 8 kap. 4 och 11 §§ socialtjänstlagen (2025:000),

2. *stödboenden och hem för vård eller boende* som anges i 9 kap. 3 och 4 §§ socialtjänstlagen, och

3. boendeformer som anges i 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

I paragrafens *första punkt* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Bestämmelsen ändras också språkligt genom att uttrycket ”boendeformer” ändras till ”särskilda boendeformer”, samt genom att ”bostäder” läggs till. Ingen ändring i sak är avsedd.

I *andra punkten* ersätts paragrafhänvisningen med en hänvisning till motsvarande bestämmelser i den nya socialtjänstlagen.

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.29 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn

Prop. 2024/25:89

1 § Hem för vård eller boende, stödboenden eller skyddade boenden enligt 9 kap. socialtjänstlagen (2025:000) som tar emot barn får inte anställa någon om inte kontroll gjorts av register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister avseende honom eller henne. Detsamma ska gälla den som, utan att det innebär anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring, volontärarbete eller liknande vid ett sådant hem under omständigheter liknande dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten.

Den som erbjuds en anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring, volontärarbete eller liknande vid ett sådant hem för vård eller boende, ett sådant stödboende eller ett sådant skyddat boende som sägs i första stycket, ska till den som erbjuder anställningen lämna utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret.

Skyldigheten att lämna utdrag ur register gäller dock inte om den som erbjuder anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen, volontärarbetet eller liknande själv inhämtar utdraget.

Utdraget ska vara högst sex månader gammalt. I lagen om belastningsregister och lagen om misstankeregister finns bestämmelser om att regeringen får meddela föreskrifter om innehållet i sådana utdrag.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande kapitel i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

4 § I 28 kap. 13 § socialtjänstlagen (2025:000) finns bestämmelser om förbud att driva stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende på grund av underlåtenhet att göra registerkontroll enligt 1 §.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.30 Förslaget till lag om ändring i lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter

1 kap.

4 § Det som anges i 2 kap. 6–8 och 10 §§ inskränker inte de skyldigheter som kommunen har enligt socialtjänstlagen (2025:000).

Den eller de nämnder som avses i 4 kap. 2 § *första stycket* socialtjänstlagen ska ha hand om verksamhet enligt 2 kap. 7, 8 och 10 §§.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. I *andra stycket* ersätts hänvisningen till motsvarande bestämmelse i den nya lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

2 kap.

10 § En kommun får lämna kompensation till en person

- när han eller hon inte har fått *insatser* enligt 11 kap. 1 eller 4 § eller ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 eller 2 § socialtjänstlagen (2025:000) inom skälig tid eller i enlighet med ett beslut av socialnämnden eller ett avgörande av en domstol, eller
- när socialnämnden inte har fullgjort en garanti som lämnats till personen att inom en viss tid eller på ett visst sätt tillhandahålla *insatser* enligt 11 kap. 1 eller 4 § eller ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 eller 2 § socialtjänstlagen.

I paragrafen ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen.

Bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § socialtjänstlag föreslås delas upp i två paragrafer som skiljer mellan insatser för personliga behov (11 kap. 1 § i den nya lagen) och ekonomiskt bistånd (12 kap. 1 § i den nya lagen). Även hittillsvarande 4 kap. 2 § föreslås delas upp i två paragrafer som skiljer mellan insatser för personliga behov (11 kap. 4 § i den nya lagen) och ekonomiskt stöd (12 kap. 2 § i den nya lagen).

Övervägandena finns i avsnitt 15, 17 och 43.1.

3 kap.

1 § Kommuner får bedriva näringsverksamhet i syfte att ge personer med funktionshinder anställning om de inte i tillräcklig omfattning inom kommunen kan få lämpliga anställningar på annat sätt samt under förutsättning att

1. verksamheten är anordnad så att den är särskilt lämpad för sysselsättning av personer med funktionshinder, och
2. anställning i verksamheten sker efter anvisning av Arbetsförmedlingen eller, efter Arbetsförmedlingens medgivande, av den eller de nämnder som avses i 4 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafens *andra punkt* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i 43.1.

46.31 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

26 kap.

4 § Sekretess gäller i verksamhet som avser omhändertagande av personakt enligt 17 kap. 7 och 8 §§ socialtjänstlagen (2025:000) eller 23 f § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade för uppgift om en enskilds personliga förhållanden.

Första stycket gäller inte om annat följer av 5, 6 eller 7 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

I *första stycket* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

9 a § Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift om att beslut fattats enligt 20 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000) eller uppgift om att sådan utredning som avses i den bestämmelsen redan pågår lämnas till den som har gjort en anmälan

enligt 19 kap. 1 eller 2 § samma lag, om det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut. Prop. 2024/25:89

I paragrafen ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och delvis motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

9 c § Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till en annan sådan myndighet i samma kommun, om det gäller insatser

1. enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) som avses i 8 kap. 1 § samma lag och som lämnas till äldre personer eller personer med funktionsnedsättning,

2. enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen som avses i 8 kap. 3, 4, 10 och 11 §§ samma lag,

3. enligt 11 kap. 5 § socialtjänstlagen som avser hemtjänst till äldre personer, eller

4. enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

I paragrafen ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och delvis motsvarande bestämmelser i den lagen.

Paragrafens tredje punkt ändras också språkligt genom att skrivningen ”och som avser hemtjänst till äldre personer” läggs till. Ingen ändring i sak är avsedd.

Övervägandena finns i avsnitt 16.5 och 43.1.

10 § Sekretessen enligt 4 § hindrar inte att uppgift i verksamhet som avses i 17 kap. 7 och 8 §§ socialtjänstlagen (2025:000) lämnas till en socialnämnd och uppgift i verksamhet som avses i 23 f § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade lämnas till en nämnd som avses i 22 § samma lag, om uppgiften behövs för handläggning av ärende eller verkställighet av beslut om stödinsatser, vård eller behandling och det är av synnerlig vikt att uppgiften lämnas.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

14 b § Sekretess gäller hos Inspektionen för vård och omsorg för uppgift om adress till ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Detsamma gäller för uppgift om adress till ett sådant hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § samma lag som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.

Sekretess enligt första stycket gäller även för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden som avses i första stycket. Sekretess gäller också för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs.

Sekretessen enligt första och andra styckena gäller även den som ansökt om tillstånd enligt 26 kap. 1 § socialtjänstlagen men ännu inte beviljats tillstånd, samt sådan verksamhet som anmälts av en kommun eller region enligt 26 kap. 2 § samma lag.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sju år.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Även i *tredje stycket* ersätts hänvisningarna till motsvarande bestämmelser i den nya lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

14 c § Sekretess gäller hos en kommun eller region för uppgift om adress till ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Detsamma gäller för uppgift om adress till ett sådant hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § samma lag som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.

Sekretess enligt första stycket gäller även för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden som avses i första stycket. Sekretess gäller också för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

44 kap.

3 § Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer av

1. 6 kap. 12–14 §§ patientsäkerhetslagen (2010:659), och
2. 17 kap. 12 § socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafens *andra punkt* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.32 Förslaget till lag om ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen.

Paragrafen ändras språkligt genom att skrivningen ”samt bestämmelser om äldreomsorg” tas bort. Övervägandena finns i avsnitt 12.6 och 43.3.

18 § Rätten för enskilda att i vissa fall erbjudas omvårdnad inom ramen för äldreomsorgen på de nationella minoritetsspråken regleras i 8 kap. 6–9 §§ socialtjänstlagen (2025:000).

Paragrafen, som är ny, innehåller en upplysning om att rätten för enskilda att i vissa fall erbjudas omvårdnad inom ramen för äldreomsorgen på de

46.33 Förslaget till lag om ändring i fängelselagen (2010:610)

11 kap.

3 § Vårdvistelse innebär att en intagen är placerad i ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

Vårdvistelse får beviljas en intagen som har behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel eller mot något annat särskilt förhållande som kan antas ha samband med hans eller hennes brottslighet, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

11 § Den som bedriver ett halvvägshus i enskild regi enligt 10 § eller ett hem för vårdvistelse enligt 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) ska

1. fortlöpande hålla Kriminalvården underrättad om hur verksamheten fortskrider,

2. samråda med Kriminalvården i frågor av större vikt, och

3. omedelbart anmäla om den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.34 Förslaget till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)

6 kap.

5 § Hälso- och sjukvårdspersonalen ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 12–14 §§ och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,

2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,

3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel, eller

4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i *19 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen (2025:000)*.

I paragrafens *fjärde stycke* ersätts hänvisningen till 14 kap. 1 § hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till delvis motsvarande bestämmelser i den nya socialtjänstlagen.

Av 14 kap. 1 § tredje stycket i hittillsvarande socialtjänstlag följer att myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som är skyldiga att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd, även är skyldiga att lämna nämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd och stöd. I den nya socialtjänstlagen placeras motsvarande skyldighet i 19 kap. 5 §.

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.35 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

9 kap.

13 § Ett barn har rätt att bli mottaget i förskoleklass med offentlig huvudman i en annan kommun än den som ska svara för barnets utbildning, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens förskoleklass. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot ett sådant barn, ska den inhämta yttrande från barnets hemkommun.

Ett barn som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i *9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000)* eller i ett sådant skyddat boende som avses i *9 kap. 6 § samma lag* har rätt att bli mottaget i en förskoleklass i den kommun där barnet vistas, trots att en annan kommun är den som ska svara för barnets utbildning.

Efter önskemål av barnets vårdnadshavare får en kommun även i annat fall i sin förskoleklass ta emot ett barn från en annan kommun.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

15 c § En elev som med stöd av 13 § första stycket går i en annan kommuns förskoleklass och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns förskoleklass på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i *9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000)*.

Den kommun som anordnar utbildningen ansvarar för att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

10 kap.

25 § En elev har rätt att bli mottagen i en grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag har rätt att bli mottagen i en grundskola i den kommun där eleven vistas, trots att en annan kommun är den som ska svara för elevens utbildning.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

33 § En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns grundskola på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000).

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

11 kap.

25 § En elev har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens anpassade grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev, ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola i den kommun där eleven vistas, trots att en annan kommun är den som ska svara för elevens utbildning.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

32 § En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns anpassade grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har

rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns anpassade grundskola på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000).

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

16 kap.

43 § Av de behöriga sökande till ett nationellt program eller till en sådan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

49 § En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende eller i det skyddade boendet.

I paragrafens *tredje stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

49 a § En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag

och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning i hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detta gäller oavsett om utbildningen påbörjades i hemkommunen eller samverkansområdet före placeringen eller i den kommun eller det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.

Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

17 kap.

15 a § En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på ett påbörjat introduktionsprogram eller på ett annat introduktionsprogram i den kommun eller i det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet finns. Utbildningen ska i ett sådant fall fullföljas enligt den nya huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

Under de förutsättningar som anges i 29 och 30 §§ har eleven rätt att fullfölja utbildningen hos en huvudman för en fristående gymnasieskola enligt den huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

En elev som påbörjat ett introduktionsprogram hos en huvudman och som efter en avslutad placering i ett hem för vård eller boende eller i ett skyddat boende återvänder till hemkommunen har rätt att fullfölja utbildningen på programmet eller på ett annat introduktionsprogram hos hemkommunen eller i hemkommunens samverkansområde enligt hemkommunens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

19 § En kommun eller en region som anordnar programinriktat val som har utformats för en grupp elever eller yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever ska ta emot alla de behöriga sökande till utbildningen som hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag.

Om det finns platser över på utbildningen, sedan alla sökande som ska tas emot enligt första och andra styckena har antagits, får kommunen eller regionen ta emot andra behöriga sökande till utbildningen.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

21 a § En kommun som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § första stycket ska ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning om de vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag. Det gäller också för en region som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § andra stycket.

I paragrafen ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

18 kap.

31 § En elev som med stöd av 19 kap. 35–37 §§ går i anpassad gymnasieskola i en annan kommun än sin hemkommun och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen, har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns anpassade gymnasieskola på grund av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000).

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

19 kap.

35 § Av de sökande till ett nationellt program eller till en nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

40 a § En kommun eller en region ska ta emot en elev på ett individuellt program om

1. eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag, och

2. hemkommunen har bedömt att eleven inte kan följa undervisningen på ett nationellt program.

I paragrafens *första punkt* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

42 § En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet.

I paragrafens *tredje stycke* ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

42 a § En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:000) eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning i hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detta gäller oavsett om utbildningen påbörjades i hemkommunen eller samverkansområdet före placeringen eller i den kommun eller det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.

Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

29 kap.

13 § Huvudmannen för verksamhet som avses i denna lag och den som är anställd i sådan verksamhet, ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn

som får illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 14 § och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 19 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningen till 14 kap. 1 § hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till delvis motsvarande bestämmelser i den nya socialtjänstlagen.

Av 14 kap. 1 § tredje stycket i hittillsvarande socialtjänstlag följer att myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som är skyldiga att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd, även är skyldiga att lämna nämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd och stöd. I den nya socialtjänstlagen placeras motsvarande skyldighet i 19 kap. 5 §.

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.36 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:801) om införande av skollagen (2010:800)

4 a § Vid tillämpningen av 2 a kap. 9 § tredje stycket i 1985 års skollag ska hänvisningen till 16 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) i stället avse 29 kap. 10 eller 11 § socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Paragrafen ändras också språkligt. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.37 Förslaget till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)

8 kap.

1 b § Serveringstillstånd krävs inte för servering till en boende och besökare till denne i sådana särskilda *boendeformer eller bostäder*

1. som avses i 8 kap. 4 och 11 §§ socialtjänstlagen (2025:000) och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och

2. vid vilka måltidsservice tillhandahålls.

Den som bedriver alkoholservering enligt första stycket ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Paragrafen ändras också språkligt genom att ordet ”boendeformer” ändras till ”särskilda boendeformer” samt genom att ordet ”bostäder” läggs till. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.38 Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention

Prop. 2024/25:89

3 § En fråga om godkännande av en placering av ett barn i Sverige enligt artikel 33 prövas av en nämnd som fullgör uppgifter inom socialtjänsten i den kommun där barnet avses bli placerat. Även samråd enligt den artikeln sker med den nämnden.

I 22 kap. 17 § socialtjänstlagen (2025:000) anges förutsättningarna för att godkänna en placering.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.39 Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall

16 § För den som har fått ersättning enligt denna lag ska tillgångar uppgående till ett belopp om tvåhundrafemtiotusen (250 000) kronor anses som förmögenhet och inte beaktas vid tillämpning av

1. 97 kap. 6–10 §§ och 102 kap. 10–13 §§ socialförsäkringsbalken,
2. 17 kap. 2 och 8 §§ hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
3. 19 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
4. 2 kap. 7 § och 4 kap. 14 § studiestödslagen (1999:1395), eller
5. 11 kap. 1 §, 12 kap. 1 § och 32 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafens *femte punkt* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen.

Bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § socialtjänstlag föreslås delas upp i två paragrafer som skiljer mellan insatser för personliga behov (11 kap. 1 § i den nya lagen) och ekonomiskt bistånd (12 kap. 1 § i den nya lagen).

Övervägandena finns i avsnitt 15.1, 17.1 och 43.1.

46.40 Förslaget till lag om ändring i skuldsaneringslagen (2016:675)

3 § I 13 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000) finns bestämmelser om att kommunen ska lämna budget- och skuldrådgivning till skuldsatta fysiska personer.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.41 Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

5 kap.

8 § Hälso- och sjukvården ska på socialnämndens initiativ, i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 6 kap. 12–14 §§ patientsäkerhetslagen (2010:659) och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 19 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningen till 14 kap. 1 § hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till delvis motsvarande bestämmelser i den nya socialtjänstlagen.

Av bestämmelsen i hittillsvarande 14 kap. 1 § tredje stycket socialtjänstlag följer att myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som är skyldiga att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd, även är skyldiga att lämna nämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd och stöd. I den nya socialtjänstlagen placeras motsvarande skyldighet i 19 kap. 5 §.

Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

11 kap.

1 § Ledningen av den kommunala hälso- och sjukvårdsverksamheten ska utövas av den eller de nämnder som kommunfullmäktige enligt 4 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:000) bestämmer. Bestämmelser om gemensam nämnd finns i lagen (2003:192) om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet.

I paragrafen ändras hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

12 kap.

1 § Kommunen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som efter beslut av kommunen bor i en sådan *särskild* boendeform eller bostad som avses i 8 kap. 4 § första stycket, 8 kap. 11 § eller motsvarande tillståndspliktig boendeform eller bostad som avses i 26 kap. 1 § 2 socialtjänstlagen (2025:000). Kommunen ska även i samband med dagverksamhet enligt 8 kap. 1 § samma lag erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som vistas i dagverksamheten.

I paragrafen ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Paragrafen ändras också språkligt genom att formuleringen ”sådan boendeform” ändras till ”sådan särskild boendeform”. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

2 § Kommunen får erbjuda den som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende och i *sådan särskild boendeform* som avses i 8 kap. 4 § *andra stycket* socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Paragrafen ändras också språkligt genom att formuleringen ”sådan särskilt boende” ändras till ”sådan särskild boendeform”. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

4 § Regionen får på framställning av en kommun inom regionen erbjuda läkemedel utan kostnad ur läkemedelsförråd till den som

1. bor i en sådan särskild boendeform som avses i 8 kap. 4 § *första stycket* socialtjänstlagen (2025:000), eller

2. får hemsjukvård genom kommunens försorg.

Regionen svarar för kostnaderna för läkemedel som rekvideras till läkemedelsförråden.

I paragrafens *första stycke första punkten* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

14 kap.

1 § Regionen får till en kommun inom regionen överlåta skyldigheten att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende och i *sådan särskild boendeform* som avses i 8 kap. 4 § *andra stycket* socialtjänstlagen (2025:000), om regionen och kommunen kommer överens om det. Överenskommelsen får inte avse ansvar för hälso- och sjukvård som ges av läkare. Överenskommelsen får även avse ansvar för sådana förbrukningsartiklar som avses i 8 kap. 9 §.

Regionen får lämna sådant ekonomiskt bidrag till kommunen som motiveras av överlåtelsen.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Stycket ändras också språkligt genom att formuleringen ”sådan särskilt boende” ändras till ”sådan särskild boendeform”. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

16 kap.

1 § Regionen ska till kommunerna inom regionen avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i särskilt boende och i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 §. Detsamma gäller hemsjukvård i ordinärt boende och i *sådan särskild boendeform* som avses i 8 kap. 4 § *andra stycket* socialtjänstlagen (2025:000), om en kommun ansvarar för vården enligt 14 kap. 1 §.

Regionen ska med kommunerna inom regionen sluta avtal om omfattningen av och formerna för läkarmedverkan.

Om regionen inte uppfyller sina skyldigheter enligt avtalet att tillhandahålla läkare, har kommunen rätt att på egen hand anlita läkare och få ersättning för sina kostnader för det från regionen.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Första stycket ändras också språkligt genom att formuleringen ”sådan särskilt boende” ändras till ”sådan särskild boendeform”. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

17 kap.

8 § För den enskilde får avgifter för följande poster tillsammans per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,5392 prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken:

1. vård enligt 12 kap. 1 eller 2 § eller 14 kap. 1 §,
2. förbrukningsartiklar enligt 12 kap. 6 §, och
3. hemtjänst och dagverksamhet enligt 32 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:000).

Avgifterna får dock inte uppgå till ett så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader (förbehållsbelopp). När avgifterna fastställs, ska kommunen dessutom försäkra sig om att den enskildes make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation.

Vid beräkning av avgiftsunderlag och förbehållsbelopp enligt andra stycket ska 32 kap. 4, 5, 8 och 9 §§ socialtjänstlagen tillämpas.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Även i *tredje stycket* ersätts hänvisningen till motsvarande bestämmelser i den nya lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.42 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård

4 kap.

2 § Vid den samordnade individuella planeringen ska enheterna upprätta en individuell plan i enlighet med bestämmelserna i 16 kap. 4 § tredje och fjärde styckena hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och 10 kap. 8 § *andra stycket* och 9 § socialtjänstlagen (2025:000). Planen får upprättas om patienten samtycker till det. Arbetet med planen ska påbörjas utan dröjsmål.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

5 kap.

2 § En kommuns betalningsansvar omfattar patienter som är folkbokförda i kommunen. Den kommun som har beslutat att en patient ska vistas i en annan kommun i sådan särskild boendeform eller bostad som avses i 8 kap. 4 eller 11 § eller 26 kap. 1 § 2 socialtjänstlagen (2025:000), har betalningsansvaret för den patienten oavsett var patienten är folkbokförd.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.43 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:9) om bistånd till enskilda efter evakueringar till Sverige

2 § Syftet med lagen är att underlätta för den kommun i Sverige dit de evakuerade ankommer (ankomstkommunen) att ge *insatser* till de evakuerade utifrån kommunens ansvar enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Paragrafen ändras också språkligt genom att uttrycket ”stöd och hjälp” ändras till ”insatser”. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

3 § När en kommun ger *insatser* utifrån sitt ansvar enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) till evakuerade i samband med ankomsten till Sverige, får kommunen ge *ekonomiskt bistånd och andra insatser* till de evakuerade utan föregående individuell prövning (nödvändigt bistånd). Ett sådant nödvändigt bistånd får inte förenas med villkor om återbetalning.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

Paragrafen ändras också språkligt genom att uttrycket ”stöd och hjälp” ändras till ”insatser” samt genom att ordet ”bistånd” ändras till ”ekonomiskt bistånd och andra insatser”. Ingen ändring i sak är avsedd.

46.44 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:162) om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall

10 § För den som har fått ersättning enligt denna lag ska tillgångar uppgående till ett belopp om tvåhundrajugofemtusen (225 000) kronor anses som förmögenhet och inte beaktas vid tillämpning av

1. 97 kap. 6–10 §§ och 102 kap. 10–13 §§ socialförsäkringsbalken,
2. 17 kap. 2 och 8 §§ hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
3. 19 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
4. 2 kap. 7 § och 4 kap. 14 § studiestödslagen (1999:1395), eller
5. 11 kap. 1 §, 12 kap. 1 § och 32 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000).

I femte punkten ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen.

Bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § socialtjänstlag föreslås delas upp i två paragrafer som skiljer mellan insatser för personliga behov (11 kap. 1 § i den nya lagen) och ekonomiskt bistånd (12 kap. 1 § i den nya lagen). Ingen ändring i sak är avsedd.

Övervägandena finns i avsnitt 15.1, 17.1 och 43.1.

46.45 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag

6 § Bostadsanpassningsbidrag lämnas inte för åtgärder i sådana *särskilda boendeformer och bostäder* som avses i 8 kap. 4 § första stycket och 11 § socialtjänstlagen (2025:000) och i 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Paragrafen ändras också språkligt genom att uttrycket ”särskilda boendeformer” läggs till. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.46 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:649) om förbud mot innehav av berusningsmedel m.m. vid hem för vård eller boende

1 § Denna lag tillämpas vid hem för vård eller boende som drivs av en kommun eller en region. Lagen tillämpas också i sådan enskild verksamhet i form av hem för vård eller boende som har tillstånd enligt 26 kap. 1 § 1 socialtjänstlagen (2025:000).

Lagen tillämpas inte vid sådana särskilda boendeformer som avses i 8 kap. 4 § eller 8 kap. 11 § socialtjänstlagen. Lagen tillämpas inte heller vid hem för vård eller boende som Statens institutionsstyrelse driver eller med stöd av 9 kap. 9 § andra stycket socialtjänstlagen uppdragit åt en kommun eller en region att driva.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Även i *andra stycket* ersätts hänvisningarna till motsvarande bestämmelser i den nya lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.47 Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:530) om informationsamtal

1 § Denna lag gäller för sådana informationsamtal som avses i 13 kap. 5 § socialtjänstlagen (2025:000) och som hålls med föräldrar som inte är överens i frågor om vårdnad, boende eller umgänge.

Om en förälder begär informationsamtal, ska socialnämnden erbjuda föräldrarna samtal.

I paragrafens *första stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

7 § I informationssamtalen ska föräldrarna få relevant information som syftar till att de ska hitta den lösning som är bäst för barnet i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Föräldrarna ska också erbjudas samarbetsamtal enligt 13 kap. 6 § *första stycket* socialtjänstlagen (2025:000), om det inte är olämpligt, och efter behov erbjudas eller vägledas till *insatser* i annan form.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Paragrafen ändras också språkligt genom att uttrycket ”stöd och hjälp” ändras till ”insatser”. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.48 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation

1 kap.

3 § Bestämmelserna i denna lag får tillämpas på vårdgivares behandling av personuppgifter enligt patientdatalagen (2008:355).

Bestämmelserna i denna lag får också tillämpas på omsorgsgivares behandling av omsorgsmottagares personuppgifter enligt lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten för dokumentation

1. enligt 14 kap. 3 och 7 §§ socialtjänstlagen (2025:000), eller
2. enligt 21 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Andra stycket gäller dock bara om dokumentationen förs för varje omsorgsmottagare för sig.

I paragrafens *andra stycke första punkten* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.49 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:948) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen

13 § En fråga om godkännande av en placering av ett barn i Sverige enligt artikel 82 i Bryssel II-förordningen prövas av socialnämnden i den kommun där barnet avses bli placerat.

I 22 kap. 17 § socialtjänstlagen (2025:000) anges förutsättningarna för att godkänna en placering i Sverige.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.50 Förslaget till lag om ändring i lagen (2023:704) om auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post

4 § Med en *offentlig aktör* avses i denna lag

1. en statlig eller kommunal myndighet,
2. en beslutande församling i en kommun eller region,
3. en sammanslutning som inrättats särskilt för att tillgodose behov i det allmännas intresse, under förutsättning att behovet inte är av industriell eller kommersiell karaktär, och som består av
 - a) en eller flera myndigheter eller församlingar som anges i 1 och 2, eller
 - b) ett eller flera organ enligt *andra stycket*,
4. en privat aktör som yrkesmässigt bedriver verksamhet som till någon del är offentligt finansierad och som
 - a) aktören bedriver i egenskap av enskild huvudman inom skolväsendet eller huvudman för en sådan internationell skola som avses i 24 kap. skollagen (2010:800),
 - b) utgör hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) eller tandvård enligt tandvårdslagen (1985:125),
 - c) bedrivs enligt socialtjänstlagen (2025:000), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller
 - d) utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken, eller
5. en enskild utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina, och som till största delen har statsbidrag som finansiering av högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå eller av utbildning på forskarnivå.

Med en offentlig aktör avses i denna lag även en sådan juridisk person som tillgodoser behov i det allmännas intresse, under förutsättning att behovet inte är av industriell eller kommersiell karaktär, och

1. som till största delen är finansierad av staten, en kommun, en region eller någon av de offentliga aktörer som avses i första stycket 1–4,
2. vars verksamhet står under kontroll av staten, en kommun, en region eller någon av de offentliga aktörer som avses i första stycket 1–4, eller
3. i vars styrelse eller motsvarande ledningsorgan mer än halva antalet ledamöter är utsedda av staten, en kommun, en region eller någon av de offentliga aktörer som avses i första stycket 1–4.

I *första stycket 4 c)* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Ändringarna i *andra stycket* är endast redaktionella. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.51 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende

Prop. 2024/25:89

1 kap.

1 § I denna lag finns bestämmelser om förutsättningarna och förfarandet för att bevilja ett barn skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare, när barnet har två vårdnadshavare och den andra vårdnadshavaren inte samtycker till insatsen.

I 22 kap. 5 § socialtjänstlagen (2025:000) finns bestämmelser om att ett barn får beviljas en sådan insats om vårdnadshavarna samtycker till det.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelse i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

3 kap.

1 § Om en vårdnadshavare beviljas skyddat boende enligt socialtjänstlagen (2025:000) och det finns en direkt eller indirekt risk för att barnets säkerhet äventyras eller hälsa skadas, får även barnet beviljas en sådan insats för placering tillsammans med vårdnadshavaren, trots att det inte finns samtycke från den andra vårdnadshavaren.

I paragrafen ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

5 kap.

2 § Placeringen ska anses påbörjad när barnet har kommit till ett skyddat boende efter ett beslut om insatsen enligt 3 kap. eller ett beslut om en omedelbar sådan insats enligt 4 kap.

I paragrafens hittillsvarande lydelse finns ett andra stycke som anger att för placeringens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453) och bestämmelserna i 5 kap. lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende. Detta stycke upphävs eftersom 1 kap. 1 och 2 §§ i den nya socialtjänstlagen har motsvarande innebörd. Övervägandena finns i 43.2.

6 kap.

1 § När ett barn har beviljats skyddat boende enligt 3 kap. eller en omedelbar sådan insats enligt 4 kap. får den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med ensam bestämma om

1. en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet,
2. insatser i öppna former enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) med anledning av insatsen skyddat boende, och
3. val och byte av skolenhet eller förskoleenhet med anledning av placeringen.

I paragrafens *andra punkt* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och delvis motsvarande bestämmelse i den lagen.

Bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § socialtjänstlag föreslås delas upp i två paragrafer som skiljer mellan insatser för personliga behov (11 kap. 1 § i den nya lagen) och ekonomiskt bistånd (12 kap. 1 § i den nya lagen). Eftersom andra punkten avser insatser för personliga behov hänvisas bara till 11 kap. 1 § i den nya socialtjänstlagen. Ingen ändring i sak är avsedd.

Övervägandena finns i avsnitt 15.1, 17.1 och 43.1.

46.52 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:246) om ändring i lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation

1 kap.

1 § I denna lag används följande uttryck med nedan angiven betydelse.

Uttryck	Betydelse
Insatser för äldre personer eller personer med funktionsnedsättning	<p>Insatser</p> <p>1. enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:000) som avses i 8 kap. 1 § samma lag och som lämnas till äldre personer eller personer med funktionsnedsättning,</p> <p>2. enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen som avses i 8 kap. 3, 4, 10 och 11 §§ samma lag,</p> <p>3. enligt 11 kap. 5 § socialtjänstlagen som avser hemtjänst till äldre personer, eller</p> <p>4. enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.</p>

I paragrafen ersätts hänvisningarna till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med hänvisningar till den nya socialtjänstlagen och delvis motsvarande bestämmelser i den lagen.

Bestämmelsen i hittillsvarande 4 kap. 1 § socialtjänstlag föreslås delas upp i två paragrafer som skiljer mellan insatser för personliga behov (11 kap. 1 § i den nya lagen) och ekonomiskt bistånd (12 kap. 1 § i den nya lagen). Eftersom hänvisningen till i 4 kap. 1 § avser insatser för personliga behov hänvisas enbart till 11 kap. 1 § i den nya lagen.

Paragrafen ändras också språkligt genom att orden ”och som avser hemtjänst till äldre personer” läggs till. Ingen ändring i sak är avsedd.

Övervägandena finns i avsnitt 15.1, 16.5 och 43.1.

46.53 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring

3 kap.

15 § En månad ska räknas som överhoppningsbar tid om sökanden under månaden inte har haft den minsta inkomst av förvärvsarbete per månad som krävs

för att uppfylla ett inkomstvillkor och månaden till övervägande del innehåller tid då sökanden har

1. varit förhindrad att arbeta på grund av styrkt sjukdom,
2. vårdat eget barn som inte har fyllt två år eller vårdat adoptivbarn i två år efter barnets ankomst i familjen,
3. fått graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken,
4. fått föräldrapenningsförmån enligt socialförsäkringsbalken,
5. fått närståendepennning enligt socialförsäkringsbalken,
6. genomgått militär utbildning som rekryt inom Försvarmakten,
7. tjänstgjort enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt,
8. haft uppdrag av socialnämnden att ta emot barn i ett sådant hem som avses i 22 kap. 2 § första stycket och 4 § första stycket socialtjänstlagen (2025:000) samt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, om uppdraget, på socialnämndens begäran, har varit av sådan omfattning att sökanden har varit tvungen att helt avstå från arbete och mottagandet inte har bedrivits yrkesmässigt,
9. haft biståndsarbete utomlands som Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) eller någon annan statlig myndighet har stått för lönekostnaderna för,
10. haft arbete som arbetsgivaren har finansierat med särskilt anställningsstöd,
11. varit förhindrad att arbeta på grund av ett beslut enligt smittskyddslagen (2004:168) eller livsmedelslagen (2006:804) eller föreskrifter som har meddelats med stöd av livsmedelslagen, dock inte när det är fråga om hälsokontroll vid inresa enligt 3 kap. 8 § smittskyddslagen eller avspärning enligt 3 kap. 10 § smittskyddslagen,
12. tvångsvårdats enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,
13. varit förhindrad att arbeta på grund av frihetsberövande inom kriminalvårdens område, eller
14. vistats utomlands när sökanden har följt med sin make, maka eller sambo vid dennes arbete i utlandet, under förutsättning att makens, makans eller sambons arbetsgivare har sitt säte i Sverige och att lönen betalas ut från Sverige.

I paragrafens *åttonde punkt* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande bestämmelser i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.54 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:515) om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknads-politiska verksamheten

5 § Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för tillhandahållande av information som behövs inom

1. Försäkringskassans, Centrala studiestödsnämndens eller arbetslöshetskassornas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd,
2. Skatteverkets verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av skatt,
3. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens verksamhet som avser tillsyn och uppföljning samt utfärdande av sådana intyg som visar rätten att med bibehållen arbetslöshetsersättning söka arbete i något annat land,

4. Kronofogdemyndighetens verksamhet som underlag för bedömning enligt 4 kap. utskökningsbalken av i vilken utsträckning en gäldenär har utmättningsbar egendom,

5. socialnämndernas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. socialtjänstlagen (2025:000),

6. Migrationsverkets verksamhet som underlag för beslut om bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,

7. leverantörers verksamhet att utföra arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen, och

8. Utbetalningsmyndighetens verksamhet.

Arbetsförmedlingen får även behandla personuppgifter för att tillhandahålla information till riksdagen eller regeringen eller till någon annan för att fullgöra uppgiftslämnande i enlighet med lag eller förordning.

I paragrafens *första stycke femte punkten* ersätts hänvisningen till hittillsvarande socialtjänstlag (2001:453) med en hänvisning till den nya socialtjänstlagen och motsvarande kapitel i den lagen. Övervägandena finns i avsnitt 43.1.

46.55 Övriga lagförslag

Lagförslagen är ändringar till följd av införandet av en ny socialtjänstlag (2025:000). De paragrafer som i sina hittillsvarande lydelse hänvisar till socialtjänstlagen (2001:453) ändras till följd av det.